

ΙΣΙΔΩΡΟΥ  
ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ  
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

2

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ Β

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ Α' - Τ'

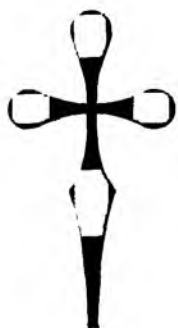
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ  
ΑΠΟ ΤΟΝ  
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ  
ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΙΣΙΔΩΡΟΥ  
ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ  
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

2

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ  
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΕ



ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ  
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»  
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΛΑΜΑΣ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2000

ΙΣΙΔΩΡΟΣ  
ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

Copyright :

**ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ**

**Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη**

**Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη**

**Τηλ. 031/283 880. Οικίας 031/696 653.**



## ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν τόμο αὐτὸ συνεχίζεται ἡ ἔκδοσις τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Β' Βιβλίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει 300 ἐπιστολές. Τὸ ὅλον ἔργο, ὅπως ἔχει προεξαγγελθεῖ, θὰ ὁλοκληρωθεῖ σὲ πέντε τόμους, ὅσα καὶ τὰ Βιβλία τῶν Ἐπιστολῶν.

Οἱ 300 Ἐπιστολές τοῦ Β' Βιβλίου ἀπευθύνονται σὲ 121 διαφορετικὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα κατ' ἀλφαριθμητικὴν σειρὰ εἶναι:

1	Ἄθανάσιος (Ζ', Λ', ΞΘ')	3
2	Ἄθανάσιος, πρεσβύτερος (ΜΖ', ΠΑ', ΡΚΗ', ΡΕΒ', ΡΠΓ')	5
3	Αἰμιλιανὸς καὶ Πελάγιος, διάκονοι (ΠΓ')	1
4	Ἀλέξανδρος (ΜΕ', ΡΖΔ', ΡΖΕ', ΡΖΣ')	4
5	Ἀλέξανδρος, ποιητής, (ΠΘ')	1
6	Ἀλύπιος (ΖΖ', )	1
7	Ἀλύπιος, ἐπίσκοπος, (ΣΚΓ')	1
8	Ἀλφειὸς, ὑποδιάκονος, (ΝΖ')	1
9	Ἀμμώνιος (ΡΒ', ΡΠΘ', ΣΜΔ')	3
10	Ἀμμώνιος, σχολαστικός, (ΡΞΣ')	1
11	Ἀντίοχος (ΡΛΑ', ΣΞΖ')	2
12	Ἀνύσιος (ΣΟΑ')	1
13	Ἀπολλώνιος (ΝΔ', ΣΙΑ')	2
14	Ἀπολλώνιος, διάκονος, (ΣΜΓ', )	1
15	Ἀπολλώνιος, ἐπίσκοπος, (ΛΑ', Ζ', ΡΖΗ', ΣΞΘ', ΣΟ', )	5
16	Ἀραδιανὸς, ἐπίσκοπος, (ΛΘ', )	1
17	Ἀρποκράς, σχολαστικός, (ΣΚΗ')	1
18	Ἀρχίδιος, πρεσβύτερος, (ΣΛΔ', )	1

19	Ἀσκληπιός, ἐπίσκοπος (ΠΗ', )	1
20	Ἀφροδίσιος, μονάζων (ΞΑ')	1
21	Ἀφράσιος, πρεσβύτερος, (ΡΞΑ', )	1
22	Ἀφροδίσιος, πρεσβύτερος, (ΖΘ', ΡΛΗ', )	2
23	Γάιος (ΙΒ', )	1
24	Γόττος (ΣΟΔ')	1
25	Δίδυμος, πρεσβύτερος, (ΡΠΑ', ΡΠΒ')	2
26	Διονύσιος (ΛΔ', ΣΔ', ΣΙΖ')	3
27	Διονύσιος, πρεσβύτερος, (ΣΛΒ', )	1
28	Δωρόθεος (ΡΙΕ')	1
29	Ἐπίμαχος (ΡΝ')	1
30	Ἐπίμαχος, ἀναγνώστης, (Ο', )	1
31	Ἐπιφάνιος, διάκονος, (ΞΖ')	1
32	Ἐρμιος, κόμης (ΛΖ', )	1
33	Ἐρμίνος, κόμης (ΡΛΖ', ΣΙΘ', ΣΛΕ', ΣΛΖ, ΣΛΖ', ΣΛΗ')	6
34	Ἐρμογένης, ἐπίσκοπος, (ΚΑ', ΝΑ', ΡΑ', ΡΛΘ', ΡΝΒ', ΡΟΗ', ΡΖΘ', Σ', ΣΗ', ΣΘ', ΣΙ', ΣΙΗ', ΣΕΒ', ΣΟΣ, ΣΟΖ')	15
35	Εὐδαίμων, ἀναγνώστης, (ΡΞΕ')	1
36	Εὐδαίμων, διάκονος, (Μ', )	1
37	Εὐδαίμων, σχολαστικός, (ΠΖ, )	1
38	Εὐλόγιος (ΣΒ')	1
39	Εὐλόγιος, ἀναγνώστης, (ΟΖ', )	1
40	Εὐλόγιος πρεσβύτερος, (ΠΕ')	1
41	Εὐόπτιος, ἐπίσκοπος, ΣΙΕ')	1
42	Εὐστάθιος, διάκονος, (ΡΙ', )	1
43	Εὐστάθιος, πρεσβύτερος, (Β', Ζ', ΜΓ, ΡΟ', ΣΖΖ, ΣΖΖ')	6
44	Εὐτόκιος, διάκονος, (ΙΘ', ΚΓ, ΡΖ')	3
45	Εὐτόνιος, διάκονος (ΠΓ, ΡΖ', ΡΙΒ', ΡΛΒ', ΡΜΔ', ΡΜΖ', ΡΜΗ', ΣΜΕ', ΣΝΖ', ΣΝΗ', ΣΠΒ', ΣΖΔ')	11
46	Ζήνων, διάκονος, (ΡΙΑ')	1
47	Ζήνων, πρεσβύτερος, (ΣΝ')	1
48	Ζώσιμος (ΛΗ', ΜΑ')	2

49	Ζώσιμος καὶ Μάρων (ΣΛ')	1
50	Ζώσιμος, πρεσβύτερος, (ΜΔ', ΝΘ', ΞΕ', ΟΕ', Π', ΡΗ', ΡΙΓ', ΡΠΕ', ΣΕ', ΣΞΑ', ΣΖΗ')	11
51	Ζώσιμος, πρεσβύτερος, Ἀνατόλιος καὶ Μάρων, διάκονοι, (ΚΗ', ΚΘ')	2
52	Ἡλίας καὶ Θεόδωρος, πολιτευόμενοι, (ΣΜΗ')	1
53	Ἡρακλείδης, ἐπίσκοπος, (ΟΔ', ΣΚ', ΣΜΑ', ΣΜΒ')	4
54	Ἡρακλείδης, πρεσβύτερος, (ΡΞΔ')	1
55	Ἡράκλειος, ἐπίσκοπος, (ΛΒ', )	1
56	Ἡσαΐας (ΡΖΖ', ΣΙΖ')	2
57	Ἡσαΐας, στρατιώτης, (ΡΖ', ΡΖΑ', ΣΓ', ΣΖΒ')	4
58	Ἡσύχιος λαμπρότατος (ΡΝΖ)	1
59	Θεόγνωστος, πρεσβύτερος, (Α', ΡΝΕ', ΣΙΒ', ΣΖΓ')	4
60	Θεοδόσιος, ἐπίσκοπος, (ΝΒ', ΣΛΑ', ΣΜΖ, ΣΜΖ')	4
61	Θεοδόσιος, πρεσβύτερος, (ΖΑ', ΖΒ', ΡΚΕ', ΡΜΑ', ΡΟΓ', ΡΟΔ', ΣΝΘ', ΣΖ')	8
62	Θεοδόσιος, σχολαστικός, (ΖΓ', ΣΚΘ', ΣΠ', ΣΠΑ', ΣΠΗ, ΣΖΘ', Τ')	7
63	Θεόδοτος, πρεσβύτερος, (ΡΟΖ', ΣΠΕ', ΣΠΖ')	3
64	Θεόδωρος (ΡΖΓ')	1
65	Θεόδωρος, σχολαστικός, (ΡΓ')	1
66	Θεόφιλος (ΞΔ', ΞΖ', ΡΙΖ', ΡΙΗ', ΡΕΖ')	5
67	Θεόφιλος, ἀναγνώστης, (ΡΝΑ')	1
68	Θέων, ἐπίσκοπος, (ΠΔ', ΡΚΑ', ΡΠΔ', ΣΞ')	4
69	Ἰέραξ, ἰατρός, ΡΞΗ)	1
70	Ἰέραξ, λαμπρότατος, (ΣΟΕ')	1
71	Ἰέραξ, πρεσβύτερος, (ΝΓ')	1
72	Ἰέριος (ΙΔ')	1
73	Ἰουνία (Η')	1
74	Ἰσίδωρος, διάκονος, ΡΞΘ', ΡΟΣ', ΡΠΖ', ΡΠΗ, ΣΛΘ', ΣΝΔ', ΣΟΒ')	7
76	Ἰσίδωρος, ἐπίσκοπος, (ΣΚΔ', ΣΚΕ', ΣΚΖ', ΣΚΖ', ΣΞΓ', )	5
77	Ἰσίδωρος, πρεσβύτερος, (ΙΗ', ΖΔ', ΖΕ')	3

78	Ἰσίδωρος, σχολαστικός, (ΣΠΘ')	1
79	Ἰσχυρίων (ΝΗ')	1
80	Ἰσχυρίων, πρεσβύτερος, (ΛΓ')	1
81	Ἰωάννης, διάκονος, (Ν')	1
82	Ἰωάννης, σχολαστικός, (ΠΒ', ΡΞΓ')	2
83	Ἰωσήφ, πρεσβύτερος, (Θ')	1
84	Κάρπος, πρεσβύτερος, (ΡΙΑ')	1
85	Κάσιος, σχολαστικός, (ΡΜΖ, ΡΜΘ')	2
86	Κύριλλος, ἐπίσκοπος, (ΡΚΖ')	1
87	Λαμπέτιος, ἐπίσκοπος, (ΟΑ', ΟΘ', ΡΚΒ', ΡΖΒ', ΣΖ', ΣΙΑ', ΣΚΑ', ΣΚΒ', ΣΞΔ')	9
88	Λεόντιος, ἐπίσκοπος, (ΖΗ')	1
89	Λυσόνιος, κορρίκτωρ (ΚΕ', ΡΚ')	2
90	Μακάριος, ἐπίσκοπος, (ΛΕ')	1
91	Μάρκος (ΡΘ')	1
92	Μαρτινιανός, Ζώσιμος, Μάρων, Εὐστάθιος, (ΡΚΔ', ΡΝΓ', ΡΝΖ', ΡΝΗ', ΡΟΑ', ΡΟΒ', ΣΝΒ', ΣΝΓ', ΣΖΕ')	9
93	Μαρτινιανός, πρεσβύτερος, (ΡΟΕ', ΣΛΓ')	2
94	Μάρων (ΙΖ', Κ', ΚΒ', ΡΚΓ', ΣΞΕ')	5
95	Μάρων, πρεσβύτερος, (ΡΜ')	1
96	Νεῖλος (ΡΞ', ΣΟΗ')	2
97	Νεμέσιος (ΡΛΕ')	1
98	Ὀλυμπιόδωρος (ΣΝΖ')	1
99	Ὀλύμπιος, διάκονος, (ΚΔ')	1
100	Οὐρσθενούφιος, ἀναγνώστης, (ΣΜ')	1
101	Παλλάδιος (ΝΖ', ΡΠ', ΣΜΘ')	3
102	Παλλάδιος, διάκονος, (ΚΖ', ΡΜΕ', ΡΠΖ')	3
103	Παλλάδιος, ἐπίσκοπος, (ΣΠΔ')	1
104	Παλλάδιος καὶ Μάρων (Ξ')	1
105	Παμπρέπιος, διάκονος, (ΙΖ', ΟΣ', ΡΛ)	3
106	Παῦλος (Ρ', ΡΣ', ΡΙΣ', ΡΚΘ', ΡΜΒ', ΡΜΓ', ΣΖ')	7
107	Παῦλος, πρεσβύτερος, (ΞΒ', ΟΓ')	2
108	Πέτρος (ΛΣ', ΣΙΓ', ΣΝΑ')	3

109	Πιστός, διάκονος (ΠΖ')	1
110	Σεραπίων, κορρίκτωρ, (ΙΕ')	1
111	Σερήνος (ΡΔ', ΡΕ', ΣΟΘ', ΣΖΑ')	4
112	Στρατήγιος, επίσκοπος, (ΙΑ')	1
113	Στρατήγιος, μονάζων, (ΟΒ', ΣΕΣ')	2
114	Στρατήγιος, σχολαστικός, (ΡΟΘ')	1
115	Τιμόθεος, αναγνώστης (Γ, Δ', Ε', ΜΖ', ΜΗ', ΜΘ', ΕΓ', ΕΗ', ΖΣ', ΡΚΣ', ΡΛΓ', ΡΛΔ')	12
116	Τιμόθεος, λαμπρότατος, (ΡΛΣ')	1
117	Φιλόξενος, μαγίστρος, (ΣΠΣ')	1
118	Χαιρήμων, Ανατόλιος, Γόθθιος, Μάρων, (Ι)	1
119	Χρύσης, λαμπρότατος, (ΟΗ')	1
120	Ώρίων, διάκονος, (ΚΣ')	1
121	Ώρίων, μονάζων, (ΡΝΘ', ΣΞΗ')	2
122	Ώφέλιος, γραμματικός, (ΜΒ', ΝΕ', ΡΙΘ', ΣΝΕ', ΣΟΓ')	5
123	Ώφέλιος, σχολαστικός, (ΡΝΔ', ΣΑ')	2
124	Άγνωστος παραλήπτης (ΣΠΓ')	1
	Σύνολο επιστολών	300

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν ἐλάχιστες μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς φιλικές ἢ συμβουλευτικές γιὰ προσωπικά θέματα, ἢ συντριπτικὴ πλειοψηφία αὐτῶν διαπραγματεύεται θέματα ποὺ ἄπτονται ὅλων τῶν φάσεων τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, δηλαδὴ θεολογικά, κοινωνικά, καὶ ἠθικά. Ἀξίζει νὰ μελετήσῃ κανεὶς αὐτὲς μὲ ἰδιαίτερη προσοχή, καὶ θὰ διαπιστώσῃ ὅπως οὔποτε πῶς δὲν ὑπολείπεται σὲ τίποτε ἀπὸ τὰ πνευματικὰ πονήματα τῶν συγχρόνων του, ἀλλὰ καὶ τῶν προηγουμένων καὶ μετέπειτα μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἄριστος γνώστης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ βαθὺς μελετητὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς, συνέβαλε τὰ μέγιστα στὴ διαμόρφωση τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ θεολογικοῦ πνεύματος. Ἡ ψυχὴ του πάλλεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, γιὰ τὰ μέλη αὐτῆς ποὺ πάσχουν ἀπὸ ὅποιαδήποτε πνευ-

ματική ασθένεια, και ὡς ἄριστος ἰατρός προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο, ἄλλοτε ἤπιο, ἄλλοτε αὐστηρό, και ἄλλοτε συνδυάζοντας και τὰ δύο, προσπαθεῖ νὰ ἐπιθέσει τὰ κατάλληλα φάρμακα, γιὰ νὰ τὰ καταστήσει και πάλι ὑγιῆ μέλη αὐτῆς. Δὲν φείδεται κόπων, ὅπως ἄλλωστε τὸ δείχνει ὁ τεράστιος ἀριθμὸς τῶν ἐπιστολῶν του. Γράφει, ἂν χρειασθεῖ, και δεύτερη και τρίτη ἄλλὰ πολλοστὴ φορὰ, προκειμένου νὰ ἐπιτύχει τὸν στόχο του. Μοιάζει μὲ τὴ μάνα ἐκείνη πού συνεχῶς βρίσκεται ἐπάγρουπνη πάνω στὸ προσκεφάλι τοῦ ἄρρωστου παιδιοῦ της, πού πονάει, γιὰτὶ βλέπει πόσο βαρειά ὑποφέρει, πού δὲν ἀπελπίζεται ὅμως, ἄλλὰ τὸ παρηγορεῖ μὲ ὅλη της τὴ στοργή, διψώντας τὴ σωτηρία του.

Θὰ μπορούσε βέβαια κανεῖς, μελετώντας προσεκτικὰ ὅλες τις ἐπιστολές, νὰ γράψει πλῆθος πραγματειῶν γιὰ τὰ θέματα πού διαπραγματεύεται σ' αὐτές. Μὴ ὑπάρχοντας ὅμως πρὸς τὸ παρὸν ἢ δυνατότητα αὐτῆ, ἀφήνεται στὸν κάθε ἀναγνώστη νὰ ἀρπάξει τὴ σκαπάνη και νὰ σκάψει κυριολεκτικὰ τὸ χέρσο αὐτὸ χωράφι, ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ εἶναι βέβαιος πῶς ὁ θησαυρὸς πού θὰ ἀποκομίσει θὰ εἶναι τεράστιος.

Τὸ κείμενο και αὐτοῦ τοῦ τόμου, ὅπως και ὅλων γενικὰ, λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ΡG, στὸ ὁποῖο ἔχουν γίνει σημαντικὲς διορθώσεις ἰδίως στὴ στίξη και στὴν ἐνότητα τῶν προτάσεων. Ἐπίσης καταβλήθηκε μεγάλη προσπάθεια νὰ τεθοῦν τίτλοι σὲ ὅλες τις Ἐπιστολές βάσει τοῦ περιεχομένου τους, ἐκτὸς φυσικὰ ἐλαχίστων πού εἶχαν τίτλους.

## ΚΕΙΜΕΙΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

# ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

## ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

### ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

PG 78,456-728

#### Α'.— ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Τί ἐστι τό, «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τήν καρδίαν  
Ἱερουσαλήμ».

Οἱ τὸν διδασκάλους πρόποντα βίον μεταδιώκοντες  
5 ὑφηγηταί, μὴ μόνον μέμψεως κρείττους ἑαυτοὺς διατηρεῖ-  
τωσαν, ἀλλὰ καὶ θείοις πλεονεκτήμασι πλουτεῖτωσαν. Τὸ  
μὲν γὰρ καὶ τῶν τυχόντων ἐστί, τὸ δὲ τῶν ἄκρων εἰς ἀρε-  
τήν, οἷ, κἂν μηδὲν φθέγξοιντο, τρανοτέρα φωνῆς ἤσυχία  
τοὺς φοιτητὰς παιδεύουσιν, οὐ τὰς ἀκοὰς αὐτῶν τέρπον-  
10 τες, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς φωτίζοντες. Οἱ γὰρ λόγων πλεον μη-  
δὲν προσεῖναι τῷ διδασκάλῳ νομίζοντες, καὶ τὰς ἀκοὰς  
ἐνοχλοῦσι καὶ γέλωτα ὀφλισκάνουσιν, οἱ δὲ τοῖς ἔργοις  
ἀστράπτοντες, κἂν σιγὴν ἀσκήσωσι, τὰς τῶν θεωμένων  
παιδεύουσι ψυχὰς. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἄρα ὅπερ ἐπεξήτησας  
15 μαθεῖν, «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τήν καρδίαν Ἱερουσαλήμ».  
Πολλοὶ μὲν γὰρ οἱ διὰ τῶν λόγων ἐνοχλοῦντες, ὀλίγοι δὲ  
οἱ διὰ τῶν ἔργων παιδεύοντες, οἷς καὶ τὸ ἱεραῖσθαι μάλιστα  
προσῆκει.



# ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ Β΄.

PG 78, 456-728

## 1.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ

Τί σημαίνει ἡ ρήση, «Ἱερεῖς, μιλήστε στήν καρδιά  
τῆς Ἱερουσαλήμ

Αὐτοὶ ποὺ ἐπιδιώκουν τὴ ζωὴ ποὺ ταιριάζει στοὺς δασκάλους, πρέπει ὄχι μόνο νὰ διατηροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους πάνω ἀπὸ κάθε κατηγορία, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι πλούσιοι σὲ θεϊκὰ χαρίσματα. Γιατὶ τὸ πρῶτο τὸ ἔχουν οἱ ὅποιοιδήποτε, ἐνῶ τὸ δεύτερο ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονται στὸ πιὸ ψηλὸ σημεῖο τῆς ἀρετῆς, οἱ ὅποιοι καὶ χωρὶς νὰ ποῦν τίποτε, διδάσκουν τοὺς μαθητές τους μὲ τὴ σιωπὴ τους, ποὺ εἶναι πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν ὁμιλία, γιατί δὲν εὐχαριστοῦν τὰ αὐτιά τους, ἀλλὰ φωτίζουν τὶς ψυχές τους. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ νομίζουν ὅτι ὁ δάσκαλος δὲν ἔχει τίποτε πιά νὰ πεῖ, καὶ τὰ αὐτιά τους ἐνοχλοῦν, καὶ εἶναι ἄξιοι γιὰ γέλια, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ λάμπουν μὲ τὰ ἔργα τους, καὶ ὅταν ἀκόμα σιωποῦν, διδάσκουν τὶς ψυχές ἐκείνων ποὺ τοὺς βλέπουν. Καὶ ἀσφαλῶς αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ζήτησες νὰ μάθεις «Ἱερεῖς, μιλήστε στήν καρδιά τῆς Ἱερουσαλήμ»<sup>1</sup>. Γιατὶ εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ μὲ τὰ λόγια τους ἐνοχλοῦν, καὶ λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ διδάσκουν μὲ τὰ λόγια τους, στοὺς ὁποίους ταιριάζει ἰδιαίτερα καὶ τὸ νὰ ἀσκοῦν τὴν ἱερωσύνη.

---

1. Ἱσ. 40, 2.

## Β'.- ΕΥΣΤΑΣΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

ᾠΟτι ἡ μὲν ροπὴ περὶ τὴν ἀρετὴν δίδεται ὑπὸ τῆς θείας  
δυνάμεως, ἡμεῖς δὲ χρὴ συνενεγκεῖν τοὺς πόνους.

Εἰ πάλαι εἶχεν ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τὰ εἰς καλοκα-  
5 γαθίαν σπέρματα (διὸ καὶ τινες μὲν γεωργήσαντες αὐτά,  
διέλαμψαν, τινὲς δὲ νεκρώσαντες, δίκην ἔδοσαν), νῦν ὅτε  
ἐπὶ τὸ κρεῖττον διεκοσμήθη καὶ μυρίοις χαρίσμασιν ἐστέ-  
φθη καὶ εὐήνιος πρὸς ἀρετὴν γέγονεν, οὐχ ἡγῆ κακεῖνα  
μεμενηκέναι ἐν αὐτῇ ἀκέραια, δεῖσθαι δὲ τῶν αὐτοῖς χρη-  
10 σομένων; Οὐ γὰρ δήπουθεν ἠνίκα τὴν ἄλλην εὐημερίαν  
προσείληφε, τηνικαῦτα τῶν ἔμπροσθεν καλῶν δεῖ νομίζειν  
αὐτὴν ἐστερεῖσθαι. Μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ὑπὸ τῆς παρούσης  
χάριτος κακεῖνα δοθῆναι, πρότερον ἀπόντα, ἢ πρότερον  
ὑπάρχοντα νῦν, ἀνηρῆσθαι. Ἄλλὰ ταυτὸν οἶμαι τοὺς πολ-  
15 λούς πεπονθέναι τοῖς ῥαθύμοις ναυκλήροις, οἳ, παρὸν  
ἀπολαύειν δεξιῶν πνεύματος, ἐν τοῖς λιμέσι παραμένοντες  
καὶ ἐν καπηλείοις καλινδούμενοι, ἐγκαλοῖεν τῇ ὥρᾳ, ὡς οὐ  
δεόντως χορηγησάση τὰ πνεύματα. Πρὸς οὓς δικαίως ἄν  
τις εἴποι· Ἀργότατοι πλωτῆρων, ἡ μὲν ἐφύλαττε τὸν αὐτῆς  
20 θεσμόν, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐχρήσασθε τοῖς καιροῖς Ἐστὶ δὲ τῆς  
μὲν θείας προνοίας ἐπικουρῆσαι τοῖς πλέουσι, τὰ δὲ ἔργα  
παρ' ἑαυτοῦ τις ἀπαιτεῖτω. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν δεδόσθαι πα-  
ρὰ τῆς θείας δεξιᾶς εἰδότες τῇ φύσει τὴν περὶ τὴν ἀρετὴν  
ῥοπὴν, συνενέγκωμεν τοὺς πόνους οὕτω γὰρ αἴσιον ἔψε-  
25 ται τὸ τέλος.

## Γ'.- ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

Πῶς ἡ σοφία ἐκέρασε τὸν ἑαυτῆς κρατῆρα.

Κρατῆρα λόγων ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία, ᾧ φιλομαθέστατε,  
τὰς θείας ἐκέρασε Γραφάς, κρατῆρα, οὐ μέλιτος, οὐ γάλα-  
30 κτος, οὐκ οἴνου, ἀλλὰ παιδείας καὶ φιλοσοφίας πεπληρω-

## 2.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

“Οτι ἡ ροπή βέβαια πρὸς τὴν ἀρετὴ δίνεται ἀπὸ τῆς θείας δύναμη, ἔμεῖς ὅμως πρέπει νὰ προσφέρουμε τοὺς κόπους.

“Αν ἀπὸ πολὺ παλιὰ ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων εἶχε μέσα τῆς τὰ σπέρματα τῆς καλοκαγαθίας (γι’ αὐτὸ καὶ μερικοὶ πού τὰ καλλιέργησαν, διέπρεψαν, ἐνῶ κάποιοι πού τὰ νέκρωσαν, τιμωρήθηκαν), τώρα πού διευθετήθηκε πρὸς τὸ καλύτερο καὶ στέφθηκε μὲ μύρια χαρίσματα καὶ ἔγινε πιὸ πειθήνια στὴν ἀρετὴ, δὲν νομίζεις ὅτι καὶ τὰ σπέρματα ἐκεῖνα ἔχουν μείνει σ’ αὐτὴν ἀνέπαφα, καὶ πρέπει καὶ αὐτοὶ μέσα στοὺς ὁποίους βρίσκονται νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν; Γιατὶ δὲν πρέπει βέβαια ὅταν ἔλαβε τὴν ἄλλη εὐημερία, νὰ νομίζουμε ὅτι ἡ φύση μας στερεῖται τὰ προηγούμενα ἀγαθὰ. Γιατὶ εἶναι μᾶλλον φυσικὸ ἀπὸ τὴν τωρινὴ χάρη νὰ ἔχουν δοθεῖ καὶ ἐκεῖνα πού προηγουμένως ἔλειπαν, καὶ ὄχι νὰ καταργηθοῦν τώρα ἐκεῖνα πού ὑπῆρχαν προηγουμένως. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι οἱ περισσότεροὶ παθαίνουν αὐτὸ πού παθαίνουν οἱ ράθυμοι ναυτικοί, οἱ ὁποῖοι, ὅταν πνέει οὖριος ἄνεμος, μένοντας στὰ λιμάνια καὶ περνώντας τὸν καιρὸ τους στὰ καπηλεῖα, κατηγοροῦν τὸν καιρὸ, ὅτι δὲν δίνει τοὺς κατάλληλους ἀνέμους. Σ’ αὐτοὺς δίκαια θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κάποιος· Νωθρότατοι ναυτικοί, ἡ ἐποχὴ διατηρεῖ τὸν νόμο τῆς, ἀλλὰ σεῖς δὲν ἐκμεταλλεuthήκατε τοὺς καιροὺς. Ἔργο βέβαια τῆς θείας πρόνοιας εἶναι νὰ βοηθεῖ αὐτοὺς πού πλέουν, ἀλλὰ τὴν προσπάθεια πρέπει νὰ τὴν ἀπαιτεῖ ὁ καθένας ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Καὶ ἔμεῖς λοιπόν, γνωρίζοντας ὅτι ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴ φύση ἡ ροπή πρὸς τὴν ἀρετὴ, ἃς προσφέρουμε τοὺς κόπους. Γιατὶ ἔτσι θὰ ἀκολουθήσει τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα.

## 3.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΙΜΟΘΕΟ.

Πῶς ἡ σοφία πρόσφερε τὸ δοχεῖο τῆς μὲ ἀνάμικτο κρασί.

“Ὡς δοχεῖο λόγων, φιλομαθέστατε, πρόσφερε τίς ἅγιες Γραφές ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, δοχεῖο γεμάτο ὄχι μὲ μέλι, οὔτε μὲ γάλα, οὔτε μὲ κρασί, ἀλλὰ δοχεῖο γεμάτο ἀπὸ παιδεία καὶ φιλο-

μένον καὶ θείοις χαρίσμασιν ἐστεμμένον, ὅστις τοὺς χρωμέ-  
 νους εἰς ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν προτρέπει, τῶν μὲν ἐπιγεί-  
 ων ἀμελεῖν παρασκευάζων, τῶν δὲ οὐρανίων εἴσω χωρεῖν.  
 Κρατῆρα, οὐ μεθόδους περιέχοντα, οὐδὲ σοφίσματα, οὐδὲ  
 5 φυσιολογίας ἀτόπους καὶ ἀπειρους, ἀλλ' ἔργα ἀνδρῶν  
 ὀνομαστοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων, οἷς ὅμοια καὶ πράττων  
 καὶ λέγων, ἀρετῆς κόσμον ἔξεις Ἄλλ' οὐδὲ τῶν πταισάν-  
 των τοὺς δίους καὶ τὰς τιμωρίας ἀπεσιώπησεν, ὅπως μα-  
 θῶν, τὰ μὲν καλὰ ἔχοις, εἰ θέλοις, ζηλοῦν, τὰ δὲ φαῦλα φεύ-  
 10 γειν. Ὅσον μὲν οὖν χρήσιμον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φιλοσο-  
 φίαν ἐκ τῆς ἔξωθεν παιδείσεως, ὥσπερ ἡ μέλιττα δρεψά-  
 μενος (πολλὰ γάρ, εἰ χρὴ τάληθῆ λέγειν, ἀρετῆς ἕνεκεν πε-  
 φιλοσοφήκασι), τὸ λοιπὸν ἅπαν χαίρειν ἔα, μάλιστα ὄρων  
 αὐτοὺς κατ' ἀλλήλων διαπρύσιον κεκινηκότας πόλεμον.  
 15 Ἀριστοτέλης μὲν γὰρ ἐπανέστη Πλάτωνι, οἱ Στωϊκοὶ δὲ  
 πρὸς τοῦτον ἐφράξαντο. Τοῖς δὲ θείοις χρησιμοῖς διὰ δίου  
 δίδου σαντόν. Οὕτω καὶ ἐξ ἐκείνων καὶ ἐκ τούτων ὠφε-  
 λούμενος, μέγα καὶ σαντῶ καὶ πᾶσιν ἔση χοῆμα. Ἐπειδὴ  
 δὲ βούλει γινῶναι τί ἐστίν, «Ἐκέρασεν ἡ σοφία τὸν ἑαυτῆς  
 20 οἶνον», καὶ δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἄκρατον αὐτὸν προσέθηκε,  
 μάνθανε δι' ὀλίγων πολλά. Τὰ θεῖα καὶ ὑπερφυῆ παιδεύ-  
 ματα λόγοις καὶ παραδείγμασι σωματικοῖς ἐκέρασεν. Οὐ  
 γὰρ οἷόν τε ἦν ἡμᾶς ἄλλως νοῆσαι. Τὴν γοῦν ἔνωσιν τῶν  
 θείων νοημάτων καὶ τῶν ἐπιγείων λόγων κραῖσιν οὐκ ἀπει-  
 25 κότως ἐκάλεσε.

#### Δ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Πῶς νοητέον τό, «Ἐχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον  
 ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι».

Πολλὰ ἂν εἶχον γράψαι εἰς τὸ ῥητὸν τὸ ἀποστολικόν,

2. Παροιμ. 9,2.

3. Β' Κορ. 4,7.

σοφία, καὶ στολισμένο μὲ θεϊκὰ χαρίσματα, τὸ ὁποῖο ἐκείνους πού τὸ χρησιμοποιοῦν τοὺς προτρέπει σὲ ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια, κἀνοντάς τους νὰ παραμελοῦν τὰ ἐπίγεια, καὶ νὰ προχωροῦν στὰ οὐράνια. Δοχεῖο πού δὲν περιέχει μεθόδους καὶ σοφίσματα, οὔτε ἔρευνες τῶν φυσικῶν φαινομένων ἀπειρες καὶ χωρὶς τελειωμό, ἀλλὰ ἔργα πολὺ ὀνομαστῶν καὶ ἐνδοξότατων ἀνδρῶν, πού ἀκολουθώντας τους καὶ κἀνοντάς καὶ λέγοντάς ἔργα καὶ λόγια παρόμοια, θὰ ἀποκτήσεις στολίδι ἀρετῆς. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἀπέκρυψε τοὺς βίους καὶ τὶς τιμωρίες ἐκείνων πού ὑπέπεσαν σὲ πταίσματα, ὥστε μαθαίνοντάς τα ὅλα, τὰ καλὰ νὰ τὰ κρατᾶς, ἂν θέλεις, καὶ νὰ τὰ μιμεῖσαι, ἐνῶ τὰ κακὰ νὰ τὰ ἀποφεύγεις. Ὅ,τι λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἑξωχριστιανικὴ παιδεία εἶναι χρῆσιμο στὴ δική μας διδασκαλία, ἀφοῦ τὰ πάρεις σὰν τὴ μέλισσα (γιατί, ἂν θέλουμε νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, εἶπαν πολλὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ), ὅλα τὰ ἄλλα ἀφησέ τα, ἰδιαιτέρως ὅταν τοὺς βλέπεις νὰ κἀνουν μεταξύ τους πόλεμο σκληρὸ (πράγματι ὁ Ἀριστοτέλης ἐπαναστάτησε ἐναντίον τοῦ Πλάτωνος, καὶ οἱ Στωικοὶ διατύπωσαν γινῶμες ἐναντίον αὐτοῦ), καὶ παράδωσε τὸν ἑαυτὸ σου σὲ ὅλη σου τὴ ζωὴ στὰ θεῖα λόγια. Γιατὶ ὠφελούμενος μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ ἀπὸ ἐκείνους καὶ ἀπὸ αὐτά, θὰ εἶσαι ὠφέλιμος καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ γιὰ ὅλους. Ἐπειδὴ ὅμως θέλεις νὰ μάθεις τί σημαίνει, «Ἡ σοφία πρόσφερε ἀνάμικτο τὸ κρασί της»<sup>2</sup>, καὶ γιὰ ποιά αἰτία δὲν τὸ πρόσφερε ἀνόθευτο, μάθε ἀπὸ τὰ λίγα πού θὰ σοῦ πῶ πολλά. Τὰ θεϊκὰ καὶ ὑπερφυσικὰ διδάγματα τὰ πρόσφερε ἀνάμικτα μὲ λόγια καὶ παραδείγματα ὑλικὰ. Γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ σὲ μᾶς νὰ τὰ καταλάβουμε μὲ ἄλλον τρόπο. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὴν ἔνωση τῶν θεῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν ἐπίγειων λόγων δὲν τὴν ὀνόμασε τυχαῖα ἀνάμιξη.

#### 4.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ.

Πῶς πρέπει νὰ ἐρμηνεύουμε τό· «Ἔχουμε τὸν θησαυρὸ αὐτὸν μέσα σὲ σκεύη πήλινα»<sup>3</sup>.

Θὰ μπορούσα νὰ σοῦ γράψω πολλὰ πάνω σ' αὐτὸν τὸν λόγο

εἰ μὴ ἀπέστειλας μείζονα ἢ κατ' ἐμὲ ἐγκώμια τυγχάνοντα, ἃ μικροῦ δεῖν τὴν σιωπὴν τιμῆσαι παρεσκευάσασε. Πέπανσο τοίνυν οὕτως ἐπαινῶν. Τοὺς μὲν γὰρ ἀφραίνοντας ὑπτιώσεις, τοὺς δὲ ἐχέφρονας ἐρυθριᾶν παρασκευάσεις. Πλὴν 5 ἀλλ' ἀποχρώντως παραινέσας, ὀλίγα περὶ τῆς ἀποστολικῆς εἵπομι ῥήσεως. Τὸ «Ἔχομεν τοίνυν τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι», διττὴν μοι δοκεῖ ἔννοϊαν ἔχειν· ἢ ὅτι, Ἔχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον, τουτέστι τὸν οὐράνιον πλοῦτον καὶ τὰ ὑπερφυῆ καὶ μείζονα τῆς ἡμετέρας ἀξίας χαρίσματα ἐν τῷ θνητῷ τούτῳ σώματι, ὀστρακίνα δικαίως κληθέντι, ἐπειδήπερ ἐκ γῆς γέγονεν, ἢ ὅτι, Ἔχομεν τὸν πλοῦτον τῆς θείας σοφίας ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, εὐτελέσι καὶ ἰδιωτικαῖς λέξεσι καὶ παραδείγμασιν ἐμπεριεχόμενον. Ὅτι γὰρ τοῦτο δηλοῖ, ἐπήγαγε καὶ τὴν 15 αἰτίαν, «ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν». Οἱ γὰρ ὀρῶντες τοὺς κήρυκας τοῦ λόγου, ἀμαθεῖς μὲν ὄντας καὶ ἰδιώτας καὶ ἀσθενεῖς (ἐτύπτοντο γὰρ καὶ ἠλαύνοντο πάντοθεν), περιγινομένους δὲ καὶ νικῶντας, τὸν Θεὸν ἐδόξαζον. Ἡ γὰρ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ 20 ἀσθενείᾳ τῶν ἀποστόλων ἐδείκνυτο μειζόνως καὶ διέλαμπεν, ὅτι ἀσθενεῖς ὄντες, τῶν ἰσχυρῶν περιεγένοντο, καὶ πένητες ὄντες, τῶν πλουσίων ἐκράτουν, καὶ ἰδιῶται τυγχάνοντες, τῶν σοφῶν περιῆσαν.

### Ε.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τὸ αὐτό.

25

Ἔοικας τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων, ἀγνοεῖν. Οὐ γὰρ ἂν γινώσκων περὶ τούτων ἠπόρησας. Ἐγὼ δὲ δακρύσας θερμῶς, ὅτι, τὰς θήκας ἔχοντες τοῦ πλούτου, τὸν πλοῦτον αὐτὸν διὰ ῥαθυ-

τοῦ ἀποστόλου, ἂν δὲν ἔγραφες μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἀνταποκρίνονται σὲ μένα ἐγκώμια, τὰ ὅποια ἀκόμα λίγο θὰ μὲ ἔκαναν νὰ σιωπήσω. Πάψε λοιπὸν νὰ ἐπαινεῖς μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, γιατί ἔτσι τοὺς ἀπερίσκεπτους θὰ τοὺς κάνεις νὰ κομπάζουν, ἐνῶ τοὺς συνετοὺς νὰ κοκκινίζουν ἀπὸ ντροπή. Ὡστόσο, ἐπειδὴ μοῦ ζήτησες σοβαρὰ ἀπάντηση, θὰ σοῦ πῶ λίγα πράγματα γιὰ τὸν ἀποστολικὸ αὐτὸ λόγο. Τὸ «Ἔχουμε λοιπὸν τὸν θησαυρὸ αὐτόν μέσα σὲ σκεύη πῆλινα», ἔχω τὴ γνώμη πὼς ἔχει διπλῆ σημασία. Ἡ ὅτι ἔχουμε τὸν θησαυρὸ αὐτόν, δηλαδή τὸν οὐράνιο πλοῦτο καὶ τὰ ὑπερφυσικά καὶ ἀνώτερα ἀπὸ τὴ δική μας ἱκανότητα χαρίσματα, μέσα σ' αὐτὸ τὸ θνητὸ σῶμα, τὸ ὅποιο δίκαια ὀνομάσθηκε πῆλινο, ἐπειδὴ κατασκευάσθηκε ἀπὸ χῶμα, ἢ ὅτι, Ἔχουμε τὸν πλοῦτο τῆς θεϊκῆς σοφίας περιεχόμενο μέσα στὶς ἅγιες Γραφές μὲ ἀπλές καὶ κοινές λέξεις καὶ παραδείγματα. Γιὰ νὰ δείξει μάλιστα ὅτι αὐτὸ ἐννοεῖ, πρόσθεσε καὶ τὴν αἰτία: «Ὡστε νὰ φανεῖ ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ αὐτὴ δύναμη εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν προέρχεται ἀπὸ μᾶς»<sup>4</sup>. Ἐκεῖνοι δηλαδή ποῦ ἔβλεπαν τοὺς κήρυκες τοῦ λόγου, νὰ εἶναι ἀμαθεῖς καὶ ἀπλοὶ καὶ ἀδύναμοι (γιατὶ δέρονταν καὶ διώχονταν ἀπὸ παντοῦ), νὰ ὑπερισχύουν ὅμως καὶ νὰ νικοῦν, δόξαζαν τὸν Θεό. Καθόσον ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ γινόταν περισσότερο φανερὴ καὶ ἔλαμπε περισσότερο μὲ τὴν ἀδυναμία τῶν ἀποστόλων, γιατί, ἂν καὶ ἦταν ἀδύναμοι, ἦταν ἰσχυρότεροι ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς, καὶ ἐνῶ ἦταν φτωχοί, ὑπερίσχυαν τῶν πλουσίων, καὶ ἐνῶ ἦταν ἄνθρωποι ἀπλοὶ, νικούσαν τοὺς σοφοὺς.

#### 5.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Μοιάζεις νὰ ἀγνοεῖς τὴν κατάστασι τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια. Γιατί, ἂν τὴν γνώριζες, δὲν θὰ ἀποροῦσες γι' αὐτὰ. Ἐγὼ ὅμως δακρύζοντας θερμά, γιατί, ἐνῶ ἔχουμε τὰ ἀγγεῖα τοῦ πλοῦτου, αὐτὸν τὸν πλοῦτο τὸν χάσαμε ἔξαι-

4. Β' Κορ. 4, 7.

μίαν, τόγε ἔμαντοῦ φημι μέρος, ἀπωλέσαμεν, ἐπὶ τὸ σαφη-  
 νίσαι τὰ δηλωθέντα ἤξω. Οἱ ἀπόστολοι σῶμα, ἔχοντες θνη-  
 τὸν καὶ πηλοῦ παντὸς ἀσθενέστερον, ἐλαυνόμενοί τε καὶ  
 διωκόμενοι, νεκροὺς ἤγειρον, παραλυτικούς ἔσφιγγον, νο-  
 5 σοῦντας ἰῶντο, δαίμονας ἤλαυνον, προῦφήτευον τὰ μέλ-  
 λοντα, Πνεύματος ἁγίου παρουσίαν προῦξένουν. Ἡ οὐκ  
 ἤκουσας τοῦ Σίμωνος φήσαντος αὐτοῖς, «Δότε καμοὶ τὴν  
 ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα, ὡς ἂν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνη  
 Πνεῦμα ἅγιον»; Τί τούτου τοῦ πλούτου ἴσον; Τί δὲ τιμαλ-  
 10 φέστερον; Ἐγώ, εἰ πάσης τῆς γῆς συναγαγὼν τις τὰς βασι-  
 λείας, τὴν Ἀσσυρίων λέγω καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων  
 καὶ Ῥωμαίων, μίαν τῷ λόγῳ ποιήσειε καὶ παραβάλλοι  
 τούτῳ τῷ πλούτῳ, ὡς ἀνοήτου παιδὸς καταγνώσομαι καὶ  
 μὴ εἰδότος διακρίνειν πραγμάτων φύσιν. Εἰ δὲ καὶ τὰ τού-  
 15 των μείζονα ἐννοήσειας, μείζονα ὄψει τὸν πλοῦτον. Συνέ-  
 στιοι καὶ ὁμοτράπεζοι τοῦ πάντων Δεσπότητος γεγένηνται,  
 ὁμιλίας κατηξιώθησαν θείας, παιδεύσεως ὑπερφυοῦς, νίο-  
 θεσίας καὶ φιλίας ἐντὸς ἐγένοντο. Οἷον γὰρ ὑπαρχοὶ τινες  
 ἦσαν περὶ τὸν βασιλέα, ἀστέρες τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης  
 20 συμπεριπολοῦντες, καὶ δεχόμενοι οὐχὶ δέλτους ἐξ ἐλέφαν-  
 τος, ἴσως γέρας ἀνθρώπινον ὠδινούσας, ἀλλ' ἐξουσίας,  
 οἷαν οὐδ' οἱ τῆς γῆς βασιλεῖς ἔχουσιν. Ἐρρέθη γὰρ αὐτοῖς  
 «Ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐ-  
 ρανοῖς, καὶ ὅσα ἂν λύσητε, ἔσται λελυμένα». Εἰ δὲ καὶ τὰ  
 25 ἐκεῖσε ἐπηγγελμένα αὐτοῖς ἀγαθὰ λογίσαι, πλέον ἐκπλα-  
 γήσῃ. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ τοῖς μέλλουσιν, ἀπὸ τῶν παρόντων  
 ἀπόδειξιν λαμβανέτω. Ὁ γὰρ γῆς τε καὶ θαλάττης βασι-  
 λεύων, ἄπεισιν εἰς τὸ μνήμα τοῦ ἀλιέως τὰ ὅσα περιπτυσσό-  
 μενος

30 Εἶδες τὸν ἀκήρατον πλοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι



τίας τῆς ραθυμίας μας, ἐννοῶ ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα, θὰ προχωρήσω στήν διασάφηση αὐτῶν πού εἶπα. Οἱ ἀπόστολοι, ἂν καί εἶχαν θνητό σῶμα καί πιό ἀδύναμο ἀπό κάθε πηλό, καταπολεμούμενοι καί διωκόμενοι, ἀνάσταιναν νεκρούς, ἔκαναν παραλυτικούς νά περπατοῦν, θεράπευαν ἀρρώστους, ἔδιωχναν δαίμονες, προέλεγαν αὐτά πού ἐπρόκειτο νά συμβοῦν, προκαλοῦσαν τήν παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. "Ἡ μήπως δέν ἀκουσες τόν Σίμωνα πού εἶπε σ' αὐτούς, «Δῶστε καί σέ μένα αὐτή τήν ἐξουσία, ὥστε, πάνω σέ ὅποιον βάζω τὰ χέρια μου, νά δέχεται τὸ ἅγιο Πνεῦμα»<sup>5</sup>; Τί εἶναι ἴσο μέ τόν πλοῦτο αὐτόν; Τί εἶναι πολυτιμώτερο; Ἐγώ, ἐάν κάποιος συγκεντρώσει τίς βασιλεῖες ὅλης τῆς γῆς, ἐννοῶ τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Περσῶν, τῶν Μακεδόνων καί τῶν Ρωμαίων, καί τίς κάνει μέ τὸ λόγο του μία, καί τίς ἀντιπαραβάλλει μέ τόν πλοῦτο αὐτόν, θὰ τόν κατηγορήσω ὡς ἀνόητο παιδί καί πού δέν μπορεῖ νά διακρίνει τή φύση τῶν πραγμάτων. "Ἄν μάλιστα σκεφθεῖς καί τὰ πιό μεγάλα ἀπό αὐτά, θὰ δεῖς μεγαλύτερο τόν πλοῦτο. "Ἐχουν γίνεи συγκάτοικοι καί συνδαιτυμόνες τοῦ Δεσπότη τῶν ὅλων, καταξιώθηκαν νά συνομιλοῦν μέ τόν Θεό, καί εἰσχώρησαν μέσα στήν ὑπερφυσική γνώση, τήν υἰοθεσία καί φιλία. Γιατί ἦταν σάν κάποιοι ὑπαρχηγοὶ κατὰ κάποιο τρόπο γύρω ἀπό τόν βασιλιά, ἄστρα πού περιστρέφονται μαζί μέ τόν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης, καί δέχονται, ὄχι ἔγγραφα ἀπό ἐλεφαντοστοῦν, τὰ ὁποῖα ἴσως περιέχουν ἀνθρώπινο ἔπαθλο, ἀλλά ἐξουσία τέτοια πού δέν ἔχουν οὔτε οἱ βασιλεῖς. Γιατί εἰπώθηκε γι' αὐτούς: «Ὅσα δέσετε στή γῆ, θὰ εἶναι δεμένα στοὺς οὐρανοὺς, καί ὅσα λύσετε, θὰ εἶναι λυμένα»<sup>6</sup>. "Ἄν μάλιστα σκεφθεῖς καί τὰ ἀγαθὰ πού τοὺς ὑποσχέθηκε ἐκεῖ, τότε θὰ ἐκπλαγεῖς περισσότερο. Καί ἐάν κάποιος δέν πιστεύει σὰ μέλλοντικά, ὡς πάρει ὡς ἀπόδειξη τὰ τωρινά. Γιατί αὐτός πού βασιλεύει στή γῆ καί στή θάλασσα, πηγαίνει στόν τάφο γιά νά ἀγκαλιάσει τὰ κόκκαλα τοῦ ψαρῶ.

Εἶδες τόν χωρὶς βλάβη πλοῦτο νά βρίσκεται μέσα σέ πῆλινα

6. Ματθ. 16, 19. Ἰω. 20, 21-23.

κείμενον; Θέα καὶ τὴν θείαν σοφίαν εὐτελέσι λόγοις καὶ παραδείγμασι κραθεῖσαν. Εἰ γὰρ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀξίαν μόνον προσέσχε ὁ Θεὸς καὶ μὴ πρὸς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐντεύξομένων, οὐρανίοις ἂν καὶ θείοις λόγοις τε καὶ παρα-  
 5 δείγμασι ἐχρήσατο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνθρώποις ἐνομοθέτει, ἀσθενέσι τυγχάνουσι καὶ ἀνθρωπίνων δεομένοις λόγων (οὕτω γὰρ ῥαδίως τὰ ὑπὲρ αὐτοὺς νοῆσαι ἠδύναντο), ἰδιωτικάις λέξεσι ἐκέρασε τὰ θεῖα μαθήματα, ἵνα καὶ γυνὴ καὶ παῖς καὶ ἀπάντων ἀνθρώπων ἀμαθέστατος κερδάνῃ τι  
 10 καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀκροάσεως. Τῆς γὰρ τῶν πολλῶν καὶ ἀγελαιοτέρων φροντίσας σωτηρίας ὁ λόγος, σαφηνεῖα τοσαύτη διὰ φιλανθρωπίαν τοῦ νομοθέτου κραθεῖς, οὐδένα τῆς κατὰ δύναμιν ὠφελείας ἀποστερεῖ. Οὔτε δὲ τῶν σοφωτέρων ἠμέλησεν. Ἐν τοσαύτῃ γὰρ σαφηνεῖα οὕτως ἀπόρ-  
 15 ρητοι λόγοι καθάπερ θησαυροὶ τινες ἐνοικοῦσιν, ὡς καὶ τοὺς σοφωτάτους καὶ ἐλλογμωτάτους τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων ἰλλιγγιᾶν καὶ παραχωρεῖν πολλάκις τῷ ἀκαταλήπτῳ τῆς σοφίας

### Σ'.— ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

20

Περὶ ὑπομονῆς.

Χρὴ τὸν βουλόμενον λαμπρὰν ἀναδήσασθαι νίκην, μὴ μόνον ὑβριζόμενον καὶ ἀδικούμενον φέρειν γενναίως, ἀλλὰ καὶ πλείονα παρέχειν τῷ ἀδικοῦντι, ὃν βούλεται λαβεῖν, καὶ τοὺς ὄρους τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἐκείνου τῆ  
 25 δαψιλείᾳ τῆς οἰκείας ὑπερβαινεῖν φιλοτιμίας. Εἰ δέ σοι παράδοξα εἶναι ταῦτα δοκεῖ, ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τὴν ψῆφον οἴσομεν, καὶ τὸν νόμον τοῦτον ἐκεῖθεν ἀναγνωσόμεθα. Οὔτε γὰρ εἶπεν ὁ Σωτὴρ, Ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, φέρε γενναίως καὶ ἡσύχαζε (ἦνυσαν γὰρ  
 30 τοῦτο καὶ ἄνευ ὑποθηκῶν τινες ἐπὶ φιλοσοφία διαλάμ-

σκεύη; Δὲς καὶ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ ἀναμιγμένη μὲ εὐτελεῖς λόγους καὶ παραδείγματα. Γιατί, ἂν ὁ Θεὸς ἀπέβλεπε μόνο στὴ δική του ἀξία, καὶ ὄχι στὴν ὠφέλεια αὐτῶν ποὺ τὴ μελετοῦν, θὰ χρησιμοποιοῦσε οὐράνια καὶ θεϊκὰ λόγια καὶ παραδείγματα, ἐπειδὴ ὅμως νομοθετοῦσε γιὰ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀδύναμοι καὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἀνθρώπινα λόγια (γιατὶ μόνο ἔτσι θὰ μπορούσαν νὰ καταλάβουν αὐτὰ ποὺ ἦταν πάνω ἀπὸ τὶς νοητικὲς δυνάμεις τους), πρόσφερε τὰ θεϊκὰ μαθήματα μὲ ἀπλοϊκὲς λέξεις, ὥστε καὶ ἡ γυναῖκα καὶ τὸ παιδί καὶ ὁ πιὸ ἀμαθὴς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ κερδήσει καὶ μόνο ἀκούοντάς αὐτούς. Γιατί, ἀφοῦ φρόντισε γιὰ τὴ σωτηρία τῶν πολλῶν καὶ κοινῶν ἀνθρώπων ὁ λόγος, προσφερθεῖς μὲ τόσο μεγάλη σαφήνεια ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ νομοθέτη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν στερεῖ κανέναν τὴν ἀνάλογη πρὸς τὴ δύναμή του ὠφέλεια. Οὔτε καὶ τοὺς σοφοὺς παραμέλησε. Γιατὶ μὲ τόσο μεγάλη σαφήνεια τόσο ἀφόρητοι λόγοι κατοικοῦν μέσα στὰ πῆλινα σκεύη σὰν θησαυροί, ὥστε καὶ οἱ πιὸ σοφοὶ καὶ ἐγγράμματοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζαλίζονται καὶ νὰ ὑποχωροῦν πολλές φορὲς μπροστὰ στὴν ἀκατάληπτη σοφία.

## 6.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ.

Γιὰ τὴν ὑπομονή.

Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ στεφανωθεῖ μὲ λάμπρῃ νίκη, πρέπει ὄχι μόνο νὰ ὑπομένει μὲ γενναιότητα, ὅταν βρίζεται καὶ ἀδικεῖται, ἀλλὰ νὰ δίνει σ' αὐτὸν ποὺ τὸν ἀδικεῖ καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θέλει νὰ πάρει, καὶ νὰ ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῆς κακῆς ἐπιθυμίας ἐκείνου μὲ τὴν ἀφθονία τῆς δικῆς του γεναιόδωρης παροχῆς. Ἐὰν ὅμως αὐτὰ σοῦ φαίνονται παράξενα, θὰ προσκομίσω ἀπὸ τοὺς οὐρανούς τὴν ἀπόφαση, καὶ θὰ διαβάσω ἀπὸ ἐκεῖ αὐτὸν τὸν νόμο. Γιατὶ οὔτε ὁ Σωτῆρας εἶπε, Ἐὰν κάποιος σὲ χτυπήσει στὸ δεξιὸ σαγόνι νὰ τὸ ὑπομείνεις μὲ γενναιότητα καὶ νὰ μείνεις ἀτάραχος (γιατὶ αὐτὸ τὸ κατόρθωσαν καὶ χωρὶς προτροπὴ κάποιοι ποὺ διέπρεψαν στὴ φιλοσοφία καὶ ἔζησαν σύμφωνα μὲ

ψαντες, καὶ τῷ ἐμφύτῳ νόμῳ πολιτευσάμενοι), ἀλλὰ προσέθηκε τό, καὶ τὴν ἄλλην τῷ τύπτοντι ἐτοιμίην πρὸς τὴν πληγὴν παρέχειν. Αὕτη γὰρ ἡ λαμπρὰ νίκη. Τὸ μὲν γὰρ φιλόσοφον, τὸ δὲ ὑπερφυῆς καὶ οὐράνιον.

5

Z'.- ΑΘΑΝΑΣΙΩ  
Περὶ σωφροσύνης.

“Οστις τὸ ἀπόβλεπτον καὶ ὑπέρκαλον τῆς σωφροσύνης κάλλος θεασάμενος, οὐκ ἐδαμάσθη τῷ φίλτρῳ, οὗτος ἀνέραστος τῶν καλῶν παρ’ ἐμοὶ κριτῇ γεγραάφθω.

10

H'.- ΙΟΥΝΙΑ  
Περὶ παρθένων.

Οὐ τῇ τοῦ σώματος ἀγνεΐα μόνον, ᾧ σοφέ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀπραγμοσύνῃ τὴν παρθενίαν ὁ θεσπέσιος ὀρίζειται Παῦλος

15

Θ'.- ΙΩΣΗΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ  
Περὶ ἀρετῆς.

Παντὶ σθένει, ᾧ βέλτιστε, προσήκει τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν, ἀλλ’ οὐκ ἀρκεῖν ἠγεῖσθαι τὸ δοκεῖν ἀσκεῖν.

20

I'.- ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΑΝΑΤΟΛΙΩ,  
ΓΟΤΘΙΩ, ΜΑΡΩΝΙ  
Πρὸς ἀσκητάς.

Ἐπειδὴ τοῖς ἁγίοις ὁ θίος ὁ ὑμέτερος δακρύων γέγονεν ὑπόθεσις ἀενάων, λογιζομένοις δι’ ἣν αἰτίαν Χριστιανοὶ φάσκοντες εἶναι, Ἐπικούρειον διαζητεῖτε θίον, οὔτε ἔργον ἀκολασίας καταλείψαντες ἀπρακτον, οὔτε λόγον αἰσχρὸν  
25 ἄρρητον, γέγραφα παραινῶν, ὅπως γνωσιμαχήσαντες, ἑαυτοὺς μὲν αἰσχύνῃς καὶ ὄνειδῶν καὶ τῆς μελλούσης ἀδε-

τὸν ἔμφυτο νόμο), ἀλλὰ ὁ Σωτῆρας πρόσθεσε καὶ εἶπε· νὰ στρέψουμε σ' αὐτὸν ποὺ μᾶς χτυπᾷ καὶ τὸ ἄλλο σαγόνι ἕτοιμο γιὰ χτύπημα<sup>7</sup>. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ λαμπρὴ νίκη. Τὸ πρῶτο εἶναι φιλοσοφία, ἐνῶ τὸ δεύτερο ὑπερφυσικὸ καὶ οὐράνιο.

### 7.- ΣΤΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Γιὰ τὴ σωφροσύνη.

“Ὅποιος, βλέποντας τὴν περίβλεπτη καὶ πανέμορφη ὡραιότητα τῆς σωφροσύνης, δὲν αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὰ θέλητρά της, αὐτός, κατὰ τὴ γνώμη μου, δὲν αἰσθάνεται ἔρωτα γιὰ τὰ καλά.

### 8.- ΣΤΗΝ ΙΟΥΝΙΑ

Γιὰ τοὺς παρθένοὺς.

“Ὁ θεῖος Παῦλος ὀρίζει τὴν παρθενία, σοφέ, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴ σωματικὴ καθαρότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀμεριμνησία.

### 9.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΩΣΗΦ

Γιὰ τὴν ἀρετή.

Μὲ κάθε δύναμη, φίλε μου, πρέπει νὰ ἀσκοῦμε τὴν ἀρετή, καὶ νὰ μὴ θεωροῦμε ἀρκετὸ τὸ νὰ φαινόμαστε ὅτι τὴν ἀσκοῦμε.

### 10.- ΣΤΟΥΣ ΧΑΙΡΗΜΟΝΑ, ΑΝΑΤΟΛΙΟ, ΓΟΤΘΙΟ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΑ.

Πρὸς τοὺς ἀσκητές.

Ἐπειδὴ γιὰ τοὺς ἁγίους ἡ δικὴ σας ζωὴ ἔγινε ἀφορμὴ διαρκῶν δακρύων, γιατί σκέφτονται γιὰ ποιὸν λόγο, ἐνῶ ἰσχυρίζεστε ὅτι εἶστε Χριστιανοί, κάνετε ζωὴ ἐπικούρεια, ἀφοῦ οὔτε καμμιὰ ἀκολασία ἀφήσατε ἀπραγματοποίητη, οὔτε αἰσχρὸ λόγο ποὺ νὰ μὴ πεῖτε, σᾶς ἔγραψα συμβουλευόντάς σας, ἀφοῦ ἀναγνωρίσετε τὴν πλάνη σας, νὰ ἀπαλλάξετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀπὸ τὴν αἰσχύνη καὶ τὶς ντροπὲς καὶ τὴν ἀδέκαστη μέλλουσα κρίση, τοὺς ἁγί-

7. Ματθ. 5, 39.

κάστου κρίσεως, τοὺς δὲ ἁγίους τῆς ἐφ' ἑαυτοῖς λύπης, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν δυσεκπλύτου κηλίδος ἀπαλλάξτε.

ΙΑ'.- ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ  
ΝΕΩΣΤΙ ΚΑΤΑΣΤΑΝΤΙ

5 Ὅτι αἰσχρόν, τὸν βουλόμενον ἐπιτάσσειν τοῖς ἀρχομέ-  
νοις, μὴ δυνάμενον ἄρχειν σαυτοῦ.

Ἴσθι, τιμιώτατε, ὅτι ἐν παντὶ μὲν τῷ βίῳ, μάλιστα δὲ  
νῦν, ἐπιβαίνων τοῖς ὅροις τῆς δοξάσης μὲν εἶναι ἀρχῆς,  
οὔσης δὲ λειτουργίας, δίκαιος ἂν εἴης κολάζειν τὰς αὐτοῦ  
10 ἐπιθυμίας, ὥστε μηδενὸς τῶν παρὰ τοῖς ὑπηκόοις φαύλων  
ἠττᾶσθαι. Καὶ γὰρ αἰσχιστον εἶ, τοῖς ἀρχομένοις ἐπιτάτ-  
τειν βουλόμενος, φωραθείης μηδὲ σαυτοῦ ἄρχειν δυνάμε-  
νος

ΙΒ'.- ΓΑΪΩ

15 Ὅτι χρὴ φεύγειν τινὰ τὴν κακίαν, ἔχεσθαι δ' ἀπρὶξ  
τῆς ἀρετῆς

Ὅτι ἢ κακία τὸ τερπνὸν ὀλέθριον ἔχει, ἢ δ' ἀρετὴ τὸ  
ἐπίπονον, εὐκλεέστατε, καὶ εὐδόκιμον (ἰδρῶσι γὰρ ἠδέως  
ἀρδεύεται ἢ εὐδοκίμησις), οἶσθα. Χρὴ τοίνυν τὴν μὲν φεύ-  
20 γειν, τῆς δ' ἀπρὶξ ἔχεσθαι.

ΙΓ'.- ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ  
Περὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων.

Τοσοῦτον οἱ συνοικοῦντες τῇ ἀρετῇ τῶν ἀμοιρούντων  
αὐτοῖς διενηνόχασιν, ὅσον ἄνθρωποι μὲν τῶν θηρίων, ἄγ-  
25 γελoi δὲ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ τοι πορεύονται διὰ τῆς  
ἀγορᾶς, ὥσπερ φωστῆρες ἐξαίφνης ἐν σκότῳ φανέντες καὶ  
ἐπιστρέφοντες πρὸς ἑαυτοῦς τῶν ἄλλων τὰς ὄψεις. Εἰς τοί-  
νυν αὐτῶν τυγχάνων, ἔχου τοῦ κτήματος.

ους ἀπὸ τῆ λύπη τους, καὶ τὴν Ἐκκλησίαι ἀπὸ τὴν δύσκολη νὰ πλυθεῖ κηλίδα τῆς ντροπῆς.

### 11.- ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ, ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΕΓΙΝΕ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

“Οτι εἶναι αἰσχρό, ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ διοικεῖ τοὺς ὑπηκό-  
ους του, νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐξουσιάζει τὸν ἑαυτό του

Γνώριζε, ἐντιμώτατε, ὅτι σ' ὀλόκληρη βέβαια τῆ ζωῆ, ἰδιαί-  
τερα μάλιστα τώρα ποὺ ἀνέβηκες στὰ ὕψη αὐτῆς ποὺ φαίνεται  
βέβαια ἐξουσία, εἶναι ὅμως λειτούργημα, ὅτι πρέπει, γιὰ νὰ  
εἶσαι δίκαιος, νὰ κόψεις τὶς ἐπιθυμίες σου, ὥστε νὰ μὴν ὑποχω-  
ρεῖς σέ κανένα ἀπὸ τοὺς διεφθαρμένους ὑπηκόους σου. Γιατὶ  
εἶναι αἰσχρότατο, ἐὰν, θέλοντας νὰ διατάσσεις τοὺς ὑπηκόους  
σου, συλληφθεῖς νὰ μὴ μπορεῖς νὰ διοικήσεις οὔτε τὸν ἑαυτό  
σου.

### 12.- ΣΤΟΝ ΓΑΪΟ.

“Οτι πρέπει νὰ ἀποφεύγει κανεὶς τὴν κακία, καὶ νὰ  
ἀφοσιώνεσαι δυνατὰ στὴν ἀρετῆ.

“Οτι ἡ κακία ἔχει ὡς ἀπόλαυση τὸ κακό, ἐνῶ ἡ ἀρετῆ τὸ ἐπί-  
πονο, ἐνδοξότατε, καὶ τὴν προκοπῆ (γιατὶ ἡ προκοπῆ ποτίζεται  
μὲ εὐχαρίστηση ἀπὸ τοὺς ἰδρωῶτες), τὸ γνωρίζεις. Πρέπει λοιπὸν  
νὰ ἀποφεύγεις τὴν κακία, καὶ νὰ ἀφοσιώνεσαι στὴν ἀρετῆ.

### 13.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ.

Γι' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μὲ τὴν ἀρετῆ.

Αὐτοὶ ποὺ συγκατοικοῦν μὲ τὴν ἀρετῆ διαφέρουν τόσο  
πολὺ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὴν στεροῦνται, ὅσο διαφέρουν οἱ  
ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ θηρία, καὶ οἱ ἄγγελοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.  
Γιατὶ πραγματικὰ βαδίζουν μέσα στὴν ἀγορὰ σὰν φωστῆρες  
ποὺ ἐμφανίζονται ξαφνικὰ στὸ σκοτάδι, καὶ προσελκύουν  
ἐπάνω τους τὰ μάτια τῶν ἄλλων. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶσαι ἓνας ἀπὸ  
αὐτούς, κράτα δυνατὰ τὸ ἀπόκτημά σου.

## ΙΔ'.- ΙΕΡΙΩ

Ἔστι περίοπτος ἡ ζωὴ τῶν γνησίων ἐραστῶν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ ἐν τῷ μετ' αὐτόν.

Οἱ γνήσιοι τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ καὶ ζῶντες ἐν σώματι, 5 ὀρθοῦσι τὰς πόλεις, καὶ ἀποθέμενοι τοῦτο, ἐγκαταλείπουσιν κέντρον τοῦ πόθου. Τοιγάρτοι ἐπίσημοι μὲν αὐτῶν οἱ τάφοι, ἐν τιμῇ δὲ τὰ γένη, διηνεκῆς δὲ ἡ μνήμη. Δικαίως Ἀρετὴν γὰρ ἐκτήσαντο, ἧς οὐ πέφυκεν ἄπτεσθαι τελευτή. Εἰ δὲ καὶ ὁμογνωμονῶν ἡμῖν ἐτύγχανες ἐν τῇ περὶ Θείου 10 δόξῃ τῆς μέλλουσης δόξης μνημονεύσας, ἐπτέρωσα ἂν σε πλεον πρὸς τὸν τῆς ἀρετῆς ἔρωτα.

## ΙΕ'.- ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ

Περὶ τῆς καλῆς χρήσεως τῆς ἐξουσίας.

Οὐδὲν οὕτω καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἔνδοξον καὶ παρὰ 15 Θεῷ εὐδόκιμον οἶδε ποιεῖν, ὡς τὸ δύνασθαι μὲν ἅ βούλεται πράττειν, αἰεὶ δὲ φιλόανθρωπα καὶ βούλεσθαι καὶ πράττειν. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ τὸ δύνασθαι ἐν τῇ ἀρχῇ πάρεστι, τὸ φιλόανθρωπον τούτῳ κινῆσθω, ἵνα καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν αἰοίδιμος γένοιο. Εἰ δὲ θυμῷ χαρίσαιο καὶ τῇ ἐξουσίᾳ 20 ἀποχρήση, σβέσεις μὲν τὸ σαντοῦ κλέος, θηριοδίας δὲ δόξαν ἀποίση. Τὸ μὲν γὰρ συγγνώμης ἀξιούν τοὺς πταίνοντας θεῖον, τὸ δὲ παρὰ πόδας ἀπαραιτήτως κολάζειν, θηριοπρεπὲς καὶ ὄφιῶδες. Τίς τοιγαροῦν, παρεῖς τὸ μιμήσασθαι τὸ θεῖον, τοῖς χαμαὶ ἔρπουσιν ἐξομοιωθῆναι βουλήθη; 25 Οὐδεὶς, πλὴν εἰ μὴ τις καὶ τοῦ θεοῦ φόβου καὶ τῆς ἀνθρώπων δόξης καταφρονήσειεν.

## ΙΣ'.- ΜΑΡΩΝΙ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποχὴν ἐκ τῆς κακίας.

Ὁ μὲν ἰατρικὸς Ἴπποκράτης παρήνεσε τοῖς κεκρατη-



## 14.- ΣΤΟΝ ΙΕΡΙΟ

“Οτι εἶναι περίοπτη ἡ ζωὴ τῶν γνησίων ἐραστῶν τῆς ἀρετῆς καὶ σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, καὶ στὴ μετ' αὐτὴν.

Οἱ γνήσιοι ἐραστὲς τῆς ἀρετῆς καὶ ὅσο ζοῦν στὰ σώματα ἀνορθώνουν τὶς πόλεις, καὶ ὅταν τὸ ἀποβάλουν, τὸ ἀφήνουν ὡς κέντρο τοῦ πόθου. Γι' αὐτὸ οἱ τάφοι τους εἶναι κέντρα πανηγύρεων, τιμῶνται ἀπὸ τὶς γενεές καὶ ἡ μνήμη τους εἶναι διαρκῆς. Καὶ δίκαια. Γιατὶ ἀπέκτησαν τὴν ἀρετὴν, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴ φύση τῆς δὲν ἔχει τέλος. Ἐὰν λοιπὸν συμφωνοῦσες μὲ μᾶς ὡς πρὸς τὴν πίστη μας γιὰ τὸ Θεῖο, ἐνθυμούμενος τὴ μέλλουσα δόξα, θὰ μπορούσα νὰ σὲ ἀναπτειρώσω περισσότερο πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς ἀρετῆς.

## 15.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΣΕΡΑΠΙΩΝΑ

Γιὰ τὴν καλὴν χρῆση τῆς ἐξουσίας.

Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ κάνει κάποιον ἔνδοξο στοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀποδεκτὸν στὸν Θεό, ὅσο τὸ νὰ μπορεῖ βέβαια νὰ κάνει αὐτὰ ποὺ θέλει, νὰ θέλει ὅμως καὶ νὰ κάνει πάντοτε πράγματα φιλάνθρωπα. Ἐπομένως, ἐπειδὴ τὸ νὰ μπορεῖ κανεὶς ὑπάρχει στὴν ἐξουσία, νὰ ἀναμειγνύεται μὲ αὐτὸ καὶ τὸ φιλάνθρωπο, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐξουσία νὰ γίνεις ἀείμνηστος. Ἐὰν ὅμως ὑποχωρήσεις στὸν θυμὸ καὶ κάνεις κατάχρηση τῆς ἐξουσίας, θὰ σβήσεις ὅπωςδὴποτε τὴ δόξα σου, καὶ θὰ ἀποκομίσεις τὴ φήμη θηριωδίας. Γιατί, τὸ νὰ συγχωρεῖς ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν εἶναι πράξη θεϊκὴ, ἐνῶ τὸ νὰ τιμωρεῖς ἀμέσως καὶ ἀπαραίτητα εἶναι κάτι ποὺ ταιριάζει στὰ θηρία καὶ στὰ φίδια. Ποιὸς ὅμως, ἀφήνοντας τὴ μίμηση τοῦ Θεοῦ, θὰ θελήσει νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ ἐκεῖνα ποὺ σύρονται στὴ γῆ; Κανένας, ἐκτὸς βέβαια ἐὰν περιφρονῆσει καὶ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων.

## 16.- ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποχὴ ἀπὸ τὴν κακία.

“Ο γιατρὸς Ἴπποκράτης συμβούλεψε νὰ μὴ ἐπιχειροῦμε τὴ

μένοις μὴ ἐγχειρεῖν, ᾧ τινες πειθόμενοι τῶν ἀπαγορευ-  
 σάντων σε, ὡς κομιδῇ ἀπηληγηκότα, μᾶλλον δὲ νενεκρωμέ-  
 νον, καὶ ἡμᾶς, τοὺς ἐπὶ μετάνοιάν σε παρακαλοῦντας, κω-  
 μωδοῦσιν, ὡς Αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειροῦντας. Ἐγὼ δέ,  
 5 πολλὰς ἐν ἀνθρώποις μεταβολὰς καὶ γεγενημένας ἀκούων  
 καὶ γινόμενας ὄρων καὶ ἐσομένας προσδοκῶν, διεγείρειν  
 σε καὶ κατεύθυνειν δίκαιον ᾧήθην, ἐλπίδι χρηστῇ τρεφό-  
 μενος. Εἰ δὲ καί, ὅπερ μὴ γένοιτο, διαμαρτήσῃμι, τὸ γοῦν  
 ἐμαυτῷ ἐγκαλεῖν κερδανῶ, καὶ οὐκ ἔσομαι τῶν τὴν θάλατ-  
 10 ταν πλεόντων ἀπηνέστερος, οἳ, ὅταν τινὰ ἴδωσιν ἐκπεσόν-  
 τα νεώς, τὰ ἰστία χαλάσαντες, πειρῶνται αὐτὸν ἀνιμήσα-  
 σθαι. Εἰ δὲ μὴ βουληθείη ἐκεῖνος σωθῆναι, οὐδεὶς αὐτοὺς  
 ὡς μὴ βουληθέντας σῶσαι αἰτιάσοιτο. Ἀνάνευσον τοιγαρ-  
 οῦν ἐκ τοῦ θυθοῦ τῆς κακίας· πέπανσο τῆς ἀσελγείας· ἐν-  
 15 νόησον τὸ ἐπίκηρον τοῦ τῆδε βίου καὶ τὴν ἐκεῖσε ἀπαραί-  
 τητον τιμωρίαν. Τί μάτην, μᾶλλον δὲ ἐπὶ κακῷ, ἀναλίσκεις  
 τὸν χρόνον; Ἐννόησον ὅτι, μίαν ἔχων ψυχὴν, πᾶσιν αὐτὴν  
 τοῖς αἰσχροῖς πάθεσι κατεμόλυνας. Ἀπάλλαξον σαυτὸν  
 μὲν κακίας καὶ αἰσχύνης καὶ κωμωδίας καὶ κολάσεως, τὴν  
 20 δὲ Ἐκκλησίαν μολυμοῦ, τὸ δὲ θυσιαστήριον κηλῖδος, τὸν  
 δὲ χειροτονήσαντά σε ἐγκλημάτων, ἡμᾶς δὲ λύπης, τοὺς δὲ  
 ἅγιους ἀενάων δακρῶν.

### ΙΖ'.— ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Ὅτι ἢ εἰς τὸ Θεῖον ἐλπίς πύργος ἐστὶν ἀρραγῆς.

25 Ἡ εἰς τὸ Θεῖον ἐλπίς πύργος ἐστὶν ἀρραγῆς, οὐ τὴν λύ-  
 σιν μόνον ἐπαγγελλούμενος τῶν δεινῶν, ἀλλ' οὐδὲ παρόν-  
 των αὐτῶν ταραττεσθαι συγχωρῶν. Ὁ γὰρ τῶν ἀνθρωπί-  
 νων ἀπηλλαγμένος καὶ τῇ ἄνωθεν ἐλπίδι ἑαυτὸν ἐξαρτή-  
 σας, οὐ μόνον ταχίστην ἐπάγεται τῶν δεινῶν τὴν ἀπαλλα-

θεραπεία ἐκείνων ποῦ εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ τὸ πάθος. Συμφωνώντας μὲ αὐτὸν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ σὲ ἐμπόδισαν, ὡς πολὺ ἀσπλαγχνο, καὶ μᾶλλον ἀναίσθητον, ἀκόμα καὶ ἐμένα ποῦ σὲ παρακαλῶ νὰ μετανοήσεις μὲ διακωμωδοῦν, σὰν νὰ ἐπιχειρῶ νὰ καθαρίσω Αἰθίοπα. Ἐγὼ ὅμως ποῦ ἄκουσα νὰ ἔχουν γίνει πολλὲς μεταβολὲς σὲ ἀνθρώπους, καὶ βλέπω νὰ γίνονται, καὶ ἐλπίζω νὰ γίνουν στὸ μέλλον, θεώρησα δίκαιο νὰ σὲ διεγείρω καὶ νὰ σὲ καθοδηγήσω, τρέφοντας καλὴ ἐλπίδα. Ἐὰν ὅμως, πράγμα βέβαια ποῦ εὐχομαι νὰ μὴ γίνει, κάνω λάθος, θὰ κερδήσω τὸ νὰ κατηγορῶ τὸν ἑαυτό μου, καὶ δὲν θὰ γίνω πιὸ σκληρὸς ἀπὸ ἐκείνους ποῦ πλέουν στῆ θάλασσα, οἱ ὅποιοι, ὅταν δοῦν κάποιον νὰ ἔχει πέσει ἀπὸ τὸ πλοῖο, χαλαρώνοντας τὰ πανιά, προσπαθοῦν νὰ τὸν τραθήξουν ἐπάνω. Ἐὰν ὅμως ἐκεῖνος δὲν θέλει νὰ σωθεῖ, κανένας δὲν θὰ τοὺς κατηγορήσει, ὅτι δὲν ἤθελαν νὰ τὸν σώσουν. Βγὲς λοιπὸν ἀπὸ τὸν βυθὸ τῆς κακίας, πάψε τὴν ἀσέλγεια, σκέψου ὅτι ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι φθαρτὴ, καὶ ὅτι θὰ ὑπάρξει ἀπαραίτητη τιμωρία στὴν ἄλλη ζωὴ. Γιατί ξοδεύεις ἄδικα, ἢ καλύτερα γιὰ τὸ κακό, τὸν χρόνο σου; Σκέψου ὅτι, ἐνῶ ἔχεις μία μόνο ψυχὴ, τὴν καταμόλυνες μὲ ὅλα τὰ αἰσχροὰ πάθη. Ἀλλάξε λοιπὸν τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὴν κακία καὶ τὴ γελοιοποίηση καὶ τὴν κόλαση, τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴ μόλυνση, τὸ θυσιαστήριον ἀπὸ τὴν κηλίδα, ἐκεῖνον ποῦ σὲ χειροτόνησε ἀπὸ τὶς κατηγορίες, ἐμᾶς ἀπὸ τὴ λύπη, καὶ τοὺς ἁγίους ἀπὸ τὰ αἰῶνια δάκρυα.

### 17.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΜΠΡΕΠΙΟ

“Ὅτι ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ εἶναι πύργος στερεῆς.

Ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ εἶναι πύργος στερεῆς, ὁ ὅποιος ὄχι μόνο ὑπόσχεται τὴ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ δεινὰ, ἀλλὰ οὔτε καὶ ὅταν μᾶς βρίσκουν ἐπιτρέπει νὰ μᾶς ταράζουν. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἔχει στηρίξει τὸν ἑαυτό του στὴν οὐράνια ἐλπίδα, ὄχι μόνο κατορθώνει πολὺ γρήγορα τὴν ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ ὅταν αὐτὰ ὑπάρχουν

γῆν, ἀλλ' οὐδὲ παρόντων αὐτῶν θορυβοῦται καὶ ταράττεται, τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας ὀρθούμενος. Χρῶ τοίνυν αὐτῇ, καὶ πάντων ἔση κρείττων τῶν λυπηρῶν.

#### ΙΗ'.— ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

5 Μεσολαβητικὴ πρὸς διευθέτισιν ὑποθέσως.

Κορωνίδα ἐπιθεῖναι τῷ κατὰ τὸν θεοσεβέστατον Ἡσύχιον πράγματι καταξίωσον, ἵνα σὺ μὲν αἰοίδιμος γένοιο, ἐγὼ δὲ λίαν ἡσθεῖην, αὐτός τε πάλιν ἀνακηρύξῃ τὰ σὰ ἅπαντα. Ἀνὴρ γὰρ ἔστιν εἰδέναι χάριτας ἐπιστάμενος.

#### 10 ΙΘ'.— ΕΥΤΟΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῆς τῆς ψυχῆς τε καὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἔξω φροντίδος.

ἽΟτι μὲν τὸ μὴ δεῖσθαι πολλῶν συνωμολόγηται μέγιστον ἀγαθόν, δῆλον, ὅτι δὲ καὶ τὸ τῆς τῶν ὄντων χρείας  
15 ἀνώτερον καὶ κρείττονα εἶναι, πολλῶ μείζονος εὐπραγίας ἂν εἶη, καὶ τοῦτο συνωμολόγηται. Οὐκοῦν φροντίσωμεν τῆς μὲν ψυχῆς μάλιστα, τοῦ δὲ σώματος ὅσον ἀνάγκη, τῶν δὲ ἔξω μηδ' ὅσον. Οὕτω γὰρ κἀνταῦθα πρὸς τὴν ἀκροτάτην μακαριότητα φθάσαιμεν, τὴν καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν  
20 βασιλείαν ὠδίνουσαν. Εἰ δέ τις οὐ δοκεῖ ταῦτα ἀκούουσιν ἀληθῆ εἶναι, ἐμοὶ δοκεῖ. Οὐ γὰρ τοσοῦτον, ὅπως τοῖς ἀκούουσιν ἃ λέγω δόξῃ ἀληθῆ εἶναι, προθυμοῦμαι, εἰ μὴ εἶη πάρεργον, ἀλλ' ὅπως ἐμοί.

#### Κ'.— ΜΑΡΩΝΙ

25 Περὶ τῆς τοῦ ἀπράγμονος βίου εὐφροσύνης.

Ἔοικας ἀγνοεῖν ὄσῃν ὁ ἀπράγμων βίος ἔχει τὴν εὐφροσύνην. Τάχα δὲ οὐκ αὐτός μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ τὸν αὐτόν σοι βίον ἐπανηρημένοι, ἅτε μηδέποτε ταύτης γευσάμενοι καθαρῶς. Πέπαυσο τοίνυν μὴ μόνον πολυπραγμονῶν

δὲν ἀνησυχεῖ, οὔτε ταράζεται, γιὰτὶ μένει ὄρθιος περιμένοντας τὴν ἱερὴ ἐκείνη ἄγκυρα. Χρησιμοποίησε λοιπὸν αὐτήν, καὶ θὰ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα τὰ θλιβερά.

### 18.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Μεσολαβητικὴ πρὸς διευθέτησιν ὑποθέσεως.

Ἀξιῶσου νὰ βάλεις τέρμα στὴ σχετικὴ μὲ τὸν θεοσεδέστατο Ἡσύχιον ὑπόθεσιν, ὥστε ἔτσι σὺ νὰ γίνεις ἀείμνηστος, ἐγὼ νὰ εὐχαριστηθῶ, καὶ αὐτὸς πάλι νὰ διακηρύξει ὅλα τὰ δικά σου, γιὰτὶ εἶναι ἄνδρας πού ξέρει νὰ ἀναγνωρίζει τὶς εὐεργεσίες.

### 19.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΚΙΟ

Γιὰ τὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς, τοῦ σώματος καὶ τῶν ἔξω.

Ὅτι βέβαια ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους ὅτι εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο ἀγαθὸ τὸ νὰ μὴ ἔχει κανεὶς ἀνάγκη πολλῶν πραγμάτων, εἶναι φανερό. Ὅτι ἐπίσης εἶναι δεῖγμα πολὺ μεγαλύτερης εὐτυχίας τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀνώτερος καὶ πάνω καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη αὐτῶν πού ὑπάρχουν, καὶ αὐτὸ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους. Ἄς φροντίσουμε λοιπὸν περισσότερο τὴν ψυχὴν, τὸ σῶμα ὅσο εἶναι ἀπαραίτητο, ἐνῶ τὰ πέρα ἀπὸ αὐτὰ οὔτε τόσο. Γιὰτὶ ἔτσι καὶ ἐδῶ θὰ μπορέσουμε νὰ φτάσουμε στὴν πιὸ ἀνώτερη μακαριότητα, ἢ ὅποια γεννᾶ καὶ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἐὰν ὅμως σὲ μερικὸς πού τὰ ἀκοῦνε αὐτὰ δὲν ἀρέσουν, σὲ μένα ἀρέσουν. Γιὰτὶ δὲν ἐνδιαφέρομαι τόσο πολὺ ὥστε αὐτὰ πού λέγω νὰ φαίνονται σ' αὐτοὺς πού τὰ ἀκοῦνε ἀληθινά, ἂν δὲν εἶναι δευτερεύουσας σημασίας, ἀλλὰ σὲ μένα.

### 20.- ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ

Γιὰ τὴν εὐφροσύνη ἀπὸ τὸν χωρὶς φροντίδες βίον.

Μοιάζεις νὰ ἀγνοεῖς πόσο μεγάλη χαρὰ ἔχει ἡ χωρὶς φροντίδες ζωὴ. Ἴσως μάλιστα ὄχι μόνον σὺ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἐπιλέξει τὴν ἴδια μὲ σένα ζωὴν, ἐπειδὴ ποτὲ δὲν τὴν δοκίμασαν καθαρὰ. Σταμάτησε λοιπὸν, ὄχι μόνον νὰ ἀσχολεῖσαι μὲ ξένες

καὶ συκοφαντῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς συκοφάντας συγκροτῶν.  
Κινδυνεύεις γάρ, εἰς ἀναλγησίαν ἐκπεπτωκώς, τὴν μὲν κα-  
κίαν περιέπειν, τὴν δ' ἀρετὴν προπηλακίζεις.

ΚΑ΄.- ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ

5 Περὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου ἀνιάτου  
ἀναλγησίας.

Δεινὴν ἡμῶν, ὡς ἐπυθόμην, ἢ σὴ θεοσέβεια ἐπὶ φίλων  
ἐποιήσατό τινων τὴν καταδοὴν, ὡς ἔδει διὰ γραμμάτων  
παρρησιαστικωτέρων ἐλθεῖν (αἱ γὰρ χρησταὶ παραινέσεις  
10 ἴσχυσαν οὐδέν), δυναμένων διορθώσασθαι Εὐσέδιον τὸν  
ἐπίσκοπον, καὶ μὴ βουλόμενον. Ἴσθι τοίνυν, ὃ ἱερὰ κεφα-  
λή (χρὴ γὰρ ἀπολογήσασθαι), ὅτι πᾶσαν κεκίνηκα, ὡς  
οἷός τε ἦν, ἰατρείας ὁδόν, καὶ προσηνεστέραν καὶ τραχυ-  
τέραν, καὶ οὐδὲν παραλέλοιπα τῶν ὀφειλόντων ἀναμο-  
15 γλεῦσαι τὴν νόσον, καὶ οὐ δεδύνημαι, τοῦ πάθους κρείτ-  
τονος τῶν βοηθημάτων εὐρεθέντος καὶ εἰς ἀναλγησίαν  
ἐκπεπτωκότης. Δημοσιεῦσαι μὲν οὖν οὐ χρὴ τὰ λήθης ἄ-  
ξια καὶ θαθείας σιγῆς. Ὅμως δὲ ὀλίγα τῶν ἰδικῶς αὐτῶ  
μετὰ παρρησίας ἐπεσταλμένων δηλῶ, ἵν' εἰδείης, ὅτι καὶ  
20 τούτου τοῦ μέρους κατεφρόνησε, καὶ παύσαιο ἡμᾶς αἰτι-  
ώμενος. Γέγραφα μὲν γὰρ αὐτῶ πολλὰ μὲν ἃ ἐχρῆν, ὀλίγα  
δὲ δακρύων γράφω. Ἐπιτεμοῦμαι γὰρ τὰ πλεῖστα, μα-  
κρογορεῖν δόξαι φυλαττόμενος. “Ἡ πόλις πᾶσα τὰ περι-  
φανῆ σου τραγωδοῦσα δράματα, φησί. Δι' ἦν αἰτίαν πι-  
25 πράσκεις τὰς χειροτονίας; Τίνος ἔνεκεν προπίνεις τὴν ἱε-  
ρωσύνην; Τοῦ χάριν καπηλεύεις τὸ θεῖον; Δι' ἦν αἰτίαν  
μιαίνεις τὰ ἀνάκτορα; Τίνος χάριν, τὰ τῶν πενήτων σφε-  
τεριζόμενος, χρηματίζῃ; Διὰ τί ἐπὶ γήρωσ οὐδῶ νεωτερί-  
ζεις τοῖς ἀδικήμασι; Τίνος ἔνεκεν οὐκ ἔμεινας ἄρχων, ἀλλ'  
30 ἀρχόμενος ὑπὸ τῆς κακίας ἐφωράθης; Ἴσθι τοίνυν ὅτι

ὑποθέσεις καὶ νὰ συκοφαντεῖς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδοκιμάζεις τοὺς συκοφάντες, γιατί κινδυνεύεις, ἔχοντας πέσει σὲ ἀναλγησία, νὰ φροντίζεις γιὰ τὴν κακία, καὶ νὰ κατηγορεῖς τὴν ἀρετή.

## 21.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τὴν ἀθεράπευτη ἀναλγησία τοῦ ἐπισκόπου  
Εὐσεβίου.

“Ὅπως πληροφορήθηκα ἡ θεοσέβειά σου ἐξαπέλυσε φοβερὴ κατακραυγὴ ἐναντίον μου σὲ μερικοὺς φίλους, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπεμβῶ μὲ θαρρολεώτερα γράμματα (ἀφοῦ οἱ καλοπροαίρετες συμβουλές δὲν ἔφεραν κανένα ἀποτέλεσμα), τὰ ὅποια θὰ μπορούσαν νὰ διορθώσουν τὸν ἐπίσκοπο Εὐσέβιο, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ θέλει. Γνώριζε λοιπὸν, ἱερὴ κορυφὴ (γιατί πρέπει νὰ ἀπολογηθῶ), ὅτι κίνησα, ὅσο μπορούσα, κάθε τρόπο θεραπείας, καὶ περισσότερο ἤπια καὶ πιὸ σκληρὴ, καὶ δὲν παρέλειψα τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού μπορούσαν νὰ ἀνατρέψουν τὴν ἀρρώστια, καὶ δὲν μπόρεσα, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἀποδείχθηκε ἀνώτερο ἀπὸ τὰ βοηθήματα καὶ εἶχε πέσει σὲ ἀναλγησία. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ φέρω στὴ δημοσιότητα αὐτὰ πού εἶναι ἄξια λησμοσύνης καὶ βαθειᾶς σιωπῆς. Ὡστόσο ἀναφέρω μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ πού ἔγραψα ἰδιαιτέρως σ' αὐτόν, γιὰ νὰ γνωρίσεις, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ μέρος τὸ περιφρόνησε, καὶ νὰ παύσεις νὰ μὲ κατηγορεῖς. Γιατί βέβαια τοῦ ἔχω γράψει πολλὰ πού ἦταν ἀπαραίτητα, ἀναφέρω ὅμως λίγα δακρύζοντας. Θὰ συντομεύσω δηλαδὴ τὰ περισσότερα, ἀποφεύγοντας νὰ φανῶ ὅτι μακρολογῶ. “Ὁλη ἡ πόλη διεκτραγωδώντας τὰ ὀλοφάνερα καμώματά σου λέγει· Γιὰ ποιὸν λόγο πουλᾶς τὴν ἱερωσύνη; Γιὰ ποιὸν λόγο προδίδεις τὴν ἱερωσύνη; Γιατί ἐμπορεύεσαι τὸ θεῖο; Γιὰ ποιὸ λόγον ρυπαίνεις τὰ ἀνάκτορα (ναὸ) τοῦ Θεοῦ; Γιατί χρηματίζεσαι οἰκειοποιούμενος παράνομα αὐτὰ πού ἀνήκουν στοὺς φτωχοὺς; Γιατί, ἐνῶ βρισκεσαι στὸ κατώφλι τῶν γηρατειῶν σου, συμπεριφέρεσαι σὰν νέος μὲ τὰ ἀδικήματά σου; Γιατί δὲν παρέμεινες ἄρχοντας, ἀλλὰ ἀποδείχθηκες ἐξουσιαζόμενος ἀπὸ τὴν κακία; Γνώριζε λοιπὸν ὅτι θὰ

μείζονα δίκην δοίης ἄν, ὅτι δέδρακας αὐτός, ᾧ κωλύειν ἑτέρους ἐτάχθης”.

**ΚΒ'.— ΜΑΡΩΝΙ**

Ἐπιπληκτική.

5 Δι' ἣν αἰτίαν ἄσπονδός σοι καὶ ἀκήρυκτος πρὸς τὴν ἀρετὴν τυγχάνει πόλεμος, ἠδέως ἄν σου πυθοίμην ἐγώ. Εἰ μὲν γὰρ Ἐπίκουρον θαυμάζεις καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὄρων τὸν σαντοῦ ζωγραφεῖς βίον, τίνος ἔνεκεν Χριστιανός εἶναι προσποιῆ; Εἰ δὲ Χριστιανός χρηματίζειν βούλει, δι' ἣν  
10 αἰτίαν Ἐπικούρειον διαζῆς βίον;

**ΚΓ'.— ΕΥΤΟΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

Περὶ τῆς ἐφικτῆς τοῖς ἀνθρώποις ἐλευθερίας.

Ἡ μὲν εἰλικρινῆς καὶ ἀκριβοῆς ἐλευθερία ἐστὶ τὸ μηδενὸς ὄλως δεῖσθαι, ὅπερ κρεῖττον ὂν τῆς ἀνθρωπίνης  
15 φύσεως, θεῖον ἔστω. Ἡ δὲ μετ' ἐκείνην, τὸ ὀλίγον δεῖσθαι, ὅπερ καὶ δυνατὸν καὶ ἐφικτὸν τοῖς ἀνθρώποις καθέστηκε. Ταύτην οὖν περιέπωμεν, ἐπειδήπερ ἡ πρώτη τέως ἡμῖν ἀνέφικτος.

**ΚΔ'.— ΟΛΥΜΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

20 Εἰς τὸ εἰρημένον, «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε».

Ὅτι τὴν ἄφραστον καὶ ἄληκτον εὐφροσύνην οἱ πόνοι καὶ οἱ ἀγῶνες φύουσι, καὶ ὅτι οὐδὲν οἱ μόχθοι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς εὐκλείας, τῆς ὑπὸ τῆς ἀρετῆς τικτομένης, οἴσθα. Πῶς τοίνυν, ταῦτα ἐπιστάμενος, ἐκεῖνο ἐξή-  
25 τησας μαθεῖν, τὸ, «Θλίψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ»; Δῆλον μὲν γὰρ ὅτι τῶν μὲν ἀγώνων καὶ τῶν ἄθλων στάδιόν ἐστιν ὁ παρῶν βίος, τῶν δὲ στεφάνων καὶ τῶν ἐπάθλων ὁ μέλλον.



δεχθεῖς μεγαλύτερη τιμωρία, γιατί ἔκανες ὁ ἴδιος αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰχθηκες νὰ ἐμποδίζεις τοὺς ἄλλους”.

## 22.- ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ

Ἐπιπληκτική.

Γιὰ ποιὸ λόγο κάνεις ἄσπονδο καὶ ἀκήρυχτο πόλεμο πρὸς τὴν ἀρετή, θὰ ἤθελα εὐχαρίστως νὰ σὲ ρωτήσω καὶ νὰ μάθω. Γιατί, ἐὰν θαυμάζεις τὸν Ἐπίκουρο καὶ προσβλέποντας σ’ ἐκεῖνον ρυθμίζεις τὴ ζωὴ σου, γιατί προσποιεῖσαι ὅτι εἶσαι Χριστιανός; Ἐὰν πάλι θέλεις νὰ εἶσαι Χριστιανός, γιὰ ποιὸ λόγο κάνεις ζωὴ σύμφωνα μὲ τὰ ἐπικούρεια διδάγματα;

## 23.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΚΙΟ

Γιὰ τὴν κατορθωτὴ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθερία.

Ἡ εἰλικρινὴς βέβαια καὶ σωστὴ ἐλευθερία εἶναι, τὸ νὰ μὴ ἔχουμε καμμιά ἀνάγκη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο, ἐπειδὴ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἀνήκει στὸν Θεό. Ἐνῶ ἢ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἐλευθερία, τὸ νὰ ἔχουμε λίγα, πού εἶναι καὶ δυνατὸ καὶ κατορθωτό, εἶναι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Αὕτὴ λοιπὸν τὴν ἐλευθερία ὡς ἐφαρμόζουμε, γιατί ἢ πρώτη πρὸς τὸ παρὸν εἶναι γιὰ μᾶς ἀκατόρθωτη.

## 24.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΟΛΥΜΠΙΟ.

Στὴ ρήση· «Στὸν κόσμον θὰ ἔχετε θλίψη»<sup>8</sup>.

“Ὅτι τὴν ἀπερίγραπτη καὶ χωρὶς τέλος εὐφροσύνη τὴν προξενοῦν οἱ κόποι καὶ οἱ ἀγῶνες, καὶ ὅτι οἱ κόποι δὲν εἶναι τίποτε μπροστὰ στὸ μέγεθος τῆς δόξας πού γεννᾷ ἢ ἀρετὴ, τὸ γνωρίζεις. Πῶς λοιπὸν, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ γνωρίζεις πολὺ καλά, ζήτησες νὰ μάθεις τί σημαίνει τὸ, «Θὰ ἔχετε θλίψη στὸν κόσμον αὐτόν»; Γιατί εἶναι φανερό, ὅτι στάδιο τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν ἀθλων εἶναι ἢ παροῦσα ζωὴ, ἐνῶ τῶν στεφανιῶν καὶ τῶν ἐπάθλων ἢ μέλλουσα.

8. Ἰω. 16, 33.

## ΚΕ'.— ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ

Παρακλητική.

Πυθόμενος ὑπὸ τῆς πόλεως πάσης τὴν σὴν παρα-  
 κεκλήσθαι μεγαλόνοϊαν, ἄτοπον ᾧήθην ἀμοιρῆσαι τῆς τοι-  
 5 αὐτῆς παρακλήσεως, τὸν καὶ πρῶτον καὶ μόνον ἴσως φρον-  
 τίζειν περὶ αὐτῆς ὅπως ἀνυσθείῃ ὀφείλοντα. Τοῦ μὲν οὖν  
 βραδέως εἰς τοῦτ' ἐληλυθέναί (χρὴ γὰρ ἀπολογήσασθαι  
 ὑπὲρ αὐτῆς), ἢ τῶν μὴ ῥαδίως αὐτῇ πειθομένων ἀρχόντων  
 αἰτία τυγχάνει προαίρεσις. Διὰ γὰρ τοὺς ὁμῶς καὶ ἀπαν-  
 10 θρώπως ἡγουμένους καὶ μὴ κινῶντας τῇ καθαρότητι τὴν  
 φιλανθρωπίαν, καὶ ἢ πόλις ἀπενάρκησε λοιπὸν προσάγειν  
 συνεχῶς παρακλήσεις τοῖς οὐ κατὰ τὴν σύνεσιν νομίμως  
 καὶ φιλανθρώπως ἄρχουσι καὶ αὐτεπαγγέλτως εὐεργε-  
 τοῦσι. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Τὴν δὲ παράκλησιν τῶν  
 15 δῆμων, εἰς ἔργον ἐνεγκεῖν καταξίωσον. Ὡσπερ γὰρ ἴσμεν  
 ὅτι τῶν δυσκόλων διὰ τὴν σὴν πεπεύραται πραγμάτων  
 κατεχόμενος μεγαλοπρέπειαν, οὕτως ἴσμεν εὐεργετηθῆναι  
 αὐτὸν δύνασθαι, εἰ τῆς σῆς ἐπιλάβοιτο ῥοπῆς.

## ΚΣ'.— ΩΡΙΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ

20

Περὶ ἀγάπης τῶν διδασκάλων.

Χρὴ τοὺς μαθητευομένους, καὶ ὡς πατέρας φιλεῖν τοὺς  
 ὄντως διδασκάλους, καὶ ὡς ἄρχοντας δεδοικέναι, καὶ μήτε  
 διὰ τὴν ἀγάπην ἐκλύειν τὸν φόβον, μήτε διὰ τὸν φόβον  
 ἀμαυροῦν τὴν ἀγάπην.

25

## ΚΖ'.— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Ὅτι, ὁ σωτηρίας ἐρῶν, πάντα δεῖ πράττειν  
 τὰ εἰς ταύτην ἄγοντα.

Εἰ σωτηρίας ἐρᾷς, πάντα ποίει τὰ εἰς ταύτην ἄγοντα.  
 Τοῦ γὰρ ἐπιθυμοῦντός τι γενέσθαι, οὐ τὸ γενέσθαι κωλύ-  
 30 εἰν ἐστίν, ἀλλὰ τὸ πάντα πράττειν ὅπως ἂν γένοιτο.

## 25.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΑΥΣΟΝΙΟ

## Παρακλητική.

Μαθαίνοντας ὅτι παρακλήθηκε ἡ μεγαλοψυχία σου ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν πόλη, θεώρησα πῶς εἶναι ἀδικαιολόγητο νὰ βρεθῶ ἔξω ἀπ' αὐτὴν τὴν παράκληση πρὸς ἐσένα τὸν πρῶτο καὶ ἴσως τὸν μόνο πού ὀφείλει νὰ φροντίζει γι' αὐτήν, ὥστε νὰ καταστῆ αὐτὴ ἀποτελεσματική. Γιατί, τὸ ὅτι ἔχουμε φθάσει ἀργὰ σ' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια (γιατὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπολογηθῶ γι' αὐτήν), αἰτία εἶναι ἡ βούληση τῶν ἀρχόντων, οἱ ὁποῖοι δὲν πείθονται εὐκόλα σ' αὐτήν. Ἐξαιτίας δηλαδή ἐκείνων πού διοικοῦν σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα, καὶ δὲν συνδυάζουν τὴν καθαρότητα μὲ τὴν φιλανθρωπία, καὶ ἡ πόλη ἀποκοιμήθηκε στὸ νὰ ὑποβάλλει συνεχῶς παρακλήσεις στοὺς ἀρχόντες πού δὲν εὐεργετοῦν κατὰ τρόπο συνετό, νόμιμα καὶ φιλάνθρωπα καὶ αὐθόρμητα. Καὶ αὐτὰ βέβαια τόσο μόνο. Ὅσο γιὰ τὴν παράκληση τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ προσπάθησε νὰ τὴν πραγματοποιήσεις. Γιατί, ὅπως γνωρίζουμε ὅτι ἐπιχειρεῖ τὰ δύσκολα πράγματα, διακατεχόμενος ἀπὸ τὴ δική σου μεγαλοπρέπεια, ἔτσι γνωρίζουμε, ὅτι μπορεῖ ὁ λαὸς αὐτός νὰ εὐεργετηθεῖ, ἐὰν δεχθεῖ καὶ τὴ δική σου βοήθεια.

## 26.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΩΡΙΩΝΑ

## Γιὰ τὴν ἀγάπη τῶν δασκάλων.

Οἱ μαθητὲς πρέπει νὰ ἀγαποῦν τοὺς πραγματικούς δασκάλους τοὺς σὰν πατέρες, καὶ νὰ τοὺς φοβοῦνται σὰν ἀρχόντες, καὶ οὔτε ἔξαιτίας τῆς ἀγάπης νὰ καταργοῦν τὸν φόβο, οὔτε ἔξαιτίας τοῦ φόβου νὰ ἐπισκιάζουν τὴν ἀγάπη.

## 27.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Ὅτι, ἐκεῖνος πού ποθεῖ τὴ σωτηρία, πρέπει νὰ κάμνει ὅλα ἐκεῖνα πού ὀδηγοῦν σ' αὐτήν.

Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴ σωτηρία, κάμνε ὅλα ὅσα ὀδηγοῦν σ' αὐτήν. Γιατὶ αὐτὸν πού ἐπιθυμεῖ νὰ γίνεи κάτι, δὲν τὸν ἐμποδίζει τὸ νὰ γίνεи αὐτό, ἀλλὰ κάνει τὰ πάντα μὲ σκοπὸ νὰ γίνεи αὐτό.

ΚΗ'.— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, ΑΝΑΤΟΛΙΩ  
 ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ  
 (Περὶ μεγαλοφροσύνης).

Εἰ τοῖς φιλαρέτοις τὸ μετριοπαθεῖν πρόπει (τοῦτο γὰρ  
 5 καὶ τὰ ἄλλα πλεονεκτήματα κοσμεῖ τε καὶ φαιδρύνει), τοῖς  
 ἁμαρτωλοῖς τὸ ταπεινοῦσθαι δῆλον ὅτι συμφέρει. Ἐπὶ τίνι  
 γὰρ καὶ ὑψηλὰ φρονήσειαν, ἐνταῦθα μὲν γέλωτα καὶ αἰ-  
 σχύνην ὑπομένοντες, ἐκεῖσε δὲ δίκην καὶ τιμωρίαν ἀναμέ-  
 νοντες; Οἱ μὲν γὰρ δίκαιοι καὶ ἀφορμὰς ἔχουσι τὰ κατορ-  
 10 θώματα πρὸς τὸ καυχᾶσθαι, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ ποίων  
 πράξεων ἐπαρθεῖέν ποτε; Τί τοίνυν τῶν πεπραγμένων ὑμῖν  
 οὐχ ἱκανὸν ταπεινῶσαι καὶ καθελεῖν τὸ φρόνημα; Το-  
 σαῦτα καθ' ἡμῶν ἐστίν, ὡς φασί, τὰ πλημμέληματα, ὡς  
 μηδὲ τῶν πολλῶν τινα αὐτῶν ἀγνοεῖν. Οὕτω κομωδεῖται  
 15 ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ περιβόητά ἐστιν. Εἰ δὲ τοσαῦτα  
 δρῶντες, καὶ μέγα φρονεῖτε καὶ κατὰ τῶν σπουδαίων ὀπλί-  
 ζεσθε, ἐγκόψαι αὐτοῖς τὸν τῆς ἀρετῆς δρόμον μηχανώμε-  
 νοι, ὁρᾶτε οἱ τελευτᾶ τὸ κακόν. Εἰ γὰρ τὸν ἀρετῆ κομῶντα  
 Φαρισαῖον (οὐ γὰρ ὡς ψευδάμενον αὐτόν, ἀλλ' ὡς ἀλαζό-  
 20 να γράφεται ἡ Γραφή), τὸ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώ-  
 μασιν ἔβλαψεν, ὑμᾶς τοὺς μήτε κατὰ τὸν τελώνην, ἀλλὰ  
 πολλῶ πονηροτέρους ἐκείνου, ὡς φασί, τυγχάνοντας, πῶς  
 οὐ βλάψει τὸ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς πταιίσμασι καὶ εἰς  
 ἔσχατον ὄλεθρον κατενέγκοι;

25 Ἄνανήψατε τοιγαροῦν ἐκ τῆς τοιαύτης μέθης καὶ μά-  
 λιστα μὲν σπουδάξετε μὴ πλημμελεῖν. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ  
 κατορθοῦν ὁδῶ προϊόντες ἔλθοιτε. Εἰ δὲ τοῖς ἁμαρτήμασι,  
 ὅπερ οὐ πιστεύω, μέχρι τέλους ἐγκαλινδεῖσθαι κεκρίκατε,  
 μὴ κακῶ τὸ κακόν ἰᾶσθε, ὀπλιζόμενοι μὲν καθ' ὧν οὐ θέ-  
 30 μισ, ἐπαιρόμενοι δὲ καθ' ὧν ἤκιστα χρῆ.

28.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ, ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ  
ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ ΑΝΑΤΟΛΙΟ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΑ

Γιὰ τὴ μεγαλοφροσύνη.

Ἐὰν σ' αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἀρετὴν ταιριάζει ἢ μετριοπάθεια (γιατὶ αὐτὴ στολίζει καὶ κάνει νὰ λάμπουν καὶ τὰ ἄλλα πλεονεκτήματα), εἶναι φανερὸ ὅτι στοὺς ἁμαρτωλοὺς συμφέρει τὸ νὰ ταπεινῶνται. Ἄλλωστε γιὰ ποιὸ πρᾶγμα θὰ μπορούσαν νὰ καυχηθοῦν, ὅταν ἐδῶ ὑπομένουν σαρκασμὸ καὶ ντροπὴ, καὶ ἐκεῖ περιμένουν καταδίκη καὶ τιμωρία; Γιατὶ οἱ δίκαιοι ἔχουν ὡς ἀφορμὴ γιὰ νὰ καυχῶνται τὰ κατορθώματά τους, ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ γιὰ ποιὲς πράξεις τους θὰ μπορούσαν κάποτε νὰ καυχηθοῦν; Ποιὰ λοιπὸν ἀπὸ τίς πράξεις σας δὲν εἶναι ἀρκετὴ νὰ σᾶς ταπεινώσει καὶ νὰ καταλύσει τὸ ἀλαζονικὸ φρόνημά σας; Εἶναι τόσο πολλὰ, ὅπως λένε, τὰ σὲ βάρος σας παραπτώματα, ὥστε οἱ περισσότεροὶ νὰ μὴ ἀγνοοῦν κάποια ἀπὸ αὐτὰ. Τόσο πολὺ διακωμωδοῦνται σ' ὀλόκληρη τὴν πόλιν καὶ εἶναι παντοῦ ξακουστά. Ἐὰν ὅμως, ἐνῶ κάνετε τέτοια, καὶ ὑπερηφανεύεστε καὶ ὀπλίζετε ἐναντίον τῶν ἐναρέτων, ἐπιδιώκοντας νὰ ἀνακόψετε τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς τους, προσέχετε σὲ ποιὸ σημεῖο τελειώνει τὸ κακὸ. Γιατὶ, ἐὰν τὸν Φαρισαῖο ποὺ κόμπαζε γιὰ τὴν ἀρετὴν του<sup>8α</sup> (καθόσον ἡ Γραφή δὲν τὸν ἀναφέρει ὡς ψεύτην, ἀλλὰ ὡς ὑπερήφανο), τὸν ἔβλαψε ἢ καύχησή του γιὰ τὰ κατορθώματά του, ἐσᾶς ποὺ δὲν εἴστε οὔτε σὰν τὸν τελώνην, ἀλλὰ πολὺ πιὸ πονηροὶ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπως λένε, πῶς δὲν θὰ σᾶς βλάψει ἢ καύχησή σας γιὰ τὰ παραπτώματά σας, καὶ δὲν θὰ σᾶς ρίξει σὲ ὀλοκληρωτικὴ καταστροφή;

Συνέλθετε λοιπὸν ἀπὸ τὴ μέθη αὐτὴ, καὶ προπαντὸς φροντίζετε νὰ μὴ ἁμαρτάνετε. Γιατὶ ἔτσι προχωρώντας θὰ φτάσετε καὶ στὴν ἀρετὴ. Ἐὰν ὅμως ἀποφασίσσατε νὰ κυλιέστε μέχρι τὸ τέλος μέσα στὶς ἁμαρτίες, πρᾶγμα ποὺ δὲν τὸ πιστεύω, μὴ θεραπεύετε τὸ κακὸ μὲ τὸ κακὸ, ὀπλιζόμενοι ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δὲν εἶναι δίκαιοι, καὶ ὑπερηφανεύομενοι ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δὲν πρέπει καθόλου.

## ΚΘ'.- ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

“Οτι χρῆ τοὺς ἐχέφρονας, ἃ πάντως ἀνάγκη παθεῖν,  
ἐλέσθαι παθεῖν διὰ τὸν Θεόν.

Οἱ μήτε κρίσιν δεδιότες, μήτε βασιλείας ἐρῶντες, ἀλλὰ  
5 εἰς ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ἑαυτοὺς ἀλείφοντες, ὧν  
κορυφαίους ὑμᾶς τινες κατατάττουσιν, ἐξ ὧν διαρρήδην  
δρᾶτε ταύτην φέροντες τὴν ψῆφον, ἐκεῖνα λογίσασθαι δί-  
καιοι ἂν εἶεν, ἅπερ καὶ εὐλογα καὶ ἀκόλουθά ἐστιν, ὥς γε  
ἑμαυτὸν πείθω. Κρινέσθω δὲ καὶ τῇ τῶν ἐντυγχανόντων  
10 ψήφῳ, ὅτι, ἂν μὴ διὰ τὸν Θεὸν ἔλονται τι παθεῖν, ἀνάγκη  
αὐτὸν καὶ ἄλλως ὑπομεῖναι. Ἄν διὰ τὸν Θεὸν μὲν τελευ-  
τήσωσιν, ἀθάνατοι καὶ ἀκήρατοι ἔσονται. Οὔτε ἂν τὰ χρή-  
ματα δι’ αὐτὸν μὴ δοῖεν τοῖς δεομένοις, ἔχοντες αὐτὰ ἐκεῖ-  
σε ἀπελεύσονται. Ταῦτα ἀπαιτεῖ παρ’ αὐτῶν ἐνταῦθα, ἃ  
15 καὶ μὴ ἀπαιτοῦντος καταλείψουσι πάντως διὰ τὸ θνητοὶ  
εἶναι καὶ ἐπίκηροι. Ταῦτα βούλεται αὐτοὺς ποιῆσαι γνώ-  
μη, ἃ καὶ ἀνάγκη δεῖ αὐτοὺς ποιῆσαι. Τοσοῦτον ἂν οὖν  
ἀπαιτῆ προσθεῖναι μόνον, τὸ δι’ αὐτὸν γίνεσθαι. Ὡς τό γε  
συμβῆναι πάντως καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων γί-  
20 νεσθαι. Τοιγαροῦν χρῆ τοὺς ἐχέφρονας, ἃ πάντως ἀνάγκη  
παθεῖν, ἐλέσθαι παθεῖν δι’ αὐτόν. Τοῦτο γὰρ εἰ προσκέοι-  
το μὲν, ἀρκοῦσαν ἔξει τὴν ὑπακοήν καὶ ὑπερβαλεῖ τοὺς  
πόνους ταῖς ἀντιδόσεσιν.

## Λ'.- ΑΘΑΝΑΣΙΩ

25 Προτρεπτικὴ πρὸς περιφρόνησιν τῶν ἀνθρωπίνων  
πραγμάτων καὶ ἐπιδίωξιν τῶν θείων.

Εἰ βασιλείας ἐρᾶς, τί χρημάτων οὐχ ὑπερορᾶς; Εἰ δὲ  
καὶ τῆς θείας ἀμοιβῆς ἀντιποιῇ, τί τὴν ἀνθρωπίνην θηρώ-  
μενος οὐ λήγεις;

## 29.- ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

“Οτι πρέπει, ὅσοι ἔχουν μυαλό, αὐτὰ πού ὄπωσδήποτε θά πάθουν κατ' ἀνάγκη, νὰ προτιμοῦν νὰ τὰ πάθουν γὰ τὸν Θεό.

Αὐτοὶ πού οὔτε τὴν κρίση φοβοῦντα, οὔτε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ προετοιμάζουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς γιὰ τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπιά, μεταξὺ τῶν ὁποίων μερικοὶ σᾶς κατατάσσουν πρώτους, ἀποδίδοντάς σας τὸν χαρακτηρισμὸ αὐτὸν ἀπὸ αὐτὰ πού κάνετε ὀλοφάνερα, θὰ ἦταν σωστό νὰ σκεφθοῦν ἐκεῖνα πού εἶναι σωστά καὶ συνεπῆ, ὅπως τοῦλάχιστον ἐγὼ πιστεύω. Ἄς κρίνουν ὅμως καὶ ἀπὸ τὴ γνώμη αὐτῶν πού συναναστρέφονται, ὅτι, ἂν δὲν προτιμήσουν νὰ πάθουν κάπι γιὰ τὸν Θεό, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπομείνουν αὐτὸν καὶ μὲ ἄλλον τρόπο. Ἄν δηλαδή πεθάνουν γιὰ τὸν Θεό, θὰ γίνουν ἀθάνατοι καὶ ἀκηλίδωτοι. Οὔτε ἂν δὲν δώσουν γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ τὰ χρήματά τους σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκη, θὰ μεταβοῦν ἐκεῖ ἔχοντάς τα μαζί τους. Αὐτὰ ἀπαιτεῖ ἀπὸ αὐτοὺς ἐδῶ, τὰ ὁποῖα καὶ χωρὶς νὰ τὰ ἀπαιτεῖ θὰ τὰ ἐγκαταλείψουν ὄπωσδήποτε ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶναι θνητοὶ καὶ προσωρινοί. Θέλει λοιπὸν νὰ κάνουν οἱ ἴδιοι μὲ τὴ θέλησή τους αὐτὰ πού πρέπει νὰ κάνουν ἀναγκαστικά. Ἀπαιτεῖ δηλαδή τόσο μόνο νὰ προσθέσουν, τὸ νὰ γίνεται αὐτὸ γι' αὐτόν. Γιατὶ φυσικὰ αὐτὸ θὰ συμβεῖ ὄπωσδήποτε καὶ ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγμάτων. Ἐπομένως πρέπει αὐτοὶ πού ἔχουν μυαλό, αὐτὰ πού ὄπωσδήποτε θὰ πάθουν κατ' ἀνάγκη, νὰ προτιμήσουν νὰ τὰ πάθουν γι' αὐτόν. Γιατὶ μόνο αὐτὸ ἂν προσ-τεθεῖ, θὰ εἶναι ἀρκετὴ ἢ ὑπακοή, καὶ θὰ ξεπεράσει τοὺς κόπους μὲ τὶς ἀνταποδόσεις.

## 30.- ΣΤΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς περιφρόνηση τῶν ἀνθρώπων  
πραγμάτων καὶ ἐπιδίωξη τῶν θείων.

Ἐὰν ἀγαπᾶς διακαῶς τὴ βασιλεία, γιατί δὲν περιφρονεῖς τὰ χρήματα; Καὶ ἂν ἐπιδιώκεις καὶ τὴ θεία ἀμοιβή, γιατί δὲν σταματᾶς νὰ κυνηγᾶς τὴν ἀνθρώπινη;

ΛΑ΄.- ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ  
Περὶ τῆς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν ἀναψυχῆς.

Νῦν τοῖσδε τοῖς γράμμασι καθάπερ προομίοις ἐστιῶ-  
μεν τὸν πόθον, σκιρτῶντα μὲν ὑπὸ θείας εὐφροσύνης, καὶ  
5 πρὸς τὴν θεάν ἐπειγόμενον, ἀδυνατοῦντα δὲ πρὸς τὸν μέλ-  
λοντα χρόνον ἡρεμεῖν, εἰ μὴ τινα παραψυχὴν ἐκ τῆσδε τῆς  
ἐπιστολῆς πορισάμενος, ἐντεῦθεν ἤδη ἐλπίδα δόξειε κατα-  
βάλλεσθαι θεδαίαν, τῆς μελλούσης φημί πανηγύρεως τὴν  
προσδοκίαν. Οὐκοῦν ὅσον τάχος ἐπείχθητι, ἐορτὴν ὑμῖν  
10 διὰ τῆς παρουσίας ἀποτίκτων.

ΛΒ΄.- ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

“Οτι χρῆ τὸν ἐπίσκοπον ἀκοίμητον καὶ διορατι-  
κώτατον εἶναι.

“Οσῶ κρείττω καὶ ἀξιολογώτερα ἐχειροτονήθης οἰ-  
15 κονομεῖν πράγματα, τοσούτῳ μᾶλλον ἀκοίμητον καὶ διο-  
ρατικώτατον εἶναί σε χρῆ, ἵνα μὴ, θείων διολισθήσας ἐγ-  
χειρημάτων, μείζονα ἀπενέγκῃ τὴν γραφήν. Ἀνάγκη γὰρ  
τὴν κατηγορίαν τοσαύτην ἔσσεσθαι διαμαρτόντι τῶν μεγί-  
στων, ὅσῃν ἂν καὶ τὴν ἀμοιβὴν ἀμεμπτον διατηρήσαντι  
20 τὴν λειτουργίαν.

ΛΓ΄.- ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ἐπαινετική.

Λίαν ἐπήνεσα τὴν σὴν θεοσέβειαν, τιμήσασαν τὴν τοῦ  
πατρὸς γνώμην καὶ τῷ ἡγεῖσθαι λαχόντι τὴν ἐπὶ τῷ ἄριστα  
25 διεσκέφθαι ἀπονενεμηκυῖαν ψῆφον.

ΛΔ΄.- ΔΙΟΝΥΣΙΩ

Περὶ λήθης.

Οὐκ ἐκτὸς ἀνθρωπίνου πάθους ἢ λήθη συμβαίνει,  
συμβαίνει δ’ ὁμως καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα. Ἐπει-



## 31.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Γιὰ τὴν ἀναψυχὴ ἀπὸ τὶς ἐπιστολές.

Τώρα μὲ τὰ γράμματα αὐτὰ ὑπὸ μορφὴ προοιμίων πανηγυρίζουμε τὸν πόθο, ὃ ὅποῖος σκιρτᾷ ἀπὸ θεϊκὴ χαρὰ καὶ διάζεται νὰ φτάσει στὴ θεὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀδυνατεῖ νὰ ἡρεμήσει περιμένοντας τὸν μελλοντικὸ χρόνο, ἂν δὲν βρεῖ κάποια ἀναψυχὴ ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ αὐτή, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ τοῦ φανεῖ ὅτι τοῦ προσφέρεται μιὰ σίγουρη ἐλπίδα, ἐννοῶ τὴν ἀναμονὴ τῆς μελλοντικῆς πανηγύρης. Λοιπὸν διάσου ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖς, νὰ μᾶς προκαλέσεις γιορτὴ μὲ τὴν παρουσίᾳ σου.

## 32.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

“Ὅτι πρέπει ὁ ἐπίσκοπος νὰ εἶναι ἄγρυπνος καὶ διορατικώτατος.

“Ὅσο ἀνώτερα καὶ πιὸ ἀξιόλογα πράγματα εἶναι αὐτὰ ποὺ χειροτονήθηκες νὰ ὑπηρετεῖς, τόσο περισσότερο ἄγρυπνος καὶ διορατικὸς πρέπει νὰ εἶσαι, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, ξεφεύγοντας ἀπὸ τὰ θεῖα καθήκοντα ποὺ σοῦ ἐμπιστεύθηκαν, νὰ ἀποκομίσεις μεγαλύτερη κατηγορία. Γιατὶ ὅπωςδήποτε θὰ εἶναι τόσο μεγάλη ἢ κατηγορία, ἂν ἀποτύχεις στὰ μεγάλα καθήκοντά σου, ὅση θὰ εἶναι καὶ ἡ ἀμοιβή, ἂν διατηρήσεις τὸ λειτούργημά σου ἄμεμπτο.

## 33.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΣΧΥΡΙΩΝΑ

Ἐπαινετικὴ.

Ἐπαίνεσα πάρα πολὺ τὴ θεοσέβειά σου, ἣ ὁποία τίμησε τὴ γνώμη τοῦ πατρὸς καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἔλαχε νὰ ἡγεῖται, γιὰ τὸ ὅτι σκέφτηκε πάρα πολὺ σωστὰ καὶ σοῦ ἔδωσε τὴν ψῆφο του.

## 34.– ΣΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟ

Γιὰ τὴ λησμοσύνη.

Ἡ λησμοσύνη δὲν εἶναι κάτι ποὺ συμβαίνει χωρὶς ἀνθρώπινο πάθος, ἀλλὰ συμβαίνει ὅπως καὶ οἱ ἄλλες ἀρρώστιες. Γιατὶ

σι γὰρ τὰς ψυχὰς ὧν ἡ μνήμη κεχώριται. Ἀλλὰ τότε φεύγει καὶ οἴχεται, ὅταν τις αὐτὴν τοῖς τῆς μνήμης ὅπλοις καταγωνίσῃται. Ἐπεὶ γοῦν ὅτε μὲν μεθ' ἡμῶν ἦσθα, μνήμην ἄληστον εἶχες τῆς ἀρετῆς, ἀποφοιτήσας δέ, λήθη, ὡς ἐπυ-  
5 θόμεθα, ἐκδέδωκας σαυτόν, ἀναγκαῖον ὥήθημεν ταύτην κατατοξεῦσαι γράμμασιν, ἵνα τὴν ἀφανισθεῖσαν μνήμην ἐπανάξωμεν. Οἴχέσθω τοίνυν ἡ λήθη κατὰ κρημνῶν, ἵν' ἐκλάμψη πάλιν τῆς μνήμης ἡ χάρις.

### ΛΕ'.— ΜΑΚΑΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

10

#### Περὶ φιλοπραγμοσύνης.

Τῶν δυσπραγέντων ἕκαστος ἐλέους ἐστὶ καὶ οἴκτου ἄξιος, κατοδυρόμενος τὰς αὐτοῦ συμφορὰς. Ἐὰν δὲ πρὸς τὸ συκοφαντεῖν ἑτέρους καὶ ἐπηρεάζειν τρέπηται, καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς δυσπραγίαις ἔλεον, ὡς οἶσθα, ἀπόλλυσιν. Οὐκ ἔτι  
15 γὰρ οἴκτου, μίσους δ' ἄξιος εἶναι κρίνεται, εἰς φιλοπραγμοσύνην τῇ συμφορᾷ καταχρώμενος. Ἐπεὶ τοίνυν χρὴ τὰ σπέρματα τῆς φιλοπραγμοσύνης ἀρχόμενα, ἐκκόπτειν πρὶν ἀναφυῆναι καὶ ἀκάθεκτα γενέσθαι καὶ κίνδυνον τεκεῖν αὐτῷ τῷ καταρξαμένῳ (ὁ γὰρ συκοφαντούμενος παρὰ  
20 πάντων ἐπὶ καλοκαγαθία ἄδεται), καταξίωσον μεταπέμψασθαι τὸν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς μεθύοντα, καὶ πείσαι ἀποσχέσθαι ἀοιδίμου ἀνδρός.

### ΛΣ'.— ΠΕΤΡΩ

Τί ἐστι τό, «Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα».

25

Ἐπειδὴ γέγραφας, Τί ἐστι τό, «Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα», οἶμαι, μᾶλλον δὲ πέπεισμαι, σαφῶς τοῦτο πεπροφητεῦσθαι, ὅτι τὸ τῆς εἰρήνης ἄροτρον,

ἀκολουθεῖ τις ψυχὲς ἐκείνων ποὺ ἡ μνήμη ἀποχωρίστηκε. Ἐπειδὴ φεύγει καὶ ἔξαφανίζεται αὐτὴ τότε, ὅταν τὴν καταπολεμᾷ κανεὶς μὲ τὰ ὄπλα τῆς μνήμης. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὅταν ἦσουν μαζί μας εἶχες μνήμη ποὺ δὲν λησμονοῦσε τὴν ἀρετὴ, καὶ ὅταν ἔφυγες, ὅπως πληροφορηθήκαμε, παρέδωσες τὸν ἑαυτὸ σου στὴ λησμοσύνη, θεώρησα ἀπαραίτητο νὰ τὴν κατατοξεύσω μὲ γράμματα, γιὰ νὰ ἐπαναφέρω τὴ μνήμη ποὺ ἔξαφανίστηκε. Ἄς ἔξαφανισθεῖ λοιπὸν ἡ λησμοσύνη κι' ἄς πᾶει στὰ τσακίδια, γιὰ νὰ λάμψει καὶ πάλι ἡ χάρις τῆς μνήμης.

### 35.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΚΑΡΙΟ

#### Περὶ φιλοπραγμοσύνης.

Καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δυστυχοῦν εἶναι ἄξιος ἐλεημοσύνης καὶ συμπάθειας, ὅταν κλαίει τις συμφορὲς του. Ἐὰν ὅμως τρέπεται στὸ νὰ συκοφαντεῖ ἄλλους καὶ νὰ τοὺς ἐνοχλεῖ, χάνει, ὅπως γνωρίζεις, καὶ τὴ συμπάθεια γιὰ τις συμφορὲς του. Γιατὶ δὲν θεωρεῖται πιά ἄξιος οἴκτου, ἀλλὰ μίσους, κάνοντας κατάχρηση τῆς συμφορᾶς του καὶ μετατρέποντάς τὴν σὲ πολυπραγμοσύνη. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρέπει τὰ σπέρματα τῆς πολυπραγμοσύνης νὰ τὰ κόβουμε ὅταν ἀρχίζουν, πρὶν βλαστήσουν καὶ γίνουν ἀχαλίνωτα καὶ προκαλέσουν κίνδυνο σ' αὐτὸν ποὺ τὰ ἀρχισε (γιατὶ αὐτὸς ποὺ συκοφαντεῖται, ἐπαινεῖται ἀπὸ ὅλους γιὰ καλοκαγαθία), προθυμοποιήσου νὰ μετακαλέσεις αὐτὸν ποὺ εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ τὴ συμφορὰ, καὶ πείσε τον νὰ ἀπομακρινθεῖ ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ ἄνδρα.

### 36.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Τί σημαίνει τό· «Θὰ μετατρέψουν τὰ μαχαίρια τους σὲ ἄροτρα».

Ἐπειδὴ μοῦ ἔχεις γράψει ρωτώντας με, Τί σημαίνει τό, «Θὰ μετατρέψουν τὰ μαχαίρια τους σὲ ἄροτρα»<sup>9</sup>, νομίζω, ἢ καλύτερα εἶμαι πεπεισμένος ἀπόλυτα, ὅτι ἔχει προφητεύσει τὸ ἄροτρο τῆς

9. Μιχ. 4, 3.

φημί δὴ τὸ θεῖον περὶ τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα, τὰς φιλοπο-  
λέμους τιθασσεύει χώρας, ὧν τὰ ἀμυντήρια τῆς κακίας εἰς  
τὰ διωφελῆ τῆς γεωργίας μετασκευασθήσεται ὄργανα.

### ΛΖ'.- ΕΡΜΙΩ ΚΟΜΗΤΙ

5 Ὅτι, εἰ ὁ ἱερεὺς μὴ εὖ διούς εἶη, οὐδὲν ὁ βαπτιστό-  
μενος παραβλάπτεται εἰς τὰ σωτηριώδη σύμβολα.

Ἐπειδὴ σκανδαλιζόμενος, ὡς γέγραφας, τῷ δῖῳ Ζωσί-  
μου τοῦ πρεσβυτέρου, τοὺς βαπτισμένους ὑπ' αὐτοῦ εἰς  
τὰ καίρια καὶ ἀναγκαιότατα ἡγήη παραβλάπτεσθαι, ἀντε-  
10 πιστεῖλαι τὴν ταχίστην δίκαιον ᾤηθην, ὅτι ὁ τελούμενος  
οὐδὲν παραβλάπτεται εἰς τὰ σωτηριώδη σύμβολα, εἰ ὁ ἱε-  
ρεὺς μὴ εὖ διούς εἶη, ἀλλὰ αὐτὸς μὲν πάντως (χρὴ γὰρ  
• διαβεβαιώσασθαι) ἀπολαύσει τῶν θείων ἐκείνων καὶ  
λόγου κρειπτόνων εὐεργεσιῶν, ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ ἰδίου βίου  
15 ἀργαλεώτερον ὑφέξει λόγον, καὶ τοσαύτη αὐτῷ προσθήκη  
κολάσεως γενήσεται, ὅση καὶ τιμὴ αὐτῷ ὑπῆρκαται. Ὁ γὰρ  
μηδέ, τῷ ἱερωσύνῃ τετιμῆσθαι, γενόμενος ἀγαθός, μείζο-  
νος ἂν εἶη κολάσεως εἰκότως ἄξιος. Μηδεῖς τοιγαροῦν  
τῶν μυουμένων τὴν θείαν ἐκείνην τελετήν, ἣτις τοὺς οὐρα-  
20 νοὺς τοῖς μνηθεῖσιν ἀνοίγει, φροντιζέτω, ὡς ταύτη παρα-  
βλαπτόμενος εἰς τὰ τῆς σωτηρίας συνθήματα, μηδ' ὅταν  
πταίσειεν εὐπρόσωπον ἡγείσθω ἔχειν ἀπολογίαν τὸν τοῦ  
ἱερέως βίου. Ταῦτα δέ φημι, οὐχ ὡς πάντων τῶν ἱερέων τοι-  
ούτων ὄντων, μὴ γένοιτο (εἰ γὰρ καὶ τισι πρόσεσι ταῦτα  
25 τὰ ἐγκλήματα, τινῶν ἄπεστι. Καὶ εἰ μὴ τισι πρόσεσι κα-  
τορθώματα, οὐδὲ πάντων ἄπεστιν), ἀλλὰ δεῖξαι θέλων, ὡς,  
κἂν πάντες εἶεν τοιοῦτοι, οὐδὲν ὁ φωτιζόμενος παραβλά-  
πτεται. Εἰ δὲ λογισμοὺς οἶει ταῦτ' εἶναι ἀνθρώπων, ἀπὸ  
τῶν θείων σε πιστώσασθαι λογίων πειράσομαι. Τί γὰρ τοῦ  
15 Βαλαάμ γέγονε μιαιώτερον; Ἄλλ' ὅμως τῇ γλώττῃ αὐτοῦ

εἰρήνης, δηλαδή τὸ θεϊκὸ κήρυγμα γιὰ τὸν Χριστό, τὸ ὁποῖο θὰ τιθασεύσει τὶς φιλοπόλεμες χῶρες, τῶν ὁποίων τὰ ἀμυντικὰ μέσα τῆς κακίας θὰ μετατραποῦν στὰ ὠφέλιμα γιὰ τὴ γεωργικὴ ζωὴ ἐργαλεῖα.

### 37.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΟ

“Οτι, ἐὰν ὁ ἱερέας δὲν ζεῖ σωστά, ὁ βαπτιζόμενος δὲν βλάπτεται καθόλου ὡς πρὸς τὰ σωτηριώδη σύμβολα.

Ἐπειδὴ, ὅπως ἔχεις γράψει, σκανδαλίζεσαι ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ πρεσβυτέρου Ζωσίμου, καὶ νομίζεις ὅτι, ὅσοι βαπτίζονται ἀπὸ αὐτόν, βλάπτονται καίρια καὶ ἀναπόφευκτα, θεώρησα σωστὸ νὰ σοῦ ἀπαντήσω πολὺ γρήγορα, ὅτι αὐτὸς ποὺ βαπτίζεται δὲν βλάπτεται ὡς πρὸς τὰ σωτηριώδη σύμβολα, ἐὰν ὁ ἱερέας δὲν ζεῖ σωστά, ἀλλ’ αὐτὸς βέβαια ὅπωςδήποτε (γιατὶ πρέπει νὰ σὲ διαβεβαιώσω) θὰ ἀπολαύσει ἐκεῖνες τὶς θεϊκὲς καὶ ἀνώτερες ἀπὸ κάθε περιγραφή εὐεργεσίες, ἐνῶ ὁ ἱερέας θὰ δώσει λόγο πρὸς τὸ ἀνυπόφορο γιὰ τὴ δική του ζωὴ, καὶ θὰ κολαστεῖ τόσο περισσότερο, ὅση εἶναι καὶ ἡ τιμὴ τῆς ὁποίας εἶχε ἀξιωθεῖ. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἔγινε ἀγαθὸς οὔτε μὲ τὸ ὅτι τιμήθηκε μὲ τὴν ἱερωσύνη, δικαιολογημένα θὰ εἶναι ἄξιος μεγαλύτερης τιμωρίας. Κανένας λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μνήθηκαν σ’ ἐκείνη τὴν θεϊκὴν τελετὴν, ἢ ὁποῖα ἀνοίγει στοὺς μνημένους τοὺς οὐρανοὺς, νὰ μὴ σκέφτεται ὅτι βλάπτεται ἄμεσα ὡς πρὸς τὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας, οὔτε, ὅταν ἐνδεχομένως φταίξει, νὰ νομίζει ὅτι θὰ ἔχει εὐπαρουσίαστη ὁμολογία τῆ ζωὴ τοῦ ἱερέα. Αὐτὰ βέβαια τὰ λέγω, ὅχι ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἱερεῖς εἶναι τέτοιοι, μὴ γένοιτο (ἂν καὶ βέβαια σὲ κάποιους ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ παραπτώματα, ἀπὸ ἄλλους ὅμως ἀπουσιάζουν. Καὶ ἂν σὲ μερικοὺς δὲν ὑπάρχουν ἀρετές, οὔτε ἀπὸ ὅλους λείπουν), ἀλλὰ θέλοντας νὰ δείξω, ὅτι ἀκόμα καὶ ἂν ὅλοι εἶναι τέτοιοι, αὐτὸς ποὺ βαπτίζεται δὲν βλάπτεται καθόλου.” Ἄν ὅμως νομίζεις ὅτι αὐτὰ εἶναι σκέψεις ἀνθρώπων, θὰ προσπαθήσω νὰ σὲ βεβαιώσω ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια. Τί δηλαδή πρὸ βδελυρῶ ὑπῆρξε ἀπὸ τὸν Βαλαάμ; Καὶ ὅμως ὁ Θεὸς χρησιμοποίησε τὴ

εἰς εὐλογίας κατεχρήσατο ὁ Θεός. Τί δὲ τοῦ Καϊάφα; Ἄλλ' ὅμως προεφήτευσεν, καὶ ἡ χάρις τῆς μὲν γλώττης ἤψατο, τῆς δὲ γνώμης οὐχ ἤψατο. Εἰ δὲ καὶ παραδοξότερόν τι ἐθέλεις μαθεῖν, διὰ κόρακος, ἀκαθάρτου πτηνοῦ, τὸν οὐρανοδρόμον ἔτρεφεν Ἡλίαν. Μὴ τοίνυν ἀμφίβαλλε, εἰ δι' ἱερέων τινῶν ἀμαρτωλῶν (οὐδὲ γὰρ πάντων καταψηφίσασθαι χρή, οὐδὲ δίκαιον), τὰ θεῖα καὶ ὑπερφυῆ δίδοται χαρίσματα.

#### ΛΗ'.— ΖΩΣΙΜΩ

10

Εἰς τὸ αὐτό.

Λίαν θαυμάζω, πῶς μήτε παραδείγματι ἐκβιασθεῖς, μήτε ἔξων τὸν μιμησόμενον (μὴ γὰρ δὴ γένοιτό τινα εἰς τοσοῦτον θάραθρον καταπεσεῖν, γένοιτο δὲ καὶ σὲ ἀνεγκεῖν ἐκ τῆς ὀλεθρίου ταύτης μέθης), τοὺς ἀρεταῖς κομῶντας ἱερέας καὶ πνευματικοῖς κατορθώμασι βρύνοντας κακηγορεῖς, νομίζων ἀπολογία ἔχειν τῶν οἰκείων πραγμάτων, τὴν τῶν ἄλλων κωμωδίαν. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, ὧ βέλτιστε, οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ ἀνθρώποις γέλωτα ὀφλισκάνεις καὶ κατάγνωσιν, καὶ παρὰ Θεοῦ πολλὰς ὑπομένεις τιμωρίας, ὅτι τε κακίαν ἠσπιάσω, καὶ ὅτι τὴν ἀρετὴν ἠτίμασας, καὶ ὅτι τοὺς ταύτης τροφίμους ἐκακηγόρησας, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἱεροσύνην παροινήσας ἐξύδρισας, ὡς τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, ἵνα μὴ λέγω πάντας, σκανδαλισθέντας ὑπὸ σοῦ, νομίσαι εἰς τὰ τῆς σωτηρίας παραβεβλάφθαι σύμβολα. Ἰν' οὖν τούτων ἀπάντων ἀπαλλαγείης τῶν κακῶν, εὐχομαι γάρ, γνῶθι σαυτόν.

#### ΛΘ'.— ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τοῦ ὁποῖος ἂν ἦ ἄριστος ἱερεὺς.

Μὴ μόνον μέμψεως κρείττονα οἴου δεῖν εἶναι σαυτόν,

10. Ἄριθμ. 23, 24.

11. Ἰω. 11, 49-50.

γλώσσα του σὲ εὐλογίεις<sup>10</sup>. Τί ἐπίσης πῶς μὴ ἀπὸ τὸν Καϊάφα; Καὶ ὅμως προφήτεψε<sup>11</sup>, καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τῇ γλώσσα του βέβαια τὴν ἄγγιξε, τὴν προῆθεσὶ του ὅμως δὲν τὴν ἄγγιξε. Ἐάν ὅμως θέλεις νὰ μάθεις καὶ κάτι πῶς παράδοξο, μὲ κόρακα, τὸ ἀκάθαρτο αὐτὸ πτηνὸ, ἔτρεφε τὸν Ἡλία πού διέτρεξε τοὺς οὐρανοὺς<sup>12</sup>. Μὴν ἀμφιβάλλεις λοιπόν, ὅταν τὰ θεῖα καὶ ὑπερφυσικὰ χαρίσματα δίνονται σὲ μερικοὺς ἁμαρτωλοὺς ἱερεῖς (γιατὶ δὲν πρέπει νὰ τοὺς καταδικάζουμε ὅλους, οὔτε καὶ εἶναι δίκαιο).

### 38.- ΣΤΟΝ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἄπορῶ πολὺ, πῶς, ἐνῶ δὲν ἔχεις ἐξαναγκασθεῖ ἀπὸ κάποιο παράδειγμα, οὔτε καὶ ἔχεις κάποιον νὰ μιμηθεῖς (γιατὶ εὐχομαί νὰ μὴ συμβεῖ σὲ κανένα νὰ πέσει σὲ τόσο βαθὺ βάραθρο, καὶ εἴθε σὺ νὰ συνέλθεις ἀπὸ αὐτὴ τὴν καταστρεπτικὴ μέθη), κατηγορεῖς τοὺς ἱερεῖς πού διακρίνονται γιὰ τὶς ἀρετὲς καὶ εἶναι πλούσιοι σὲ πνευματικὰ κατορθώματα, νομίζοντας ὅτι ἡ διακωμώδηση τῶν ἄλλων ἀποτελεῖ δικαιολογία γιὰ τὰ δικά σου καμώματα. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἔτσι, ἀγαπητέ, δὲν εἶναι ἔτσι, ἀντίθετα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γελοιοποιεῖσαι καὶ καταδικάζεσαι, καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ θὰ ὑποστῆς πολλὰς τιμωρίας, καὶ ἐπειδὴ ἀσπάσθηκες τὴν κακία, καὶ ἐπειδὴ ἀτίμασες τὴν ἀρετὴ, καὶ ἐπειδὴ κατηγορήσῃς αὐτοὺς πού εἶναι τρόφιμοι τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπειδὴ, φερόμενος σὰν μεθυσμένος, ἐξύβρισες τὴν ἱερωσύνη, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ μὴ πῶ ὅλοι, σκανδαλίστηκαν ἀπὸ σένα, νομίζοντας ὅτι ἔπαθαν ζημιὰ ὡς πρὸς τὰ μυστήρια τῆς σωτηρίας. Γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖς λοιπόν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ, πρῶτα πού εὐχομαί, γνῶρισε τὸν ἑαυτό σου.

### 39.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΡΑΒΙΑΝΟ

Γιὰ τὸ ποιὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἄριστος ἱερέας.

Νὰ μὴ νομίζεις ὅτι πρέπει νὰ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε

12. Γ' Βασ. 17, 6.

ἀλλὰ καὶ ἐπαίνων ἔμπλεων. Τὸ μὲν γὰρ καὶ τῶν τυχόντων ἐστὶ, τὸ δὲ τῶν ἄκρων εἰς ἀρετὴν.

**Μ'.— ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ**

Περὶ αὐταρκείας.

5 Ἐπειδὴ πλείστας ἡ φύσις ἡμῶν ἀνάγκας ἔχουσα, μεγίστην ἔχει τὴν τῆς γαστρὸς (πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἐπιτάττουσα, ἥκιστα λόγῳ πεισθῆναι θούλεται), λογισμῶ τὴν τυραννίδα αὐτῆς περικόψωμεν καὶ τὸ ἀχείρωτον χειρώσασθαι μηχανώμεθα. Τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ τῇ χρεῖα τὴν ἀνάγκην θερα-  
10 πεύσαιμεν καὶ τῇ αὐταρκείᾳ τὴν ἀμετρίαν κολάσαιμεν.

**ΜΑ'.— ΖΩΣΙΜΩ**

Περὶ κρίσεως.

Οὐκ εἰς τὸ μὴ δοῦναι δίκην, ὧ βέλτιστε, ἀλλ' εἰς τὸ δοῦναι ἀργαλεωτέραν, εἰ μὴ γνωσιμαχήσειας, καὶ τὰς  
15 ἦττας πάσας ἀναμαχέσαιο, τὸ μηδέπω δοῦναι περιστήσεταιί σοι.

**ΜΒ'.— ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ**

Περὶ τῆς εὐγλωττίας τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου.

Τοῦ καταπεπληῆχθαι, οὗ φημι τοὺς ἄλλους (μικρὸν γὰρ  
20 ἴσως τοῖς πολλοῖς τοῦτο), ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Λιβάνιον, τὸν ἐπ' εὐγλωττία παρὰ πᾶσι βεβοημένον, τὴν τοῦ ᾠοιδίου Ἰωάννου γλῶτταν καὶ τὸ κάλλος τῶν νοημάτων καὶ τὴν πυκνότητα τῶν ἐνθυμημάτων, τεκμήριον ἢ ἐπιστολή, ἐν ἧ οὐ μόνον αὐτὸν μακαρίζει, οὕτω δυνάμενον εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ  
25 τοὺς ἐγκωμιασθέντας, καὶ ταῦτα βασιλεῖς τυγχάνοντας, ὅτι δὴ τοιούτου ἐπαινέτου τετυχήκασιν. Ἔστι δὲ αὕτη·

«Λιβάνιος, Ἰωάννη.

Δεξάμενός σου τὸν λόγον τὸν πολὺν καὶ καλὸν, ἀνέ-



κατηγορία, ἀλλὰ καὶ γεμάτος ἐπαίνους. Γιατὶ τὸ πρῶτο τὸ ἔχουν καὶ οἱ τυχόντες, ἐνῶ τὸ δεύτερο οἱ κορυφαῖοι στὴν ἀρετή.

#### 40.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΔΑΙΜΟΝΑ

Γιὰ τὴν αὐτάρκεια.

Ἐπειδὴ ἡ φύση μας, ἔχοντας πάρα πολλές ἀνάγκες, ἔχει ὡς τὴν πιὸ μεγαλύτερη τὴν ἀνάγκη τῆς γαστέρας (γιατὶ, δίνοντάς μας πολλές προσαγές, ἐλάχιστα θέλει νὰ πεισθεῖ μὲ τὰ λόγια), μὲ τὸν λογισμό ὅς περιορίσουμε τὴν τυραννική της ἔξουσία, καὶ ὅς ἐπινοήσουμε τρόπο νὰ ὑποτάξουμε τὴν ἀνίκητη δύναμή της. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνεῖ, ἐὰν ἱκανοποιήσουμε τὴν ἀνάγκη μὲ αὐτὸ πού εἶναι χρήσιμο, καὶ τιμωρήσουμε τὴν ὑπερβολὴ μὲ τὴν αὐτάρκεια.

#### 41.– ΣΤΟΝ ΖΩΣΙΜΟ.

Γιὰ τὴν κρίση.

Ἦσθε μὲ τὸ νὰ μὴ τιμωρηθεῖς, φίλε μου, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ τιμωρηθεῖς αὐστηρότερα, ἐὰν δὲν ἀναγνωρίσεις τὴν πλάνη σου καὶ μισήσεις ὅλες τὶς ἡττες σου, θὰ ἐπιτύχεις τὸ νὰ μὴ τιμωρηθεῖς.

#### 42.– ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τὴν εὐγλωττία τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου.

Τοῦ ὅτι ἐξεπλάγησαν, ὅχι οἱ ἄλλοι (γιατὶ αὐτὸ γιὰ τοὺς πολλοὺς ἴσως εἶναι μικρό), ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λιβάνιος, ὁ περιβόητος σὲ ὅλους γιὰ τὴν εὐγλωττία του, ἀπὸ τὴ γλώσσα τοῦ ἀείμνηστου Ἰωάννη, τὸ κάλλος τῶν νοημάτων καὶ τὴν πυκνότητα τῶν ρητορικῶν συλλογισμῶν του, ἀπόδειξη εἶναι ἡ ἐπιστολή, στὴν ὁποία ὄχι μόνο τὸν μακαρίζει, πού μπορεῖ νὰ μιλᾷ ἔτσι, ἀλλὰ μακαρίζει καὶ ἐκείνους πού ἐγκωμιάστηκαν, πού ἦταν μάλιστα βασιλεῖς, γιατί ἐπέτυχαν ἓνα τόσο μεγάλο ὕμνητή. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἑξῆς:

“Λιβάνιος, πρὸς τὸν Ἰωάννη.

Παίρνοντας τὸν λόγο σου τὸν σπουδαῖο καὶ καλό, τὸν διά-

γνωσάνδρασι λόγων καὶ αὐτοῖς δημιουργοῖς, ὧν οὐδεὶς ἦν, ὅς οὐκ ἐπήδα τε καὶ ἐβόα, καὶ πάντα ἔδρα τὰ τῶν ἐκπεπληγμένων. Ἦσθη οὖν, ὅτι τὸ δεικνύναι τὴν τέχνην ἐν δικαστηρίοις προστίθης τὰς ἐπιδείξεις, καὶ μακαρίζω σε μὲν 5 οὕτω δυνάμενον ἐπαινεῖν, ἐπαινέτου δὲ τοιούτου τετυχηκότας, τόν τε δόντα πατέρα καὶ τοὺς λαβόντας υἱεῖς τὴν βασιλείαν».

Καὶ ταῦτα μὲν Λιβάνιος γέγραφε. Πλουτάρχῳ δὲ δοκεῖ τὸ σαφὲς καὶ λεῖον γνήσιον εἶναι ἀττικισμόν. «Οὕτω» γὰρ, 10 φησί, «ἐλάλησαν οἱ ῥήτορες. Γοργίας δὲ ὁ Λεοντῖνος πρῶτος τὴν νόσον ταύτην εἰς τοὺς πολιτικοὺς λόγους εἰσήγαγε, τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ τυπικὸν ἀσπασάμενος καὶ τῇ σαφηνείᾳ λυμηνάμενος. Ἦψατο δέ», φησὶν, «ἡ νόσος αὕτη καὶ τοῦ θαυμαστοῦ Πλάτωνος». Εἰ τοίνυν χρῆ (χρῆ δέ), ἐν τούτῳ 15 Πλουτάρχῳ πείθεσθαι, πλεονεκτεῖ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὁ ἀοίδιμος Ἰωάννης, καὶ κατὰ τὴν φωνὴν ἀττικίσας, καὶ σαφηνεία, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἕτερος, χρησάμενος

**ΜΓ'— ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Φίλωνος χρῆσις περὶ ἀναστάσεως.

20 Τὸν τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων λόγον, ἔφησ, ὡς ἀδύνατον γελαῖσθαι παρ' Ἑλλησιν. Οὐκοῦν χρῆ, ἐπειδὴ τὰς ἱεράς παραγράφονται γραφάς, ἐκ λογισμῶν καὶ ἀποδεικτικῆς τάξεως ἀναγκαστικὸν κατασκευάσαι λόγον, παρασκευάζοντα ἡμᾶς τὸ σαφὲς συνιδεῖν. Εἰ μὲν οὖν σο- 25 φοὶ εἶεν, λογισάσθωσαν ἃ φασὶν οἱ φιλόσοφοι. Ἐκεῖνοι γὰρ ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὴν οὐσίαν τὴν σωματικὴν κεκρᾶσθαι φάσκοντες, τρεπτὴν αὐτὴν ὑποτίθενται, ἅτε ῥαδίως τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταχωρούντων. Παχυνόμενον μὲν γὰρ τὸ πῦρ καὶ κάτω βρῖσαν, ἀέρα γίνε-

βασα σὲ ἄνδρες ποὺ καὶ αὐτοὶ εἶναι δημιουργοὶ λόγων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρξε κανένας ποὺ νὰ μὴ πηδοῦσε καὶ νὰ μὴ φώναζε καὶ νὰ ἔκανε ὅλα ὅσα κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ ἐνθουσιάζονται. Εὐχαριστήθηκα λοιπὸν ἐπειδὴ, δείχνοντας τὴν τέχνη στὰ δικαστήρια, πρόσθεσες καὶ τὶς ἀποδείξεις, καὶ μακαρίζω βέβαια ἔσένα ποὺ μπορεῖς νὰ ἐγκωμιάζεις μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ εἶχαν τὴν τύχη τέτοιου ἐγκωμιαστῆ, καὶ τὸν πατέρα ποὺ παρέδωσε τὴ βασιλεία, καὶ τοὺς υἱοὺς του ποὺ τὴν παρέλαβαν».

Καὶ αὐτὰ βέβαια ἔγραψε ὁ Λιδάμιος. Ὁ Πλούταρχος πάλι θεωρεῖ ὅτι ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ὁμαλότητα τοῦ λόγου εἶναι γνήσιος ἀπτικισμός. Γιατὶ λέγει: “Ἔτσι μίλησαν οἱ ρήτορες. Ὁ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἀρρώστια αὐτὴ στοὺς πολιτικούς λόγους, υἰοθετώντας τὸ ὑψηλὸ καὶ τυπικὸ ὕφος, καὶ καταστρέφοντας τὴν σαφήνεια. Λέγει μάλιστα ὅτι ἡ ἀρρώστια αὐτὴ μεταδόθηκε καὶ στὸν θαυμαστὸ Πλάτωνα». Ἐὰν λοιπὸν πρέπει (καὶ πρέπει) νὰ πιστέψουμε στὸ θέμα αὐτὸ τὸν Πλούταρχο, ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης ὑπερτερεῖ ὅλων τῶν ἄλλων, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς πρὸς τὴ γλώσσα ἀπτικίζει, καὶ τὴ σαφήνεια χρησιμοποίησε ὅσο δὲν γνωρίζω ἂν τὴ χρησιμοποίησε κάποιος ἄλλος.

#### 43.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Ἀπόσπασμα τοῦ Φίλωνος γιὰ τὴν ἀνάσταση.

Εἶπες, ὅτι ὁ λόγος γιὰ τὴν ἀνάσταση τῶν σωμάτων, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατη, χλευάζεται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπομένως, ἀφοῦ ἀπορρίπτουν τὶς ἅγιες Γραφές, εἶναι ἀνάγκη νὰ συντάξουμε λόγο μὲ συλλογισμοὺς καὶ μὲ ἀποδεκτικὴ τάξη, βοηθώντας μας νὰ κατανοήσουμε αὐτὸ ποὺ εἶναι σαφές. Ἐὰν λοιπὸν οἱ φιλόσοφοι εἶναι σοφοί, ἃς σκεφτοῦν αὐτὰ ποὺ λένε οἱ φιλόσοφοι. Γιατὶ ἐκεῖνοι, λέγοντες ὅτι ἡ οὐσία τῶν σωμάτων ἀποτελεῖ κρᾶμα τεσσάρων στοιχείων, τὴν ἐκλαμβάνουν τρεπτή, ἀφοῦ τὰ στοιχεῖα εὐκόλα μετακινοῦνται τὸ ἓνα στὰ ἄλλα. Ὅταν δηλαδὴ ἡ φωτιὰ παχύνεται καὶ πέφτει κάτω, γίνεται ἀέρας, καὶ ὁ ἀέρας γίνεται

σθαι, τὸν δὲ ἀέρα ὕδωρ, τὸ δὲ ὕδωρ γῆν. Καὶ ἀνάπαλιν, λεπτυνομένην τὴν γῆν, ὕδωρ γίνεσθαι, τὸ δὲ ὕδωρ ἀέρα, τὸν δὲ ἀέρα πῦρ. Τί τοίνυν ἄπιστόν φαμεν, εἰ τὸ σῶμα τοῦτο, τὸ νῦν γῆς μέτοχον ἐκλεπτυνόμενον, αἰθέριον γίνεσθαί  
 5 φαμεν καὶ πνευματικόν; Ἀνίστασθαι γὰρ λέγομεν αὐτό, οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετακοσμηθὲν καὶ τὴν φθορὰν ἅπασαν καὶ τὰ πάθη ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ ἀποθέμενον. Εἰ μὲν οὖν σοφοὶ εἶεν οἱ ταῦτα λογιζόμενοι, πανσάσθωσαν τῆς ἀπιστίας. Εἰ δὲ καὶ λόγων ἄμοιροι καὶ  
 10 διαλεκτικῆς γυμνασίας ἄπειροι τυγχάνοντες, ἔροιιντο, τί ἐστὶ τοῦτο ἢ τὸ τοιοῦτο, δι' ὑποδείγματος βαδιεῖται ὁ λόγος, δεικνὺς καὶ τοῖς ἰδιώταις τὴν ἀλήθειαν. Φαμέν γάρ, ἵνα καὶ παχύτερῳ πρὸς τὴν σαφήνειαν τοῦ λεγομένου χρησώμεθα παραδείγματι, ὅτι, ὥσπερ ἡ χρυσίτις γῆ, λαμβά-  
 15 νουσα μὲν ὕδωρ, πηλὸς γίνεται, πυρὶ δὲ ὀμιλοῦσα, χρυσός, καὶ οὐκ ἔτι πάσχει ἐκεῖνα, ἃ πρόην ἔπασχεν, οὕτω καὶ τὸ σῶμα, ὀμιλῆσαν τῇ ἀθανασίᾳ καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ, ἀνάλωτον ἔσται καὶ ἄβατον πᾶσι τοῖς πάθεσιν, οἷς νυνὶ εὐάλωτον καθέστηκεν. Εἰ δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐκ τοῦ πεποιηκό-  
 20 τος εὐγνωμόνως λογίσονται, οὐδὲ λογισμῶν τοιούτων δεήσονται. Ὁ γὰρ μὴ ὄν ποιήσας, πολλῶ μᾶλλον γεγεννημένον ἀναστήσει.

### ΜΔ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

#### Περὶ ἐλεημοσύνης.

25 Εἰ μὲν δυνατὸν ἦν τὰ χρήματα μετὰ θάνατον ἀποκομίσαι μετὰ σουτοῦ, μάλιστα μὲν οὐδ' οὕτω τίμια ἦν, ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε τιμαλφεστάτων ἐπισκοτούμενα, πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐδόκει σκιάν τινα παραμυθίας σοι φέρειν. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, δυνατὸν δὲ ταῦτα ἀμεῖψαι εἰς ἐλεημοσύνας ἀ-  
 30 ναλώσαντα, καὶ μάλιστα μηδὲ τῆς εὐπροσώπου δοκούσης

νερό, καὶ τὸ νερὸ χῶμα. Καὶ ἀντίστροφα: ὅταν τὸ χῶμα λεπτύνεται, γίνεται νερό, τὸ νερὸ γίνεται ἀέρας καὶ ὁ ἀέρας φωτιά. Τί τὸ ἀπίστευτο λέμε λοιπόν, ἐὰν τὸ σῶμα αὐτό, πού στὸ μεγαλύτερο μέρος του τώρα ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα, ὅταν ἐκλεπτύνεται, λέμε ὅτι γίνεται αἰθέριο καὶ πνευματικό; Γιατὶ λέμε ὅτι ἀνασταίνεται, ὄχι τέτοιο πού εἶναι τώρα, ἀλλὰ μετασχηματισμένο σὲ ἀνώτερο, ἔχοντας ἀποβάλει καθὲ φθαρτὸ καὶ τὰ πάθη, σὰν νὰ τοποθετήθηκε μέσα σὲ χωνευτήρι. Ἐὰν λοιπόν εἶναι σοφοὶ ὅσοι τὰ σκέφτονται αὐτά, ἅς πάψουν νὰ ἀπιστοῦν. Ἄν πάλι εἶναι γυμνοὶ ἀπὸ λόγους καὶ ἄπειροι ἀπὸ διαλεκτικὴ ἀσκησιὴ καὶ ἐρωτήσουν, τί σημαίνει αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο, ὁ λόγος θὰ προχωρήσει μὲ παράδειγμα, γιὰ νὰ δείξει καὶ στοὺς ἄπειρους τὴν ἀλήθεια. Λέμε δηλαδή, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω καὶ ὑλικότερο παράδειγμα, ὥστε νὰ κάνω πιὸ κατανοητὸ αὐτὸ πού λέμε, ὅτι, ὅπως τὸ χῶμα πού περιέχει χρυσό, ὅταν βραχεῖ γίνεται πηλός, ἐνῶ ἂν ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ φωτιά γίνεται χρυσός, καὶ δὲν πάσχει ἐκεῖνα πού ἔπασχε πρὶν, ἔτσι καὶ τὸ σῶμα, ὅταν ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀθανασία καὶ τὴν ἀφθαρσία, θὰ γίνῃ ἀφθαρτὸ καὶ ἀπλησίαστο ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τώρα εὐκόλα κυριεύεται. Ἐὰν πάλι σκεφθοῦν μὲ εὐγνωμοσύνη καὶ τὴ δύναμη ἐκείνου πού τὸ ἔπλασε ἀπὸ τὸ τίποτε, δὲν θὰ χρειαστοῦν οὔτε τέτοιους συλλογισμούς. Γιατί, αὐτὸς πού τὸ ἔκανε, ἐνῶ πρὶν δὲν ὑπῆρχε, πολὺ περισσότερο ὄντας δημιουργημένο θὰ τὸ ἀναστήσει.

#### 44.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη.

Ἐὰν βέβαια ἦταν δυνατό νὰ πάρεις μαζί σου τὰ χρήματα μετὰ τὸν θάνατο, οὔτε καὶ τότε θὰ ἦταν τόσο πολύτιμα, γιατί θὰ ἐπισκοτιζόνταν ἀπὸ τὰ ἐκεῖ πολυτιμότερα, ὅπως δὴποτε ὅμως θὰ φαινόταν ὅτι θὰ σοῦ φέρουν κάποια ἀμυδρὴ παρηγοριά. Ἐφόσον ὅμως αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο, εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ἀνταλλάξεις αὐτὰ δαπανώντας τας σὲ ἐλεημοσύνες, καὶ μάλιστα μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ πού εἶναι ἀνώτερο τῆς προαιρέσεως χωρὶς

εἶναι τῶν παίδων σκήψεώς σοι προσούσης, ἄμεινον τῆς προαιρέσεως γενέσθαι, ὃ τῆς ἀνάγκης ἐστίν. Εἰ δ' οὐ βούλει παρασχεῖν, τί καὶ τὰ τῶν πενήτων ἀρπάζων οὐκ ἐρυθριᾷ;

5

**ΜΕ'.- ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ**

Πρὸς νηστεύοντας ἀσκητὰς ἄγαν.

Πρὸς ἀσκητὰς ὑπεράγαν νηστεύοντας.

Σύμμετρος ἔστω τῆς ἀρετῆς ὁ πόνος, ἵνα μὴ ἄμετρος γένηται τῆς μεταβολῆς ὁ τρόπος.

10

**ΜΣ'.- ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Κατὰ Ἑλλήνων.

Εἶπε τῷ διενεχθέντι πρὸς σὲ καὶ τὰ Ἑλλήνων πρεσβεύοντι, φήσαντί τε, ὅτι καινὴν τινα καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν εἰσηγήσατο πολιτείαν τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι, <sup>5</sup> Ω  
15 σοφώτατε, κινδυνεύεις ἀγνοεῖν, ὅτι τὴν πονηρὰν συνήθειαν καινότης μόνη παύειν πέφυκε. Διὸ καὶ δεῦρο ἐφοίτησεν ὁ τοῦ Εὐαγγελίου Δεσπότης καὶ πολιτείαν οὐρανῶν πρόπευσαν εἰσηγήσατο. Εἰ μὲν οὖν παρήνει ἐμμένειν τοῖς καθεστηκόσιν, οὐδὲ ἂν ἐχρῆν καινοτομεῖν. Εἰ δὲ τοῖς οὐκ  
20 ὀρθῶς διακειμένοις παρήλθεν ἐπιτιμῆσων, νεωτέρων ἔδει πραγμάτων εἰς τὸ τὴν πονηρίαν τὴν κρατήσασαν λυθῆναι. Οὐ γὰρ οἷόν τε ἦν, τῆς αὐτῆς ἀκοσμίας κρατούσης, γενέσθαι τὴν ἐπανόρθωσιν, ἀλλὰ ἀνάγκη τὸν ἐθέλοντα κινήσαι καὶ ἀφανίσαι τὰ φαῦλα, τὰ μήπω νενομισμένα, ἀντὶ  
25 τῶν πρότερον ἐπὶ ζημίᾳ κεκρατηκότων καταστῆσαι. Ὡστε τοῦναντίον θαυμάζειν εἰκὸς ἦν, εἰ μεταβολῆς ἕνεκα πραγμάτων, δεῦρο ἐπιφοιτήσας, μηδὲν καινὸν ἐπὶ τῶν νόμων παρεῖχε. Χρῆναι γὰρ προσήκει καὶ τὸν νομοθέτην καὶ τὸν σύμβουλον τὰ λυσιτελοῦντα φαίνεσθαι φράζοντα, μηδα-  
30 μῶς ὑπολογιζόμενον, εἰ καινότητός τι πρόσεσι ταῖς γνώ-

νά ὑπάρχει οὔτε ἡ εὐσχημη πρόφαση τῶν παιδιῶν, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀναγκαῖο. Ἐάν ὅμως δέν θέλεις νά τὰ δῶσεις, γιατί τότε δέν κοκκινίζεις ἀπό ντροπή ὅταν ἀρπάζεις αὐτὰ ποῦ ἔχουν οἱ φτωχοί;

#### 45.- ΣΤΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

Πρὸς ἀσκητὲς ποῦ νηστεύουν πολύ.

Πρὸς ἀσκητὲς ποῦ νηστεύουν πάρα πολύ.

Ἐὸ κόπος νά εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀρετή, γιὰ νά μὴ ξεφύγει ἀπὸ τὸ μέτρο ὁ τρόπος τῆς ἀλλαγῆς.

#### 46.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν.

Πῆς σ' αὐτὸν ποῦ φιλονείκησε μαζί σου καὶ πρεσβεύει τὰ δόγματα τῶν ἐθνικῶν, καὶ σοῦ εἶπε, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο ὑπέδειξε μιὰ καινούργια καὶ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία συνήθεια ζωῆ. Σοφώτατε, φαίνεται πῶς ἀγνοεῖς, ὅτι τὴν κακὴ συνήθεια μόνο μιὰ καινοτομία μπορεῖ ἀπὸ τὴ φύση τῆς νά τὴν παύσει. Γι' αὐτὸ καὶ ἦρθε ἐδῶ ὁ Δεσπότης τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὑπέδειξε μιὰ ζωὴ ποῦ ταιριάζει στὸν οὐρανό. Ἐάν βέβαια συμβούλευε νά ἐπιμείνουμε στὰ καθιερωμένα, δέν θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη νά καινοτομήσει. Ἐφόσον ὅμως ἦρθε γιὰ νά ἐπικρίνει αὐτὰ ποῦ δέν βρισκόνταν σὲ σωστὴ κατάσταση, χρειάζονταν νεώτερα πράγματα, γιὰ νά διαλυθεῖ ἡ κακία ποῦ ἐπικρατοῦσε. Γιατί δέν ἦταν δυνατόν, ὅσο ἐπικρατοῦσε αὐτὴ ἡ ἀκαταστασία, νά γίνει ἡ διόρθωση, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη αὐτὸς ποῦ θέλει νά μετακινήσει καὶ νά ἀφανίσει τὰ κακά, νά φέρει τὰ μὴ καθιερωμένα καὶ νά τὰ τοποθετήσει στὴ θέση ἐκείνων ποῦ εἶχαν ἐπικρατήσει προηγουμένως πρὸς βλάβη. Ὡστε ἀντίθετα, θὰ ἦταν φυσικὸ νά ἀποροῦμε ἐάν, ἔχοντας ἔρθει ἐδῶ γιὰ τὴ μεταβολὴ τῆς κατάστασης, δέν ἔδινε τίποτε τὸ καινούργιο στοὺς νόμους. Γιατί πρέπει καὶ ὁ νομοθέτης καὶ ὁ σύμβουλος, λέγοντας αὐτὰ ποῦ ὠφελοῦν, νά μὴ ὑπολογίζει καθόλου ἂν ὑπάρχει κάτι καινούργιο στὶς συμβουλές του. Γιατί,

μαίς. Ὡσπερ γάρ τόν τὰ μὴ λυσιτελῆ πείθοντα μισεῖν ἄξιον, καὶ δοκῆ τοῖς ἔθεσιν ἀκολουθεῖν, οὕτω τὸν μετὰ τοῦ βελτίστου παριόντα δίκαιον κροτεῖν, καὶ ἔξω τῶν καθεστηκότων παραινοίη. Εἰ μὲν οὖν βλάβην ἐνορᾶς τοῖς χρησμοῖς συνοῦσαν, δείκνυε, καὶ τὴν νικῶσάν σοι παραχωρήσω. Εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἔχω λέγειν, ὥσπερ ἰσχυροῦ τινος ἀντέχῃ τοῦ ἔθους, οὐ λανθάνεις τῇ τῶν νενομισμένων εὐπρεπείᾳ τὸ συμφέρον παραιτούμενος. Οὐ γάρ δεινὸν καινοτομεῖν, εἰ τοῦ λυσιτελοῦντος ἡ μερίς τῷ καινῷ προσείη. Οὐ γὰρ χρόνῳ κρίνεται τὰ βλαβερὰ καὶ τὰ μὴ, ἀλλ' εἰ εὐρεθείη μὲν ἐν τοῖς πρεσβυτέροις τῶν πραγμάτων κακία, εὐρεθείη δὲ ἐν τοῖς νεωτέροις ἀρετή. Ἐοικας δὲ σὺ νομίζεις τῷ ἐκ νέας ἡλικίας ἐν χαμαιτυπείοις καλινδουμένῳ μὴ δεῖν τὸν περὶ σωφροσύνης κατασπαρῆναι λόγον, μηδὲ τῷ ἀνδρῶν φόνῳ τὸν περὶ ἐπιεικειᾶς. Εἰ γὰρ ἐκείνων ἕκαστος τὴν συνήθειαν τοῦ πρέποντος προτιμήσειεν, μυρίοις ἑαυτὸν περιπεῖρη κακοῖς.

### ΜΖ'.— ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

Ποία παρεχώρησε τῷ Ἰακώβ ὁ Ἡσαῦ πρωτοτόκια.

Οὐ τὸ καλεῖσθαι ἀπλῶς πρωτότοκον, ὡς προσφιλέστατε, ὡς ἡγῆ παρεχώρησε τῷ Ἰακώβ ὁ Ἡσαῦ, ἀλλὰ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, τὸ τῇ ἀρετῇ μάλιστα καὶ οὐ τῇ πρεσβυγενείᾳ χρεωστούμενον. Ἐπειδὴ γὰρ τῷ πρωτότῳ ἢ τῷ πρεσβυτάτῳ, καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἱερωσύνη καὶ τὸ πατριαρχικὸν ἐχρεωστεῖτο ἀξίωμα, καὶ ὁ νόμος ὁ τῆς πρεσβυγενείας ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἐκάλει, ἔρημος δὲ ἦν οὗτος ἀρετῆς, εἰς τοιαύτην ἀνάγκην κατέστη, ὥστε καὶ ἐκὼν πωλῆσαι, ὅπερ καὶ ἄκων ἀφαιρεθῆναι δίκαιος ἦν.



ὅπως ἐκεῖνον πού διδάσκει αὐτὰ πού δὲν εἶναι ὠφέλιμα ἀξίζει νὰ τὸν μισοῦν, ἔστω καὶ ἂν δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀκολουθεῖ τὰ ἔθιμα, ἔτσι καὶ ἐκεῖνον πού διδάσκει τὰ καλύτερα εἶναι δίκαιο νὰ τὸν ἐπικροτοῦν, ἔστω καὶ ἂν συμβουλεύει διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ καθιερωμένα. Ἐὰν λοιπὸν διαβλέπεις ὅτι ὑπάρχει κάποια βλάβη σὲς ἐντολές, δείξε τὴν, καὶ αὐτὴν πού ὑπερτερεῖ θὰ σοῦ τὴν παραχωρήσω. Ἐὰν ὅμως, ἐνῶ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ πείς αὐτὸ, μένεις προσκολλημένος στὸ ἔθιμο, σὰν κάτι τὸ ἰσχυρὸ, δὲν κἀνεις λάθος, ὅταν ἐξαιτίας τῆς εὐπρέπειας τῶν καθιερωμένων παραιτεῖσαι ἀπὸ αὐτὸ πού εἶναι συμφέρον; Γιατὶ δὲν εἶναι τρομερὸ νὰ καινοτομεῖ κανεὶς, ἐὰν τὸ μέρος τοῦ ὠφελίμου βρῖσκεται στὸ καινούργιο. Γιατὶ τὰ βλαβερὰ καὶ τὰ μὴ βλαβερὰ δὲν κρίνονται μὲ τὸν χρόνον, ἀλλὰ ἐὰν στὰ παλιότερα πράγματα βρεθεῖ κάποια κακία, καί, ἀντίθετα, στὰ νεώτερα βρεθεῖ ἀρετὴ. Σὺ ὅμως μοιάζεις νὰ νομίζεις, ὅτι σ' αὐτὸν πού ἀπὸ τὴ νεαρὴ ἡλικία του περνᾷ τὸν καιρὸ του στὰ πορνεία, δὲν πρέπει νὰ σπαρεῖ ὁ λόγος γιὰ τὴ σωφροσύνη, οὔτε στὸν φονιά ὁ λόγος γιὰ τὴν ἐπιείκεια. Γιατί, ἐὰν ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς προτιμήσει τὴ συνήθεια νὰ γίνεται αὐτὸ πού πρέπει, σουβλίζει τὸν ἑαυτό σου μὲ μύρια κακά.

#### 47.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΙΜΟΘΕΟ

Ποιὰ πρωτοτόκια παραχώρησε ὁ Ἡσαῦ στὸν Ἰακώβ.

Ὁ Ἡσαῦ δὲν παραχώρησε στὸν Ἰακώβ μόνο τὸ προνόμιον νὰ ὀνομάζεται πρωτότοκος, ὅπως νομίζεις, προσφιλέστατε, ἀλλὰ καὶ τὸ πατριαρχικὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖο κυρίως ὀφειλόταν στὴν ἀρετὴ, καὶ ὄχι στὴν προτεραιότητα τῆς γέννησης. Ἐπειδὴ δηλαδή τὸ ἀξίωμα τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ πατριάρχου δινόταν στὸ πρωτότοκο ἢ στὸν μεγαλύτερο, καὶ ὁ νόμος τῆς πρεσβυγένειας αὐτὸν καλοῦσε στὴν ἐξουσία, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἦταν ἐνάρετος, βρέθηκε σὲ τέτοια ἀνάγκη, ὥστε θεληματικὰ νὰ πουλήσει αὐτὸ πού καὶ ἄθελά του ἦταν δίκαιο νὰ τοῦ ἀφαιρεθεῖ.

## ΜΗ.— ΤΩ ΑΥΤΩ

Διὰ τί ὁ Ῥουβήμ, πρωτότοκος ὢν, οὔτε ἱερωσύνης  
ἠξιώθη οὔτε μὴν βασιλείας.

Καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὃ ἔφησ, ὡ τᾶν, συνίστησιν ἀληθές ὄν τὸ  
5 πρῶην σοι παρ' ἐμοῦ γραφέν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπελύττησε τῇ  
πατρῶα εὐνῇ ὁ Ῥουβήμ, διὰ τοῦτο οὔτε βασιλείας, οὔτε  
ἱερωσύνης ἠξιώθη, καίτοι πρωτότοκος ὢν, ἀλλ' ὁ μὲν Λευί,  
τρίτος ὢν, οὐ μόνον διὰ τὸ ἐπαγγεῖλασθαι τὸν πατέρα  
δεκάτην ἀφιερῶσειν (κάτωθεν γὰρ ἀριθμούμενος δέκατος  
10 ἦν, ἄνωθεν δὲ εἰ ἠριθμήθη, εἷς ἐκ τῶν παιδισκῶν ἠύρίσκε-  
το), ἀλλὰ καὶ δι' ὀσιότητα καὶ τὸ συγγενικῶν αἱμάτων, διὰ  
τὴν εἰς τὸ θεῖον τιμὴν, τὰς χεῖρας ἐμπλήσαι, ἱερωσύνης  
ἠξιώθη. Ὅνπερ καὶ θαυμάζων ὁ Μωυσῆς, ἐν ταῖς εὐλογί-  
αις ἔλεγεν «Ὁ λέγων τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, οὐχ ἐώρακά σε,  
15 καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ οὐκ ἐπέγνω, ἐφύλαξε τὰ λόγια  
Κυρίου». Ὁ δὲ Ἰούδας, τέταρτος ὢν, διὰ τὴν ἀδέκαστον  
κρίσιν καὶ τὴν ὀρθὴν ψῆφον, βασιλείας ἠξιώθη. Ἐπειδὴ  
γὰρ πολλοί, τὰ οἰκεία κρύπτοντες πλημμελήματα, ἑτέρους  
καταδικάζουσιν, οὗτος δὲ ἑαυτοῦ μὲν κατεψηφίσατο, τὴν  
20 δὲ πεπορνεῦσαι νομισθεῖσαν ἀπήλλαξε τῆς τιμωρίας, διὰ  
τοῦτο εἰκότως τῆς βασιλείας ἠξιοῦτο. Ἱερῶντο γὰρ οἱ ἐκ  
Λευί, ἐβασίλευον δὲ οἱ ἐξ Ἰούδα, οὐ κατὰ ἀποκλήρωσιν,  
ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς γέρας εἰληφότες. Ὅτε γοῦν τινες ἐν τῇ  
ἐρήμῳ, ἐκ τοῦ Ῥουβήμ καταγόμενοι καὶ νομίζοντες ἱερω-  
25 σύνης ἄξιοι εἶναι, διὰ τὸ τοῦ πρωτοτόκου εἶναι ἀπόγονοι,  
κατὰ τῶν ἱερωμένων ἐμάνησαν, Μωσέα νομίσαντες, κατὰ  
χάριν τῷ τε ἀδελφῷ, τοῖς τε ἀδελφιδοῖς τὴν ἱερωσύνην προ-

13. Γεν. 49, 4.

14. Ἐξ. 32, 29.

15. Δευτ. 33, 9.

## 48.— ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιατί ὁ Ρουβήμ, ἂν καὶ ἦταν πρωτότοκος, δὲν ἀξιώθηκε νὰ γίνει οὔτε ἱερέας οὔτε βασιλιάς.

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ εἶπες, φίλε μου, δείχνει, ὅτι καὶ τὸ προηγούμενο ποῦ σοῦ ἔγραψα ἦταν ἀληθινό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ρουβήμ μόλυνε τὸ συζυγικὸ κρεβάτι τοῦ πατέρα του<sup>13</sup>, γι' αὐτὸ δὲν ἀξιώθηκε νὰ γίνει οὔτε βασιλιάς, οὔτε ἱερέας, ἂν καὶ ἦταν πρωτότοκος. Ἀλλ' ὁ Λευὶ, ἂν καὶ ἦταν τρίτος, ὄχι μόνο ἔπειδὴ ὁ πατέρας ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ ἀφιερῶσει τὴ δεκάτη (γιατί, ἀριθμούμενος ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἑπάνω, ἦταν δέκατος, ἐνῶ ἂν ἡ ἀρίθμηση ἀρχίζε ἀπὸ πάνω, θὰ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς ποὺ εἶχαν γεννηθεῖ ἀπὸ νεαρὴ δούλα), ἀλλὰ καὶ ἕξαιτίας τῆς ἰσότητάς του καὶ τῆς συγγένειας ἕξ αἵματος, καὶ ἕξαιτίας τῆς τιμῆς του στὸν Θεό, ἀφοῦ πραγματοποίησε μὲ τὰ χέρια του τὸν ἱερό φόνο<sup>14</sup>, ἀξιώθηκε νὰ δεχθεῖ τὴν ἱερωσύνη. Αὐτὸν θαυμάζοντάς τον καὶ ὁ Μωυσῆς στίς εὐλογίες του, ἔλεγε· «Αὐτὸς ποῦ λέγει στὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του, δὲν σὲ εἶδα, καὶ στοὺς ἀδελφούς του, δὲν σᾶς γνωρίζω, τήρησε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ»<sup>15</sup>. Καὶ ὁ Ἰούδας, ποῦ ἦταν τέταρτος, ἕξαιτίας τῆς ἀπροσωπώληπτης κρίσης του καὶ τῆς σωστῆς ἀπόφασής του, ἀξιώθηκε νὰ γίνει βασιλιάς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πολλοί, κρύβοντας τὰ δικὰ τους ἁμαρτήματα, καταδικάζουν τοὺς ἄλλους, καὶ αὐτὸς ἀντίθετα τὸν μὲν ἑαυτοῦ τὸν ἀποδοκίμασε, ἐνῶ ἐκείνην ποῦ θεωρήθηκε ὅτι ἐκπορευέθηκε τὴν ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν τιμωρία, γι' αὐτὸ δικαιολογημένα ἀξιώθηκε τῆς βασιλείας<sup>16</sup>. Ἔτσι γίνονταν ἱερεῖς οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λευὶ, καὶ βασίλευαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰούδα, ὄχι μὲ ἐκλογὴ ὕστερα ἀπὸ κληρὸ, ἀλλὰ παίρνοντας τὰ ἀξιώματα σάν βραβεῖο τῆς ἀρετῆς τους. Ὅταν λοιπὸν κάποιοι στὴν ἔρημο, καταγόμενοι ἀπὸ τὸν Ρουβήμ, ποὺ νόμιζαν ὅτι εἶναι ἄξιοι ἱερωσύνης, ἔπειδὴ ἦταν ἀπόγονοι τοῦ πρωτότοκου, ἐξεγέρθηκαν ἐναντίον τῶν ἱερωμένων, ἔπειδὴ νόμισαν ὅτι ὁ Μωυσῆς ἀνέθεσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ἱερωσύνη στὸν ἀδελφὸ του καὶ στοὺς υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ

16. Γεν. 38, 14 ἔ.

πεπτωκέναι, τότε δὴ σκηπτοῖς καὶ κεραυνοῖς οὐρανόθεν κατετοξεύοντο, τῆς δίκης οὐ τῇ προεσβυγενείᾳ, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ τὸ τῆς ἱερωσύνης γέρας βεβαιούσης

ΜΘ'.— ΤΩ ΑΥΤΩ

5

Περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἰωσήφ.

Οὐδὲ ὁ Ἰωσήφ, ὃ βέλτιστε, κατὰ χάριν βασιλείας ἠξιώθη. Πολλαῖς γὰρ ἀρεταῖς καὶ ἔτι μειράκιον ὦν ἐκόμα. Διὸ καὶ ὁ πατήρ αὐτὸν ἠγάπα παρὰ τοὺς ἄλλους αὐτοῦ υἱεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα αὐτὸν φθονούμενον, θεραπεύων  
10 ἐκείνων τὸν φθόνον, τῆς ἀγάπης τὴν ὑπόθεσιν ἔλεγεν, οὐκ ἐκ τῆς τοῦ παιδὸς τίκτεσθαι ἀρετῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς τελευταίας γονῆς. Ὅτι δὲ τοῦτο σκῆψις ἦν τοῦ πατρὸς, βουληθέντος σδέσσαι τὸν πυρσευόμενον κατ' αὐτοῦ φθόνον (ἐκ τούτου γὰρ ὑπομυσχόμενοι καὶ ψόγον πονηρὸν ἔπλασαν κατ' αὐ-  
15 τοῦ), δῆλον ἐκεῖθεν. Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο ἠγαπάτο, ὅτι ὀψίγονος ἦν ὁ ὀψιγονώτερος (Βενιαμὴν δὲ οὗτος ἦν), δίκαιος ἦν μᾶλλον ἀγαπηθῆναι. Ἀλλ', ὡς ἔφην, σοφωτάτην τοῦ πατρὸς σκῆψιν ὁ Μωσῆς εἰσηγήσατο. Ὅτι γὰρ ἐξαιρέτοις ἀρεταῖς καὶ ἔτι μειράκιον ὦν ἐκόμα, ἔδειξε καὶ ἡ νεότης καὶ  
20 ἡ ἄλλη πᾶσα ἡλικία, οὐ τὰς ἐξ ἀρχῆς ἀρετὰς ἀπολέσασα, ἀλλὰ καὶ αὐξήσασα καὶ συνηθᾶν παρασκευάσασα. Ποία γὰρ ἀρετὴ οὐκ ἐστέφθη; Ἐπράθη δεύτερον, ἀλλ' οὐκ ἀπώλεσε τὴν εὐγένειαν. Ἠγαπήθη παρὰ τοῦ δεσπότη διὰ τρόπων κοσμιότητα, καὶ οὐκ ἐπῆρεν αὐτὸν τοῦτο εἰς ἀλαζονείαν. Ἐφιλήθη παρὰ τῆς δεσποίνης, καὶ οὐ προὔδωκε τὴν σωφροσύνην. Ἐσυκοφαντήθη, καὶ ἦνεγκε γενναίως. Δεσμώτης ἐγένετο, καὶ οὐκ ἀπέπεσε τῷ φρονήματι. Ἐπίσοφία ἀνεκηρύχθη (ἡ ἐρμηνεία γὰρ τῶν ἐνυπνίων εἰς ἔργον ἦλθε), καὶ ἀμεληθεῖς παρὰ τῶν βασιλικῶν δούλων,

17. Ἀριθμ. 16, 1 ἐ.

18. Γεν. 37, 28, 36.

του, τότε λοιπόν χτυπήθηκαν ἀπὸ καταιγίδες καὶ κεραυνούς<sup>17</sup>, ἐπιβεβαιώνοντας ἢ τιμωρία, ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης ἀνήκει, ὄχι στὸν προηγούμενο κατὰ τὴ γέννηση, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρετὴ<sup>18</sup>.

#### 49.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὶς ἀρετὲς τοῦ Ἰωσήφ.

Οὔτε ὁ Ἰωσήφ, φίλε μου, δὲν ἀξιώθηκε νὰ γίνεи βασιλιάς κατὰ χάρη. Γιατὶ ἦταν φορτωμένος μὲ πολλὰς ἀρετὲς, ἐνῶ ἀκόμα ἦταν πολὺ νέος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πατέρας του τὸν ἀγαποῦσε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους υἱοὺς του. Ἐπειδὴ ὁμως ἔβλεπε ὅτι οἱ ἀδελφοί του τὸν φθονοῦσαν, γιὰ νὰ θεραπεύσει τὸν φθόνον ἐκείνων, ἔλεγε ὅτι ἡ ἀγάπη του δὲν ὀφειλόταν στὴν ἀρετὴ τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ στὸ ὅτι ἦταν αὐτὸς πού γεννήθηκε τελευταῖος. "Ὅτι ὁμως αὐτὸ ἦταν δικαιολογία τοῦ πατέρα, ὁ ὅποῖος ἤθελε νὰ σθῆσει τὸν φθόνον πού ἀναβε ἐναντίον του (γιατί, κρυφοκαιγόμενοι ἀπὸ αὐτόν, ἔπλασαν καὶ κατηγορία ἄθλια ἐναντίον του<sup>18</sup>), εἶναι φανερό ἀπὸ αὐτὸ. Γιατί, ἂν τὸν ἀγαποῦσε γι' αὐτὸ, ὅτι δηλαδή ἦταν ὁ μικρότερος (μικρότερος βέβαια ἦταν ὁ Βενιαμίν), θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἀγαπᾶται. "Ὅπως ὁμως εἶπα, ὁ Μωυσῆς ἀναφέρει σοφώτατη δικαιολογία τοῦ πατέρα. Γιατί, τὸ ὅτι διακρινόταν γιὰ τὶς ἐξαιρέτες ἀρετὲς του καὶ ἐνῶ ἦταν ἀκόμα ἀνήλικος, τὸ ἔδειξε καὶ ἡ νεότητά του καὶ ὅλη ἡ ἄλλη ζωὴ του, ἡ ὁποία δὲν ἔχασε τὶς ἀρετὲς πού εἶχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ καὶ τὶς αὔξησε, καὶ τὶς ἔκανε νὰ αὐξάνονται μαζί της. Πράγματι μὲ ποιά ἀρετὴ δὲν στεφανώθηκε; Πουλήθηκε δύο φορές, ἀλλὰ δὲν ἔχασε τὴν εὐγένειά του<sup>19</sup>. Ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὸν κύριό του γιὰ τοὺς κόσμους τρόπους του, καὶ αὐτὸ δὲν τὸν ὀδήγησε σὲ ἀλαζονεία. Ἐρωτεύθηκε ἀπὸ τὴν κυρία του, καὶ δὲν πρόδωσε τὴ σωφροσύνη του<sup>20</sup>. Συκοφαντήθηκε, καὶ τὸ ὑπέφερε μὲ γενναιότητα. Φυλακίσθηκε, καὶ δὲν ἐξέπεσε ἀπὸ τὸ φρόνημά του. Ἀνακηρύχθηκε σοφὸς (γιατὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν ὀνείρων ἐκπληρώθηκε), καὶ ὅταν παραμελήθηκε ἀπὸ τοὺς δούλους τοῦ βασιλιᾶ δὲν δυσανασχέτησε.

19. Γεν. 39, 4 ἔ.

20. Γεν. 39, 7.

οὐκ ἔδυσχέρανεν. Ἐβασίλευσε, καὶ μετρίως ἤνεγκε, τὴν  
 συκοφαντήσασαν δίκας μὴ ἀπαιτήσας. Τοὺς ἀδελφούς  
 ὑποχειρίους ἔσχε, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἠμύνατο ὡς ἐχθρούς,  
 καίτοι ἀγνοούμενος, ἀλλὰ καὶ ὡς εὐεργέτας ἠμείψατο.  
 5 Τὴν ἀρχὴν τὴν αἰγυπτιακὴν διεῖπε, καὶ ἐπὶ σοφία καὶ φι-  
 λανθρωπία ἀνεκηρύττετο, καὶ διὰ πασῶν τῶν ἡλικιωῶν  
 τρόπαια τροπαίοις συνῆπτε. Μηδεὶς τοίνυν τῶν ἐν συμφο-  
 ραῖς κατεπιπτέτω, ἐντροφέσθω δὲ σπέρμα καλοκαγαθίας,  
 καὶ πάντως ἢ ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖσε ἀναλάμψει.

10

### Ν'.— ΙΩΑΝΝΗ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῶν ἐλατωμάτων τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου.

Τῶν τοῦ πράου Δεσπότη καὶ σοφοῦ διδασκάλου αὐ-  
 χούτων εἶναι δούλων καὶ φοιτητῶν καὶ τὴν τῆς ἱερωσύ-  
 νης λειτουργίαν κεκληρωῶσθαι ἐναθρονομένων, τινὲς μὲν  
 15 εἰς τυραννίδα ἀπεχρήσαντο τῷ πράγματι, τινὲς δὲ εἰς χρη-  
 ματισμόν, τινὲς δὲ εἰς τρυφήν. Καὶ ἄλλοι μὲν εἰς τὸ καὶ  
 ἑαυτοὺς καὶ φίλους ἀγνοῆσαι, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἐχθρούς  
 ἀμύνασθαι. Εἰσὶ δὲ οἱ, τοὺς μὲν κοσμίως ζῶντας ἀπελαύ-  
 νουσι, τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις ἀλισκομένους καὶ μείζο-  
 20 νος βαθμοῦ ἀξιοῦσιν. Εἰ δὲ Εὐσέβιος, ὡς γεγράφηκας, τὰ  
 πάντων ὁμοῦ ἐλαττώματα ἀπομαξάμενος, καὶ ἐγκρίνων  
 μὲν οὓς οὐ χρεῖ, χρηματιζόμενος δὲ καὶ τρυφῶν καὶ ἑαυτὸν  
 καὶ φίλους ἀγνοῶν, ἐχθρούς τε ἀμυνόμενος καὶ εἰς τυραν-  
 νίδα τῇ ἱερωσύνῃ ἀποχρῶμενος, οὐδενὶ πλεονεκτήματι κε-  
 25 κόσμηται (οἱ γὰρ τὰ εἰρημένα δρῶντες καὶ κατορθώμασί  
 τισι πάντως εἰσὶ κεκοσμημένοι), μὴ θαυμάσης. Τὸ γὰρ  
 μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ συνορᾶν τὸ δέον, μήτε συμβουλευόντος  
 ἀνέχεσθαι, εἰς τοιαύτην ἐξώκειλε κακίαν, ὥστε καὶ τοὺς  
 πάσῃ ἀρετῇ κομῶντας καὶ κατὰ τὸν ἀποστολικὸν ζῶντας

Ἐβασίλευσε, καὶ φέρθηκε μὲ μετριοπάθεια, χωρὶς νὰ ζητήσῃ νὰ τιμωρηθεῖ ἐκείνη πού τὸν συκοφάντησε. Εἶχε τοὺς ἀδελφούς του στὴν ἐξουσία του, καὶ ὄχι μόνο δὲν τοὺς ἀντιμέτωπισε σὰν ἐχθρούς, ἀν καὶ δὲν τὸν εἶχαν ἀναγνωρίσει, ἀλλὰ τοὺς ἀντάμειψε σὰν εὐεργέτες του. Διαχειριζόταν τὴν ἐξουσία τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀνακηρυσσόταν γιὰ τὴ σοφία καὶ φιλανθρωπία του, καὶ σ' ὅλες τὶς ἡλικίες του πρόσθετε θριάμβους πάνω στοὺς θριάμβους. Κανένας λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς πού βρίσκονται σὲ συμφορὴ νὰ μὴ ξεπέφτει, ἀλλὰ ὡς τρέφει μέσα του τὸν σπόρο καλοκαγαθίας, καὶ ὅπωςδήποτε ἐδῶ ἢ ἐκεῖ θὰ λάμπει.

### 50.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΩΑΝΝΗ

Γιὰ τὰ ἑλαττώματα τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου.

Ἀπὸ ἐκείνους πού καυχῶνται ὅτι εἶναι δοῦλοι καὶ μαθητὲς τοῦ πράου δεσπότη καὶ σοφοῦ δασκάλου, καὶ καμαρώνουν ἔχοντας δεχθεῖ μὲ κλῆρο τὸ λειτούργημα τῆς ἱερωσύνης, ἄλλοι βέβαια χρησιμοποίησαν τὸ λειτούργημά τους τυραννικά, ἄλλοι πάλι γιὰ χρηματισμό, κάποιοι γιὰ ἀπόλαυση, ἄλλοι ἐπίσης γιὰ νὰ ἀγνοήσουν καὶ τοὺς ἑαυτούς τους καὶ τοὺς φίλους τους, καὶ ἄλλοι γιὰ νὰ πολεμήσουν ἐχθρούς. Ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι πού διώχνουν αὐτοὺς πού ζοῦν φρόνιμα, ἐνῶ αὐτοὺς πού συλλαμβάνονται νὰ κάνουν τὰ πιὸ αἰσχρὰ πράγματα, τοὺς κρίνουν ἄξιους καὶ ἀνωτέρου βαθμοῦ. Ἐὰν τώρα ὁ Εὐσέβιος, ὅπως ἔχεις γράψει, ἀφοῦ ἔσθησε τὰ παραπτώματα ὄλων μαζί, καὶ ἐγκρίνοντας αὐτοὺς πού δὲν ἔπρεπε καὶ χρηματιζόμενος καὶ ἐπιδιδόμενος σὲ ἀπολαύσεις, καὶ ἀγνοώντας καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς φίλους του, καὶ πολεμώντας τοὺς ἐχθρούς του, καὶ χρησιμοποιώντας τὴν ἱερωσύνη ὡς τυραννία, δὲν ἔχει κανένα πλεονέκτημα (γιατὶ ἐκεῖνοι πού κάνουν ὅσα εἰπώθηκαν, ἔχουν ὅπωςδήποτε καὶ κάποιες ἀρετές), νὰ μὴ ἀπορεῖς. Γιατί, μὲ τὸ νὰ μὴ βλέπει οὔτε ἀπὸ μόνος του αὐτὸ πού πρέπει, οὔτε νὰ ἀνέχεται κάποιον πού τὸν συμβουλεύει, ἔχει παρεκτραπεῖ σὲ τέτοια κακία, ὥστε καὶ αὐτοὺς πού κοσμοῦνται μὲ κάθε ἀρετὴ καὶ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὴν

βίον καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος διασώζοντας τὸν χαρακτήρα (εἰσὶ γάρ, εἰσὶ, κἂν μυριάκις τινὲς μαίνωνται, πάντας εἰς κακίαν ἐκπεπτωκέναι διαβεβαιούμενοι), οὐ μόνον οὐκ ἀποδέχεται, οὐδὲ ζηλοῖ, ἀλλὰ καὶ κακίζει καὶ 5 ἐξοστρακίζει. Ἐλεγχον γὰρ τοῦ οἰκείου βίου τὴν ἐκείνων πολιτείαν ἠγούμενος, διὰ τοῦ ἐκείνουσ ἀιτιάσθαι, τὴν οἰκείαν κακίαν περιστέλλειν οἶεται. Μὴ τοίνυν ὀλιγῶρει. Ἀναλογοῦσαν γὰρ τοῖς πταίσμασιν τὴν τιμωρίαν ὑφέξει.

#### ΝΑ'.- ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

10

Περὶ φίλων γνησίων.

Φίλων γνησίων καὶ δι' ἄκραν ἀρετὴν τὰς φιλίας ἀσπαζομένων ἔρημος οὐκ ἂν εἴησ, ἕως ἂν ἦσ τοιοῦτος οἷόσπερ εἶ. Δεινὸς γὰρ εἶ θηρατῆς τοῦ πράγματος, ἀντὶ ἀρκύων ἔχων τοὺς τρόπους. Χρῶ τοίνυν αὐτοῖς, καὶ πάντες, οἷς 15 ἀρετῆς λόγος, ἔξουσί σε φίλον.

#### ΝΒ'.- ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῆς ἱερωσύνης, τῆς ὑβριζομένης παρὰ τῶν κακῶν αὐτὴν μεταχειριζομένων.

Θεῖον μὲν τι χρῆμα ἡ ἱερωσύνη καὶ τῶν ὄντων ἀπάν- 20 των τὸ τιμιώτατον. Ὑβρίζουσι δὲ εἰς αὐτὴν μάλιστα πάντων οἱ κακῶς αὐτὴν μεταχειριζόμενοι, οὓς ἱεραῖσθαι παντάπασι οὐκ ἐχρῆν, ἵνα μὴ οἱ ἀνόητοι τὰ τῶν κακῶς αὐτὴν μετιόντων ἐγκλήματα εἰς αὐτὴν τρέπειν τολμῶεν. Τῶν γὰρ καθυβριζόντων αὐτὴν ἀφέμενοι, εἰς αὐτὴν τρέπουσι τὰς 25 αἰτίας, ἣν ἐχρῆν καὶ ἐκδικίας τυχεῖν, ὡς παροινουμένην παρὰ ἀνδρῶν μιαρῶν καὶ οἷς οὐ θέμις αὐτοῖς προσάπτεσθαι. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν κοσμικῶν ἀρχῶν, ἄλλο μὲν τοί ἐστι τὸ πράγμα, ἄλλος δὲ ὁ οὐ δέοντως αὐτὸ μετιών, καὶ τῆς ἀρχῆς τὴν οἰκείαν ἔχουσης τάξιν τε καὶ ἀξίαν, ὁ παροινήσας



ζωή τῶν ἀποστόλων καὶ διατηροῦν τὸν χαρακτήρα τῶν μαθητῶν τοῦ Σωτήρα (γιατὶ ὑπάρχουν, ναὶ ὑπάρχουν, ἔστω καὶ ἂν μερικοὶ μαίνονται μύριες φορές, διαβεβαιώνοντας ὅτι ὅλοι ἔχουν ὑποπέσει στὴν κακία), ὄχι μόνο δὲν τοὺς παραδέχεται οὔτε καὶ τοὺς ζηλεύει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κακίζει καὶ τοὺς διώχνει. Γιατί, θεωρώντας τὴ συμπεριφορὰ ἐκείνων ὡς ἔλεγχο τῆς δικῆς του ζωῆς, μὲ τὸ νὰ κατηγορεῖ ἐκείνους, νομίζει ὅτι περιορίζει τὴ δική του κακία. Μὴ δίνεις λοιπὸν προσοχὴ σ' αὐτὰ· γιατί θὰ ὑποστῇ τὴν ἀνάλογη πρὸς τὰ πταίσματα τιμωρία.

### 51.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τοὺς γνήσιους φίλους.

Χωρὶς φίλους γνήσιους, οἱ ὅποιοι ἀσπάζονται τὶς φιλίες γιὰ τὴ μεγάλη ἀρετὴ τους, δὲν θὰ μείνεις, ὅσο θὰ εἶσαι τέτοιος πού εἶσαι. Γιατὶ εἶσαι φοβερός κνηγὸς τῆς ἀρετῆς, ἔχοντας, ἀντὶ γιὰ δόκανα, τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς σου. Χρησιμοποιεῖ λοιπὸν αὐτούς, καὶ ὅλοι ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀρετὴ θὰ σὲ ἔχουν φίλο.

### 52.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν ἱερωσύνη, ἣ ὁποία ἀτιμάζεται ἀπὸ ἐκείνους πού τὴ χρησιμοποιοῦν κακῶς.

Ἡ ἱερωσύνη βέβαια εἶναι θεῖο πρᾶγμα καὶ τὸ πιὸ πολύτιμο ἀπὸ ὅλα, τὴν ἀτιμάζουν ὅμως περισσότερο ἀπὸ ὅλους αὐτοὶ πού τὴ χρησιμοποιοῦν κακῶς, οἱ ὅποιοι δὲν ἔπρεπε νὰ χειροτονοῦνται καθόλου, ὥστε οἱ ἀνόητοι νὰ μὴ τολμοῦν νὰ ἀποδίδουν σ' αὐτὴν τὰ ἐγκλήματα αὐτῶν πού τὴν ἀσκοῦν. Γιατί, ἀφήνοντας αὐτοὺς πού τὴν ἀτιμάζουν, στρέφουν σ' αὐτὴν τὶς κατηγορίες, ἣ ὁποία ἔπρεπε καὶ νὰ δικαστεῖ, ἐπειδὴ ἀσχημονεῖ μὲ ἀνθρώπους ἀχρείους, καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἔπρεπε νὰ συγκαταριθμοῦνται σ' αὐτὴν. Γιατί, ἐὰν στὶς κοσμικὰς ἐξουσίες, ἄλλο εἶναι τὸ ἀξίωμα, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος πού δὲν τὸ ἀσκεῖ ὅπως πρέπει, καὶ ἣ ἀρχή, ἔχοντας τὴ δικὴ τῆς τάξης καὶ ἀξία, ἐκεῖνον πού παρεκ-

εἰς αὐτὴν δίκην δίδωσι τὴν ἐσχάτην, δι' ἣν αἰτίαν ἐπὶ τῆς  
 ἱερωσύνης συγγέουσι τὰ πράγματα καὶ τὰ τῶν οὐ δεόντως  
 αὐτὴν μεταχειριζομένων ἀμαρτήματα εἰς αὐτὴν ἀναφέ-  
 ρειν πειρῶνται; Πανέσθωσαν οὖν οἱ δι' Εὐσέβιον καὶ Ζώ-  
 5 σιμον, Παλλάδιόν τε καὶ Μάρωνα, τὴν ἱερωσύνην ἐξευτε-  
 λίζοντες καὶ μὴ καθ' ἑαυτῶν τὸ τῆς δίκης ξίφος ἀκονάτω-  
 σαν, ἀλλ' ἐκείνους μὲν, εἰ φιλοσοφεῖν οὐκ ἀνέχονται, κακι-  
 ζέτωσαν ὡς ἀλάστορας καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς  
 ἐχθρούς, ταύτην δὲ ἀνυμνεῖτωσαν καὶ στεφανούτωσαν ὡς  
 10 προτανεύουσιν πᾶσι τὰ πρόποντα. Δι' αὐτῆς γὰρ καὶ ἀνα-  
 γεννώμεθα καὶ τῶν θεῶν μετέχομεν μυστηρίων, ὧν ἄνευ  
 τῶν οὐρανίων μετασχεῖν οὐχ οἷόν τε γερῶν, κατὰ τοὺς ἄ-  
 ψευδεῖς τῆς ἀληθείας χρησμούς, ποτὲ μὲν λεγούσης, «Ἐὰν  
 μή τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ  
 15 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», ποτὲ δέ, «Ἐὰν μή τις φά-  
 γῃ μου τὴν σάρκα καὶ πῖνῃ μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει μέρος μετ'  
 ἐμοῦ». Εἰ τοίνυν ἄνευ τούτων οὐχ οἷόν τε τῆς θείας ἀξιο-  
 θῆναι λήξεως, ταῦτα δι' οὐδενὸς ἑτέρου, ἢ τῆς ἱερωσύνης  
 ἐπιτελεῖται, πῶς ἔστι τινὰ αὐτῆς καταφρονουῖντα, μὴ εἰς τὰ  
 20 θεῖα παροινῆσαι καὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καταφρονῆσαι;

Οὐκοῦν, ἵνα μὴ ταῦτα γένηται, τὴν μὲν ἐκθειάζωμεν,  
 τοὺς δὲ ἀναξίως αὐτὴν μετερχομένους δακρύωμεν, καὶ μὴ  
 τὰ τούτων πταίσματα τῇ καὶ ἐκδικηθῆναι ὀφειλούσῃ ἐπι-  
 γράφωμεν.

25

**ΝΓ'— ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

*Περὶ καλλωπισμοῦ γυναικῶν.*

Τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν μὴ καρτεροῦσαι κρύψαι τὰς  
 γυναικείας νόσους, εἰ μὲν εὐμορφοὶ εἶεν καὶ πλούτῳ κο-  
 μῶσαι, λίθων τιμαλφεστάτων ἀνγαῖς πρὸς χρυσὸν κεκρα-  
 30 μέναις ἐναδρύνονται, εἰ δὲ καὶ δύσμορφοὶ καὶ πενιχροί,

τρέπεται σ' αὐτήν, τὸν τιμωρεῖ μὲ τὴν πιὸ βαρεῖα τιμωρία, γιὰ ποιὸν λόγο στὴν ἱερωσύνη συγγέουν τὰ πράγματα, καὶ τίς ἁμαρτίες ἐκείνων ποὺ δὲν τὴν ὑπηρετοῦν ὅπως πρέπει, προσπαθοῦν νὰ τίς ἀποδώσουν σ' αὐτήν; Ἄς παύσουν λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ ἐξαιτίας τοῦ Εὐσεβίου καὶ τοῦ Ζωσίμου καὶ τοῦ Παλλαδίου καὶ τοῦ Μάρωνα ἐξευτελίζουν τὴν ἱερωσύνη, καὶ ἄς μὴ ἀκονίζουν τὸ ξίφος τῆς τιμωρίας ἐναντίον τους, ἀλλὰ ἐκείνους βέβαια ποὺ δὲν ἀνέχονται νὰ ζοῦν μὲ εὐσέβεια, νὰ τοὺς κατηγοροῦν ὡς μιαρούς καὶ ἐχθρούς τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ αὐτὴν νὰ τὴν ἐξυμνοῦν καὶ νὰ τὴν στεφανώνουν, ἐπειδὴ παρέχει σὲ ὅλους αὐτὰ ποὺ πρέπει. Γιατὶ μὲ αὐτὴν καὶ ἀναγεννώμαστε καὶ μετέχουμε τῶν μυστηρίων, χωρὶς τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετάσχουμε καὶ στὰ οὐράνια βραβεῖα, σύμφωνα μὲ τοὺς ἀψευδεῖς λόγους τῆς ἀλήθειας, ἣ ὁποῖα ἄλλοτε λέγει, «Ἐὰν κάποιος δὲν γεννηθεῖ ἀπὸ νερὸ καὶ Πνεῦμα, δὲν θὰ μπεῖ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»<sup>21</sup>, καὶ ἄλλοτε· «Ἐὰν κάποιος δὲν φάει τὴ σάρκα μου καὶ δὲν πιεῖ τὸ αἷμα μου, δὲν ἔχει θέση μαζί μου»<sup>22</sup>. Ἐὰν λοιπὸν χωρὶς αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουμε ἄξιοι τῆς καταλήξεως στὸν Θεό, καὶ αὐτὰ δὲν τελοῦνται ἀπὸ κανένα ἄλλον, παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, πῶς εἶναι δυνατὸν κάποιος ποὺ περιφρονεῖ αὐτὴν, νὰ μὴ ἀτιμάζει τὰ θεῖα καὶ νὰ μὴ περιφρονεῖ τὴν ψυχὴ του;

Ἐπομένως, γιὰ νὰ μὴ γίνονται αὐτά, τὴν ἱερωσύνη βέβαια νὰ τὴν ἐκθειάζουμε, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ τὴν ἀσκοῦν ἀνάξια νὰ τοὺς κλαῖμε, καὶ νὰ μὴ ἐπιρρίπτουμε τὰ πταίσματα ἐκείνων σ' αὐτὴν, ἣ ὁποῖα καὶ ὀφείλει νὰ τοὺς τιμωρήσει.

### 53.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

Γιὰ τὸν καλλωπισμὸ τῶν γυναικῶν.

Ἀπὸ τίς γυναῖκες, ἄλλες βέβαια μὴ ὑπομένοντας νὰ κρύβουν τίς γυναικεῖες ἀδυναμίες, ἂν εἶναι ὁμορφες καὶ πλούσιες, καμαρώνουν μὲ τίς λάμπεις τῶν πολυτιμότητων λίθων συνδυασμένες μὲ τίς λάμπεις τοῦ χρυσοῦ. Ἄν πάλι εἶναι ἄσχημες καὶ

22. Ἰω. 6, 53.

χρίσμασι καὶ ὑπογραφαῖς ὀφθαλμῶν τὸ ἐπίκτητον σοφί-  
 ζονται κάλλος. Αἱ δὲ σεμνότητος δόξαν ἔχειν βουλόμεναι,  
 τῷ αὐτοφυεῖ μὲν ἀρκοῦνται κάλλει, ἀσκεῖν δὲ αὐτὸ ἐπὶ τὸ  
 βέλτιον οὐ παραιτοῦνται. Αἱ δὲ ὄντως σώφρονες περὶ τὴν  
 5 τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν πᾶσαν τὴν σπουδὴν ἔχουσαι, θερα-  
 πεύειν μὲν μετρίως τὸ σῶμα ὡς ὄργανον τῆς ψυχῆς οὐ  
 παραιτοῦνται, κοσμεῖν δὲ αὐτὸ καὶ ἐναβρύνειν οὐ κατα-  
 ξιοῦσιν, ἵνα μὴ, φύσει δοῦλον ὑπάρχον, τῆς τὴν ἡγεμονίαν  
 ἐμπειπιστευμένης ψυχῆς καταθρασύνηται, ἀλλὰ παιδεύου-  
 10 σιν αὐτὸ τὴν οἰκείαν ἐπιγινώσκειν τάξιν, οὐδ' ὑπέκκαυμα  
 καὶ ἀσελγείας. ὑπόθεσιν αὐτό, καθάπερ δέλεαρ προτιθέα-  
 σιν, ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ πυρός τούτου, ὡς ἐνδέχεται, ὑπεξαί-  
 ρουσιν ὕλας. Ἦκουσα τοίνυν παρὰ τινος φιλαλήθους ἀν-  
 δρός διήγημα λόγου καὶ μνήμης ἄξιον, ὃ καὶ τῇ σῇ γυναικί  
 15 δηλῶσαι ἐδικαίωσα, ὅτι, Ποτὲ νεανίσκου κατωφεροῦς καὶ  
 γυναικοδούλου ἐωρακότος εὐειδεστάτην παρθένον καὶ κα-  
 τὰ κράτος ἀλόντος, πᾶσαν μηχανὴν κεκινήκοτος, ὥστε ἀ-  
 πολαῦσαι τῆς ἐπιθυμίας, ἐκεῖνη παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἀπη-  
 γόρευσεν (ἦν γὰρ καὶ εὐγενῆς καὶ σώφρων, καὶ ἀνέπαφον  
 20 καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα διατηρεῖν τῷ Χριστῷ ἐπηγγελ-  
 μένη), ὡς δὲ ἤκουσεν αὐτὸν τὰ μαινομένων δρῶντα καὶ  
 λυτῶντα, εὔρε μηχανὴν, δι' ἧς καὶ αὐτὴ ἀκέραιος διατη-  
 ρηθείη, κακείνου σβέσειε τὸ πῦρ. Ἀποκειραμένη γὰρ, μᾶλ-  
 λον δὲ πᾶσαν τῶν τριχῶν ξυρίσασα τὴν εὐκοσμίαν καὶ σπο-  
 25 δῶ ὕδατι μεμιγμένη τὸ πρόσωπον χρίσασα, ἐκέλευσεν ἐκεῖ-  
 νον πρὸς αὐτὴν εἰσελθεῖν. Εἶτα εἰσελθόντι, ἔφη· Ταύτης τῆς  
 ἀκοσμίας ἐρᾶς; Ὁ δὲ ὥσπερ ἐκμανίας ἀνενεγκῶν, οὐ μόνον  
 ἔσβεσε τῆς ἐπιθυμίας τὸ πῦρ, ἀλλὰ καὶ σωφροσύνης γέ-  
 γονε θερμὸς ἐραστής. Συμβούλευε τοίνυν καὶ αὐτὸς (ἄμει-  
 30 νον γὰρ τῶν μελλόντων κακῶν ἀποτροπὴν εὐρεῖν, ἢ τῶν  
 ἤδη γεγενημένων δίκην λαβεῖν), μὴ κόσμῳ ἐπεισάκτω

φτωχές, μὲ ἐπαλείψεις καὶ σκιαγραφίες τῶν ματιῶν, ἐπινοοῦν τὴν ἐπίκτητη ὁμορφιά τους. Ἐκεῖνες πάλι ποὺ θέλουν νὰ ἔχουν ἐμφάνιση σεμνότητας, ἀρκοῦνται βέβαια στὴ φυσικὴ ὁμορφιά τους, ὅμως δὲν παύουν νὰ τὴν περιποιοῦνται πρὸς τὸ καλύτερο. Ἐκεῖνες ὅμως ποὺ εἶναι πραγματικὰ σώφρονες, στρέφοντας ὅλη τὴν προσοχή τους στὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς, δὲν παύουν φυσικὰ νὰ περιποιοῦνται τὸ σῶμα τους σὰν ὄργανο τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δὲν τὸ θεωροῦν ἄξιο νὰ τὸ στολίζουν καὶ νὰ καμαρώνουν γι' αὐτὸ, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, ἐνῶ ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι δοῦλο, νὰ φτάσει νὰ ἀποθρασύνεται πρὸς τὴν ψυχὴ ποὺ ἔχει τὴν ἡγεμονία, ἀλλὰ τὸ παιδαγωγοῦν νὰ ἔχει ἐπίγνωση τῆς θέσεώς του, οὔτε καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν σὰν ὑποδαύλισμα καὶ πρόκληση γιὰ ἀσέλγεια, προβάλλοντάς το ὡς δόλωμα, ἀλλὰ ἀφαιροῦν, ὅσο εἶναι δυνατόν, καὶ τίς ὕλες αὐτῆς τῆς φωτιᾶς. Ἀκουσα λοιπὸν ἀπὸ κάποιον φιλαλήθη ἄνδρα μιὰ διήγηση, ποὺ ἀξίζει νὰ λέγεται καὶ νὰ διατηρεῖται στὴ μνήμη, τὴν ὁποία συμφωνῶ νὰ τὴ διηγηθεῖς καὶ στὴ γυναῖκα σου. Κάποτε ἓνας νεαρὸς ἐπιρροετῆς στὶς ἡδονές καὶ δοῦλος τῶν γυναικῶν, ὅταν εἶδε μιὰ ὠραιότατη παρθένο, νικήθηκε ὀλοκληρωτικὰ καὶ κίνησε κάθε τέχνασμα γιὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμία του. Ἐκείνη στὴν ἀρχὴ ἀρνήθηκε (γιατὶ ἦταν καὶ εὐγενῆς καὶ συνετὴ καὶ εἶχε ὑποσχεθεῖ, ὅτι θὰ διατηρήσει καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τῆς ἀνέπαφο γιὰ τὸν Χριστό), ὅταν ὅμως ἄκουσε αὐτὸν νὰ κάνει καὶ νὰ ἐπιθυμεῖ αὐτὰ ποὺ κάνουν οἱ μαινόμενοι, βρῆκε τέχνασμα, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ αὐτὴ θὰ ἔμενε ἀκέραιη, καὶ τὴ φωτιὰ ἐκείνου θὰ ἔσθηνε. Ἀφοῦ κουρεύτηκε, ἢ καλύτερα ξύρισε τὰ μαλλιά της, ἀφαιρώντας ὅλη τὴν ὠραιότητα αὐτῶν, καὶ ἀνακατεύοντας στάχτη μὲ νερὸ ἄλειψε τὸ πρόσωπό της, παράγγειλε ἐκείνον νὰ μπεῖ μέσα. Ὅταν μπῆκε, εἶπε· Αὐτὴ τὴν ἀσχήμα ἐπιθυμεῖς; Ἐκεῖνος τότε, σὰν νὰ συνῆλθε ἀπὸ τὴ μανία του, ὄχι μόνο ἔσθησε τὴ φωτιὰ τῆς μανίας, ἀλλὰ καὶ ἔγινε θερμὸς ἐραστῆς τῆς σωφροσύνης. Συμβουλεύει λοιπὸν καὶ αὐτὸς (γιατὶ εἶναι καλύτερο νὰ βρεῖ κανεὶς τρόπο ἀποφυγῆς τῶν μελλοντικῶν κακῶν, παρὰ νὰ τιμωρηθεῖ γι' αὐτὰ

χρησθαι, μηδὲ τῷ πυρὶ τῷ ἐμφύτῳ τὴν ἀπὸ τοῦ καλλωπι-  
 σμοῦ προστιθέναι ὕλην, ἵνα μὴ πτωμάτων ἐξαισιῶν πρόξε-  
 νοι γένωνται.

#### ΝΔ'.- ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ

5 Ὅτι μακάριον τὸ διὰ Χριστὸν λοιδορεῖσθαι.

Ὡσπερ οἱ ἀπόστολοι, ἀνδρεία καὶ μεγαλοψυχία φρα-  
 ξάμενοι καὶ τῇ θεῖα συμμαχίᾳ θωρακισθέντες, τοσούτοις  
 πολέμοις συρραγέντες, ἀρκοῦσαν εἶχον παράκλησιν τὴν  
 τῶν ἀγόνων ὑπόθεσιν (οὐ γὰρ ὑπὲρ τῆς οἰκείας, ἀλλὰ  
 10 ὑπὲρ τῆς Δεσποτικῆς δόξης ἔπασχον, ἅπερ ἔπασχον, διὸ  
 οὐδὲ φθόνος, ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ ἐπωδίνων, αὐτοὺς ἠδίκη-  
 σεν), οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅταν μὴ δι' οἰκείαν σκαιότητα, ἀλλὰ  
 διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην πάσχωμεν, ἀλύειν  
 οὐκ ὀφείλομεν. Ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν πρὸς κόσμον, καὶ πρὸ τῶν  
 15 μελλόντων στεφάνων, ἢ τῶν ἀγόνων ὑπόθεσις

#### ΝΕ'.- ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

Περὶ φιланθρωπίας.

Χρή, ὦ φίλε, καὶ πρὸς πολεμίους ἰκετεύοντας σπένδε-  
 20 σθαι. Ὁ γὰρ μὴ σπενδόμενος, ἀλλὰ φιλανθρώπους ἰκέτας  
 τὰς τῆς ἀνάγκης ἀφιέντας φωνάς, καὶ μηκέτι ἐκ τοῦ ἴσου  
 μαχομένους τιμωρούμενος, καὶ μήτε οἴκτῳ καταιδέσας τὸν  
 θυμόν, μήτε ἐπὶ τὸ τῆς φύσεως χωρήσας, συγγενές τε καὶ  
 οἰκεῖον, καὶ τὸ τῆς νίκης διαφθερεῖ καλόν, καὶ παρὰ πάν-  
 25 των ὡς ἀτίθασον κακισθήσεται θηρίον, καὶ τὴν θεῖαν οὐ  
 διαφεύξεται δίκην.

#### ΝΣ'.- ΑΛΦΕΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ

Διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος, «ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους».

«Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους», ἔφη ὁ ἱερός ἀπόστολος,  
 30 γινώσκων, ὅτι τὸ θεῖον κἀνταῦθα τὴν περιουσίαν τῆς οἰ-

πού ἤδη ἔκανε) νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν κοσμήματα ξένα, οὔτε στὴν ἔμφυτη φωτιὰ νὰ προσθέτουν τὰ ξύλα τοῦ καλλωπισμοῦ, γιὰ νὰ μὴ γίνονται αἴτιες ἀνόσιων πτωμάτων.

#### 54.– ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

“Ὅτι εἶναι ἀξιομακάριστο τὸ νὰ θριζόμαστε γιὰ τὸν Χριστό.

“Ὅπως οἱ ἀπόστολοι περιφραγμένοι μὲ ἀνδρεία καὶ μεγαλοψυχία, καὶ θωρακισμένοι μὲ τὴν συμμαχία τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ ἐνεπλάκησαν σὲ τόσους πολέμους, εἶχαν ἐπαρκῆ παρηγοριὰ τὴν ὑπόθεση τῶν ἀγώνων (γιατὶ ὅ,τι ἔπασχαν, τὸ ἔπασχαν ὄχι γιὰ τὴν δική τους, ἀλλὰ γιὰ τὴν δόξα τοῦ Κυρίου. Γι’ αὐτὸ οὔτε καὶ ὁ φθόνος, πού πάντοτε στεναχωρεῖ τοὺς ἀγαθοὺς, τοὺς ἔβλαψε), ἔτσι καὶ ἐμεῖς, ὅταν ὑποφέρουμε ὄχι ἕξαιτίας τῆς δικῆς μας βαναυσότητος, ἀλλὰ γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴν δικαιοσύνη, δὲν πρέπει νὰ στενοχωρούμαστε. Γιατὶ μᾶς εἶναι ἀρκετὴ γιὰ κόσμημα, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ μελλοντικὰ στεφάνια, ἢ ὑπόθεση τῶν ἀγώνων.

#### 55.– ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τὴν φιλανθρωπία.

Πρέπει, φίλε, καὶ γιὰ χάρη τῶν ἐχθρῶν μας, ὅταν μᾶς παρακαλοῦν, νὰ θυσιαζόμαστε. Γιατί, αὐτὸς πού δὲν θυσιάζεται, ἀλλὰ τιμωρεῖ ἀνθρώπους πού ζητοῦν βοήθεια βγάζοντας φωνὲς ἀνάγκης καὶ δὲν μᾶς πολεμοῦν ὡς ἴσοι πιά, καὶ οὔτε ἀπὸ οἶκτο ἀποβάλλει τὸν θυμὸ του, οὔτε τρέχει σ’ αὐτὸ πού ἀπὸ τὴ φύση εἶναι συγγενὲς καὶ φιλικό, αὐτὸς καὶ τὸ καλὸ τῆς νίκης θὰ καταστρέψει, καὶ ἀπὸ ὅλους θὰ κατηγορηθεῖ σὰν ἀτίθασο θηρίο, καὶ δὲν θὰ ξεφύγει τὴ θεία τιμωρία.

#### 56.– ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΑΛΦΕΙΟ

Γιατὶ ὁ Παῦλος εἶπε, «Τώρα γνωρίζω κατὰ ἓνα μέρος»<sup>23</sup>.

“Ὁ ἱερὸς ἀπόστολος εἶπε, «Τώρα γνωρίζω κατὰ ἓνα μέρος», γνωρίζοντας, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ ἐδῶ θὰ μπορούσε νὰ δείξει τὸν

23. Α΄ Κορ. 13, 9.

κειίας σοφίας ἔδειξεν ἄν, εἰ τὸ δεξιόμενον ἱκανὸν ἦν δέξα-  
σθαι τὴν νυνὶ μὲν ἀχώρητον γνῶσιν, χωρηθησομένην δὲ  
κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

### ΝΖ'.- ΠΑΛΛΑΔΙΩ

5 *Περὶ αὐταρκείας βρωμάτων.*

Τὸ σῶμα, ὃ βέλτιστε, τροφῆς δεῖται οὐ τρυφῆς, ὀλιγο-  
δεΐας οὐ πλησμονῆς, αὐταρκείας οὐ πολυτελείας, Αἱ μὲν  
γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὠφελοῦσιν, ὑγιείαν καὶ  
ῥώμην καὶ εὐεξίαν τίκτουσαι, αἱ δ' ἄμφω καταβλάπτουσι,  
10 οὐ μόνον τὴν ὑγιείαν διαφθείρουσαι, ἀλλὰ καὶ νοσήματα  
ἀργαλεώτατα ὠδίνουσαι. Ἀπόδειξις δὲ σαφής, τὸ τοὺς  
τῆς ὀλιγοδεΐας ἀσκητάς, τῶν τὸν ἀβροδίαιτον ἐλομένων  
βίον, καὶ συνετωτέρους καὶ σωφρονεστέρους καὶ ὑγιεινο-  
τέρους εἶναι.

15 *ΝΗ'.- ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ*

*Περὶ τοῦ ἐργάζεσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων.*

Ἔοικας ἀπὸ ταπεινοῦ καὶ φαύλου φρονήματος, μήτε  
τὴν μεγαλόνοιαν τὴν παντὸς ἐπέκεινα θαύματος, μήτε τὸ  
καινὸν καὶ παράδοξον, καὶ πάντα τοὺς οὐρανοὺς ὑπερ-  
20 θάντα ἀποστολικὸν ἔρωτα καταδέχεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ νῦν  
ἀσφαλές εἶναί σοι δοκεῖ τὸ λεχθέν, εὖ οἶδα ὅτι, ὅταν αὐτὸ  
σαφέστερον φράσω, τότε πάλιν ἄπιστον εἶναί σοι δόξει, ὃ  
πρότερον ἀσφαλές, διὰ τὸ οὕτω φαύλως διακειῖσθαι. Ἐ-  
κεῖνος μὲν γὰρ ἔλεγεν ἀσμένως ἄν, εἰ οἷόν τε ἦν, καὶ ἄλλο-  
25 τριωθῆναι τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ αὐτὸν τὸν Χριστὸν παρὰ  
πάντων δοξάζεσθαι, σὺ δὲ εἰς τοσαύτην ταπεινότητα κα-  
τάγειν τολμᾷς τὴν ἀποστολικὴν ὑπεροχὴν, ὥς τινα φρά-  
ζειν, ὧν καὶ μεμνησθαι αἰσχύνομαι. Οὐ γὰρ κειμήλιον, ὡς  
φής, ηὔξατο εἶναι. Τίς γὰρ καὶ τῶν σφόδρα ῥαθύμων οὐκ



πλοῦτο τῆς σοφίας του, ἔὰν αὐτὸς ποὺ θὰ τῆ δεχθεῖ εἶναι σέ θέση νὰ δεχθεῖ τὴ γνώση, ποὺ τώρα βέβαια εἶναι ἀχώρητη, θὰ χωρέσει ὅμως στὸν μελλοντικὸ αἰῶνα, ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατό.

### 57.- ΣΤΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Γιὰ τὴν αὐτάρκεια τῶν τροφῶν.

Τὸ σῶμα, φίλε μου, ἔχει ἀνάγκη τροφῆς, καὶ ὄχι ἀπόλαυσης, ὀλιγάρκειας, καὶ ὄχι κορεσμοῦ, αὐτάρκειας, καὶ ὄχι πολυτέλειας. Γιατὶ οἱ πρῶτες ὠφελοῦν καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, γεννώντας ὑγεία καὶ δύναμη καὶ καλὴ κατάσταση, ἐνῶ οἱ δεύτερες βλάπτουν σοβαρὰ καὶ τὰ δύο, ὄχι μόνο προκαλώντας βλάβη στὴν ὑγεία, ἀλλὰ καὶ γεννώντας νοσήματα ἀφόρητα. Καὶ ἀπόδειξη σαφῆς εἶναι, τὸ ὅτι οἱ ὀλιγαρκεῖς ἀσκητὲς εἶναι πιὸ συνετοὶ καὶ πιὸ σώφρονες καὶ πιὸ ὑγιεῖς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ προτιμοῦν τὴ μαλθακὴ ζωὴ.

### 58.- ΣΤΟΝ ΙΣΧΥΡΙΩΝΑ

Ὅτι πρέπει νὰ ἐργάζεται κανεὶς γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἄλλων.

Δείχνεις, ἕξαιτίας τοῦ ταπεινοῦ καὶ κακοῦ φρονήματός σου, ὅτι δὲν παραδέχεσαι οὔτε τὴ μεγαλοψυχία, ἢ ὁποία βρίσκεται πέρα ἀπὸ κάθε θαυμασμό, οὔτε τὸν καινούργιο καὶ παράδοξο ἀποστολικὸ ἔρωτα, ποὺ ξεπέρασε ὅλους τοὺς οὐρανοὺς. Ἐὰν λοιπὸν καὶ τώρα αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι σωστό, γνωρίζω καλὰ ὅτι, ὅταν αὐτὸ σοῦ τὸ πῶ πιὸ καθαρά, τότε πάλι θὰ σοῦ φανεῖ ἀπίστευτο, αὐτὸ ποὺ προηγουμένως σοῦ φάνηκε σωστό, ἐπειδὴ βρίσκεται σὲ τόσο κακὴ κατάσταση. Γιατὶ ἐκεῖνος θὰ ἔλεγε μὲ εὐχαρίστηση, ἔὰν ἦταν δυνατό, ἀκόμα καὶ νὰ ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστό, ὥστε νὰ δοξάζεται ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἀπὸ ὅλους<sup>24</sup>, ἐνῶ ἐσὺ τολμᾷς νὰ κατεβάσεις σὲ τέτοια ταπείνωση τὴν ὑπεροχὴ τοῦ ἀποστόλου, ὥστε νὰ λὲς μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ντρέπομαι καὶ νὰ τὰ σκεφθῶ. Γιατὶ δὲν προσευχήθηκε, ὅπως λὲς, νὰ γίνῃ πολύτιμο σκεῦος. Μὰ ποιὸς

24. Ρωμ. 9, 3.

ἂν εὐξαιτο τοῦτο; Οὐδέ θάνατον σωματικόν προῦκαλεῖτο  
 ὁ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων. Οὐδέ τοσαῦτα ἂν διεβεβαιώ-  
 σατο, ὡς μέλλων ἀπιστεῖσθαι, εἴ γε εὐτελές τι ἦν καὶ φαῦ-  
 λον τὸ νενοημένον αὐτῶ. Ἄλλ' ἐπειδὴ κρεῖττον ἦν ἀπάσης  
 5 δυνάμεως καὶ ῥώμης, πολλοὺς μάρτυρας παρέστησε τοῦ  
 μὴ ψεύδεσθαι καὶ κομπάζειν. «Καὶ γὰρ ἀλήθειαν λέγω»,  
 φησὶν, «ἐν Χριστῶ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς  
 συνειδήσεως ἐν Πνεύματι ἁγίῳ». Εἰ τοίνυν καὶ τὴν ἀλή-  
 θειαν καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὸ μὴ ψεύδεσθαι καὶ τὴν συνεί-  
 10 δησιν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μάρτυρας τῶν λεχθησομέ-  
 νων παρέστησε, τίς ἂν πιστεύσειεν, ὅτι ταπεινόν τι ἐννοῶν  
 καὶ οὐδαμινὸν εἰς τοσαύτην ἐξηνέχθη διαβεβαιώσεως  
 ὑπερβολήν; Εἰ δὲ ἔτι μικρὰ φρονεῖς καὶ περὶ γῆν εἰλυσπώ-  
 μενος, οὐδὲν μέγα καὶ νεανικὸν ἐννοῆσαι βούλει, παρεῖς  
 15 τὸν θεοφιλῆ Μωσέα, εὐξάμενον ἐκ τῆς θείας βίβλου ἐξα-  
 λειφθῆναι, εἰ οἱ ὑπ' αὐτῶ τελουῖντες πανωλεθρία παραδο-  
 θεῖεν (μειζον γάρ ἐστι τὸ τοῦ ἀποστόλου· ὁ μὲν γὰρ συνα-  
 πολέσθαι, ὁ δὲ ἀπολέσθαι, ἵνα ἄλλοι σωθῶσιν, ηὔξατο),  
 ἀπὸ γυναικὸς γενναίας, ὡς ἂν τις μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσειε,  
 20 τοῦτ' ἀποδείξαι πειράσομαι.

Ἡ Ῥεββέκα, ἀποστολικήν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἔχουσα με-  
 γαλοψυχίαν, εἴλετο κατάραν ὑποστῆναι, ἵν' ὁ παῖς εὐλο-  
 γίαν κληρονομήσῃ. Καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἐκεῖνῳ παρεχώ-  
 ρει, οὐ γὰρ δὴ μετ' ἐκείνου εὐλογεῖσθαι ἤμελλε, τὰ δὲ κα-  
 25 κὰ αὐτῇ μόνη παρεσκευάζετο ὑπομένειν. Καὶ οὕτω προ-  
 θύμως παρεσκευάζε τὸ δράμα, ὡς καὶ τῇ μελλήσει δυσχε-  
 ραίνειν, καὶ τῇ ταχυτῆτι χαίρειν, καὶ κατεπεύγειν τὸν παῖ-  
 δα, καὶ ταῦτα κινδύνου μεγίστου παρεστῶτος. Ἀφεῖσα  
 γὰρ εἰπεῖν, ὅτι «Ὁ πατήρ σου εἰς γῆρας βαθὺ ἐλήλακε καὶ

25. Α' Κορ. 15, 31.

26. Ρωμ. 9, 1.

καὶ ἀπὸ τοὺς πάρα πολὺ ἐπιπόλαιους δὲν θὰ τὸ εὐχόταν αὐτό; Οὔτε θάνατο σωματικὸ ἐπιζητοῦσε, αὐτὸς ποὺ πέθαινε κάθε μέρα<sup>25</sup>. Οὔτε θὰ διαβεβαίωνε τόσα πολλά, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ μὴ γίνει πιστευτός, ἐὰν αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦσε ἦταν κάτι τὸ χωρὶς ἀξία καὶ κακό. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦταν ἀνώτερο ἀπὸ κάθε δύναμη καὶ γενναιότητα, ἔβαλε πολλοὺς μάρτυρες γιὰ νὰ μὴ ψεύδονται καὶ κομπάζουν. Γιατὶ λέγει· «Τὴν ἀλήθεια λέγω στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν λέγω ψέματα, προῶγμα ποὺ τὸ βεβαιώνει καὶ ἡ συνείδησή μου μὲ τὸν φωτισμὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»<sup>26</sup>. Ἐφόσον λοιπὸν καὶ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν Χριστὸ καὶ τὸ ὅτι δὲν λέγει ψέματα καὶ τὴν συνείδηση καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα παρουσίασε μάρτυρες αὐτῶν ποὺ θὰ λέγονταν, ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ πιστέψει, ὅτι ἔφτασε σὲ τόσο μεγάλη ὑπερβολὴ διαβεβαίωσης ἐννοώντας κάτι τὸ ταπεινὸ καὶ μηδαμινό; Ἐὰν ὅμως ἀκόμα πιστεύεις ταπεινὰ καὶ κυλιέσαι στὴ γῆ, καὶ δὲν θέλεις νὰ καταλάβεις τίποτε τὸ μεγάλο καὶ ρωμαλέο, ἀφήνοντας τὸν θεοφιλῆ Μωυσῆ, ὁ ὁποῖος προσευχήθηκε νὰ σθηστεῖ ἀπὸ τὸ θεϊκὸ βιβλίον<sup>27</sup>, ἐὰν ἐξολοθρευθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονταν κάτω ἀπὸ τὶς διαταγές του (γιατὶ εἶναι ἀνώτερο αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ ἀπόστολος· ἀφοῦ ἐκεῖνος προσευχήθηκε νὰ ἐξολοθρευθεῖ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους, ἐνῶ ὁ ἀπόστολος νὰ ἀφανισθεῖ αὐτός, γιὰ νὰ σωθοῦν οἱ ἄλλοι), θὰ ἐπιχειρήσω αὐτὸ νὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ γυναίκα, ὥστε κανεὶς ἀπὸ κάτι τὸ μικρὸ νὰ συμπεράνει τὸ μεγάλο.

Ἡ Ρεβέκκα, ἔχοντας, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, ἀποστολικὴ μεγαλοψυχία, προτίμησε νὰ ὑποστεῖ κατάρρα, γιὰ νὰ κληρονομήσει τὸ παιδί της εὐλογία. Καὶ τὰ ἀγαθὰ βέβαια τὰ παραχωροῦσε σ' ἐκεῖνο, ἀφοῦ δὲν ἐπρόκειτο μαζί μὲ ἐκεῖνο νὰ εὐλογηθεῖ καὶ αὐτή, ἐνῶ τὰ κακὰ ἐτοιμαζόταν νὰ τὰ δεχθεῖ μόνο αὐτή. Καὶ μὲ τόση προθυμία προετοίμαζε τὴ δραματικὴν πράξη, ὥστε καὶ μὲ τὴ φροντίδα νὰ ὑποφέρει, καὶ μὲ τὴν ταχύτητα νὰ χαίρεται, καὶ νὰ πιέζει τὸ παιδί νὰ βιασθεῖ, καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνῶ ὑπῆρχε μεγάλος κίνδυνος. Γιατὶ, παραλείποντας νὰ πεῖ, Ὁ πατέ-

27. Ἐξ. 32, 32.

τὸ τρανὸν τῆς αἰσθήσεως ἀφηρέθη, καὶ οὐ φωράσει τὸν δόλον», ταῦτα πάντα συντεμουῖσα, ἔφη τῷ παιδί ἀναδυομένῳ καὶ δεδοικότι, «Ἐπ' ἐμέ ἢ κατάρα σου, τέκνον». Μόνον μὴ διαφθείρης τὸ κατασκευασθὲν παρ' ἐμοῦ δράμα, 5 μηδ' ἀπολέσης ὀξύτατον ὃν τὸ θήραμα, μηδὲ προδῶς τὸν θησαυρόν. Εἰ τοίνυν γυνή, ἢ μηδὲ γυναικὸς ἔχουσα ἀνδρείαν μηδὲ μεγαλοψυχίαν, εἴλετο καταραθῆναι, ἵνα ἄλλος εὐλογηθῆ, ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος ἀπόστολος οὐκ ἂν ἠὔξατο τοιοῦτόν τι παθεῖν, ἵν' οἱ Ἰουδαῖοι πιστεύσωσι, 10 καὶ μὴ δόξῃ βλασφημεῖσθαι ὁ Θεός, ὡς ἄλλοις μὲν ἐπαγγελιάμενος, ἄλλους δὲ εἰς τοσαύτην ἀξίαν ἀναγαγών; Πάνυ μὲν οὖν ταῦτα ἔλεγεν, οὐχ ὡς τῷ ὄντι τῆς ἐπαγγελίας διαπεσούσης (ἔφη γάρ, οὐχ οἶον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πρὸς τοὺς πατέρας δηλονότι γεγενημένος· ἐξέβη 15 γὰρ ἡ ἐπαγγελία ἐν τοῖς ἐξ αὐτῶν πιστεύουσι καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις τῷ Ἰσαὰκ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐξ ἐθνῶν τεχθεῖσι. Καὶ τοῦτ' ἐγγυᾶται καὶ ὁ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος Πέτρος λέγων· «Ταύτην τὴν ἐπαγγελίαν ἐκπεπλήρωκεν ὁ Θεὸς τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν»). Οὐ τοίνυν ὡς διαπεσούσης τῆς ἐπαγγελίας τοῦτο ἔφη, ἀλλ' ἵνα δείξῃ τὸν ἀκάθεκτον ἑαυτοῦ περὶ τὸν Χριστὸν πόθον. Καὶ εἰ ἀκριβῶς διέλθοις τὸ χωρίον τὸ ἀποστολικόν, τοῦτο αὐτὸν κατασκευάζοντα θηράσεις

#### ΝΘ'.- ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

25 Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας.

Πυνθάνομαι ὡς ἐρρῶσθαι φράσας τοῖς τὰ κάλλιστα συμβουλεύουσι, καὶ πάντας τοὺς τῆς αἰδοῦς διαρρηξίας δεσμούς, οἷχη φερόμενος ἐπὶ τὴν δυσκλεᾶ καὶ δυσώνυμον κακίαν. Βουλοίμην μὲν οὖν μὴ εἶναι ταῦτα ἀληθῆ, εἰ δ' 30 ἐστὶ, σπούδασον πρὶν σφόδρα ὑπὸ τῆς τοιαύτης καταγω-

ρας σου ἔφτασε σὲ βαθειὰ γερατειά, ἔχασε τὴν δυνατὴ αἴσθησι τῆς ὄρασης, καὶ δὲν θὰ δεῖ τὸν δόλο, ὅλα αὐτὰ συντομεύοντάς τα, εἶπε στὸ παιδί πού ἀρνοῦνταν νὰ δεχθεῖ καὶ φοβόταν· «Ἡ κατάρα σου, παιδί μου, νὰ πέσει ἐπάνω μου»<sup>28</sup>, ἀρκεῖ νὰ μὴ χαλάσεις τὸ σχέδιο πού κατασκευάστηκε ἀπὸ μένα, οὔτε νὰ χάσεις τὸ θήραμα πού εἶναι ταχύτατο, οὔτε νὰ προδώσεις τὸν θησαυρό. Ἐὰν λοιπὸν ἢ γυναίκα, ἢ ὁποῖα δὲν εἶχε οὔτε τὴν ἀνδρεία, οὔτε τὴ μεγαλοψυχία γυναίκας, προτίμησε νὰ καταραστεῖ, γιὰ νὰ εὐλογηθεῖ ἄλλος, ὁ τόσο μεγάλος καὶ τόσο σπουδαῖος ἀποστόλος δὲν θὰ προσευχόταν νὰ πάθει κάτι τέτοιο γιὰ νὰ πιστέψουν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι βλασφημεῖται ὁ Θεός, μὲ τίς σκέψεις, ὅτι σὲ ἄλλους ἔδωσε τίς ὑποσχέσεις, καὶ ἄλλους τοὺς ἀνέβασε τόσο ψηλά; Πολὺ περισσότερο λοιπὸν αὐτὰ τὰ ἔλεγε, ὅχι ἐπειδὴ πραγματικὰ εἶχε διαψευσθεῖ ἢ ὑπόσχεση (γιατὶ εἶπε· δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ διαψευσθεῖ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ λόγος δηλαδή πού ἔγινε στους πατέρες· γιατί ἢ ὑπόσχεση πραγματοποιήθηκε σὲ ἐκείνους πού πίστεψαν, καὶ στους ὁμοίους μὲ τὸν Ἰσαὰκ ἐθνικούς, πού ἀναγεννήθηκαν μὲ τὸ βάπτισμα. Τὸ ἐγγυᾶται αὐτὸ καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, λέγοντας· «Αὐτὴ τὴν ὑπόσχεση τὴν ἐκπλήρωσε ὁ Θεὸς στὰ παιδιά τους, ἀνασταίνοντας γιὰ χάρη μας τὸν Ἰησοῦ»<sup>29</sup>). Δὲν τὸ εἶπε λοιπὸν αὐτὸ ἐπειδὴ ἐξέπεσε ἢ ὑπόσχεση, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει τὸν ἀσυγκράτητο πόθο του γιὰ τὸν Χριστό. Καὶ ἂν διαβάσεις προσεκτικὰ τὸ χωρίο τοῦ ἀποστόλου, θὰ βρεῖς ὅτι αὐτὸ κάνει.

## 59.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῆς κακίας.

Πληροφοροῦμε ὅτι, ἀφοῦ ἀποχαιρέτισες αὐτοὺς πού συμβουλεύουν τὰ καλύτερα, καὶ ἀφοῦ διέκοψες ὅλους τοὺς δεσμοὺς τῆς ντροπῆς, ἄγεσαι καὶ φέρεσαι πρὸς τὴν ἄτιμη καὶ καταραμένη κακία. Θὰ ἤθελα βέβαια νὰ μὴ εἶναι ἀληθινὰ αὐτὰ, ἐὰν ὅμως εἶναι, διᾶσου, πρὶν νὰ νικηθεῖς ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὴ μέθη αὐτοῦ

29. Πράξ. 2, 32.

νισθῆναι μέθης ἀνενεγκεῖν, ἵνα μὴ κἀνταῦθα αἰσχύνῃν  
ἔξεις, κἀκεῖσε δίκην ὑφέξεις.

**Ε'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ**

5 Προτρεπτικὴ πρὸς κατάπανσιν τοῦ πρὸς τὸν νομοθέ-  
την τῆς ἀκτημοσύνης πολέμου αὐτῶν.

Πολὺς λόγος ῥεῖ καὶ δι' ἀξιοπίστων προσώπων βεβαι-  
οῦται, ὅτι μάλ' ἀκριδῶς ἐπιστάμενος ἐκ πολλῶν τεκμηρίων  
ὁ ἠγεῖσθαι ὑμῶν λαχῶν [διὰ] τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, [οὐ]  
διὰ τὸ λυσιτελοῦν ὑμῖν ἀγαπήσας, οὐχ ὅτι τῷ κοινῷ τῆς  
10 Ἐκκλησίας συνοίσει σκεψάμενος, συνεργοὺς ὑμᾶς τῆς  
ἑαυτοῦ ἐχειροτόνησε πλεονεξίας. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως  
ἔχει, παύσασθε εἰς οὐρανὸν τὰ τόξα τείνοντες καὶ τῷ τῆς  
ἀκτημοσύνης πολεμοῦντες νομοθέτῃ, δι' ὧν τὰς ἀλλοτρίας  
πραγματεύεσθε συμφοράς.

15 **ΕΑ'— ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ**

ᾠτι διὰ Χριστοῦ ἡ σωτηρία καὶ δικαίωσις ἡμῶν.

ᾠτι τὸ μὲν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀπολώλαμεν, τὸ δ' ἐπὶ τῷ Χρι-  
στῷ ἐσώθημεν, δῆλόν ἐστιν ἅπασι. Δίκην γὰρ ὀφείλοντας,  
διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐδικαίωσε καὶ οὐρανίοις χαρίσμασιν  
20 ἐκόσμησεν. ᾠτι δὲ εἰ τὰ παρ' ἡμῶν μὴ ἔψοιτο, οὐδὲν ἐκ  
τῆς τοιαύτης πραγματείας καὶ χάριτος κερδανοῦμεν, ἀλλὰ  
καὶ μείζονα δώσομεν δίκην, ἅτε μηδὲ τοσαύτη εὐεργεσία  
βελτιωθέντες, καὶ τοῦτο δῆλον.

**ΕΒ'— ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

25 ᾠτι χρὴ φεύγειν τὰς συνεχεῖς τῶν γυναικῶν,  
ἐντεύξεις.

Ἐγὼ μὲν εὐαγὲς ἠγοῦμαι τὸ τοῖς θείοις πιστεύειν χρη-  
σιμοῖς καὶ τούτοις ἔπεσθαι μετὰ σπουδῆς καὶ μὴ τὴν ἄκα-

τοῦ εἶδους, νὰ συνέλθεις, ὥστε καὶ ἐδῶ νὰ μὴ καταντροπιασθεῖς, καὶ ἐκεῖ νὰ μὴ τιμωρηθεῖς.

#### 60.– ΣΤΟΥΣ ΠΑΛΛΑΔΙΟ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΑ

Προτρεπτικὴ πρὸς κατὰπαυση τοῦ πολέμου τους  
πρὸς τὸν νομοθέτη τῆς ἀκτημοσύνης.

Γίνεται πολὺς λόγος, πὺν βεβαιώνεται καὶ ἀπὸ ἀξιόπιστα πρόσωπα, ὅτι γνωρίζοντας μὲ πάρα πολλὴ ἀκρίβεια ἀπὸ πολλὰς ἀποδείξεις αὐτὸς πὺν ἔλαχε νὰ εἶναι προϊστάμενός σας γιὰ τὸ συμφέρον του, δὲν σᾶς ἀγάπησε γι' αὐτὸ πὺν εἶναι ὠφέλιμο γιὰ σᾶς, οὔτε σκέφθηκε αὐτὸ πὺν συμφέρει στὸ κοινὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ σᾶς χειροτόνησε συνεργάτες τῆς δικῆς του πλεονεξίας. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι, σταματῆστε νὰ τεντώνετε τὰ τόξα σας πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ πολεμᾶτε τὸν νομοθέτη τῆς ἀκτημοσύνης, μὲ αὐτὰ πὺν κάμνετε προξενώντας τὶς συμφορὰς τῶν ἄλλων.

#### 61.– ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟ

“Ὅτι ἀπὸ τὸν Χριστὸ προέρχεται ἡ σωτηρία καὶ δικαίωσή μας.

“Ὅτι ὁδηγηθήκαμε στὴν ἀπώλεια ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτούς μας, καὶ ὅτι σωθήκαμε μέσω τοῦ Χριστοῦ, εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους. Γιατί, ἐνῶ ἡμασταν καταδικασμένοι, μᾶς ἀθώωσε μὲ τὸ βάπτισμα καὶ μᾶς στόλισε μὲ οὐράνια χαρίσματα. “Ὅτι ὅμως, ἐὰν δὲν ἀκολουθήσουν καὶ τὰ δικά μας ἔργα, δὲν θὰ κερδήσουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόθεση καὶ τὴ χάρη, ἀλλὰ καὶ θὰ ὑποστοῦμε μεγαλύτερη τιμωρία, ἐπειδὴ οὔτε μὲ τόσο μεγάλη εὐεργεσία βελτιωθήκαμε, καὶ αὐτὸ εἶναι φανερό.

#### 62.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΑΥΛΟ

“Ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὶς συνεχεῖς συναναστροφές μὲ τὶς γυναῖκες.

Ἐγὼ βέβαια θεωρῶ ὅτι εἶναι εὐσεβὲς τὸ νὰ πιστεύει κανεὶς στὶς θεῖες Γραφές καὶ νὰ ἀκολουθεῖ αὐτὲς μὲ ζῆλο, καὶ νὰ μὴ

κον φιλοτιμίαν τῆς Δεσποτικῆς ἀσφαλείας προκρίνειν. Εἰ  
 δέ τις ἑαυτῷ τοσαύτην μαρτυρήσειε σωφροσύνην, ὡς μηδὲ  
 συνεχῶς ὄρων θλάπτεσθαι, μανθανέτω τῆς ἀνθρωπίνης  
 φύσεως τὴν ἀσθένειαν καὶ τῶν θείων χρησμῶν τὴν ἀσφά-  
 5 λειαν. Τοὺς μὲν οὖν ἀλόντας, ἵνα μὴ δόξω διενοχλεῖν, πα-  
 ραλείψω (πᾶσαι γὰρ αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ καὶ αἱ ἔξωθεν τρα-  
 γωδίαὶ καὶ τὰ καθ' ἡμέραν δράματα τούτων γέμουσι τῶν  
 παραδειγμάτων), τοὺς δὲ προμηθεῖα τινὶ χρησαμένους καὶ  
 περιγενομένους τοῦ πάθους (οὐ γὰρ ἔστιν ἀπραγμόνως  
 10 κατορθῶσαι σωφροσύνην), τούτους εἰς μέσον ἀγαγεῖν πει-  
 ράσομαι. Εἰ μὲν οὖν τινὰς τῶν ἔξω τῆς πίστεως τοῦτ' αὐτὸ  
 κατορθώσαντας ἐπιδείξαιμι προνοία τινὶ καὶ ἀσφαλεία,  
 καὶ οὐ τῷ ἑαυτοῦς ἐπιρρίπτειν τῷ πυρὶ, ἴσως ἂν αὐτοῦς  
 παραγράψοιντο, ὡς οὐδὲν μέγα ἀνύσαντας, εἰ δὲ καὶ τὸν  
 15 θεσπέσιον Παῦλον μάρτυρα καλέσω, λέγοντα, «Ὑπωπιά-  
 ζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως, ἄλλοις κηρύξας,  
 αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι», πᾶσα αὐτοῖς ἀποκέκλεισται  
 ἀπολογία. Καὶ ἴσως ἂν δυσωπηθεῖεν καὶ τῆς οἰκειᾶς ἀσφα-  
 λείας πρόνοιαν ποιήσονται. Ἐχρῆν μὲν οὖν ἀρκεσθῆναι τῇ  
 20 ἀποστολικῇ μαρτυρίᾳ. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ τοῖς ἔξωθεν κα-  
 τορθωθέντα ἀλείφει εἰς σωφροσύνην, οὐδὲ τούτων ἀμνη-  
 μονήσω.

Οἶδα τοιγαροῦν ἀναγνούς, ὅτι βασιλεύς τις, Ὁφεσίαν  
 ἰέρειαν ἰδὼν ὑπερβολῇ καλὴν φανεῖσαν, ἀνέζευξεν εὐθὺς  
 25 ἐξ Ἐφέσου, φοβούμενος μὴ παρὰ γνώμην ἐκδισασθῆ προᾶ-  
 ξαί τι τῶν οὐχ ὀσίων. Καὶ Κῦρος δ' ὁ Πέρσης οὐδ' ἰδεῖν  
 τὴν Πάνθειαν ἐτόλμησε, θαυμαστόν τι καὶ ἀμήχανον κάλ-  
 λος ἔχειν μαρτυρουμένην. Εἰ τοίνυν καὶ τὰ πράγματα καὶ  
 οἱ ἔξωθεν τῷ σωτηρίῳ χρησμῶ μαρτυροῦσιν, ὡς ὀρθῶς καὶ



προτιμᾶ τὴν ἄκακη φιλοδοξία τῆς δεσποτικῆς ἀσφάλειας. Ἐὰν ὅμως κάποιος μπορεῖ νὰ ὁμολογήσει στὸν ἑαυτὸ του ὅτι ἔχει τόσο μεγάλη σύνεση, ὥστε οὔτε κἂν βλέπει ὅτι συνεχῶς βλάπτεται, ἄς διδαχθεῖ τὴν ἀδυναμία τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ τῶν θεϊκῶν διδαγμάτων τὴν ἀσφάλεια. Ἐκείνους βέβαια ποὺ ἔχουν κυριευθεῖ, θὰ τοὺς παραλείψω, γιὰ νὰ μὴ φανῶ ὅτι ἐνοχλῶ (γιατὶ ὅλες οἱ ἅγιες Γραφές, καὶ οἱ ἑλληνικὲς τραγωδίαι, καὶ τὰ καθημερινὰ δράματα εἶναι γεμάτα ἀπὸ τέτοια παραδείγματα), αὐτοὺς ὅμως ποὺ κατέβαλαν κάποια προσπάθεια καὶ νίκησαν τὸ πάθος (γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ ἀδράνεια νὰ κατορθώσει κανεὶς τὴ σωφροσύνη), αὐτοὺς θὰ προσπαθήσω νὰ τοὺς παρουσιάσω. Ἐὰν λοιπὸν παρουσιάσω κάποιους ἀπὸ τοὺς ἄπιστους ποὺ τὸ πέτυχαν αὐτὸ ἀπὸ κάποια πρόβλεψη καὶ ἀσφάλεια, καὶ ὄχι γιὰ νὰ μὴ ρίξουν τὸν ἑαυτὸ τους στὴ φωτιά, ἴσως αὐτοὺς θὰ μπορούσαν νὰ τοὺς παραγράψουν, ἐπειδὴ δὲν ἔκαναν κάτι τὸ μεγάλο., ἐὰν ὅμως καλέσω μάρτυρα καὶ τὸν θεόπνευστο Παῦλο, ὁ ὁποῖος λέγει, «Σκληραγωγῶ τὸ σῶμα μου καὶ τὸ μεταχειρίζομαι σὰν δοῦλο, ἀπὸ φόβο μήπως, ἐνῶ σὲ ἄλλους κήρυξα, ἐγὼ ὁ ἴδιος θεωρηθῶ ἀποτυχημένος»<sup>30</sup>, τότε ἔχει γι' αὐτοὺς ἀποκλεισθεῖ κάθε δικαιολογία. Ἴσως ὅμως μπορέσουν νὰ φοβηθοῦν καὶ νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἀσφάλειά τους. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἀρκεστῶ στὴν ἀποστολικὴ μαρτυρία. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ τὰ κατορθώματα τῶν μὴ χριστιανῶν ἀσκοῦν πρὸς τὴ σωφροσύνη, οὔτε αὐτὰ θὰ λησμονήσω νὰ τὰ ἀναφέρω.

Διάβασα λοιπὸν, ὅτι κάποιος βασιλιάς, ὅταν εἶδε μία ἱέρεια τῆς Ἐφέσου, ποὺ τοῦ φάνηκε πολὺ ὠραία, ἀπὸ φόβο μήπως παρὰ τὴ θέλησή του ἀναγκασθεῖ νὰ κάνει κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι ὅσια, ἐπέστρεψε ἀμέσως ἀπὸ τὴν Ἐφεσο. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κῦρος ὁ Πέρσης δὲν τόλμησε οὔτε νὰ δεῖ τὴν Πάνθεια, ἡ ὁποία, ὅπως μαρτυρεῖται, εἶχε θαυμαστὴ καὶ ἀκατανίκητη ὁμορφιά. Ἐφόσον λοιπὸν καὶ τὰ πράγματα καὶ οἱ μὴ Χριστιανοὶ μαρτυροῦν, ὅτι εἶναι καλὴ καὶ σωστὴ ἡ σωτήρια ἐντολὴ (γιατὶ ἡ

30. Α' Κορ. 9, 27.

ἀσφαλῶς ἔχοντι (ἢ γὰρ συνεχῆς θεὰ ὁδὸς ἐστὶν ἐπὶ τὴν  
 προᾶξιν ἄγουσα· εἰ δὲ καὶ εἰς ἔργον μὴ ἐκβαίῃ, μολύνει τὸν  
 λογισμὸν καὶ μοιχὸν ἀποφαίνει τὸν ἄλόντα), τίς τοσοῦτόν  
 ἐστὶ τολμηρός, ὅστις, ἀλλοτριόις συνεχῶς ἐστιώμενος κάλ-  
 5 λησι, λέγοι μηδὲν τὸ παράπαν παραβλάπτεσθαι; Εἰ δὲ  
 τοῦτο δύσκολον, χρὴ μάλιστα μὲν φεύγειν τὰς συνεχεῖς  
 τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις, εἰ δ' ἀνάγκη εἶη, χαλινοῦν τοὺς  
 ὀφθαλμούς.

### ΕΓ'— ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

10

Περὶ τῶν θείων προρρήσεων.

Ἡ θεία καὶ ἀκήρατος δύναμις, ἢ τῆς σοφίας πηγὴ, ἢ  
 τῆς συνέσεως καὶ πάσης ἀρετῆς ἀρχὴ τε καὶ αἰτία καὶ ῥί-  
 ζα, βουληθεῖσα τὰς τῶν μελλόντων προρρήσεις ταῖς ἀρ-  
 χαιοτέραις ἐνυφῆναι γραφαῖς, σοφῶς καὶ ὑπὲρ πάντα λό-  
 15 γον καὶ ἔπαινον τὸ προᾶγμα μετῆλθεν. Εἴ ποτε γοῦν προᾶ-  
 γμα ὑπέπιπτε δυνάμενον χωρῆσαι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν  
 τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῷ τὰ μὲν ἐσκιαγράφει, τὰ δὲ διὰ χρωμά-  
 των ἐτρόανου καὶ λαμπρὸν καὶ ζῶντα ἐπεδείκνυτο τῆς εἰκό-  
 νος τὸν χαρακτῆρα. Δύο γὰρ ἐκ τούτου συνέβαινε μέγι-  
 20 στα, τό τε τοὺς ἀρχαιοτέρους μὴ ξενίζεσθαι μήτε διαχλευ-  
 ἀζειν τὰ λεγόμενα, ἔχοντάς τι καρποῦσθαι ἐκ τῶν λεγομέ-  
 νων ὠφέλιμον, τό τε τοὺς ἐσομένους τὸ τῆς προφητείας θη-  
 ρεύειν ἀδιάπτωτον, ἐφ' ᾧ δὴ τὴν θείαν χάριν προσκυνητέ-  
 ον καὶ θαυμαστόν, ὅπως τοσαύτην δυσκολίαν πράγματος  
 25 ῥαδίως μετῆλθε. Χρὴ τοιγαροῦν τοὺς ἐρμηνεύοντας, εἰ μὲν  
 ἀδιάστως, οἷόν τε εἶη διὰ πάντων διεξελθεῖν προθύμως  
 τοῦτο ποιεῖν, εἰ δὲ μή, μὴ ἐκδιάζεσθαι τὰ μὴ προσήκοντα,  
 ἵνα μὴ τοῖς προσήκουσιν ὑποψίαν παραποιήσεως τέκωσι,  
 καὶ Ἰουδαίοις μὲν καὶ Ἑλλησι καὶ αἵρετικοῖς λαβὰς παρᾶ-  
 30 σχοιεν, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν ταπεινὰ τινα καὶ τῆς ἀξίας αὐ-

συνεχῆς θέα εἶναι δρόμος πού ὀδηγεῖ στήν πράξη, ἀλλά καί ἂν δέν φτάσει στήν πράξη, μολύνει τόν λογισμό καί κάνει αὐτόν πού νικήθηκε μοιχόν), ποιός εἶναι τόσο τολμηρός, ὥστε, τρεφόμενος συνεχῶς μέ τά ξένα κάλλη, νά λέγει ὅτι δέν βλάπτεται καθόλου; Καί ἂν αὐτό εἶναι δύσκολο, πρέπει ὀπωσδήποτε νά ἀποφεύγουμε τίς συνεχεῖς συναναστροφές τῶν γυναικῶν. Ἐάν ὑπάρχει ὁμως ἀνάγκη, πρέπει νά βάζουμε χαλινὸ στὰ μάτια.

### 63.– ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΙΜΟΘΕΟ

Γιὰ τίς θεῖες προρρήσεις.

Ἡ θεία καί ἄσπιλη δύναμη, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, ἡ ἀρχὴ καί αἰτία καί ρίζα τῆς συνέσεως καί κάθε ἀρετῆς, θέλοντας νά παρεμβάλει τίς προφητεῖες αὐτῶν πού πρόκειται νά γίνουν μέσα στίς ἀρχαιότερες γραφές, χειρίσθηκε τὸ θέμα μέ σοφία καί πάνω ἀπὸ κάθε λογικὴ καί ἔπαινο. Ὅταν λοιπὸν κάποιο γεγονός συνέπιπτε νά μπορεῖ νά χωρέσει τὴν εἰκόνα τῶν ἀγαθῶν πού ἐπρόκειτο νά συμβοῦν, τότε μέ τὸ γεγονός αὐτὸ ἄλλα τὰ σκιαγραφοῦσε, ἄλλα πάλι τὰ φανέρωνε μέ χρώματα, καί παρουσίαζε τὴ μορφή τῆς εἰκόνας λαμπρὴ καί ζωντανή. Ἀπὸ αὐτὸ βέβαια συνέβαιναν δύο πολὺ μεγάλες ὠφέλειες, καί οἱ παλαιότεροι νά μὴ παραξενεύονται οὔτε καί νά περιγελοῦν αὐτὰ πού λέγονταν, ἀφοῦ ἀπὸ τὰ λεγόμενα εἶχαν νά καρπωθοῦν κάτι ὠφέλιμο, καί οἱ μεταγενέστεροι νά ἐπιζητοῦν τὸ ἀδιὰψευστο τῶν προφητειῶν, πράγμα βέβαια γιὰ τὸ ὁποῖο πρέπει νά προσκυνοῦμε τὴ θεία χάρη καί νά τὴ θαυμάζουμε, πού ἓνα πράγμα τόσο δύσκολο τὸ μεταχειρίσθηκε μέ τόση εὐκολία. Πρέπει λοιπὸν αὐτοὶ πού ἐρμηνεύουν τίς προφητεῖες, ἐάν βέβαια εἶναι εὐκολο νά τίς ἐρευνήσουν ὅλες ἀβίαστα, αὐτὸ νά τὸ κάνουν πρόθυμα, ἂν ὁμως ὄχι, τότε νά μὴ ἐκδιάζουν αὐτὰ πού δέν πρέπει, ὥστε νά μὴ δημιουργοῦν ὑποψία παραποίησης καί σ' αὐτὰ πού εἶναι σωστά, δίνοντας ἀπὸ τὴ μὲ ἀφορμὲς γιὰ κατηγορία στοὺς Ἰουδαίους, στοὺς Ἕλληνας καί στοὺς αἵρετικούς, καί ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀποδίδοντας στὸν Χριστὸ κάποια ταπεινὰ καί κατώτερα τῆς ἀξίας

τοῦ ἐλάττονα ἀνενέγκοιεν. Ἀλλὰ τὰ μὲν ταπεινὰ παριπ-  
 πεύειν, ἢ καὶ τῇ ἐνανθρωπήσει προσήκοντα ἠγεῖσθαι, εἰ  
 πρεπόντως δέχοιτο τὸν χαρακτήρα, τὰ δ' ὑψηλὰ τῆς ἀξίας  
 μόνῃς ἔνεκα εἰρησθαι συγχωρεῖν. Εἰ δέ τι τῶν τότε γεγενη-  
 5 μένων ἔνεκα ἐρρέθη, τοῦτο συγχωρεῖν δι' ἐκεῖνα εἰρησθαι,  
 καὶ μὴ εἰς τὸ ἀπρεπὲς ἐκδιάζεσθαι.

#### ΞΔ'.- ΘΕΟΦΙΛΩ

Περὶ τῶν ὁμολογούντων μὲν εἰδέναί τὸν Θεόν,  
 ἀρνούμενοι δὲ αὐτὸν τοῖς ἔργοις.

10 Ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ Θεὸν μὲν ὁμολογοῦντες εἰδέναί, τοῖς  
 δὲ ἔργοις ἀρνούμενοι, οἱ ἐπὶ μὲν τῇ ὠραιότητι τῶν δογμά-  
 των ἐναβρυνόμενοι, διὰ δὲ τοῦ μὴ συμβαίνουσιν τῇ πίστει  
 τὴν πολιτείαν ἐπιδείκνυσθαι, τό γε ἦκον εἰς αὐτούς, τὸν  
 Θεὸν ἀτιμάζοντες. Τῷ μὲν γὰρ διαπτύειν τὰ παρ' αὐτοῦ  
 15 κελευσθέντα, τῷ τε ἑτέρους παρασκευάζειν βλασφημεῖν  
 τοῦτον, ὃν καὶ εὐλογεῖν οὐ πάντων ἐστίν, ἀλλὰ τῶν ἄκρων  
 εἰς ἀρετὴν, τούτων νόθους ἑαυτοὺς ἀπελέγχουσι.

#### ΞΕ'.- ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Συμβουλευτική.

20 Οὐ φέρω τὴν διὰ τὸν σὸν θίον γινομένην παρὰ πάντων  
 καταβολήν. Φασὶ γὰρ εἰς σὲ ὥσπερ ἐπὶ σκοπὸν τὸν λόγον  
 τείνοντες. Πῶς ἄλλους ἀγιάζεις ὁ ἐναγής; Πῶς καθαίρεις  
 ὁ ἀκάθαρτος; Πῶς υἱὸς Θεοῦ κατασκευάζεις ὁ δουλο-  
 πρεπής; Καθαρθῆναι ὀφείλεις καὶ οὕτω καθᾶραι· μὴ ἰε-  
 25 ροσυλεῖν καὶ τότε ἱεραῖσθαι. Ταῦτα ἀκούων, ἀλγῶ τὴν ψυ-  
 χήν, ὅτι τε ταῦτα περὶ σοῦ φράζουσι καὶ ὅτι καὶ εἰς τὰ μυ-  
 στικά σύμβολα παραβλάπτεσθαι τοὺς προσιόντας τῇ θείᾳ

του. Ἀντίθετα, τὰ ταπεινὰ νὰ τὰ περνοῦν ἐπὶ τροχάδην, ἢ καὶ νὰ τὰ θεωροῦν ὡς πρέποντα στὴν ἐνανθρώπηση, ἐφόσον δέχονται μὲ τὸν πρέποντα τρόπο τὸν χαρακτήρα της, ἐνῶ τὰ ὑψηλὰ ἔξαιτίας τῆς ἀξίας τους καὶ μόνο ἐπιτρέπεται νὰ λέγονται. Ἐὰν ὅμως κάτι εἰπώθηκε ἔξαιτίας ἐκείνων πού ἔγιναν τότε, αὐτὸ ἐπιτρέπεται ἔξαιτίας ἐκείνων νὰ λέγεται, καὶ νὰ μὴ μετατρέπεται μὲ βίον τρόπο σὲ ἀπρέπεια.

#### 64.- ΣΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΟ

Γιὰ ἐκείνους πού ὁμολογοῦν βέβαια ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεό, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα τους τὸν ἀρνοῦνται.

Ἐπὶ ὑπάρχουν ἐκεῖνοι πού ὁμολογοῦν βέβαια ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεό, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα τους τὸν ἀρνοῦνται<sup>31</sup>, αὐτοὶ πού ἀπὸ τὴ μιὰ καμαρώνουν γιὰ τὴν ὠραιότητα τῶν δογμάτων, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, μὲ τὸ νὰ δείχνουν ὅτι ἡ ζωὴ τους δὲν συμβαδίζει μὲ τὴν πίστη τους, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς ἀτιμάζουν τὸν Θεό. Γιατί, μὲ τὸ νὰ περιφρονοῦν αὐτὰ πού διατάχθηκαν ἀπὸ αὐτόν, καὶ μὲ τὸ νὰ κάνουν καὶ ἄλλους νὰ βλασφημοῦν αὐτόν τὸν ὁποῖο δὲν μποροῦν ὅλοι νὰ εὐλογοῦν, παρὰ μόνο αὐτοὶ πού εἶναι κορυφαῖοι στὴν ἀρετὴ, μὲ αὐτὰ ἀποδεικνύουν τοὺς ἑαυτούς τους νόθους.

#### 65.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Συμβουλευτική.

Δὲν ἀνέχομαι τὴν κατακραυγὴ πού γίνεται ἀπὸ ὅλους γιὰ τὴ ζωὴ σου. Γιατί λένε, ἀπευθύνοντας σὰν σὲ στόχο τὸν λόγο σὲ σένα: Πῶς ἀγιάζεις ἄλλους σὺ ὁ βέβηλος; Πῶς καθαρίζεις σὺ ὁ ἀκάθαρτος; Πῶς κάνεις υἱοὺς τοῦ Θεοῦ σὺ ὁ δουλοπρεπής; Πρέπει πρῶτα νὰ καθαρισθεῖς ἐσύ, καὶ τότε νὰ καθαρίσεις· νὰ μὴ κάνεις ἱεροσυλία, καὶ τότε νὰ ἱερουργεῖς. Ἀκούοντάς τα αὐτὰ, πονῶ ψυχικά, καὶ ἐπειδὴ τὰ λένε γιὰ σένα αὐτὰ, καὶ ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι βλάπτονται ἑμμεσα καὶ ὡς πρὸς τὰ μυστή-

31. Τίτ. 1, 16.

θρησκεία νομίζουσι. Στῆθι τοίνυν καταποντίζων μὴ μόνον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν. Ἐνόησον γὰρ οἷ τείνει τὸ κακόν, ὅταν, οὓς αὐτὸς ἐξηγόρασεν, οὐ χρυσίον, ἀλλὰ τὸ τίμιον ἑαυτοῦ  
5 αἷμα δεδωκώς, σὺ διὰ τὸν σαντοῦ βίον ἀπολέσης.

### ΕΣ'.— ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Τί ἐστι τό, «Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθάμ».

Ἐπειδὴ γέγραφας, τί ἐστὶ τὸ ἐν τῷ οἴκῳ ψαλμῶ γεγραμμένον, «Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθάμ», ὅπερ ἐν τοῖς  
10 παλαιοῖς ψαλτηρίοις κείμενον, ἐν τισὶ τῶν νέων, ὡς ἀπερινόητον ἴσως, οὐκ ἐνεγράφη, διὸ καὶ τινες νομίζουσι περιττά τινα καὶ ἀναπόδεκτα ἐν ταῖς Γραφαῖς γεγραφθαι, ἀντεπιστεῖλαι δίκαιον ὤηθην. Χῶρος ἦν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ποταμοῖς κατάρρυντος καὶ δένδροις καὶ καρποῖς κατάκο-  
15 μος, ζῶων τε πλήθει καὶ ἰχθύων εὐθηνος. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ θεῖον νεῦμα εὐνδρον καὶ εὐδενδρον καὶ εὐθηνον αὐτὸν ὄντα, διὰ ἐπιπολάζουσαν τῶν οἰκητόρων ἀσέβειαν ἐξήρανε, καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων θαυμάτων ἀνακηρύττει ὁ μελοποιός. Ἐπειδὴ δὲ οὐ χρὴ ἀποφαίνεσθαι, ἀλλ' ἀποδι-  
20 δόναι μαρτυρίας, Ἰώσηπον παραγάγωμεν ἐν ταῖς Ἀρχαιολογίαις γράφοντα· «Ἦν δέ τι χωρίον ἀπὸ δύο σχοινίων Ἱεροσολύμων, ὃ καλεῖται μὲν Ἡθάμ, παραδείσοις τε καὶ ναμάτων ἐπιρροαῖς ἐπιτερπέστατον καὶ πλούσιον, ἐν ᾧ ὁ Σολομῶν συνεχῶς ἐξῆει, γυμνασθησόμενος καὶ θηράσων».   
25 Τοῦ μὲν εἶναι χῶρον τοιοῦτον, καὶ Ἰώσηπον καὶ τὸν Μελωδόν, τὸν θαυμάσαντα ὅτι ἐξηράνθη, προῖσχομαι μάρτυρας (οὐ γὰρ ἂν ἐν θαύμασι τὸ ἐξηράνθαι αὐτὸν κατηρί-

ρια αὐτοὶ ποῦ προσέρχονται στὴ θεϊκὴ θρησκεία. Σταμάτησε λοιπόν, καὶ μὴ καταποντίζεις ὄχι μόνο τὴ δική σου ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ ἄλλες πολλὲς γιὰ τὶς ὁποῖες πέθανε ὁ Χριστός. Σκέψου δηλαδὴ ποῦ ἀπλώνεις τὸ κακό, ὅταν ἐκείνους ποῦ ἔξαγόρασε αὐτός, ἔχοντας δώσει ὄχι χρυσάφι, ἀλλὰ τὸ πολυτιμο αἷμα του, σὺ, ἐξαιτίας τῆς ζωῆς ποῦ κάνεις, τοὺς ὀδηγήσεις στὴν ἀπώλεια.

## 66.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΠΙΦΑΝΙΟ

Τί σημαίνει τό, «Σὺ ξήρανες τὰ ποτάμια τῆς Ἡθάμ».

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, ρωτώντας τί σημαίνει αὐτὸ ποῦ εἶναι γραμμένο στὸν ἑβδομηκοστὸ τρίτο Ψαλμῶ, «Σὺ ξήρανες τὰ ποτάμια τῆς Ἡθάμ», τὸ ὁποῖο ὑπάρχει στὰ παλιὰ ψαλτήρια, σὲ μερικὰ ὅμως ἀπὸ τὰ νέα, ἴσως ὡς κάτι ἀκατανόητο, δὲν περιλαμβάνεται, καὶ γι' αὐτὸ μερικοὶ νομίζουν ὅτι στὶς Γραφές ἔχουν γραφεῖ καὶ μερικὰ περιττὰ καὶ μὴ ἀποδεκτὰ πράγματα, θεώρησα σωστὸ νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Ὑπῆρχε χῶρος στὴν Παλαιστίνη ποῦ ποτιζόταν ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς, καὶ ἦταν γεμάτος ἀπὸ δέντρα καὶ καρπούς, καὶ μὲ ἀφθονο κυνήγι ζώων καὶ ψαριῶν. Ἄλλ' ὅμως τὸ θεϊκὸ νεῦμα, ἐνῶ ἀφθονοῦσε σὲ νερὸ καὶ σὲ δένδρα καὶ σὲ θηράματα, ἐξαιτίας τῆς ἐπικρατοῦσης ἀσέβειας τῶν κατοίκων τῆς τὸν ξέρανε, καὶ αὐτὸ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα θαῦματα διακηρύσσει ὁ Ψαλμωδός. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ διατυπώνουμε δικές μας γνώμες, ἀλλὰ νὰ παρουσιάσουμε ἀποδείξεις, θὰ ἀναφέρω τὸν Ἰώσηπο, ὁ ὁποῖος στὴν Ἀρχαιολογία του γράφει τὰ ἑξῆς: «Ὑπῆρχε μία τοποθεσία, ποῦ ἀπεῖχε δύο σχοινία<sup>32</sup>, ποῦ ὀνομαζόταν Ἡθάμ, ἢ ὁποία μὲ τὴ πλούσια βλάστηση καὶ τὰ ἀφθονα νερὰ τῆς ἦταν πάρα πολὺ εὐχάριστη, καὶ στὴν ὁποία συχνὰ πήγαινε ὁ Σολομῶν γιὰ νὰ γυμνασθεῖ καὶ νὰ κυνηγήσει». Ὅτι βέβαια ὑπῆρχε τέτοια τοποθεσία, ἀναφέρω ὡς μάρτυρες τὸν Ἰώσηπο καὶ τὸν Ψαλμωδὸ, ὁ ὁποῖος συγκαταλέγει ἀνάμεσα στὰ θαῦματα τὴν ἀποξήρανση αὐτῆς (γιατὶ δὲν θὰ τὴν συγκατέλεγε μετὰξὺ τῶν θαυμάτων, ἂν δὲν ἦταν περιοχὴ μὲ ἀφθονα

32. Μονάδες χιλιομετρικῆς ἀπόστασης.

θμει, εἰ μὴ λίαν εὐνδρος ἦν), τοῦ δὲ ἐξηραῖνθαι, αὐτὸν τὸν  
 Μελωδόν. Ὡσπερ γὰρ χορείαν τινὰ ἀνελίττων καὶ διὰ τῆς  
 ὀρωμένης κτίσεως χωρῶν τῷ λόγῳ καὶ εἰς τοῦτον τὸν χῶ-  
 ρον ἔφθασεν, Ἑβραίοις (ἐκεῖσε ἐμελώδει), ἀφ' ὧν ἤδεσαν,  
 5 τὴν ἀήττητον τοῦ Θεοῦ δύναμιν ἐρμηνεύων.

### ΕΖ'. - ΘΕΟΦΙΛΩ

Ὅτι ἄμεινον τὸ μὴ μετὰ τὸ ἀδικεῖσθαι  
 ἀμύνεσθαι.

Ὅτι μὲν τὸ ἀμύνασθαι ἄδικον οὐκ ἔστι, συνθήσομαι,  
 10 ὅτι δὲ οὐ φιλόσοφον, συνθέσθαι δίκαιος ἂν εἴησ. Πλὴν  
 ἀλλ', εἰ μὲν ῥαδίως ἐγίνετο καὶ ἄνευ πολλῆς περιπετείας,  
 λόγον εἶχέ σου ὁ λόγος, εἰ δὲ πρὸ τοῦ μέλλοντος διδόναι  
 δίκας, ὁ ἀπαιτῶν ἑαυτὸν μυρίαῖς περιπεῖρη συμφοραῖς,  
 ἄμεινον, τὸ μὴ μετὰ τὸ ἠδικῆσθαι καὶ ἄλλων κακῶν πειρα-  
 15 θῆναι. Εἰ δ' αἰνιγμά σοι εἶναι δοκεῖ τὸ ῥηθέν, σαφές αὐτὸ  
 ποιῆσαι πειράσομαι. Σκόπει γάρ, εἰ θελήσειέ τις ἀμύνα-  
 σθαι, πόσα ὑπομένει δεινά. Πρῶτον πληροῦται θυμοῦ,  
 δεύτερον διακόπτεται ὑπὸ ὀργῆς. Πρῶτον γὰρ ἀναθυ-  
 μιᾶται τὸ πάθος, εἶτα ὀργᾶ καὶ ἐπιθυμεῖ τῆς ἀμύνης. Τρί-  
 20 τον μυρία κύματα κινεῖ. Τέταρτον, λογισμῶν ὁδοὺς ἔρχε-  
 ται μυρίας. Πέμπτον, δέος ἔπεισι καὶ τρόμος καὶ ἀγωνία,  
 τοῦ θυμοῦ διακόπτοντος, τοῦ φόβου κατασειόντος, πῶς  
 ἐπιτύχη, πῶς ἐπεξέλθη. Ἄρ' οὐ δοκεῖ σοι ὁ τοιοῦτος πρὸ  
 τοῦ μέλλοντος δίκας διδόναι, δίκας ἀπαιτεῖσθαι; Ὁ δὲ  
 25 φιλοσοφῶν, ἀπήλλακται. Καὶ μάλα εἰκότως. Τούτου γὰρ  
 κύριός ἐστι, καὶ τὸ πᾶν ἀπήρτισεν. Ἐκεῖνος δὲ οὐκέτι,  
 ἀλλὰ καὶ καιροῦ χρεία, καὶ τόπου, καὶ δόλου, καὶ κακουρ-  
 γίας, ὄπλων τε καὶ μηχανημάτων, κολακείας τε καὶ δουλεί-



νερά), τὸ ὅτι ὅμως ξεράθηκε τὸν ἴδιο τὸν Ψαλμωδῶ. Ἐκτελίσσο-  
ντάς την δηλαδή σὰν κυκλικὸ χορὸ καὶ προχωρώντας τὸν λόγο  
μέσα ἀπὸ τὴν ὄρατὴ κτίση, ἔφτασε καὶ σ' αὐτὴν τὴν τοποθεσίαν,  
ἑρμηνεύοντας στοὺς Ἑβραίους (γιατὶ ἐκεῖ συνέτασσε τοὺς  
ῥυθμούς του), ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ γνόριζαν, τὴν ἀκατανίκητη δύνα-  
μη τοῦ Θεοῦ.

### 67.- ΣΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΟ

“Ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ μὴ ἀμύνεται κανεὶς  
μετὰ τὴν ἀδικία ποῦ θὰ ὑποστῇ.

“Ὅτι βέβαια ἡ ἀμυνα δὲν εἶναι πράξις ἀδικη, θὰ συμφωνή-  
σω, ὅτι ὅμως δὲν εἶναι λογικὴ, θὰ ἦταν σωστὸ νὰ συμφωνήσεις  
καὶ σύ. Ὡστόσο, εἴαν γινόταν εὐκόλα καὶ χωρὶς μεγάλη περιπέ-  
τεια, θὰ ἦταν δικαιολογημένος ὁ λόγος σου, εἴαν ὅμως κάποιος  
τιμωρεῖται πρὶν ἀπὸ τὴ μέλλουσα κρίσις, αὐτὸς ποῦ τὸ ζητᾷ  
βάζει τὸν ἑαυτό του σὲ μύριες συμφορές, εἶναι προτιμότερο,  
μετὰ τὴν ἀδικία ποῦ ὑπέστη, νὰ μὴ ἐπιχειρήσει νὰ πάθει καὶ  
ἄλλα κακά. Ἐάν ὅμως αὐτὸ ποῦ εἰπώθηκε σοῦ φαίνεται ὅτι  
εἶναι αἴνιγμα, θὰ προσπαθῆσω νὰ σοῦ τὸ κάνω σαφές. Πρόσεχε  
δηλαδή, ἂν κάποιος θελήσει νὰ ἀμυνθεῖ, πόσα κακά ὑφίσταται.  
Πρῶτον κυριεύεται ἀπὸ θυμὸ, δεύτερον ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ὀργή.  
Γιατὶ πρῶτον φέρει στὴ μνήμη του τὸ πάθος, ἔπειτα ὀργίζεται  
καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀμυνθεῖ. Τρίτον, διεγείρει μύρια κύματα. Τέταρ-  
τον, κάνει μύριους λογισμούς. Πέμπτον, ἀκολουθεῖ φόβος καὶ  
τρόμος καὶ ἀγωνία, καθὼς ὁ θυμὸς τὸν τραυματίζει καὶ ὁ φόβος  
τὸν τραντάζει, πῶς θὰ ἐπιτύχει, πῶς θὰ τὰ καταφέρει. Ἐπομέ-  
νως δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνον  
ποῦ πρόκειται νὰ τιμωρηθεῖ, τιμωρεῖται ὁ ἴδιος; Ἀντίθετα αὐτὸς  
ποῦ ἀντιμετωπίζει τὸ πρᾶγμα μὲ περίσκεψη ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ  
αὐτά. Καὶ πολὺ εὐλόγα. Γιατὶ εἶναι κύριος τοῦ πάθους, καὶ ὅλα  
τελείωσαν. Ἐνῶ ἐκεῖνος ὄχι ἀκόμα, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ χρόνος,  
καὶ τόπος, καὶ δόλος, καὶ κακουργία, καὶ ὅπλα, καὶ τεχνάσματα,  
καὶ κολακεία καὶ δουλεία, καὶ προσποίηση. Βλέπεις ὅτι ἡ κακία

ας καὶ ὑποκρίσεως. Ὁρᾶς πῶς δύσκολον μὲν ἢ κακία, εὐκόλον δ' ἢ ἀρετή; Πῶς ἢ μὲν θορούδων γέμει, ἢ δ' ἀτάραχος ἔστιν; Ὡσπερ γὰρ ὁ πονηρὸς τοσαῦτα πάσχει, οὕτως ὁ φιλάρετος γαλήνης ἀπολαύει. Καὶ ὁ μὲν ἀμυνόμενος ἀπέ-  
 5 ραντον κατασκευάζει τὴν ἔχθραν, ὁ δὲ φιλοσοφήσας ταχίστην ἐπάγει τελευτήν. Διὸ καὶ τὸν ἠλίθιον ἐξημεροῖ, καὶ εἰς φιλίαν ἐκκαλεῖται.

ΕΗ'.— ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ  
 Συμβουλευτική.

10 Μεγίστην καὶ σαυτῶ κάμοι δοίης ἂν χάριν, εἰ ἀμείνων σαυτοῦ γένοιο, καὶ εἰς αὐτὴν τῆς ἀρετῆς τὴν κορυφὴν ἀναδράμοις ἀπὸ τῶν ρεόντων, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὄντων ἀγαθῶν, ἐπὶ τὰ ὄντα καὶ μένοντα διαβαίνων.

ΕΘ'.— ΑΘΑΝΑΣΙΩ

15 Περὶ ἡγουμένων, ἀκολάστων ὄντων καὶ μεγάλας τιμωρίας ὀριζόντων τοῖς πταίοισι.

Οἶδά τινες τῶν ἡγουμένων, ἴσως δὲ καὶ ὑμεῖς, οἵτινες, ἀκόλαστοι ὄντες καὶ πολυτελεῖς, τῶ μεγάλας τοῖς πταίοισι ὀρίζειν τὰς τιμωρίας σωφρονίζοντας τοὺς ὑπηκόους,  
 20 ἄλλους δέ, κεκολασμένην μὲν καὶ σώφρονα δίαιταν ἔχοντας, ὧν δ' αὐτοὶ κρατοῦσι παθῶν ἐμπιπλῶντας τοὺς ἀρχομένους, τῶ μὴ ἐπεξιέναι, ἀλλὰ προάότητα πέρα τοῦ μέτρου ἐπιδείκνυσθαι. Ὡς ἁμαρτάνειν τοὺς μὲν χείρους ὄντας τῶν ἰδίων νόμων, τοὺς δέ, χείρονας ἀπεργαζομένους τοὺς ὑπο-  
 25 τεταγμένους Δραῖν γὰρ διδάσκουσιν αὐτούς, ἃ αὐτοὶ δραῖν οὐκ ἀξιοῦσι, καὶ τρυφᾶν τρυφῆς πόρρω καθεστηκότες, καὶ γεωργεῖν τὰς ἀλλοτριὰς συμφοράς, ἃς αὐτοὶ ἐπανορθοῦνται. Χρὴ γὰρ τοιγαροῦν ἐκείνοις μὲν παραινεῖν ἐμμένειν τοῖς οἰκείοις λόγοις καὶ μὴ τάναντία πράττειν, τούτοις δέ,

εἶναι δύσκολη, ἐνῶ ἡ ἀρετὴ εὐκόλη; Ὅτι ἡ κακία εἶναι γεμάτη ταραχές, ἐνῶ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀτάραχη; Γιατί, ὅπως ὁ κακὸς πάσχει τόσα πολλά, ἔτσι ὁ φίλος τῆς ἀρετῆς ἀπολαμβάνει γαλήνη. Καὶ ἐκεῖνος βέβαια ποὺ ἀμύνεται προκαλεῖ ἀτέλειωτη ἔχθρα, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸ πρῶγμα μὲ σύνεση, δίνει πάρα πολὺ γρήγορα τέλος σ' αὐτό. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀνόητο τὸν ἐξημερώνει καὶ τὸν προτρέπει σὲ φιλία.

#### 68.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΙΜΟΘΕΟ

Συμβουλευτική.

Θὰ ἔδινες καὶ στὸν ἑαυτὸ σου καὶ σὲ μένα πολὺ μεγάλη χάρη, ἐὰν μποροῦσες νὰ ὑπερβεῖς τὸν ἑαυτὸ σου, καὶ νὰ ἀνέβεις, ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα, ποὺ δὲν εἶναι κἂν ἀγαθὰ, στὴν κορυφὴ τῆς ἀρετῆς, μεταδίδοντας σ' αὐτὰ ποὺ εἶναι καὶ παραμένουν ἀγαθὰ.

#### 69.- ΣΤΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Γιὰ τοὺς ἡγουμένους, ποὺ εἶναι ἀκόλαστοι καὶ ἐπιβάλλουν μεγάλες τιμωρίες σὲ ἐκείνους ποὺ διαπράττουν πταίσματα.

Γνωρίζω μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἡγουμένους, ἴσως μάλιστα νὰ γνωρίζετε καὶ σεῖς, οἱ ὅποιοι, ἐνῶ κάνουν ζωὴ ἀκόλαστη καὶ πολυτελεῖ, τοὺς ὑφισταμένους τους, ποὺ πέφτουν σὲ παραπτώματα, τοὺς σωφρονίζουν μὲ τὸ νὰ τοὺς ἐπιβάλλουν μεγάλες τιμωρίες, καὶ ἄλλους πάλι, οἱ ὅποιοι, ἐνῶ ἔχουν περιορισμένη καὶ φρόνιμη ζωὴ, γεμίζουν τοὺς ὑφισταμένους τους μὲ τὰ πάθη ποὺ οἱ ἴδιοι συγκρατοῦν, ἐπειδὴ δὲν τοὺς τιμωροῦν, ἀλλὰ δείχνουν ἐπιείκεια πέρα ἀπὸ αὐτὴν ποὺ πρέπει. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι, αὐτοὶ ποὺ εἶναι χειρότεροι νὰ παραβαίνουν τοὺς δικούς τους νόμους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι νὰ κάνουν χειρότερους τοὺς πειθαρχικούς. Γιατὶ τοὺς διδάσκουν νὰ κάνουν αὐτὰ ποὺ οἱ ἴδιοι δὲν ἀπαιτοῦν, νὰ ἀπέχουν τελείως ἀπὸ τὸ νὰ κάνουν ζωὴ ἀπολαυστική, καὶ νὰ καλλιεργοῦν τίς ξένες συμφορές, τίς ὁποῖες οἱ ἴδιοι διορθώνουν. Πρέπει λοιπὸν ἐκείνους βέβαια νὰ τοὺς συμβουλεύον νὰ ἐπιμένουν στὴν ἐφαρμογὴ τῶν λόγων τους καὶ νὰ μὴ κάνουν τὰ ἀντί-

διὰ τοῦ μὴ πᾶσι συγχωρεῖν ἃ βούλονται, προαναστέλλειν τὰ πλημμελήματα. Χρὴ γὰρ συγγνώμην μὲν νέμειν τοῖς διὰ χρηστότητος ὠφελουμένοις, ἐπιτιμᾶν δὲ τοῖς δι' αὐτῆς βλαπτομένοις.

5 Ο΄.— ΕΠΙΜΑΧΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

“Οτι οὐχ ἀπλῶς τὰ χαρίσματα δίδοσθαι, ἀλλὰ πρὸς προπαρασκευὴν τῆς διανοίας τῶν δεχομένων αὐτά.

Οἶμαι μὴ ἀπλῶς τὰ χαρίσματα δίδοσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὴν προπαρασκευὴν τῆς διανοίας τῶν δεχομένων. Καί, εἰ  
10 δοκεῖ, τὰ κατὰ Μωσέα τὸν ἱεροφάντην σκοπήσωμεν. Ἐκεῖνος γάρ, ἐπειδὴ τὸν μὲν ἀδικοῦντα Αἰγύπτιον ἠμύνατο, τοὺς δ' ὁμοφύλους διαμαχομένους εἰς φιλίαν συνήλλαξεν, ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, τῶν μὲν Αἰγυπτίων κολαστής, τῶν δ' ὁμοφύλων νομοθέτης.

15 ΟΑ΄.— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Γνωσιμαχεῖν δεῖ τινα, καὶ μὴ δοκεῖτω ἀπιθάνω ἀπολογεῖσθαι.

Ἐπειδὴ γέγραφας, ὅτι Εὐσέβιος ὁ ἐπίσκοπος οὐ τῷ ἀποστῆναι τῶν συγγνώμης μειζόνων πταισμάτων γνωσιο-  
20 μαχεῖ, ἀλλὰ τῷ δοκεῖν ἀπολογεῖσθαι, ἀναισχυντεῖ, φάσκων “Τίνος ὢν ἐνδεὴς ἐπίπρασκον τὰς χειροτονίας; Ὡν γὰρ εὐξαιτ' ἂν ἕκαστος, εἰ μὴ καὶ ὑπὲρ εὐχὴν, ἀπολαύω, καὶ δόξης καὶ τιμῆς”, παρὼν τις φίλων τῶν μισοπονηρίας ἔνεκεν διαδοήτων, ἔφη· “Οτι μὲν τῆς ἐπισκοπῆς ἡ λειτουργία, ἥς  
25 παρὰ τὴν ἀξίαν ἀπέλαυσε, πάντων ἐστὶ τῶν ἀνθρώποις εὐκταίων ὄρος, οἶδα καὶ σύμφημι, τοῖς δὲ πρὸς κακίαν ῥέπουσι καὶ λήμματος ἠττωμένοις, οὐδὲν ἐστὶν αὐταρκές. Οὐδ' ἂν ἐγίνοντο ἐκ τῶν ἡγεμόνων τινὲς μοχθηροὶ καὶ κακοῦργοι, εἰ τοῖς ὑπάρχουσιν ἤρκοῦντο, καὶ συμμετρεῖσθαι

θετα, καὶ αὐτούς, μὲ τὸ νὰ μὴ τοὺς ἐπιτρέπουν ὅλα αὐτὰ ποὺ θέλουν, νὰ ἀνακόπτουν ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἁμαρτήματά τους. Γιατὶ πρέπει νὰ συγχωροῦν ἐκείνους ποὺ ὠφελοῦνται μὲ τὴν καλωσύνη, καὶ νὰ ἐπιτιμοῦν αὐτοὺς ποὺ βλάπτονται ἀπὸ αὐτήν.

#### 70.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΕΠΙΜΑΧΟ

“Ὅτι δὲν δίνονται τὰ χαρίσματα ἔτσι τυχαῖα, ἀλλὰ πρὸς προετοιμασία τῆς σκέψεως ἐκείνων ποὺ τὰ δέχονται.

Νομίζω ὅτι τὰ χαρίσματα δὲν δίνονται ἔτσι τυχαῖα, ἀλλὰ γιὰ νὰ προετοιμάσουν τὴ σκέψη ἐκείνων ποὺ τὰ δέχονται. Καί, ἂν νομίζεις, ὡς ἐξετάσουμε τὰ σχετικά μὲ τὸν ἱεροφάντη Μωυσῆ. Γιατὶ ἐκεῖνος, ἐπειδὴ ἐκδικήθηκε τὸν Αἰγύπτιο ποὺ ἀδικοῦσε<sup>33</sup>, ὀρίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀπὸ τὴ μὰ τιμωρὸς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νομοθέτης τῶν ὁμοφύλων του.

#### 71.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

“Ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωρίζει κανεὶς τὰ πταίσματά του, καὶ νὰ μὴ νομίζει ὅτι ἀπολογεῖται μὲ κάτι τὸ ἀπίστευτο.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Εὐσέβιος δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγει τὰ πταίσματα ποὺ εἶναι ἀνώτερα συγγνώμης, ἀλλὰ μὲ τὴ φαινομενικὴ ἀπολογία του ἐνεργεῖ ἀδιάντροπα, λέγοντας, “Ἀπὸ τί εἶχα ἀνάγκη καὶ πουλοῦσα τίς χειροτονίες; Γιατὶ, αὐτὰ ποὺ θὰ εὐχόταν ὁ καθένας, ἂν ὄχι καὶ περισσότερα, τὰ ἀπολαμβάνω, καὶ δόξα καὶ τιμὴ”, καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους ποὺ ἦταν παρών, πασίγνωστος γιὰ τὸ μῖσος του πρὸς τὴν πονηρία, ἄκου· “Ὅτι βέβαια τὸ λειτούργημα τοῦ ἐπισκόπου, τὸ ὁποῖο ἔλαβε χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζει, εἶναι ἀξίωμα ποὺ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εὐχονται νὰ τὸ λάβουν, τὸ γνωρίζω καὶ συμφωνῶ, γιὰ ἐκείνους ὅμως ποὺ ρέπουν πρὸς τὴν κακία καὶ ἐνδίδουν στοὺς χρηματισμούς, τίποτε δὲν εἶναι ἀρκετό. Οὔτε ἂν γίνονταν κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνες μοχθηροὶ καὶ κακοῦργοι, ἂν ἀρκοῦνταν στὰ ὑπάρχοντά τους, θὰ ἤξεραν καὶ

33. Ἱερ. 13, 23.

τάς εὐήμερίας ἤδεσαν. Ἄλλ' οἶμαι πολλάκις γίνεσθαι καὶ πλείους ἀπὸ τούτων, ἢ τῶν καταδεεστέρων. Ὅσῳ γὰρ καὶ ἐπηρμένοι παρὰ τοὺς ἄλλους εἰσί, καὶ φλεγμαίνουσι τῷ τύφῳ, καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς φρονεῖν ἀξιοῦσι, καὶ τὸ συμ-  
5 βουλευέσθαι ὕβριν ἠγοῦνται, τοσοῦτῳ καὶ αὐθάδεια καὶ ἐπιθυμία πλειόνων καὶ θάρσος τοῦ μηδ' ἂν ἀλῶσι δίκην ὑφέξειν, αὐτοῖς εἰσέρχεται. Γνωσιμαχείτῳ τοιγαροῦν καὶ μὴ δοκεῖτω ἀπιθάνῳ ἀπολογεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἀπολύεται τὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ καὶ γέλωτα προσοφλισκάνει.

10

ΟΒ'.— ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέσμα αὐτοῦ καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς; Καὶ πῶς ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιεῖν μεμαθηκότες τὰ κακά;».

Μάλιστα μὲν οὐδὲ φύσιν, οὐδ' οὐσίαν οὐσία, ἀλλὰ ποι-  
15 ότητα ποιότητι (ἥπερ κατὰ τὸν τῶν φιλοσόφων λόγον πέφυκε καὶ συμβαίνειν καὶ ἀποσυμβαίνειν ὄχημα γὰρ εἶναι τὴν οὐσίαν τῆς ποιότητος ὀρίζονται, ἥς μὴ ὑπαρχούσης, ἀνύπαρκτον εἶναι τὴν ποιότητά φασι), παρέβαλεν ἡ Γραφή, λέγουσα: «Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέσμα αὐτοῦ καὶ  
20 πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς; Καὶ πῶς ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιεῖν μεμαθηκότες τὰ κακά;». Πλήν, ἵνα μηδὲ περὶ τούτων ἀκριβολογήσωμεν, αὐτὴν τὴν ῥῆσιν, ἣν προφέρουσι, ἀνατρεπτικὴν οὖσαν τῶν παρὰ αὐτῶν κατασκευαζομένων, ἐπιδειῖξαι πειράσομαι. Τῷ γὰρ εἰπεῖν, «Μεμαθη-  
25 κότες τὰ κακά», τὸ δόγμα, ὃ δοκοῦσιν ἀναντίρρητον εἶναι, ἀνατρέπουσι. Πῶς γάρ, εἰ ἐκ φύσεως εἶχον τὸ εἰδέναι τὰ κακά, ἔφασκε τό, «Μεμαθηκότες τὰ κακά»; Εἰ δὲ μεμαθήκεσαν, καὶ ἀπομαθεῖν δυνήσονται. Οὕτω καὶ τ' ἄλλα πάν-

νά προσδιορίσουν τις εϋημερίες. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι πολλές φορὲς γίνονται καὶ περισσότεροι ἀπὸ αὐτούς, παρὰ ἀπὸ τοὺς ὑποδεέστερους. Γιατί, ὅσο πιὸ φαντασμένοι εἶναι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ φλογίζονται ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία, καὶ ἔχουν τὴν ἀξίωση ἢ σκέψη τους νὰ εἶναι πᾶνω ἀπὸ τὴ σκέψη τῶν πολλῶν, καὶ θεωροῦν προσβολὴ τὸ νὰ δέχονται συμβουλές, τόσο πιὸ μεγάλη εἶναι καὶ ἡ αὐθάδεια καὶ ἡ ἐπιθυμία τους γιὰ περισσότερα, καὶ τὸ θράσος τους τὸ νὰ μὴ δέχονται νὰ δικαστοῦν ὅταν συλλαμβάνονται. Ἄς ἀναγνωρίσει λοιπὸν τὰ πταίσματά του, καὶ ἄς μὴ νομίζει ὅτι ἀπολογεῖται μὲ αὐτὸ πού εἶναι ἀπίστευτο. Γιατὶ δὲν ἀπαλλάσσει ἔτσι ἀπὸ τίς κατηγορίες, ἀλλὰ καὶ γίνεται καταγέλαστος.

## 72.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

Στὴ ρήση· «Μπορεῖ νὰ ἀλλάξει ὁ Αἰθίοπας τὸ δέρμα του καὶ ἡ λεοπάρδαλη τὰ χρώματά της; Καὶ πῶς σεῖς θὰ μπορέσετε νὰ κάνετε καλὰ ἔργα, ἔχοντας μάθει νὰ κάνετε τὰ κακὰ<sup>34</sup>;

Οὔτε βέβαια τὴ φύση, οὔτε τὴν οὐσία μὲ τὴν οὐσία, ἀλλὰ τὴν ποιότητα μὲ τὴν ποιότητα (ἢ ὅποια, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τῶν φιλοσόφων, εἶναι φυσικὸ νὰ γίνεται καὶ νὰ ἀπογίνεται, καθόσον αὐτοὶ ὀρίζουν, ὅτι ἡ οὐσία εἶναι μέσον τῆς ποιότητας, πού, ἂν δὲν ὑπάρχει αὐτή, εἶναι, λένε, ἀνύπαρκτη καὶ ἡ ποιότητα) σύγκρινε ἡ Γραφή, λέγοντας· «Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλλάξει ὁ Αἰθίοπας τὸ μαῦρο δέρμα του καὶ ἡ λεοπάρδαλη τὰ χρώματά της; Καὶ πῶς σεῖς θὰ μπορέσετε νὰ κάνετε καλὰ ἔργα, ἀφοῦ ἔχετε μάθει νὰ κάνετε τὰ κακὰ;». Ὅμως, γιὰ νὰ μὴ μιλήσουμε οὔτε γι' αὐτὰ λεπτομερῶς, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποδείξω, ὅτι τὴ ρήση αὐτὴ πού προβάλλουν, ἀνατρέπει ἐκεῖνα πού αὐτοὶ κατασκευάζουν. Γιατὶ λέγοντας, «Ἀφοῦ ἔχετε μάθει νὰ κάνετε τὰ κακὰ», ἀνατρέπουν τὸ δόγμα πού νομίζουν ὅτι εἶναι ἀναντίρρητο. Γιατὶ πῶς, ἂν ἀπὸ τὴ φύση τους εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίζουν τὰ κακὰ, θὰ ἔλεγε, «Ἀφοῦ ἔχετε μάθει νὰ κάνετε τὰ κακὰ;» Ἄν ὅμως τὰ ἔμαθαν, θὰ μπορέσουν καὶ νὰ τὰ ξεμάθουν. Ἔτσι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα,

34. Ἱερ. 13, 23.

τα, τὰ δοκοῦντα τοῖς ἀπαιδευτοῖς συμπράττειν, ἀνατραπή-  
 σεται. Εἰ γὰρ καὶ ψυχικός ἄνθρωπος οὐ δύναται δέξασθαι  
 τὰ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ δυνήσεται. Καὶ εἰ δένδρον πονη-  
 ρὸν οὐ δύναται ποιεῖν καρπὸν καλόν, ἀλλὰ δυνήσεται. Οὐ  
 5 γὰρ ταυτὸν τὸ μὴ δύνασθαι, τῷ μὴ δυνήσεσθαι, ἀλλὰ τὸ  
 μὲν τὸν ἐνεστῶτα μηνύει χρόνον, καθ' ὃν ὁ ῥάθυμος, ῥάθυ-  
 μος ἐστί, τὸ δὲ τὸν μέλλοντα, καθ' ὃν ἐνδέχεται τὸν πρόην  
 φαῦλον, σπουδαῖον γενήσεσθαι. Καὶ βοᾷ μὲν τοῦτο τὰ  
 πράγματα καθ' ἐκάστην ἀμειβόμενα τὴν ἡμέραν, ἐγγυ-  
 10 ῶνται δὲ καὶ Γραφαί. Πῶς γὰρ ὁ Μελωδὸς πεσῶν ἀνέστη;  
 Πῶς δὲ ὁ Παῦλος, διώκτης ὢν, ἀντεμαχέσατο καὶ κήρυξ  
 τοῦ διωχθέντος κατέστη; Πῶς δὲ Πέτρος ἀρνησάμενος  
 ἀπετρίψατο τὴν κηλῖδα; Πῶς δὲ ἡ ἀγριέλαιος εἰς τὴν καλ-  
 λιέλαιον ἐνεκεντρίσθη; Πῶς οἱ Νινευῖται ἐσώθησαν; Πῶς  
 15 δὲ ὁ ληστής εἰς τὸν παράδεισον ἐπέμφθη;

Μαθὼν τοίνυν, ὅτι τῆς ἄνωθεν προηγουμένης ῥοπῆς, ὁ  
 βουλόμενος καὶ πόνων καὶ τὰ πάντα κινῶν (οὐ γὰρ ἀρκεῖ  
 ψιλὸν τὸ θέλειν) καὶ μανθάνει καὶ καρποφορεῖ καὶ σώζε-  
 ται, πάντα τὰ παρὰ σαυτοῦ ποιεῖ, τὰ πρὸς τὴν τῶν παιόν-  
 20 των διόρθωσιν βλέποντα.

#### ΟΓ'— ΠΑΥΛῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ

ᾠΟτι ἐφόδιον σωτηρίας ἐστί ἡ ἀνάγνωσις  
 τῶν ἱερῶν Γραφῶν.

Τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐφόδιον ἡγοῦ σω-  
 25 τηρίας, τρέφουσαν παραδείγμασιν εὐδοκίμοις τὸ φιλόκα-  
 λον καὶ ἀνδρῶδες τῶν μετὰ σπουδῆς ἀκρωμένων.

#### ΟΔ'— ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠῶ

Περὶ τῆς ἀμέτρου χαρᾶς καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς.

ᾠΟτε, Ἐζεκίου βασιλεύοντος, πᾶσαν τὴν Περσίδα



πού φαίνονται ὅτι εἶναι μὲ τὸ μέρος τῶν ἀμαθῶν, θὰ ἀνατραποῦν. Γαίτι, ἂν καὶ ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ δεχθεῖ τὰ πνευματικὰ<sup>35</sup>, ἀλλὰ θὰ μπορέσει. Καὶ ἔάν ἓνα δένδρο κακὸ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει καλὸν καρπὸ<sup>36</sup>, ὅμως θὰ μπορέσει. Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ δὲν μπορεῖ, μὲ τὸ δὲν θὰ μπορέσει, ἀλλὰ τὸ πρῶτο φανερώνει τὸν παρόντα χρόνο, κατὰ τὸν ὅποιο ὁ ὀκνηρὸς εἶναι ὀκνηρὸς, ἐνῶ τὸ δεύτερο φανερώνει τὸν μελλοντικὸ χρόνο, κατὰ τὸν ὅποιο εἶναι ἐνδεχόμενον ὁ πρῶτον φαῦλος νὰ γίνῃ σπουδαῖος. Καὶ αὐτὸ βέβαια τὸ φωνάζουν τὰ πράγματα, τὰ ὅποια μεταβάλλονται κάθε μέρα, τὸ ἐγγυῶνται ὅμως καὶ οἱ Γραφές. Γιατὶ πῶς ὁ Ψαλμωδὸς (ὁ Δαβὶδ), πού εἶχε ἀμαρτήσῃ, ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ αὐτήν; Καὶ πῶς ὁ Παῦλος, πού ἦταν διώκτης, μετεστράφη καὶ ἔγινε κήρυκας ἐκείνου πού εἶχε διώξει; Πῶς ἐπίσης ὁ Πέτρος, πού ἀρνήθηκε τὸν Χριστό, ἐξάλειψε τὴν κηλίδα; Πῶς πάλι ἡ ἀγριελιά μπολιάστηκε στὴν ἡμερὴ ἐλιά; Πῶς σώθηκαν οἱ Νινευῖτες; Καὶ πῶς ὁ ληστὴς στάλθηκε στὸν παράδεισον;

Μαθαίνοντας λοιπόν, ὅτι μὲ τὴν οὐράνια βούληση, ἡ ὁποία προηγεῖται, αὐτὸς πού θέλει καὶ προσπαθεῖ καὶ κάνει τὰ πάντα (γιατὶ δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ θέληση), καὶ μαθαίνει καὶ καρποφορεῖ καὶ σώζεται, κάνει ὅλα ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ σένα, τὰ ὅποια ἀποβλέπουν στὴ διόρθωση αὐτῶν πού φταῖνε.

### 73.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΑΥΛΟ

“Ὅτι ἡ ἀνάγνωση τῶν ἱερῶν Γραφῶν εἶναι ἐφόδιο τῆς σωτηρίας.

Τὴν ἀνάγνωση τῶν ἱερῶν Γραφῶν νὰ τὴ θεωρεῖς ἐφόδιο τῆς σωτηρίας, πού τρέφει μὲ καλὰ παραδείγματα τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ καλὸ καὶ τὸ ἀνδρικό ἦθος ἐκείνων πού τὴν ἀκοῦνε μὲ προσοχή.

### 74.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ

Γιὰ τὴν πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο χαρὰ καὶ τὶς συνέπειές της.

“Ὅταν βασίλευε ὁ Ἐζεκίας, ὀδηγώντας ὁ βάρβαρος ὄλον τὸν

36. Ματθ. 7, 17.

ἄγων, ἐπῆλθε τῇ Ἱερουσαλήμ ὁ βάρβαρος, καὶ τρόπαιον  
 ἔστη θαυμαστόν καὶ θεῖον καὶ τῶν πώποτε γενομένων ἐπι-  
 σημότερον, τότε δὴ, φυσηθέντι τῷ Ἐζεκία καὶ ὑπὸ τῆς χα-  
 ρᾶς μεῖζον ἢ κατὰ ἄνθρωπον φρονήσαντι, ἐπετέθη ὁ τῆς  
 5 ἀρρωστίας χαλινός, τὸ φρόνημα αὐτοῦ καταστέλλων, καὶ  
 τὴν ἀνθρωπεῖαν ἐλέγχων φύσιν, καὶ τὴν ἐκ χαρᾶς ἐγγενο-  
 μένην τῇ ψυχῇ νόσον ἰώμενος. Ὅτι γὰρ ὑπὸ χαρᾶς μᾶλλον  
 αἴρονται αἱ ψυχαί, ἔδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ὅτε γὰρ ἀπηλλά-  
 γησαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ εἶδον τὸν θυθὸν τάφον αὐτῶν  
 10 γεγεννημένον, τότε εἰς εἰδωλολατρίαν ἐτρέπησαν. Διαβάν-  
 τες γὰρ τὴν θάλασσαν καὶ μηδὲν κινδυνῶδες ὑπομείναν-  
 τες, ἐλθόντες εἰς τὴν γῆν ἐναυάγησαν. Ὅπερ Ἐπαμεινών-  
 δας ὁ Θηβαίων στρατηγὸς ἄριστα συνιδὼν, Λακεδαιμο-  
 νίους νικήσας καὶ τρόπαιον κατ' αὐτῶν στήσας, τῇ ἐξῆς  
 15 ὤφθη τοῖς φίλοις κατηφῆς καὶ στυγνός. Τῶν δὲ ἐρωτησά-  
 ντων μὴ τι λυπηρὸν συνέβη, Οὐχί, φησὶν, ἀλλ' ἐχθρὸς ἠσθό-  
 μην ἑμαυτοῦ, μεῖζον ἢ καλῶς ἔχει φρονήσαντος. Διὸ σήμε-  
 ρον κολάζω τὴν ἀμετρίαν τῆς χαρᾶς. Μὴ τοίνυν, μηδ' αὐ-  
 τὸς ἄλλυε, εἰ, τοῖς τῆς ψυχῆς κομῶν ἀγαθοῖς, ταῖς τοῦ σώ-  
 20 ματος δαμάξῃ ἀρρωστίαις, ἀλλὰ ἐννόει, ὅτι σοὶ τοῦτο ἢ  
 στεφάνους ὠδίνει, ἢ τὸ φρόνημα καταστέλλει.

### ΟΕ'.— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

#### Συμβουλευτική.

Μεγάλα μὲν σου τὰ τῆς νεότητος, ὡς φασι, πλημμελή-  
 25 ματα (πῶς γὰρ οὐ;), τὰ δὲ τοῦ γήρωτος ὑπερβολὴν οὐκ ἔχει.  
 Τὸ γὰρ ἐν γῆρα τοὺς νέους τοὺς ἐπὶ ἀσελγείᾳ θεβημένους  
 ἀποκρούπτειν, ἅπασαν ὑπερβάλλει ἀτοπίαν. Καὶ δῆλος εἶ<sup>3</sup>

37. Πρόκειται διὰ τὸν βασιλᾶ Σενναχερείμ Ἡσ. 36, 1 ἔ.

38. Ἐξ. 14, 21 ἔ.

Περσικὸ λαὸ ἐπιτέθηκε στήν Ἱερουσαλήμ<sup>37</sup>, καὶ στήθηκε τρόπαιο παράδοξο καὶ θεϊκό, καὶ πιὸ ἔνδοξο ἀπὸ ὅσα εἶχαν γίνεῖ μέχρι τότε, τότε λοιπὸν, ἐπειδὴ ἀλαζονεύθηκε ὁ Ἐζεκίας καὶ ἀπὸ τῆ χαρὰ του ὑπερηφανεύθηκε περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει στὸν ἄνθρωπο, τοῦ τέθηκε τὸ χαλινάρι τῆς ἀρρώστιας, περιορίζοντας τὴν ἔπαρσή του, ἐλέγχοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ θεραπεύοντας τὴν ἀρρώστια πού προκλήθηκε στήν ψυχὴ του ἀπὸ τὴ χαρὰ του. “Ὅτι βέβαια ἀπὸ τὴ χαρὰ τους οἱ ψυχὲς ὑπερηφανεύονται, τὸ ἔδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι. Γιατί, ὅταν ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ εἶδαν τὸν βυθὸ τῆς θάλασσας νὰ γίνετῃ τάφος τους<sup>38</sup>, τότε στράφηκαν στήν εἰδωλολατρία. Ἀφοῦ δηλαδὴ πέρασαν τὴ θάλασσα χωρὶς νὰ ἔχουν ὑποστῆ κανένα κίνδυνο, ὅταν ἔφτασαν στήν ξηρὰ ναυάγησαν<sup>39</sup>. Αὐτὸ ἀκριδῶς γνωρίζοντας πολὺ καλὰ ὁ στρατηγὸς τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδας, ὅταν νίκησε τοὺς Λακεδαιμόνιους καὶ ἔστησε τρόπαιο ἐναντίον τους, τὴν ἐπόμενη ἡμέρα ἐμφανίσθηκε κατηφὴς καὶ λυπημένος, καὶ ὅταν ἐκεῖνοι τὸν ρώτησαν, μήπως τοῦ σηνέδη κάτι τὸ λυπηρὸ, εἶπε: “Ὁχι, ἀλλὰ χθὲς αἰσθάνθηκα τὸν ἑαυτὸ μου νὰ ἔχει ὑπερηφανευθεῖ περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἔπρεπε. Γι’ αὐτὸ σήμερα τιμωρῶ τὴν ὑπερβολικὴν χαρὰ μου”. Οὔτε σὺ λοιπὸν νὰ στενοχωρεῖσαι, ἐάν, ὑπερηφανευόμενος γιὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς σου, δαμάζεσαι μὲ τίς ἀρρώστιες τοῦ σώματος, ἀλλὰ νὰ σκέφτεσαι ὅτι αὐτὸ ἦ σοῦ γεννᾷ στεφάνια, ἢ καταπραῖνει τὴν ὑπερηφάνειά σου.

## 75.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

### Συμβουλευτικὴ.

Εἶναι μεγάλες βέβαια, ὅπως λένε, οἱ ἁμαρτίες τῆς νεότητάς σου (πῶς δηλαδὴ ὄχι;), δὲν ξεπερνοῦν ὅμως τὰ ἁμαρτήματα τῶν γηρατειῶν σου. Γιατὶ τὸ νὰ ξεπερνᾷς στὰ γηρατεία σου μὲ αὐτὰ τοὺς νέους πού εἶναι διαδόητοι γιὰ τὴν ἀσέλγειά τους, ξεπερνᾷ κάθε ἀπρέπεια. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι πάσχεις ἀπὸ τὴν ἀσθένεια

39. Ἐξ. 32, 1.

τὰ Ἐπικούρου νοσῶν, καὶ τὴν γνώμην κατέχειν μὴ δυνάμενος, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων τὰ ἐκείνου δόγματα βεβαιῶν. Εἶργε τοίνυν, εἶργε σαυτὸν τοῦ θείου θυσιαστηρίου, μὴ ποτε σκηπτὸς κατὰ τῆς σῆς χωρήσειε κεφαλῆς

5

### ΟΣ'.- ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τό, «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν».

Οὐκ ἔστι, ὡς φίλη κεφαλὴ, μηχανὴν εὐρεῖν, δι' ἧς ἂν τις γένοιτο συμφορῶν ἐλεύθερος, ἀλλὰ θᾶπτον ἂν τις ἐν μεγίστῳ κλύδωνι κυβερνήτου καὶ οἰάκων χωρὶς διασωθεῖη, ἢ τὸν κλύδωνα τοῦ βίου τούτου διαφύγοι, πειρασμῶ μὴ περιπεσῶν. Εἰ γὰρ πειρατήριόν ἐστι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, πῶς ἔστιν, ἐν τῷ πειρατηρίῳ ὄντας, μὴ πειράζεσθαι; Τὸ γὰρ παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον, «Γρηγο-  
15 ρεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν», τὸ μὴ καταποθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἠνίξατο. Εἰ γὰρ τοῦτο, ὅπερ ἄλλοι νομίζουσιν, ἔφη ὁ Σωτῆρ, τῷ μηδαμῶς πειρασμῶ περιπεσεῖν, οὐκ ἂν ἔχοι λόγον καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μάλιστα εὐδοκιμηκότων ἀνδρῶν  
20 πολλοῖς καὶ μεγίστοις περιπεπτωκότων. Ἀλλὰ τὸ μὲν μὴ περιπεσεῖν ἴσως ἀδύνατον, τὸ δὲ μὴ ἠττηθῆναι, δυνατόν. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀμαθία βεβαπτισμένοι πρὸς τὰς συμφορὰς ἔχουσι τὰς ψυχὰς ἀπαρामυθήτους, οἱ δὲ λογισμῶ σάφρονι κυβερνώμενοι ἀπωθοῦνται ταύτας,  
25 οὐ τῷ γενναίως ἐνεγκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ στεφάνους ὄνειροπολεῖν.

### ΟΣ'.- ΕΥΛΟΓΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

Ἵτι τὸ χρεῶν οὐδὲ προμηνυόμενον διαφυγεῖν οἶόν τε.

30

Ἐκ τῶν περὶ τὸν θάνατον τῷ βασιλεῖ Ἀχαάβ συμβεδη-

40. Ματθ. 26, 41.

41. Ἰωβ 7, 1.

τοῦ Ἐπικούρου, καὶ μὴ μπορῶντας νὰ εἶσαι κάτοχος τῆς γνώ-  
μης ἐκείνου, μὲ τὰ ἔργα σου ἐπιβεβαιῶνεις τίς διδασκαλίες του.  
Ἐπομένως λοιπόν, ἀπομάκρυνε τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὸ θυσια-  
στήριο, γιὰ νὰ μὴ πέσει κάποτε κεραυνὸς πάνω στὸ κεφάλι σου.

#### 76.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΜΠΡΕΠΙΟ.

Στό· «Ἐργασθε καὶ προσεύχεσθε, γιὰ νὰ μὴ πέσετε  
σὲ πειρασμό»<sup>40</sup>.

Δὲν εἶναι δυνατόν, ἀγαπητέ μου, νὰ βρεθεῖ τρόπος μὲ τὸν  
ὁποῖο θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ ἀπολλαγεῖ ἀπὸ τίς συμφορῆς,  
ἀλλὰ θὰ μποροῦσε εὐκολώτερα κάποιος νὰ διασωθεῖ σὲ μεγάλη  
τρικυμία χωρὶς κυβερνήτη καὶ πηδάλια, παρὰ νὰ ξεφύγει τὴν  
τρικυμία τῆς ζωῆς αὐτῆς, χωρὶς νὰ πέσει σὲ πειρασμό. Γιατί, ἂν ὁ  
βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μέσο δοκιμασίας πάνω στὴ γῆ<sup>41</sup>, πῶς  
εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ βρισκόμαστε μέσα στὸ δοκιμαστήριο, νὰ μὴ  
δοκιμαζόμαστε; Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ εἶπε ὁ Σωτήρας, «Ἐργασθε  
καὶ προσεύχεσθε, γιὰ νὰ μὴ πέσετε σὲ πειρασμό», ὑπαινί-  
χθηκε τὸ νὰ μὴ ἀπορροφηθοῦμε ἀπὸ αὐτόν. Γιατί, ἂν ὁ Σω-  
τήρας εἶπε αὐτὸ ποὺ νομίζουν ἄλλοι, τὸ νὰ μὴ πέσουμε καθόλου  
σὲ πειρασμό, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει νόημα, ἀφοῦ καὶ οἱ προ-  
φῆτες καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἄνδρες ποὺ εὐδοκίμησαν πάρα  
πολὺ στὴν ἀρετὴ, ἔπεσαν σὲ πολλοὺς καὶ πάρα πολὺ μεγάλους  
πειρασμούς. Ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ πέσουμε βέβαια ἴσως εἶναι ἀδύνατο,  
εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ μὴ νικηθοῦμε. Οἱ περισσότεροι λοιπόν ἀπὸ  
τοὺς ἀνθρώπους, θυθισμένοι στὴν ἀμάθεια, ἔχουν ἀπαρηγόρητες  
τίς ψυχές τους στὶς συμφορῆς τους, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνῶνται  
ἀπὸ συνετὸ λογισμό, ἀποκρούουν αὐτές, ὄχι μόνο μὲ τὸ νὰ τίς  
ὑπομένουν γενναῖα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ ὄνειρεύονται στεφάνια.

#### 77.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΕΥΛΟΓΙΟ

Ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ, δὲν εἶναι δυνατόν  
νὰ τὸ ἀποφύγει κανεὶς, οὔτε κι' ἂν ἔχει προαγγελθεῖ

Ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνέβησαν σχετικὰ μὲ τὸν θάνατο τοῦ βασι-

κότων ἔστι θαυμάσαι, πῶς τὸ χρεῶν οὐδὲ προμηνυόμενον διαφυγεῖν οἶόν τε. Ὑπέρχεται γὰρ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἐλπίσι θωπεῦον χρησταῖς, καὶ περιάγει αὐτὰς ἐκεῖσε, ὅθεν αὐτῶν βεβαίως κρατήσῃ καὶ περιέσται.

5 **ΟΗ'.— ΧΡΥΣΗ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ**  
Ἐπαινετική.

Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους τὴν μεγαλοψυχίαν ταύτην ἐπεδείξατο ἢ σὴ μεγαλόνοια, ἣν μὲν ἂν οὐδ' οὕτω μικρόν, κοινὰ τὰ ὄντα τῷ γένει κεντῆσθαι. Ἀφήρει δ' ἂν τι  
10 τῆς φιλοτιμίας ἴσως, τὸ δοκεῖν ἀνάγκη τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως προσεῖναι. Νῦν δέ, τῆς ἐκεῖθεν αἰτίας περικεκομμένης (οἱ γὰρ υἱεῖς τοῦ τεθνεῶτος, οἱ καὶ εὐεργετηθέντες, οὐδ' ἐγνωρίζοντό σοι, εἰ μὴ συμφορὰ αὐτοὺς συνέστησεν), ἢ γνώμη καθαρῶς εὐδοκιμεῖ.

15 **ΟΘ'.— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**  
Συμβουλευτική.

Γράφομαί σε γραφὴν ὑπεροψίας, ὅτι Ζωσίμω περιτυγχάνων, ὡς μανθάνω, τῷ πρεσβυτέρω, οὐ καταντλεῖς αὐτοῦ τὰ πάθη, ἀλλ' Ἰπποκράτει πεισθεῖς, ὡς κεκρατημένω οὐκ  
20 ἐγχειρεῖς. Εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν σωματῶν τοῦτ' ἔδοξέ τισιν ἀληθές (καίτοι πολλάκις ἐλεγχθέν· ἐγχειρήσαντες γὰρ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν τοῖς κεκρατημένοις κατώρθωσαν), ἀλλ' ὁμως ἐπὶ τῶν ψυχῶν πλέον ἐλέγχεται. Οἶδαμεν γὰρ τινὰς ἐκ τοῦ θυθοῦ τῆς κακίας εἰς αὐτὴν ἀναβεβηκότας τῆς ἀρε-  
25 τῆς τὴν κορυφήν. Τὰ μὲν γὰρ σώματα τῇ τῆς φύσεως ἀνάγκη δέδοται, αἱ δὲ ψυχαὶ τῇ τῆς προαιρέσεως ἐξουσία τετίμηνται. Ὅσον τοίνυν εὐκολώτερον προαίρεσις φύσεως, το-

λιᾶ Ἀχαάβ<sup>42</sup>, εἶναι νὰ θαυμάσει κανεῖς, ὅτι αὐτὸ πού εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ (τὸ πεπρωμένο;) δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἀποφύγει κανεῖς, οὔτε κι' ἂν ἔχει προαγγελθεῖ. Γιατὶ εἰσέρχεται στὶς ἀνθρώπινες ψυχές, θωπεύοντάς τις μὲ καλές ἐλπίδες, καὶ τις ὀδηγεῖ ἐκεῖ, ὅπου θὰ τις κυριέψει σίγουρα καὶ θὰ γίνῃ κυρίαρχός τους.

## 78.- ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΧΡΥΣΗ

Ἐπαινετική.

Ἄν ἡ μεγαλωσύνη σου ἔδειχνε ἀκόμα καὶ στοὺς συγγενεῖς σου αὐτὴ τὴ μεγαλοψυχία, δὲν θὰ ἦταν καὶ τότε μικρό, τὸ νὰ γίνουν κοινὰ τὰ ὑπάρχοντα στὸ γένος, καὶ θὰ μπορούσε ἴσως κάποιος νὰ ἀφαιρέσει κάτι ἀπὸ τὴ γενναιοδωρία, μὲ τὴν σκέψη ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ φύση. Τώρα ὅμως πού ἡ αἰτία αὐτὴ δὲν ὑπῆρχε (ἀφοῦ οἱ υἱοὶ τοῦ νεκροῦ, πού εὐεργετήθηκαν, δὲν θὰ σοῦ ἦταν οὔτε κἂν γνωστοί, ἂν δὲν σοῦ τοὺς γνώριζε ἡ συμφορὰ), διακρίνεται καθαρὰ ἡ εὐδοκίμηση τῆς διάθεσός σου.

## 79.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Συμβουλευτική.

Σοῦ καταλογίζω τὴν κατηγορία ὑπεροψίας, γιατί, συναντώντας, ὅπως μαθαίνω, τὸν πρεσβύτερο Ζώσιμο, δὲν καθαρίζεις τὰ πάθη του, ἀλλὰ πιστεύοντας στὸν Ἰπποκράτη, δὲν ἐπιχειρεῖς τὴ θεραπεία του ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι κυριευμένος. Γιατί, ἂν καὶ στὰ σώματα αὐτὸ φάνηκε σὲ μερικοὺς ὅτι εἶναι ἀληθινό, (μολονότι βέβαια πολλές φορές ἀποδείχθηκε ἀναληθές· γιατί πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γιατροὺς πού ἐπιχείρησαν, κατόρθωσαν νὰ θεραπεύσουν τοὺς κυριευμένους ἀπὸ αὐτά), ἀλλ' ὅμως στὶς ψυχές ἀποδεικνύεται περισσότερο ἀναληθές. Καθόσον γνωρίζουμε μερικοὺς πού ἀπὸ τὸν θυθὸ τῆς κακίας ἀνέβηκαν στὴν κορυφὴ τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ τὰ σώματα βέβαια εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς φύσεως, οἱ ψυχές ὅμως ἔχουν τιμηθεῖ μὲ τὴν ἐξουσία τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς. Ὅσο λοιπὸν πιὸ εὐκολώτερη εἶναι ἡ

σοῦτον εὐχερέστερον τὸ ἀνενεγκεῖν τὴν ψυχὴν. Μηδὲν τοίνυν ἀπογινώσκων, πειρῶ αὐτὸν κατευθύνειν. Οὐ μικρὰ ἔσται σοι εὐκλεία παρὰ τῷ Θεῷ, εἴτ' ἀνύσεις, εἴτε καὶ μή· τὸ γὰρ ἑαυτοῦ πᾶν πληρώσεις. Ὡς πάντως τοίνυν εὐδοκί-  
 5 μήσων, εἰ προτρέψοιο αὐτὸν ἀνενεγκεῖν, οὕτω διάκεισο, καὶ μήτε νύκτωρ, μήτε μεθ' ἡμέραν αὕτη ἀπολειπέτω σε ἡ φροντίς. Τάχα καὶ αὐτός που σωθείη, καὶ οἱ σκανδαλιζόμενοι διορθωθεῖεν, καὶ οἱ κωμωδοῦντες αὐτὸν ἐπιστομισθεῖεν, καὶ σὺ ἀθανάτου εὐκλείας ἐπιτύχοις.

10

### Π'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ κρίσεως.

Πρώην μὲν ἔγραφον, ἐλπίζων σε τῆς κακίας ἀπαλλαγῆσεσθαι, καὶ πρὸς καθαρὰν ὑγιάν ἀναδραμεῖσθαι, νῦν δὲ κινδυνεύω, ὑπὲρ τοῦ μή καὶ ἄλλους εἰς τὸ βάραθρον τῆς  
 15 πονηρίας ὑπὸ σοῦ ἐμβληθῆναι, ποιεῖσθαι τὸν λόγον. Εἰ τοίνυν μὴ θούλει σῶσαι σαυτόν, τί καὶ ἑτέροις λυμαίνῃ; Τί καὶ τὰς ἄλλων τιμωρίας ἔλκεις ἐπὶ τὴν ἀθλίαν σαυτοῦ κεφαλὴν, τὰς χρεμετίζουσας ἐπιθυμίας μὴ ἀνασειράζων, ἕως ἂν αὐτῶν αἰμάξης τὰ στόματα, ἀλλ' ἄδειαν αὐταῖς δι-  
 20 δούς ὁρμᾶν ὅποι θούλονται; Ἀνασεύραζε τοίνυν αὐτάς, ἵνα μὴ τὰναντία τῶν Νινευιτῶν ὑπομείνης. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνοι, φοβηθέντες τὰ ῥήματα, οὐχ ὑπέμειναν τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων τιμωρίαν, οὕτω καὶ σὺ, τῆς ἀπὸ τῶν ῥημάτων καταφρονῶν ἀπειλῆς, τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ὑποστήσῃ  
 25 κόλασιν.

### ΠΑ'— ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τοῦ λεπροῦ καὶ γονορροῦς, τῶν ἀπειροχθέντων τῶν ἱερῶν περιδόλων.

Ἐπειδὴ τοὺς θεωρίας ὑποφαίνοντας καὶ τὸ γράμμα εἰς  
 30 τὸ πνεῦμα μεταρρυθμίζοντας, οὐκ οἶδ' ὅπως αἰτιασάμενος,



ἐλευθερία τῆς προαίρεσης ἀπὸ τῆ φύσης, τόσο πιὸ πολὺ εὐκόλο εἶναι νὰ ἀνυψώσει κανεὶς τὴν ψυχὴ. Χωρὶς νὰ ἀπογοητεύεσαι λοιπὸν, προσπάθησε νὰ τὸν καθοδηγήσεις. Γιατὶ δὲν θὰ εἶναι μικρὴ γιὰ σένα ἢ δόξα ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, εἴτε τὸ ἐπιτύχεις, εἴτε ὄχι· γιατί θὰ ἐκπληρώσεις ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα. Νὰ φέρεσαι λοιπὸν ἔτσι, μὲ τὴ σκέψη ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ ἔχεις ἐπιτυχία, ἂν τὸν προτρέψεις νὰ ἀνανήψει, καὶ οὔτε τὴ νύχτα, οὔτε τὴν ἡμέρα νὰ σοῦ λείπει αὐτὴ ἢ φροντίδα. Ἴσως καὶ αὐτὸς κάποτε νὰ σωθεῖ, καὶ αὐτοὶ ποὺ σκανδαλίζονται νὰ διορθωθοῦν, καὶ ὅσοι τὸν κοροϊδεύουν νὰ ἀποστομωθοῦν, καὶ σὺ νὰ ἐπιτύχεις ἀθάνατη δόξα.

### 80.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴν κρίση.

Σοῦ ἔγραψα προηγουμένως, ἐλπίζοντας ὅτι θὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν κακία, καὶ θὰ προστρέξεις πρὸς τὴν καθαρὴν ὑγεία, ἐνῶ τώρα ἀποτολμῶ νὰ σοῦ ἀπευθύνω τὸν λόγο αὐτὸν γιὰ νὰ μὴ πέσουν στὸ βάραθρο τῆς κακίας ἀπὸ σένα καὶ ἄλλοι. Ἐὰν λοιπὸν δὲν θέλεις νὰ σώσεις τὸν ἑαυτό σου, γιατί καταστρέφεις καὶ ἄλλους, Γιατὶ ἐπισύρεις ἐπάνω στὴν ἄθλια κεφαλὴ σου καὶ τὶς τιμωρίες τῶν ἄλλων, μὲ τὸ νὰ μὴ συγκρατεῖς τὶς ἐπιθυμίες σου ποὺ χλιμντρίζουν, μέχρι νὰ ματώσεις τὰ στόματά τους, ἀλλὰ τὶς ἀφήνεις νὰ ὀρμοῦν ὅπου θέλουν; Συγκράτησέ τις λοιπὸν, γιὰ νὰ μὴ πάθεις τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν Νινευιτῶν. Γιατὶ, ὅπως ἐκεῖνοι φοβήθηκαν τὰ λόγια καὶ δὲν ὑπέστησαν τὴν τιμωρία τῶν πράξεών τους, ἔτσι καὶ σὺ, περιφρονώντας τὴν ἀπειλὴ ἀπὸ τὰ λόγια, θὰ ὑποστρεῖς τὴν τιμωρία ἀπὸ τὶς πράξεις σου.

### 81.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Γιὰ τὸν λεπρὸ καὶ τὸν γονορρυῆ, ποὺ ἀπαγορεύθηκε ἢ εἰσοδὸς τους στοὺς ἱεροὺς χώρους.

Μὴ ξέροντας πῶς νὰ κατηγορήσω ἐκείνους ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὶς ἐξηγήσεις καὶ μεταβάλλουν τὸ γράμμα σὲ πνεῦμα,

καίτοι πολλάκις ὠφέλιμά τινα τοῖς ἀκροωμένοις λέγοντας, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐρμηνευθῆναί σοι λιπαρῶς παρεκάλεσας, καὶ προεβάλλου δι' ἣν αἰτίαν ὁ λεπρὸς καὶ γονορροῆς, οἷ τε τὰ ἄλλα νοσοῦντες ἀκούσια νοσήματα, ἀπείρ-  
 5 χθησαν τῶν ἱερῶν περιβόλων, ἐβουλόμην μὲν σιγῆσαι (οὔτε γὰρ ῥάδιον, οὔτε, εἰ ῥάδιον ἦν, ἔπρεπε τὰ τῆς φύσεως ἐκπομπεύειν μυστήρια), ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ δευτέροις ἐξεδιάσω με γράμμασιν, ὡς ἂν οἶος τε ὦ, συνεσταλμένως φράσω. Ἐπειδὴ γὰρ τεθέσπιστο, καὶ διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν σε-  
 10 μνότητα, καὶ διὰ τὴν τῶν γυναικῶν τιμὴν, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα (ὁσιότητος γὰρ τὸ τοιοῦτο πνεῖ), «Καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν καθαρισμῶ ἀκαθαρσίας αὐτῆς οὐκ εἰσελεύσῃ», πολλοὶ δὲ ἐν ἀφέδρω οὔσαις καὶ καθαιρομέναις ταῖς γυναιξίν, ἢ καὶ ἐγκύοις τυγχανούσαις, δι' οἴστρον καὶ ἀκο-  
 15 λασίαν, μᾶλλον δὲ μανίαν, ὁμιλοῦσι, κἀκεῖναι οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνέχονται (καίτοι τῶν ἀλόγων ζώων μετὰ τὴν σύλληψιν εἰς κοινωνίαν μὴ ἀπαντῶντων, διὸ καὶ θηλυτέραν φασί τινες κεκλήσθαι τὴν γυναῖκα, κατὰ σύγκρισιν τῶν θηλέων ζώων, ὡς τούτων μὲν διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ γένους  
 20 καταδεχομένων τὴν κοινωνίαν, τῶν δὲ γυναικῶν ἴσως δι' οἴστρον καὶ ἀκολασίαν, καίτοι τότε σβεννυμένης τῆς γυναικείας ἐπιθυμίας. Ἡ γὰρ φύσις, ἢ περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ ζώου ἀσχολεῖται, ἢ περὶ τὴν κάθαρσιν), συνέβαινε δὲ πολλάκις τὸ τοῦ ἀνδρὸς σπέρμα τῷ ἀκαθάρτῳ τῆς θηλείας  
 25 αἵματι μιγνύμενον, σῶμα ἀναπλάττειν οὐ καθαρὸν, οὐδὲ εὐκρατον, ἀλλὰ ποικίλοις πάθεσιν εὐάλωτον, ταῦτα βουλόμενος ὁ νομοθέτης προαναστεῖλαι τὰ κακά, τοὺς ἐκ τοιούτων συνουσιῶν τεχθέντας ἀπεκῆρυξεν ἐνταῦθα καὶ τῶν ἱερῶν συνόδων ἀφώρισεν, ἵνα μηκέτι τολμήσαιεν τοιαῦτα  
 30 δοῶν.

43. Βλ. Λευϊτ. κεφ. 13 καὶ 22 καὶ Ἀριθμ. 5, 1 ἐ.

ἂν καὶ βέβαια πολλές φορές λένε κάποια ὠφέλιμα πράγματα σ' αὐτούς πού τοὺς ἀκοῦνε, ἐπειδὴ μὲ παρακάλεσες πολὺ νὰ σοῦ ἐξηγήσω αὐτὰ τὰ γεγονότα καὶ ρώτησες γιὰ ποιὸν λόγο ὁ λεπρός καὶ ὁ σπερματορροῦς, καὶ ἐκεῖνοι πού πάσχουν ἀπὸ ἄλλες ἀθέλητες ἀρρώστιες<sup>43</sup>, ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς χώρους, θὰ προτιμοῦσα βέβαια νὰ μὴ μιλήσω (γιατὶ οὔτε εὐκολο εἶναι, οὔτε, καὶ ἂν ἦταν εὐκολο, εἶναι σωστὸ νὰ διαπομπεύουμε τὰ μυστήρια τῆς φύσεως), ἀλλ' ἐπειδὴ μὲ πίεσες καὶ μὲ δεύτερο γράμμα σου, ὅσο μπορῶ, θὰ σοῦ ἐξηγήσω μὲ ἐπιφυλακτικότητα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔχει θεσπισθεῖ, καὶ ἕξαιτίας τῆς σεμνότητος τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἕξαιτίας τῆς τιμῆς τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ γεγονὸς (γιατὶ τὸ πράγμα αὐτὸ ἀποπνέει σεβασμὸ), «Καὶ νὰ μὴ πλησιάσεις γυναῖκα κατὰ τὸν περίοδο τοῦ καθαρισμοῦ τῆς ἀκαθαρσίας της»<sup>44</sup>, πολλοὶ ὅμως, ἐνῶ οἱ γυναῖκες βρίσκονται στὴν περίοδο τῆς κάθαρσός τους, ἢ ἀκόμα συμβαίνει νὰ εἶναι ἔγκυες, ἕξαιτίας τοῦ μανιώδους πόθου καὶ τῆς ἀκολασίας, ἢ μᾶλλον τῆς μανίας τους, ἔρχονται σὲ συνουσία, καὶ ἐκεῖνες, δὲν ξέρω πῶς, ἀνέχονται (ἂν καὶ βέβαια τὰ ἄλογα ζῶα μετὰ τὴ σύλληψη δὲν ἔρχονται σὲ συνουσία, γι' αὐτὸ καὶ μερικοὶ λένε, ὅτι ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ ὀνομάζεται περισσότερο θηλυκὴ, σὲ σύγκριση μὲ τὰ θηλυκὰ ζῶα, ἐπειδὴ αὐτὰ βέβαια δέχονται τὴ συνουσία γιὰ τὴ διαδοχὴ τοῦ γένους, ἐνῶ οἱ γυναῖκες ἴσως ἕξαιτίας τῆς μανίας καὶ τῆς ἀκολασίας τους, ἂν καὶ τότε σβήνει ἡ γυναικεῖα ἐπιθυμία, γιατί ἡ φύση ἀσχολεῖται ἢ μὲ τὴ διάπλαση τοῦ ζώου, ἢ μὲ τὴν κάθαρση), συνέβαινε ὅμως πολλές φορές τὸ σπέρμα τοῦ ἀνδρα, ὅταν ἀναμιγνύοταν μὲ τὸ ἀκάθαρτο αἷμα τῆς γυναίκας, νὰ διαπλάθει σῶμα οὔτε καθαρὸ, οὔτε μὲ καλὴ ἰδιοσυγκρασία, ἀλλὰ εὐαίσθητο σὲ διάφορα πάθη, αὐτὰ τὰ κακὰ θέλοντας νὰ ἀνακόψει ἐκ τῶν προτέρων, αὐτούς πού γεννήθηκαν ἀπὸ τέτοιες συνουσίες τοὺς ἀποκήρυξε μὲ τὴν ἐντολὴ αὐτὴ καὶ τοὺς ἀπέκλεισε ἀπὸ τὶς ἱερὲς συνάξεις, γιὰ νὰ μὴ τολμήσουν ποτὲ νὰ κάνουν τέτοια.

---

44. Λευϊτ. 18, 19.

Ὅτι δὲ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δῆλον ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἰεζε-  
 κιήλ ἀναγεγραμμένων. Ἐκεῖσε γὰρ τὸν μὲν δίκαιον ἀνα-  
 κηρύττων ὁ Θεός, τὸν δὲ ἁμαρτωλὸν ἀποκηρύττων, τὸν  
 μὲν ἔφησε γυναικὶ ἐν ἀφένδρῳ οὔσῃ μὴ προσεληλυθέναι,  
 5 τὸν δὲ προσεληλυθέναι. Εἰ δὲ φαίης, τοῖς δρῶσι τὴν τιμω-  
 ρίαν ὀρίσαι ἐχρῆν, φαίην. Καὶ ποία ταύτης τῆς τιμωρίας  
 χαλεπωτέρα; Ὅταν γὰρ ἴδοιεν τοὺς ἐξ αὐτῶν τεχθέντας,  
 οὓς ἠϋχοντο πολλῶ ἑαυτῶν δοκιμωτέρους ἰδεῖν, μήτε εὐ-  
 χῶν, μήτε πανηγύρεων, μήτε πόλεων, μήτε ἱερῶν συνόδων  
 10 μετέχοντας, σκόπει πόσῃν ὑποστήσονται θάσανον. Διὰ  
 γὰρ τοῦτο, κάκεῖνο, ὡς οἶμαι, νενομοθέτηται. «Καὶ ἔσται  
 πᾶσα ψυχὴ, ἣτις ἂν μὴ περιτμηθῇ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἐξολο-  
 θρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς», ὅπερ τινὲς ὡς ἄλογον  
 παρεγράψαντο, τῶν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς περιτομὴν τὸ ῥητὸν  
 15 μετακομισάντων. Ἐχρῆν γὰρ, ἔφασαν, ῥηθῆναι, τὸν μὴ  
 περιτέμνοντα τὸ παιδίον αὐτοῦ ἐξολοθρευθῆναι, μὴ μὴν τὸ  
 ἄωρον νήπιον. Ἐγὼ δέ, εἰ καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν βλέπει κυ-  
 ρίως ὁ λόγος, οὐδὲ τὸ γράμμα παραγράφομαι. Κάνταῦθα  
 γὰρ ἡ αὐτὴ ἔννοια σωθήσεται. Τοῖς γὰρ πατράσιν ἀργαλε-  
 20 ωτέρα ἐστὶν ἡ τιμωρία, ὅταν τὰ παιδιά ἐξολοθρευθεῖεν.  
 Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τυχόν, εἰ καὶ πρὸ τῆς διαγνωστικῆς τῶν  
 καλῶν καὶ τῶν οὐ τοιούτων ἡλικίας τελευτήσοιεν, οὐδ' εἰ ἐν  
 τιμωρία γεγόνασιν, εἴσονται. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν εἰς τὴν δια-  
 γνωστικὴν ἡλικίαν, οὐ πάνυ χαλεπῶς ἐνέγκοιεν τὸ πρᾶγμα,  
 25 τῆς συνηθείας τὴν τιμωρίαν ἐξευμαριζούσης, καὶ μάλιστα,  
 ὅτε οὐδὲ ἐκούσιόν ἐστι τὸ ἔγκλημα, οἱ δὲ γονεῖς ἀνυπόστα-  
 τον ὑπομενοῦσι τὴν τιμωρίαν.

Εἰ τοίνυν νενόηταί σοι τὸ εἰρημένον περὶ τῶν ἀκουσίων  
 παθῶν (περὶ γὰρ τῶν ἐκούσιων οὐκ ἂν οἶμαί σε ζητήσῃν·  
 30 οἶσθα γὰρ ὡς Ὀζίας, τῇ ἱερωσύνῃ οὐ δέοντως ἐπιπηδή-  
 σας, καίτοι βασιλεὺς ὢν, ἐλεπρώθη), τῷ Θεῷ χάριν ἴσθι. Εἰ

45. Ἰεζ. 18, 6.

46. Γεν. 17, 14.

“Οτι αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία, εἶναι φανερό ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι γραμμένα στὸν Ἰεζεκιήλ<sup>45</sup>. Γιατὶ ἐκεῖ ὁ Θεός, ἀνακηρύσσοντας τὸν δίκαιο καὶ ἀπορρίπτοντας τὸν ἁμαρτωλό, εἶπε ὁ πρῶτος νὰ μὴ πλησιάζει γυναίκα κατὰ τὴν ἔμμηνο κάθαρσὴ της, ἐνῶ ὁ δεύτερος νὰ πλησιάζει. Ἄν ὅμως πείς, ὅτι ἔπρεπε σ’ αὐτούς πού τὸ κάνουν νὰ ὀρίσει τὴν τιμωρία, θὰ ἔλεγα· Καὶ ποιά τιμωρία θὰ ἦταν φοβερότερη ἀπὸ αὐτήν; Γιατὶ, ὅταν θὰ ἔβλεπαν ἐκείνους πού γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτούς, τοὺς ὁποίους εὐχόνταν νὰ τοὺς δοῦν πολὺ πιὸ ἀξιόλογους ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς τους, νὰ μὴ γίνονται δεκτοὶ οὔτε στίς προσευχές, οὔτε στίς πανηγύρεις, οὔτε στίς πόλεις, οὔτε στίς ἱερὲς συνάξεις, σκέψου πόση δοκιμασία θὰ αἰσθάνονταν. Γι’ αὐτὸ, ὅπως νομίζω, νομοθετήθηκε καὶ ἐκεῖνο· «Κάθε ψυχὴ πού δὲν θὰ περιτμηθεῖ τὴν ὀγδὴ ἡμέρα, θὰ ἐξολοθρευθεῖ ἀπὸ τὸν λαὸ της»<sup>46</sup>, τὸ ὁποῖο μερικοὶ τὸ διέγραψαν ὡς παράλογο, ἀποδίδοντας τὸ ρητὸ αὐτὸ στὴν περιτομὴ τῆς ψυχῆς. Γιατὶ ἔπρεπε, εἶπαν, νὰ λεχθεῖ ὅτι θὰ ἐξολοθρευθεῖ ἐκεῖνος πού δὲν περιτέμνει τὸ παιδί του, καὶ ὄχι τὸ ἄγουρο νήπιο. Ἐγὼ ὅμως, ἂν καὶ ὁ λόγος ἀναφέρεται κυρίως στὴν ψυχὴ, οὔτε τὸ γράμμα παραγράφω. Γιατὶ καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ διασώζεται τὸ ἴδιο νόημα. Καθόσον γιὰ τοὺς πατέρες ἡ τιμωρία αὐτὴ εἶναι πιὸ ἀφόρητη. Γιατὶ ἐκεῖνα ἐνδεχομένως, πρὶν φτάσουν στὴν ἡλικία νὰ διακρίνουν τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ, νὰ πεθάνουν, καὶ δὲν θὰ γνωρίσουν ὅτι ἦταν τιμωρημένα. Ἄλλὰ καὶ ἂν τυχὸν ἔρθουν σὲ ἡλικία ἱκανὴ νὰ διακρίνουν, δὲν θὰ φέρουν πολὺ δυσάρεστα τὸ πρῶγμα, ἐπειδὴ ἡ συνήθεια ἀνακουφίζει τὴν τιμωρία, ἰδιαιτέρα ὅταν τὸ παράπτωμα δὲν εἶναι θεληματικόν, καὶ οἱ γονεῖς θὰ ὑπομείνουν ἀνύπαρκτη τιμωρία.

Ἐὰν λοιπὸν σοῦ ἔγινε κατανοητὸ αὐτὸ πού εἰπώθηκε γιὰ τὰ ἀκούσια πάθη (γιατὶ γιὰ τὰ ἐκούσια δὲν νομίζω ὅτι θὰ ζητήσεις ἐξήγησι, γιατί γνωρίζεις ὅτι ὁ Ὁζίας, πού κατέλαβε τὴν ἱερωσύνη ὄχι ὅπως ἔπρεπε, ἂν καὶ ἦταν βασιλιάς, προσεβλήθη ἀπὸ λέπρα<sup>47</sup>), εὐχαρίστησε τὸν Θεό. Ἄν πάλι ὄχι, εἶναι λογικὸ νὰ

47. Β΄ Παραλ. 26, 19.

δὲ μή, ἀποδοχῆς ἂν εἶην δίκαιος παρὰ τῶν νοούντων τυ-  
χειν, ὅτι τὸ πρόπον καὶ τὸ σεμνὸν τῆς σαφηνείας ἐνταῦθα  
προετίμησα, τὰ τῆς φύσεως μὴ ἐκπομπεύσας μυστήρια.

ΠΒ'.— ΙΩΑΝΝΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

5 Ὅτι, ὁ ἀνδρεῖον φρόνημα ἔχων, οὐχ ἀλίσκεται  
τῇ τῶν ἀνδρογύνων θεᾷ.

Οὐδείς, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ἀνδρεῖον ἔχων τὸ φρόνημα  
καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς προσηγορίας ἄξιος, τῇ τῶν ἀνδρογύ-  
νων θεᾷ ἀλίσκεται, τῶν τὸν ἀνθρώπινον ἐξορχουμένων  
10 βίον, καὶ τὸ τηνικαῦτα μάλιστα εὐδοκιμούντων, ἤνικα ἂν  
ὡς μάλιστα ἐκκαυθῶσιν.

ΠΓ'.— ΑΙΜΙΛΙΑΝΩ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΙΩ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ

\* Προτρεπτικὴ πρὸς κατάσβεσιν τῆς προσωπικῆς ἔριδος.

Ὅτι μὲν λόγος πραῦς καὶ πάνσοφος, βοηθήματος δί-  
15 κην σβέσαι δύναται θυμὸν ἐκ μέσης καρδίας ζέοντα, μάλα  
ἀκριδῶς οἶδα. Εἰ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις λόγοις ἔνεστι  
φάρμακον εὐρεῖν κοιμῖσαι δυνάμενον, τοῦτο δὴ οὐκέτι σα-  
φῶς ἐπίσταμαι. Ἄλλ' εἰ μὲν ἀνύσω, δισχυρῖσαίμην, εἰ δὲ  
διαμάρομαι, μάλιστα μὲν λυπηθεῖην, ἥκιστα δὲ ἐμαντὸν  
20 μεμφοίμην. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ ἡ ἔρις ἡ ὑμέτερα οὐρανομή-  
κης, ὡς φασί, γεγεννημένη, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ πολ-  
λοὺς ἄλλους εἰς τὰ καίρια ἔτρωσε, βουλοίμην ὑμᾶς ταύτην  
μὲν σβέσαι καὶ ἀφανίσαι, εἰς δὲ φιλίαν παλινδρομήσαι, εἰ  
δὲ τοῦτο τέως, ὡς φασί τινες, οὐχ οἶόν τε, κἂν τῇ σιωπῇ  
25 ἐκνεύρισαι τὴν ἄμετρον φιλονεικίαν, καὶ μὴ ῥητοῖς καὶ  
ἀρρητοῖς ῥήμασι ταύτην αὐξῆσαι. Ἦν γὰρ παύσησθε ἃ  
μὴ θέμις καθ' ἑαυτῶν φθεγγόμενοι, ἠρέμα καὶ κατὰ μι-  
κρὸν σβεσθεῖσα ἡ ἔρις καὶ καταπεσοῦσα, τὴν φιλίαν ἀνα-  
ζωπυρῆσαι παρασκευάσει. Ὡσπερ γὰρ τοῖς κάμνουσι τὸ  
30 μὴ χειρὸν ἔχειν, ἀρχὴ γένοιτο ἂν τοῦ βέλτιον ἔχειν (ἢ γὰρ

βρω κατανόηση ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σκέπτονται ὀρθά, ὅτι ἐδῶ προτίμησα ἀντὶ τῆς σαφῆνειας τὸ πρέπον καὶ τὴ σεμνότητα, χωρὶς νὰ διαπομπεύσω τὰ μυστήρια τῆς φύσεως.

### 82.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΙΩΑΝΝΗ

“Οτι, ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀνδρικό φρόνημα, δὲν νικιέται ἀπὸ τὴ θεά τῶν βηλυπρεπῶν.

Κανένας, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ποὺ ἔχει ἀνδρικό φρόνημα καὶ εἶναι ἄξιος νὰ ὀνομάζεται ἄνδρας, δὲν νικιέται ἀπὸ τὴ θεά τῶν θηλυπρεπῶν, οἱ ὁποῖοι περνοῦν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ κουνιστοί, καὶ μάλιστα τότε τὸ πετυχαίνουν, ὅταν διεγείρονται πάρα πολύ.

### 83.– ΣΤΟΥΣ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΙΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς κατάσβεση τῆς προσωπικῆς ἐριδας.

“Οτι βέβαια ἓνας λόγος ἤρεμος καὶ πάνσοφος μπορεῖ ὡς βοήθητικό μέσο νὰ σθῆσει τὸν θυμὸ ποὺ βράζει μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά, τὸ γνωρίζω πολὺ καλά. Ἐὰν λοιπὸν καὶ στοὺς δικούς μου λόγους εἶναι δυνατὸν νὰ βρεῖτε φάρμακο ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ σᾶς καταπραῖνει, αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζω ἀκόμα πολὺ καλά. Ἄλλ’ ἐὰν βέβαια τὸ ἐπιτύχω, θὰ ἐπιμείνω, ἐὰν ὅμως ἀποτύχω, θὰ λυπηθῶ φυσικὰ πάρα πολὺ, ἀλλὰ θὰ κατηγορήσω τὸν ἑαυτό μου λιγώτερο. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ φιλονεικία ἢ δική σας, ὅπως λένε, ἔχει φτάσει μέχρι τὸν οὐρανὸ, πλήγωσε ὄχι μόνο ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους θανάσιμα, θὰ ἤθελα σεῖς νὰ τὴν σθῆσετε καὶ νὰ τὴν ἀφανίσετε, καὶ νὰ τὴν μεταστρέψετε σὲ φιλία. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν τώρα, ἔστω μὲ τὴ σιωπὴ σας νὰ ἀποδυναμώσετε τὴν ὑπερβολικὴ φιλονεικία καὶ νὰ μὴ τὴν αὐξήσετε μὲ λόγια ἐπιτρεπτά καὶ ἀνεπίτρεπτα. Γιατί, ἂν πάψετε νὰ λέτε ἐναντίον σας αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται, ἀφοῦ σθῆσει σιγὰ-σιγὰ καὶ ἤρεμα ἡ φιλονεικία σας καὶ ἐξαλειφθεῖ, θὰ κάνει τὴ φιλία σας νὰ ἀναθερμανθεῖ. Γιατί, ὅπως σ’ ἐκείνους ποὺ ὑποφέρουν, τὸ νὰ μὴ γίνεται ἡ κατάστασή τους χειρότερη, θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ἀρχὴ νὰ γίνῃ αὐτὴ καλύτερη (γιατὶ ἡ συνέχιση τῆς ἴδιας κατάστασης

ἐν τοῖς ὀξυτάτοις νοσήμασι ταυτότης βελτίωσις εἰκότως ἐνομίσθη), οὕτω καὶ ὑμῖν μάλα κάμνουσι (μὴ γὰρ δὴ ὑγίαινειν νομίζετε τοιαῦτα εἰς ἀλλήλους παροينوῦντες), τὸ μὴ ἐπιτροβῆναι τὸ πάθος, ἀρχὴ γένοιτο ἂν διορθώσεως. Εἴτε 5 οὖν ὑμῖν τέλεον ἀφανῖσαι δόξειε τὴν ἔχθραν, εἴτε μὴ περαιτέρω προελθεῖν, οὐκ ἀφαιρήσομαι ἑμαυτοῦ τὸ εὐέλπι ἄξιον εἶναι λόγου, διὰ λόγους κριθήσεσθαι.

ΠΔ'.— ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Συμβουλευτική.

10 Εἰ μὲν ἐμοὶ πείθοιο, μηδὲ ὄλωσ, εἰ δὲ σαντῶ, μὴ πάνυ εἰς ἀνάγκην κατάκλειε τοὺς σαντοῦ ἐχθρούς, μήποτε, σύμβουλον ἐν ταῖς ἀμηχανίαις λαβόντες τὴν ἀνάγκην (ἢ δ' ἐστὶ δεινὴ πρὸς ἀπόνοιαν, ὅταν ἀπόγνωσις αὐτὴν ἐρεθίσῃ), τοιαῦτά σε δράσωσιν, οἷα δράν αὐτοὺς μελετᾶς. Ἡ γὰρ 15 ἔφορος τῶν δρωμένων δίκη πολλάκις διὰ ἀπληστίαν τῶν νικῶντων εἰς τοῦναντίον τὰ πράγματα περιίστησιν.

ΠΕ'.— ΕΥΛΟΓΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ὅτι οὐκ ἔστι δαίμων ἀντιστῆναι ἀνθρώπῳ δικαίῳ.

20 Ἐγοῦμαι, ὅτι οὐδὲ ἀνθρώπῳ ἀγίῳ δαίμων ἀντιστῆναι δυνήσεται. Καὶ δῆλον μὲν ἀφ' ὧν οἱ ἀπόστολοι δαίμονας ἤλαννον, δῆλον δὲ καὶ ἀφ' ὧν ὁ Παῦλος τὸν Πύθωνα τὸν τὰ Ἑλλήνων ἄνω καὶ κάτω κυκῶντα λόγῳ ἀπήλασε. Κὰν τοῖς μαρτυρίοις δὲ ἢ ἐφεδρεύουσα τοῖς σώμασι τῶν ἀγίων 25 χάρις τούτους βασανίζει. Εἰ τοίνυν ταῦτα οὕτως ἔχει, ὡς ἢ τῶν πραγμάτων δείκνυσι πείρα, πῶς ἀγγέλω ἀντιστῆναι ἠδύνατο; Ἀλλ' οἶμαι (οὐ γὰρ διατείνομαι, ἀλλὰ γνώμην



στις έντονες ασθένειες δικαιολογημένα θεωρήθηκε βελτίωση), έτσι και σέ σᾶς πού ὑποφέρετε πάρα πολύ (γιατί μή νομίζετε ὅτι εἶστε ὑγιεῖς, ὅταν κάνετε τέτοια μεταξύ σας σάν μεθυσμένοι), τὸ νὰ μὴν ἐρεθίζετε τὸ πάθος, θὰ μπορούσε νὰ γίνει ἀρχὴ διορθώσης. Εἴτε λοιπὸν σᾶς φανεῖ καλὸ νὰ ἀφανίσετε τελείως τὴν ἔχθρα σας, εἴτε νὰ μὴ τὴν ἀφήσετε νὰ προχωρήσει περισσότερο, δὲν θὰ ἀφαιρέσω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου τὴν ἀξιόλογη ἐλπίδα, ὅτι θὰ κριθῶ γιὰ τὰ λόγια μου.

#### 84.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΩΝΑ

Συμβουλευτική.

Ἐὰν βέβαια πιστέψεις σέ μένα, καθόλου, ἂν ὅμως βασισθεῖς στὸν ἑαυτὸ σου, νὰ μὴ στριμώχνεις τοὺς ἔχθρους σου πολὺ στὴν ἀνάγκη, μήπως κάποτε, ἔχοντας σύμβουλο σὲς ἀμηχανίες τους τὴν ἀνάγκη (ἢ ὅποια εἶναι τρομερὴ σέ παράφρονες ἐνέργειες, ὅταν τὴν ἐρεθίζει ἢ ἀπόγνωση), σοῦ κάνουν τέτοια, τέτοια πού σχεδιάζεις νὰ τοὺς κάνεις ἐσύ. Γιατί ἡ δικαιοσύνη πού ἐποπτεύει αὐτὰ πού γίνονται, πολλές φορές ἐξαιτίας τῆς ἀπληστίας τῶν νικητῶν, μεταβάλλει τὰ πράγματα στὸ ἀντίθετο.

#### 85.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΛΟΓΙΟ

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν ὁ δαίμονας νὰ ἀντισταθεῖ  
στὸν δίκαιο ἄνθρωπο.

Νομίζω ὅτι ὁ δαίμονας δὲν θὰ μπορέσει νὰ ἀντισταθεῖ σέ ἅγιο ἄνθρωπο. Καὶ εἶναι φανερό αὐτὸ ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια οἱ ἀπόστολοι ἔδιωχναν δαίμονες<sup>48</sup>, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης φανερό καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο πού ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγο του ἔδιωξε τὸν Πύθωνα<sup>49</sup>, πού ἀναμίγνυε τίς διδασκαλίες τῶν Ἑλλήνων κἀνοντάς τις ἄνω - κάτω. Ἀλλὰ καὶ σὰ μαρτύρια ἢ χάρη πού παραμένει ὡς ἐφεδρεία σὰ σώματα τῶν ἁγίων, τοὺς βασανίζει. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι, ὅπως δείχνει ἢ πείρα τῶν γεγονότων, πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἀντισταθεῖ στὸν ἄγγελο; Νομίζω λοιπὸν (γιατί

49. Πράξ. 16, 16 ἔ.

ἀποφαίνομαι), ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Μωσέα ἐκάστῳ ἔθνει ἄγγελος ἀπενεμήθη· «Ὅτε γὰρ διεμέριζε», φησὶν, «ὁ Ὑψιστος τὰ ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ». Εἰ δὲ φαίης· Πῶς  
 5 οὖν οὐ παρεχώρει θάτερος θατέρῳ; φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν παρεχώρησε, πλὴν ἀμφοτέροι τῷ θεῷ δισχυρίζοντο νόμῳ. Ὁ μὲν γὰρ τὸ θεῖον προεβάλλετο πρόσταγμα, τὸ θεσπίζον ἀπολυθῆναι τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ μὴ βουλομένους μηδὲ μετανοήσαντας τοὺς Ἰουδαίους, ὁ δὲ ταῖς τῶν Ἰου-  
 10 δαίων ἰσχυριζόμενος πράξει, μένειν αὐτοὺς ἔτι ἐν τῇ ὑπερρορία, δίκαιον εἶναι ἔφασκε. Τοῦ γὰρ Θεοῦ εὐσεβοῦσί τε καὶ δικαιοπραγοῦσιν ἐπαγγειλαμένου τὴν ἐπάνοδον, κρατεῖν δεῖν ἔλεγε τὸ πρόσταγμα, ἀμετανοήτων ὄντων καὶ μηδ' εἰς ἰκεσίαν τραπέντων.

15 Ὅτι γὰρ καὶ τὸ μισοπόνηρον ἐπαιεῖ ὁ Θεός, τεκμηριοῖ τὰ κατὰ τὸν Φινεὲς γεγονότα. Δύο γὰρ φόνους αὐτὸν ἐργασάμενον ἐν μία καιροῦ ῥοπῇ, ἱερωσύνη τετίμηκεν. Οὐκ ἂν τοῦτο ποιήσας, εἰ ἀγαθότητα μόνην ἐνομοθέτει. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ νόμος διηγόρευε τὸν ἐξ Ἑβραίων δουλεύον-  
 20 τα ἐβδόμῳ ἔτει ἐλευθεροῦσθαι, εἰ δὲ μὴ ἐθέλει, προσάγεσθαι τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς, καὶ τρυπᾶσθαι αὐτοῦ τὸ ὠτίον, καὶ μένειν δοῦλον αἰώνιον. Τοῦ δὲ χρόνου τῆς ἐλευθερίας φοιτήσαντος, οὐδεμίαν οὗτοι αὐτῆς ἐποιοῦντο πρόνοιαν (ἴσως ἐμφιλοχωρήσαντες τοῖς βαρβάροις καὶ τὴν ἐκείνων  
 25 ἀσέβειαν τε καὶ πολιτείαν ζηλώσαντες). Ὁ τῶν Περσῶν ἄγγελος οὐδαμῶς αὐτοῖς προσήκειν τὴν ἐλευθερίαν δισχυρίζετο, εἴπερ ὁ νόμος τοὺς μὲν ἐθέλοντας ἐλευθεροῖ, κατὰ δὲ τῶν ἐθελόντων δουλεύειν, κυροῖ τῆς δεσποτείας τὴν ψῆφον, οὐκ ἀπανθρωπία νικώμενος, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ὑπο-  
 30 τιθέμενος. Ὁ δ' ἕτερος ἄγγελος, τὴν ἀγαθότητα ἔμπρο-

50. Δευτ. 32, 8.

51. Ἀριθμ. 25, 7 ἔ.

δὲν ἰσχυρίζομαι, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐκφράζω γνώμη) ὅτι, ἐπειδὴ, σύμφωνα μὲ τὸν Μωϋσῆ, σὲ κάθε ἔθνος ὀρίσθηκε ἓνας ἄγγελος, γιατί λέγει, «Ὅταν διαχώριζε ὁ Ὑψιστος τὰ ἔθνη, καθὼς διασκόρπιζε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδὰμ, ὀρισε τὰ ὄρια τῶν ἐθνῶν ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ»<sup>50</sup>. Ἐὰν ὅμως πείς· Γιατί λοιπὸν δὲν ὑποχωροῦσε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο; θὰ ἔλεγα, ὅτι ὑποχωροῦσε πάρα πολὺ, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο στήριζαν τὸν ἰσχυρισμὸ τους στὸν νόμο τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὁ ἓνας προέβαλλε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ὀριζε νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία οἱ Ἰουδαῖοι, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ θέλουν, καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν μετανοήσει, ἐνῶ ὁ ἄλλος, στηριζόμενος στὶς πράξεις τῶν Ἰουδαίων, ἔλεγε ὅτι εἶναι δίκαιο νὰ μείνουν στὴν ἐξορία. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε τὴν ἐπιστροφή τους, ἐὰν θὰ εἶναι εὐσεβεῖς καὶ θὰ ἐνεργοῦν δίκαια, ἔλεγε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἰσχύει ἡ ἐντολή, ἀφοῦ ἦταν ἀμετανόητοι καὶ δὲν εἶχαν στραφεῖ οὔτε κἂν σὲ θερμὴ παρακλήση.

Ὅτι ὅμως ὁ Θεὸς ἐπαινεῖ ἐκεῖνον ποὺ μισεῖ τὸ κακό, τὸ ἀποδεικνύουν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Φινεές γεγονότα. Γιατί, ἐνῶ διέπραξε δύο φόνους<sup>51</sup> μέσα σὲ μιὰ στιγμή, τὸν τίμησε μὲ τὴν ἱερωσύνη, πράγμα ποὺ δὲν θὰ τὸ ἔκανε, ἐὰν νομοθετοῦσε μόνο τὴν ἀγαθότητα. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ νόμος ὀριζε ὁ Ἑβραῖος ποὺ ἦταν δοῦλος τὸν ἔβδομο χρόνο νὰ ἀφήνεται ἐλεύθερος, καὶ ἂν δὲν θέλει, νὰ ὀδηγεῖται στὴν εἴσοδο τῆς σκηνῆς, νὰ τρυπιέται τὸ αὐτί του, καὶ νὰ μένει αἰώνια δοῦλος<sup>52</sup>, καὶ ὅταν ἔφτανε ὁ χρόνος τῆς ἐλευθερίας τους αὐτοὶ δὲν ἔδειχναν κανένα ἐνδιαφέρον γι' αὐτὴν (ἴσως ἐπειδὴ εἶχαν ζήσει μαζί μὲ τοὺς βαρβάρους, καὶ εἶχαν ζηλέψει τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀσέβεια ἐκείνων), ἐνῶ ὁ ἄγγελος τῶν Περσῶν ἐπέμεινε σ' αὐτούς, ὅτι δὲν τοὺς χρειάζεται ἡ ἐλευθερία, ἐφόσον ὁ νόμος ἐκείνους ποὺ θέλουν τοὺς ἐλευθερώνει, καὶ ἀντίθετα γι' αὐτούς ποὺ ἠθελαν νὰ μείνουν δοῦλοι, ἐπικυρώνει τὴν ἀπόφαση τῆς κυριότητος, χωρὶς νὰ γίνεται ἀπάνθρωπος, ἀλλὰ ἐφαρμόζοντας τὸ δίκαιο. Ἀντίθετα ὁ ἄλλος ἄγγελος,

52. Ἐξ. 21, 1 ἐ.

σθεν τοῦ δικαίου τιθέμενος, τὴν θεῖαν χάριν ᾧετο δεῖν νικᾶν, τὴν καὶ ἀναξίους αὐτοὺς ὄντας ἐλευθερῶσαι προηρημένην. Ὡστε ἀμφότεροι τῷ θεῷ νόμῳ συνηγωνίζοντο, ὁ μὲν μισοπόνηρος ὢν, ὁ δὲ ἀγαθός. Ἀμφότερα γὰρ ὁ Θεός ἐπαινεῖ, ἐνίκησε δὲ ἡ χάρις, τῆς ἀγαθότητος τὸ δίκαιον παραγραψαμένης. Ἔωλος γὰρ πᾶς λόγος μετὰ τὴν θεῖαν ψῆφον. Πολλάκις γὰρ καὶ στρατιωτῶν ἀμφισθητούντων πρὸς ἑαυτούς, καὶ ἑκατέρου τὸ δίκαιον προβαλλομένου, ἡ τοῦ βασιλέως ψῆφος λύει τὴν φιλονεικίαν. Ταῦτα δὲ καὶ 10 ἐλέγετο καὶ ἐγίνετο πρὸς τὸ συμφέρον, ὥστε τὸν μὲν Δανιήλ γνῶναι ὅτι εἰσηκούσθη, τὸν δὲ λαὸν ἀκούσαντα ὅτι καὶ ἀνάξιον αὐτὸν ὄντα σώζει, διὰ τε τὴν οἰκείαν ἐπαγγελίαν καὶ τὴν τοῦ δικαίου πρεσβείαν, σωφρονέστερον γενέσθαι καὶ ἐπιθυμῆσαι τῆς ἐπανόδου, ὡς μεγίστων τευξόμενον 15 ἀγαθῶν, εἰ τῆς πατρίδος αὐθις ἀξιωθείη.

#### ΠΣ'.— ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Δι' ἣν αἰτίαν πολλοὶ πολλάκις, τὰ αὐτὰ πεπλημμεληκότες, οὐ τὴν αὐτὴν ἔδοσαν δίκην.

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν πολλοὶ πολλάκις τὰ 20 αὐτὰ πεπλημμεληκότες, οὐ τὴν αὐτὴν ἔδοσαν δίκην, φημί, Ἐπειδὴ πολλή ἐστι τοῦ κριτοῦ ἡ ἀκρίβεια. Ἐν γὰρ τοῖς πταίσμασι οὐ τὸ εἶδος ζητεῖται μόνον τοῦ ἁμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἁμαρτόντος καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ ὁ καιρὸς καὶ ὁ τόπος καὶ τὸ γένος, καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰ 25 ἐλυπήθη, εἰ ἤσθη, εἰ ἀναλγήτως διετέθη, εἰ ἐνέμεινεν, εἰ μετέγνω, εἰ ἐκ περιστάσεως, εἰ κατὰ ἀγάπην, εἰ κατὰ μελέτην. Καὶ πολλὰ ἕτερα ἐστὶ, δι' ὧν ἡ βάσανος αὐτὴ χωρεῖ καὶ καιροῦ διάφορα ἐξετάζεται, καὶ πολιτείας κατάστασις. Οὐ γὰρ ὁ πρὸ νόμου καὶ μετὰ νόμον καὶ μετὰ τὴν χάριν 30 τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν ἁμαρτῶν, τὴν αὐτὴν δίκην ὑφέξει,

βάζοντας τὴν ἀγαθότητα μπροστὰ ἀπὸ τὸ δίκαιο, νόμιζε ὅτι πρέπει νὰ νικᾷ ἡ θεία χάρη, ἢ ὁποῖα θέλει νὰ ἐλευθερώνει ἀκόμα καὶ αὐτοὺς πού εἶναι ἀνάξιοι. Ὡστε καὶ οἱ δύο ἀνταγωνίζονταν μὲ βάση τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ ὁ βέβαια ὁ ἕνας ἦταν μισοπόνηρος, καὶ ὁ ἄλλος ἀγαθός. Γιατὶ ὁ Θεὸς τὰ ἐγκρίνει καὶ τὰ δύο, ἀλλὰ νίκησε ἡ χάρη, προκρίνοντας τὴν ἀγαθότητα ἀντὶ τοῦ δικαίου. Γιατὶ εἶναι μάταιος κάθε λόγος μετὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ. Πολλές φορές ἄλλωστε καὶ οἱ στρατιῶτες, ὅταν ἔχουν μεταξύ τους διαφορὰς καὶ ἡ κάθε πλευρὰ προβάλλει τὸ δίκαιο, τὴν διαφορὰ τὴν λύνει ἡ ἀπόφαση τοῦ βασιλιᾶ. Αὐτὰ βέβαια καὶ λέγονταν καὶ γίνονταν πρὸς τὸ συμφέρον, ὥστε ὁ Δανιὴλ νὰ γνωρίσει ὅτι εἰσακούσθηκε, καὶ ὁ λαός, ἀκούοντας ὅτι, ἂν καὶ εἶναι ἀνάξιος, τὸν σώζει ὁ Θεὸς ἕξαιτίας τῆς δικῆς του ὑπόσχεσης καὶ τῆς μεσολάβησης τοῦ δικαίου, νὰ γίνῃ πιὸ ἐγκρατῆς, καὶ νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν ἐπιστροφή, ἐπειδὴ θὰ ἐπιτύχει πολὺ μεγάλα ἀγαθὰ, ἐὰν ἀξιωθεῖ νὰ γυρίσῃ πάλι στὴν πατρίδα του.

#### 86.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΕΥΔΑΙΜΟΝΑ

Γιὰ ποιὸ λόγο πολλοὶ πολλὰς φορές, ἐνῶ διέπράξαν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, δὲν τιμωρήθηκαν τὸ ἴδιο.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, γιὰ ποιὸν λόγο πολλοί, ἐνῶ ἔκαναν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, δὲν τιμωρήθηκαν μὲ τὴν ἴδια ποινή, σοῦ ἀπαντῶ, Ἐπειδὴ ἡ ἀκρίβεια τοῦ κριτῆ εἶναι πολὺ μεγάλη. Γιατὶ στὰ πταίσματα δὲν ἐξετάζεται μόνο τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἡ διάθεση ἐκείνου πού ἁμάρτησε, καὶ τὸ ἀξίωμα, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ τόπος, καὶ ἡ καταγωγή, καὶ ἐὰν μετὰ τὴν ἁμαρτία λυπήθηκε, ἂν εὐχαριστήθηκε, ἂν ἐνήργησε μὲ ἀναισθησία, ἐὰν ἐπέμεινε, ἐὰν μετανόησε, ἐὰν τὸ ἔφερε ἡ συγκυρία, ἐὰν τὸ ἔκανε ἀπὸ ἀγάπη, ἢ ὕστερα ἀπὸ μελέτη. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα προχωρεῖ αὐτὴ ἡ ἐξέταση. Ἐξετάζεται καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ καιροῦ, καὶ ἡ κατάσταση τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς. Γιατὶ δὲν θὰ ὑποστῇ τὴν ἴδια τιμωρία, ἂν ἔκανε τὴν ἴδια ἁμαρτία πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο, ἢ μετὰ τὸν νόμο, ἢ καὶ μετὰ τὴν χάρη. Ἀλλὰ ὁ ἕνας θὰ

ἀλλ' ὁ μὲν ἡμερωτέραν, ὁ δὲ ἀκριβεστέραν, ὁ δὲ ἀπαραίτητον. Ταῦτα γὰρ διαρρήδην ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς κεκήρυκται.

ΠΖ'.— ΠΙΣΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

5

Πῶς δεῖ πολιτεύεσθαι.

Τοιαῦτα λέγε καὶ πράττε, δι' ὧν καὶ εἴης καὶ νομίζοιο, οὐ μόνον εὐσεβέστατος, ἀλλὰ καὶ δικαιοτάτος

ΠΗ'.— ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

10

Δι' ἣν αἰτίαν ὁ Χριστὸς τοὺς ἑαυτοῦ φοιτητὰς ἐπεστόμισεν, ἐπιτιμήσαντας τῇ πολύτιμον μύρον ἐκχεῖν μὴ παραιτησαμένη.

Ἐπειδὴ γέγραφας, θαυμάζειν ὅπως ὁ Χριστὸς τοὺς φοιτητὰς ἐπεστόμισεν, ἐπιτιμήσαντας τῇ πολύτιμον μύρον ἐκχεῖν μὴ παραιτησαμένη, καίτοι δόξαντας τὸν ὑπὲρ τῶν  
15 πτωχῶν ποιεῖσθαι λόγον, φημι ὅτι, Οὐκ ἂν ὁ ἄνω καὶ κάτω περὶ ἐλεημοσύνης διαλεγόμενος καὶ ταύτην τῶν θυσιῶν προκρίνων, νῦν ταύτην, ὡς νομίζεις, ἐξέβαλεν. Ὁ γὰρ λέγων, «ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν», καὶ «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται», καὶ «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε», οὐκ ἂν εἰς τοῦναντίον περιετράπη. Ἐπειδὴ ἡ  
20 προσελθοῦσα γυνὴ ἔφθη ἐκχεῖν τὸ ἔλαιον, ἀτοπώτατον ἠγήσατο ἡ θεία σοφία πηρῶσαι αὐτῆς τὴν πίστιν, διὸ καὶ συνηγόρησε αὐτῇ, καὶ εἶπεν, «ἔργον καλὸν ἐποίησεν». Ὅρα τὴν ἄρρητον σοφίαν. Οὐκ εἶπε, «Καλὸν ἔργον γέγονεν», ἀλλ', «ἐποίησεν». Οὐ γὰρ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ πρᾶγμα ἐξετάζει, ἀλλὰ μετὰ τοῦ προσώπου τῆς γυναικός, οἴονεὶ λέγων Ἐπειδὴ ἅπαξ ἐποίησεν, ἀποδοχῆς ἐστὶν ἀξία.

Μὴ τοίνυν τὴν ἀκριβείαν παρ' αὐτῆς ἐπιζητήσωμεν,

53. Ὡσηέ 6, 6. Μαθθ. 9, 13.

54. Μαθθ. 5, 7.

τιμωρηθεῖ ἐπιεικέστερα, ὁ ἄλλος πιὸ αὐστηρὰ, καὶ ὁ ἄλλος ἀπαραιτήτως. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ διακηρύσσονται πολὺ καθαρὰ μέσα στὶς ἱερὲς Γραφές.

### 87.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΙΣΤΟ

Γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ ζεῖ κανεῖς.

Νὰ λές καὶ νὰ κάνεις αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα καὶ θὰ εἶσαι καὶ θὰ θεωρεῖσαι, ὄχι μόνο πάρα πολὺ εὐσεβής, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ δίκαιος.

### 88.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΣΚΛΗΠΙΟ

Διὰ ποιὸ λόγῳ ὁ Χριστὸς ἐπέπλεξε τοὺς μαθητὲς του ποὺ ἐπέκριναν τὴ γυναῖκα ποὺ δὲν σταμάτησε νὰ χύνει τὸ πολύτιμο μύρο.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, ὅτι ἀπορεῖς, πῶς ὁ Χριστὸς ἐπέπληξε τοὺς μαθητὲς του ποὺ ἐπέκριναν ἐκείνην ποὺ δὲν σταμάτησε νὰ χύνει τὸ ἀκριβὸ μύρο, ἂν καὶ νόμισαν ὅτι μιλοῦν γιὰ τοὺς φτωχοὺς, σοῦ λέγω ὅτι· Αὐτὸς ποὺ πάντοτε καὶ παντοῦ μιλοῦσε γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη καὶ τὴν προτιμοῦσε ἀπὸ τὴ θυσία, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν τώρα, ὅπως νομίζεις, νὰ τὴν ἀπορρίψει. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ λέγει, «Ἀγάπη θέλω, καὶ ὄχι θυσία»<sup>53</sup>, καὶ, «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, γιατί αὐτοὶ θὰ ἐλεηθοῦν»<sup>54</sup>, καὶ, «Ἐφόσον τὸ κάνατε σὲ ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους ἀδελφούς μου, τὸ κάνατε σ' ἐμένα»<sup>55</sup>, δὲν θὰ ἦταν δυνατό νὰ δεχθεῖ τὸ ἀντίθετο. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα ποὺ τὸν πλησίασε ἔφτασε νὰ χύσει τὸ μύρο, ἡ θεία σοφία θεώρησε πῶς ἦταν πάρα πολὺ ἄτοπο νὰ βλάψει τὴν πίστη της. Γι' αὐτὸ καὶ ὑποστήριξε τὴν πράξη της καὶ εἶπε· «Ἐκανε καλὸ ἔργο»<sup>56</sup>. Πρόσεχε τὴν ἀπερίγραπτη σοφία. Δὲν εἶπε, «Καλὸ ἔργο ἔγινε», ἀλλὰ, «ἔκανε». Γιατὶ δὲν ἔξετάζει αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν πράξη, ἀλλὰ μαζί μὲ τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας, ποὺ εἶναι σὰ νὰ λέγει· Ἐπειδὴ τὸ ἔκανε μὰ φορὰ, εἶναι ἄξια ἀποδοχῆς.

Ἄς μὴ ζητήσουμε λοιπὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀκριβεία, ἀλλ' ὡς

55. Ματθ. 25, 40.

56. Ματθ. 26, 10.

ἀφ' ὧν οἶόν τε ἐστὶ στέφανον αὐτῇ πλέξωμεν. Εἰ δὲ μὴ τού-  
 τῳ τῷ νῶ ἀπεδέξατο τὸ γύναιον, ἐχρῆν νομοθετῆσαι πᾶσι  
 μιμήσασθαι αὐτήν. Εἰ δὲ μηδὲν τοιοῦτο εἶπεν, ἔδειξεν ὡς  
 διὰ συγκατάβασιν ἐκείνην ἀπεδέξατο. Εἰ μὲν γὰρ εἰπόντος  
 5 αὐτοῦ πεποίηκε, νόμος ἔστω, εἰ δὲ πεποιηκυῖαν οὐκ ἠπό-  
 ρησε, μὴ εἰς νόμον ἀγαγέτωσαν τὴν συγκατάβασιν. Εἰ γὰρ  
 ἐν τῇ Παλαιᾷ τὰς θουσίας ἐπιτρέψας, ὕστερον ἀνέτρεψε,  
 πῶς ἐνταῦθα μηδὲ ἐπιτρέψας ἐνομοθέτησεν; Ὡσπερ γάρ,  
 εἰ πρὸ τοῦ ἐκχεῖν ἠρωτήθη, ἐκέλευσεν ἂν αὐτὸ πραθῆναι  
 10 καὶ δοθῆναι πτωχοῖς, οὕτω μετὰ τὸ ἐκχυθῆναι ἄτοπον ἦν  
 διὰ τῆς ἐπιτιμήσεως σβέσαι τῆς γυναικὸς τὴν πίστιν. Οὕ-  
 τω καὶ νῦν ποιοῦσιν οἱ τῶν ἱερωμένων εὐδόκιμοι. Εἰ μὲν  
 γὰρ τις εἶποι, Ἀναθεῖναί τι βούλομαι, κελεύουσιν αὐτὸν  
 δοῦναι πτωχοῖς, εἰ δὲ φθῆ ἐκεῖνος κατασκεύασαι, οὐ μόνον  
 15 οὐκ ἐπιτιμῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἠρέμα ἀποδέχονται, οὐ τοῦτο  
 ἐκείνου προκρίνοντες. Οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο ἐπεδήμησεν ὁ  
 Χριστός, ἵνα χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ τὰς Ἐκκλησίας ἐμπλή-  
 σῃ, ἀλλὰ ἵνα μὴ τὸν ἀναθέντα ἀπορήσωσιν.

### ΠΘ'.— ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΠΟΙΗΤῆ

20

Ὅτι οὐδὲν ἴσον ἀρετῆς.

Ἀρετῆς ἴσον οὐδέν, οὐ μόνον ὅτι καὶ ἀσυγκρίτῳ ὑπερο-  
 χῇ τῶν ἄλλων ἀπάντων διενήνοχεν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ ἀνωμά-  
 λα πράγματα ἐξομαλίζει, καὶ τὰ ἄνισα ἐξισοῖ. Οὔτε γὰρ ἐν  
 πενία ταπεινοῦται, οὔτε ἐν δουλείᾳ ἀνελευθέρους ὑπομένει  
 25 διακονίας, οὔτε ἐν ἀδοξίᾳ συστέλλεται. Ἀλλ' οὐδὲ ἐν πλού-  
 τῳ ἐξυβρίζει, οὔτε ἐν ἀρχῇ ἐπαίρεται, ἀλλὰ πᾶσι τούτοις  
 τὴν ἑαυτῆς ἐπιβάλλουσα ἐπιστήμην, κανονίζει ταῦτα καὶ  
 ῥυθμίζει, οὐκ ἐκείνοις ἐπομένῃ, ἀλλὰ ἐκεῖνα τῇ ἑαυτῆς τέ-  
 χνῃ ἀκολουθεῖν ἀναπειθούσα. Εἰ γὰρ χρὴ ἀκριβῶσαι τὸ  
 30 Ὀμηρικὸν ἔπος, ὃ συνεχῶς (πρὸς κάλλος ἴσως σωματικόν



τῆς πλέξουμε στεφάνι ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι δυνατόν. Γιατί, ἐὰν δὲν εἶχε ἀποδεχθεῖ τὴ γυναῖκα μὲ αὐτὴ τὴ σκέψη, ἔπρεπε νὰ νομοθετήσῃ σὲ ὄλους νὰ τὴν μιμηθοῦν. Ἐὰν ὅμως δὲν εἶπε τίποτε τέτοιο, ἔδειξε ὅτι ἀπὸ συγκατάβαση δέχθηκε ἐκείνην. Γιατί, ἂν τὸ ἔκανε ἡ γυναῖκα ἐπειδὴ τὸ εἶπε ἐκεῖνος, ἅς γίνῃ νόμος, ἐὰν ὅμως δὲν ἀπόρησε ὅταν τὸ ἔκανε ἐκείνη, ἅς μὴ ἀναγάγουν σὲ νόμο τὴν συγκατάβαση. Γιατί, ἂν, ἐνῶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἐπέτρεψε τὶς θυσίαι, ὕστερα τὶς ἀπέρριψε, πῶς ἐδῶ πού οὔτε τὶς ἐπέτρεψε τὶς νομοθέτησε; Ὅπως δηλαδὴ ἐὰν εἶχε ἐρωτηθεῖ πρὶν νὰ τὸ χύσει, θὰ διέταζε νὰ πουληθεῖ καὶ νὰ δοθεῖ στοὺς φτωχοὺς, ἔτσι, ἀφοῦ χύθηκε, ἦταν ἄτοπο μὲ τὴν ἐπιτίμησή του νὰ σβήσῃ τὴν πίστη τῆς γυναῖκας. Ἔτσι κάνουν καὶ τώρα οἱ φημισμένοι ἱερωμένοι. Γιατί, ἂν κάποιος πεί· Θέλω νὰ προσφέρω κάτι, τοῦ συνιστοῦν νὰ τὸ δώσει στοὺς φτωχοὺς, ἐὰν ὅμως ἐκεῖνος προφθάσῃ καὶ τὸ κάνει, ὄχι μόνο δὲν τὸν ἐπιπλήττουν, ἀλλὰ καὶ ἀποδέχονται ἡρεμα τὴν πράξη του, χωρὶς νὰ προτιμοῦν αὐτὸ ἀντὶ ἐκείνου. Γιατί δὲν ἦρθε γι' αὐτὸ ὁ Χριστός, γιὰ νὰ γεμίσει δηλαδὴ τὶς ἐκκλησίαι μὲ χρυσὸ καὶ ἀσήμι, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ φέρουν σὲ δύσκολη θέση αὐτὸν πού τὸ προσφέρει.

### 89.— ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

“Ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἴσο μὲ τὴν ἀρετή.

Τίποτε δὲν εἶναι ἴσο μὲ τὴν ἀρετή, ὄχι μόνο ἐπειδὴ διαφέρει ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ ἀσύγκριτη ὑπεροχή, ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ τὰ ἀνώμαλα πράγματα τὰ ἐξομαλύνει, καὶ τὰ ἄνισα τὰ ἐξισώνει. Γιατὶ οὔτε στὴ φτώχεια ταπεινώνεται, οὔτε στὴ δουλεία δέχεται ἀνελεύθερες ὑπηρεσίαι, οὔτε ὅταν λείπει ἢ δόξα ντρέπεται. Ἄλλ' οὔτε καὶ στὸν πλοῦτο ἀποθρασύνεται, οὔτε στὴν ἐξουσία κυριεύεται ἀπὸ ἔπαρση, ἀλλὰ σὲ ὅλα αὐτά, ἐπιβάλλοντας τὴ δικὴ τῆς ἐμπειρία, τὰ κανονίζει αὐτὰ καὶ τὰ ρυθμίζει, χωρὶς νὰ ἀκολουθεῖ ἐκεῖνα, ἀλλὰ μεταπείθοντας ἐκεῖνα νὰ ἀκολουθοῦν τὴ δικὴ τῆς τέχνης. Γιατί, ἐὰν πρέπει νὰ ἐξηγήσουμε σωστὰ τὸν Ὀμηρικὸν λόγο, τὸν ὁποῖο (φοβισμένος ἴσως ἀπὸ τὸ σωματικὸ κάλλος),

ἐπτοημένος) ἐπὶ στόματος, ὡς φασι, φέρεις, Καλή τε μεγα-  
 λη τε καὶ ἀγλαὰ ἔργ' εἰδυῖα, μᾶλλον περὶ ἀρετῆς εἰρησθαι  
 δόξει, ἢ περὶ ἧς εἴρηται. Τί γὰρ αὐτῆς μείζον, τί δὲ κάλ-  
 λιον; Τίς δὲ ταύτης λαμπρότερα ἐπίσταται ἔργα, τῆς καὶ  
 5 τὰς ἀνωμαλίας τῶν πραγμάτων διὰ τῆς ἑαυτῆς φιλοσο-  
 φίας ἐξομαλιζούσης, καὶ ἴσον τὸ φρόνημα ἐν ἀνίσοις πρά-  
 γμασι φυλαττούσης, καὶ ἀοίδιμον ἀπανταχοῦ ἑαυτῇ κατα-  
 σκευαζούσης κλέος, καὶ τοὺς μὲν συμφοραῖς περιπίπτον-  
 τας παρακαλούσης, τοὺς δὲ ὑπὸ εὐημερίας ἐξυβρίζοντας  
 10 σωφρονιζούσης; Πρὸς ταύτην τοίνυν τεῖνον σαυτοῦ τῆς  
 ψυχῆς τὸ ὄμμα, καὶ ταύτης τὸ κάλλος περισκόπει, ἵνα, ἐρα-  
 στῆς αὐτῆς διάπτυρος γενόμενος, ἐπαινοῖο παρὰ πάντων  
 καὶ ἀνακηρύττοιο.

#### 4.- ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

15

Περὶ αἱρέσεων.

Καὶ παρὰ Ἑλλησι μὲν, καίτοι ὑποχειρίους αὐτοὺς  
 ἔχων καὶ ἄγων καὶ φέρων αὐτοὺς ὡς ἐβούλετο, καὶ παρὰ  
 Ἰουδαίοις, καίτοι εἰς εἰδωλολατρίαν αὐτοὺς ἐκμήνας καὶ  
 εἰς ἀνδροφονίας ἐκλυττήσας, πολλὰς αἱρέσεις ἔτεκεν ὁ  
 20 διάβολος. Εἰ δὲ καὶ παρὰ Χριστιανοῖς πολλῶ πλείους,  
 θαυμαζέτω μηδεὶς. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐνσάρκου τοῦ Χρι-  
 στοῦ παρουσίας, ὄρων πάντα ὑπὸ τῆς κακίας μεθύοντας  
 καὶ οὐδένα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καθαρῶς νήφοντα, ὀλίγα ἐνε-  
 βαλε φιλονεικίας σπέρματα, ἐπειδὴ δὲ ἦκεν οὐρανόθεν ὁ  
 25 σωτήριος Λόγος, φέρων μὲν ἡμῖν οὐρανίου πολιτείας δό-  
 γματα, τῶ δὲ διαβόλῳ, δι' ὧν τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἠπεῖλει,  
 προμηνύων τὴν ἀναμένουσαν αὐτὸν δίκην (ἔλεγε γάρ,  
 «Πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἠτομασμένον τῶ διαβόλῳ καὶ  
 τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»), τότε δὴ ὁ κοινὸς ἀπάντων ἐχθρὸς,  
 30 ὄρων καὶ τὸ ἡμέτερον γένος ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τὴν

ὅπως λένε, τὸν ἔχεις συνεχῶς στὸ στόμα σου, «Ὁραῖα καὶ μεγάλα καὶ εὐγενικὰ ἔργα γνωρίζει», θὰ φανεῖ ὅτι μᾶλλον εἰπώθηκε γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἢ γι' αὐτὴν ποὺ εἰπώθηκε. Γιατὶ τί ὑπάρχει μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὴν, καὶ τί καλύτερο; Καὶ ποιὸς γνωρίζει λαμπρότερα ἔργα ἀπὸ αὐτὴν, ἢ ὁποῖα καὶ τὶς ἀνωμαλίες τῶν πραγμάτων τὶς ἐξομαλύνει μὲ τὴν ἀγάπη της γιὰ τὴ γνώση, καὶ διατηρεῖ ἴση γνώμη γιὰ τὰ ἀνίστα πράγματα, καὶ δημιουργεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της παντοῦ ἀξέχαστη δόξα, καὶ ἐκείνους βέβαια ποὺ πέφτουν σὲ συμφορὲς τοὺς παρηγορεῖ, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ ἐξαιτίας τῆς εὐημερίας τους τὴν ἀπιμάζουν τοὺς συνετίζει; Σ' αὐτὴν λοιπὸν στρέψε τὸ μάτι τῆς ψυχῆς σου κι' αὐτῆς τὴν ὁμορφιὰ νὰ παρατηρεῖς μὲ προσοχή, ὥστε νὰ γίνεις φλογερὸς ἐραστής της, καὶ νὰ ἐπαινεῖσαι ἀπὸ ὅλους καὶ νὰ ἀνακηρύσσεσαι.

#### 90.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΝΤΩΝΙΟ

Γιὰ τὶς αἱρέσεις.

Ὁ διάβολος γέννησε πολλὰς αἱρέσεις καὶ στοὺς Ἕλληνας, ἂν καὶ βέβαια τοὺς εἶχε στὴν ἐξουσία του καὶ τοὺς πῆγαινε καὶ τοὺς ἔφερνε ὅπως ἤθελε, καὶ στοὺς Ἰουδαίους, μολονότι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἔκανε νὰ φέρονται σὰν μανιασμένοι πρὸς τὴν εἰδωλολατρία καὶ νὰ λυσοῦν γιὰ τὶς δολοφονίες. Ἐὰν ὅμως γέννησε καὶ στοὺς Χριστιανούς πολὺ περισσότερες, κανένας νὰ μὴ ἀπορεῖ. Γιατὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνσαρκη παρουσία τοῦ Χριστοῦ, βλέποντας τοὺς ὅλους νὰ μεθοῦν ἀπὸ τὴν κακία καὶ κανένας, ὅπως θὰ μπορούσα νὰ πῶ, νὰ μὴ εἶναι καθαρὰ νηφάλιος, ἔσπειρε λίγα σπέρματα φιλονεικίας, ὅταν ὅμως ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ σωτήριος Λόγος, φέρνοντας σὲ μᾶς διδασκλίες τῆς οὐράνιας πολιτείας, καὶ προμηνύοντας στὸν διάβολο, μὲ αὐτὰ ποὺ ἀπειλοῦσε ἐκείνους ποὺ ἁμάρταναν, τὴν καταδίκη ποὺ τὸν περιμένει, (γιατὶ ἔλεγε, «Πηγαίνετε στὴν αἰώνια φωτιὰ ποὺ ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιὰ τὸν διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του»<sup>57</sup>), τότε λοιπὸν ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὅλων, βλέποντας καὶ τὸ δικό μας γένος σιγὰ-σιγὰ καὶ

57. Ματθ. 25, 41.

μὲν κακίαν ἀποσειόμενον, τὴν δὲ ἀρετὴν προσιέμενον, καὶ τὴν μὲν ἀσέβειαν ἐξοστρακίζον, τὴν δὲ εὐσέβειαν ἀσπαζόμενον, ἀκούσας δὲ καὶ τῆς καθ' ἑαυτοῦ ἀποφάσεως τὸν ὄρον, σφοδρότερον ἔπνευσε καθ' ἡμῶν καὶ τὰς αἰρέσεις  
 5 ἔτεκε. Τῇ γοῦν εὐσεβείᾳ ἀντιστῆναι μηκέτι δυνάμενος, τῷ ὀνόματι αὐτῆς εἰς ἀσέβειαν πολλοὺς χειραγωγῆσαι φιλονεΐκει καὶ προσχήματι εὐλαθείας τὴν ἀλήθειαν ἀνατρέψαι πειροᾶται καὶ τοὺς θίω πολλάκις ἀρίστῳ διαλάμποντασ διεφθαρμένοισ δόγμασιν ἐκτραχηλίζει. Ἐν γὰρ αὐτῷ ἔργον  
 10 καὶ μία σπουδή, πάντα ὁμοῦ, εἴτε διὰ τῆς θίας εἴτε διὰ νόθων δογμάτων, εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας μεθ' ἑαυτοῦ καταποντίσαι πέλαγος.

Ταῦτα οὖν ἐννοοῦντες, πανέσθωσαν μὲν οἱ τῶν αἰρέσεων ἡγεμόνες τὰ κατὰ τῆς ἀληθείας σπείροντες σπέρματα,  
 15 ἐννοοῦντες ὡς αὐτοὶ μάλιστα πάντων ἐν μεγίστῳ κινδύνῳ σαλεύουσι. Πανέσθωσαν δὲ καὶ οἱ τούτων ἀκροαταί, προλήψει μόνῃ δουλεύοντες καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας νεανιευόμενοι, ἵνα μὴ τὸ μέγα καὶ λόγον καὶ νοῦν ὑπερβαῖνον τοῦ Σωτῆρος κατόρθωμα, τόγε ἦκον ἐφ' ἑαυτοῖσ, ἀργὸν ἀποφῆνωσι. Πανέσθωσαν δὲ καὶ οἱ τοῖσ ὀρθοῖσ μὲν δόγμασιν ἐναδρυνόμενοι, διὰ δὲ τῆσ κατὰ θίον ῥαθυμίας ἐλεγχόμενοι, ταῦτα δρῶντες, αἱ νόθουσ αὐτοῦσ τῆσ εὐσεβείασ φοιτητὰσ ἀποφαίνει, καὶ μετὰ τῆσ ὀρθῆσ πίστεωσ τὴν ἀρίστην πολιτείαν συγκιρονάτωσαν, ἵνα πάντεσ ἀκούσωμεν τῆσ βασιλικῆσ φωνῆσ ἡμᾶσ ἀνακηρυττούσης.  
 25

4Α'.— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Τίνος ἔνεκεν Ἄρειοσ πάγοσ ἐκαλεῖτο

τὸ ἐν Ἀθήνησι δικαστήριον.

Ἐπειδὴ γέγραφασ, τίνος ἔνεκεν Ἄρειοσ πάγοσ ἐκαλεῖτο τὸ ἐν Ἀθήνησι δικαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ὁ Παῦλοσ ἐδημηγόρησεν, ἀντεπιστέλλω, Ὅτι ὁ Ἄρησ, ὡσ φασιν ἐκεῖσε

λίγο-λίγο νὰ ἀποβάλλει τὴν κακία καὶ νὰ πλησιάζει τὴν ἀρετή, νὰ ἐξοστρακίζει τὴν ἀσέβεια, καὶ νὰ ἀσπάζεται τὴν εὐσέβεια, καὶ μάλιστα ἀκούοντας καὶ τὸν ὄρο τῆς ἐναντίον τοῦ ἀπόφασης, κυριεύθηκε ἀπὸ μεγαλύτερη μανία ἐναντίον μας καὶ γέννησε τὶς αἱρέσεις. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν μποροῦσε πιά νὰ ἀντισταθεῖ στὴν εὐσέβεια, προσπαθοῦσε νὰ χειραγωγῆσει πολλοὺς μὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς, καὶ μὲ πρόσχημα τὴν εὐλάβεια ἐπιχειροῦσε νὰ ἀνατρέψει τὴν ἀλήθεια, καὶ αὐτοὺς πού μὲ τὸν ἄριστο βίον τους πολλὰ φορὲς ἔλαμπαν, τοὺς ἔκανε νὰ ἐκτραποῦν μὲ διαφθαρμμένες διδασκαλίες. Γιατὶ ἓνα εἶναι τὸ ἔργο καὶ ἡ μεγάλη φροντίδα του, νὰ καταποντίσει ὅλους μαζί καὶ μαζί μὲ τὸν ἑαυτό του, εἴτε μὲ τὴ βία, εἴτε μὲ νόθευσι διδασκαλίες, στὸ πέλαγος τῆς ἀπώλειας.

Σκεπτόμενοι λοιπὸν αὐτά, ἃς παύσουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἱρέσεων νὰ σπέρνουν σπόρους ἐναντίον τῆς ἀλήθειας, ἀναλογιζόμενοι ὅτι αὐτοὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλους σαλεύονται μέσα σὲ πολὺ μέγαλον κίνδυνον. " Ἄς πᾶψουν ἐπίσης καὶ οἱ ἀκροατὲς τους, οἱ ὅποιοι μόνον ἀπὸ προκατάληψη ἐνεργοῦν καὶ αὐθαδιάζουν ἐναντίον τῆς ἀλήθειας, γιὰ νὰ μὴ ἀδρανοποιήσουν, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς, τὸ κατόρθωμα τοῦ Σωτήρα, πού ὑπερβαίνει κάθε λόγο καὶ σκέψη. " Ἄς πᾶψουν καὶ αὐτοὶ πού καμαρώνουν βέβαια γιὰ τὶς ὀρθὰς διδασκαλίες τους, ἐνῶ μὲ τὴ νωθρότητα τῆς ζωῆς τους κατηγοροῦνται ὅτι κάνουν αὐτὰ τὰ ὅποια τοὺς παρουσιάζουν νόθους μαθητὲς τῆς εὐσέβειας, καὶ ἃς συνδυάζουν μαζί μὲ τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ τὴν ἄριστη συμπεριφορά, ὥστε ὅλοι νὰ ἀκούσουμε τὴ βασιλικὴ φωνὴ νὰ μᾶς ἀνακηρύττει.

## 91.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν  
ὀνομαζόταν " Ἀρειος πάγος.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες ρωτώντας γιὰ ποιὸν λόγο τὸ δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν ὀνομαζόταν " Ἀρειος πάγος, στὸν ὅποιο μίλησε καὶ ὁ Παῦλος<sup>57α</sup>, σοῦ ἀπαντῶ, " Ὅτι ὁ " Ἀρειος, ὅπως λένε, τιμωρήθηκε

δίκας ἔδωκε. Πάγος δέ, ὁ ὑψηλὸς τόπος. Ἐν γὰρ ὄχθῳ τινὶ ἦν ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, ὅθεν καὶ Πάγαρχοι καλοῦνται παρὰ τισιν οἱ τῶν κωμῶν καὶ τόπων τινῶν ἄρχοντες.

### 4B.— ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τὸ αὐτό.

5

Ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τίσιν ἀλοῦς ὁ Ἄρης, δίκην ἔδωκε, ἐθέλησας μαθεῖν, αἰσχύνομαι μὲν φράσαι, ὅμως δ' οὖν ἐρῶ. Ἐλεγχος γὰρ ἔσται Ἑλλήνων σαφῆς τὰ λεγόμενα. Ὅταν γάρ, οὓς φασὶ τῶν πάντων διανομεῖς εἶναι καὶ ταμίας, ὀφθεῖεν μήτε σωφροσύνην μήτε τὸ κρίνειν ἔχοντες ὀρθῶς, σχολῇ γε ἂν εἶεν σεπτοί. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους, ἵνα μὴ μακρὸν ποιήσω τὸν λόγον, παρήσω, καίτοι πολλοὺς ἔχων εἰπεῖν, ἑνὸς δὲ ἐπιμνησθήσομαι μόνου, τοῦ τὸ ζητούμενον παρὰ σοῦ σαφηνίζοντος. Ἀγραύλη τῇ Κέκροπος οὕτως  
 15 ἐξητηθῆναί φασὶ τὸν Ἄρεα, ὡς μηδέπω τῆς ἡλικίας αὐτῆς δυναμένης παρθενολύτων ἀνασχέσθαι γάμων, θερμὸν ὄντα καὶ ἀκόλαστον ἐραστήν, μύοντα ἔτι τὸν κάλυκα τῆς φύσεως παρὰ τὸν καιρὸν διάσασθαι. Καὶ ἦν μὲν ἡ παῖς, ὡς φασιν, ἀπαλὸν ἔτι τῆς ἡλικίας τὸ ἄνθος ἔχουσα. Ὁ δὲ προ-  
 20 σκυνεῖσθαι ἀξιῶν, αὐτοσχέδιον νυμφῶνα ταύτῃ ποιεῖ τοῦδαφος, οὐ πειθοῖ τῆς κόρης τὸ ἐθελούσιον δείξας, οὐ τῶν κυρίων τοῦ δοῦναι τὸν γάμον παρεσχηκότων βία καὶ θράσει γάμων ἐληΐσατο λάφυρα. Συμβιώσας τοίνυν ἐπὶ πολὺ, ἐκ ταύτης ἄγει τὴν Ἀλκίππην, ἣν ἔσχεν Ἀλιρρόθιος, ὁ  
 25 τοῦ Ποσειδῶνος υἱός. Ἀλλὰ δυσχεράνας ὁ Ἄρης ἐπὶ τῇ ὕβρει τῆς θυγατρὸς, ἀναιρεῖ τοῦτον, αὐτὸς ἑαυτὸν λαθῶν ὡς ἐδιάσατο τὴν Κέκροπος. Καὶ ὅτι μὲν τῆς κατὰ τῆς ἐνεγκούσης τὴν βίαν διὰ τὸν γάμον ἐσαλεύσεν, οὐδὲ μικρὰς ἑαυτὸν ἀξιὸν εἶναι μέμψεως ἐδοκίμασεν, ἐπειδὴ δὲ Ἀλιρ-  
 30 ρόθιος οὔτε τὸ ἄωρον ὕβρισεν, οὔτε τὴν βίαν τῆς πειθοῦς

ἐκεῖ. Πάγος πάλι εἶναι ὁ ψηλὸς τόπος, γιατίι τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο βρισκόταν σὲ κάποιον λόφο. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν χωριῶν, ἢ κάποιων περιοχῶν, ὀνομάζονταν ἀπὸ μερικοὺς Πάγαρχοι.

## 92.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἐπειδὴ θέλησες νὰ μάθεις γιὰ ποιά ἀδικήματα συνελήφθη ὁ Ἄρης καὶ δικάσθηκε, ντρέπομαι βέβαια νὰ τὰ ἀναφέρω, ἀλλὰ θὰ σοῦ τὰ πῶ, γιατίι αὐτὰ πού θὰ σοῦ πῶ θὰ ἀποδειχθοῦν καθαρή κατηγορία ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν δηλαδὴ αὐτοὶ πού λένε, ὅτι εἶναι διανομεῖς καὶ ταμίες ὄλων, φανοῦν ὅτι οὔτε φρόνηση ἔχουν, οὔτε κρίνουν σωστὰ, σκέψου ἂν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι σεβαστοί. Γιὰ νὰ μὴ μακρύνω ὅμως τὸν λόγο, τοὺς ἄλλους τοὺς ἀφήνω, ἂν καὶ ἔχω πολλοὺς νὰ ἀναφέρω, καὶ θὰ ἀναφέρω ἕναν μόνο, ὁ ὁποῖος θὰ ἀποσαφηνίσει αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο ρωτᾷς. Λένε ὅτι ὁ Ἄρης, πού ἦταν θερμὸς καὶ ἀκόλαστος ἐραστής, ζήτησε τὴν θυγατέρα τοῦ Κέκροπα Ἀγραύλη, πού ἦ ἡλικία της δὲν ἐπέτρεπε ἀκόμα νὰ λῦσει τὴν παρθενία της, καὶ ἔχοντας ἀκόμα κλειστὸ τὸ φυσικὸ κάλυμμα, θέλησε νὰ τὴ βιάσει πρὶν τὴν ὥρα της. Καὶ ἡ κόρη βέβαια βρισκόταν, ὅπως λένε, ἀκόμα στὸ ἀπαλὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας της, αὐτὸς ὅμως, ἀπαιτώντας νὰ προσκυνηθεῖ, κατασκεύασε αὐτοσχέδιο νυφικὸ θάλαμον γι' αὐτὴν στὸ ἔδαφος, δείχνοντας αὐτὸ πού ἤθελε χωρὶς τὴ θέληση τῆς κόρης, καὶ χωρὶς οἱ κύριοι νὰ ἐγκρίνουν τὸν γάμον, μὲ βία καὶ θράσος πῆρε ληστρικὰ τὰ λάφυρα τοῦ γάμου. Ζώντας λοιπὸν μαζί της μεγάλο χρονικὸ διάστημα, ἀπέκτησε ἀπὸ αὐτὴν τὴν Ἀλκίππη, τὴν ὁποία ἔλαβε ὁ γιὸς τοῦ Ποσειδῶνα Ἀλιρ-ρόθιος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἄρης θύμωσε γιὰ τὴν προσβολὴ τῆς θυγατέρας του, τὸν σκότωσε, ξεχνώντας ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του, πού βίασε τὴ θυγατέρα τοῦ Κέκροπα. Καὶ ὅτι βέβαια ἔκανε νὰ ὑποφέρει ἐκείνη πού μὲ τὴ βία νυμφεύθηκε, δὲν θεώρησε τὸν ἑαυτό του ἄξιο οὔτε μικρῆς μορφῆς, ἐνῶ ὁ Ἀλιρρόθεος, ἐπειδὴ οὔτε τὴν ἀνώριμη κόρη ἀτίμασε, οὔτε προτίμησε τὴ βία ἀντὶ τῆς πειθοῦς, ἀλλὰ

προετίμησεν, ἀλλ' ἐποίει συναινεῖν τὴν κόρην τῷ παθεῖν, εἰ μὴ ἢ ἐναλείας αἰδῶς τὸ ἐθελούσιον περιέστελλεν, οὕτως ἄξιός εἶναι κολάσεως παρ' αὐτῶν κέκριται, ὡς καὶ διάδικος καὶ κριτῆς καὶ δήμιος αὐτῶν γενέσθαι. Ἐὼν χάριν ἐπὶ 5 τοῦ Ἀρείου πάγου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος αἰτιαθεὶς καὶ ἀλούς, αὐτὸς μὲν δίκην δέδωκε, τῷ δὲ τόπῳ πρὸς τὸ στηλιτεύεσθαι τὴν αἰσχύνην τοῦνομα καταλέλοιπε.

#### ΖΓ'. - ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

10 Ὅτι ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας τὴν ἀσφάλειαν ἡμῶν ποριζώμεθα.

Πολλάκις ἐθαύμασα τὴν ἄγνοιαν τῶν πίστεως μὲν πέρι καὶ πολιτείας ἀρίστης μηδένα ποιουμένων λόγον, ἐκεῖνα δὲ πολυπραγμονούντων καὶ ζητούντων, ἃ μηδὲ εὐρεῖν οἶόν τε, καὶ τὸ Θεῖον παρωξύνει ζητούμενα. Ὅταν γὰρ ἄπερ 15 ἡμᾶς οὐκ ἠθέλησεν εἰδέναι, ταῦτα διαζώμεθα μανθάνειν, οὔτε εἰσόμεθα (πῶς γὰρ Θεοῦ μὴ δουλομένου;), καὶ τὸ κινδυνεύειν ἡμῖν ἐκ τοῦ ζητεῖν περιέσται μόνον. Ἐάσαντες τοίνυν ὡς ὑπερφυῆ καὶ μηδαμόθεν ἀλώσιμον τὴν περὶ τούτων βάσανον, καὶ εἰς τὸν τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς 20 ἀρίστης πολιτείας καταφυγόντες λιμένα, ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς τὴν ἀσφάλειαν ποριζώμεθα.

#### ΖΔ'. - ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ὅτι ὀλέθριον τὸ μὴ μεταγινώσκειν πταίοντα, καὶ ὀλεθριότερον τὸ ἀπογινώσκειν.

25 Καὶ τὸ μὴ μεταγινώσκειν πταίοντα ὀλέθριον, καὶ τὸ ἀπογινώσκειν ὀλεθριώτερον. Τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ ῥαθυμίας, τὸ δὲ ἀπὸ ἀναλγησίας φύεται. Ὅσῳ δὲ ἀναλγησία ῥαθυμίας χαλεπώτερον, τοσούτῳ ἀπόγνωσις ῥαθυμίας ἀργαλεώτερον. Τὸ μὲν γὰρ ἀνήκεστόν ἐστι κακόν, τὸ δὲ εἰς θεραπείαν



τὴν ἔκανε νὰ συναινέσει στὸ πάθος, ἔάν τὸ ἐπίκρισμα τῆς ντροπῆς δὲν περιορίζε τὴ θέλησή της, τόσο πολὺ κρίθηκε ἀπὸ αὐτοὺς ἄξιος τιμωρίας, ὥστε νὰ γίνεи καὶ διάδικος καὶ κριτῆς καὶ δήμιος αὐτῶν. Ἐξαιτίας αὐτῶν, ἀφοῦ κατηγορήθηκε ἀπὸ τὸν Ποσειδώνα καὶ συνελήφθη, αὐτὸς βέβαια δικάστηκε πάνω στὸν Ἄρειο πάγο, ἐνῶ στὸν τόπο ἄφησε τὸ ὄνομά του, γιὰ νὰ στιγματίζεται ἢ ἀτιμία.

### 93.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Ἔστι ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ τὸν ἄριστο τρόπο ζωῆς  
κερδίζουμε τὴν ἀσφάλειά μας.

Πολλές φορές θαύμασα τὴν ἄγνοια ἐκείνων, ποὺ γιὰ τὴν πίστη βέβαια καὶ τὸν ἄριστο τρόπο ζωῆς δὲν κάνουν κανένα λόγο, ἀσχολοῦνται ὅμως καὶ ἐρευνοῦν ἐκεῖνα ποὺ οὔτε νὰ τὰ βροῦν εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἐξοργίζουν τὸν Θεὸ ὅταν ἀναζητοῦνται. Γιατί, ὅταν ἀνυπομονοῦμε νὰ μάθουμε ἐκεῖνα ποὺ δὲν θέλησε νὰ τὰ γνωρίζουμε, καὶ οὔτε θὰ τὰ μάθουμε (πῶς δηλαδὴ θὰ τὰ μάθουμε χωρὶς νὰ τὸ θέλει ὁ Θεός;), καὶ θὰ μᾶς μείνει μόνο ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση. Ἀφήνοντας λοιπὸν τὴν ταλαιπωρία γι' αὐτά, ἀφοῦ εἶναι ὑπερφυσικὴ καὶ ἀπὸ πουθενὰ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ κατορθωθεῖ, καὶ καταφεύγοντας στὸ λιμάνι τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τοῦ ἄριστου τρόπου ζωῆς, ἅς κερδίσουμε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν ἀσφάλεια.

### 94.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Ἔστι εἶναι ὀλέθριο τὸ νὰ μὴ μετανοοῦμε ὅταν φταῖμε,  
καὶ ὀλεθριώτερο τὸ νὰ κυριευόμαστε ἀπὸ ἀπόγνωση.

Καὶ τὸ νὰ μὴ μετανοοῦμε, ὅταν φταῖμε, εἶναι ὀλέθριο, καὶ τὸ νὰ κυριευόμαστε ἀπὸ ἀπόγνωση ὀλεθριώτερο. Γιατί τὸ ἕνα ὀφείλεται στὴ ραθυμία, ἐνῶ τὸ ἄλλο φυτρώνει ἀπὸ τὴν ἀναλγησία. Καὶ ὅσο πιὸ φοβερὴ εἶναι ἡ ἀναλγησία ἀπὸ τὴ ραθυμία, τόσο περισσότερὸ ἀφόρητὴ εἶναι ἡ ἀπόγνωση ἀπὸ τὴ ραθυμία. Γιατί τὸ ἕνα εἶναι κακὸ ἀθεράπευτο, ἐνῶ τὸ ἄλλο βαδίζει σὲ θεραπεία,

βαδιεῖται, ἐπειδὴ τὸ μὲν κρίσεώς ἐστι διεφθαρμένης, τὸ δὲ  
 παραλογισμοῦ καὶ ἀπάτης. Τί τοίνυν ἡμῖν ἐγκαλεῖς ὡς  
 ἀμελοῦσι καὶ μὴ χαράττουσι πρὸς τὸν δεῖλαιον Ζῶσιμον  
 γράμματα, ἐκείνου δύο τοῖς ἀργαλεωτάτοις βαπτισθέντος  
 5 κακοῖς, ῥαθυμία τε καὶ ἀναλησιᾶ; Οὐκ ἡμελήσαμεν, ὦ  
 βέλτιστε, ἀλλὰ παρὰ πολλῶν τούτων ἔνεκεν πολλάκις πα-  
 ρορηθέντες κεκμήκαμεν, καὶ λόγων καὶ προτροπῇ καὶ  
 ἀπειλῇ καὶ ἐπαγγελίᾳ καὶ κολάσει νουθετοῦντες τὸ ἀμείλι-  
 κτον ἐκεῖνο θηρίον. Καί, ὡς ἔοικεν, ἐλάθομεν Αἰθίοπα σμή-  
 10 χοντες καὶ ἀνθρωπόμορφον δαίμονα εἰς ἡμερότητα ἐκδιά-  
 ζεσθαι φιλονεικοῦντες. Εἰδὼς τοίνυν, ὡς τῶν εἰς ἡμᾶς ἡκόν-  
 των οὐδὲν οὔτε παρελείφθη, οὔτε παραλειφθήσεται, τὰς  
 σὰς αὐτῷ χάρισαι προσευχάς. Τάχα πως ἀνενέγκοι ἐκ τῆς  
 τοσαύτης μανίας.

15

#### 4Ε'.— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ συγγνώμης καὶ κολάσεως.

Ἡ μὲν συγγνώμη ἐκείνοις νέμεσθαι ἂν εἴη δικαία, τοῖς  
 μὴ διὰ χρηστότητος εἰς μείζονα παιδοτριβομένοις πται-  
 σματα, ἢ δὲ κόλασις ἔπεσθαι ὀφείλει τοῖς ὑπὸ τῆς χρηστό-  
 20 τητος μὴ ὠφελουμένοις. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἐ-  
 πειδὴ δὲ γέγραφας βούλεσθαι μὲν περὶ ῥήσεων προφη-  
 τικῶν πυθέσθαι, μὴ τολμᾶν δέ, ἀντεπιστέλλω, ὅτι ἀπεχθοί-  
 μην ἂν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιγῶντα ἃ ἔρεσθαι βούλοιο.

#### 4Σ'.— ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

25

Εἰς τό· «Καὶ εἶπε Βαλτάσαρ, καὶ ἐνέδυσαν τὸν Δανιὴλ  
 πορφύραν, καὶ τὸν μανιάκην τὸν χρυσοῦν περιέθηκαν  
 περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἐκήρυξαν περὶ αὐτοῦ  
 εἶναι αὐτὸν ἄρχοντα τρίτον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ».

Ἔοικας πεπεῖσθαι τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ καὶ τῇ ἀνα-

ἐπειδὴ τὸ πρῶτο εἶναι ἀποτέλεσμα διεφθαρμένης κρίσεως, ἐνῶ τὸ δεύτερο ἀποτέλεσμα παραλογισμοῦ καὶ ἀπάτης. Γιατί λοιπὸν μὲ κατηγορεῖς, ὅτι δείχνω ἀμέλεια καὶ δὲν γράφω στὸν δυστυχῆ Ζώσιμο γράμματα, τῆ στιγμῆ πού ἐκεῖνος ἔχει βυθισθεῖ σὲ δύο ἀπὸ τὰ πιὸ ἀφόρητα κακὰ, στὴ ραθυμία καὶ στὴν ἀναλγησία; Δὲν ἀμέλησα, φίλτατε, ἀλλ' ἐπειδὴ γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἂν καὶ παρακινήθηκα ἀπὸ πολλούς, κουράστηκα νουθετώντας ἐκεῖνο τὸ ἄσπλαγχο θηρίο καὶ μὲ λόγια, καὶ μὲ προτροπές, καὶ μὲ ἀπειλές, καὶ μὲ ὑποσχέσεις, καὶ μὲ ἐπιβολὴ τιμωρίας, καί, ὅπως φαίνεται, ἔκανα λάθος πλένοντας Αἰθίοπα καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ ὀδηγήσω ἀκόμα καὶ μὲ τὴ βία τὸν ἀνθρωπόμορφο δαίμονα στὴν ἡμερότητα. Γνωρίζοντας λοιπὸν, ὅτι δὲν παραλείφθηκε τίποτε ἀπὸ ὅσο ἐξαρτῶνταν ἀπὸ μένα, οὔτε καὶ θὰ παραληφθεῖ, χάρισέ του τίς δικές σου προσευχές. Ἴσως ἀνανήψει κάπως ἀπὸ τὴν τόσο μεγάλη μανία.

#### 95.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴ συγγνώμη καὶ τὴν τιμωρία.

Ἡ συγγνώμη εἶναι σωστὸ νὰ ἀπονέμεται σ' ἐκείνους πού δὲν ἐπιδίδονται σὲ μεγαλύτερα ἁμαρτήματα ἐξαιτίας τῆς ἀγαθότητος πρὸς αὐτούς, ἐνῶ τιμωρία πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ ἐκείνους πού δὲν ὠφελοῦνται ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα. Καὶ αὐτὰ βέβαια τόσο μόνο. Ἐπειδὴ ὅμως μοῦ ἔγραψες, ὅτι θέλεις νὰ πληροφορηθεῖς γιὰ τίς προφητικὲς ρήσεις, ἀλλὰ δὲν τολμᾷς νὰ ρωτήσεις, σοῦ ἀπαντῶ, ὅτι θὰ θύμωνα μαζί σου, ἂν ἀντιλαμβανόμενοι, ὅτι σιωπᾷς αὐτὰ πού θέλεις νὰ ρωτήσεις.

#### 96.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΙΜΟΘΕΟ

Στὴ ρήση· «Καὶ εἶπε ὁ Βαλτάσαρ καὶ ἐντυσαν τὸν Δανιὴλ πορφύρα, καὶ ἔβαλαν γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸ του χρυσὸ κόσμημα, καὶ κήρυξαν γι' αὐτόν, ὅτι εἶναι τρίτος ἄρχοντας στὴ βασιλεία του»<sup>58</sup>.

Φαίνεσαι πὼς πιστεύεις στὸν θεόπνευστο Παῦλο, καὶ προσέ-

γνώσει προσέχειν τὸν νοῦν. Διὸ δὴ καὶ αὐτὸς σαφηνίσαι  
 τὸ παρὰ σοῦ προβληθὲν πειράσομαι. Ἔφησ γάρ· Πῶς, εἴ  
 γε ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἀπέθανεν Βαλτάσαρ ὁ βασιλεύς, ἔφη ἡ  
 Γραφή, «Καὶ εἶπε Βαλτάσαρ, καὶ ἐνέδυσαν τὸν Δανιήλ  
 5 πορφύραν, καὶ τὸν μανιάκην τὸν χρυσοῦν περιέθηκαν πε-  
 ρὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἐκήρυξαν περὶ αὐτοῦ εἶναι  
 αὐτὸν ἄρχοντα τρίτον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ»; Οἴμαι τοίνυν  
 ὅτι, ἐπειδὴ ἡ μὲν θεία ἀπόφασις, σκότους ἤδη τυγχάνον-  
 τος, ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐχαράχθη (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ «κατέ-  
 10 ναντι τῆς λαμπάδος»), ὁ δὲ βασιλεύς ἐταράχθη σφόδρα  
 καὶ παρελύθη ὑπὸ τοῦ φόβου, ἡ δὲ βασίλισσα ἐκρου-  
 σθεῖσα τῶν λογισμῶν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως παράλυσιν,  
 ἀμελήσασα τῆς συνήθους καὶ πρεπούσης εὐκοσμίας, εἰσε-  
 πήδησεν εἰς τὸ συμπόσιον ἔτι νυκτὸς οὔσης, τὸ θεῖον θέ-  
 15 σπισμα ἐρμηνεύεσθαι παρὰ τοῦ σοφωτάτου Δανιήλ. Καὶ  
 τῇ μὲν πορφύρα καὶ τῷ περιανυχενίῳ παραχοῆμα τιτι-  
 μῆσθαι, παρεστῶσης πάσης τῆς στρατίας καὶ τῶν ἐν τέλει  
 (προὔκειτο γὰρ δῆλον ὅτι τῆς σοφίας τὰ γέρα), τὸ δὲ κή-  
 ρυγμα γεγενῆσθαι ἐπὶ τῶν παρόντων, ὅτι τρίτος ἔσται ἐν  
 20 τῇ βασιλείᾳ, τουτέστι μετὰ αὐτὸν καὶ τὴν βασιλίδα. Εἰ δέ,  
 Πληθούσης ἀγορᾶς, εἴποι τις, ἐχρῆν γενέσθαι, καὶ οὐκ ἐν  
 τοῖς βασιλείοις, εἴπομεν, ὅτι μάλιστα μὲν τὰ ἐν τοῖς βασι-  
 λείοις γεγόμενα καὶ πανταχοῦ κυροῦνται. Ἡ γὰρ ἔνδον κυ-  
 ρουμένη θειοτάτη ψῆφος πανταχοῦ κρατεῖν πέφυκεν. Ἰ-  
 25 σως δὲ μᾶλλον εἰκὸς καὶ ἐν γράμμασι διατετυπῶσθαι. Τὸ  
 δὲ ἐν τοῖς βασιλείοις γεγεννημένον, ὅσον οὐδέπω καὶ ἐπὶ  
 πάντων ἐσόμενον, μᾶλλον δὲ καὶ πεπληρωμένον τῇ κρίσει  
 τοῦ προστάξαντος, ὡς γεγονὸς ὁ ἱστοριογράφος ἔθηκε.  
 Διὸ δὴ καὶ Δαρεῖος ὁ Μηδός, ὁ τὸν τύραννον διαδεξάμε-  
 30 νος, οὐδὲν ἀγνοήσας τῶν γεγεννημένων, τῆς ἀνωτάτω τιμῆς  
 αὐτὸν ἠξίωσεν.

χεις κατὰ τὴν ἀνάγνωσις τὸ νόημα τῶν γραφομένων. Γι' αὐτὸ λοιπὸν κι' ἐγὼ θὰ προσπαθῆσω νὰ σοῦ ἐξηγήσω αὐτὸ ποῦ μοῦ ζητᾶς. Ἐρωτᾶς λοιπὸν Πῶς, ἐφόσον τὴν ἴδια νύχτα πέθανε ὁ βασιλιάς Βαλτάσαρ, λέγει ἡ Γραφή, «Καὶ εἶπε ὁ Βαλτάσαρ καὶ ἔντυσαν τὸν Δανιήλ πορφύρα, καὶ ἔβαλαν γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸ τοῦ χρυσὸ κόσμημα, καὶ κήρυξαν γι' αὐτόν, ὅτι εἶναι τρίτος ἄρχοντας στὴ βασιλεία του»<sup>58α</sup>; Νομίζω, ὅτι ἐπειδὴ ἡ θεία ἀπόφασις χαράχθηκε στὸν τοῖχο, ἐνῶ ἤδη ἦταν σκοτάδι (γιατὶ αὐτὸ φανερώνει τό, «ἀπέναντι ἀπὸ τὴ λαμπάδα»)<sup>59</sup>, ὁ βασιλιάς ταράχθηκε πολὺ καὶ παρέλυσε ἀπὸ τὸν φόβο του, καὶ ἡ βασίλισσα ποῦ ἔπαθε παράκρουση τῶν λογισμῶν τῆς ἐξαιτίας τῆς παράλυσης τοῦ βασιλιᾶ, παραμελώντας τὴ συνηθισμένη καὶ ἀρμόζουσα κοσμιότητα, μπῆκε κρυφὰ στὸ συμπόσιο, ἐνῶ ἀκόμα ἦταν νύχτα, ὅπου ἐρμηνευόταν ἀπὸ τὸν σοφώτατο Δανιήλ ὁ χρησμός. Καὶ μὲ τὴν πορφύρα βέβαια καὶ τὸ κόσμημα γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸ του τιμήθηκε ἀμέσως, ἐνῶ ἦταν παροῦσα ὅλη ἡ στρατιά καὶ οἱ ἄρχοντες (γιατὶ εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι τὰ τιμητικὰ δῶρα τῆς σοφίας βρῖσκονταν ἐκεῖ μπροστὰ τους), ἐνῶ ἡ ἀνακήρυξις ἔγινε μπροστὰ τοὺς παρόντες, ὅτι θὰ εἶναι τρίτος στὴ βασιλεία, δηλαδή μετὰ ἀπὸ αὐτόν καὶ τὴ βασίλισσα. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἔλεγε, ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ στὴ γεμάτη ἀπὸ τὸ πλῆθος ἀγορὰ, καὶ ὄχι μέσα στὰ ἀνάκτορα, θὰ ἔλεγα, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αὐτὰ ποῦ γίνονται στὰ ἀνάκτορα, ἐπικυρώνονται καὶ παντοῦ. Γιατὶ ἡ θεϊκώτατη ἀπόφασις ποῦ ἐπικυρώνεται μέσα, ἐπικρατεῖ συνήθως παντοῦ. Ἴσως μάλιστα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε διατυπωθεῖ καὶ μὲ γράμματα. Ὅμως αὐτὸ ποῦ εἶχε γίνῃ στὸ ἀνάκτορα, ποῦ ὅμως δὲν θὰ γινόταν καὶ μπροστὰ σὲ ὅλους, καὶ ποῦ ἦταν ἤδη ἐπικυρωμένο μὲ τὴν ἀπόφασις ἐκείνου ποῦ διέταξε, ὁ ἱστοριογράφος τὸ ἀναφέρει ὡς γεγονός. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Δαρεῖος ὁ Μῆδος, ὁ ὁποῖος διαδέχθηκε τὸν τύραννο, χωρὶς νὰ ἀγνοήσει ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν γίνῃ, τὸν ἀξίωσε μὲ τὴν ἀνώτατη τιμῆ.

---

59. Δαν. 5, 5.

### ΖΖ'.- ΑΛΥΠΙΩ

᾽Οτι ἀπὸ τῶν ὁμολογουμένων τὴν πίστιν τῶν ἀμφισβητουμένων λαμβάνομεν.

Ἴσως ἀγνοεῖς, ὅτι οὐδέποτε ἄπορον ἀπόρω λύεται, 5 ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὁμολογουμένων τὴν πίστιν τῶν ἀμφισβητουμένων λαμβάνειν εἰώθαμεν.

### ΖΗ'.- ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ ἀρετῆς.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ὀρέγονται μὲν ἀρετῆς, τὴν δὲ 10 ἐπ' αὐτὴν φέρουσαν ὁδὸν ὀκνοῦσιν ἰέναι, ἄλλοι δὲ οὐδ' ἀρετὴν εἶναι ἠγοῦνται. Χρὴ γοῦν τοὺς μὲν πεπεῖσθαι τὸν ὄκνον ἀποθέσθαι, τοὺς δὲ διδάξαι, ὅτι ὄντως ἀρετὴ ἐστὶν ἡ ἀρετή.

### ΖΘ'.- ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

15 Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία».

Ἐπειδὴ, ὡς γέγραφας, Ἰουδαῖός τις, ἀπαιδευσίας ἀνά- πλεως, ὡς ὑπερβολὴν καταγνοὺς τοῦ εἰρηκότος θεοῦ εὐ- αγγελιστοῦ, «Οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ 20 γραφόμενα βιβλία», πράγματά σοι παρέσχεν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἣν καὶ αὐτὸς ἐγκρίνει καὶ θεῖαν ἠγεῖται, τὰ ὑπερβολικῶς εἰρημένα εἰς μέσον ἀγα- γεῖν, ἵνα εἰδῆ ἐκεῖνος, ὅτι καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς τῇ Παλαιᾷ ἐκείνῃ ἐπόμενος Γραφῇ, γέγραφεν, ἃ γέγραφε. Τί οὖν γέ- 25 γραπται, μάθωμεν. Περὶ μὲν τῶν πόλεων τῶν Χανααναίων «Πόλεις τετειχισμένοι ὑπάρχουσιν ἕως τοῦ οὐρανοῦ», περὶ δὲ τῆς γῆς αὐτῶν λέλεκται, «Γῆν ῥέουσιν γάλα καὶ μέλι», περὶ δὲ τῶν πλεόντων, «Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων». Ἐρμηνευέτω τοι-

60. Ἰω. 11, 25.

61. Δευτ. 1, 28.

## 97.- ΣΤΟΝ ΑΛΥΠΙΟ

“Οτι ἀπὸ τὰ ὁμολογούμενα λαμβάνομε τὴν πίστη τῶν ἀμφισθητουμένων.

Ἴσως ἀγνοεῖς, ὅτι ποτὲ μὴ ἀπορία δὲν λύνεται μὲ ἄλλη ἀπορία, ἀλλὰ συνηθίζουμε τὴν πίστη τῶν ἀμφισθητουμένων νὰ τὴν λαμβάνομε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ὁμολογούμενα (παραδεκτά).

## 98.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΕΟΝΤΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετή.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦν βέβαια τὴν ἀρετή, ὅμως δὲν ἀποφασίζουν νὰ βαδίσουν τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ σ' αὐτήν. Ἄλλοι πάλι οὔτε κἂν πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει ἀρετή. Πρέπει λοιπὸν οἱ πρῶτοι νὰ πειθοῦν νὰ ἀποβάλουν τὸν δισταγμὸ, καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τοὺς διδάξουμε, ὅτι ἡ ἀρετή εἶναι πραγματικὰ ἀρετή.

## 99.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟ

Σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ· «Οὔτε ὅλος ὁ κόσμος νομίζω θὰ μποροῦσε νὰ χωρέσει τὰ βιβλία ποὺ θὰ γράφονταν».

Ἐπειδὴ, ὅπως ἔχεις γράψει, κάποιος Ἰουδαῖος, γεμάτος ἀμορφωσιά, καταλογίζει ὑπερβολὴ στὸν ἱερὸ εὐαγγελιστὴ ποὺ ἔχει πεῖ, «Οὔτε ὅλος ὁ κόσμος νομίζω θὰ μποροῦσε νὰ χωρέσει τὰ βιβλία ποὺ θὰ γράφονταν»<sup>60</sup>, καὶ σοῦ προκάλεσε ἐνοχλήσεις, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ φέρουμε στὴ μέση ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, τὴν ὁποία καὶ αὐτὸς ἐγκρίνει καὶ τὴν θεωρεῖ θεϊκὴ, ἐκεῖνα ποὺ εἰπώθηκαν μὲ ὑπερβολή, γιὰ νὰ γνωρίσει καὶ ἐκεῖνος, ὅτι καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς, ἀκολουθώντας τὴν Παλαιὰ Γραφή, ἔγραψε αὐτὰ ποὺ ἔγραψε. Ἄς δοῦμε λοιπὸν τί ἔχει γραφεῖ. Γιὰ τὶς πόλεις τῶν Χαναναίων· «Ὑπάρχουν πόλεις περιβαλλόμενες μὲ τείχη μέχρι τὸν οὐρανὸ»<sup>61</sup>, γιὰ τὴ γῆ τοὺς ἔχει λεχθεῖ, «Γῆ ποὺ ρέει μέλι καὶ γάλα»<sup>62</sup>, καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ πλέουν· «Ἀνεβαίνουν μέχρι τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κατεβαίνουν μέχρι τὶς ἀβύσσους»<sup>63</sup>. Ἄς ἐρμηνεύ-

62. Ἐξ. 33, 3.

63. Ψαλμ. 106, 26.

γαροῦν ἐκεῖνος ταῦτα ὁ ἀγροικόσοφος, μὴ καταφεύγων εἰς  
θεωρίαν, μηδὲ τροπολογεῖν πειρώμενος, ἀλλὰ αὐτὰ φρά-  
ζων τὰ πράγματα. Εἰ δ' οὐ δύναται (ἀνάγκη γὰρ αὐτὸν λέ-  
γειν ἢ ὑπερβολικῶς εἰρηῆσθαι, ἢ ἐρμηνείας δεῖσθαι), τίνος  
5 ἔνεκεν, ἀμαθίας ἐσχάτης καθ' ἑαυτοῦ δεῖγμα φέρων, ἔδο-  
ξεν ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ καὶ εἰ δόξαν-  
τος ὑπερβολῇ κεχρηῆσθαι, κολάσαντος αὐτήν, διὰ τοῦ εἰρη-  
κέναι, «οἶμαι»; Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄκρατός ἐστιν ἡ ὑπερβολή,  
ἐνταῦθα δὲ κεκραμένη. Οὐ γὰρ ἀφήκεν αὐτήν ἀπλῶς, ἀλλ'  
10 ἐκόλασεν. Ὁ δὲ τὰς ὑπερβολὰς κολάζων, δύο ποιεῖ καὶ τὸν  
ἑαυτοῦ δεικνύει πόθον, καὶ τῆς ἀληθείας ἄπτεται.

Εἰκὸς δὲ μηδὲ ὑπερβολικῶς εἰρηῆσθαι. Οὐ γὰρ ἐρρέθη,  
πολλὰ καὶ ἄλλα σημεῖα πεποιηκέναι τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ  
κόσμῳ τούτῳ, ἀλλὰ ἀδιορίστως πεποιηκέναι. Ἔστι δὲ αὐ-  
15 τοῦ ἄλλα τὰ ἔργα τοῦ κόσμου πρεσβύτερα, ἅτινα οὔτε  
γραφή οὔτε διβλίοις παραδοθῆναι οἶόν τε, οὐ μόνον διὰ  
τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὑπὲρ λόγον καὶ  
νοῦν εἶναι. Τίς γὰρ δυνησεται διηγῆσασθαι τῶν οὐρανίων  
δήμων τὴν φύσιν, τὴν τάξιν, τὴν εὐκοσμίαν, τὸν ῥυθμόν,  
20 τὴν ἐμμέλειαν, τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην, καὶ τἄλλα πάντα  
ἅπερ οὐδ' ἀριθμηῆσαι δυνατὸν; Εἰ δὲ καὶ εἰς δογμάτων τις  
μέγεθος καὶ ἀκρότητα ἐκλάβοι τὸ εἰρημένον, οὐκ ἂν δια-  
μάρτοι τῆς ἀληθείας.

Οἱ μὲν οὖν ἀπόστολοι, ἃ ἐχώρησαν ἔγραψαν, καθὼς  
25 Πέτρος ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ ἐν ταῖς ἑαυτοῦ πράξεσι σα-  
φῶς ἀπεφήνατο· «Ἄ ἐχώρησαμεν, ἐγράψαμεν, ὃ δὲ κό-  
σμος οὐδὲ τὰ γραφέντα ἐχώρησεν». Ὁ γὰρ φιλοχρήματος  
οὐκ ἐχώρισε τὸν περὶ τῆς ἀκτημοσύνης λόγον, οὐδ' ὁ λά-  
γνος τὸν περὶ σωφροσύνης. Οὐχ ὁ πλεονέκτης τὸν περὶ δι-  
30 καιοσύνης, οὐχ ὁ ὠμὸς τὸν περὶ φιλανθρωπίας, οὐχ ὁ θυ-  
μώδης τὸν περὶ πραότητος. Εἰ τοίνυν, ἃ οἱ ἀπόστολοι ἴσως  
ἐχώρησαν, ὃ κόσμος οὐκ ἐχώρισε (καὶ θεῶ ὁ μὲν Χριστὸς



σει λοιπὸν αὐτὰ ἐκεῖνος ὁ ἀγροῖκος σοφός, χωρὶς νὰ καταφεύγει σὲ θεωρία, οὔτε νὰ ἐπιχειρεῖ τροπολογίες, ἀλλὰ νὰ λέγει τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Ἐὰν ὅμως δὲν μπορεῖ (γιατὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ πεῖ ἢ ὅτι ἔχουν εἰπωθεῖ μὲ ὑπερβολή, ἢ ὅτι χρειάζονται ἐρμηνεῖα), γιὰ ποιὸ λόγο, παρουσιάζοντας τὸν ἑαυτό του δεῖγμα τῆς χειρότερης ἀμάθειας, νόμισε ὅτι μπορεῖ νὰ καταπιασθεῖ μὲ τὸν εὐαγγελιστὴ, ὁ ὁποῖος, καὶ ἂν ἀκόμα ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ὅτι χρησιμοποιεῖ ὑπερβολή, τὴν περιορίσει μὲ τὸ «νομίζω» ποὺ εἶπε; Γιατὶ ἐκεῖ ἢ ὑπερβολή εἶναι καθαρὴ, ἐνῶ ἐδῶ ἀνάμικτη. Καθόσον δὲν τὴν ἀνέφερε ἔτσι ἀπλᾶ, ἀλλὰ τὴν περιορίσει. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ περιορίζει τὶς ὑπερβολές, κάνει δύο πράγματα. Καὶ τὸν δικῶ του πόθο δείχνει, καὶ τὴν ἀλήθεια προσεγγίζει.

Γίνεται λοιπὸν φανερό, ὅτι δὲν ἔχει λεχθεῖ μὲ ὑπερβολή. Γιατὶ δὲν λέχθηκε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔκανε καὶ πολλὰ ἄλλα θαύματα στὸν κόσμον αὐτόν, ἀλλὰ ἀόριστα ὅτι ἔχει κάνει. Καὶ «ἄλλα» εἶναι τὰ παλαιότερα ἔργα τοῦ κόσμου, τὰ ὅποια δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε μὲ γραφὴ οὔτε μὲ βιβλία νὰ παραδοθοῦν, ὅχι μόνο ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ γιατί εἶναι πάνω ἀπὸ τὸν λόγο καὶ τὸν νοῦ. Γιατὶ ποῖος θὰ μπορέσει νὰ διηγηθεῖ τὴ φύση τῶν οὐράνιων πληθυσμῶν, τὴν ὠραιότητα, τὸν ρυθμὸ, τὴν ἁρμονία, τὴν ἀγάπη, τὴν εἰρήνη, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια δὲν μποροῦμε νὰ τὰ μετρήσουμε; Ἐὰν ὅμως κάποιος καὶ στὰ δόγματα δεχθεῖ ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγεται εἶναι μεγάλο καὶ ἀκρότητα, δὲν θὰ κάνει λάθος ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια.

Οἱ ἀπόστολοι λοιπὸν ἔγραψαν αὐτὰ ποὺ μπόρεσαν νὰ χωρέσουν, ὅπως εἶπε καθαρὰ ὁ Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ, σὶς πράξεις του. «Γράψαμε αὐτὰ ποὺ χωρέσαμε, ἀλλὰ ὁ κόσμος οὔτε αὐτὰ ποὺ γράψαμε χώρεσε». Πράγματι ὁ φιλοχρήματος δὲν χώρεσε τὸν λόγο γιὰ τὴν ἀκτημοσύνη, οὔτε ὁ φιλήδονος τὸν λόγο γιὰ τὴ σωφροσύνη, οὔτε ὁ πλεονέκτης τὸν λόγο γιὰ τὴ δικαιοσύνη, οὔτε ὁ ἀπάνθρωπος τὸν λόγο γιὰ τὴ φιλανθρωπία, οὔτε ὁ ὀργίλος τὸν λόγο γιὰ τὴν πραότητα. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ποὺ οἱ ἀπόστολοι ἴσως χώρεσαν, ὁ κόσμος δὲν τὰ χώρεσε (καὶ

ὅτι, «Ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν», ὁ δὲ Παῦλος, «Χωρήσατε ἡμᾶς»), ἃ μὴδὲ οἱ ἀπόστολοι ἴσως ἐχώρησαν, πῶς ἂν ὁ κόσμος ἐχώρισε; Κόσμον δὲ καλεῖ τὸν περὶ τὰ κοσμικὰ καὶ γήινα πράγματα ἐπτοημένον ὄχλον, περὶ οὗ ἐρρέθη·  
 5 «Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω». Οὐ χωρεῖ δὲ ὁ εἰρημένος κόσμος, οὐ τόπων, ἀλλὰ τρόπων, οὐ διὰ πλῆθος γραμμῶν, ἀλλὰ διὰ μέγεθος πραγμάτων.

### Ρ'.- ΠΑΥΛΩ

10 Ὅτι οὐ δεῖ, τὰ κατὰ σαντὸν ἀγνοῶν τις,  
 τὰ ὑπὲρ σαντὸν ζητεῖν.

Τί τὰ κατὰ σαντὸν ἀγνοῶν, ἄνθρωπε, τὰ ὑπὲρ σαντὸν ζητεῖς; Καὶ τί λέγω τὰ κατὰ σαντόν; Ἐν τῶν ἐν χερσὶ μοι ἐρμηνεύσον, καὶ τότε τὰ ὑπὲρ σαντόν πολυπραγμονοῦντα οὐκ αἰτιάσομαι. Τὸ πῦρ, ἀφ' οὗ πηγάζουσιν αἱ τέχναι, οὐ  
 15 μόνον ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ καὶ λίθων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὑδάτων καὶ ξύλων ἐκπηδᾷν πέφυκε. Διήγησαι οὖν μοι τὸ θαῦμα· ἄρ' ἔγκειται τῷ ξύλῳ; Καὶ πῶς οὐκ ἀναλίσκει τοῦτο; Ἄλλ' οὐκ ἔγκειται. Πῶς οὖν ἐξ αὐτοῦ τίκτεται; Εἰ τοίνυν τὸ πῦρ, οὐ ἄνευ σχεδὸν οὐδὲν ἀξιόλογον μηχανῶνται  
 20 ἄνθρωποι (ἐπίκουρον γάρ ἐστι ψύχους, σκότου δ' ἀλεξιφάρμακον, συνεργὸν δ' εἰς πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην), οὐδεὶς δύναται φραῖσαι πῶς ἐμφωλεύει μὲν ταῖς ὕλαις, οὐκ ἀναλίσκει δὲ ταύτας, ὅταν δ' εἰς τὸ ἔξω πηδήσῃ, ἀναλωτικὸν γίνεται τῶν τεκουσῶν ὑλῶν, πέπαυσο τοίνυν ἐκεῖνα  
 25 περιεργαζόμενος, ἃ μῆτε ἐφικτὰ ἐστί, μῆτε, εἰ ἐφικτὰ ἦν, μέγα τι συντελέσαι πρὸς ἀρετὴν ἠδύνατο. Τί γὰρ πρὸς ἀρετὴν συμβαλεῖται τὸ περιεργάζεσθαι ἡλίου δρόμον καὶ σε-

64. Ἰω. 8, 37.

65. Β' Κορ. 7, 2.

φωνάζει βέβαια ὁ Χριστός, λέγοντας, «Ὁ λόγος ὁ δικός μου δὲν χωρεῖ μέσα σας»<sup>64</sup>, ἐνῶ ὁ Παῦλος, «Χωρέστε μέσα σας ἐμᾶς»<sup>65</sup>), τὰ ὅποια οὔτε οἱ ἀπόστολοι ἴσως δὲν τὰ χώρεσαν, πῶς θὰ τὰ χωροῦσε ὁ κόσμος; Κόσμο βέβαια ὀνομάζει τὸν ὄχλο, ποῦ εἶναι προσκολλημένος μὲ πάθος στὰ κοσμικὰ καὶ γήινα πράγματα, γιὰ τὸν ὅποιο εἰπώθηκε· «Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν δὲν τὸν γνώρισε»<sup>66</sup>. Καὶ ὁ κόσμος ποῦ εἰπώθηκε δὲν χωρεῖ τόπους, ἀλλὰ τρόπους, ὄχι ἕξαιτίας τῶν πολλῶν γραμμιάτων, ἀλλ' ἕξαιτίας τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων.

### 100.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

“Οτι δὲν πρέπει κανεῖς, ἀγνοώντας τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτό του, νὰ θέλει νὰ γνωρίσει τὰ πάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Γιατί, ἄνθρωπέ μου, ἐνῶ ἀγνοεῖς τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτό σου, θέλεις νὰ γνωρίσεις ἐκεῖνα ποῦ εἶναι πάνω ἀπὸ σένα; Καὶ γιατί λέγω τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτό σου; Ἐξήγησέ μου ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἔχω στὰ χέρια μου, καὶ τότε δὲν θὰ σὲ κατηγορήσω γιὰ τὸ ὅτι ἀσχολεῖσαι μὲ αὐτὰ ποῦ εἶναι πάνω ἀπὸ σένα. Ἡ φωτιά, ἀπὸ τὴν ὅποια πηγάζουν οἱ τέχνες, δὲν προέρχεται, ὡς ἀπὸ τὴ φύση τῆς, μόνο ἀπὸ σίδηρο καὶ χαλκὸ καὶ πέτρες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ νερὰ καὶ ξύλα. Ἐξήγησέ μου λοιπὸν αὐτὸ τὸ θαῦμα. Μήπως βρίσκεται μέσα στὸ ξύλο; Καὶ γιατί δὲν τὸ καίει; Ἀλλὰ δὲν βρίσκεται. Πῶς λοιπὸν γεννιέται ἀπὸ αὐτό; Ἐὰν λοιπὸν ἡ φωτιά, χωρὶς τὴν ὅποια τίποτε τὸ ἀξιόλογο δὲν ἐφευρίσκουν οἱ ἄνθρωποι, (γιατὶ προφυλάσσει ἀπὸ τὸ ψῦχος, εἶναι μέσο ποῦ ἀπομακρύνει τὸ σκοτάδι, καὶ βοηθᾷ σὲ κάθε τέχνη καὶ ἐπιστήμη), κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ πῶς φωλιάζει μέσα στὶς ὕλες, καὶ δὲν τὶς καταστρέφει, ἐνῶ ὅταν ξεπηδήσει ἔξω, τότε καταστρέφει τὶς ὕλες ποῦ τὴ γέννησαν, πάψε τότε νὰ περιεργάζεσαι ἐκεῖνα, ποῦ οὔτε δυνατὰ εἶναι, οὔτε, καὶ ἂν ἦταν δυνατὰ, θὰ μποροῦσαν νὰ συμβάλουν στὴν ἀρετή. Γιατὶ σὲ τί θὰ συμβάλει τὸ νὰ περιεργαζόμαστε τὴ διαδρομὴ τοῦ ἡλίου, τὸν κύκλο τῆς σελήνης, τὴ θέση τῶν

66. Ἰω. 1, 10.

λήνης κύκλον καὶ ἀστέρων θέσιν καὶ γῆς σχῆμα καὶ διάστημα καὶ ὅσα ἄλλα οἱ δοκησίσοφοι πολυπραγμονοῦντες, τῆς μὲν ἀληθείας καὶ τῆς τῶ ὄντι σοφίας διήμαρτον, εἰς ἀδολεσχίαν δὲ τὸν βίον ἐδαπάνησαν;

5 ΡΑ'.— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ  
Πρὸς ἱερεῖς εὐδοκίμους.

Ἐπὶ τῆς σῆς, ὧ ὀσιώτατε, εὐαρχίας οὔτε ὁ πλούσιος ἐπὶ λύμῃ τῶν ἄλλων κέκτηται τὴν τῶν χρημάτων ἰσχύν, οὔθ' ὁ πενία συμβιούς, διὰ τὴν πτωχείαν ὑστέρηται τῆς ἰσηγο-  
10 ρίας Ἄλλ' ὁ μὲν περισουσία δικαίων ὠχυρωμένος, τὸν τῆς ἀληθείας κεκτῆσθαι νενόμισται θησαυρόν, ὁ δὲ τούτων ἐνδεής, κἂν τοὺς Κροίσου ἔχη θησαυρούς, πένης εἶναι κέκριται, καὶ οὔτε λόγου δύναμις τὴν ἀδέκαστον φρόνησιν ἀφέλκει τῆς ὀρθῆς κρίσεως, οὔτε ῥήτορος δεινότης κατα-  
15 σοφίζεται τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀκλινῆς ἔστηκεν ἡ σὴ ψυχὴ, καθαρὸν τὸ δίκαιον τοῖς κρινομένοις βραβεύουσα. Τοιοῦτος δ' ὢν ἐν ταῖς ψήφοις, τῇ φιланθρωπία πλέον σαυτὸν νενίκηκας, ἢ ὅσα δικαιοσύνη τοὺς ἄλλους ὑπερηκόντισας Διὸ καὶ καταθρονηοῦσιν ἑαυτὰς αἱ πόλεις αἱ τυραννούμε-  
20 ναι, ὧν μία τυγχάνει καὶ ἡ Πηλουσιωτῶν. Τῶν γὰρ ἐναντίων πειρῶμενα, τοὺς μὲν ὑπὸ σοὶ τελοῦντας μακαρίζουσι, ἑαυτὰς δὲ ταλανίζουσι. Ὁ γὰρ μυρίων τιμωριῶν ἄξιος, εἰ χρήματ' ἔχοι, ἀπόβλεπτος παρ' ἐκείνοις καὶ περιμάχητος, ὁ δὲ ἀρετῇ κομῶν, εἰ πένης εἶη, οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀτίμοις  
25 τελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβουλεύεται. Ἐν δὲ ταῖς κρίσεσιν ὅπου ὁ χρυσὸς ῥέπει, ἐκεῖ καὶ ἡ ψῆφος νεύει. Τὸ μὲν δίκαιον ἀδικεῖται, ἡ δ' ἀδικία κρατεῖ καὶ παροινεῖ. Εὖξαι τοίνυν ἢ τοὺς τοιούτους λυμεῶνας μεταγνῶναι, ἢ τοὺς ὑπηκόους ἐλευθερωθῆναι.

ἄστρον, τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἔκταση τῆς γῆς, καὶ ὅσα ἄλλα, πού ἐξετάζοντάς τα οἱ δοκησίσοφοι, πλανήθηκαν ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν πραγματικὴ σοφία, καὶ σπατάλησαν τὴ ζωὴ τους σὲ φλυαρίες;

### 101.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Πρὸς ἱερεῖς ἀσκοῦν μὲ ἐπιτυχία τὸ ἔργο τους.

Κάτω ἀπὸ τὴ δική σου, ὀσιώτατε, καλὴ ἐξουσία, οὔτε ὁ πλούσιος μὲ τὴ δύναμη τῶν χρημάτων του μπορεῖ νὰ καταστρέψει τοὺς ἄλλους, οὔτε αὐτὸς πού ζεῖ μὲ τὴ φτώχεια, στερεῖται τὴν ἰσότητα τοῦ λόγου ἐξαιτίας τῆς φτώχειας του. Ἄλλ' ἐκεῖνος πού εἶναι ὀχυρωμένος μὲ τὸν πλοῦτο τῶν δικαίων, θεωρεῖται ὅτι κατέχει τὸν θησαυρὸ τῆς ἀλήθειας, ἐνῶ ἐκεῖνος πού τὰ στερεῖται αὐτά, κι' ἂν ἀκόμα ἔχει τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου, θεωρεῖται ὅτι εἶναι φτωχός, καὶ οὔτε ἡ δύναμη τοῦ λόγου ἀπομακρύνει τὴν ἀδέκαστη σκέψη ἀπὸ τὴν ὀρθὴ κρίση, οὔτε ἡ δεινότητα τοῦ ῥήτορα διαστρέφει τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ ἡ δική σου ψυχὴ στέκεται σταθερὴ, ἀπονέμοντας καθαρὸ τὸ δίκαιο σ' αὐτοὺς πού κρίνονται. Καὶ ὄντας τέτοιος σὲς ἀποφάσεις, ὡς πρὸς τὴ φιλανθρωπία ξεπέρασες τὸν ἑαυτό σου περισσότερο ἀπὸ ὅσο ξεπέρασες τοὺς ἄλλους στὴ δικαιοσύνη. Γι' αὐτὸ καὶ θρηνοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους οἱ πόλεις πού τυραννοῦνται, μὰ ἀπὸ τίς ὀποῖες εἶναι καὶ ἡ πόλις τῶν Πηλουσιωτῶν. Γιατί, ἔχοντας πείρα ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, ἐκείνους πού βρίσκονται στὴ δική σου δικαιοδοσία τοὺς μακαρίζουν, ἐνῶ τοὺς ἑαυτοὺς τους τοὺς ἐλεινολογοῦν. Γιατί αὐτὸς πού εἶναι ἄξιος γιὰ μύριες τιμωρίες, ἐὰν ἔχει χρήματα, εἶναι περίβλεπτος καὶ περιζήτητος, παρὰ ἐκεῖνοι. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού διακρίνεται γιὰ τὴν ἀρετὴ του, ἂν εἶναι φτωχός, ὄχι μόνο βρίσκειται μετὰ τῶν περιφρονημένων, ἀλλὰ καὶ γίνεται στόχος σκευωριῶν. Ὡς πρὸς τίς δίκες πάλι, ὅπου βαραίνει ὁ χρυσός, ἐκεῖ κλίνει καὶ ἡ ἀπόφαση. Τὸ δίκαιο ἀδικεῖται, ἐνῶ ἡ ἀδικία ἐξουσιάζει καὶ ἀσχημονεῖ. Προσευχῆσου λοιπόν, ἢ αὐτοὶ οἱ ἐκμεταλλευτὲς νὰ ἀλλάξουν γνώμη, ἢ οἱ ὑπήκοοί τους νὰ ἐλευθερωθοῦν.

## ΡΒ'.- ΑΜΜΩΝΙΩ

Περὶ φιλίας καὶ θείου φόβου.

Ἐπειδὴ οὐκ ἔξω ὑποψίας εἶναι δοκεῖ ἡ ἄγαν φιλία, κινάσθω τῷ θείῳ φόβῳ, ἵν' ἀμφοτέρωθεν ἐν ἡμῖν, καὶ ὁ 5 τοῦ Θεοῦ φόβος, καὶ ὁ τῶν φίλων πόθος, Ὁ μὲν τὰς πονηρὰς ὑποψίας ἐξοστρακίζων, ὁ δὲ τὴν ἀγάπην, τὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν μητέρα τίκτων. Ὅταν γὰρ κεκραμένον φόβῳ Θεοῦ τὸν πόθον ἔχωμεν, πάντα ἐν ἡμῖν βλαστάνει τὰ ἀγαθὰ.

10

## ΡΓ'.- ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον.

Οὐχ ὁ δεινότητι καὶ δυνάμει λόγων, ὡς σοφέ, τὰ ληθῆς διακρουόμενος ἐπαινῶν ἄξιος, ἀλλ' ὁ ἀτεχνῶς αὐτὸ φράζων. 15 Διὸ δὴ καὶ αὐτὸς σαφῶς ὁ βούλει μαθεῖν, λέξω. Εὐκόλα γέγονεν ἐκ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως τὰ παλαιίσματα, ἵνα νικήσωμεν ἀγωνιζόμενοι, οὐχ ἵνα τῷ μεγέθει τῆς χάριτος πρὸς ῥαθυμίας ὑπόθεσιν ἀποχρησώμεθα.

## ΡΔ'.- ΣΕΡΙΝΩ

Περὶ ἀλαζονείας.

20

Μὴ τὸ ἐχθροῦ κεκρατηκέναι, εἰς ἀλαζονείαν σε παιδοτριβεῖτω. Πολλοῖς γὰρ ὑπὸ μεγαλαυχίας μεμνηρόσι, ὡς 25 ἅπαντα τὸν χρόνον τρόπαια στήσασι καὶ φιλοτιμουμένοις ἐπὶ τούτοις καὶ μὴ νομίζουσιν ἔλαττον ἔξειν μηδὲ ἀλώσεσθαί σέ ποτε προσδοκήσασιν, ἢ δοκοῦσα εὐπραγία εἰς τὸ χειρὸν περιφανῶς προεχώρησε.

## ΡΕ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι οὐ χρὴ ἐπαίρεσθαι ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις.

Πολλοῖς αἱ ἐξ ἀρχῆς ἐπιτυχίαι κακῶν ἀμυθήτων γεγόνασι 30 πρόξενοι. Ἐν γὰρ πού ἡ δεύτερον παρὰ τὴν ἀξίαν

## 102.– ΣΤΟΝ ΑΜΜΩΝΙΟ

Γιὰ τὴ φιλία καὶ τὸν θεῖο φόβο.

Ἐπειδὴ ἡ μεγάλη φιλία φαίνεται νὰ μὴ εἶναι ἐκτὸς ὑποψίας, ἃς συνδυάζεται μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ὑπάρχουν μέσα μας καὶ τὰ δύο, καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ πόθος τῶν φίλων. Ὁ πρῶτος γιὰ νὰ ἐξοστρακίζει τὶς πονηρὲς ὑποψίες, καὶ ὁ δεύτερος γιὰ νὰ γεννᾷ τὴν ἀγάπη, ποὺ εἶναι ἡ μητέρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Γιατί, ὅταν ἔχουμε τὸν πόθο ἀναμιγμένον μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, τότε μέσα μας βλαστάνουν ὅλα τὰ ἀγαθὰ.

## 103.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

“Ὅτι ἡ πίστη χωρὶς τὰ ἔργα δὲν σώζει  
τὸν ἄνθρωπο.

Ἄξιος ἐπαίνου, σοφέ, δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὴ δεινότητα τῶν λόγων ἀποκρούει τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ τὴ λέγει ἀνεπιτήδευτα. Γι’ αὐτὸ καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ καθαρὰ αὐτὸ ποὺ θέλεις νὰ μάθεις. Οἱ ἀγῶνες μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Θεοῦ ἔγιναν εὐκολοί, γιὰ νὰ νικήσουμε ἀγωνιζόμενοι, καὶ ὄχι ἐξαιτίας τοῦ μεγέθους τῆς χάριτος νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦμε σὰν ἀφορμὴ γιὰ τὴ ραθυμία μας.

## 104.– ΣΤΟΝ ΣΕΡΙΝΟ

Γιὰ τὴν ἀλαζονεία.

Τὸ ὅτι ἐπικράτησες τοῦ ἐχθροῦ νὰ μὴ σὲ ὀδηγεῖ σὲ ἀλαζονεία. Γιατὶ σὲ πολλοὺς, ποὺ κυριεύθηκαν ἀπὸ μεγάλη καύχησι, ἐπειδὴ ὅλα τὰ χρόνια ἔστηναν τρόπαια καὶ δέχονταν τιμὲς γι’ αὐτὰ, καὶ δὲν πίστευαν ὅτι θὰ ἔχουν κατώτερες ἐπιτυχίες, οὔτε περίμεναν ὅτι θὰ νικηθοῦν ποτέ, ἢ φαινομενικὴ εὐτυχία ἔφτασε ὀλοφάνερα στὸ χειρότερο.

## 105.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανευόμαστε γιὰ τὶς ἐπιτυχίες μας.

Σὲ πολλοὺς οἱ ἀρχικὲς ἐπιτυχίες ἔχουν γίνεαι αἰτίες ἀπερίγραπτων κακῶν. Γιατί, στήνοντας ἓνα ἢ καὶ δεύτερο τρόπαιο χωρὶς

στήσαντες τρόπαιον, ἄτε χωρησάσης αὐτοῖς εἰς ἐλπίδα τῆς  
τόλμης, ἐπαρθέντες τῇ ἀδοκῆτῳ εὐπραγία καὶ εἰς μείζους  
ἑαυτοὺς ῥίψαντες πράξεις, ἐκινδύνευσαν ἐσχάτως καὶ περὶ  
τῶν ἐξ ἀρχῆς κατορθωμάτων. Διὸ χρὴ ἀνθρωπινότερον  
5 βουλευέσθαι, καὶ κατορθοῦντες μὲν εἰς οἴκτον βλέπειν καὶ  
τὰς ὀξύρροπους ἐκλογίζεσθαι μεταβολάς, καὶ μὴ πέρα τοῦ  
μέτρου φρονεῖν τε καὶ φράζειν, διαμαρτόντας δέ, παιδεύε-  
σθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, καὶ μὴ ὡς Θεῶ πεπηγέναι  
τὰ πράγματα ἀθάνατα ἀξιοῦν.

10

## ΡΣ'— ΠΑΥΛΩ

᾽Οτι δεῖ μετὰ πόνων καὶ προσευχῆς χωρεῖν ἐπὶ  
τὴν θήραν τῶν νοημάτων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς.

Μὴ τὰ μόλις, ὧ βέλτιστε, καὶ μετὰ μυρίων ἰδρώτων καὶ  
ἀγώνων θηρώμενα, ἐξ ἐπιδρομῆς θηρᾶν νόμιζε, ἀλλ' ἐκ  
15 πόνων καὶ προσευχῶν προοιμιασάμενος, ἐπὶ τὴν θήραν  
τῶν νοημάτων τῆς ἱερᾶς χώρει Γραφῆς, τῶν τὴν ἡμετέραν  
σύνεσιν εἰς πλείονα ὀξύτητα ἀκονώντων.

## ΡΖ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

᾽Οτι χρὴ εἶργειν τὴν εἴσοδον τῶν λογισμῶν ἐν τῷ νῷ,  
20 καὶ μὴ, συγχωρήσαντες τὴν εἴσοδον αὐτῶν, ὕστερον  
ἀναδέχεσθαι τὴν μάχην.

Χρὴ τὸν νοῦν, οἷα βασιλέα αὐτοκράτορα, λογισμοὺς  
φοβεροὺς καὶ πάντοθεν ὄπλοις πεφραγμένους πρὸς τὰς  
τῶν αἰσθήσεων καταπέμψαι πύλας προαπαντησομένους  
25 καὶ προλοχιοῦντας καὶ εἰρξοντας τοὺς πολεμίους, καὶ μὴ  
πρῶτον συγχωρήσαντας τὴν εἴσοδον, ὕστερον ἀμφήριστον  
ἀναδέχεσθαι μάχην, ἥτις πολλάκις καὶ ἑτεροκλινῆς γενή-  
σεται, τοῖς ἀντιστρατευομένοις τὸ τρόπαιον ὀρέγουσα. Διὰ



νά τὸ ἀξίζουσιν, ἐπειδὴ πῆγε μὲ τὸ μέρος τους ἢ τόλμη καὶ ἀναπτέρωσε τὴν ἐλπίδα τους, παίρνοντάς το ἐπάνω τους μὲ τὴν ἀπροσδόκητη ἐπιτυχία καὶ ὀδηγώντας τὸν ἑαυτό τους σὲ μεγαλύτερες πράξεις, κινδύνεψαν στὸ τέλος καὶ γιὰ τὰ ἀρχικά τους κατορθώματα. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ σκεπτόμαστε πιὸ ἀνθρώπινα, καὶ ὅταν βέβαια κατορθώνουμε κάτι, νὰ βλέπουμε μὲ συμπάθεια καὶ νὰ σκεπτόμαστε τίς γρήγορες μεταβολές, καὶ νὰ μὴ πιστεύουμε καὶ νὰ μιλάμε πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο. Ὅταν πάλι ἔχουμε ἀποτυχίες, νὰ διορθώνουμε τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, καὶ νὰ μὴ ἔχουμε τὴν ἀξίωση τὰ πράγματα νὰ εἶναι ἀθάνατα, σὰν νὰ ὀρίστηκαν τέτοια ἀπὸ τὸν Θεό.

#### 106.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

“Ὅτι πρέπει μὲ κόπους καὶ προσευχὲς νὰ προχωροῦμε στὴ θήρευση τῶν νοημάτων τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Μὴ νομίζεις, φίλε μου, ὅτι αὐτὰ ποὺ μὲ κόπο καὶ μὲ μῦριους ἰδρώτες καὶ ἀγῶνες πετυχαίνουμε, τὰ πετυχαίνουμε τόσο εὐκόλα, ἀλλὰ, ἀφοῦ προετοιμαστῆς μὲ κόπους καὶ προσευχὲς, νὰ προχωρεῖς στὴ θήρευση τῶν νοημάτων τῆς ἁγίας Γραφῆς, τὰ ὅποια ἀκονίζουν τὴ νοημοσύνη μας πρὸς μεγαλύτερη κατανόηση.

#### 107.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

“Ὅτι πρέπει νὰ ἐμποδίζουμε τὴν εἴσοδο τῶν ἐχθρῶν στὸ νοῦ, καὶ ὄχι, ἐπιτρέποντας τὴν εἴσοδο αὐτῶν, ὕστερα νὰ ἀναλαμβάνουμε τὴν μάχη.

Πρέπει τὸν νοῦ, σὰν βασιλιὰ αὐτοκράτορα, νὰ τὸν στέλνουμε στὶς πύλες τῶν αἰσθήσεων μὲ λογισμοὺς φοβεροὺς καὶ ἀπὸ παντοῦ περιφραγμένους μὲ ὅπλα γιὰ νὰ προῦπαντήσουν καὶ νὰ στήσουν ἐνέδρες καὶ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ὄχι, ἀφοῦ τοὺς ἐπιτρέψουν πρῶτα τὴν εἴσοδο, ἔπειτα νὰ ἀναλάβουν ἀμφίβολη μάχη, ἢ ὅποια πολλές φορὲς κλίνει καὶ πρὸς τὴν ἄλλη πλευρά, παραδίδοντας τὸ τρόπαιο στοὺς ἀντιστρατευόμενους. Γι' αὐτὸ ἀκριδῶς λοιπὸν καὶ ὁ σωτήριος λόγος, αὐτὸν ποὺ βλέπει μὲ

γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ σωτήριος λόγος τὸν ἀκολάστως ὀρῶν-  
τα, κολάσειν ἠπειλήσε, τῶν ἄλλων νομοθετῶν τὴν προᾶξιν  
μόνην κολαζόντων, ἵνα μὴ δυσκαταγώνιστος καὶ ἀπρόσ-  
μαχος ὁ πόλεμος γένηται, ἀλλὰ ῥάδιος καὶ εὐχερής.

5 ΡΗ΄- ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἐλαττωμάτων.

Πολλοί, μᾶλλον δὲ πάντες, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ἄνθρωποι  
καὶ πλεονεκτήματα ἔχουσι καὶ ἐλαττώματα, καὶ τοῖς μὲν  
ἐναδρύνονται, τοῖς δὲ ἐγκαλύπτονται. Σὺ δέ, ὡς φασιν,  
10 ἐλαττωμάτων ἀνάπλεως ὢν, κατορθωμάτων ἔρημος εἰ καὶ  
γυμνός. Τὸ μὲν οὖν γαστρός σε ἠττώμενον καὶ τοῖς μετὰ  
γαστέρα κεχειρῶσθαι πάθεσι, θαυμαστὸν οὐδέν. Ταῦτα  
γὰρ ἐκείνη ὡς τὰ πολλὰ ἔπεται. Ὁ γὰρ γαστρός ἄρξας, καὶ  
συνουσίας ἄρχειν δυνήσεται. Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄλλα πάντα  
15 ἐλαττώματα ἐν σοὶ χορεύειν φασὶ καὶ ταμεῖόν σε καλοῦσι  
κακίας καὶ θησαυρὸν ἀναισχυντίας, τοῦτο θαυμαστὸν εἶ-  
ναι δοκεῖ καὶ πᾶσαν ἔμπληξιν ὑπερβαίνειν. Εἰσὶ γὰρ τινες  
ὠμοὶ μὲν, σώφρονες δέ, ἢ αἰσχροκερδεῖς μὲν, μέτριοι δέ, ἢ  
ἀσελγεῖς μὲν, ἡμεροὶ δέ. Σὲ δὲ διὰ πάντων χωρεῖν κωμω-  
20 δοῦσι. Γλῶσσαν μὲν γὰρ ὀπλίζειν σέ φασι κατὰ τῶν φιλα-  
ρέτων, αἰσχροῖς δὲ κέρδεσιν ἐγκαλινδούμενον καὶ σεμνύ-  
νεσθαι, πάντας δὲ τοὺς πώποτε ἐπὶ λαγνεῖα θεβσημένους  
ἀποκρύψαντα καὶ ἐναδρύνεσθαι, κάτω δὲ τὴν ὄφρυν ἔχειν  
ὀφείλοντα, διὰ τὰς πράξεις ἃς οὐδὲ εἶπεῖν θέμις, ἄνω κρο-  
25 τάφων αὐτὴν ἐπαίρειν. Καὶ συλλήβδην εἶπεῖν, πᾶν μέλος  
τοῦ σώματος τὴν τῆς ψυχῆς ἐμφαίνει ῥαθυμίαν τε καὶ  
ἀπόνοιαν. Καίτοι θάτερον θατέρω ἐναντίον ἐστίν, ἀλλ' εἰς  
σὲ συνδεδραμηκέναι δισχυρίζονται. Εἰ τοίνυν ἀληθεύου-  
σι, μετανόει ἐνταῦθα, ἵνα μὴ ἐκεῖσε ἀνονήτως αὐτὸ πρά-  
30 ξειας.

ἀκόλαστο βλέμμα, τὸν ἀπειλήσῃ ὅτι θὰ τὸν τιμωρήσῃ<sup>67</sup>, ἐνῶ οἱ ἄλλοι νομοθέτες τιμωροῦν μόνο τὴν πράξιν, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ὁ πόλεμος δυσκολονίκητος καὶ ἀκαταμάχητος, ἀλλ' εὐνοϊκὸς καὶ εὐκόλος.

### 108.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἐλαττωμάτων.

Πολλοί, ἢ μᾶλλον ὅλοι, ὅπως θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, οἱ ἄνθρωποι ἔχουν καὶ πλεονεκτήματα καὶ ἐλαττώματα, καὶ γιὰ τὰ πρῶτα βέβαια καμαρώνουν, ἐνῶ γιὰ τὰ ἄλλα ντρέπονται. Σὺ ὅμως, ὅπως λένε, ἐνῶ εἶσαι γεμάτος ἐλαττώματα, εἶσαι ἄδειος καὶ γυμνὸς ἀπὸ ἀρετῆς. Τὸ ὅτι λοιπὸν ἐνδίδεις στὴν κοιλιά σου καὶ εἶσαι ὑποδουλωμένος στὰ μετὰ τὴν κοιλιά πάθη, δὲν εἶναι καθόλου ἄξιον ἀπορίας, καθόσον αὐτὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκολουθοῦν αὐτήν. Γιατὶ ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἐξουσιάσῃ τὴν κοιλιά, θὰ μπορέσῃ νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ τὴ συνουσία. Ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐλαττώματα λένε ὅτι χορεύουν μέσα σου καὶ σὲ ὀνομάζουν ταμεῖο τῆς κακίας καὶ θησαυροφυλάκιο τῆς ἀδιαντροπιᾶς, αὐτὸ φαίνεται νὰ εἶναι παράξενο, καὶ ξεπερνᾷ κάθε ἐκπληξιν. Γιατὶ ὑπάρχουν κάποιοι ἀπάνθρωποι βέβαια, ἀλλὰ ἐγκρατεῖς, ἢ αἰσχροκερδεῖς ἀπὸ τὴ μιά, ἀλλὰ μετριόφρονες, ἢ ἀσελγεῖς, ἀλλὰ ἡμεροί. Ἐσένα ὅμως σὲ διακωμωδοῦν ὅτι βρίσκεσαι μέσα σὲ ὅλα. Γιατὶ λένε ὅτι ὀπλίζεις τὴ γλῶσσα σου ἐναντίον τῶν ἐναρέτων, κυλιέσαι μέσα στὰ αἰσχροὰ κέρδη καὶ καμαρώνεις γι' αὐτὰ, καὶ ὅλους, τοὺς μέχρι τώρα ξακουστοὺς γιὰ τὴ λαγνεία τους τοὺς ξεπέρασες καὶ καυχιέσαι, καὶ ἐνῶ ὀφείλεις νὰ ἔχῃς τὰ φρύδια σου κατεδασμένα ἐξαιτίας τῶν πράξεών σου, τίς ὁποῖες οὔτε νὰ τίς πῶ ἐπιτρέπεται, τὰ σηκώνεις πάνω ἀπὸ τοὺς κροτάφους σου. Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσω, κάθε μέλος τοῦ σώματός σου φανερῶνει τὴ ραθυμία τῆς ψυχῆς σου καὶ τὴν παραφροσύνην. Ἄν καὶ βέβαια τὸ ἓνα εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ ἄλλο, σὲ σένα ἰσχυρίζονται ὅτι συμπίπτουν. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἀληθινὰ, μετανόησε ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴ τὸ κάνεις αὐτὸ ἐκεῖ ἀνώφελα.

## ΡΘ΄- ΜΑΡΚΩ

Περὶ τῆς οἰνοποσίας.

Διὰ τί, ἔφησ, οὐ πάντας τοὺς προσφερομένους αὐτὸν  
 ὁμοίως ὁ οἶνος διατίθῃσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν εὐμενεῖς ποιεῖ,  
 5 τοὺς δὲ θυμώδεις, καὶ τοὺς μὲν φιλικούς, τοὺς δὲ μαχίμους,  
 καὶ τοὺς μὲν ἡμέρους, τοὺς δὲ θηριώδεις. Οἶμαι τοίνυν,  
 ἐπειδὴ καὶ φυσιολογεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζεις, ταῦτα συμβαί-  
 νειν, ἢ ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος διαθέσεως, τῷ ἢ αὔξεσθαι ἢ  
 μειοῦσθαι ἀπὸ τοῦ οἴνου τὰς αἰτίας τῶν τοιούτων συμπτω-  
 10 μάτων, ἢ ἀπὸ τῶν λανθανόντων τῆς ψυχῆς κινήματων.  
 Ἐπειδὴ γὰρ μόνων τῶν ὑγρῶν ἠθοποιὸς ὁ οἶνός ἐστι, κιν-  
 νᾶται τρόπον τινὰ τοῖς τρόποις τῶν χρωμένων. Πρὸς ὁποῖ-  
 ον γὰρ ἂν ἦθος προσενεχθῆ, τοιαῦτα καὶ τὰ πάθη ἀποφαί-  
 νει, οὐ μὴ ὄντα αὐτὰ κατασκευάζων, ἀλλὰ κεκρυμμένα  
 15 γυμνῶν. Τὸ γὰρ πεπλασμένον ἦθος ἀπαμφιάσας, ἐκφαίνει  
 τὰ λανθάνοντα. Ὅθεν καὶ εἰς παροιμίαν κεχώρηκε τὸ  
 τοιοῦτο, λεγόντων πολλῶν· “Ἐν οἴνῳ ἡ ἀλήθεια”. Τοὺς  
 μὲν γὰρ δοκοῦντας σεμνότητος δόξῃ ἐναδρύνεσθαι, ἐκλα-  
 λητικούς τῶν ἀπορρήτων πολλάκις ἐδειξε, καὶ ὅπερ ἄρρη-  
 20 τον ἄμεινον, εἰπεῖν παρεσκεύασε, τοὺς δὲ ἀπὸ μισοπονη-  
 ρίας πολλάκις εἰς ὀργὴν ἐκτραπέντας, μελιχίους τε καὶ  
 πρᾶους ἤλεγξεν ὄντας, τῶν μὲν τὴν ἐπὶ σεμνότητι δόξαν,  
 τῶν δὲ τὴν ἐπὶ τῇ ὀργῇ αἰτίαν ἐξαφανίσας. Οὐ γὰρ τὰ μὴ  
 ὄντα κατασκευάζει, ἀλλὰ τὰ ὄντα μὲν, λανθάνοντα δέ, δη-  
 25 μοσιεύει.

## ΡΙ΄- ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῶν τὰ ἴδια πλημμελήματα ἐόντων,  
 τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονούντων.

Λίαν θαυμάζω, ὅπως νόσημα τυραννικὸν καὶ ἀνήμε-  
 30 ρον, ἡδονῆς δὲ ἄμοιρον, κόλασιν δὲ ὠδῖνον, κεκράτηκε μὲν

## 109.– ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΟ

Γιὰ τὴν οἴνοποσία.

Ρώτησες, γιατί τὸ κρασί δὲν προκαλεῖ τὴν ἴδια διάθεση σὲ ὄλους ἐκείνους ποὺ τὸ πίνουν, ἀλλὰ ἄλλους τοὺς κάνει εὐδιάθετους καὶ ἄλλους εὐέξαπτους, ἄλλους φιλικούς καὶ ἄλλους φιλόνοιους, ἄλλους ἡμερους καὶ ἄλλους ἄγριους. Νομίζω, λοιπόν ἐπειδὴ μὲ ἀναγκάζεις νὰ ἐρμηνεύσω καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, αὐτὰ συμβαίνουν ἢ ἀνάλογα μὲ τὴν διάθεση τοῦ σώματος, μὲ τὸ ὅτι ἢ αὐξάνονται ἢ μειώνονται ἀπὸ τὸ κρασί οἱ αἰτίες τῶν συμπτωμάτων τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ἢ ἀπὸ τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς ποὺ ὑπάρχουν σὲ λανθάνουσα κατάσταση. Ἐπειδὴ δηλαδή ἀπὸ ὅλα τὰ ὑγρά μόνο τὸ κρασί διαμορφώνει τὸ ἦθος, ἀναμιγνύεται κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τοὺς τρόπους ἐκείνων ποὺ τὸ πίνουν. Γιατὶ σὲ ὅποιο ἦθος προσφερθεῖ, τέτοια κάνει καὶ τὰ πάθη, χωρὶς νὰ τὰ δημιουργεῖ, ὅταν δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ, ἐνῶ εἶναι κρυμμένα, τὰ ἀπογυμνώνει. Ἀπογυμνώνοντας δηλαδή τὸ προσποιητὸ ἦθος, φανερώνει αὐτὰ ποὺ εἶναι κρυμμένα. Γι' αὐτὸ καὶ ἔγινε παροιμία αὐτό, ὥστε πολλοὶ νὰ λένε· Ἡ ἀλήθεια κρύβεται μέσα στὸ κρασί. Γιατὶ ἐκείνους ποὺ νομίζουν ὅτι καμαρώνουν μὲ τὴν προσποιητὴ σεμνότητά τους, πολλές φορές τοὺς κάνει νὰ φλυαροῦν τὰ μυστικά τους, καὶ αὐτὰ ποὺ εἶναι καλύτερο νὰ μένουν κρυφά, αὐτὰ τοὺς κάνει νὰ τὰ λένε. Ἀντίθετα ἐκείνους ποὺ ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸ κακὸ ἔχουν ἐκτραπεῖ πολλές φορές σὲ ὀργή, τοὺς ἀπέδειξε ὅτι εἶναι μειλίχιοι καὶ ἡπιοι, ἐξαφανίζοντας τὴν ὑποκριτικὴ σεμνότητα τῶν πρώτων, καὶ τὴν αἰτία τῆς ὀργῆς τῶν δευτέρων. Γιατὶ δὲν κατασκευάζει αὐτὰ ποὺ δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ φέρνει στὴ δημοσιότητα αὐτὰ ποὺ, ἐνῶ ὑπάρχουν, μένουν κρυφά.

## 110.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀφήνουν τὰ δικά τους σφάλματα καὶ ἀσχολοῦνται μὲ ἐκεῖνα τῶν ἄλλων.

Ἀπορῶ πολύ, πῶς μὴ ἀρρώστια τυραννικὴ καὶ ἀνήμερη, ποὺ στερεῖται ἡδονὴ καὶ κυοφορεῖ κόλαση, κυριάρχησε σὲ κάθε

πάσης ἡλικίας, ἐχειρώσατο δὲ πᾶσαν ἀξίαν, ἐλυμήνατο δὲ πᾶσαν εὐκοσμίαν. Ἐκαστος γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πταίσματα παρείς, μέγιστα ὄντα, τὰ τῶν πέλας, ἐλάττονα ὄντα, πολλάκις δὲ καὶ συγγνώμης ἀξία, πολυπραγμονεῖ, καὶ λυπεῖται 5 μὲν περὶ τῶν οἰκείων λογιζόμενος, ἀγάλλεται δὲ περὶ τῶν ἀλλοτριῶν διαλεγόμενος, καὶ εἰς τὸ τὰ τῶν ἄλλων πολυπραγμονεῖν καὶ καταδικάζειν δαπανᾷ τὸν οἰκείον χρόνον. Καὶ ἑαυτῷ μὲν καὶ τὰς οὐκ οὔσας ἀπολογίας πορίζεται, τῶν δὲ πλησίον πικρὸς καὶ ἀπαραίτητος κάθηται δικαστήσ, κἂν δοκεῖεν ἀπολογίαις εὐλόγοις πλουτεῖν. Χρὴ τοίνυν τοὺς βουλομένους θεραπείαν τῷ τοιούτῳ ἐπινοῆσαι νοσήματι, στρέφειν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα πλημμελήματα, καὶ τὴν γλῶτταν ἐθίζειν μὴ κατὰ τῶν πέλας, ἀλλὰ καθ' ἑαυτῶν καταφορικῶς λέγειν. 15 Τοῦτο μὲν γὰρ δικαιοσύνην ᾠδίνει («λέγε γὰρ ἐσὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτον, ἵνα δικαιωθῆς»), ἐκεῖνο δὲ μείζονα κατάκρισιν τίκει. Δεινὸν γὰρ καὶ ἀπάσης ἀτοπίας ἐπέκεινα, τοὺς μεγάλα πταίοντας, τοῖς οὐδὲν ἢ μικρὰ πλημμελοῦσιν ἐπιτιμᾶν.

20

## ΡΙΑ΄- ΖΗΝΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ

## Περὶ ἀσκήσεως.

Μὴ ἐκείνοις, ᾧ φιλότης, σαυτὸν παράβαλλε, τοῖς περιχαρῶς μὲν τὸ θεῖον ὑποδεξαμένοις κήρυγμα, μὴ ἐν θάθει δὲ τῆς διανοίας παραπέμψασι τὸν σπόρον (ἐπιπολαιόφυτοι γὰρ καὶ ἐπιπολαιόριζοι γεγονότες, θᾶπτον ἢ λόγος ἀπεξηράνθησαν, καρπὸν μὲν ᾧριμον μὴ ἐνηνοχότες, τῶν δὲ πειρασμῶν ἔργον γεγενημένοι), ἀλλ' ἐκείνοις τοῖς βαθυρρίζοις καὶ πολυρρίζοις καὶ πολυκαλάμοις καὶ πολυκάρποις, ὧν οἱ ἀστάχνες κομῶντες καὶ ὑπὸ τοῦ καρποῦ θριθόμενοι

ἡλικία, αἰχμαλώτισε κάθε ἀξία, καὶ κατέστρεψε κάθε κοσμιότητα. Γιατὶ ὁ καθένας, παραβλέποντας τὰ δικά του πταίσματα, ἂν καὶ εἶναι πολὺ μεγάλα, ἀσχολεῖται μὲ τὰ τοῦ πλησίον του πού εἶναι μικρότερα καὶ πολλές φορές ἄξια συγγνώμης, καὶ λυπᾶται βέβαια γιὰ τὰ δικά του, ὅταν τὰ σκέφτεται, ἀλλὰ χαίρεται ὅταν συζητᾶ γιὰ τὰ ξένα, καὶ σπαταλᾷ τὸν χρόνο του μὲ τὸ νὰ ἀσχολεῖται μὲ λεπτομέρεια καὶ νὰ καταδικάζει τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων. Καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του βέβαια βρῖσκει δικαιολογίες ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχουν, ἐνῶ γιὰ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων γίνεται σκληρὸς καὶ ἄκαμπτος δικαστής, ἀκόμα καὶ ὅταν φαίνεται ὅτι ἔχουν πολλές καὶ εὐλογες δικαιολογίες. Πρέπει λοιπὸν ἐκεῖνοι πού θέλουν νὰ βροῦν θεραπεία σ' αὐτὸ τὸ ἐλάττωμά τους, νὰ στρέφουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους ἀπὸ τὰ σφάλματα τῶν ξένων στὰ δικά τους, καὶ νὰ συνηθίζουν τὴ γλῶσσα τους νὰ καταφέρεται ὄχι ἐναντίον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους. Καθόσον αὕτη ἡ ἐνέργεια γεννᾷ δικαιοσύνη (γιατὶ λέγει· «λέγε ἐσὺ πρῶτος τὶς ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ συγχωρηθεῖς καὶ νὰ βρεῖς δικαίωση»<sup>68</sup>), ἐνῶ ἐκεῖνο γεννᾷ μεγαλύτερη κατάκριση. Γιατὶ εἶναι φοβερὸ καὶ πέρα ἀπὸ κάθε ἀπρέπεια, ἐκεῖνοι πού κάνουν μεγάλα πταίσματα, νὰ ἐπικρίνουν αὐτοὺς πού δὲν κάνουν τίποτε, ἢ κάνουν μικρὰ πλημμελήματα.

### 111.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΖΗΝΩΝΑ

Γιὰ τὴν ἄσκησιν.

Νὰ μὴ παραβόλλεις, φίλε μου, τὸν ἑαυτό σου μὲ ἐκείνους πού δέχθηκαν βέβαια μὲ χαρὰ τὸ θεῖο κῆρυγμα, ἀλλὰ δὲν παρέπεμψαν τὸν σπόρο στὸ βάθος τοῦ νοῦ τους (γιατὶ, ἐπειδὴ φυτεύθηκαν ἐπιπόλαια καὶ εἶχαν ρίζες ἐπιφανειακές<sup>69</sup>, ξηράθηκαν γρηγορώτερα ἀπὸ ὅ,τι διαρκεῖ ὁ λόγος, καὶ ὠριμο καρπὸ βέβαια δὲν ἔφεραν, ἔγιναν ὅμως ἔργο τῶν πειρασμῶν), ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνα τὰ φυτὰ πού ἔχουν βαθειὲς καὶ πολλές ρίζες καὶ πολλὰ καλάμια καὶ πολλοὺς καρπούς, τῶν ὁποίων τὰ στάχυα εἶναι θρεμμένα καὶ

69. Ματθ. 23, 3 ἔ.

καρηβαροῦσι καὶ κέκλινται, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀμητὸν ὥρας  
 μονονουχί ἐφ' ἑαυτοὺς καλοῦντες τὴν τῶν θεριστῶν δρεπά-  
 νην. Εὖ γὰρ ἐπίστανται, ὅτι τοὺς τοιούτους ὁ Χριστὸς εἰς  
 τὰς οὐρανίους λήξεις ἀποκομίσει τοῖς ἀγγέλοις προσέτα-  
 5 ξε, συνεορτάσοντας καὶ συμβασιλεύσοντας καὶ ἀτελευτή-  
 του θυμηδίας μεθέξοντας.

PIB'— EYTONIQ ΔΙΑΚΟΝΩ

ᾠτι ὁ διδάσκαλος ὀφθαλμὸς ἐστὶ τοῦ σώματος  
 τῆς Ἐκκλησίας.

10 Ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλμὸς τὸ πᾶν διακυβερνᾶ σῶμα, φαι-  
 δρύνει τε καὶ κοσμεῖ τὴν ὄψιν καὶ λύχνος ἐστὶ ἀπάντων  
 τῶν μελῶν, διὰ τοῦτο ὥσπερ ἐν τινὶ βασιλικῷ χωρίῳ ἴδρου-  
 ται, τὴν ἄνω λήξιν λαχὼν καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων προ-  
 καθήμενος. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ ἥλιος ἐν τῇ οἰκουμένῃ,  
 15 οὕτω καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ σώματι. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος, εἰ  
 τῷ λόγῳ σβεσθεῖη, πάντα συνταράξειεν, οὕτω καὶ ὁ ὀφθαλ-  
 μός, εἰ ἀποσβεσθεῖη, καὶ πόδες ἄχρηστοι καὶ χεῖρες καὶ  
 ἅπαν σχεδὸν τὸ σῶμα. Τοῦ χάριν δὴ ταῦτα ἔφην; ᾠτι καὶ  
 ὁ διδάσκαλος ὀφθαλμὸς ἐστὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλη-  
 20 σίας. Ἐὰν οὖν οὗτος φωτεινὸς ᾗ, τοῦτ' ἐστὶ ταῖς τῶν ἀρε-  
 τῶν ἀκτίσι μαρμαίρων, ὅλον τὸ σῶμα φωτεινὸν ἔσται ὑπὸ  
 ἐκείνου κυβερνώμενον καὶ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας  
 ἀξιούμενον. Ἐὰν δὲ σκοτεινός, τοῦτ' ἐστὶ τὰ σκότους ἄξια  
 δρῶν, ὅλον σχεδὸν τὸ σῶμα σκοτίζεται. Εἰ γὰρ καὶ εἰέν τι-  
 25 νές τῶν ἐν τάξει μελῶν ὑγιαίνοντες καὶ τὰ πρέποντα αὐ-  
 τοῖς ἀνύοντες καὶ μηδὲν τῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου μοχθη-  
 ρίας παραβλαπτόμενοι, ἀλλ' οὐδὲν τοσοῦτον ἰσχύουσι, τῆς  
 θλάβης τὰ καίρια νεμομένης, καὶ τῆς κακίας καὶ τοὺς λοι-  
 πούς εἰς τὸν τοῦ καθηγητοῦ ζῆλον ἐρεθιζούσης, καὶ τοὺς  
 30 ὑγιαίνοντας κατηγορούσης, καὶ πάντα τρόπον ὅπως αὐ-  
 τοὺς εἰς τὸ νοσεῖν ἐμβάλλοι πραγματευομένης. Διὰ τοῦτ'  
 εἴρηται· «Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος



γεμάτα ἀπὸ καρπὸ καὶ γέρνουν ἀπὸ τὸ βάρος, καὶ εὐρισκόμενα στὴν ὥρα τῆς συγκομιδῆς καλοῦν κατὰ κάποιον τρόπο ἐπάνω τους τὸ δρεπάνι τῶν θεριστῶν. Γιατὶ γνωρίζουν καλά, ὅτι αὐτοὺς ὁ Χριστὸς πρόσταξε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τοὺς μεταφέρουν στοὺς οὐρανοὺς, γιὰ νὰ γιορτάσουν καὶ νὰ βασιλεύσουν μαζί του, καὶ νὰ λάβουν μέρος στὴν χωρὶς τέλος εὐφροσύνη.

## 112.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

“Ὅτι ὁ δάσκαλος εἶναι ὁφθαλμὸς τοῦ σώματος  
τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ ὁ ὁφθαλμὸς κυβερνᾷ ὅλο τὸ σῶμα, χαροποιεῖ καὶ στολίζει τὸ πρόσωπο καὶ εἶναι τὸ λυχνάρι ὅλων τῶν μελῶν, γι’ αὐτὸ τοποθετήθηκε σὰν σὲ κάποιον βασιλικὸ χῶρο, κερδίζοντας τὴν ἀνώτερη θέση καὶ ὄντας προϊστάμενος τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. Γιατί, ὅ,τι εἶναι ὁ ἥλιος στὴν οἰκουμένη, αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ ὁφθαλμὸς στὸ σῶμα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ἐὰν μὲ τὸν λόγο σβησθεῖ θὰ τὰ διαταράξει ὅλα, ἔτσι καὶ ὁ ὁφθαλμὸς ἂν σβήσῃ, καὶ τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια καὶ ὅλο σχεδὸν τὸ σῶμα γίνεται ἄχρηστο. Γιὰ ποιὸν λόγο τὰ εἶπα αὐτά; Ἐπειδὴ καὶ ὁ δάσκαλος εἶναι ὁ ὁφθαλμὸς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς εἶναι φωτεινός, δηλαδή ὅταν ἀκτινοβολεῖ μὲ τις ἀκτῖνες τῶν ἀρετῶν του, ὅλο τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας θὰ εἶναι φωτεινὸ, κυβερνώμενο ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ ἔχοντας τὴ φροντίδα πού πρέπει. Ἐὰν ὅμως εἶναι σκοτεινός, δηλαδή ὅταν κάνει αὐτὰ πού ταιριάζουν στὸ σκοτάδι, σκοτεινιάζει ὅλο σχεδὸν τὸ σῶμα. Γιατί, ἂν καὶ ὑπάρχουν μερικοὶ ἀπὸ τὴν τάξη τῶν μελῶν (τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας) πού εἶναι ὑγιεῖς, καὶ ἐφαρμόζουν αὐτὰ πού τοὺς πρέπει, καὶ δὲν βλάπτονται καθόλου ἀπὸ τὴν κακία τοῦ δασκάλου, ὅμως δὲν ἔχουν τόσο μεγάλη δύναμη, ἐπειδὴ ἡ βλάβη ἐμφανίζεται εὐκαιριακά, καὶ ἡ κακία ἐρεθίζει τοὺς ἄλλους στὴ μίμηση τοῦ καθηγητοῦ, καὶ κατηγορεῖ αὐτοὺς πού εἶναι ὑγιεῖς, καὶ χρησιμοποιοῖ κάθε τρόπο, γιὰ νὰ κάνει καὶ αὐτοὺς νὰ ἀρρωστήσουν. Γι’ αὐτὸ ἔχει λεχθεῖ: «Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἐσωτερικὸ σου φῶς εἶναι

πόσον;». Οἷον, ἐάν τις εἴποι Ἐκκλησίᾳ τυραννικαῖς ἐπιθυμίας ἐχούσῃ ὑψηγητήν· Εἰ δὲ ὠφελεῖν καὶ φωτίζειν ὀφείλων, οὐδὲ φωτισθῆναι ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὠφελεῖν προσηρημένους ἐξοστρακίζει, οἱ ὑπ' αὐτοῦ τελούντες τί οὐκ  
5 ἂν δράσοιεν;

**ΡΙΓ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Περὶ ἀκτημοσύνης.

Εἰ καὶ ὑπὸ τῆς τῶν πολλῶν σκαιότητός τε καὶ ἀπληστίας εἰς ἀδύνατον δοκεῖ περιεστάναι τὸ τῆς ἀκτημοσύνης  
10 κατόρθωμα, καὶ οὐδὲ πιστεύεταιί τις παρὰ σοὶ κατορθῶν, εἰσὶ μὲν τοι καὶ οἶδα τινάς. Εἰ δὲ αὐτὸς ἀγνοεῖς, θαυμαστόν οὐδὲν. Ὑπὸ γὰρ φιλοχρηματίας μεθύων, εἰκότως ἀγνοεῖς τοὺς καθαρῶς νήφοντας. Πλὴν ζήλωσον τοὺς τῇ  
15 αὐταρκεῖα χρωμένους, τοὺς ἀπὸ δικαίων πόνων ζῶντας, τοὺς τοῖς οἰκείοις πόνοις ἀρκουμένους ἢ οὐδὲ τούτους ὄρας διαλάμποντας καὶ καθάπερ λαμπτήρας ἀστράπτοντας; Ζήλωσον τούτους τέως, καὶ παῦσαι κατὰ τῶν ἀλλοτριῶν οὐσιῶν τε καὶ χρημάτων τὰς μιαρὰς σαντοῦ καὶ  
20 ἀπλήστους ῥίπτων χεῖρας, καὶ οὕτω δυνήσῃ κἀκείνους κατιδεῖν. Νῦν μὲν γὰρ ἀκούσας, οὔτε πεισθήσῃ, ἀλλὰ καὶ φλυαρήσεις αὐτούς καὶ κωμωδήσεις, ἅτε μανίαν ἀνήκεστον νοσῶν, εἰ δὲ εἰς μετρίαν ὑγίειαν ἔλθοις, ῥαδίως ἂν καὶ τοὺς εἰλικρινῶς ὑγιαίνοντας κατόψει, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ  
25 ἀγωγούς καὶ ἡγεμόνας αὐτούς ἔξεις τῆς ἀρίστης ταύτης ὁδοῦ.

**ΡΙΔ'— ΚΑΡΠΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Περὶ τῶν βδελυττομένων τοὺς ἐναρέτους.

Σκαιότατος εἶναί μοι δοκεῖ καὶ ἀλιτήριος, οὐχ ὁ τὸν

σκοτάδι, πόσο μεγάλο είναι τὸ σκοτάδι;»<sup>70</sup>. "Ὅπως δηλαδή ἐὰν κάποιος πεῖ σὲ ἐκκλησία πού ἔχει δάσκαλο μὲ τυραννικὲς ἐπιθυμίες· Ἐὰν αὐτὸς πού ὀφείλει νὰ ὠφελεῖ καὶ νὰ φωτίζει, δὲν ἀνέχεται νὰ φωτισθεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς πού θέλουν νὰ φωτισθοῦν τοὺς ἀπομακρύνει, ἐκεῖνοι πού βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, τί δὲν θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν;

### 113.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴν ἀκτημοσύνη.

"Ἄν καὶ ἀπὸ τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἀπλησία τῶν πολλῶν φαίνεται ὅτι περιέρχεται σὲ ἀδυναμία ἢ ἀρετὴ τῆς ἀκτημοσύνης, καὶ δὲν πιστεύεις ὅτι κάποιος τὴν κατορθώνει, ὡστόσο ὑπάρχουν, καὶ γνωρίζω μερικούς." Ἄν ὅμως ἐσὺ δὲν τοὺς γνωρίζεις, καθόλου παρὰξενο. Γιατί, ἐπειδὴ εἶσαι μεθυσμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὰ χρήματα, εἶναι φυσικὸ νὰ ἀγνοεῖς αὐτοὺς πού ζοῦν πραγματικὰ μὲ νηφαλιότητα. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως γίνε ζηλωτῆς αὐτῶν πού ἀκολουθοῦν τὴν αὐτάρκεια, αὐτῶν πού ζοῦν μὲ δίκαιους κόπους, αὐτῶν πού ἀρκοῦνται στοὺς δικούς τους κόπους. "Ἡ μήπως οὔτε καὶ αὐτοὺς τοὺς βλέπεις πού λάμπουν καὶ ἀστράφτουν σὰν λαμπτήρες; Μιμήσου αὐτοὺς τώρα, καὶ πάψε νὰ ἀπλώνεις τὰ μαρὰ καὶ ἀπληστα χέρια σου στὶς ξένες περιουσίες καὶ τὰ χρήματα, καὶ ἔτσι θὰ μπορέσεις νὰ τοὺς δεῖς καὶ ἐκείνους. Γιατί τώρα, ἀκούοντας γι' αὐτούς, οὔτε θὰ πεισθεῖς, ἀλλὰ καὶ θὰ φλυαρήσεις εἰς βάρος τους καὶ θὰ τοὺς κοροϊδέψεις, γιατί ὑποφέρεις ἀπὸ ἀθεράπευτη μανία, ἐὰν ὅμως ἔστω καὶ μέτρια θεραπευθεῖς, τότε εὐκόλα θὰ μπορέσεις νὰ δεῖς καὶ τοὺς πραγματικὰ ὑγιεῖς, καὶ κάποτε μάλιστα μπορεῖ καὶ νὰ τοὺς ἔχεις ὁδηγούς καὶ καθοδηγητὲς αὐτῆς τῆς ἀριστῆς ὁδοῦ.

### 114.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΡΠΟ

Γιὰ ἐκείνους πού σιχαίνονται τοὺς ἐνάρετους.

Νομίζω ὅτι ὁ βαναυσότατος καὶ ἀλιτῆριος εἶναι ὄχι αὐτὸς

70. Ματθ. 6, 23.

ἀδικήσαντα καὶ ὑβρίσαντα (συγγνώμη γὰρ τῷ τοιούτῳ  
πολλάκις παρέπεται), ἀλλὰ ὁ τὸν ἀμείνονα τυγχάνοντα καὶ  
ὑπὸ πάντων ἀνυμνούμενον μισῶν τε καὶ κωμωδῶν. Ἐκεῖ-  
νος μὲν γάρ, εἰ καὶ μὴ εἰς κορυφὴν τῆς φιλοσοφίας ἀναδέ-  
5 θηκεν, ἀλλ' οὖν γε ἔχειν δοκεῖ τοῦ μίσους εὐλογον αἰτίαν,  
οὗτος δέ, μηδεμίας αἰτίας ὑποκειμένης, οὐ τοσοῦτον ἀν-  
θρώπῳ, ὅσον τῇ ἀρετῇ πολεμεῖ καὶ πάντα τὰ καλὰ ἐκ βά-  
θρων ἀνασπᾶσαι πειραῖται. Εἰ δὲ Εὐστάθιος τοῦτο δοῶ, ἢ  
πανοστέον αὐτὸν τοῦ μύσους, ἢ ἐκκηρουκτέον ὡς ἐναγῆ. Μία  
10 γὰρ ἐστὶν ἀρετὴ, τὸ φεύγειν τὸ ἄτοπον αἰεὶ, καὶ μάλιστα  
ὅταν μηδὲν αἰσχρὸν ἠγγῆται, ἢ τὸ σωφρονεῖν.

ΡΙΕ'— ΔΩΡΟΘΕΩ

Περὶ τῆς περιτομῆς.

Τίς τὸν ἀκῆρατον νοῦν ἐν διαμαρτίᾳ τοῦ πρέποντος  
15 γεγενῆσθαι ψηφιεῖται; Τίς οὕτω τόλμης ἀπάσης ἐπέκεινα  
χωρεῖν τολμήσειεν, ὡς τὴν σοφίαν πταίσασαν αἰτιάσασθαι;  
Τοῦτο γὰρ ἂν εἰκότως πείσοιτο, εἰ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα μὴ ἔξω  
τοῦ πρέποντος ἐδημιούργησε, μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον,  
καίτοι βασιλέα καὶ ἄρχοντα αὐτὸν τῶν ἐπιγείων ἀπάντων  
20 χειροτονῆσαι προσηρημένη, περιττῷ ἄχθει βρῖθεσθαι πεποί-  
ηκεν, ὃ ὕστερον διὰ τῆς περιτομῆς ἀφαιρεῖν προσέταξεν.  
Εἰ δὲ τοῦτ' οὐκ ἔστιν εἰπεῖν (τίς γὰρ οὕτω ἀνόητος καὶ τῶν  
κατὰ φύσιν φρενῶν ἐνδεής, ὡς τὴν θεῖαν ἐπιστήμην ἀτε-  
χνίας γράψασθαι;), τὸ πρέπον σχῆμα καὶ τούτῳ ἐφύλαξεν.  
25 Εἰ δὲ πρεπόντως ἐδημιούργησε καὶ δηλοῦσι καὶ ἀνδριαν-  
τοποιοὶ καὶ λιθοξόοι, πλάσται τε καὶ γραφεῖς τῇ ἀρχαίᾳ  
πλάσει ἀκολουθοῦντες καὶ τὸ εὐπρεπὲς τοῦ ὕστερον διὰ  
τινα αἰτίαν πεπισθέντες προτιμῶντες, ζητεῖωσαν, οἱ τὴν  
περιτομὴν πέρα τοῦ μέτρου θαυμάζοντες, τὴν ταύτης χρεῖ-  
30 αν. Καὶ εἰ μὲν τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ μηνύει περιτομὴν, ἐπιτε-

πού μισεῖ καὶ διακωμωδεῖ ἐκεῖνον πού τὸν ἀδίκησε καὶ τὸν ὕβρισε (γιατὶ πολλές φορές σ' αὐτὸν ἀκολουθεῖ συγγνώμη), ἀλλὰ αὐτὸς πού μισεῖ καὶ διακωμωδεῖ ἐκεῖνον πού εἶναι ἀνώτερός του καὶ ἐξυμνεῖται ἀπὸ ὅλους. Γιατὶ ἐκεῖνος, ἂν καὶ δὲν ἔφτασε ἀκόμα στὴν κορυφὴ τῆς θεολογίας, ὅμως δείχνει ὅτι ἔχει κάποια εὐλογη δικαιολογία γιὰ τὸ μῖσος του, ἐνῶ αὐτός, χωρὶς νὰ ὑπάρχει καμμιά αἰτία, πολεμᾷ ὄχι τόσο πολὺ τὸν ἄνθρωπο, ὅσο τὴν ἀρετὴ, καὶ προσπαθεῖ νὰ καταστρέψει ὅλα τὰ καλὰ ἀπὸ τὴ βάση τους. Ἐὰν αὐτὸ τὸ κάνει ὁ Εὐστάθιος, ἢ πρέπει νὰ παύσει αὐτὸς αὐτὸ τὸ σιχαμερὸ ἔργο του, ἢ πρέπει νὰ ἀποκηρυχθεῖ ὡς καταραμένος. Γιατὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι μία, τὸ νὰ ἀποφεύγει κανεὶς πάντοτε τὸ ἄτοπο, καὶ μάλιστα ὅταν δὲν θεωρεῖ τίποτε αἰσχρὸ, παρὰ τὸ νὰ ζεῖ μὲ σωφροσύνη.

### 115.- ΣΤΟΝ ΔΩΡΟΘΕΟ

Γιὰ τὴν περιτομή.

Ποιὸς θὰ δεχόταν ὅτι ὁ παντέλειος νοῦς ἀπέτυχε ὡς πρὸς ἐκεῖνο πού εἶναι πρέπον; Ποιὸς θὰ τολμοῦσε νὰ προχωρήσει τόσο πολὺ πέρα ἀπὸ κάθε θρασύτητα, ὥστε νὰ κατηγορεῖ τὴ Σοφία ὅτι ἔκανε σφάλμα; Γιατὶ αὐτὸ θὰ πάθαινε εὐλογα, ἐὰν τὰ ἄλλα ζῶα δὲν τὰ δημιουργοῦσε ἔξω ἀπὸ αὐτὸ πού πρέπει, ἐνῶ μόνο τὸν ἄνθρωπο, ἂν καὶ τὸν διάλεξε νὰ τὸν κάνει βασιλιὰ καὶ ἄρχοντα ὅλων τῶν ἐπιγείων, τὸν ἔκανε νὰ εἶναι γεμάτος μὲ περιττὸ βάρος, τὸ ὁποῖο ὕστερα διέταξε νὰ τὸ ἀφαιρεῖ μὲ τὴν περιτομή. Ἄν ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ποῦμε (γιατὶ ποιὸς εἶναι τόσο ἀνόητος καὶ λειψὸς στὰ κατὰ φύσιν μυαλά του, ὥστε νὰ κατηγορεῖ τὴν θεία γνώση γιὰ ἀμάθεια;), τὸ σχῆμα πού ἔπρεπε τὸ φύλαξε γι' αὐτόν. Ἐὰν ὅμως τὸν δημιούργησε ὅπως ἔπρεπε, καὶ αὐτὸ τὸ φανερώνουν καὶ οἱ ὀργανισμοὶ καὶ οἱ μαρμαράδες καὶ οἱ γλύπτες καὶ ζωγράφοι, ἀκολουθώντας τὴν ἀρχαία πλάση καὶ προτιμώντας τὸ κόσμιο πού γιὰ κάποιον λόγο ἀργότερα πίστεψαν, ἂς ἀναζητήσουν τὴ χρησιμότητα τῆς περιτομῆς αὐτοὶ πού τὴν θαυμάζουν πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο. Καὶ ἐὰν βέβαια

νάτωσαν τὸ θαῦμα, καὶ τότε κροτεῖτωσαν τοὺς ἄνευ πε-  
 ριτομῆς τὰς ἐπιθυμίας περιτέμνοντας. Εἰ δὲ σημεῖον αὐ-  
 τοῖς δέδοται πρὸς τὸ μὴ ἐπιμίγνυσθαι τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ἴπ-  
 ποις δυσηνίοις καὶ ἀγερώχοις χαλινὸς καὶ σφραγίς, μὴ μέ-  
 5 γα ἐπὶ ταύτῃ φρονεῖτωσαν, τῇ τὴν ἀπαιδευσίαν αὐτῶν  
 στηλιτευούσῃ. Εἰ γὰρ καὶ Ἄβελ καὶ Ἐνώχ καὶ Νῶε καὶ  
 Ἀβραάμ πρὸ τοῦ ὀφθῆναι ἢ λεχθῆναι περιτομὴν ηὐδοκί-  
 μησαν, οὐκ εὐδοκμήσεώς ἐστι ὑπόθεσις, ἀλλ' ἢ ἄρα εὐδο-  
 κμήσεως σφραγίς. Ὁ τοίνυν ἔχων πλοῦτον ἀρετῆς, ἐχέτω  
 10 καὶ σφραγιδα, ὃ δὲ πενίαν ἐσχάτην ὀδυρόμενος, γέλωτα  
 ὀφλισκάνει, σφραγιδα μὲν ἐπιφερόμενος, πλούτου δὲ ἐν-  
 δεῆς ὢν. Ἀκουέτω δὲ καὶ τοῦτο ὃ ἐπὶ ταύτῃ μέγα φρονῶν  
 Εἰ μὲν σὸν τὸ κατόρθωμα, φρόνει ὡς φρονεῖς, οὐ διοισόμε-  
 θα, εἰ δὲ ἐν ἁώρῳ γέγονεν ἡλικία (διὸ καὶ ἡμεῖς εὐχα-  
 15 ριστοῦμεν, ἀκερδοῦς πόνου ἀπηλλαγμένοι), δι' ἣν αἰτίαν  
 ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις σεμνύνη; Ἐκαστος γὰρ ἐξ οἰκείων πό-  
 νων ἐναδρύνεσθαι δίκαιος, οὐκ ἀφ' ὧν ἄλλοι ἐπιτιθέασι  
 σημείων.

### ΡΙΣ'— ΠΑΥΛΩ

#### Περὶ ἐορτῶν.

20

Τὰς ἀρετὰς τίμα, μὴ τὰς εὐημερίας θεράπευε. Αἱ μὲν  
 γὰρ ἀθάνατόν εἰσὶ χροῖμα, αἱ δὲ ῥαδίως σβέννυνται. Καὶ  
 ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Μὴ ἀγνόει δέ, ὅτι ὁ Θεὸς ταῖς ἐορ-  
 ταῖς καὶ πάλαι καὶ νῦν ἐγκατέδησε τῶν εὐεργεσιῶν τὰ  
 25 ὑπομνηματα, ἵν' οἱ πανηγυρίζοντες, ἔναυλον τὴν τούτων  
 μνήμην ἔχοντες, μὴ εἰς μέθην, ἀλλ' εἰς εὐχαριστίαν καὶ  
 ἀρετὴν τρέποιντο.

δηλώνει τὴν κρυφὴν περιτομὴν, ἃς αὐξήσουν τὸν θαυμασμό τους, καὶ τότε ἃς χειροκροτήσουν ἐκείνους πού χωρὶς περιτομὴν περικόπτουν τὶς ἐπιθυμίες. Ἐὰν ὅμως ἔχει δοθεῖ σ' αὐτοὺς ὡς γνώρισμα γιὰ νὰ μὴ ἀναμιγνύονται μὲ τοὺς εἰδωλολάτρεις, σὰν τὸ χαλινάρι καὶ τὴ σφραγίδα στοὺς ἀνυπότακτους καὶ ὑπερήφανους ἵππους, ἃς μὴ μεγαλοφρονοῦν γι' αὐτὴν πού στηλιτεύει τὴν ἀπαιδευσίαν τους. Γιατί, ἐὰν καὶ ὁ Ἄβελ καὶ ὁ Ἐνώχ καὶ ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἀβραὰμ εὐδοκίμησαν στὴν ἀρετὴ πρὶν ἐμφανισθεῖ ἡ λεχθεῖ ἡ περιτομὴ, δὲν εἶναι ἡ περιτομὴ αἰτία τῆς εὐδοκίμησής τους, ἀλλὰ ἐπισφράγιση τῆς εὐδοκίμησής τους. Αὐτὸς λοιπὸν πού ἔχει πλοῦτο ἀρετῆς, ἃς ἔχει τὴ σφραγίδα, ἐνῶ ἐκεῖνος πού θρηνεῖ γιὰ τὴν ἔσχατη φτώχεια ἀρετῆς, προκαλεῖ γέλια, ἔχοντας βέβαια τὴ σφραγίδα, ἀλλ' ὄντας φτωχὸς ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς ἀρετῆς. Ἄς ἀκούσει ὅμως καὶ αὐτὸ ἐκεῖνος πού καυχιέται γι' αὐτὴν. Ἐὰν βέβαια τὸ κατορθῶμα εἶναι δικό σου, πίστευε ὅπως πιστεύεις, δὲν θὰ διαφωνήσουμε. Ἐὰν ὅμως ἔγινε σέ μικρὴ ἡλικία (γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ πού ἀπαλλαχθήκαμε ἀπὸ πόνον χωρὶς κέρδος), γιὰ ποιὸν λόγο καμαρώνεις γιὰ τὰ ξένα κατορθώματα; Γιατὶ ὁ καθένας πρέπει γιὰ δικούς του κόπους νὰ καμαρώνει, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ σημάδια πού ἄλλοι προσθέτουν.

## 116.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὶς γιορτές.

Νὰ τιμᾷς τὶς ἀρετὲς καὶ ὄχι νὰ ὑπηρετεῖς τὶς εὐημερίες. Γιατὶ οἱ ἀρετὲς εἶναι πρᾶγμα ἀθάνατον, ἐνῶ οἱ εὐημερίες σθίνουν. Καὶ αὐτὰ βέβαια τόσο μόνο. Νὰ μὴ ἀγνοεῖς ὅμως, ὅτι ὁ Θεὸς μὲ τὶς γιορτὲς παλαιὰ καὶ τώρα ἔδωσε σφιχτὰ καὶ τὶς ὑπομνήσεις τῶν εὐεργεσιῶν, ὥστε αὐτοὶ πού πανηγυρίζουν, ἔχοντας τὴ μνήμη αὐτῶν νὰ ἡχῆ σ' αὐτιὰ τους, νὰ στρέφονται ὄχι στὴ μέθη, ἀλλὰ στὴν εὐχαριστία καὶ τὴν ἀρετὴν.

## ΡΙΖ΄- ΘΕΟΦΙΛΩ

“Οτι ὁ Θεὸς δύναται μὲν τὰ πάντα,  
βούλεται δὲ τὰ ἄριστα.

Μάλιστα μὲν εἰ ἐρωτηθεῖη τις παρά τινος συκοφαντεῖν  
5 τολμῶντος τὴν ἀλήθειαν· Πάντα δυνατὰ τῷ Θεῷ; καὶ ἀπο-  
κρίνεται· Ναί, εἴτα ἐκεῖνος ἐπενέγκοι· Οὐκοῦν καὶ τὰ κακά,  
ἀμαθίας ὀφλήσαι γέλωτα δίκαιος ἂν εἶη, οὐχ ὁ ἀποκρινά-  
μενος, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἐρωτήσας· Οὐ γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς Θεῷ  
δυνατοῖς ἀριθμεῖται τὰ κακά· “Οπου γὰρ ὁ Θεὸς ὀνομάζε-  
10 ται, τὸ καλὸν ἀραρότως ἔπεται, καὶ οὐδ’ ἐννοήσείε τις ὑγι-  
αίνων τὸν νοῦν, ὅτι τῷ Θεῷ τὰ κακά δυνατά, οὐδ’ ἀσθενεί-  
ἂν τις καλέσειε τὸ μὴ δύνασθαι τὰ κακά δοῦν· Ἀσθένεια  
γὰρ κυρίως, ἢ τῶν κακῶν προᾶξις· Διὸ καὶ ὁ ταῦτα μάλιστα  
ἀκριδῶς ἐπιστάμενος Παῦλος, ἀσθενείας τὰς ἀμαρτίας  
15 ἐκάλει, λέγων· «Ἐτι γὰρ Χριστός, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν,  
κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε». Καὶ ὁ τοῦ Μελφδοῦ  
δὲ λόγος τοῦτ’ ἐγγυᾶται· «Ἐπληθύνθησαν», γὰρ φησιν,  
«αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν», τουτ’ ἔστιν αἱ ἀμαρτίαι· Ἀλλ’ οὐδὲ  
ἐκεῖνό τις ἀνθυπενεγκῶν τῷ λέγοντι, «Πάντα Θεῷ δυνα-  
20 τά», νοῦν ἔχειν νομισθήσεται· Ποῖον δὲ τοῦτο; Φλυαρεῖν  
γὰρ εἰώθασι καὶ λέγειν· Ἄρ’ οὖν καὶ τὸ γεγονὸς ποιῆσαι  
μὴ γεγονέναι, Θεῷ δυνατόν ἐστιν; Ἀχρεῖον γὰρ δὴ πάλιν  
τὸ τοιοῦτο· Οὐδ’ οὐδὲν ἀχρεῖον ἐπὶ τῆς θείας δυνάμεως  
παραλαμβάνεται· Περιτταὶ μὲν οὖν καὶ εἰσί, καὶ ἀπεδεί-  
25 χθησαν αἱ κατὰ τοῦ τοιούτου λόγου συκοφαντίαι, πλὴν  
ἀλλ’, ἵνα μηδὲ ταύτας ἀνακινεῖν ἔχοιεν, καὶ τὰς ἀκοὰς τῶν  
ἀκροωμένων λυμαίνεσθαι, εἰ ἐρωτηθεῖημεν, εἰ πάντα τῷ  
Θεῷ δυνατά, ἀποκρινώμεθα, “Τὰ πρόποντα αὐτῷ”, καὶ  
30 βούλεται δὲ τὰ ἄριστα.



## 117.- ΣΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΟ

“Οτι ὁ Θεὸς μπορεῖ βέβαια νὰ κάνει τὰ πάντα,  
ἀλλὰ θέλει τὰ ἄριστα.

Ἐὰν κάποιος ἐρωτηθεῖ ἀπὸ κάποιον πὺ ἐπιχειρεῖ νὰ συκοφαντήσῃ τὴν ἀλήθεια· Εἶναι ὅλα δυνατὰ στὸν Θεό; Καὶ ἀπαντήσῃ· Ναί, καὶ ἂν ἔπειτα ἐκεῖνος προσθέσῃ· Ἐπομένως καὶ τὰ κακὰ, δίκαια θὰ γελοιοποιηθεῖ γιὰ τὴν ἀμάθειά του, ὄχι αὐτὸς πὺ ἀπάντησε, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνος πὺ ρώτησε. Γιατὶ μέσα σὲ ὅλα ὅσα εἶναι δυνατὰ στὸν Θεὸ δὲν περιλαμβάνονται τὰ κακὰ. Γιατὶ ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸν Θεό, ἀκολουθεῖ σταθερὰ τὸ καλὸ. Καὶ οὔτε μπορεῖ κάποιος, πὺ ἔχει ὑγιῆ νοῦ, νὰ σκεφθεῖ ὅτι εἶναι δυνατὰ στὸν Θεὸ καὶ κακὰ, οὔτε θὰ ὀνόμαζε κάποιος ἀδυναμία τὸ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ κάνει τὰ κακὰ. Γιατὶ ἀδυναμία κυρίως εἶναι ἡ διάπραξη τῶν κακῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, πὺ γνωρίζει αὐτὰ πάρα πολὺ καλᾶ, ἀδυναμίες ὀνόμαζε τὶς ἁμαρτίες, λέγοντας· «Γιατί, ἐνῶ ἀκόμη ἐμεῖς ἤμασταν ἀδύναμοι, ὁ Χριστὸς πέθανε στὸν ὀρισμένο καιρὸ γιὰ χάρι τῶν ἀσεβῶν»<sup>73</sup>. Αὐτὸ βέβαια τὸ ἐγγυᾶται καὶ ὁ λόγος τοῦ Ψαλμωδοῦ· Γιατὶ λέγει· «Πλήθυναν πολὺ οἱ ἀσθένειές τους»<sup>74</sup>, δηλαδή οἱ ἁμαρτίες τους. Οὔτε ὅμως, ἀντιπροβάλλοντας κάποιος σ' αὐτὸν ἐκεῖνο πὺ λέγει, «Ὅλα εἶναι δυνατὰ στὸν Θεό», μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι σκέπτεται λογικά. Καὶ ποιὸ εἶναι αὐτό; Συνηθίζουν δηλαδή νὰ φλυαροῦν καὶ νὰ λένε· Ἐρα λοιπὸν εἶναι δυνατόν στὸν Θεὸ νὰ κάνει καὶ αὐτὸ πὺ ἔγινε, νὰ μὴ γίνει; Γιατὶ καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπίσης ἔλεεινό. Καθόσον κανένα ἔλεεινὸ δὲν περιλαμβάνεται στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Εἶναι λοιπὸν καὶ ἀποδείχθησαν περιττὲς οἱ συκοφαντίες ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ λόγου, πλὴν ὅμως, γιὰ νὰ μὴ μποροῦν οὔτε αὐτὲς νὰ τὶς ἀνακινοῦν καὶ νὰ βλάπτουν τὶς ἀκοῆς αὐτῶν πὺ τὶς ἀκοῦν, ἐὰν ἐρωτηθοῦμε, ἂν ὅλα εἶναι δυνατὰ στὸν Θεό, ἅς ἀπαντοῦμε· «Αὐτὰ πὺ ταιριάζουν σ' αὐτόν», καὶ ἔτσι σταματᾶ κάθε ἀνωφελῆς συζήτηση. Γιατὶ μπορεῖ βέβαια νὰ κάνει τὰ πάντα, ἀλλὰ θέλει τὰ ἄριστα.

74. Ψαλμ. 15, 4.

ΡΙΗ'— ΘΕΟΦΙΛΩ  
Περὶ ἀγνωμοσύνης.

Μὴ τὸν δόξαντα σοφὸν τι πεποιηκέναι αἰτιῶ, ἀλλὰ τὸν  
μηδὲ τῇ τοσαύτῃ ἐπιεικείᾳ σωφρονησθέντα. Ὁ μὲν γὰρ  
5 νομίσας τὸν ἐπ' αὐτοφῶρῳ καταληφθησόμενον, εἰς ἀναι-  
σχυντίαν τρέπεσθαι, ἐκὼν δέδωκε τοῦ λαθεῖν ἐξουσίαν, ὁ  
δὲ τὸ σοφὸν νομίσας ἠλίθιον, τῷ μὴ δόξαι πεφωρᾶσθαι,  
τὴν ἀναισχυντίαν ἔθρεψεν, ὕβρεσι τὸν εὐεργέτην ἀμειψά-  
μενος.

10 ΡΙΘ'— ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ  
Περὶ φύσεως ζώων.

Ἐπειδὴ οἶδά σε καινοτέρας διψῶντα ἀκοῆς καὶ οὐκ  
ἀφεξόμενον εἰ μὴ μάθοις, φράσω συντόμως, εἰ καὶ πέρα  
τῶν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ὄρων εἶναι δοκεῖ τὸ παρὰ  
15 σοῦ ζητηθέν. Τῶν ζώων, τὰ μὲν διαμασσωμένα τὴν τροφήν  
ζωοτοκεῖ, τὰ δὲ καταπίνοντα ὠτοκεῖ. Καὶ τὰ μὲν ταῖς  
πρώταις ἀρκεῖται ὠδίσιν, ὡς τελεσφόροις, τὰ δὲ καὶ δευτέ-  
ρας ἀνακινεῖ. Ὄταν ὁ καιρὸς καλεῖ τὴν εἰς ζῶα τῶν ὠῶν  
μεταβολήν, ἐπώασαντα ἐπὶ ῥηταῖς ἡμέραις, δύνανται  
20 ἐνίησι φυσικὴν, ὥστε ἂν πρώην ἔτεκον ἄψυχα, ψυχωθῆναι.  
Οἱ γὰρ σπερματικοὶ λόγοι, οἱ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ ἐξ  
ἀρχῆς ταῖς φύσεσιν ἐντεθέντες, ὑποτυφόμενοι, εἰ ἀναρρι-  
πισθεῖεν, σπινθήρων τρόπον ἐν ὕλῃ κατὰ τὰς τῶν χρόνων  
συναυξήσεις ἐξάπτεσθαι φιλοῦσιν. Ὡστε θαυμάζειν μὲν  
25 χρὴ τὰ γιγνόμενα, εἰς τὸν πάνσοφον Δημιουργὸν ἀναφέ-  
ρειν τὸ θαῦμα. Ταῦτα γὰρ ἐμφαίνει οὐ τὴν τῶν ζώων τῆς  
οἰκείας διαμονῆς πρόνοιαν (φανταστικὴ γὰρ ἐστὶν αὐτῶν  
ἢ φύσις, οὐ λογικὴ), ἀλλὰ τῆς τὰ ὅλα διοικουμένης φύσεως.  
Τὰ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐργάζεται διανοία, ἢ δέ, ποικίλων οὕσα

## 118.- ΣΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΟ

Για τὴν ἀγνωμοσύνη.

Νὰ μὴ κατηγορεῖς αὐτὸν ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει κάνει κάτι σοφὸ, ἀλλ' ἐκεῖνον ὃ ὅποῖος οὔτε μὲ τὴν τόσο μεγάλη καλωσύνη ἔβαλε μυαλό. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ νόμισε, ὅτι αὐτὸς ποὺ θὰ συλληφθεῖ ἐπ' αὐτοφώρῳ, στρέφεται πρὸς τὴν ἀδιαντροπιά, θεληματικὰ τοῦ ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ κάνει λάθη. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ θεώρησε τὸν σοφὸ ἠλίθιο, νομίζοντας ὅτι δὲν θὰ συλληφθεῖ ἐπ' αὐτοφώρῳ, αὐτὸς ἔθρεψε τὴν ἀδιαντροπιά, ἔχοντας ἀμείψει τὸν εὐεργέτη μὲ βρισιές.

## 119.- ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Για τὴ φύση τῶν ζώων.

Ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι διψᾷς γιὰ καινούργια διδασκαλία, καὶ δὲν θὰ παύσεις νὰ τὸ κάνεις, ἂν δὲν μάθεις, θὰ σοῦ πῶ μὲ συντομία, ἂν καὶ αὐτὸ ποὺ ζητήθηκε ἀπὸ σένα φαίνεται νὰ εἶναι πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας. Ἀπὸ τὰ ζῶα, αὐτὰ ποὺ μασσοῦν τὴν τροφή τους γεννοῦν ζῶα, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ τὴν καταπίνουν γεννοῦν αὐγά. Καὶ τὰ πρῶτα βέβαια περιορίζονται στοὺς πρώτους πόνους τοῦ τοκετοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἀποτελεσματικοί, ἐνῶ τὰ δεύτερα προκαλοῦν καὶ δεύτερους. Ὅταν ὁ καιρὸς καλεῖ τὴν μεταβολὴ τῶν αὐγῶν σὲ ζῶα ἀφοῦ τὰ ἐπώασουν γιὰ ὀρισμένες μέρες, βάζουν μέσα τους κάποια φυσικὴ δύναμη, ὥστε τὰ αἴψυχα ποὺ γέννησαν προηγουμένως νὰ πάρουν ψυχὴ. Γιατὶ οἱ σπερματικοὶ λόγοι, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοποθετήθηκαν ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ στὶς φύσεις, κρυφοκαίοντας, ἂν ἀναρρωτιστοῦν, συνηθίζουν νὰ ἀνάβουν, σὰ σπινθῆρες σὲ ξύλα, κατὰ τὸ διάστημα ποὺ αὐξάνονται μαζί. Ὡστε πρέπει νὰ θαυμάζουμε αὐτὰ ποὺ γίνονται, ἀλλὰ νὰ ἀποδίδουμε τὸ θαῦμα στὸν πάνσοφο Δημιουργό. Γιατὶ αὐτὰ φανερώνουν ὅχι τὴν πρόνοια τῶν ζώων τῆς δικῆς τους διαμονῆς (γιατὶ ἡ φύση τους εἶναι φανταστικὴ, ὄχι λογικὴ), ἀλλὰ τῆς φύσεως ποὺ τὰ διοικεῖ ὅλα. Γιατὶ αὐτὰ τίποτε δὲν κάνουν μὲ τὸν νοῦ τους, ἐνῶ ἡ φύση, ὄντας δημιουργὸς ποικίλων

γενῶν δημιουργός, τὰς ὁρμᾶς ἐκάστῳ ἐνδίδωσιν εἰς τὴν τῶν συντελούντων ἐκπλήρωσιν.

**PK'— ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ**

Πρὸς ἄρχοντας.

5 Πρὸς μὲν τὰς ἰκεσίας τῶν ὑπὸ πενίας ἢ δυναστείας πολιορκουμένων, ἀναπεπταμένας ἔχε καὶ ἱππηλάτους, ᾧ θαυμάσιε, τὰς ἀκοᾶς, διὰ τῆς ἡμερότητος καὶ τοὺς βραδύτερον φράζοντας ὀδηγῶν ἐπὶ τὴν τοῦ λέγειν ὁδόν. Πρὸς δὲ τὰς τῶν κακηγῶρων καὶ συκοφαντῶν λογοποιίας κεκλεισμένας  
10 ταύτας καὶ ἀβάτους διαφύλαττε, διὰ βλοσυροῦ βλέμματος ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρονα λέγειν ὁρμῆν.

**PKA'— ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

Περὶ ἱερέων.

Οὐ Ζώσιμον καὶ Παλλάδιον, Μάρωνά τε καὶ Εὐστά-  
15 θιον καὶ τοὺς ἄλλους, οὓς κατηριθμήσω, τοσοῦτον ἂν ἔγωγε αἰτιασαίμην, οὕτως ἐξορχησαμένους τὴν εὐσέβειαν καὶ εἰς τὴν ἱερωσύνην ἐξυβρίσαντας, ὡς Εὐσέβιον, τὸν τούτοις ἅπασιν τὴν αἰτίαν δεδωκότα. Εἰ γὰρ μὴ αὐτὸς αὐτοῖς πέπρακεν, ὡς φῆς, τὴν ἱερωσύνην, οὐκ ἂν ἐκεῖνοι εἰς τοσαύ-  
20 τὴν ἐξώκειλαν κακίαν. Εἰ γὰρ καὶ κάκιστοι ἦσαν πρὸ τῆς χειροτονίας, ἀλλ' οὐ ταυτὸν ἐστὶ, λαϊκὸν ἁμαρτάνειν καὶ ἱερέα, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ νόμου. Τοσαύτην γὰρ προστάττει θυσίαν ἀνάγεσθαι ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτόντος ἱερέως, ὅσην ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ. Εἰ δὲ μὴ ἦν ἀντίρροπος ἡ ἁμαρτία, οὐκ  
25 ἂν τὴν αὐτὴν θυσίαν ἀνάγεσθαι ἐθέσπισε. Μείζων δὲ γίνεται οὐ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ τοῦ δρωῆντος. Ὁ γὰρ τοὺς ἄλλους ῥυθμίζων, εἰ πταίσειεν, μείζον ἀπὸ τῆς ἀξίας ἀποφαίνει τὸ πταῖσμα. Εἰ τοίνυν ὁ δοὺς τὸ σπέρμα τῶν φυτῶν αἴτιος, εἰκότως καὶ Εὐσέβιος πλέον ἐκείνων θρηνεῖσθαι ἂν  
30 εἶη δίκαιος.

γενῶν, δίνει τις ὁρμές στὸ καθένα γιὰ τὴν ἐκπλήρωση αὐτῶν ποὺ κάνουν.

## 120.– ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΑΥΣΟΝΙΟ

Πρὸς τοὺς ἄρχοντες.

Στις παρακλήσεις βέβαια ἐκείνων ποὺ πολιορκοῦνται ἀπὸ τὴ φτώχεια ἢ τὴν ἐξουσία, νὰ ἔχεις ἀνοιχτά, θαυμάσιε, τὰ αὐτιά σου καὶ κατάλληλα νὰ δεχθοῦν αὐτές, ὀδηγώντας μὲ τὴν ἡμερότητα, καὶ αὐτοὺς ποὺ μιλοῦν μὲ βραδύτητα (περίσκεψη), στὸ δρόμο τοῦ νὰ μιλοῦν, νὰ κρατᾶς ὅμως αὐτὰ κλειστὰ καὶ ἄβιατα στοὺς ρητορικοὺς λόγους τῶν κακολόγων καὶ συκοφαντῶν, ἀνακόπτοντας μὲ βλοσυρὸ βλέμμα τὴν ὁρμή τους νὰ λένε τὰ χειρότερα.

## 121.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΩΝΑ

Γιὰ τοὺς ἱερεῖς.

Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν θὰ μποροῦσα νὰ κατηγορήσω τόσο τὸν Ζώσιμο, τὸν Παλλάδιο, τὸν Μάρωνα, τὸν Εὐστάθιο καὶ τοὺς ἄλλους ποὺ θὰ ἀπαριθμήσω, οἱ ὅποιοι τόσο πολὺ ἀποσκίρτησαν ἀπὸ τὴν εὐσέβεια καὶ προῦσβαλαν τὴν ἱερωσύνη, ὅσο τὸν Εὐσέβιο, ὁ ὅποιος ἔδωσε σὲ ὅλους αὐτοὺς τὴν αἰτία. Γιατί, ἂν αὐτὸς δὲν εἶχε πουλήσει σ' αὐτούς, ὅπως λές, τὴν ἱερωσύνη, δὲν θὰ ἔπεφταν αὐτοὶ σὲ τόση κακία. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα ἦταν πάρα πολὺ κακοὶ πρὶν ἀπὸ τὴν χειροτονία, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο νὰ ἀμαρτάνει ἓνας λαϊκὸς καὶ ἓνας ἱερέας, καὶ αὐτὸ εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὸν νόμο. Γιατὶ ὀρίζει γιὰ τὸν ἱερέα ποὺ ἀμάρτησε, νὰ προσφέρεται τόσο μεγάλη θυσία, ὅση προσφέρεται γιὰ ὀλόκληρο τὸν λαό. Ἐὰν ἡ ἀμαρτία δὲν ἦταν ἀντίστοιχη, δὲν θὰ θέσπιζε νὰ προσφέρεται ἡ ἴδια θυσία. Καὶ γίνεται μεγαλύτερη, ὄχι ἀπὸ τὴ φύση της, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ δράστη. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ρυθμίζει τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων, ἐὰν διαπράξει πταῖσμα, παρουσιάζει τὸ πταῖσμα μεγαλύτερο ἐξαιτίας τοῦ ἀξιώματός του. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ἔδωσε τὸ σπέρμα εἶναι αἷπιος τῶν φυτῶν, εὐλογα καὶ ὁ Εὐσέβιος εἶναι δίκαιο νὰ θρηνεῖται περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους.

## ΡΚΒ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῶν κακῶς τὴν ἱερωσύνην μετερχομένων.

Ἀποδέχομαι μὲν σου τὸν θεῖον ζῆλον, ὅτι τὴν ἱερωσύ-  
νην ὑβριζομένην ὑπὸ Εὐσεδίου, τοῦ κατ' ἀντίφασιν τῆς  
5 εὐσεθείας οὕτως ἑαυτὸν κεκληκότος, θεώμενος ἀγανα-  
κτεῖς. Ἐξ ὧν γὰρ ἱερωσύνης ἀνάξιος ὢν, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς  
ταύτην εἰσεκώμασεν, ἐκ τούτων καὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν αὐ-  
τὴν νέμει, εὐῶνον καὶ πεπατημένον προᾶγμα τὴν θεῖαν λει-  
τουργίαν ἠγούμενος. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῷ θεῷ καὶ ἀδεκάστῳ  
10 ταῦτα ἀνήκει κριτῇ, τῷ νυνὶ μὲν μακροθυμοῦντι, ἴν' εἰς  
μετάνοιαν τοὺς πταίοντας ἀγάγη, ὕστερον δὲ οὐκ οἴσονται  
τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' ἀφορήτους ὀριοῦντι τὰς κολάσεις, ἑαυ-  
τῶν ἐπιμελόμενοι τὰς ψυχὰς, ἄγωμεν. Εἰ μὲν γὰρ ἦν τι ἐκ  
τοῦ παρησιάσασθαι κέρδος, οὐδενὶ ἂν παρεχώρησα, καί-  
15 τοι διὰ τοῦτο πολλάκις ἐπιβουλεύθεις. Ἄλλ' ἐπειδὴ σιγῆς ὁ  
καιρός, ἀναμείνωμεν τὸν κριτὴν.

## ΡΚΓ'— ΜΑΡΩΝΙ

Προτρεπτικὴ πρὸς μετάνοιαν.

Μὴ τῷ συγγνώμης τυχεῖν προσδοκᾶν διὰ παντός πλημ-  
20 μέλει, ἀλλὰ τῷ μὴ πλημμελεῖν τὴν ἀσφάλειαν πορίζου.  
Πολλοὶ γὰρ τῇ προσδοκίᾳ τῆς συγγνώμης διήμαρτον, μήτε  
γνωσμαχήσαντες, μήτε συγνωσθέντες.

ΡΚΔ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ,  
ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ

25

Πρὸς ἱερεῖς.

Ἐπειδὴ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ  
τῶν τοῦ Χριστοῦ νοημάτων ταμίας, ὁ γῆν καὶ θάλασσαν  
ῥυθμίσας, ὁ βαρβάρους φιλοσοφεῖν ἀναπείσας, Ἑλλήνων  
χείρους ἀπεφήνατο εἶναι τῶν τοὺς πέλας ὀλιγωροῦντας,

122.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ  
Γι' αὐτούς πού ἀσκοῦν τὴν ἱερωσύνη κακῶς.

Δέχομαι βέβαια τὸν ἱερό ζῆλο σου, πού ἀγανακτεῖς βλέποντας τὴν ἱερωσύνη νὰ ἀτιμάζεται ἀπὸ τὸν Εὐσέβιο, ὁ ὁποῖος κατ' εὐφημισμὸ ὀνόμασε ἔτσι τὸν ἑαυτοῦ. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὰ πού, ἐνῶ ἦταν ἀνάξιος τῆς ἱερωσύνης, δὲν γνωρίζω πῶς εἰσπήδησε σ' αὐτὴν σὰν σὲ γλέντι, ἀπὸ αὐτὰ μοιράζει καὶ σ' αὐτούς πού πέτυχαν αὐτήν, θεωρώντας τὴ θεία λειτουργία φτηνὸ καὶ συνηθισμένο πράγμα. Ὅμως, ἐπειδὴ αὐτὰ ἀνήκουν στὸν θεῖο καὶ ἀδέκαστο κριτὴ, ὁ ὁποῖος τώρα βέβαια δείχνει μακροθυμία, γιὰ νὰ ὀδηγήσει αὐτούς πού διαπράττουν πταίσματα σὲ μετάνοια, ὕστερα ὅμως δὲν θὰ ἀνεχθεῖ αὐτὰ πού γίνονται, ἀλλὰ θὰ ὀρίσει ἀνυπόφορες τιμωρίες, φροντίζοντας τὸν ἑαυτοῦ μας, ἅς προτιμᾶμε τὴ σιωπὴ. Γιατί, ἂν ὑπῆρχε κάποιο κέρδος ἀπὸ τὸ νὰ μιλοῦμε μὲ θάρρος, δὲν θὰ τὸ παραχωροῦσα αὐτὸ σὲ κανένα, ἂν καὶ ἔξαιτίας αὐτοῦ πολλές φορές δέχθηκα κατηγορίες. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ καιρὸς εἶναι καιρὸς σιωπῆς, ἅς περιμένουμε τὸν κριτὴ.

123.- ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ  
Προτρεπτικὴ γιὰ μετάνοια.

Μὴ κάνεις διαρκῶς σφάλματα, περιμένοντας ὅτι θὰ τύχεις συγγνώμης, ἀλλὰ κέρδιζε τὴν ἀσφάλεια μὲ τὸ νὰ μὴ διαπράττεις πλημμελήματα. Γιατὶ πολλοί, μὲ τὴν προσδοκία τῆς συγγνώμης, κάνουντας πολλὰ ἁμαρτήματα, ἔχασαν τὴ συγγνώμη, ἐπειδὴ δὲν μετάνοιωσαν, καὶ ἔτσι δὲν συγχωρήθηκαν.

124.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ,  
ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ  
Πρὸς τοὺς ἱερεῖς.

Ἐπειδὴ ὁ θεόπνευστος Παῦλος, τὸ ὄργανο τῆς ἐκλογῆς<sup>75</sup>, ὁ τηρητὴς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς πού ἄλλαξε τὴ μορφή τῆς ξηραῖς καὶ τῆς θάλασσας, αὐτὸς πού ἔπεισε τοὺς βαρβάρους νὰ φιλοσοφοῦν, εἶπε, ὅτι αὐτοὶ πού ἀδιαφοροῦν γιὰ τοὺς πλη-

φῆσας, «Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων, οὐ  
 προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστι ἀπίστου χείρων», διὰ  
 τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ γράψαι ὑμῖν παρήλθον. Τί γὰρ  
 ἠγεῖσθε τὴν πρόνοιαν ἐνταῦθα δηλοῦν; ἄρα τὴν τῶν τρο-  
 5 φῶν χορηγίαν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι τὴν ψυχῆς ἐπιμέλει-  
 αν, εἰ δ' ἀντείποιτε, καὶ οὕτως ὃ ἔφην κυρωθήσεται μᾶλ-  
 λον. Εἰ γὰρ περὶ σώματος τοῦτ' ἔχει, φησί, καὶ τὸν μὴ ὀρέ-  
 γοντα τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, Ἑλλήνων ἔφησεν εἶναι ὠμό-  
 τερον, ὃ τὸ μεῖζον καὶ ἀναγκαιότερον, φημί δὴ τὴν τῆς ψυ-  
 10 χῆς ἐπιμέλειαν, παρορῶν, ποῦ κείσεται; Οὐκοῦν πείσθητε  
 καὶ ἀνενέγκατε ἐκ τῆς μανίας.

**ΡΚΕ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**  
 Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἐπὶ τῷ φεύγειν  
 τὴν ἱερωσύνην.

15 Τὸ μὲν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ὄνομα καὶ πράγμα θεῖον ὄν,  
 καὶ κρεῖττον πάσης πολιτείας τε καὶ ἀξίας, ὀλίγοις δὴ τισι  
 πρέπει, τοῖς πατρικὴν κηδεμονίαν, ἀλλὰ οὐ τυραννικὴν αὐ-  
 τονομίαν, εἶναι αὐτὸ οἰομένοις, ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀρχήν, μᾶλ-  
 λον δέ, εἰ χρὴ μετὰ παρησίας εἰπεῖν, εἰς τυραννίδα αὐτὸ  
 20 μετερρῦθμισάν τινες, ἴσθι ὅτι τῆς περιδλέπτου καὶ περιμα-  
 χήτου ἀρχῆς, νῦν, εἴπερ ποτὲ σφοδρὸν ἑαυτῆς ἔρωτα τοῖς  
 ἀνθρώποις ἐμβαλλούσης καὶ ῥαδίως ἑαυτὴν τοῖς ἐρῶσι  
 παρεχούσης, μικρὸς αὐτῆς ἅπασι τοῖς εὖ φρονοῦσι λόγος.  
 Τιμωρίαν γὰρ διδόντων, οὐ τιμὴν λαμβανόντων, ταύτην  
 25 εἶναι ἠγοῦνται. Ὡς τὰ πολλὰ γὰρ τῶν μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ  
 δουλεύουσι, καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάττουσι, τοῖς δὲ ὑπηρετοῦσι,  
 καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται, τοῖς μὲν  
 ἐπίκεινται, τοῖς δὲ ὑποπεπτῶκασι. Καὶ φοβοῦνται μὲν ἐκεί-  
 νους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τούτων. Μὴ θαύμαζε τοιγαροῦν, εἰ



σίον τους, εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις, «Ἐὰν κάποιος δὲν φροντίζει γιὰ τοὺς δικούς του, αὐτὸς ἔχει ἀρνηθεῖ τὴν πίστη καὶ εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν ἄπιστο»<sup>76</sup>, γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ ἔφτασα νὰ σᾶς γράψω. Τί δηλαδή νομίζετε ὅτι σημαίνει ἐδῶ ἡ φροντίδα; Μήπως τὴ χορήγηση τροφῶν; Ἐγὼ φυσικὰ νομίζω ὅτι σημαίνει τὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς. Καὶ ἂν τυχὸν ἔχετε ἀντίρρηση, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ ἐπιβεβαιωθεῖ περισσότερο αὐτὸ πού εἶπα. Γιατί, ἂν αὐτὸ ἀναφέρεται στὸ σῶμα, λέγει, καὶ αὐτὸς πού δὲν ἀπλώνει τὸ χέρι του νὰ δώσει τὴν ἀναγκαῖα τροφή εἶναι πιὸ ἀπάνθρωπος καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις, ἐκεῖνος πού παραμελεῖ τὸ πιὸ μεγάλο καὶ πιὸ ἀναγκαῖο, ἐννοῶ τὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς, πού θὰ τοποθετηθεῖ; Λοιπὸν πεισθεῖτε καὶ συνέλθετε ἀπὸ τὴ μανία.

## 125.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Πρὸς ἐκείνους πού κατηγοροῦν ὄσους  
ἀποφεύγουν τὴν ἱερωσύνη.

Τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς, ὄντας θεϊκὸ καὶ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε τρόπο ζωῆς καὶ ἀξίωμα, ταιριάζει βέβαια σὲ κάποιους λίγους, οἱ ὅποιοι πιστεύουν ὅτι αὐτὸ εἶναι πατρικὴ κηδεμονία καὶ ὄχι τυραννικὸς τρόπος διοίκησης, ἐπειδὴ ὅμως τὸ μετέβαλαν σὲ ἐξουσία, ἢ καλύτερα, ἂν πρέπει νὰ μιλήσω μὲ θάρρος, κάποιοι τὸ μετέβαλαν σὲ τυραννία., γνώριζε ὅτι, ἐπειδὴ ἡ περιβλεπτή καὶ περιζήτητη ἐξουσία, τῶρα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, βάζει μέσα στοὺς ἀνθρώπους δυνατὸ ἔρωτα γιὰ τὸν ἑαυτὸ της καὶ προσφέρει εὐκόλα τὸν ἑαυτὸ της σ' αὐτοὺς πού τὴν ἐρωτεύονται, γίνεται λίγος λόγος γι' αὐτὴν σὲ ὄλους ἐκείνους πού εἶναι λογικοί, καθόσον θεωροῦν ὅτι αὕτη εἶναι γι' αὐτοὺς πού ἐπιβάλλουν τιμωρία, καὶ ὄχι πού λαμβάνουν τιμὴ. Γιατὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄλλους τοὺς ἐξουσιάζουν καὶ ἄλλους τοὺς ὑπηρετοῦν, ἄλλους τοὺς διατάζουν καὶ ἄλλους τοῦ ὑπηρετοῦν, ἄλλους τοὺς κακοποιοῦν καὶ σὲ ἄλλους χαρίζονται, σὲ ἄλλους ἐπιτίθονται καὶ ἄλλους τοὺς προσκυνοῦν, καὶ ἐκείνους βέβαια τοὺς φοβοῦνται, ἐνῶ ἀπὸ αὐτοὺς μισοῦνται. Μὴ ἀπορεῖς λοιπὸν, ἐὰν

καὶ Ἰέραξ ὁ πρεσβύτερος, νοῦν ἔχων, ἔφυγε τὸ πρᾶγμα, καθάπερ νόσημα ἀργαλεώτατον.

PKZ'— ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

Περὶ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν.

5 Φοβοῦ ὅτι μάλιστα, ὧ φιλότης, σκανδαλίσαι τινά. Μεθύει γάρ πως ἐν ἀνθρώποις τὸ ἀγαθόν, καὶ οὐδενὸς κατασεῖοντος ἔστηκε μόλις.

PKZ'— ΚΥΡΙΛΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

10 Ὅτι οὐ δεῖ τῶν παραινέσεων ἀμελεῖν ἢ ἀπογινώσκειν τινός, καὶ ὅτι, εἴ τινες νουθετούμενοι μένουσιν ἀδιόρθωτοι, τοῦτο οὐ τῶν παραινούντων, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν προαιρέσεως ἔγκλημα, καὶ μάλιστα ὅταν ἐκεῖνοι οὐδὲν παραλείποιεν.

Τῆς σῆς ἐστίν, ὧ πάντων ἄριστε, συνέσεώς τε καὶ αὐθεν-  
 15 τίας ταῖς κακίαις τῶν ἀρχόντων κεκηκυῖαν τὴν Ἐκκλησίαν τὴν κατὰ τὸ Πηλούσιον, δυνάμεως καθαρότητι καὶ σπουδῇ ἀνακτήσασθαι. Πᾶσαν μὲν οὖν ἦν ὑπέμεινεν ἀδικίαν τε καὶ παροινίαν, ληϊζομένη τε καὶ ὑβρίζομενη ὑπὸ μοχθηρῶν καὶ κακούργων ἀνθρώπων, αἷς ἂν τις οὐδὲ ἀλό-  
 20 γων ζώων ἀγέλην ἐγχειρίσειεν, μήτοι γε λογικῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ ὧν δεῦρο ἐφοίτησε καὶ τὸ τίμιον ἑαυτοῦ αἷμα ἐξέχεεν ὁ Χριστός, οὐ τοῦ παρόντος φρᾶσαι καιροῦ, μᾶλλον δὲ οὐδενὸς καιροῦ. Εἰ γὰρ καὶ ὁ καιρὸς ἀπῆτει, πάντα λόγον ὑπερέβαινε τὰ ὑπὸ τούτων σκαιωρηθέντα. Ὀλίγα δὲ  
 25 ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναγκαῖον ἂν εἶη εἰπεῖν, ἃ μὴδὲ βουλομένοις σιγῆσαι ἀτιμώρητον. Ἀλλὰ γὰρ ἔοικας, ὧ θαυμάσιε, ἥδη ἀπαιτεῖν τὴν διήγησιν. Διὸ δὴ καὶ αὐτός, τῶν προομιῶν παυσάμενος, ἐπὶ τῷ δράμα τῷ λόγῳ βαδιοῦμαι. Τοσοῦτον εἰπὼν, μὴ τοῖς λόγοις μετρεῖν τὰ γεγενημένα (οὐ

καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰέρακας, πού ἔχει μυαλό, ἀπέφυγε τὸ ἀξίωμα, σὰν νὰ ἦταν ἀρρώστια πολὺ ἀνυπόφορη.

#### 126.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΙΜΟΘΕΟ

Γιὰ τὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ σκανδαλίζουμε.

Νὰ φοβᾶσαι πάρα πολὺ, φίλε μου, νὰ σκανδαλίσεις κάποιον. Γιατὶ τὸ καλὸ εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο σὰν μεθυσμένο ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, καὶ χωρὶς κανέναν νὰ τὸ σπρώχνει, μόλις πού στέκεται.

#### 127.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΛΛΟ

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραμελοῦμε τίς συμβουλές, ἢ νὰ ἀπαγορευόμαστε ἀπὸ κάποιον, καὶ ὅτι, ἐὰν κάποιοι δεχόμενοι συμβουλές μένουν ἀδιόρθωτοι, αὐτὸ δὲν εἶναι σφάλμα αὐτῶν πού συμβουλεύουν, ἀλλὰ τῆς δικῆς τους προαίρεσης, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτοὶ πού συμβουλεύουν δὲν παραλείπουν τίποτε.

Εἶναι ἔργο τῆς δικῆς σου, ἄριστε ὄλων, σύνεσης καὶ ἐξουσίας, τὴν καταπονημένη ἀπὸ τίς κακίες τῶν ἀρχόντων Ἐκκλησία τοῦ Πηλουσίου νὰ τὴν κερδίσεις μὲ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν φροντίδα τῆς δυνάμης σου. Κάθε λοιπὸν ἀδικία καὶ κακοποίηση πού ὑπέφερε, λεηλατούμενη καὶ ἀτιμαζόμενη ἀπὸ μοχθηροὺς καὶ κακούργους ἀνθρώπους, πράγματα πού οὔτε σὲ ἀγέλη ἀλόγων ζώων δὲν θὰ ἐπιχειροῦσε κανεὶς νὰ κάνει, πόσο μᾶλλον σὲ λογικοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς ἦρθε ἐδῶ καὶ ἔχυσε τὸ αἷμα του, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ, ἢ καλύτερα κανενὸς καιροῦ, νὰ τὰ περιγράψω. Γιατὶ, καὶ ἂν ἀκόμα τὸ ἀπαιτοῦσε ὁ καιρὸς, θὰ ξεπερνοῦσαν κάθε λόγο αὐτὰ πού μὲ πανουργία μηχανεύτηκαν. Ὅμως πρὸς τὸ παρὸν θὰ ἦταν ἀναγκαῖο νὰ πῶ λίγα ἀπὸ αὐτά, τὰ ὁποῖα καὶ νὰ θέλαμε νὰ τὰ ἀποσιωπήσουμε, δὲν θὰ ἔμενε ἀτιμώρητο. Ἀλλὰ φαίνεσαι, θαυμάσιε, ὅτι ἤδη ἀπαιτεῖς τὴν ἐξιστόρησιν. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐγώ, σταματώντας τοὺς προλόγους, θὰ προχωρήσω μὲ τὸ λόγο στὸ δρᾶμα, ἀφοῦ πῶ τόσο μόνο, ὅτι δὲν μετρῶ μὲ λόγια αὐτὰ πού ἔγιναν

γὰρ ἂν εὐρομεν λόγους ἐφ'αμύλλους τοῖς πεπραγμένοις, νικωμένης ἀπάσης γλώττης ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας), ἀλλὰ τοῖς ἀκομήτοις τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς κατοπεῦσαι τὰ δραματουρηθέντα.

5 Τὸ μὲν οὖν δεδυσφημηθῆσθαι τὸ Θεῖον καὶ πεπορθῆσθαι τὴν πόλιν καὶ πεπραῖσθαι τὴν ἱερωσύνην καὶ τετυραννηθῆσθαι τὴν Ἐκκλησίαν (τῶν μὲν σπουδαίων ἐξοστρακιζομένων, τῶν δὲ μήτε τῶν οὐδῶν αὐτῆς ἐπιβῆναι ὀφειλόντων, ἐγκρινομένων καὶ τὰ θεῖα καὶ ἀπόρρητα αὐτῆς ἐμπεπι-  
10 στευμένων μυστήρια, οὐχ ἠγοῦντο ψυχὰς ἐμπεπιστεῦσθαι, ἀλλὰ τυραννίδα πατρώαν παρειληφέναι), καὶ ὅτι τῶν μὲν πενήτων λόγος ἦν αὐτοῖς οὐδεὶς, τὰ τε ἐκκλησιαστικὰ χρήματα ἐληίζοντο, καὶ εἰς οἰκείας ἀνηλίσκοντο φιλοτιμίας, καὶ ὅτι τοὺς ῥύξαι ὑπὲρ ἀρετῆς τολμῶντας, ἕως αἵματος  
15 ἤμύναντο, καὶ ὅσα τοιαῦτα, παραλείψω, τοῦτο ἀποδεικνύς, ὡς ἄκων εἰς τούτους ἐξηνέχθην τοὺς λόγους. Τὸ δὲ νῦν σκαιωρηθέν, ἐπειδὴ περ οὔτε βουλομένῳ ἀκίδυνοσ ἢ σιωπή, ὡς ἂν οἰός τε ᾧ, διὰ βραχέων ἀμυδρῶσ (οὐ γὰρ ἂν φαίην σαφῶσ), διηγῆσομαι.

20 Μαρτινιανός, ὁ ἐπὶ λύμῃ τῆσ θειοτάτῃσ θρησκείας προεσβύτερος χειροτονηθεῖσ (εἶ γε χρὴ προεσβύτερον καλεῖν τὸν τῷ ὀνόματι τῆσ ἱερωσύνησ εἰς τὸ τὰ μέγιστα καὶ συγγνώμησ μείζονα δύνασθαι κακουργεῖν ἀποχρησάμενον), οὐκ ἔχω λέγειν ἐκ τίνων καταγόμενος, ἢ ἀπὸ ποίας πόλεωσ ὀρμώμε-  
25 νοσ (τὸ γὰρ δοῦλον αὐτὸν τυγχάνοντα καὶ πρώτην ἡλικίαν οὐκ εὐαγῶσ βεβιωκότα ἀποδεδρακέναι, καίπερ ἀληθὲσ ὄν, παραλείψω. Οὐ γὰρ ἦκω κακῶσ αὐτὸν λέξων, ἀλλὰ ὡσ ἠδίκησε τὴν Ἐκκλησίαν δείξων). Οὗτοσ τοίνυν ἐλθὼν ἐπὶ τὴν Πηλουσιωτῶν, πενία ἐσχάτη συζῶν καὶ παρὰ πολλῶν ἐπι-  
30 κουρούμενοσ, τό τε τοῦ μονάζοντοσ σχῆμα περιβαλλόμενοσ

(γιατι δὲν θὰ μπορούσα νὰ βρῶ λόγια ἐφάμιλλα μὲ ὅσα ἔχουν γίνει, ἐπειδὴ κάθε γλώσσα νικιέται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων), ἀλλὰ μὲ τὰ ἀκοίμητα μάτια τοῦ νοῦ θὰ κατοπτρεύσω ὅσα ἔγιναν.

Τὸ ὅτι λοιπὸν δυσφημίσθηκε ὁ Θεός, καὶ λεηλατήθηκε ἡ πόλη, καὶ πουλήθηκε ἡ ἱερωσύνη, καὶ ἀσκήθηκε τυραννικὴ ἐξουσία στὴν Ἐκκλησία (ἀφοῦ οἱ ἐνάρετοι ἀπομακρύνονται, καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔπρεπε οὔτε τὰ κατώφλια τῆς ἱερωσύνης νὰ περάσουν, αὐτοὶ ἐγκρίνονται καὶ ἐμπιστεύονται σ' αὐτοὺς τὰ θεῖα καὶ ἀπόρρητα μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ πιστεύουν ὅτι τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ ψυχές, ἀλλὰ ὅτι παρέλαβαν τυραννικὴ πατρικὴ ἐξουσία), καὶ ὅτι γιὰ τοὺς φτωχοὺς δὲν γίνεται κανένας λόγος ἀπ' αὐτούς, καὶ ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρήματα ληστεύονται καὶ ξοδεύονται σὲ δικές τους γενναιοδωρίες, καὶ ὅτι αὐτοὺς ποὺ τολμοῦν ἔστω καὶ νὰ μουρμουρίσουν γιὰ τὴν ἀρετὴ τοὺς τιμωροῦν μέχρις αἵματος, καὶ ὅσα ἄλλα τέτοια, θὰ τὰ παραλείψω, γιὰ νὰ ἀποδείξω αὐτό, ὅτι ἄθελά μου ἔφτασα σ' αὐτοὺς τοὺς λόγους. Αὐτὴ ὅμως ἡ σκευωρία ποὺ τώρα προέκυψε, ποὺ καὶ νὰ ἤθελα νὰ τὴ σιωπήσω δὲν θὰ ἦταν ἡ σιωπὴ μου χωρὶς κίνδυνο, ὅσο μπορῶ, μὲ συντομία καὶ ἀμυδρὰ (γιατι δὲν θὰ μπορούσα νὰ τὴν ἀναφέρω καθαρὰ) θὰ τὴ διηγηθῶ.

Ὁ Μαρτινιανός, ὁ ὁποῖος χειροτονήθηκε πρεσβύτερος γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς θειότατης θρησκείας (ἐὰν βέβαια πρέπει νὰ ὀνομάζουμε πρεσβύτερον αὐτὸν ποὺ χρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τῆς ἱερωσύνης στὸ νὰ μπορεῖ νὰ κάνει κακουργήματα πολὺ μεγάλα καὶ ἀνώτερα τῆς συγγνώμης), χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ πῶ ἀπὸ ποιούς κατάγεται ἢ ἀπὸ ποιά πόλη προέρχεται (τὸ ὅτι βέβαια ἦταν δούλος, καὶ τὴν πρώτη ἡλικία δὲν τὴν εἶχε ζήσει ἄμεμπτα, ἂν καὶ εἶναι ἀληθινό, θὰ τὸ παραλείψω. Γιατι δὲν ἔρχομαι γιὰ νὰ τὸν κατηγορήσω, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξω ὅτι ἀδίκησε τὴν Ἐκκλησία). Αὐτὸς λοιπὸν, ἀφοῦ ἦρθε στὴν πόλη τῶν Πηλουσιωτῶν, ζώντας μὲ πολὺ μεγάλη φτώχεια καὶ βοηθούμενος ἀπὸ πολλούς, ἀλλὰ καὶ φέροντας τὸ μοναχικὸ σχῆμα καὶ ὑποκρινόμε-

καὶ σωφρόνως ζῆν ὑποκρινόμενος, τὴν τοῦ κληρικοῦ, λειτουργίαν μὲν οὖσαν, ἀρχὴν δὲ δοκοῦσαν, ἐθηρᾶτο. Ὡς δὲ ὁ αἰοίδιμος καὶ θείας σοφίας ἔμπλεως Ἀμμώνιος, ὁ ταύτης ἐπίσκοπος, τοῖς διορατικωτάτοις τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς  
 5 τὴν ὑπόκρισιν κατειληφώς, οὐδὲ ἐλπίδα αὐτῷ τοῦ πράγματος κατελίμπανεν, ἐννοῶν ὡς εἰκῆ δαπανᾷ τοὺς χρόνους, συνετοῦ κομιδῆ ὄντος τοῦ ἡγουμένου, παρ' ἄλλοις ταῦτα πλέκειν διέγνω τὰ δίκτυα. Ὡς δέ, κάκεισε φωραθείς, διήμαρτε τῆς ἐλπίδος, τέλος πυθόμενος τὸν μὲν πάνσοφον ἐκεῖ-  
 10 νον κεκομιῆσθαι καὶ εἴσω οὐρανίων χώρων γεγενῆσθαι, Εὐσέδιόν τε κεχειροτονῆσθαι, ἐπέπτη πάλιν τῇ Πηλουσιωτῶν, ῥαδίως αὐτοῦ τὴν ἀγχίνοιαν, ἵνα μὴ τὴν ἀπόνοιαν φράσω, μεταχειρίσασθαι οἰόμενος, καὶ δὴ ὡς τάχιστα τυγχάνει τοῦ σκοποῦ. Οὐ γὰρ χρὴ μακρηγορεῖν. Ὅτι δὲ ὁ τὸ  
 15 σπέρμα παρασχών, τῶν φυτῶν αἴτιος, οὐδεὶς ἀγνοεῖ δήπου.

Τυχὸν τοίνυν τῆς χειροτονίας καὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων μιαραῖς χερσὶν ἐφαψάμενος, ἦν πάλαι ὤδινεν, ἀπέτεκε νόσον. Νομίσας γὰρ ἀδίωτον εἶναι ἑαυτῷ τὸν βίον, εἰ μὴ  
 20 καὶ τὰ τῶν πενήτων χρήματα σφετερίσοιτο, ἐπαγγειλάμενος πάντα ὅσα ἂν προσπορίσοιτο τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλείψειν, καὶ ταύταις δελεάσας ταῖς ἐλπίσι, πείθει καὶ οἰκονόμον ἑαυτὸν καταστήσει. Παραλαβὼν τοίνυν, ἄνθρωπος ἐναγῆς καὶ οὐδὲ ἐλευθερίως ἀχθείς, τὴν τῆς Ἐκκλησίας  
 25 οἰκονομίαν, οὕτως αὐτὴν διέθηκεν, ὡς οὐδὲ ἂν βαρβαρικὸς πόλεμος· πάντα τὰ εἰς ἀρετὴν βλέποντα σημεῖα τοῦ κάλλους αὐτῆς ἀφανίσας, ἐλυμήνατο. Δόλοις γὰρ καὶ μηχαναῖς, σκαιωρίαις τε καὶ ἐπιπορκίαις χρώμενος ἐν τῷ μεταχειρίζεσθαι τὰ πράγματα, ἀπλοῦν μὲν οὐδὲν οὐδὲ δίκαιον  
 30 ἔπραξε, τὴν δὲ κακουργίαν φρονήμασιν ὀριζόμενος, τοῖς

νος ὅτι τάχα ζεῖ μὲ σωφροσύνη, ἐπεδίωκε τὸ ἀξίωμα τοῦ κληρικοῦ, πού εἶναι βέβαια λειτούργημα, ἀλλὰ τὸ θεωροῦσε ὡς ἔξουσία. Ὅταν ὅμως ὁ ἀείμνηστος καὶ γεμάτος θεϊκὴ σοφία Ἀμμώνιος, ὁ ἐπίσκοπός της, μὲ τὰ πολὺ διορατικὰ μάτια τῆς διάνοι-  
 ἄς του, ἀντιλήφθηκε τὴν ὑποκρισία του, καὶ δὲν τοῦ ἀφηνε καμ-  
 μιὰ ἐλπίδα γιὰ τὴν ἱερωσύνη, σκεπτόμενος ὅτι ἀδिका σπαταλᾷ  
 τὸν χρόνο του, γιατί, ἐπειδὴ ὁ ἡγούμενος ἦταν πολὺ συνετός, ἀπὸ  
 ἄλλους ἔμαθε ὅτι πλέκει αὐτὰ τὰ δίχτυα. Ὅταν λοιπὸν καὶ ἀπὸ  
 ἐκεῖ ἔγινε ἀντιληπτὸς καὶ ἔχασε τὴν ἐλπίδα, τέλος, ὅταν ἔμαθε ὅτι  
 ὁ πάνσοφος ἐκείνος κοιμήθηκε καὶ μετέβη στοὺς οὐράνιους  
 χώρους, καὶ ὅτι χειροτονήθηκε ὁ Εὐσέβιος, γύρισε πάλι στὴν  
 πόλη τῶν Πηλουσιωτῶν, νομίζοντας ὅτι εὐκόλα θὰ χρησιμοποιο-  
 ῆσει τὴν εὐστροφία τοῦ πνεύματός του, γιὰ νὰ μὴ πῶ τὴν ἀφρο-  
 σύνη του, ὅπως καὶ πράγματι πολὺ γρήγορα πέτυχε τὸν σκοπό  
 του. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ μακρολογήσω. Ὅτι ὅμως αὐτὸς πού  
 ἔδωσε τὸ σπέρμα εἶναι ὁ αἴτιος τῶν φυτῶν, ἀναμφίβολα δὲν τὸ  
 ἀγνοεῖ κανεὶς.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἔλαβε τὴ χειροτονία καὶ ἀγγίξε μὲ τὰ μολυσμέ-  
 να χέρια του τὰ ἱερὰ μυστήρια, γέννησε τὴν ἀρρώστια πού παλιὰ  
 κυφοροῦσε. Γιατὶ, νομίζοντας ὅτι ὁ βίος του θὰ εἶναι ἀβίωτος,  
 ἂν δὲν ἔκανε δικὰ του καὶ τὰ χρήματα τῶν φτωχῶν, ὑποσχόταν  
 ὅτι ὅλα, ὅσα θὰ συγκεντρώσει, θὰ τὰ ἀφήσει στὴν Ἐκκλησία, καὶ  
 δελεάζοντάς τους μὲ αὐτὲς τὶς ἐλπίδες, τοὺς ἔπεισε καὶ τὸν ἔκα-  
 ναν οἰκονόμο. Παραλαμβάνοντας λοιπὸν, ἄνθρωπος καταραμέ-  
 νος καὶ πού δὲν ὀδηγήθηκε στὴ ἱερωσύνη μὲ ἀμεμπτο τρόπο,  
 τὴν οἰκονομία τῆς Ἐκκλησίας, τὴν διαχειρίσθηκε ἔτσι, ὅπως οὔτε  
 ἂν γινόταν βαρβαρικὸς πόλεμος. Ἀφοῦ ἔξαφάνισε ὅλα τὰ ση-  
 μεῖα τῆς ὁμορφιᾶς της πού ἀπέβλεπαν στὴν ἀρετή, τὴν κατέστρε-  
 ψε κυριολεκτικά. Πραγματικᾶ, χρησιμοποιώντας κατὰ τὴ διαχεί-  
 ριση τῶν πραγμάτων δόλους καὶ τεχνάσματα, σκευωρίες καὶ ἐπι-  
 ροκίες, δὲν ἔκανε τίποτε τὸ καθαρὸ οὔτε δίκαιο, καὶ ταυτίζοντας  
 τὴν κακουργία μὲ τὴν ὀρθοφροσύνη, ἐκείνους πού προτιμοῦσαν  
 νὰ ζοῦν μὲ εὐλάβεια τοὺς πολεμοῦσε, ὀνομάζοντας ἀνόητους

ἐλευθερίως καὶ εὐλαβῶς ζῆν προσηρημένοις ἐπεφύετο, εὐή-  
θεις μὲν τοὺς φιλαλήθεις καλῶν, συνετοὺς δὲ τοὺς κακούρ-  
γως μεταχειριζομένους τὰ πράγματα, καὶ τοὺς μὲν φιλοσο-  
φοῦντας ἡλιθίους, τοὺς δὲ παλιγκαπήλους δραστηρίους.

5 Καὶ οὐκ ἔλεγε μὲν ταῦτα, οὐκ ἐποίει δέ, ἀλλὰ τοῖς ἔρ-  
γοις τοὺς λόγους ἀπέκρουπτε. Τὰ μὲν ἐκκλησιαστικὰ οἰκει-  
ούμενος χρήματα, τὰς δὲ χειροτονίας πιπράσκων, καὶ τοὺς  
μὲν φιλαρέτους ἐκβάλλων, τοὺς δὲ τὰ αὐτὰ δρῶντας αὐτῷ  
συγκροτῶν. ᾤετο γὰρ οὐκ ἄλλως ἔξειν τὴν τῆδε ἀσφάλει-  
10 αν (κρίσεως γὰρ αὐτῷ λόγος ἦν οὐδὲ εἷς), εἰ μὴ πᾶν εἶδος  
ἀρετῆς ἐξορίσειε. Ταῦτα δὲ ἔπραττεν, ὑποχείριον τὸν ἐπί-  
σκοπον οὐκ οἶδ' ὅπως πεποιηκῶς. Οὕτω γὰρ αὐτῷ δεδού-  
λωτο (λελέχθω γὰρ ταληθὲς μετὰ παρρησίας· καὶ γὰρ οὐκ  
ἂν ἄλλως δυναίμην), ὡς εὐτελὲς καὶ ἀργυρώνητον ἀνδρά-  
15 ποδον κεχειροτονημένον, ἵν', ἅπερ ἂν Μαρτινιανὸς ἐπιτάτ-  
τοι, ποιήσειεν. Εἰς τοσαύτην γὰρ αὐτὸν μανίαν ἐξεβάκχευ-  
σεν (εἰρήσεται γὰρ τῶν κακῶν αὐτῶν ὁ κολοφῶν καὶ τῆς  
τραγωδίας τὸ κεφάλαιον), ταῖς ἐπαγγελίαις ἐκείναις δελε-  
ᾶσας, ἃς νῦν διαρρήδην βοᾷ ὁ ἐπίσκοπος τὴν οἰκίαν ἄ-  
20 νοιαν ἐκπομπεύων, ἢ ἀναγκάσας ἢ πείσας (οὐ γὰρ οἶδ' ὅ  
τι φῶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀτοπίας), ὡς καὶ καθυπο-  
γράψαι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς λόγοις καὶ χρεωστεῖν τὴν  
ἀδικηθεῖσαν Ἐκκλησίαν. Ἄλλως γὰρ οὐκ ᾔετο ἀσφα-  
λῶς ἔχειν, ἃ οὐ δέοντως ἐκτήσατο, εἰ μὴ καὶ τὴν Ἐκκλη-  
25 σίαν ὑπόχρεων δείξειεν, οὐκ ἀπαιτῆσαι προσδοκῶν μὲν ἃ  
ἐσὺλησεν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀπαιτηθῆναι παρὰ αὐτῆς θηρώμε-  
νος.

Ὡς δ' ἡ ἀθλία πόλις ἤσθετο ταῦτα μηχανώμενον (οὐ  
γὰρ ἦν ἀφανῆ· τὸ γὰρ καὶ εἰς γοητείαν αὐτόν, ἐκ τῆς ὑπερ-  
30 βολῆς τῶν δρωμένων, διαβεβλήσθαι, καὶ τὸ ἐπ' αἰσχροῖς



τούς φιλαλήθεις, καὶ συνετούς ἐκείνους πού μεταχειρίζονταν τὰ πράγματα μὲ τρόπο κακοῦργο. Καὶ τούς ἐνάρετους βέβαια τούς ὀνόμαζε ἠλίθιους, ἐνῶ ἐκείνους πού ἐκμεταλλεύονται τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ὄφελός τους, δραστήριους.

Καὶ φυσικὰ δὲν τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς νὰ τὰ κάμνει, ἀλλὰ μὲ τὶς πράξεις του ξεπερνοῦσε τὰ λεγόμενά του, ἀφοῦ ἔκαμνε δικὰ του τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρήματα, πουλοῦσε τὶς χειροτονίες, καὶ τούς φίλους βέβαια τῆς ἀρετῆς τούς ἔδιωχνε, ἐνῶ ἐκείνους πού ἔκαναν τὰ ἴδια μὲ αὐτὸν τούς χειροκροτοῦσε. Γιατὶ νόμιζε πὼς δὲν μποροῦσε μὲ ἄλλον τρόπο νὰ ἔχει τὴν ἐκεῖ ἀσφάλειά του (ἀφοῦ λόγος κρίσεως δὲν ὑπῆρχε σ' αὐτὸν κανένας), ἂν δὲν ἀπομάκρυνε κἄθε εἶδος ἀρετῆς. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔκανε ἔχοντας ὑποχέριον τὸν ἐπίσκοπο, πού δὲν ξέρω πὼς τὸ ἐπέτυχε. Ἦταν δηλαδὴ τόσο ὑποδουλωμένος σ' αὐτὸν (θὰ λεχθεῖ ἡ ἀλήθεια μὲ παρρησία, γιατί δὲν θὰ μπορούσα νὰ κάνω ἄλλιῶς), ὅπως ἓνας τιποτένιος καὶ ἀγορασμένος μὲ χρήματα δοῦλος χειροτονημένος, ὥστε, αὐτὰ πού θὰ διέταζε ὁ Μαρτινιανός, νὰ τὰ κάνει. Πραγματικὰ σὲ τόσο μεγάλη βακχικὴ μανία τὸν ὀδήγησε (γιατὶ θὰ εἰπωθεῖ τὰ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν αὐτῶν καὶ ἡ κορωνίδα τῆς τραγωδίας), δελεάζοντάς τον μὲ τὶς ὑποσχέσεις ἐκεῖνες, τὶς ὁποῖες τώρα ὀλοφάνερα φωνάζει ὁ ἐπίσκοπος, διασύροντας τὴν ἀνοησία του, ἢ ἀναγκάζοντας ἢ πείθοντάς τον (γιατὶ δὲν ξέρω τί νὰ πῶ λόγω τῆς ὑπερβολῆς τοῦ παραλογισμοῦ), ὥστε καὶ νὰ διατυπώσει στὶς ἐκκλησιαστικὲς ὁμιλίες του τὴν κατηγορία, ὅτι καὶ τοῦ χρεωστεῖ ἡ Ἐκκλησία πού ἀδικήθηκε. Γιατὶ ἄλλιῶς δὲν πίστευε ὅτι κατέχει μὲ σιγουριά αὐτὰ πού ἀπέκτησε μὲ τρόπο ὄχι σωστό, ἂν δὲν παρουσίαζε ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ εἶναι ὑποχρεωμένη, χωρὶς βέβαια νὰ περιμένει νὰ ἀπαιτήσῃ αὐτὰ πού ἔκλεψε, ἀλλὰ ἐπιδιώκοντας νὰ μὴ ἀπαιτηθοῦν ἀπὸ αὐτήν.

Ὅταν ὅμως ἡ ταλαίπωρη πόλη ἀντιλήφθηκε ὅτι μηχανεύεται αὐτὰ (γιατὶ δὲν ἦταν κρυφά. Τὸ ὅτι βέβαια κατηγορήθηκε καὶ γιὰ μαγεία λόγω τῆς ὑπερβολῆς αὐτῶν πού ἔκανε, καὶ ὅτι συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ γιὰ αἰσχροὶ καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ συνηθισμέ-

καὶ ὑπερορίοις πταίσμασι πεφωρᾶσθαι, οὐ φράσω), ὥρμη-  
 σε μὲν αὐτὸν πολλάκις καὶ ἀνελεῖν, ὅμως δὲ ἐκράτησε τῆς  
 ὀρμῆς Ἐγκαλούμενος δὲ παρὰ πάντων καὶ κατηγορούμε-  
 νος, πᾶσι μὲν τὸν ἐπίσκοπον, αὐτῷ δὲ πάντας διέβαλλε, τὸν  
 5 μὲν ἐξοπλίζων κατὰ τῶν φιλαρέτων, ἵνα πάντων σβέση τὴν  
 παρρησίαν, τοὺς δὲ διδάσκων, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τὰς χειρο-  
 τονίας πιπράσκων, καὶ τοῖς σῶφροσι ἐπιβουλεύων, καὶ τὰ  
 τῆς Ἐκκλησίας σφετεριζόμενος. Χρυσίον γὰρ λαμβάνων,  
 τοῖς λόγοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὑπογράφει. Ταῦτα δὲ  
 10 ἔλεγε, διὰ τούτων τῶν μηχανημάτων τὴν ἐφ' οἷς ἔδρα ὄρ-  
 γὴν τῶν ἀνθρώπων σβέσειν οἰόμενος.

Ὡς δέ τινες καὶ αὐτῷ ἐπισκόπῳ ταῦτα κατεμήνυσαν,  
 πλέον οὐδὲν ἤνυσαν· πιθανῶς δῆθεν αὐτοῦ φήσαντος,  
 ἄνευ κατηγορῶν μηδὲν δύνασθαι διαπράξασθαι. Ὡς δὲ  
 15 καὶ κατήγοροι, νομίζοντες ἀληθεύειν αὐτόν, ἀνεφάνησαν,  
 καὶ πολλοὶ καὶ ἀξιόπιστοι καὶ ἀποδείξαι δυνάμενοι, οὐδ'  
 οὕτως ἐπεξῆλθεν, ὡς λοιπὸν πάσης σκήψεως ἐλεγχθείσης,  
 κοινῶν τῶν δρωμένων παρὰ πάντων εἰκότως ὑπονοεῖ-  
 σθαι. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐδ' εἰ μυριάκις ἀπὸ κερδῶν αἰ-  
 20 σχρῶν ἐκεῖνος ἐπηγγείλατο πάντα τὰ προσποριζόμενα τῇ  
 Ἐκκλησίᾳ προσοίσειν, ἐχρῆν πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς  
 αὐτῷ παραδοθῆναι ἀφορμὰς καὶ μυρίας ψυχὰς ἐκ τῶν  
 δρωμένων σκανδαλίσει. Εἰ δὲ καὶ ταῖς ἐπαγγελίαις ἐδελεά-  
 σθη, ἀλογοθέτητον οὐκ ἐχρῆν καταλείψαι. Εἰ δὲ καὶ λογο-  
 25 θετῆσαι ἔδει, μετὰ ἀκριθείας ἐχρῆν, βασανίσαντα μετὰ  
 συνετῶν τινῶν καὶ ἐμπείρων τοὺς λόγους. Αὐτὸς γὰρ καὶ  
 τούτων, ὥσπερ οὖν καὶ τῶν ἄλλων κακῶν, ἄπειρος εἶναι  
 λέγει. Εἰ δὲ ἐν παραθύστῳ καὶ μηδενὶ ἀνακοινούμενος τοὺς  
 λόγους καθυπέγραφε, δῆλός ἐστιν οὐκ ἀπατηθεὶς (ὡς  
 30 διαρρηδὴν βοᾷ, τὴν κατάγνωσιν διὰ τοῦτο ἀποτρίψασθαι  
 οἰόμενος), ἀλλὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κακουργήσας καὶ πᾶ-

να ὄρια πταίσματα, δὲν θὰ τὸ ἀναφέρω), ὄρμησε πολλές φορές νὰ τὸν σκοτώσει, ἀλλ' ὅμως συγκράτησε τὴν ὄρμή του. Καταγγελλόμενος λοιπὸν καὶ κατηγορούμενος ἀπὸ ὅλους, ἀπὸ τὴ μὰ τὸν ἐπισκοπο τὸν κατηγοροῦσε σὲ ὅλους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη σ' αὐτὸν τοὺς διέβαλλε ὅλους, ἐξοπλίζοντας αὐτὸν ἐναντίον τῶν φίλων τῆς ἀρετῆς, γιὰ νὰ σβήσει τὴν παρηρησία ὄλων, καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκοντάς τους, ὅτι αὐτὸς (ὁ ἐπίσκοπος) εἶναι πού πουλᾷ τις χειροτονίες, πού ἐπιβουλεύεται τοὺς σῶφρονες, καὶ οἰκειοποιεῖται τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Γιατί, ἐνῶ παίρνει χρήματα, μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικούς λόγους του τὸ κατηγορεῖ αὐτό. Αὐτὰ βέβαια τὰ ἔλεγε νομίζοντας ὅτι μὲ αὐτὰ τὰ τεχνάσματα θὰ σβήσει τὴν ὄργη τῶν ἀνθρώπων γι' αὐτὰ πού ἔκανε.

“Ὅταν ὅμως κάποιοι τὰ ἀνέφεραν αὐτὰ καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἐπίσκοπο, δὲν κατάφεραν τίποτε, ἴσως ἐπειδὴ τάχα ἐκεῖνος εἶπε, “Ὅτι χωρὶς κατηγοροὺς δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτε.” Ὅταν ὅμως, νομίζοντας ὅτι λέγει τὴν ἀλήθεια, παρουσιάστηκαν καὶ κατήγοροι καὶ πολλοὶ καὶ ἀξιόπιστοι, πού μποροῦσαν νὰ ἀποδείξουν τὰ καταγγελλόμενα, καὶ οὔτε τότε στράφηκε ἐναντίον του δικαστικᾶ, ἐπειδὴ λοιπὸν κάθε δικαιολογία ἀποδείχθηκε ἀβάσιμη, εὐκόλα ὑποψιάστηκαν ὅλοι, ὅτι καὶ ἐκεῖνος εἶναι μέτοχος αὐτῶν πού γίνονται. Καὶ μάλιστα οὔτε, ἐὰν ἐκεῖνος ὑποσχόταν μύριες φορές, ὅτι ἀπὸ τὰ αἰσχροῦ κέρδη θὰ πρόσφερε στὴν Ἐκκλησία ὅλα τὰ ἐπὶ πλεον ἔσοδα, ἔπρεπε νὰ ἀποδοθοῦν ὅλες οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀφορμὲς σ' αὐτὸν καὶ νὰ σκανδαλίσουν μύριες ψυχὲς ἀπὸ αὐτὰ πού γίνονται. Ἐὰν ὅμως καὶ μὲ τις ὑποσχέσεις δελεάστηκε, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφήσει χωρὶς νὰ λογοδοτήσῃ. Καὶ ἂν ἔπρεπε νὰ λογοδοτήσῃ, ἔπρεπε ἢ λογοδοσία νὰ γίνῃ μὲ ἀκρίβεια, ἐξετάζοντας τις κατηγορίες μὲ κάποιους συνετοὺς καὶ ἔμπειρους. Γιατί αὐτὸς καὶ ἀπὸ αὐτὰ, ὅπως καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα κακὰ, λέγει ὅτι εἶναι ἄπειρος. Ἐὰν ὅμως ὑπέγραφε ἐναντίον του χωρὶς νὰ ἀνακοινῶναι σὲ κανέναν τοὺς λόγους, εἶναι φανερὸ ὅτι δὲν ἐξαπατήθηκε (ὅπως ἀπερίφραστα φωνάζει, νομίζοντας ὅτι ἔτσι θὰ ἀποφύγει τὴν καταδίκη), ἀλλὰ λεηλάτησε τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας

σαν μετὰ ἐκείνων τὴν Ἐκκλησίαν ἀπεμπωλήσας ὡς περ  
 πριάμενος, καὶ παρανόμως πριάμενος, παρανομώτερον  
 τοῖς κτηθεῖσι χρήσασθαι διέγνω, κακῶ τὸ κακὸν ἰάσασθαι  
 σπεύδων.

5 Πάντα γὰρ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρήματα ἐγκολπωσάμε-  
 νος, ἢ, ὡς αὐτὸς ἔφη, μερισάμενος μετὰ τοῦ ἐγχειρίσαντος  
 αὐτῷ τὴν οἰκονομίαν, καὶ τῇ τοσαύτῃ τραγωδίᾳ τὴν ὑπόθε-  
 σιν δεδωκότος, πρώην μὲν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν χρυσίον  
 προέπεμψεν, ἐπισκοπὴν, ὃ μηδὲ ἑαυτοῦ ἐπιτροπεῦσαι δυ-  
 10 νηθεῖς, θηρώμενος ὡς περ μαθοῦσα ἡ σὴ ἀγιωσύνη, ὀφεί-  
 λουσα αὐτὸν ἀποκηρύξαι, διὰ γραμμάτων ἠπειλήσεν, καὶ  
 διεβεδαιώσατο, εἰ τοῖς αὐτοῖς αὐθις ἐπιχειρήσειεν, ἀποκή-  
 ρυκτον τὸν τοσαύτην ἀδοξίαν τῇ θειοτάτῃ θρησκείᾳ προσ-  
 τριδόμενον ἐν ὅλῃ τῇ αἰγυπτιακῇ διοικήσει. Νῦν δὲ καὶ  
 15 τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἀπειλῶν καταφρονήσας, τὴν Ἀλε-  
 ξάνδρειαν μαθὼν ἐξώρμησεν, ἑαυτῷ μὲν ἐπισκοπὴν μνη-  
 στευόμενος, τὴν δὲ σὴν λυμαινόμενος δόξαν, ὡς ἐπὶ χρήμα-  
 σι χειροτονοῦσαν.

Τῆς σὴς τοίνυν ἐστίν, ὃ τί σε καλέσας ἀξίως προσεῖπω,  
 20 μεγαλονοίας, τὴν μὲν ἀκριδοῦ τῶν πλημμέλημάτων αὐτοῦ  
 δίκην τῷ ἀδεκάστῳ δικαστηρίῳ τηρῆσαι (οὐδὲ γὰρ οἶόν τε  
 αὐτὸν ἐνταῦθα τὴν ἀξίαν τιμωρίαν δοῦναι), κινήθῃναι δέ,  
 καὶ πρῶτον μὲν τῇ παρανομηθείσῃ Ἐκκλησίᾳ ἀμῦναι, δεύ-  
 τερον δὲ τῇ οἰκειᾷ ὑπολήψει βοηθῆσαι, τῷ τὰς ἀπειλὰς εἰς  
 25 ἔργον ἀγαγεῖν καὶ ἀποκηρύξαι τοῦτον. Εἰ γὰρ, ὅπερ οὐ  
 πιστεύω, πρὸς τὸ μηδὲν τοιοῦτον παθεῖν, καὶ χειροτονη-  
 θεῖναι, τὸ θρυλούμενον ἀπόρρητον ἀληθὲς ὄν εὐρεθήσεται,  
 ἔπειτα μετὰ τινων ἐπισκόπων εὐλαβῶν, οἷς τὸ κέρδος πο-  
 λέμιον καθέστηκεν, ἐνταῦθα ἐκπέμψαι λόγον τῶν ἐκκλη-  
 30 σιαστικῶν προσόδων δώσοντα, καὶ ἃ χρεωστεῖ ἀποδώσον-  
 τα. Καὶ εἰ δέδωκέ τι τῷ ἐπισκόπῳ (λέγει γὰρ μὴ δεδέχθαι  
 μὲν, ἠπατηθῆσθαι δέ), ἐλέγξοντα ὅτι γὰρ καὶ τῷ μὲν πρω-

καὶ πούλησε μαζί μ' ἐκείνους ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία. Ὅπως ἀγόρασε, καὶ ἀγόρασε παρᾶνομα, περισσότερο παρᾶνομα ἀποφάσισε νὰ χρησιμοποιοῦσιν αὐτὰ πού ἀπέκτησε, σπεύδοντας νὰ θεραπεύσει τὸ κακὸ μὲ τὸ κακόν.

Πράγματι λοιπόν, ἀφοῦ ἔβαλε στὴν τσέπη του ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά χρήματα, ἢ, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος, ἀφοῦ τὰ μοιράστηκε μαζί μὲ ἐκείνον πού τοῦ παρέδωσε τὴν διαχείριση καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν γιὰ τὴν τόσο μεγάλη τραγωδία, προηγουμένως ἔστειλε στὴν Ἀλεξάνδρεια χρυσόν, διεκδικώντας ἐπισκοπὴν, αὐτὸς πού δὲν μπόρεσε οὔτε τὸν ἑαυτό του νὰ διοικήσῃ. Αὐτό, ὅταν τὸ ἔμαθε ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐνῶ ὤφειλε νὰ τὸν ἀποκηρύξῃ, τὸν ἀπειλῆσε μὲ γράμματα καὶ τὸν διαβεβαίωσε, ὅτι, ἐὰν ἐπιχειρήσῃ πάλι τὰ ἴδια, θὰ ἀποκηρύξῃ αὐτὸν πού προκαλεῖ τόσο μεγάλη δυσφήμιση τῆς θειότατης θρησκείας σ' ὀλόκληρη τὴν αἰγυπτιακὴ διοίκηση. Τώρα μάλιστα, περιφρονώντας καὶ τὰ γράμματα καὶ τὶς ἀπειλές, ἐξόρμησε, ὅπως ἔμαθα, στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἐπιδιώκοντας γιὰ τὸν ἑαυτό του ἐπισκοπὴν, ἀλλὰ βλάπτοντας τὴ δικὴ σου φήμη, ὅτι χειροτονεῖς μὲ χρήματα.

Στὴ δικὴ σου λοιπόν ἀνήκει, πῶς ἀλήθεια νὰ σὲ προσφωνήσω ὀνομάζοντας σε ὅπως σοῦ ἀξίζει, μεγαλοψυχία, τὴν ἀκριβῆ βέβαια δίκη τῶν πλημμελημάτων του νὰ τὴν φυλάξῃς γιὰ τὸ ἀδέκαστο δικαστήριον (γιατὶ δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὸς ἐδῶ νὰ τιμωρηθεῖ ὅπως τοῦ ἀξίζει), νὰ ἐνεργήσῃς ὅμως, καὶ πρῶτα-πρῶτα νὰ ὑποστηρίξῃς τὴν Ἐκκλησίαν πού ἀτιμάσθηκε, καὶ δεύτερον νὰ βοηθήσῃς τὴ δικὴ σου ὑπόληψη, μὲ τὸ νὰ κάνῃς πράξῃς τὶς ἀπειλές καὶ νὰ τὸν ἀποκηρύξῃς. Γιατί, ἂν, πράγμα πού δὲν πιστεύω, μαζί μὲ τὸ ὅτι αὐτὸς δὲν πάθει τίποτε, καὶ χειροτονηθεῖ, τὸ μυστικὸ πού διαδίδεται θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶναι ἀληθινόν. Ἐπειτα μαζί μὲ μερικὸς εὐλαβεῖς ἐπισκόπους, στοὺς ὁποίους τὸ κέρδος ἔγινε ἐχθρικό, νὰ τὸν στείλῃς ἐδῶ γιὰ νὰ δώσῃ λόγον γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔσοδα, καὶ αὐτὰ πού χρεωστῆναι νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ. Καὶ ἂν ἔδωσε κάτι στὸν ἐπίσκοπον (γιατὶ λέγει ὅτι δὲν δέχθηκε, ἀλλὰ ὅτι ἐξαπατήθηκε), νὰ τὸ ἀποδείξῃ. Ὅτι βέβαια καὶ στὸν

τοστάτη τοῦ δράματος, τῷ ἢ συγκεκλοφότι ἢ ἀπερισκέπτως ὑπογεγραφότι, ἄβατον τὴν ἐπισκοπὴν καταστήσειας, ἤγουν συγγνοὺς ἐπίτροπον χειροτονήσειας, τὸν οὐκ ἐπιτρέποντα αὐτῷ μείζονα συγγνώμης ἀμαρτάνειν, τῷ δὲ  
 5 τριταγωνιστῇ τὸ σοφὸν σκαιώρημα ἠλίθιον δείξας, ἄκυρα ποιήσειας ἃ λέγει ἑαυτῷ χρεωστεῖσθαι (πόθεν γὰρ τοσοῦτος πλοῦτος τῷ πενίαν ἐσχάτην νοσήσαντι καὶ ἀπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας χρηματισαμένῳ προσόδων;), οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον.

10

## ΡΚΗ'— ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

## Περὶ κολακείας.

Πυνθάνομαι, ὅτι κόλακες ἐξήρτηνται τῆς σῆς γλώττης, ὀμνύντες μὲν ὅτι πάντων ἄριστον εἶη, εἰ καὶ τι τῶν ἀτοπωτάτων ἔλοιο θαυμάσαι κακῶν, κακίζοντες δὲ ἢ τάχος, εἰ  
 15 καὶ αὐτὴν ἐκκακύνοις τὴν ἀρετὴν. Εἰ τοίνυν μὴ ἐθέλεις ἡμῖν πεισθῆναι, ἀλλὰ γε κἂν Ἰσοκράτει πείσθητι, παραινέσαντι μισεῖν τοὺς κολακεύοντας, ὥσπερ τοὺς ἐξαπατῶντας Ἀμφότεροι γὰρ πειστευθέντες, τοὺς πιστεύσαντας ἀδικοῦσι.

20

## ΡΚΘ'— ΠΑΥΛΩ

## Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου.

Ἔοικας θαυμάζειν, πῶς τὸν προδότην οὐκ ἔπεισεν ὁ Χριστὸς καλὸν ἠγεῖσθαι τὴν ἀρετὴν, καίτοι πολλάκις περὶ ἀρετῆς, μᾶλλον δὲ οὐκ ἔστιν ὅτε οὐχ ὑπὲρ ταύτης, ἐν συν-  
 25 ουσίαις ἀκούσαντα. Ἐγὼ δὲ θαυμάζω πῶς, τὸν ὄρον τῆς αὐτεξουσιότητος ἐπιστάμενος, περὶ τούτου ἐθαύμασας. Οὐ γὰρ δία καὶ τυραννίδι, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ προσηνεῖα ἢ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία κατασκευάζεται. Διὸ καὶ τὸ κῦ-

πρωτοστάτη τοῦ δράματος, ὁ ὁποῖος ἢ ἔκλεψε μαζί μ' αὐτόν, ἢ ἔχει ὑπογράψει ἀπερίσκεπτα, θὰ τὸν ἀπομακρύνεις ἀπὸ τὴν ἐπισκοπή, ἢ συγχωρώντας τον θα χειροτονήσεις ἐπίτροπο, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ κάνει ἁμαρτία ποῦ θὰ εἶναι μεγαλύτερη συγγνώμης, ἐνῶ τὸ τρίτο πρόσωπο, ἀφοῦ τοῦ δείξεις ὅτι ἡ σοφὴ σκευωρία ἦταν ἠλίθια, νὰ ἀκυρώσεις αὐτὰ ποῦ λέγει, ὅτι τάχα τοῦ χρεωστοῦνται (γιατὶ ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὁ τόσο μεγάλος πλοῦτος σ' αὐτόν ποῦ ἔπασχε ἀπὸ ἀπόλυτη φτώχεια, καὶ χρηματίστηκε ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῆς Ἐκκλησίας;) δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία.

### 128.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Γιὰ τὴν κολακεία.

Πληροφοῦμαι ὅτι κολακες κρέμονται ἀπὸ τὴ γλώσσα σου, ποῦ ἀπὸ τὴ μὰ ὀρκίζονται ὅτι θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ πιὸ ἄριστο ἀπὸ ὅλα, ἐὰν θὰ προτιμοῦσες νὰ θαυμάσεις κάτι ἔστω καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπρεπῆ κακά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη σὲ κατηγοροῦν ἀμέσως, ἐὰν θὰ μπορούσες νὰ κατηγορήσεις καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ. Ἐὰν λοιπὸν δὲν θέλεις νὰ πεισθεῖς σὲ μένα, πείσου τοῦλάχιστον στὸν Ἰσοκράτη, ὁ ὁποῖος συμβουλεύει νὰ μισοῦμε τοὺς κολακες, ὅπως καὶ αὐτοὺς ποῦ μᾶς ἔξαπατοῦν. Γιατὶ καὶ οἱ δύο, ἂν γίνουν πιστευτοί, ἀδικοῦν αὐτοὺς ποῦ τοὺς πίστεψαν.

### 129.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὸν προδότη Ἰούδα.

Φαίνεσαι νὰ ἀπορεῖς γιατί ὁ Χριστὸς δὲν ἔπεισε τὸν προδότη, νὰ θεωρεῖ καλὸ τὴν ἀρετὴ, ἂν καὶ βέβαια πολλές φορές, ἢ καλύτερα δὲν ὑπῆρξε καμμιά στιγμή κατὰ τὴ συναναστροφή μαζί του ποῦ νὰ μὴ εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴν ἀρετὴ. Ἐγὼ ὅμως ἀπορῶ πῶς, ἀφοῦ γνωρίζεις καλὰ τὸν ὀρισμὸ τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας ἐκλογῆς, ἀπόρησες γι' αὐτὸ. Γιατὶ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴ βία καὶ τὸν ἔξαναγκασμό, ἀλλὰ μὲ τὴν πειθὴ καὶ μὲ τὴν ἀγαθὴ πρόθεση. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ καθένας ἔχει

ρος ἔχει ἕκαστος τῆς οἰκείας σωτηρίας, ἵνα καὶ οἱ στεφανούμενοι καὶ οἱ τιμωρούμενοι δικαίως ὑπομένοιεν ὅπερ ἤρηνται.

*ΡΛ'— ΠΑΜΠΡΕ(Π)ΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ*

5

*Περὶ ἐλεημοσύνης.*

Ἐλεήμονα, ὡς φίλος, ἔχειν χρὴ τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ τὴν πηγὴν τὴν τοιαύτην ἔχων, πάντα ἀναβλύσειε τὰ καλά. Κἂν χρήματα ἔχη, προήσεται, κἂν ἐν συμφοραῖς ἴδῃ τινά, κλαύσεται, κἂν ἐπηρεαζομένῳ περιτύχη, χεῖρα ὀρέξει, καὶ οὐδὲν  
10 παραλείψει τῶν εἰς αὐτὸν ἠκόντων.

*ΡΛΑ'— ΑΝΤΙΟΧΩ*

*Παράθεσις ἀρετῆς καὶ κακίας.*

Ἡ κακία καὶ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἀπέστησε, καὶ ἀλλήλων διέστησε. Ταύτην οὖν προτροπάδην φεύγειν χρὴ,  
15 καὶ διώκειν τὴν ἀρετὴν, τὴν καὶ Θεῷ προσάγουσαν, καὶ ἀλλήλοις συνάπτουσαν. Ἀρετῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας ὄρος, τὸ μετὰ συνέσεως ἄπλαστον.

*ΡΛΒ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ*

*Παραμυθητική.*

20 Εἰ καὶ Ζώσιμος, ὁ δοκῶν εἶναι πρεσβύτερος, σφόδρα τῇ κατὰ σοῦ τυραννίδι μεθύων, παροινεῖ, ἀλλὰ σὺ τὰ κατὰ τοῦ Δεσπότητος δραματουρηθέντα παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐννοῶν, ὅτε καὶ ἡ γῆ αὐτὴ ἐδονεῖτο καὶ ἐκραδαίνετο, φυγῆς ζητοῦσα χώραν, ἵνα μὴ θεάσῃται τὸ δράμα τὸ κατὰ  
25 Θεοῦ μὲν τολμώμενον, σαρκὸς δὲ ἀπτόμενον, φέρε γενναίως.



τὴν εὐθύνη τῆς σωτηρίας του, ὥστε καὶ αὐτοὶ ποὺ στεφανώνονται καὶ αὐτοὶ ποὺ τιμωροῦνται νὰ ὑπομένουν δίκαια αὐτὸ ποὺ εἶχαν προτιμήσει

### 130.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΜΠΡΕΠ(Τ)ΙΟ

Γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη.

Πρέπει, φίλε μου, νὰ ἔχουμε τὴν ψυχὴ μας σπλαχνική. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τέτοια πηγὴ, θὰ ἀναβλύζει ὅλα τὰ καλά. Καὶ ἂν ἔχει χρήματα θὰ τὰ σκορπίσει, ἂν δεῖ κάποιον σὲ συμφορὴς, θὰ κλάψει, ἂν πάλι συναντήσῃ κάποιον ποὺ ἀντιμετωπίζει δοκιμασίες, θὰ τοῦ ἀπλώσῃ τὸ χέρι γιὰ βοήθεια, καὶ δὲν θὰ παραλείψῃ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτόν.

### 131.- ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟ

Σύγκριση ἀρετῆς καὶ κακίας.

Ἡ κακία ἀπομάκρυνε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ τοὺς χώρισε μεταξὺ τους. Αὐτὴν λοιπὸν πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγουμε ἀμέσως καὶ χωρὶς ἐπιστροφὴ σ' αὐτήν, καὶ νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ἀρετὴ, ἣ ὁποία καὶ στὸν Θεὸ μᾶς ὁδηγεῖ, καὶ μᾶς ἐνώνει μεταξὺ μας. Ὁρος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴ σοφία εἶναι, τὸ νὰ εἶναι κανεὶς συνετὰ ἀπροσποίητος.

### 132.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Παρηγορητική.

Ἄν καὶ ὁ Ζώσιμος, ποὺ νομίζει πὼς εἶναι πρεσβύτερος, μεθυσμένος ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὴν ἐναντίον σου τυραννικὴ μανία, σοῦ φέρεται σὰν μεθυσμένος, σὺ ὅμως, ἔχοντας στὸν νοῦ σου ἐκεῖνα ποὺ ἔκαναν οἱ Ἰουδαῖοι ἐναντίον τοῦ Δεσπότη, ὅταν ἀκόμα καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ σαλευόταν καὶ ἔτρεμε<sup>77</sup>, ζητώντας χώρα γιὰ νὰ φύγει, γιὰ νὰ μὴ δεῖ τὸ δράμα ποὺ γινόταν βέβαια μὲ θράσος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ποὺ προσέβαλλε τὸ ἀνθρώπινο σῶμα του, ὑπόφερε τὸ μὲ γενναιότητα.

77. Ματθ. 27, 51.

## ΡΛΓ'— ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

(Εἰς τό, «ὄφθαλμόν ἀντί ὀφθαλμοῦ, καί ὀδόντα ἀντί ὀδόντος», καί ὅτι εἷς ὁ Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης νομοθέτης).

5 Τό «ὄφθαλμόν ἀντί ὀφθαλμοῦ, καί ὀδόντα ἀντί ὀδόντος», οἶμαι νενομοθετηῆσθαι τοῖς Ἰουδαίοις παρὰ τῆς ἡμερωτάτης φύσεως, οὐχ ἵνα ἀσύγνωστοι ᾧσι καί πικροὶ τοῖς ἀδικοῦσιν, ὡς νομίζουσι Μανιχαῖοι, διασύροντες τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἀλλ' ἵνα τῷ δέει τοῦ παθεῖν ἃ δρῶσιν, 10 ἀπέχωνται τοῦ τολμᾶν, εἰ καί δίκαιον καί εὐλογον ἀκόλουθόν ἐστιν. Ἄλλ' ἡ θεία γαληνότης, εἰς ἡμερότητα βλέπουσα καί εἰς ἀγαθότητα ὀρῶσα καί τοὺς ἀνθρώπους εἰς ταύτην ἀλείφουσα, διὰ τοῦ τεθεσπικένοι ἀμύνεσθαι τὸν δρῶντα, τῷ φόβῳ τῆς τιμωρίας προανέστειλε τὰ πταίσματα. Τοῦ 15 γὰρ δρῶντος μὴ ὄντος, οὐδ' ὁ ἀμυνόμενος ἔσται. Συνοράτωσαν οὖν τὸ βάθος τῆς σοφίας τοῦ νομοθέτου, καί μὴ ἐκ τοῦ προχείρου, ὡς ὤμὸν καί ἀπάνθρωπον αἰτιάσθωσαν. Τὸ γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις εἰρημένον, «Ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τὴν ἄλλην», οὐκ 20 ἔστιν ἐναντίον, ἀλλὰ μείζον καί κρεῖττον καί τῆς ἀκροτάτης φιλοσοφίας ὄρος Ἐκεῖνα γὰρ μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδ' ὄλως δρᾶσαι νενομοθέτηται (τὸ γὰρ ἀσμένως πάσχειν, οὐκ ἂν ἤκουσαν αἱμάτων διψῶντες ἄνθρωποι), ταῦτα δὲ καί ὑπὲρ τοῦ προθύμως πάσχειν πεφιλοσόφηται. Ὁ δὲ συγκριτικὸς 25 χαρακτήρ οὐκ εἰς τὴν ἐναντίαν ἐξωθεῖ τάξιν τὰ συγκρινόμενα, ἀλλὰ εἰς τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν δείκνυσι καί ἐλάττωσιν. Καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ δρᾶν τι κακόν, κρεῖττον δὲ τὸ καί προθύμως πάσχειν. Καλὸς ὁ γαμος, ἀλλὰ κρεῖττον ἡ παρθενία. Καλὴ ἡ σελήνη, ἀλλὰ κρεῖττον ὁ ἥλιος. Ὡσπερ οὖν 30 τῆς μὲν σελήνης καλῆς οὕσης, τοῦ δὲ ἡλίου κρεῖττονος, εἰς

## 133.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΙΜΟΘΕΟ

Στό, «ὄφθαλμὸν ἀντὶ ὄφθαλμοῦ, καὶ δόντι ἀντὶ δοντιοῦ», καὶ ὅτι ἓνας εἶναι ὁ νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Τὸ «ὄφθαλμὸν ἀντὶ ὄφθαλμοῦ, καὶ δόντι ἀντὶ δοντιοῦ»<sup>78</sup>, νομίζω ὅτι νομοθετήθηκε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆ γεμάτη προοπτικὰ φύση, ὅχι γιὰ νὰ μὴ συγχωροῦν καὶ νὰ εἶναι σκληροὶ σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἀδικοῦν, ὅπως νομίζουν οἱ Μανιχαῖοι, δυσφημώντας τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἀλλὰ μὲ τὸν φόβο μήπως πάθουν αὐτὰ ποὺ κάνουν, νὰ ἀποφεύγουν νὰ κάνουν παράτολμα πράγματα, ἂν καὶ εἶναι δίκαιο καὶ δικαιολογημένο ἐπακόλουθο. Ὅμως ἡ θεία γαληνότης, ἀποβλέποντας στὴν ἡμερότητα καὶ στὴν ἀγαθότητα καὶ ἀσκώντας τοὺς ἀνθρώπους σ' αὐτὴν, νομοθετώντας νὰ ἀμύνονται ἐναντίον τοῦ δράστη, μὲ τὸν φόβο τῆς τιμωρίας ἐμπόδισε ἐκ τῶν προτέρων τὰ πταίσματα. Γιατί, ὅταν δὲν ὑπάρχει ὁ δράστης, δὲν θὰ ὑπάρχει οὔτε αὐτὸς ποὺ θὰ ἀμυνθεῖ. Ἄς βλέπουν λοιπὸν τὸ βάθος τῆς σοφίας τοῦ νομοθέτη, καὶ ἄς μὴ τὸν κατηγοροῦν ἀβασάνιστα ὡς ὤμον καὶ ἀπάνθρωπο. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ στὸ Εὐαγγέλιο, «Ἐὰν κάποιος σέ χτυπήσει στὸ δεξιὸ σαγόνι, στρέψε του καὶ τὸ ἄλλο»<sup>79</sup>, δὲν εἶναι ἀντίθετο, ἀλλὰ μεγαλύτερο καὶ ἀνώτερο, καὶ ὅρος τῆς ὑψηλότατης φιλοσοφίας. Γιατὶ ἐκεῖνα ἔχουν νομοθετηθεῖ γιὰ νὰ μὴ τὰ κάνουν καθόλου (γιατὶ τὸ νὰ ὑπομένουν μὲ εὐχαρίστηση τὰ παθήματα, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ τὸ ἀκούσουν ἄνθρωποι ποὺ διψοῦσαν γιὰ αἷματα), ἐνῶ αὐτὰ νομοθετήθηκαν μὲ ἀνώτερο φιλοσοφικὸ πνεῦμα, ὥστε καὶ νὰ ὑποφέρουν πρόθυμα. Ὁ συγκριτικὸς βέβαια χαρακτηριστὴρας δὲν ὤθει τὰ συγκρινόμενα στὴν ἀντίθετη θέση, ἀλλὰ στὴν ἴδια δείχνει τὴν ὑπεροχὴ καὶ τὴν ἐλάττωση. Γιατὶ φυσικὰ εἶναι καλὸ τὸ νὰ μὴ κάνουμε κάτι κακὸ, ἀλλὰ εἶναι ἀνώτερο τὸ νὰ πάσχουμε πρόθυμα. Καλὸς ὁ γάμος, ἀλλὰ ἀνώτερη ἡ παρθενία. Καλὴ ἡ σελήνη, ἀλλὰ καλύτερος ὁ ἥλιος. Ὅπως λοιπὸν, ἐνῶ ἡ σελήνη εἶναι καλὴ, καὶ ὁ ἥλιος καλύτερος, ἓνας εἶναι ὁ Δημιουργ-

79. Ματθ. 5, 39.

ἔστιν ὁ Δημιουργός, οὕτω καὶ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἷς νομοθέτης, ὁ σοφῶς καὶ προσφόρως καὶ καταλλήλως τοῖς καιροῖς νομοθετήσας

ΡΛΔ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

5 (᾿Οτι χρὴ μὴ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν, ἀλλὰ τὰ εἰκότα εὐχέσθαι).

Ἄρετὴ μὲν καὶ τρόποις οὐ καταισχύνει τὴν ὁμοτιμίαν. Χρὴ δέ σε τῶν ἀδυνάτων μὴ ἐρᾶν, ἀλλ' ἐκείνων ἀφέμενον, τὰ εἰκότα εὐχέσθαι. Ἐπεὶ καὶ Μωσῆς ὁ ἱεροφάντης, καὶ  
10 Παῦλος ὁ θεσπέσιος, ἐν ἐνίοις οὐχ ὧν ἤτησαν, ἔτυχον, ἀλλ' ὅτι μὴ καλῶς ἤτησαν, ἐδιδάχθησαν.

ΡΛΕ'— ΝΕΜΕΣΙΩ

Εἰς τό, «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκε...».

Τό, «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη  
15 τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς», οὐ καταφορικῶς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἢ ἱερὰ Γραφῆ ῥητορεύουσα καὶ τὸ λογικὸν διασύρουσα γένος, εἴρηκεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ πεφεισμένως. Εἰ γὰρ τὴν ἀκριβείαν ἐξετάσοιμεν, οὐ τοῖς κτήνεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀτιθάσις θηρίοις κινδυνεύει  
20 εἰκότα εἶναι. Μᾶλλον δὲ καὶ ὑπερβάλλει ταῦτα ὁ τῶν αἰσχροῦν παθῶν ἐραστής. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν καὶ παράδοξον, τοῦτ' ἔστιν, ὅτι ἕκαστον μὲν τῶν θηρίων ἐνὶ ἐλαττώματι δουλεύει, ὁ δὲ δοκῶν ἄνθρωπος εἶναι, πάνθ' ὁμοῦ συμφορήσας, πορρωτέρω τῆς ἐκείνων ἀλογίας ὀδεύει. Καὶ ἵνα μὴ  
25 ὑπερβολῆς εἶναι νομίσης τὰ ῥήματα, αὐτὰ τὰ πράγματα ἀδεκάστως βασανίσωμεν. Ὅταν γὰρ τις σκιριτᾶ μὲν ὡς ταῦρος, λακτίζη δὲ ὡς ὄνος, χρεμετίζη δὲ ἐπὶ γυναιξίν ὡς ἵππος θηλυμανῆς, καὶ γαστρομαργῆ μὲν ὡς ἄρκτος, παιίνη

γός, ἔτσι καὶ ὁ νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἕνας, αὐτὸς ποὺ νομοθέτησε μὲ σοφία καὶ χρησιμότητα καὶ κατ'ἀλληλα πρὸς τοὺς καιροὺς.

#### 134.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Ὅτι πρέπει νὰ μὴ ἐπιθυμοῦμε τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ νὰ προσευχόμαστε γι’ αὐτὰ ποὺ εἶναι λογικά.

Ἡ ἀρετὴ καὶ μὲ τοὺς τρόπους τῆς δὲν ντροπιάζει τὴν ἰσοτιμία. Πρέπει ὅμως ἐσὺ νὰ μὴ ἐπιθυμεῖς τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ ἀφήνοντας ἐκεῖνα, νὰ προσεύχεσαι γι’ αὐτὰ ποὺ εἶναι λογικά. Γιατὶ καὶ ὁ μυσταγωγὸς Μωυσῆς καὶ ὁ θεόπνευστος Παῦλος, σὲ μερικὰ πράγματα ποὺ ζήτησαν δὲν τὰ ἔλαβαν, διδάχθηκαν ὅμως, ὅτι δὲν τὰ ζήτησαν μὲ τρόπο καλό.

#### 135.– ΣΤΟΝ ΝΕΜΕΣΙΟ

Στό· «Ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ εἶχε τιμὴ, δὲν τὸ κατάλαβε ...»<sup>70</sup>.

Τό, «Ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ ἔχει τιμὴ, δὲν τὸ κατάλαβε, ἀλλὰ ἐξίσωσε τὸν ἑαυτό του μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη καὶ ἔγινε ὅμοιος μὲ αὐτά», ἡ Γραφὴ δὲν τὸ εἶπε ἐκφραζόμενη ὑποτιμητικὰ ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων καὶ διασύροντας τὸ λογικὸ γένος, ἀλλὰ τὸ εἶπε μὲ πολλὴ εὐσπλαγχνία. Γιατὶ, ἂν τὸ καλοεξετάσουμε, ὁ ἄνθρωπος κινδυνεύει νὰ μοιάζει ὄχι μόνον μὲ τὰ κτήνη, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἀτίθασα θηρία. Ἡ καλύτερα τὰ ξεπερνάει καὶ αὐτά, αὐτὸς ποὺ εἶναι ἐραστὴς τῶν αἰσχυρῶν παθῶν. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο βέβαια καὶ παράδοξο εἶναι, ὅτι καθένα ἀπὸ τὰ θηρία εἶναι ὑποδουλωμένο σὲ ἓνα μόνον ἐλάττωμα, ἐνῶ αὐτός, ποὺ νομίζει ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἔχοντας συγκεντρῶσει ὅλα τὰ πάθη μαζί, προχωρεῖ πρὸ πέρα ἀπὸ τὴ δική τους ἀλογία. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι αὐτὰ ποὺ λέγονται εἶναι ὑπερβολικά, ἄς ἐξετάσουμε τὰ πράγματα χωρὶς προσωποληψία. Ὅταν δηλαδὴ κάποιος πηδάει σὰν ταῦρος, κλωτσάει σὰν γαῖδαρος, χλιμντρίζει στὴ θεὰ τῶν γυναικῶν σὰν ἵππος κυριευμένος ἀπὸ μανία γιὰ τὰ θηλυκά, εἶναι λαίμαρ-

70. Ψαλμ. 48, 14.

δὲ τὸ σῶμα ὡς ἡμίονος, μνησικακῆ δὲ ὡς κάμηλος, καὶ ὀργίζεται μὲν ὡς λέων, ἀρπάξῃ δὲ ὡς λύκος, πλήττη δὲ ὡς σκορπίος, καὶ ὕπουλος μὲν ὑπάρχει ὡς ὄφις, ἰὸν δὲ πονηρίας διατηρῆ ὡς ἔχιδνα, χρήματα δὲ, μᾶλλον δὲ ἁμαρτήματα,  
 5 συνάγη ὡς ὁ κύνθηρος τὴν κύνθηρον, πῶς δυνήσεται τις μετὰ ἀνθρώπων τὸν θηριόφρονα τοῦτον ἀριθμεῖν, οὐχ ὄρων ἐν αὐτῷ τῆς ἡμέρου φύσεως τοὺς χαρακτῆρας, ἀλλὰ Σκύλλης τινὸς καὶ Χιμαίρας καὶ Ὑδρας, κατὰ τοὺς ἕξωθεν μύθους, δυσωδίαν θεώμενος; Εἰ δὲ φαίης, Τί οὖν ποιητέον;  
 10 φήσαιμι, ὅτι τὸ κάτοπτρον τὸ πνευματικὸν συνεχῶς μεταχειριστέον, φημί δὴ τὰς θείας Γραφάς, ἐν αἷς καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐστὶν ἡ ἱστορία, καὶ οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ τεθέντες σωτηριῶδεις νόμοι. Τοῦτο γὰρ τὸ κάτοπτρον οὐ δείκνυσι τὴν ἀμορφίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετατίθησιν, ἂν ἐθέ-  
 15 λωμεν, εἰς κάλλος ἀμήχανον.

### ΡΛΣ'— ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

Πρὸς ἄρχοντας.

Εὐσεβείας οὐδέν, ὧ ἄριστε, ὠφελιμώτερον. Αὕτη γὰρ σώζει καὶ τοῖς τροπαιούχοις βασιλεῦσι τὸ ὑπήκοον. Πρὸς  
 20 ταύτην τοιγαροῦν βλέπων, εὐθύνειν πειρῶ τὸ τῆς ἀρχῆς σκάφος, ὅπως ἀχείμαστοι, τό γε σὸν μέρος, οἱ ἀρχόμενοι διαμείναιεν. Εἰ δὲ πόνους ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἔχει καὶ θυμηδίας. Εἰ δὲ φαίης, Οὐ κατὰ ταυτόν, φαίην, Οὐ γὰρ οἷόν τε. Ἐπειδὴ γὰρ πολεμοῦντα διαλλαγῆναι οὐκ ἀνέχονται, διὰ  
 25 τῶν κορυφῶν συνήφθησαν. Ἐπεὶ γὰρ οἱ πόνοι παραγένονται, ἐπακολουθοῦσιν ὕστερον καὶ αἱ θυμηδίαί.

### ΡΛΖ.— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ὅτι θείοις κρίμασι παραχωρεῖν ἀναγκαῖον τὸ εὐη-

γος σάν τήν ἀρκούδα, παχαίνει τὸ σῶμα του σάν τὸ μουλάρι, μνησικακεῖ σάν τήν καμήλα καὶ ὀργίζεται σάν τὸ λιοντάρι, ἀρπάζει σάν λύκος καὶ πληγώνει σάν σκορπιός, εἶναι ὑπουργός σάν φίδι καὶ διατηρεῖ τὸ δηλητήριο τῆς κακίας σάν ὄχιά, καὶ συγκεντρώνει χρήματα, ἢ καλύτερα ἁμαρτήματα, σάν τὸ σκαθάρι τῆ βρωμιᾶ γύρω του, πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ κατατάξει μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτὸν ποὺ σκέφτεται σάν τὰ θηρία, ἀφοῦ δὲν βλέπει σ' αὐτὸν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἡμερης φύσης, ἀλλὰ βλέπει, σύμφωνα μὲ τοὺς εἰδωλολατρικούς μύθους, τῆ βρωμιᾶ κάποιας Σκύλλας καὶ Χίμαιρας καὶ "Υδρας;" Ἀν ὅμως ρωτήσεις, Τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνουμε; Θὰ σοῦ ἔλεγα, ὅτι πρέπει νὰ μεταχειριζόμαστε συνεχῶς τὸν πνευματικὸ καθρέφτη, ἐννοῶ τὶς ἅγιες Γραφές, μέσα στὶς ὁποῖες ὑπάρχει καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ οἱ σωτήριοι νόμοι ποὺ θεσπίσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ αὐτὸς ὁ καθρέφτης δὲν δείχνει μόνο τὴν ἀσχήμα, ἀλλὰ, ἂν θέλουμε, μᾶς μεταθέτει καὶ στὴν ὑπερφυσικὴ ὁμορφιά.

### 136.- ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΤΙΜΟΘΕΟ

Πρὸς τοὺς ἄρχοντες.

Τίποτε, ἐξοχώτατε, δὲν εἶναι πιὸ ὠφέλιμο ἀπὸ τὴν εὐσέβεια. Γιατὶ αὐτὴ σώζει τοὺς ὑπηκόους μὲ τοὺς θριαμβευτὲς βασιλεῖς. Προσβλέποντας λοιπὸν σ' αὐτήν, νὰ προσπαθεῖς νὰ κατευθύνεις τὸ σκάφος τῆς ἐξουσίας ἔτσι, ὥστε, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα, νὰ ζοῦν χωρὶς συμφορὲς οἱ ὑπήκοοί σου. Καὶ ἐὰν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἔχει κόπους, ἔχει ὅμως καὶ χαρὲς. Ἐὰν ὅμως πεῖς, "Ὅχι ὅμως ταυτόχρονα, θὰ σοῦ ἔλεγα, "Ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν. Γιατί, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ δύο πολεμοῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο καὶ δὲν ἀνέχονται νὰ συμφιλιωθοῦν, συνενώθηκαν μὲ τὶς κορυφές τους. Γιατὶ σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν βρίσκουν οἱ πόνοι, ἐπακολουθοῦν στὴ συνέχεια καὶ οἱ χαρὲς.

### 137.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΝΟ

"Ὅτι πρέπει νὰ ἀποδίδουμε στὶς θεῖες ἀποφάσεις τὸ ὅτι

μερεῖν τὸν πονηρόν, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἄκρον χαλεποῖς  
γίνεσθαι τὸν ἐπιεικῆ καὶ ἐπαίνων ἔμπλεω.

Τὸ εὐήμερεῖν τὸν πονηρόν καὶ τὸ ἐν τοῖς εἰς ἄκρον  
χαλεποῖς γίνεσθαι τὸν ἐπιεικῆ καὶ τῶν εἰς λῆξιν ἠκόντων  
5 ἐπαίνων ἔμπλεω, δυστόπαστόν ἐστὶν ἀληθῶς καὶ δυσέφι-  
κτον καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων ἐπέκεινά τε καὶ  
πορρωτάτω. Θείοις γὰρ κρίμασι παραχωρεῖν ἀναγκαῖον.  
Καὶ εἴπερ βουλόμεθα φρονεῖν ὀρθῶς, μόνῳ τῷ ἀκηράτῳ νῶ  
τῆς οἰκονομίας τὴν γνῶσιν ἀνάψαντες, πρὸς τὰ ἐν χερσὶ  
10 βαδιούμεθα, ἃ καὶ μόλις πρὸς ἡμῶν εὐρίσκεσθαι φιλεῖ.  
Ἐπειδὴ δὲ οἶει δεῖν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἐπαμῦναι τῷ λό-  
γῳ, ἐπημύναμεν, ὡς γε ἠδυνήθημεν, ἐν τῷ πρὸς Ἑλληνας  
ἡμῖν γραφέντι λόγῳ, ᾧ ἐντυχῶν, εἶση τὴν λύσιν τοῦ προ-  
βλήματος.

15

**ΡΛΗ'— ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Εἰς τό, «Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος»,  
καὶ τί ἐστι, «Μὴ ὢν ἄνομος Θεῶ, ἀλλὰ ἔννομος  
Χριστῶ».

Εἰ μὴ ἀκριβῶς ἐπεπεύσμη, ὅτι τὸ λείπον τῇ ἡμετέρῃ  
20 γλώττῃ ἢ σὴ ἀπεπλήρου σύνεσις, οὐκ ἂν μοι δοκῶ τάδε χα-  
ράξαι τὰ γράμματα. Τί οὖν ἐστὶν ὃ ἠθέλησας μαθεῖν; Δι' ἣν  
ὁ ἀπόστολος αἰτίαν ἔφη· «Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς  
Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. Τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνο-  
μος, μὴ ὢν ἄνομος Θεοῦ, ἀλλὰ ἔννομος Χριστοῦ, ἵνα κερ-  
25 δήσω ἀνόμους». Μάλιστα μὲν ἀκριβοῦς ταῦτα βασάνου  
δεῖται, ἕως ἂν ἡ κεκρυμμένη ἐν αὐτοῖς ἀλήθεια σαφῶς  
ὑποπέση. Συντόμως δὲ εἰρήσεται· Ἐγένετο τοῖς Ἰουδαίοις



εὐημερεῖ ὁ πονηρός, καὶ περιπίπτει στὰ χειρότερα  
κακὰ ὁ πρᾶος καὶ ἄξιος πολλῶν ἐπαίνων.

Τὸ νὰ εὐημερεῖ ὁ κακός, καὶ τὸ νὰ περιπίπτει στὰ χειρότερα κακὰ ὁ ἀγαθός καὶ γεμᾶτος ἀπὸ προσωρινούς ἐπαίνους, εἶναι πραγματικὰ δυσκολονόητο καὶ δύσκολο νὰ τὸ συλλάβει κανεὶς μὲ τὸ νοῦ, καὶ βρῖσκεται πέρα καὶ πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δυνατότητα. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ τὸ παραχωρεῖ κανεὶς στὶς ἀνεξερεῦνητες ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν θέλουμε νὰ σκεπτόμαστε σωστά, μόνο ἀφοῦ ἀνάψουμε τὴ γνώση μὲ τὸν διαυγέστατο νοῦ τῆς θείας οἰκονομίας, θὰ βαδίσουμε πρὸς αὐτὰ πὺν ἀσχολούμαστε, τὰ ὅποια μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας ἀγαποῦν νὰ ἐξετάζονται ἀπὸ ἐμᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως νομίζεις ὅτι πρέπει, ὅσο εἶναι δυνατὸ, νὰ βοηθήσω μὲ τὸν λόγο στὴν κατανόηση αὐτῶν, βοήθησα σ' αὐτό, ὅσο μπορούσα, μὲ τὸν λόγο πὺν ἔγραψα πρὸς τοὺς Ἑλληνας, τὸν ὅποιο ἂν διαβάσεις, θὰ βρεῖς τὴ λύση τοῦ προβλήματος.

### 138.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟ

Στὸ χωρίο· «Ἐγὶνα στοὺς Ἰουδαίους ὡς Ἰουδαῖος», καὶ τί σημαίνει ἡ ῥήση, «Χωρὶς νὰ εἶμαι ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, ἄλλ' εἶμαι μέσα στὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ»<sup>71</sup>.

Ἐὰν δὲν ἤμουν ἀπόλυτα πεπεισμένος, ὅτι αὐτὸ πὺν λείπει ἀπὸ τὴ δική μου γλώσσα, θὰ τὸ συμπλήρωνε ἡ δική σου εὐφυΐα, δὲν νομίζω ὅτι θὰ μπορούσα νὰ χαράξω αὐτὰ τὰ γράμματα. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι αὐτὸ πὺν θέλεις νὰ μάθεις; Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ ἀπόστολος εἶπε· «Ἐγὶνα στοὺς Ἰουδαίους σὰν Ἰουδαῖος, γιὰ νὰ κερδίσω τοὺς Ἰουδαίους. Σ' ἐκείνους πὺν ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο, σὰν νὰ ἤμουν ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο· χωρὶς βέβαια νὰ εἶμαι ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἶμαι μέσα στὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ κερδίσω τοὺς ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο»<sup>72</sup>. Αὐτὰ βέβαια χρειάζονται ἀκριβῆ ἐξέταση, ὥστε νὰ γίνεῖ μὲ σαφήνεια κατανοητὴ ἡ ἀλήθεια πὺν κρύβεται στὰ λόγια αὐτά, ὅμως θὰ σοῦ εἰπωθεῖ μὲ

72. Α' Κορ. 9, 20-21.

ὡς Ἰουδαῖος, ὅτε ἐν τῷ ἱερῷ ἠγγίσαστο καὶ ἔθυσε, καὶ περι-  
 τεμῶν Τιμόθεον, Ἰουδαίους πέπομφε διδάσκαλον, διὰ πε-  
 ριτομῆς τὴν περιτομὴν ἀναιρῶν. Διὸ οὐκ εἶπεν “Ἰουδαῖ-  
 ος”, ἀλλ’ «ὡς Ἰουδαῖος»· «τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος», ὅτε  
 5 Ἀθηναίοις δημηγορῶν, οὐκ ἀπὸ προφητῶν, οὐδ’ ἀπὸ τοῦ  
 νόμου διελέχθη, ἀλλ’ ἀπὸ βωμοῦ τὴν παραίνεσιν ἐποιήσα-  
 το, ἀπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦς χειρούμενος δογμάτων. Διὸ  
 οὐκ εἶπεν, “ἄνομος”, ἀλλ’, «ὡς ἄνομος». Τὸ δέ, «μὴ ὢν  
 ἄνομος Θεοῦ, ἀλλ’ ἔννομος Χριστοῦ», ἢ ὡς ἀδιάφορον  
 10 εἶπε (ἐπὶ γὰρ μιᾶς οὐσίας οὐκ ἔστι διαφορὰ· τοῦτο γὰρ ἀλ-  
 λαχοῦ δεῖξαι βουλόμενος, ἔφη· «Ὡστε καὶ ὁ ἐσθίων, Κυ-  
 ρίῳ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ»), ἢ, εἰ τοῦτο βεβιασμέ-  
 νον ἠγγῆ, οἶμαι τοῦτο μηνύειν, τὸ μὴ μόνον κατὰ τὸν νόμον  
 πεπολιτεύσθαι, τὸν τῷ Πατρὶ παρά τινων ἐπιγραφόμενον,  
 15 καὶ διὰ τὴν ἕξιν τῶν μανθανόντων, οὐ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ  
 νομοθέτου, νηπίοις μᾶλλον ἀρμόττοντα καὶ στοιχειωθέν-  
 τα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ οὐράνιον καὶ τέλειον  
 νόμον. Οἶον οὐκ ἄνομος κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλὰ  
 καὶ ἔννομος κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· οὐκ ἔξω τοῦ νόμου, ἀλλὰ  
 20 καὶ εἴσω τῆς χάριτος. Οὐκ ἄπειρος τοῦ γάλακτος, ἀλλὰ  
 καὶ ἔμπειρος τῆς στερεᾶς τροφῆς· οὐκ ἀμελέτητος τῆς πα-  
 λαίστρας, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις διαλάμπας. Οὐκ  
 ἐμοίχευσα διὰ τὸν νόμον, ἀλλ’ οὔτε εἶδον ἀκολάστως γυ-  
 ναῖκα διὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Οὐκ ἐφόνευσα διὰ τὸν φόβον,  
 25 ἀλλὰ καὶ ὀργῆς ἐκράτησα διὰ τὸν πόθον. Ὁ μὲν γὰρ τὸν  
 παλαιὸν φυλάξας, οὐκ ἦν ἄνομος Θεοῦ, ὁ δὲ τὸν νέον,  
 ἔστιν ἔννομος Χριστοῦ Ταῦτα δὲ ἔλεγεν οὐκ ἀποκληρῶν

73. Α' Κορ. 9, 26.

75. Ρωμ. 14, 6.

74. Πράξ. 17, 22 ἔ.

76. Ἐξ. 20, 13.

συντομία. Ἐγινε στους Ἰουδαίους σάν Ἰουδαῖος, ὅταν ὁ Παῦλος ἔκανε στο ναὸ τὸν τυπικὸ καθαρισμό καὶ πρόσφερε θυσία<sup>73</sup>, ἀλλὰ καὶ ὑποβάλλοντας τὸν Τιμόθεο σὲ περιτομῆ, τὸν ἔστειλε δάσκαλο στους Ἰουδαίους, καταργώντας τὴν περιτομῆ μὲ τὴν περιτομῆ. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε, “Ἰουδαῖος”, ἀλλὰ, «σάν Ἰουδαῖος». Τὸ «στους ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο, σάν νὰ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο», συνέδη τότε πού, μιλώντας στους Ἀθηναίους, δὲν τοὺς μίλησε ἀπὸ τοὺς προφήτες, οὔτε ἀπὸ τὸν νόμο, ἀλλὰ ἔκανε τὴν παραίνεση παίρνοντας τὴν ἀφορμῆ ἀπὸ τὸν βωμό<sup>74</sup>, αἰχμαλωτίζοντας τοὺς μὲ τὶς δικές τοὺς διδασκαλίες. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε, “ἄνομος”, ἀλλὰ, «σάν ἄνομος». Τὸ «χωρὶς νὰ εἶμαι ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶμαι μέσα στὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ», ἢ τὸ εἶπε ὡς ἀδιάφορο (γιατὶ στὴν ἴδια οὐσία δὲν ὑπάρχει διαφορὰ. Τοῦτο ἀκριβῶς θέλοντας νὰ δείξει ἄλλου, εἶπε· «Ὡστε καὶ ἐκεῖνος πού τρώει, τρώει στο ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεό»<sup>75</sup>), ἢ, ἐὰν αὐτὸ τὸ θεωρεῖς βεβιασμένη ἐξήγηση, νομίζω ὅτι δηλώνει τὸ ἐξῆς· Νὰ μὴ πολιτευόμαστε δηλαδή μόνο σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ μερικὸς ἀποδίδεται στὸν Πατέρα, καὶ ἔξαιτίας τῆς συνήθειας ἐκείνων πού διδάσκονταν ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὄχι ἔξαιτίας τῆς ἀξίας τοῦ νομοθέτη, ταιριάζει μᾶλλον σὲ νήπια καὶ γι' αὐτὰ νομοθετήθηκε, ἀλλὰ καὶ σύμφωνα μὲ τὸν οὐράνιο καὶ τέλειο νόμο τοῦ Χριστοῦ. Δηλαδή, ὄχι ἔξω ἀπὸ τὸν παλιὸ νόμο, ἀλλὰ καὶ μέσα στὸν νόμο σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο. Ὁχι ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο, ἀλλὰ καὶ μέσα στὴ χάρη. Χωρὶς νὰ εἶναι ἄπειρος ἀπὸ τὸ γάλα, ἀλλὰ καὶ ἔμπειρος στὴ στερεὰ τροφῆ. Χωρὶς νὰ ἀγνοεῖ τὴν παλαίστρα, ἀλλὰ ἔχοντας διαπρέψει καὶ στους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Δὲν ἔκανα μοιχεῖα ἔξαιτίας τοῦ νόμου<sup>76</sup>, ἀλλὰ οὔτε εἶδα μὲ τρόπο ἀκόλαστο γυναῖκα ἔξαιτίας τοῦ Εὐαγγελίου<sup>77</sup>. Δὲν σκότωσα ἔξαιτίας τοῦ φόβου, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργὴ τὴν συγκράτησα ἔξαιτίας τῆς ἀγάπης. Γιατὶ αὐτὸς πού τήρησε τὸν παλιὸ νόμο, δὲν ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς πού τηρεῖ τὸν νέο νόμο, εἶναι μέσα στὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔλεγε

77. Ματθ. 5, 28.

τῷ μὲν Πατρὶ τὸν νόμον, τῷ δὲ Υἱῷ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ὑπόνοιαν καὶ δόξαν ἀφορῶν. Πάντα γὰρ τὰ τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ ἔστι, καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς.

5 **ΡΛΘ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ**  
Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου;».

Ἡ ἀγάπη, ὡς πάντα πικρὰ πρὸς σέ φθέγγασθαι, οἴχεται, πρᾶγμα ἔντιμον καὶ μέγα καὶ λαμπρόν, καὶ περὶ οὗ ὁ  
10 προφητικὸς χορὸς προεμύνησεν, ὁ δὲ Σωτὴρ δεῦρο ἐπεφοίτησε, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν, τῷ οἰκείῳ αἵματι τὰ θεοπισθέντα σφραγίσαντες. Τοιγάρτοι τὰ ἑαυτῶν μόνον σκοποῦντες, τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἀφέντες, κατὰ ἀλλήλων ὀπλιζόμεθα. Καὶ κινδυνεύει ὁ κατὰ κράτος ἠττηθείς, τῇ  
15 ἡμετέρα διαστάσει νευρωθεὶς ἀναμάχεσθαι καὶ νικᾶν. Πέπτωκε μὲν γάρ, εἰ καὶ ἀπερισκέπτως θρασύνεται, ἡ δὲ ἡμετέρα ῥαθυμία καὶ ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος νεῦρα τῷ πεπτωκότι καὶ ῥώμη γέγονεν, ὡς κινδυνεύειν, τό γε τῶν ῥαθυμῶν μέρος, τὸ γεγενημένον παρὰ τοῦ Σωτῆρος κατόρ-  
20 θωμα (τί γάρ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, ἀλλὰ γε ἀληθὲς ὄν λελέξεται), οἴχεσθαι. Διὸ καὶ τυχὸν ἴσως τοῦτο ὅπερ ἐζήτησας μαθεῖν διὰ τοῦ Μελωδοῦ προεμύνησε· «Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ καταθῆναί με εἰς διαφθοράν;», τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὴν πολυφθορον τῶν ἀνθρώπων φύσιν. Εἰ γὰρ  
25 καὶ ἄλλα τινὰ μηνύει (ἠθικώτερον μὲν εἰς τὸν Δαβίδ, φυσικώτερον δὲ εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐκλαμβάνεται), ἀλλὰ γε καὶ πρὸς τοῦτον βλέπειν ἔδοξε πολλοῖς ἀγίοις τὸν σκοπὸν. Ἐγὼ μὲν γάρ, φησί, τοσοῦτον κατέβην, ὡς καὶ ἀπιστεῖσθαι παρὰ πολλῶν διὰ τὴν συγκατάβασιν, καὶ τὸν τύραννον ἐχειρω-

ὄχι γιὰ νὰ ἀποδώσει στὸν Πατέρα τὸν νόμο, καὶ στὸν Υἱὸ τὸ Εὐαγγέλιο, ἀλλὰ ἀποβλέποντας στὴν ὑπόνοια καὶ στὴν γνώμη τῶν πολλῶν. Γιατὶ ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, εἶναι τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὅλα τοῦ Υἱοῦ εἶναι τοῦ Πατέρα.

### 139.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Ποιὰ εἶναι ἡ ὠφέλεια  
στὸ αἷμα μου;»<sup>78</sup>.

Ἡ ἀγάπη, γιὰ νὰ σοῦ τὰ παρουσιάσω ὅλα δυσάρεστα, χάθηκε, αὐτὸ τὸ ἔντιμο καὶ μεγάλο καὶ λαμπρὸ πρᾶγμα, γιὰ τὸ ὁποῖο προφήτεψε ὅλος ὁ χορὸς τῶν προφητῶν, ἦρθε ὁ Σωτήρας στὸν κόσμος, καὶ κήρυξαν οἱ ἀπόστολοι, ἐπιβεβαιώνοντας ὅσα νομοθετήθηκαν μὲ τὸ ἴδιο τους τὸ αἷμα. Ἔτσι λοιπόν, φροντίζοντας μόνο γιὰ τὰ δικὰ μας, ἀφήσαμε τὸν ἐχθρό, καὶ ὀπλιζόμαστε ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, καὶ ἐκεῖνος πού νικήθηκε ὀλοκληρωτικά, ὑπάρχει κίνδυνος, δυναμωμένος μὲ τὴ δική μας διάσπαση, νὰ μᾶς ξαναπολεμήσει καὶ νὰ μᾶς νικήσει. Γιατὶ ἔπεσε βέβαια, ἂν καὶ ἀπὸ ἀπερισκεψία ἀποθρασύνεται, ἡ δική μας ὅμως νωθρότητα καὶ ὁ μεταξὺ μας πόλεμος ἔχει γίνει γι' αὐτὸν πού ἔχει πέσει νεῦρα καὶ δύναμη, ὥστε νὰ κινδυνεύει, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέρος τῶν ραθύμων, τὸ κατόρθωμα πού ἔγινε ἀπὸ τὸν Σωτήρα (ἂν καὶ εἶναι τολμηρὸ νὰ τὸ πῶ, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὸ θὰ τὸ πῶ) νὰ χαθεῖ. Γι' αὐτὸ ἴσως συμπτωματικά αὐτὸ πού ζήτησες νὰ μάθεις τὸ προεῖπε μέσω τοῦ Ψαλμωδοῦ· «Ποιὰ ὠφέλεια θὰ προέλθει ἐὰν χυθεῖ τὸ αἷμα μου, καὶ κατεβῶ ἐγὼ στὴ φθορὰ τοῦ τάφου»<sup>79</sup>; Δηλαδή στὴν πολὺ διερθαυμένη φύση τῶν ἀνθρώπων. Γιατί, ἂν καὶ φανερώνει καὶ κάποια ἄλλα (σύμφωνα βέβαια μὲ τὴν ἠθικὴ ἔννοια ἀναφέρεται στὸν Δαβίδ, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ φυσικώτερη στὸν Ἄδὰμ), ὅμως ἀπὸ τοὺς περισσότερους ἀγίους θεωρήθηκε, ὅτι ἀποβλέπει καὶ σ' αὐτὸν τὸν σκοπὸ. Ἐγὼ βέβαια, λέγει, κατέβηκα τόσο χαμηλά, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ πιστεύομαι ἀπὸ πολλοὺς ἕξαιτίας τῆς μεγάλης μου ταπείνωσης, καὶ τὸν τύραννο αἰχμαλώ-

79. Ὁπ. π.

σάμην, καὶ βοᾷ ὁ τῶν Σεραφίμ λέγων θεωρός· «Δικαιοσύνην μάθετε ποιεῖν οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς· πέπανται γὰρ ὁ ἀσεβῆς». Ὑμεῖς δὲ τὸ πάσης ἐλπίδος κρεῖττον κατόρθωμα καὶ τὸ ὑπερφυῆς καὶ παντός ἐπέκεινα θαύματος 5 τρόπαιον διὰ τῆς οἰκείας ῥαθυμίας προεδῶκατε. Τίς οὖν ὑμῖν λελείπεται ἀπολογία, ποία συγγνώμη, τίς ἔλεος, ὅταν τοῦτον ἀπαιτηθεῖτε τὸν βίον, ὁ μόνον ἐν ταῖς Γραφαῖς κείμενον ὁρῶ, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων οὐδαμοῦ;

**ΡΜ'— ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

10 Πρὸς τοὺς ἀναξίως τῆς ἱερωσύνης διοῦντας.

Λίαν θαυμάζουσιν ἅπαντες, πῶς, ἄφετος ὢν ἐν τοῖς πλημμελήμασι καὶ μήτε χαλινῶ πειθόμενος, μήτε ἐλέγχῳ σῶφρο니ζόμενος, Ζώσιμον τὸν δείλαιον κωμωδεῖς, ὃν μάλιστα ζηλοῖς. Εἰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ αὐτῶ μὴ διέπραττες, διορ- 15 θοῦν ἐχρῆν, οὐ μὴν κωμωδεῖν. Εἰ δὲ τῶν ζωγράφων ἀκριβέστερος μιμητῆς εἰς τοῦτο γέγονας, τὰ ἀζήλωτα ἐξήλωσας, τί τὴν ἐκείνου μόνον νομίζεις ἐκπομπεύειν ἀναληθυσίαν καὶ τὴν σαυτοῦ δημοσιεύεις; Οἱ γὰρ ἀκούοντες, ἀμφοτέρους καταλευσθῆναι δίκαιον νομίζουσι, τὸν μὲν ὡς ἀρχι- 20 τέκτονα τῶν κακῶν, τὸν δὲ ὡς γνήσιον φοιτητήν. Δυοῖν τοιγαροῦν θάτερον δίκαιόν σε ποιεῖν, ἢ παύσασθαι ἀμαρτάνοντα, ἢ τὸν ταῦτά σοι δρῶντα μὴ κωμωδεῖν. Τοῦτο γὰρ δεινῶν ἐστὶ δεινότερον.

**ΡΜΑ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

25 Ὅμοιον.

Εἰ θέμις εἰπεῖν (θέμις δὲ ἀψευδεῖν ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζόμενον), κινδυνεύει τὸ θεῖον κήρυγμα ὑπ' αὐτῶν τῶν

80. Ὁ προφήτης δηλαδή Ἡσαΐας (Ἡσ. 6, 2.).

τισα, καὶ φωνάζει ἐκεῖνος ποῦ ἔγινε θεατῆς τῶν Σεραφίμ<sup>80</sup>. «Μάθετε νὰ ἐφαρμόζετε τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ σεῖς ποῦ κατοικεῖτε πάνω στὴ γῆ, γιατί ὁ ἀσεβῆς ἔπαυσε νὰ ὑπάρχει»<sup>81</sup>. Σεῖς ὅμως, τὸ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἐλπίδα καὶ ὑπερφυσικὸ κατόρθωμα καὶ πέρα ἀπὸ κάθε θαῦμα τρόπαιο, μὲ τὴν νωθρότητά σας τὸ προδώσατε. Ποιὰ λοιπὸν δικαιολογία θὰ σᾶς ἔχει μείνει, ποιὰ συγγνώμη, ποιὰ εὐσπλαγχνία, ὅταν θὰ σᾶς ζητηθεῖ αὐτὴ ἡ ζωὴ, τὴν ὁποία μόνο στίς Γραφές βλέπω νὰ ὑπάρχει, καὶ ἄλλοῦ πουθενά, οὔτε στὰ ἔργα;

#### 140.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΩΝΑ

Πρὸς ἐκείνους ποῦ ζοῦν ἀνάξια πρὸς τὴν ἱερωσύνη.

Ἐποροῦν πάρα πολὺ ὄλοι, ἐνῶ εἶσαι ἀχαλίνωτος στὰ ἁμαρτήματα, καὶ οὔτε σὲ χαλινάρι πειθαρχεῖς, οὔτε μὲ τὸν ἔλεγχον σωφρονίζεσαι, διακωμωδεῖς τὸν δυστυχῆ Ζώσιμο, τοῦ ὁποίου μάλιστα εἶσαι καὶ ζηλωτῆς. Γιατί, ἂν βέβαια δὲν ἔκανες τὰ ἴδια μὲ αὐτὸν, ἔπρεπε νὰ τὸν διορθῶνεις, καὶ ὄχι νὰ τὸν διακωμωδεῖς. Ἐφόσον ὅμως ἔχεις γίνει σ' αὐτὸ πιὸ πιστὸς μιμητῆς καὶ ἀπὸ τοὺς ζωγράφους, ζηλεύοντας αὐτὰ ποῦ δὲν εἶναι ἀξιοζήλευτα, γιατί νομίζεις ὅτι μόνο τὴν ἀναλγησία ἐκείνου διασύρεις, τὴ στιγμή ποῦ καὶ τὴ δική σου τὴν κάνεις δημόσια γνωστή; Γιατί αὐτοὶ ποῦ σὲ ἀκοῦν θεωροῦν, ὅτι πρέπει καὶ οἱ δύο νὰ λιθοβοληθεῖτε, ὁ ἓνας ὡς ἀρχιτέκτονας τῶν κακῶν, καὶ ὁ ἄλλος ὡς γνήσιος μαθητῆς. Ἐνα ἀπὸ τὰ δύο λοιπὸν πρέπει νὰ κάνεις. Ἡ νὰ παῦσεις νὰ ἁμαρτάνεις, ἢ αὐτὸν ποῦ κάνει τὰ ἴδια μὲ σένα νὰ μὴ τὸν διακωμωδεῖς. Γιατί αὐτὸ εἶναι πιὸ μεγάλο κακὸ ἀπὸ τὰ κακά.

#### 141.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Ὅμοιο.

Ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ πῶ (γιατί ὀρθὸ εἶναι νὰ μὴ ψεύδεται κανεὶς, ὅταν ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἀλήθεια), τὸ θεῖο κήρυγμα κιν-

81. Ἦσ. 26,9.

δοκούντων αὐτῶ συνηγορεῖν ἀνατετράφθαι. Τὰναντία γὰρ ὧν φράζουσι δρωῶντες, πολλούς, ὡς μύθοις, τοῖς λεγομένοις προσχεῖν ἀνέπεισαν. Χρῆ τοίνυν αὐτοὺς ἐννοοῦντας, ὡς ὁ κίνδυνος αὐτοὺς ὄρα, ἅπαντα πράξει, ὅπως τούτου ἀπέι-  
5 ρατοι διαμείνωσιν.

ΡΜΒ'— ΠΑΥΛΩ

Περὶ δογμάτων, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ἦκιστα μὲν χρῆ τὴν τῆς θεότητος φύσιν συστέλλειν, ἰουδαικῶς, εἰς μόνον τὸν ἕνα Θεὸν καὶ Πατέρα, κατευρύ-  
10 νειν δέ, ὥσπερ εἰς ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα. Προσώ-  
πων γὰρ ποιότητι καὶ ὑποστάσεων ιδιότητι διαστέλλοντες, εἰς ἕνα πάλιν συστελλοῦμεν Θεόν, διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυ-  
τόν.

ΡΜΓ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ αὐτοῦ.

15

Ἄγαμαι τὴν ἀλήθειαν, τὴν τῶν συνετῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸ καὶ τῆ τῶν οἰκείων δογμάτων προλήψει μαχήσασθαι περιστήσασαν. Οὕτω γὰρ σαφῆ καὶ λαμπρὰν τοῖς βουλομέ-  
νοις κατοπτεῦσαι τὴν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ἔννοιαν  
20 ἔσχεν. Ὁ λέγων γάρ, ὅτι εἰς ἔστιν ὁ Θεός, οὐ πρὸς τὸν ἀρι-  
θμὸν κατέδραμε τῆς μονάδος, ἀλλὰ πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος, οὗ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐγκατέσπαρται ἡ διδασκαλία, ὡς καὶ Φίλων, καίτοι Ἰουδαῖον ὄντα καὶ  
ζηλωτὴν, δι' ὧν ἀπολέλοιπε συγγραμμάτων ἀπομαχήσα-  
25 σθαι τῇ οἰκείᾳ θρησκείᾳ. Βασανίζων γὰρ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Θεοῦ, «ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον», ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ἐξεβιάσθη καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον θεολογήσαι. Τί γάρ; Εἰ καὶ δεύτερον τὸν συν-  
αἶδιον τῷ Πατρὶ, καὶ ἀριθμοῦ καὶ χρόνων ὄντα ἀνώτερον



δυνεύει νὰ ἔχει ἀνατραπεῖ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι συμφωνοῦν μὲ αὐτό. Γιατί, κάνοντας τὰ ἀντίθετα μὲ αὐτὰ ποὺ λένε, ἔπεισαν πολλοὺς νὰ βλέπουν αὐτὰ ποὺ λέγονται σὰν παραμύθια. Πρέπει λοιπὸν σκεπτόμενος αὐτούς, γιατί παραμονεύει ὁ κίνδυνος σ' αὐτούς, νὰ κάνεις τὰ πάντα, ὥστε αὐτοὶ νὰ παραμείνουν χωρὶς νὰ ἐπηρεαστοῦν ἀπὸ ἐκεῖνον.

#### 142.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὰ δόγματα, καὶ γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα.

Δὲν πρέπει καθόλου νὰ περιορίζουμε τὴ φύση τῆς θεότητας, μὲ τρόπο ἰουδαϊκό, μόνο στὸν ἕνα Θεὸ καὶ Πατέρα, ἀλλὰ νὰ τὴν διευρύνουμε, ὡς ἁγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα. Γιατί, διαστέλλοντας τὴν μὲ τὴν ποιότητα προσώπων καὶ τὴν ἰδιότητα τῶν ὑποστάσεων, θὰ περιορίσουμε πάλι τὸν Θεὸ σὲ ἕνα, λόγω τῆς ταυτότητας τῆς οὐσίας τους.

#### 143.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Θαυμάζω τὴν ἀλήθεια, ἣ ὁποία τὶς ψυχὲς τῶν συνετῶν τὶς προφυλάσσει μὲ τὸ νὰ τὶς προλαβαίνει νὰ μὴ πολεμοῦν τὰ δικά τους δόγματα. Γιατί ἔτσι ἔκανε, σ' αὐτοὺς ποὺ θέλουν, νὰ δοῦν σαφῆ καὶ ὀλοκάθαρη τὴν ἔννοια τῆς ἁγίας Τριάδας. Αὐτὸς δηλαδή ποὺ λέγει, ὅτι ἕνας εἶναι ὁ Θεός, δὲν ἀναφέρεται στὸν ἀριθμὸ τῆς μονάδας, ἀλλὰ στὸ μυστήριον τῆς Τριάδας, τοῦ ὁποίου ἡ διδασκαλία εἶναι ἐγκατεσπαρμένη στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὥστε καὶ ὁ Φίλωνας, ὃν καὶ ἦταν Ἰουδαῖος καὶ ζηλωτής, μὲ τὰ συγγράμματα ποὺ ἄφησε φέρεται νὰ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴ δική του θρησκεία. Γιατί, ἐρευνώντας ἐπίμονα αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Θεός, ὅτι τὸν ἄνθρωπο τὸν ἔκανε «κατ' εἰκόνα Θεοῦ»<sup>82</sup>, ἀναγκάστηκε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ ὑποχρεώθηκε, νὰ ὀνομάσει Θεὸ καὶ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Τί δηλαδή; Ἐάν καὶ ὀνομάζει δεύτερον αὐτὸν ποὺ εἶναι αἰώνια μαζί μὲ τὸν Πατέρα, καὶ εἶναι πάνω ἀπὸ

82. Γεν. 1, 26.

καλεῖ, τῆς ἀκριθείας μὴ ἐφικνούμενος, ὅμως ἐννοίαν ἔσχε καὶ ἑτέρου προσώπου. Καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον τοῦτο ἔπαθεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τό, «Θεός καὶ Κύριος», ἐρμηνεύσαι πειρώμενος, τῆς βασιλικωτάτης Τριάδος, τὸ τῶν μὲν πάντη 5 διαιρετῶν ἐνικώτερον, τῶν δὲ ὄντως μοναδικῶν ἀφθονώτερον, καὶ οὕτω κατὰ κράτος εἶλεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ὡς ἀναγκασθῆναι τοῦτο διαρρήδην καὶ εἰπεῖν, καὶ ἐν συγγράμμασι καταλεῖψαι. Δύο γὰρ ἔφησε εἶναι τὰς ὄντως δυνάμεις, ὧν ἡ μὴν ποιητικὴ καὶ εὐεργετικὴ, φησί, καλεῖται Θεός, ἡ 10 δὲ βασιλικὴ καὶ τιμωρητικὴ, Κύριος, οὐ πόρρω θαίνων τοῦ εἰπόντος, «Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία». δύναμις οὐκ ἀνυπόστατος, ἀλλ' ἐνυπόστατος καὶ παντοδύναμος, καὶ ὑποστάσεων δημιουργός, καὶ ἰσοσθενῆς ἐκείνου οὐ δύναμις ἐστίν.

15 Καὶ πάλιν ὁ Φίλων περὶ τοῦ θεάματος οὗ εἶδε Μωσῆς ἐκφράζων, φησί: «Θέαμα πληκτικώτατον ὄρα». Εἶτα μετ' ὀλίγα: «Κατὰ μέσην δὲ τὴν φλόγα μορφὴ τις ἦν περικαλλεστάτη, τῶν ὄρατῶν ἐμφερῆς οὐδενί, θεοειδέστατον ἄγαλμα, φῶς ἀνγοειδέστερον τοῦ πυρὸς ἀπαστράπτουσα, ἣν ἂν 20 τις ὑπετύπωσεν εἰκόνα τοῦ ὄντος εἶναι». Εἰ δέ τις περὶ τῆς εἰκόνης ἀκριδῶς βούλεται μαθεῖν, ἀκουέτω φράζοντος Παύλου περὶ τοῦ Χριστοῦ: «Ὅς ἐστίν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου». Οὐκοῦν κακεῖνος θεολογίας ὀρθοδόξου ἄπτεται. Μὴ γὰρ δὴ τὴν ἀκριθείαν ζῆτει παρὰ τοῦ δυναθέντος 25 ὅλως διὰ σύνεσιν εἰλικρινῆ, καὶ κατοπτεῦσαι τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ οἰκείᾳ θρησκείᾳ ἀπομαχέσασθαι, ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόει, ὅτι εἰς ἓν πρόσωπον οὐ συνέκλεισε τὴν θεολογίαν, ὡς οἱ ἀπαίδευτοι τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ προλήψει τινὶ κατεχόμενοι, δογματίζουσι. Οὐκ ἐκ τούτων δὲ μόνον, πληκτι- 30 κωτάτων ὄντων, εἰς τοσαύτην προήχθη, ὡς γε ἡγοῦμαι,

83. Β' Κορ. 1, 24.

84. Ἐξ. 3, 2 ἔ.

ἀριθμὸ καὶ χρόνους, χωρὶς νὰ φτάνει στὴν ἀκρίβεια, ὅμως συνέλαβε τὴν ἔννοια τῆς ὑπαρξῆς καὶ ἄλλου προσώπου. Καὶ δὲν τὸ ἔπαθε αὐτὸ μόνο ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀποπειράθηκε νὰ ἐρμηνεύσει τὸ «Θεὸς καὶ Κύριος», τῆς βασιλικώτατης Τριάδας, τὸ ὁποῖο ἐρμήνευσε ὡς τὸ τὸ πιὸ ἀδιαίρετο ἀπὸ ὅλα τὰ διαιρετά, καὶ τὸ πιὸ ἀφθονώτερο ἀπὸ τὰ πραγματικὰ μοναδικά, καὶ τόσο πολὺ αἰχμαλώτισε τὴν ψυχὴ του ὀλοκληρωτικά, ὥστε νὰ ἀναγκασθεῖ αὐτὸ καὶ ὀλοφάνερα νὰ τὸ πεῖ, καὶ νὰ τὸ ἀφήσει γραμμένο σὲ συγγράμματα. Γιατὶ εἶπε, ὅτι δύο εἶναι οἱ πραγματικὲς δυνάμεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ μία, λέγει, εἶναι δημιουργικὴ καὶ εὐεργετικὴ, καὶ ὀνομάζεται Θεός, καὶ ἡ ἄλλη βασιλικὴ καὶ τιμωρὸς, πού ὀνομάζεται Κύριος, μὴ προχωρώντας μακρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνον πού εἶπε· «Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ δύναμη καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ<sup>83</sup>, δύναμη ὄχι ἀνυπόστατη, ἀλλὰ μὲ ὑπόστασι καὶ παντοδύναμη, καὶ δημιουργὸς τῶν ὑποστάσεων, καὶ ἰσοδύναμη μὲ ἐκεῖνον τοῦ ὁποῖου εἶναι δύναμη.

Καὶ πάλι ὁ Φίλων, μιλώντας γιὰ τὸ θέαμα πού εἶδε ὁ Μωυσῆς, λέγει· «Βλέπει θέαμα καταπληκτικώτατο»<sup>84</sup>. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα· «Καὶ στὴ μέση τῆς φλόγας ὑπῆρχε μᾶ μορφὴ ὠραιώτατη, ὅμοια μὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄρατά, ἄγαλμα ὁμοιότατο μὲ τὸν Θεό, φῶς πιὸ φωτεινὸ ἀπὸ τὴ φωτιὰ πού ἄστραφτε, τὴν ὁποῖα θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἐκλάβει ὡς εἰκόνα τοῦ ὄντος». Ἐὰν ὅμως κάποιος θέλει νὰ μάθει γιὰ τὴν εἰκόνα ἀκριβῶς, ἅς ἀκούσει τὸν Παῦλο πού λέγει γιὰ τὸν Χριστό· «Αὐτὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ»<sup>85</sup>. Λοιπὸν καὶ ἐκεῖνος φτάνει ὡς κάποιο σημεῖο τὴν ὀρθόδοξη θεολογία. Μὴ ζητᾶς δηλαδὴ τὴν ἀκρίβεια ἀπὸ ἐκεῖνον πού μπόρεσε, ἀπὸ εἰλικρινῆ σύνεση μόνο, νὰ ψηλαφήσει τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἔρθει σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ θρησκεία του, ἀλλὰ νὰ σκέφτεσαι ἐκεῖνο, ὅτι δὲν συμπεριέλαβε τὴ θεολογία σὲ ἕνα πρόσωπο, ὅπως δογματίζουν οἱ ἀπαίδευτοι καθηγητὲς τῶν Ἰουδαίων, πού κατέχονται ἀπὸ κάποια πρόληψη. Καὶ δὲν ἔφτασε, ὅπως νομίζω, σ' αὐτὴν τὴν ἀντίληψη μόνο ἀπὸ αὐτά, πού

85. Κολ. 1, 15.

τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», καὶ ἐκ τοῦ, «Ἐβρεξε Κύριος παρὰ Κυρίου», καὶ ἐκ τοῦ, «Ἐκάλεσε Κύριος ἐν ὀνόματι Κυρίου», καὶ ἐκ τοῦ, «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», καὶ ἐκ τοῦ, «Ἐν σοὶ ὁ Θεός, καὶ σὺ εἶ ὁ Θεός». Τοὺς γὰρ λέγοντας, ὅτι μυριάκις ἐστὶν ἅγιος ὁ Θεός, καὶ τό, «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ», παρερμηνεῦσαι τολμῶντες, λαμπρῶς ἐλέγχει τό, «Ἐξεζήτησα τὸ πρόσωπόν σου, τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ζητήσω. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ». Εἰ μὴ γὰρ τὴν ἁγίαν Τριάδα ἀνεκήρυττεν ὁ φράσας, περιττολογίας δίκαιος ἂν εἶη ἀπαιτηθῆναι δίκα

Οὐ μόνον δὲ ἐν τούτῳ. Χρῆναι γάρ, οἶμαι, ἐπὶ σαφέστερον ὀρμησαί ῥητόν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ· «Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου, καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με». Εἰ μὴ γὰρ ἡ Τριάς ἐνταῦθα σαφῶς ἐκηρύττετο, ἐχρῆν ῥηθῆναι, «Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος αὐτῷ τὰς εὐχὰς σου, καὶ ἐπικάλεσαι αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελεῖταί σε, καὶ δοξάσεις αὐτόν». Ἄλλ' οὕτω μὲν οὐκ ἐρρέθη, εἴρηται δὲ ὡς εἴρηται. Σαφῶς γὰρ καὶ διὰ τούτων καὶ διὰ ἄλλων πολλῶν (ἅπερ, ἵνα μὴ μακρὸν ποιήσω τὸν λόγον, νῦν παραλείψω τοῖς ἀκούειν δυναμένοις) κηρύττει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅτι οὐχ ἑνὸς προσώπου κηρύττει δεσποτείαν, ἀλλὰ τριῶν μὲν ὑποστάσεων, μιᾶς δὲ οὐσίας, ἵνα καὶ Ἰουδαίων στηλιτεύσῃ τὴν ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου οὐχ ὑγιῆ ἔννοιαν, οἷς καὶ Σαβέλλιος ἠκολούθησεν, ἴσως ἐκ τῆς ἄγαν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος, εἰς τὸ μὴ μίαν ὑπόστασιν δογματίσαι νευρωθεῖς, καὶ Ἑλλήνων ἐξοστρακίσει τὴν πολυθεΐαν, ὧν Ἄρειος καὶ

86. Γεν. 1, 26.

88. Ψαλμ. 109, 1.

87. Γεν. 7, 12.

89. Ψαλμ. 24, 5.

εἶναι πάρα πολὺ καταπληκτικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τό· «Ἄς δημιουργήσουμε ἄνθρωπο, σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα καὶ τὴ δυνατότητα νὰ γίνεῖ ὁμοῖος μὲ μᾶς»<sup>86</sup>, καὶ ἀπὸ τό· «Ἐβρεξε ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν Κύριον»<sup>87</sup>, καὶ ἀπὸ τό· «Εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριόν μου· κάθισε στὰ δεξιὰ μου»<sup>88</sup>, καὶ ἀπὸ τό· «Ὁ Θεὸς εἶναι μέσα σὲ σένα, καὶ σὺ εἶσαι ὁ Θεός»<sup>89</sup>. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ λένε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μύριες φορές ἅγιος, καὶ τολμοῦν νὰ παρερμηνεύσουν τό· «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ»<sup>90</sup>, τοὺς διαψεύδει τό· «Ἄναζήτησα τὸ πρόσωπό σου, τὸ πρόσωπο σου, Κύριε, θὰ ζητήσω. Μὴ ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ μένα»<sup>91</sup>. Γιατὶ, ἂν δὲν ἀνακήρυττε τὴν ἁγία Τριάδα αὐτὸς ποὺ τὸ εἶπε, θὰ ἦταν δίκαιο νὰ κατακριθεῖ γιὰ περιττολογία.

Καὶ ὄχι βέβαια μόνο σ' αὐτό. Γιατὶ εἶναι, νομίζω, ἀνάγκη νὰ προχωρήσω σὲ ἄλλο, πιὸ σαφὲς ρητό, ἀλλὰ καὶ στό· «Θυσίασε στὸν Θεὸ θυσία δοξολογίας, καὶ πρόσφερε στὸν Ὑψιστο ὅ,τι εὐχήθηκες (ἔταξες), καὶ ἐπικαλέσου με τὴν ἡμέρα τῆς θλίψης σου, καὶ ἐγὼ θὰ σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ αὐτήν, καὶ θὰ μὲ δοξάσεις»<sup>92</sup>. Γιατὶ, ἂν ἐδῶ δὲν κηρυσσόταν καθαρὰ ἡ Τριάδα, ἔπρεπε νὰ λεχθεῖ· Πρόσφερε στὸν Θεὸ θυσία δοξολογίας, καὶ πρόσφερε σ' αὐτὸν ὅ,τι εὐχήθηκες, καὶ ἐπικαλέσου αὐτὸν τὴν ἡμέρα τῆς θλίψης σου, καὶ θὰ σὲ ἀπαλλάξει ἀπὸ αὐτήν, καὶ θὰ τὸν δοξάσεις. Ὅμως δὲν εἰπώθηκε ἔτσι, ἀλλὰ εἰπώθηκε ὅπως εἰπώθηκε. Πολὺ καθαρὰ λοιπὸν καὶ μὲ αὐτὰ, καὶ μὲ ἄλλα πολλὰ, τὰ ὁποῖα (γιὰ νὰ μὴ μακρύνω τὸν λόγο, θὰ τὰ παραλείψω τώρα σ' αὐτοὺς ποὺ μποροῦν νὰ τὰ ἀκοῦνε), κηρύττει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅτι ἡ ἐξουσία δὲν ἀνήκει σὲ ἓνα πρόσωπο, ἀλλὰ σὲ τρεῖς βέβαια ὑποστάσεις, σὲ μιὰ ὅμως οὐσία, γιὰ νὰ στηλιτεύσει καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἐσφαλμένη ἀντίληψη περὶ ἑνὸς προσώπου, τοὺς ὁποῖους Ἰουδαίους ἀκολούθησε καὶ ὁ Σαβέλλιος, ὁ ὁποῖος ἴσως ἀπὸ τὴν πλήρη ἰσότητα τοῦ Υἱοῦ μὲ τὸν Πατέρα, ἔφτασε νὰ δογματίσει τὴν μία ὑπόσταση, καὶ νὰ ἐξαλείψει τὴν πολυθεΐα τῶν Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Εὐνόμος συνελήφθησαν νὰ

90. Ἦσ. 6, 3.

91. Ψαλμ. 26, 8-9.

92. Ψαλμ. 49, 14-19.

Εὐνόμιος ἐάλωσαν εἶναι φοιτηταί, τὴν τῶν ὑποστάσεων  
διαφορὰν εἰς τὴν οὐσίαν παραλόγως ἐλκύσαντες

Εἰ δέ τις φαίη, Διὰ τί γὰρ μὴ σοφῶς καὶ διαρρήδην ἐξ  
ἀρχῆς ταῦτα κεκήρυκται; φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν τοῖς συ-  
5 νετῶς ἀκούουσι, λαμπρὰ ἔστιν αὕτη καὶ ἀπόδειξις καὶ δι-  
δασκαλία, ὡς καὶ τῷ σοφῷ ἔδοξε Φίλωνι. Εἰ δέ καὶ συνε-  
σκιασμένως ἐρρέθη, ἐκεῖνο λογίζεσθαι χρή, ὅτι Ἰουδαίοις  
τοῖς εἰς πολυθεΐαν ῥέπουσι νομοθετῶν, οὐκ ἔδοκίμασε δια-  
φορὰν προσώπων εἰσαγαγεῖν, ἵνα καὶ μὴ, διάφορον φύσιν  
10 ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν εἶναι δογματίσαντες, εἰς εἰδωλολα-  
τρίαν ἐκκυλισθῶσιν, ἀλλὰ τὸ τῆς μοναρχίας ἐξ ἀρχῆς μα-  
θόντες μάθημα, κατὰ μικρὸν τὸ τῶν ὑποστάσεων ἀναδιδα-  
χθῶσι δόγμα, τὸ πάλιν εἰς ἐνότητα φύσεως ἀνατρέχον, ὡς  
εἶναι τὰ μὲν ἐνικῶς λεγόμενα τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως  
15 παραστατικά, τὰ δὲ ὑπερβαίνοντα τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, τῆς  
τῶν ὑποστάσεων ιδιότητος τῆς εἰς μίαν οὐσίαν συναγομέ-  
νης. Τὸ μὲν γὰρ διαφόρους φύσεις ὑποτίθεσθαι, ἑλληνικόν,  
τὸ δὲ ἐν πρόσωπον, ἡγουν μίαν ὑπόστασιν, ἰουδαϊκόν. Τὸ  
δέ, πλατύνοντα εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα τὰς ὑποστάσεις, εἰς  
20 μίαν οὐσίαν συνάγειν, ὀρθότατόν ἐστι καὶ ἀληθέστατον  
δόγμα.

### ΡΜΔ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα,  
ὁ δὲ τριάκοντα».

25 Τό, «Ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα»,  
δύναται μὲν τὴν παρθενίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὸν  
τίμιον γάμον μηνύειν, δύναται δὲ καὶ τῆς ψυχῆς τὴν διδα-  
σκαλίαν, τοῦ δὲ σώματος τὴν διακονίαν, τῶν δὲ χρημάτων  
τὴν ἐπίδοσιν δηλοῦν. Μᾶλλον γὰρ ἔστι τὸ σώζειν τὴν ψυ-  
30 χὴν τοῦ διὰ σώματος τὴν διακονίαν πληροῦν, ὥσπερ καὶ

εἶναι μαθητές, ἐλκύνοντας κατὰ τρόπο παρᾶλογο τῇ διαφορᾷ τῶν ὑποστάσεων στήν οὐσία.

Καί ἐάν κάποιος πει· Γιατί λοιπὸν αὐτὰ δὲν κηρύχθηκαν ρητὰ καὶ καθαρὰ ἀπὸ τὴν ἀρχή; θὰ τοὺς ἔλεγα, ὅτι καὶ ἀσφαλῶς ἢ ἀπόδειξη αὐτὴ καὶ διδασκαλία εἶναι λαμπρὰ ὀλοφάνερη σ' αὐτοὺς ποὺ ἀκούουν μὲ σύνεση, ὅπως φάνηκε καὶ στὸν σοφὸ Φίλωνα. Ἐὰν ὅμως εἰπώθηκε καλυμμένη μὲ σκιά, πρέπει νὰ σκεπτόμαστε τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς νομοθετώντας γιὰ τοὺς Ἰουαίους, οἱ ὁποῖοι ρέπουν πρὸς τὴν πολυθεΐα, δὲν δοκίμασε νὰ εἰσαγάγει διάκριση τῶν προσώπων, γιὰ νὰ μὴ δογματίσουν ὅτι ὑπάρχει διαφορετικὴ φύση στὶς ὑποστάσεις, καὶ κυλιστοῦν στήν εἰδωλολατρία, ἀλλὰ, ἀφοῦ μάθουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ μάθημα τῆς μοναρχίας, σιγὰ-σιγὰ νὰ ξαναδιδασχθοῦν καὶ τὸ δόγμα τῶν ὑποστάσεων, τὸ ὁποῖο πάλι ἀνατρέχει στήν ἐνότητα τῆς φύσεως, καὶ ἔτσι ἐκεῖνα ποὺ λέγονται σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ νὰ εἶναι δηλωτικὰ τῆς φύσεως, ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ ξεπερνοῦν τὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ, νὰ δηλώνουν τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμα τῶν ὑποστάσεων, ποὺ ἐνώνεται σὲ μία οὐσία. Γιατὶ τὸ νὰ ὑποθέτουμε διαφορετικὲς φύσεις, εἶναι ἑλληνικόν, καὶ τὸ ἓνα πρόσωπο, ἦτοι μία οὐσία, εἶναι ἰουδαϊκόν. Ἐνῶ τὸ νὰ διευρύνουμε τὶς ὑποστάσεις στήν ἁγία Τριάδα καὶ νὰ τὶς ἐνώνουμε σὲ μὴ οὐσία, εἶναι πάρα πολὺ ὀρθὸ καὶ ἀληθινὸ δόγμα.

#### 144.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ· «Ὁ ἓνας ἑκατὸ, ὁ ἄλλος ἑξήντα, καὶ ὁ ἄλλος τριάντα»<sup>93</sup>.

Ὁ λόγος, «Ὁ ἓνας ἀποδίδει καρπὸν ἑκατονταπλάσιο, ὁ ἄλλος ἑξηκονταπλάσιο καὶ ὁ τρίτος τριακονταπλάσιο»<sup>93</sup>, μπορεῖ βέβαια νὰ σημαίνει τὴν παρθενία, τὴν ἐγκράτεια καὶ τὸν τίμιον γάμο, μπορεῖ ὅμως νὰ ἐννοεῖ καὶ τὴ διδασκαλία τῆς ψυχῆς, καὶ τὴ φροντίδα τοῦ σώματος, καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν χρημάτων. Ἄλλὰ μᾶλλον σημαίνει τὸ νὰ σώζουμε τὴν ψυχὴ μὲ τὸ νὰ ἱκανο-

93. Ματθ. 13, 23.

αὐτῆς τῆς τῶν χρημάτων χορηγίας Ἡ μὲν γὰρ μεθ' ἰδρώ-  
των καὶ πόνων γίνεται, ἡ δὲ ἐκ τῶν ἔξωθεν προσόντων πλη-  
ροῦται.

**ΡΜΕ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

5 Ὅτι χρῆ μετανοία τὰ πταίσματα ἰᾶσθαι.

Μὴ τῇ ἀρνήσει τὸ μὴ ἐσφάλθαι δοκεῖν θηρώμενος εἰς  
ἄλλο ἐκπέσης πλημμέλημα (οὐδεὶς γὰρ κακῶ τὸ κακὸν  
ἰᾶται· ὑπερβολὴ γὰρ ἀτοπίας τοῦτό γε καὶ παρὰ τοῖς ἔξω-  
θεν εἶναι κέκριται), ἀλλά, τῇ μετανοία τὸ πταῖσμα ἰασάμε-  
10 νος, εἰς τὸ μηκέτι ἁμαρτάνειν κατάστησον σαυτόν.

**ΡΜΣ'— ΚΑΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ**

Περὶ φιλαργυρίας καὶ περὶ πλείστων ἀρχαίων  
ἀσκησάντων.

Αὐτὸς μὲν, ὡς ἔοικας, χρημάτων ἐρᾶν, καὶ διὰ τὸ ἀνη-  
15 κέστῳ νοσήματι κεκρατῆσθαι, ἀπολογίαν τε τοῦ τοιούτου  
πταίσματος θηρᾶσθαι, τὸν Δημοσθένην εἰρηκότα· “Δεῖ δὲ  
χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόν-  
των”, ἐφωπλικέναι ὡς ἀντειπεῖν οὐ τολμῶσιν ἀμάχῳ ῥήτο-  
ρι. Ἐγὼ δέ, ἐπειδὴ σοῦ μὲν τοῖς πολλοῖς λόγος εἰκότως ὀλί-  
20 γος, τοῦ δὲ ῥήτορος πολὺς, ἅτε ἐν τῷ πικρῷ τε καὶ δεινῷ  
καὶ παθητικῷ καὶ ἐναγωνίῳ καὶ πολὺ τὸ ἐξηλλαγμένον  
ἔχοντι κατὰ τὰς νοήσεις, καὶ τὰς λέξεις ἅπαντας ὑπερβαλ-  
λομένου, ἡδέως ἂν σε ἐροίμην, πότερον, ὡς δεινὸν ῥήτορα  
τὸν τοῦτον ἡμῖν ἐπετείχισας καὶ δυνάμενον τέχνη τὸ ἀλη-  
25 θές διαᾶσασθαι, ἢ ὡς ἀξιόπιστον μάρτυρα; Εἰ μὲν γὰρ ὡς  
δεινὸν ῥήτορα καὶ δυνάμενον τὴν αἰσχροτήτα τοῦ σοῦ πά-  
θους κοσμηῆσαι, οὐκ ἂν αὐτῷ παραχωρήσαιμεν, εἰ καὶ αἰ-  
δούμεθα τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ προτιμήσαι-  
μεν. Εἰ δὲ ὡς ἀξιόπιστον μάρτυρα, ἡμεῖς μὲν οὐδὲν δυσ-



ποιουῦμε τίς ἀνάγκες τοῦ σώματος, καθὼς καὶ τὴν ἴδια τὴ χορηγία τῶν χρημάτων. Γιατὶ ἡ πρώτη γίνεται μὲ ἰδρώτα καὶ κόπο, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἐκπληρώνεται μὲ αὐτὰ πού ὑπάρχουν ἔξωτερικά.

#### 145.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

“Οτι πρέπει νὰ θεραπεύουμε τὰ πταίσματα μὲ τὴ μετάνοια.

Πρόσεχε μὴπως, ἐπιδιώκοντας μὲ τὴν ἄρνησή σου νὰ μὴ κάνεις αὐτὸ πού φαίνεται πὼς εἶναι λάθος, ἐκπέσεις σὲ ἄλλο παράπτωμα (καθόσον κανένας δὲν θεραπεύει τὸ κακὸ μὲ τὸ κακὸ, γιατί αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς μὴ Χριστιανούς θεωρεῖται ὑπερβολικὴ ἀνοησία), ἀλλὰ μὲ τὴ μετάνοια θεραπεύοντας τὸ πταῖσμα, συνήθισε τὸν ἑαυτό σου νὰ μὴ ἁμαρτάνει.

#### 146.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΚΑΣΙΟ

Γιὰ τὴ φιλαργυρία, καὶ μαρτυρίες γιὰ πάρα πολλοὺς ἀρχαίους πού τὴν ἀπέφυγαν.

“Ὅπως φαίνεται ἐσὺ ἀγαπᾷς τὰ χρήματα, καὶ ἐπειδὴ ἔξουσιάζεσαι ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀθεράπευτο νόσημα καὶ ψάχνεις νὰ βρεῖς δικαιολογία γι’ αὐτὸ τὸ πταῖσμα, ἐπικαλεῖσαι τὸν Δημοσθένη, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Χρειάζονται χρήματα, καὶ χωρὶς αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού χρειάζονται»<sup>93α</sup>, ἐπειδὴ δὲν τολμοῦν νὰ φέρουν ἀντίρρηση στὸν ἀκαταμάχητο ρήτορα. Ἐγὼ ὅμως, ἐπειδὴ ὁ δικός σου λόγος εἶναι γιὰ τοὺς πολλοὺς εὐλόγα λίγος, ἐνῶ τοῦ ρήτορα πολὺς, ἀφοῦ μὲ τὴ δριμύτητα καὶ τὴ δεινότητα καὶ τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ἀγωνιστικότητα καὶ τὴν μεγάλη ἐναλλαγή στὰ νοήματά του καὶ στίς λέξεις, τοὺς ξεπερνᾷ ὅλους, εὐχαρίστως θὰ σὲ ἐρωτοῦσα, ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· μᾶς τὸν ἀντέταξες ὡς δεινὸ ρήτορα, πού μπορεῖ μὲ τὴν τέχνη νὰ παραβιάσει τὴν ἀλήθεια, ἢ ὡς ἀξιόπιστον μάρτυρα; Γιατί, ἂν τὸν ἐπικαλεῖσαι ὡς δεινὸν ρήτορα καὶ πού μπορεῖ νὰ ἔξωραΐσει τὴν ἀσχήμια τοῦ πάθους σου, δὲν θὰ μπορούσα νὰ παραχωρήσω σ’ αὐτὸν τὴν προτίμηση, ἂν καὶ σέβομαι τὸν ἄνδρα, ἀλλ’ ἀντ’ αὐτοῦ θὰ προτιμῆσω τὴν ἀλήθεια. Ἐὰν πάλι τὸν ἐπικαλεῖσαι ὡς ἀξιόπιστον

χερὲς ἐρουῶμεν (ἄλλοι γὰρ ἴσως αὐτὸν παραγράψαντες, ὡς τέχνη λόγων τάληθές ἀμαυροῦν πειρώμενον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ εἰς μαρτυρίαν προφέρεσθαι δίκαιον ὄντα), τοὺς δὲ τὰναντία αὐτῷ καὶ φράσαντας καὶ πράξαντας ἀντιστρατεύσαντες, τῇ τῶν ἐντυγχανόντων κρίσει ἐπιτρέψωμεν τὴν ψηφον, τοσοῦτον αὐθαδεΐας ἐαυτοὺς πόρρω εἶναι πειθόμεθα.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ Ἑλληνά τε ὄντα καὶ τὰ Ἑλλήνων προσβέοντα, χρή σε ἐκ τῶν σῶν σε χειρώσασθαι, ἀντιτακτέον τῷ ἀμάχῳ ῥήτορι τὴν τοῦ Ἰσοκράτους ἀληθεστάτην καὶ 10 σοφωτάτην παραίνεσιν, τὴν φάσκουσαν· “Πλοῦτος δὲ κακίας μᾶλλον, ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν, ἐξουσίαν μὲν τῇ ῥαθυμῖα παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν”. Οὗτος γὰρ παρ’ ἐμοὶ κριτῇ ἐνδοξότερός ἐστὶ ἐκείνου, οὐ δεινότητι (ἐν ταύτῃ γὰρ ἐκεῖνος κρα- 15 τεῖ), ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ἐξετάζοντι. Αὕτη γὰρ πανταχοῦ τῆς δεινότητος τοῖς ἐχέφροσι προτιμότερα. Εἰ δὲ ἐφάμιλλοί τισι εἶναι δόξοιεν, οὐ φιλονεικητέον, ἀλλὰ δεικτέον πάντας τοὺς ἐνδόξους ἀνθρώπους τῷ Ἰσοκράτει συνάδοντας, καὶ πρῶτόν γε τὸ παλαιὸν ἔθος προενεκτέον. Ἔθος γὰρ ἦν 20 παλαιὸν μετὰ τὴν συνεστίασιν ἄπτεσθαι λύρας καὶ ᾄδειν. “Ἀπόλοιο, ὦ πλοῦτε, καὶ μήτε ἐν γῆ φανείης, μήτε ἐν θαλάσῃ”.

Εἰ δὲ καὶ ἑτέρου δεήσει μάρτυρος, μαρτυρήσει καὶ Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, ὅς γε οὗτος, καίτοι δυνάμενος χρη- 25 ματίσασθαι, τὴν πενίαν ἠσπίασατο, ὡς τὴν Ἀθηναίων μὲν πόλιν, αὐτὸν μὲν τελευτήσαντα θάψαι, τὰς δὲ θυγατέρας προικήσασαν ἐκδοῦναι. Εἰ δὲ καὶ τρίτου, ψηφιεῖται ὁ Θηβαῖος Ἐπαμινώνδας, ὁ πάντων τῶν ἐκεῖσε στρατηγῶν ἐπισημότερος, ὅς γε, εἰς ἐκκλησίαν καλούμενος, παρητήσατο 30 προελθεῖν κατ’ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ πλυνόμενον ἔτυχε, καὶ ἕτερον περιθέσθαι οὐκ εἶχεν. Εἰ

μάρτυρα, ἐγὼ βέβαια δὲν θὰ πῶ τίποτε τὸ δύσκολο (ἴσως ἄλλοι τὸν κατηγορήσουν, γιατί μὲ τὴν τέχνη τῶν λόγων του προσπαθεῖ νὰ συσκοτίσει τὴν ἀλήθεια, καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ προσφερθεῖ ὡς μάρτυρας), ἐκείνους ὅμως πού εἶπαν καὶ ἔκαναν τὰ ἀντίθετα, ἀφοῦ τοὺς ἐπιστρατεύσω ἐναντίον του, θὰ ἀναθέσω τὴν ψῆφο στὴν ἀπόφαση αὐτῶν πού θὰ ἐπικαλεσθῶ, ὥστε νὰ σὲ πείσω, ὅτι εἴμαστε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία.

Λοιπόν, ἐπειδὴ εἶσαι Ἕλληνας καὶ πιστεύεις τὰ ἴδια μὲ τοὺς Ἕλληνες, πρέπει νὰ σὲ νικήσω, ἀντιτάσσοντας στὸν ἀκαταμάχητο ρήτορα τὴν ἀληθέστατη καὶ σοφώτατη παραίνεση τοῦ Ἰσοκράτη, ἣ ὁποία λέγει· Ὁ πλοῦτος εἶναι ὑπηρέτης μᾶλλον τῆς κακίας, παρὰ τῆς καλοκαγαθίας, ἐξασφαλίζοντας ἐξουσία στὴ ραθυμία, καὶ προτρέποντας τοὺς νέους σὶς ἡδονές». Γιατὶ αὐτός, κατὰ τὴν κρίση μου, εἶναι πιὸ φημισμένος, ὄχι στὴ ρητορική δεινότητα, γιατί σ' αὐτὴν ἐπικρατεῖ ἐκεῖνος, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν ἐξέταση τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ αὐτὴ παντοῦ εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὴ δεινότητα στους λόγους ἀπὸ αὐτοὺς πού ἔχουν μυαλό. Ἐὰν ὅμως σὲ μερικὸς φαίνονται ὅτι εἶναι ἐφάμιλλοι, δὲν θὰ λογομαχήσουμε, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀποδείξω, ὅτι ὅλοι οἱ διάσημοι ἄνθρωποι συμφωνοῦν μὲ τὸν Ἰσοκράτη. Καὶ πρῶτα θὰ προτάξω τὴ παλιὰ συνήθεια. Πρᾶγματι ὑπῆρχε παλιὰ συνήθεια, μετὰ τὴ συνεστίαση νὰ παίρνουν λύρες καὶ νὰ τραγουδοῦν· «Εἶθε νὰ χαθεῖς, πλοῦτε, καὶ νὰ μὴ φανεῖς οὔτε στὴν ξηρὰ, οὔτε στὴ θάλασσα».

Ἐὰν ὅμως χρειασθεῖ καὶ ἄλλος μάρτυρας, θὰ μαρτυρήσει ὁ δίκαιος Ἀριστείδης, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ μποροῦσε νὰ πλουτίσει, προτίμησε τὴ φτώχεια, ὥστε νὰ τὸν θάψει ἡ πόλη τῶν Ἀθηναίων, ὅταν πέθανε, καὶ νὰ παντρέψει τὶς θυγατέρες του προικίζοντάς τις. Ἐὰν ὅμως χρειάζεται καὶ τρίτος, θὰ ψηφίσει ὁ Θηβαῖος Ἐπαμεινώνδας, ὁ πιὸ φημισμένος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐκεῖ στρατηγούς, ὁ ὁποῖος ὅταν κλήθηκε στὴν ἐκκλησία (συνάθροιση), δὲν προσῆλθε ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ πλύνεται τὸ ἔνδυμά του, καὶ δὲν εἶχε δεύτερο νὰ φορέσει. Ἐὰν ὅμως χρει-

δὲ καὶ τετάρτου, ψηφιεῖται καὶ Κράτης, ὁ πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν τῷ βουλευτηρίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως παραχωρήσας καὶ φήσας, “Κράτης Κράτητα Θηβαῖον ἔλευθεροῖ”. Εἰ δὲ καὶ πέμπτου, ἐπιψηφιεῖται καὶ Φωκίων. Ἀλεξάνδρου γὰρ 5 τοῦ Μακεδόνοσ ἐκατὸν τάλαντα χρυσίου αὐτῷ πεπομφότος, ἤρετο τοὺς κομίσαντας, «Τί δὴ ποτε, πολλῶν Ἀθηναίων ὄντων, αὐτῷ μόνῳ Ἀλέξανδρος πέπομφε;» Φησάντων δέ, “Ὅτι ἠγεῖταί σε καλὸν καὶ ἀγαθόν”, ἀπεκρίνατο· “Οὐκ οὖν, ἐάτω με καὶ εἶναι καὶ δοκεῖν τοιοῦτον”. Καὶ ταῦτα τοῖς 10 κομίσασιν εἰπὼν, ἀπεπέμψατο μὲν τὰ χρήματα, Ἀλεξάνδρω δὲ γέγραφεν, “Εἰ βούλοιο αὐτῷ χαρίσασθαι, ἀπολύσαι τοὺς ἐν Σάρδεσιν αἰχμαλώτους”, ὅπερ ἐκεῖνος πεποίηκεν. Ὅρας ὅτι ἔστι τὰ δέοντα γενέσθαι ἄνευ χρημάτων; Εἰ δὲ καὶ ἕκτου, ψηφιεῖται (ἐπιφέρω γὰρ λοιπὸν τὸν κολο- 15 φῶνα) καὶ Πλάτων, ὃν οὐδὲ παραγράψασθαι δύνασθε, οὕτω μέγαν τινὰ αὐτὸν ἠγεῖσθε καὶ θαυμαστόν, ἀπαγορεύων τὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον κεκτηῖσθαι. Καὶ Λυκούργος δέ, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων νομοθέτης (οὐδὲ γὰρ ἀπορήσομεν ἐβδόμης ψήφου), τὸν εἰσάγοντα εἰς τὴν Λακεδαίμονα νόμι- 20 σμα, θανάτῳ ἀμείψασθαι ἐνομοθέτησεν.

Ἄλλ’ εἰ χρή, τῶν ψήφων ἀφεμένους, αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος κατασκέψασθαι, οὐδὲν εὗρεθήσεται ἐν τῷ 25 βίῳ δεινόν, ὃ οὐ διὰ χρημάτων γίνεται ἔρωτα. Διὰ τοῦτον ἔχθραι καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι, διὰ τοῦτον φόνοι καὶ ληστεῖαι καὶ συκοφανταί, διὰ τοῦτον οὐ πόλεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔρημοι καὶ ἡ οἰκουμένη καὶ ἡ ἀοίκητος αἰμάτων πνεῖ καὶ φόνων. Καὶ οὐδὲ τῆς θαλάσσης ἀπέσχετο τουτὶ τὸ κακόν, ἀλλὰ κάκεῖ μετὰ πολλῆς εἰσεκώμασε τῆς μανίας, τῶν πειρατῶν αὐτὴν πολιορκούντων καὶ νεώτερόν τινα 30 ληστείας ἐπινοούντων τρόπον. Διὰ τοῦτον καὶ οἱ τῆς συγγενείας ἀνετράπησαν νόμοι καὶ οἱ τῆς φύσεως ἐκινήθησαν

ασθεῖ καὶ τέταρτος, θὰ ψηφίσει ὁ Κράτης, ὁ ὁποῖος παραχώρησε ὅλη τὴν περιουσία του στὸ βουλευτήριον τῆς πόλεως του λέγοντας: “Ὁ Κράτης ἐλευθερώνει τὸν Θηβαῖο Κράτητα”. Ἐὰν πάλι χρειασθεῖ καὶ πέμπτος, θὰ ψηφίσει καὶ ὁ Φωκίων. Γιατί, ὅταν ὁ Μακεδόνας Ἀλέξανδρος τοῦ ἔστειλε ἑκατὸ τάλαντα, ρώτησε ἐκείνους πού τὰ πῆγαν: “Γιατί, ἐνῶ ὑπάρχουν πολλοὶ Ἀθηναῖοι, ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε μόνο σ' αὐτόν;” Καὶ ὅταν τοῦ εἶπαν, “Ἐπειδὴ θεωρεῖ ὅτι εἶσαι καλὸς καὶ ἀγαθός”, ἀπάντησε: “Ἄς μὲ ἀφήσει λοιπὸν καὶ νὰ εἶμαι, καὶ νὰ φαίνομαι τέτοιος”. Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ σ' ἐκείνους πού τὰ ἔφεραν, ἔστειλε πίσω τὰ χρήματα, ἐνῶ στὸν Ἀλέξανδρο ἔγραψε: “Ἐὰν θέλει νὰ τοῦ κάνει χάρη, νὰ ἀπολύσει τοὺς αἰχμαλώτους στὶς Σάρδεις”, πράγμα πού ἐκεῖνος τὸ ἔκανε. Βλέπεις ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν αὐτὰ πού πρέπει χωρὶς χρήματα; Ἐὰν ὅμως χρειασθεῖ καὶ ἕκτου ἢ ψῆφος, θὰ παρουσιάσω τὸν κορυφαῖο, τὸν Πλάτωνα, τὸν ὁποῖο δὲν μπορεῖτε νὰ τὸν παραβλέψετε, ἀφοῦ τὸν θεωρεῖτε τόσο μεγάλον καὶ ἀξιοθαύμαστο, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὴν ἀπόκτηση χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Καὶ ὁ Λυκούργος, ὁ νομοθέτης τῶν Λακεδαιμονίων (γιατὶ δὲν θὰ στερηθοῦμε καὶ τὴν ἑβδομῆ ψῆφο), νομοθέτησε, ὅποιος εἰσάγει στὴ Λακεδαίμονα (Σπάρτη) νόμισμα, νὰ τιμωρεῖται μὲ θάνατο.

Ὅμως, ἐὰν πρέπει νὰ ἀφήσουμε τὶς ψήφους καὶ νὰ ἐξετάσουμε μὲ προσοχὴ τὴν ἴδια τὴ φύση τοῦ πράγματος, δὲν θὰ βρεθεῖ στὴ ζωὴ κανένα κακό, πού νὰ μὴ συμβαίνει ἀπὸ τὸν ἔρωτα γιὰ τὰ χρήματα. Ἐξαιτίας αὐτοῦ γίνονται οἱ ἔχθρες καὶ οἱ μάχες καὶ οἱ πόλεμοι. Γι' αὐτὸν γίνονται οἱ φόνοι καὶ οἱ ληστεῖες, καὶ οἱ συκοφαντίες. Γι' αὐτόν, ὄχι μόνο οἱ πόλεις, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔρημοι, καὶ ἡ κατοικούμενη γῆ καὶ ἡ ἀκατοίκητη, ἀποπνέει αἵματα καὶ φόνους. Καὶ οὔτε ἀπὸ τὴ θάλασσα ἔμεινε μακριὰ αὐτὸ ἐδῶ τὸ κακό, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εἰσχώρησε μὲ μεγάλη μανία, μὲ τοὺς πειρατὲς νὰ τὴν πολιορκοῦν καὶ νὰ ἐπινοοῦν κάποιον νεώτερο τρόπο ληστείας. Γιὰ τὸν πλοῦτο ἀνατράπηκαν οἱ νόμοι τῆς συγγένειας, κλονίσθησαν οἱ θεσμοὶ τῆς φύσεως, καὶ διεφθάρη-

θεσμοὶ καὶ τὰ τῆς οὐσίας αὐτῆς διέφθαρται δίκαια. Ὁ γὰρ  
 πονηρὸς οὗτος καὶ μιαρὸς ἔρως, οὐ κατὰ τῶν ζώντων  
 μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν τελευτησάντων, τὰς τῶν τυμβω-  
 ρύχων ὤπλισε δεξιᾶς, αἷ γε οὐδὲ τὸν ἀπαλλαγέντα τῆς  
 5 ἐνταῦθα ζωῆς τῆς ἑαυτῶν ἐῶσιν ἀπηλλάχθαι ἐπιβουλῆς.  
 Καὶ ὅσα δ' ἂν τις εὖροι κακά, εἴτε ἐν βουλευτηρίοις, εἴτε ἐν  
 δικαστηρίοις, εἴτε ἐν οἰκίαις, εἴτε ἐν πόλεσιν, ἀπὸ ταύτης  
 τῆς ῥίζης βλαστάνοντα ὄψεται.

Ἄλλὰ τί κάμνω; Πᾶσαν γὰρ τοῦ νοσήματος τούτου  
 10 τὴν κακίαν οὐδὲ πάντες ὁμοῦ συνελθόντες ἐκφραῖσαι δυ-  
 νήσονται. Εἰ δὲ οἶει τὸν κεκτημένον δυσάλωτον εἶναι καὶ  
 διὰ τοῦτο περιμάχητον εἶναι τὸν πλοῦτον, ἐγὼ τοῦναντίον  
 ἀποδειῖξαι πειράσομαι. Τίνα γὰρ οὐ δέδοικεν ὁ πολύχρυ-  
 σος; Οὐχὶ ληστὰς; Οὐχὶ συκοφάντας; Οὐχὶ δυνάστας; Καὶ  
 15 τί λέγω δυνάστας, ὅπου γε καὶ τοὺς οἰκέτας αὐτοὺς ὑπο-  
 πτεύει; Καὶ τί λέγω δοκῶν ζῆν; Οὐ γὰρ ζῆ τοιούτῳ νοσή-  
 ματι κεκρατημένος ἄλλ' οὐδὲ τεθνεὼς τῆς τῶν ληστῶν  
 κακουργίας ἀπαλλαγῆναι οἷός τέ ἐστιν, οὐδ' ἰσχύει ὁ θά-  
 νατος ἐν ἀσφαλείᾳ αὐτὸν διαφυλάξαι, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν  
 20 ὄντα καὶ ταφέντα συλῶσιν οἱ τὰ τοιαῦτα κακουργεῖν εἰω-  
 θότες. Οὕτω χρῆμα ἐπισφαλὲς ὁ πλοῦτος. Οὐ γὰρ δὴ οἰκί-  
 αι διορύττονται μόνον, ἀλλὰ καὶ θῆκαι ἀναρρήγνυνται καὶ  
 τάφοι.

Τί οὖν ἀθλιώτερον καὶ ἐλεεινότερον γένοιτο ἂν, ὅταν  
 25 μὴδ' ὁ θάνατος αὐτῷ τὴν ἀσφάλειαν παρέχῃ, ἀλλὰ τὸ δει-  
 λαιον σῶμα ἐκεῖνο μὴδὲ ζωῆς στέρηθὲν ἀπαλλαγῆναι οἷόν  
 τέ ἐστι τῶν ἐν τῇ ζωῇ συμφορῶν, τῶν τὰ τοιαῦτα κακουρ-  
 γεῖν εἰωθότων πρὸς κόνιν καὶ γῆν ἐπειγομένων πολεμεῖν,  
 καὶ πολλῷ ἐργαλεώτερον, ἢ ἠνίκα ἔζη; Τότε μὲν γάρ, εἰ  
 30 συνέβη εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσελθεῖν, τὰ κιβώτια κενώσαντες,  
 τοῦ σώματος ἂν ἀπέσχοντο, καὶ οὐκ ἂν τοσαῦτα ἔλαβον,

σαν τὰ δίκαια τῆς οὐσίας της. Γιατὶ αὐτὸς ὁ πονηρὸς καὶ μολυσμένος ἔρωτας ὅπλισε τὰ χέρια τῶν τυμβωρύχων, ὄχι μόνο ἐναντίον τῶν ζωντανῶν, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ πέθαναν, τὰ ὁποῖα οὔτε αὐτὸν ποὺ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ τὸν ἀφήνουν νὰ ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τους. Καὶ ὅσα κακὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ, εἴτε στὰ βουλευτήρια, εἴτε στὰ δικαστήρια, εἴτε στὰ σπίτια, εἴτε στὶς πόλεις, θὰ δεῖ ὅτι βλαστάνουν ἀπὸ αὐτὴ τὴ ρίζα.

Ἄλλὰ γιατί κουράζομαι; Γιατὶ ὅλη τὴν κακία αὐτῆς τῆς ἀρρώστιας, οὔτε καὶ ὅλοι μαζί ἂν μαζευτοῦν, θὰ μπορέσουν νὰ τὴν ἐκφράσουν. Ἐὰν ὅμως νομίζεις, ὅτι αὐτὸς ποὺ κατέχει τὸν πλοῦτο δύσκολα νικιέται, ἐγὼ θὰ προσπαθῆσω νὰ σοῦ ἀποδείξω τὸ ἀντίθετο. Ποιὸν δηλαδή δὲν φοβᾶται ὁ κάτοχος πολλοῦ χρυσοῦ; Δὲν φοβᾶται τοὺς ληστές; Δὲν φοβᾶται τοὺς συκοφάντες; Δὲν φοβᾶται τοὺς ἐξουσιαστές; Καὶ γιατί λέγω τοὺς ἐξουσιαστές, τὴ στιγμὴ ποὺ καὶ τοὺς ὑπηρέτες του ἀκόμα ὑποπτεύεται; Καὶ γιατί λέγω ὅτι νομίζει πῶς ζεῖ; Γιατὶ δὲν ζεῖ, ἀφοῦ κατέχεται ἀπὸ τέτοια ἀρρώστια. Ἄλλ' οὔτε καὶ νεκρὸς μπορεῖ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν κακουργία τῶν ληστῶν, οὔτε ὁ θάνατος μπορεῖ νὰ τὸν διαφυλάξει σὲ ἀσφάλεια, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι νεκρὸς, καὶ θαμμένον τὸν ληστεύουν αὐτοὶ ποὺ ἔχουν συνηθίσει νὰ κάνουν τὰ κακουργήματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Τόσο ἐπισφαλὲς πρᾶγμα εἶναι ὁ πλοῦτος. Γιατὶ δὲν διαρρηγνύονται μόνο τὰ σπίτια, ἀλλὰ ἀνοίγονται καὶ οἱ σαρκοφάγοι καὶ οἱ τᾶφοι.

Τί πιὸ ἀθλιὸ λοιπὸν καὶ ἔλεινὸ ἀπὸ αὐτὰ θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει, ὅταν οὔτε ὁ θάνατος δὲν τοῦ παρέχει ἀσφάλεια, ἀλλὰ τὸ ταλαίπωρο ἐκεῖνο σῶμα, οὔτε καὶ ὅταν στερηθεῖ τὴ ζωὴ, μπορεῖ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὶς συμφορὰς τῆς ζωῆς, ἀφοῦ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν συνηθίσει νὰ κάνουν αὐτὲς τὶς κακουργίες, βιάζονται νὰ πολεμήσουν τὴ σκόνη καὶ τὸ χῶμα, καὶ μάλιστα πολὺ πιὸ χειρότερα τώρα, παρὰ τότε ποὺ ζοῦσε; Γιατὶ τότε, ἂν συνέβαινε νὰ μποῦν στὸ ταμεῖο, ἀφοῦ θὰ ἄδειαζαν τὰ κιβώτια, θὰ ἀπεῖχαν ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ δὲν θὰ ἔπαιρναν τόσα, ὥστε νὰ γυμνώσουν καὶ

ὡς καὶ αὐτὸ γυμνῶσαι τὸ σῶμα. Νυνὶ δὲ οὐδὲ τούτου ἀπέ-  
 χονται αἱ μισαὶ τῶν τυμβωρῶν χεῖρες, ἀλλὰ καὶ κινου-  
 σιν αὐτὸ συνεχῶς καὶ περιστρέφουσι καὶ μετὰ πολλῆς ὀ-  
 μότητος ἐνυβρίζουσι. Μετὰ γὰρ τὸ παραδοθῆναι τῇ γῆ,  
 5 γυμνὸν καὶ τῆς ἐκεῖθεν καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἱματίων περιβο-  
 λῆς ποιήσαντες, οὕτως ἀφίασιν ἐρρίφθαι. Τίς οὖν οὕτως  
 ἐχθρὸς ἀκήρυκτος, ὡς ὁ πλοῦτος, ζώντων μὲν καὶ τὴν ψυ-  
 χὴν ἀπολλύς, τεθνεώτων δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐνυβρίζων, καὶ  
 μηδὲ τῇ γῆ κρύπτεσθαι συγχωρῶν, ὃ κοινὸν καὶ τῶν κα-  
 10 ταδίκων ἐστὶ καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις ἐαλωκότων; Ἐ-  
 κείνους μὲν γὰρ τοῦ θανάτου τὴν δίκην ἀπαιτήσαντες οἱ  
 νομοθέται, οὐδὲν περαιτέρω πολυπραγμονοῦσι, τούτους  
 δὲ ὁ πλοῦτος καὶ μετὰ θάνατον ἀργαλεωτάτην ἀπαιτεῖ δί-  
 κην, γυμνοὺς προτιθεὶς καὶ ἀτάφους, θέαμα ἔλεινόν καὶ  
 15 δεινόν.

Ὡστε περὶ τὸν ὅλον λόγον σπουδάζων δεικνύναι, ὅτι δυσ-  
 χείρωτον ὁ πλοῦτος, ὅπου γε οὐδὲ μετὰ τὴν τελευτὴν τυγ-  
 χάνουσιν ἀσφαλείας οἱ τοῦτον κτησάμενοι. Καίτοι γε τίς  
 πρὸς τὸν τεθνεῶτα οὐ σπένδεται, κἂν θάραχος ᾖ, κἂν  
 20 θηρίον, κἂν δαίμων ἀλιτήριος; Καὶ γὰρ ἡ θεὰ δεινὴ καὶ  
 τὸν σφόδρα ἀμείλικτον ἐπικλᾶσαι. Διὰ τοι τοῦτο, ὅταν τις  
 νεκρὸν θεάσῃται, κἂν ἄσπονδος νεκρὸς ᾖ, κἂν ἀκήρυκτος  
 πολέμιος, μετὰ τῶν ἐπιτηδείων δακρύει. Οὕτως ἅπαντες  
 τὴν κοινὴν αἰδοῦνται φύσιν καὶ τοὺς παρ' αὐτῆς εἰσενε-  
 25 χθέντας νόμους.

Ἄλλὰ ὁ χρυσὸς οὐδὲ τούτου τυχῶν ἀφήσει τὴν κόλα-  
 σιν τοῖς περιποιησαμένοις αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὐδὲν ἀδι-  
 κηθέντας, τοῦ τεθνεῶτος ἐχθροὺς καθίστησιν, εἴ γε τὸ νε-  
 κρὸν γυμνοῦν σῶμα, τῶν ἄγαν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων τυγ-  
 30 χάνει. Καὶ ἡ μὲν φύσις καὶ τοὺς πολεμίους αὐτῷ καταλλάτ-  
 τει τότε, ὁ δὲ πλοῦτος καὶ τοὺς οὐδὲν ἔχοντας αἰτιᾶσθαι ἐκ-



τὸ ἴδιο τὸ σῶμα. Τώρα ὅμως οὔτε ἀπὸ αὐτὸ ἀπέχουν τὰ μολυσμένα χέρια τῶν τυμβορύχων, ἀλλὰ τὸ μετακινοῦν συνέχεια καὶ τὸ περιστρέφουν καὶ τὸ ἀτιμάζουν μὲ πολλὴ ἀγριότητα. Γιατὶ μετὰ τὴν παράδοσή του στὴ γῆ, ἀφοῦ τὸ ἀπογυμνώσουν καὶ ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ φορεῖ, τὸ ἐγκαταλείπουν στὴν κατάστασι αὐτὴ πεταμένο. Ποιὸς εἶναι λοιπὸν τόσο ἀκήρυκτος ἐχθρὸς ὅσο ὁ πλοῦτος, ἀφοῦ ὅσο ζοῦν καὶ τὴν ψυχὴ τους καταστρέφει, καὶ ὅταν πεθαίνουν καὶ τὸ σῶμα τους βεβηλώνει, καὶ οὔτε στὴ γῆ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ κρυφτοῦν, πρᾶγμα ποὺ εἶναι κοινὸ καὶ γιὰ τοὺς κατάδικους, καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν συλληφθεῖ γιὰ τὰ πιὸ αἰσχρὰ κακουργήματα; Γιατὶ ἐκείνοι βέβαια, ὅταν οἱ νομοθέτες ἀποφασίζουν τὴν καταδίκη τους σὲ θάνατο, δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, ἐνῶ ἀπὸ αὐτοὺς ὁ πλοῦτος καὶ μετὰ τὸν θάνατο ἀπαιτεῖ φοβερῶτερη τιμωρία, ἐκθέτοντάς τους γυμνοὺς καὶ ἄταφους, θέαμα ἔλεεινὸ καὶ φοβερό.

“Ὡστε εἶναι περιττὸς ὁ λόγος ποὺ πασχίζει νὰ δείξει, ὅτι ὁ πλοῦτος εἶναι κάτι ποὺ δύσκολα ὑποτάσσεται, ἀφοῦ οὔτε μετὰ τὸν θάνατο ἔχουν ἀσφάλεια αὐτοὶ ποὺ τὸν ἔχουν ἀποκτήσει.” Ἄν καὶ βέβαια ποιὸς δὲν συμφιλιώνεται μὲ τὸν νεκρὸν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι βάρβαρος ἢ θηρίο, ἀκόμα καὶ ἀλιθῆριος δαίμονας; Γιατὶ τὸ θέαμα εἶναι φοβερό, καὶ ἱκανὸ νὰ λυγίσει καὶ τὸν ὑπεβολικὰ ἄσπλαχνο. Γι’ αὐτὸ λοιπὸν, ὅταν κάποιος δεῖ νεκρὸ, ἔστω κι’ ἂν εἶναι ἄσπονδος νεκρὸς, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀκήρυκτος ἐχθρὸς, δακρύζει μαζὶ μὲ τοὺς συγγενεῖς. Τόσο πολὺ ὅλοι σέβονται τὴν κοινὴ φύση καὶ τοὺς νόμους ποὺ ὀρίστηκαν ἀπὸ αὐτὴν.

Ἄλλ’ ὁ χρυσὸς οὔτε καὶ ὅταν πεθαίνουν ἀπαλλάσσει αὐτοὺς ποὺ τὸν περιποιήθηκαν ἀπὸ τὴν κόλασι, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν ἀδικήθηκαν καθόλου, τοὺς κάνει ἐχθροὺς αὐτοῦ ποὺ ἔχει πεθάνει, ἀφοῦ τὸ νὰ ἀπογυμνώσουν σῶμα νεκρὸ, εἶναι γνώρισμα τῶν πολὺ ἐχθρῶν καὶ πολεμίων. Καὶ ἡ φύση βέβαια τότε συμφιλιώνει καὶ τοὺς ἐχθροὺς του μὲ αὐτόν, ἐνῶ ὁ πλοῦτος καὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε νὰ τὸν κατηγορήσουν τοὺς παρα-

πολεμεῖ, καὶ μεθ' ὕβρεως πολλῆς τὸ σῶμα αἰκίζεται, καίτοι γε πολλά ἐστὶν ἐκεῖ τὰ δυνάμενα ἐπισπάσασθαι πρὸς ἔλεον. Ποῖα δὴ ταῦτα; Αὐτὸ τὸ νεκρὸν εἶναι τὸ ἀκίνητον τὸ πρὸς γῆν ὀδεύειν καὶ τέφραν, τὸν μηδένα παρεῖναι τὸν ἄβοηθῶντα. Ἄλλ' οὐδὲν ἐπικάμπτει τοὺς μισροῦς καὶ ἀλιτηρίους ἐκείνους, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ταύτης ἐπιθυμίας τυραννίδα. Ὁ γὰρ δεινὸς καὶ ἀκόρεστος τῆς φιλοχρηματίας ἔρως, καθάπερ τις τύραννος ἀπηνῆς καὶ ἀλάστωρ παρέστηκεν αὐτοῖς, ἐγκελευόμενος τὰ ὠμὰ καὶ ἀμείλικτα ἐπιτάγματα ἐκεῖνα, καὶ θηρία αὐτοὺς κατασκευάσας, οὕτως ἐπὶ τὸν τάφον ἄγει.

Εἰ τοίνυν (εἰς τὸ προκείμενον γὰρ ἐπανακτέον τὸν λόγον) πολλοὶ καὶ ἔνδοξοί εἰσιν, οἱ αὐτὸν ἀπαγορεύσαντες καὶ καθάπερ ἐχθρῶ καὶ πολεμίῳ τῆς ἀρετῆς μὴ σπείσασθαι, τό τε νόσημα τὸ τῆς φιλοχρηματίας πᾶν ἐδείχθη αἴτιον τῶν κακῶν, οἷ τε κτησάμενοι οὐ δεισχείρωτοι οὐδὲ δυσάλωτοι, ἀλλὰ καὶ εὐχείρωτοι πᾶσιν, οὐ μόνον ζῶντες, ἀλλὰ καὶ τεθνεῶτες ἀπεφῆνασι, πέπανσο τῷ χαλεπῷ τούτῳ νοσήματι κεχειρωμένος καὶ τὸν δεινὸν ῥήτορα ἡμῖν ἐπιτειχίζων. Εἰ μὲν τῆς σῆς γνώμης ἦν ἡ ψῆφος, οὐ πολὺς ἂν ἦν ἡμῖν ὁ λόγος (ὡς γὰρ νοσοῦσαν αὐτὴν ἀνήκεστα, τάχιστα ἂν παρεγραψάμεθα), ἐπειδὴ δὲ τὸν ῥήτορα ἡμῖν ἐφώπλισας, πῶς ἂν εἴποιμι εὐπρεπῶς, ἠνάγκασας ἡμᾶς, καίτοι αἰδουμένους τὸν ἄνδρα, πολλοὺς αὐτῷ ἀνθοπλίσαι, τοὺς διαρρήδην τὴν γνώμην ἐκείνην ἀνατρέποντας. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἀληθείας ἡ περιουσία πολλή, φέρε δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ῥήτορα ἀποδείξωμεν σεμνυνόμενον καὶ ἐναβρυνόμενον, ἐπὶ τῷ ἀσχωρῶν λημμάτων κρείττων εἶναι. Τί τοίνυν ἔφη; “Καὶ οὐδεὶς ἂν ἔχοι λῆμμα πρὸς οἷς ἐγὼ πεπολίτευμαι, καὶ λέγω δεῖξαι προσηρητημένον”. Οὕτω καὶ

σύρει σὲ πόλεμο, καὶ τὸ σῶμα του κακοποιεῖται μὲ μεγάλη βα-  
ναυσότητα, παρ' ὅλο πὺ εἶναι πολλὰ ἐκεῖ πὺ μποροῦν νὰ ἀπο-  
σπάσουν τὴν εὐσπλαγχνία. Καὶ ποιά εἶναι αὐτά; Τὸ ἴδιο τὸ γε-  
γονὸς τὸ ὅτι εἶναι νεκρὸς, τὸ ὅτι εἶναι ἀκίνητος, τὸ ὅτι βαδίζει  
πρὸς τὴ γῆ καὶ τὴ στάχτη, τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ κανένας γιὰ νὰ  
τὸν βοηθήσει. Ἄλλὰ τίποτε δὲν λυγίζει ἐκείνους τοὺς μαρούς  
καὶ ἀλιτήριους, ἕξαιτίας τῆς τυραννίας ἀπὸ αὐτὴν τὴν πονηρὴ  
ἐπιθυμία. Γιατὶ ὁ φοβερὸς καὶ ἀχόρταγος ἔρωτας τῆς φιλοχρη-  
ματίας, παρίσταται σ' αὐτοὺς σὰν τύραννος σκληρὸς καὶ ἄθλιος,  
δίνοντάς τους ἐκείνες τὶς ἀσπλαχνες ἐντολές, καὶ ἀφοῦ τοὺς κάνει  
θηρία, τοὺς ὀδηγεῖ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν στὸν τάφο.

Ἐὰν λοιπὸν (γιατὶ πρέπει νὰ ἐπαναφέρουμε τὸν λόγο στὸ  
θέμα μας) ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ ἔνδοξοι, οἱ ὅποιοι αὐτὸν τὸν  
ἀρνήθηκαν, καὶ σὰν ἐχθρὸ καὶ ἀντίπαλο τῆς ἀρετῆς δὲν συνθη-  
κολόγησαν μαζί του, καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς φιλοχρηματίας γενικὰ  
ἀποδείχθηκε αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, καὶ αὐτοὶ πὺ τὸν ἀπέκτη-  
σαν ἀποδείχθηκε ὅτι δὲν ἦταν δύσκολο στὸ νὰ ὑποταγοῦν, οὔτε  
στὸ νὰ λεηλατηθοῦν, ἀλλὰ καὶ εὐκόλα νικήθηκαν ἀπὸ ὅλα, ὄχι  
μόνο ὅταν ζοῦσαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν πέθαναν, πάψε νὰ εἶσαι αἰχ-  
μάλωτος σ' αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἀσθένεια καὶ νὰ μᾶς ἀντιπροβάλλεις  
τὸν δεινὸ ρήτορα<sup>94</sup>. Ἐὰν βέβαια ἡ ἀπόφαση ἦταν τῆς δικῆς σου  
ἐπιλογῆς, δὲν θὰ ἔκανα πολὺν λόγο (γιατὶ σὰν ἄρρωστη ἀθερά-  
πευτα, θὰ μποροῦσα πολὺ γρήγορα νὰ τὴ λησμονήσω), ἐπειδὴ  
ὅμως μᾶς ἀντέταξες τὸν ρήτορα, πῶς θὰ μποροῦσα νὰ τὸ πῶ μὲ  
εὐπρέπεια, μὲ ἀνάγκασες, ἂν καὶ σέβομαι τὸν ἄνδρα, νὰ ἀντιτά-  
ξω σ' αὐτὸν πολλούς, οἱ ὅποιοι ἀνατρέπουν ἀπερίφραστα τὴν  
γνώμη ἐκείνη. Καὶ αὐτὰ βέβαια ἀρκετά.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πλοῦτος τῆς ἀλήθειας εἶναι μεγάλος, ἐμπρὸς  
λοιπὸν νὰ ἀποδείξουμε ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ ρήτορας ὑπερηφανεύε-  
ται καὶ καμαρώνει, ἐπειδὴ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ αἰσχροὶ εἰσοδή-  
ματα. Τί εἶπε λοιπὸν; “Καὶ κανένας δὲν θὰ μποροῦσε ν' ἀποδείξει  
ὅτι ἔχει προσαρτηθεῖ κάποιον αἰσχρὸ κέρδος σὶς πολιτικὲς μου

94. Δηλαδή τὸν Δημοσθένη.

αὐτὸς ἐγκαλλωπίζεται τῇ μεγαλοψυχίᾳ ταύτῃ. Εἰ δὲ φαί-  
 ης, Τί οὖν ἔδοξε τῷ ῥήτορι, οὕτω ῥαδίως ἐλεγχομένην ἀπο-  
 φήνασθαι γνώμην; ἀποκριναιίμην, ὅτι μάλιστα μὲν οὐ κα-  
 γῶ, αὐτὸς δὲ ὑπεύθυνος εἶ ὁ τοῦτον προστησάμενος τῇ  
 5 ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογία. Εἰ δὲ καὶ ἀπολογήσασθαι χρὴ (χρὴ  
 δέ, ὡς οἶμαι, ἵνα μὴ τισι δόξωμεν ἐρήμην ἀγωνίζεσθαι,  
 μᾶλλον δὲ ἐρήμην νενικηκέναι, ἄλλως τε, ἐπειδὴ καὶ φιλῶ  
 τὴν ἀλήθειαν, καὶ αἰδοῦμαι τὸν ἄνδρα), τοῦτο, ὡς ἂν δυ-  
 ναίμην, ποιήσω.

10 Φημί τοίνυν, ὅτι οἱ ἄλλοι πάντες αὐτὴν τοῦ πράγματος  
 τὴν φύσιν καταμαθόντες, εἰκότως ἀπεκλήρουξαν τὸν πλου-  
 τον ὡς τῆς ἀρετῆς ὄντα πολέμιον, ὁ δὲ ῥήτωρ οὐκ αὐτὸ τὸ  
 πράγμα καθ' ἑαυτὸ σκοπῶν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ  
 πολέμου βλέπων τοῦτ' ἔφη. Ἄλλως γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν  
 15 ὄπλα χαλκεῦσαι, καὶ τριήρεις ποιήσασθαι, καὶ στρατιώ-  
 ταις σιτηρέσιον δοῦναι, καὶ τὰ ἄλλα οἷς χαίρει ὁ πόλεμος  
 καὶ οἷς ἀγάλλεται, κατασκευάσαι χρημάτων ἄνευ. Καὶ ὅτι  
 τοῦτ' ἔστιν ἀληθές, ἐτέρωσέ φησιν. "Οὐδενὸς τῶν πάντων  
 οὕτως, ὡς χρημάτων, δεῖ τῇ πόλει πρὸς τὰ νῦν ἐπιόντα  
 20 πράγματα". Μὴ τοίνυν, εἰ Ἀθηναίοις (εἴτε εὖ, ἢ μὴ καλῶς,  
 ἐῷ γὰρ τοῦτο), πολεμοῦσι συνεβούλευσε, σὺ ὡς γενικὴν  
 καὶ κοινὴν γνώμην πρόσφερε, μηδὲ ἀποδέχου, μηδὲ ζηλοῦ  
 τοὺς χρηματιζομένους, μηδὲ ἀπολογίαν τοῖς ἀναπολογή-  
 τοις πορίζου, μηδὲ ἐπαινεῖν ἐθέλομι τὸν ῥήτορα, διάσυρε  
 25 ὡς ἀνόητον καὶ ῥαδίως ἐχόμενον. Εἰ γὰρ τις ἐθέλοι τοῦ  
 δεινοῦ τούτου ῥήτορος καταδραμεῖν (εἰρήσεται γὰρ καὶ  
 τοῦτο μετὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογίαν. Δεινῶς γὰρ, ὡς  
 ἔφην, ἐρῶ τῆς ἀληθείας), φήσει ὅτι. "ὦ ῥητόρων ἄριστε·  
 θαυμάζω πῶς, εἰς τοῦναντίον πολλάκις περιτρέπων τὰ ἐν-  
 30 θυμήματα καὶ τοῦ πεῖσαι τοὺς ἀκούοντας μηδὲν ἕτερον  
 προτιμῶν, καὶ πηγὴ καὶ ἀρχὴ καὶ ὄρος πάσης δεινότητος  
 τοῖς μετὰ σὲ ἀνθρώποις γεγεννημένος, οὐ συνεῖδες τοῦθ' ὁ

πράξεις καὶ τοὺς λόγους”<sup>94α</sup>. Τόσο πολὺ καὶ αὐτὸς καμαρώνει μὲ αὐτὴν τὴν μεγαλοψυχία. Καὶ ἂν ἐρωτήσεις, Τί σκέφθηκε ὁ ρήτορας, ὥστε νὰ ἐκφράσει μιὰ γνώμη, ἢ ὁποῖα ἀνατρέπεται τόσο εὐκόλα; θὰ ἀπαντοῦσα, ὅτι ὑπεύθυνος ὅπωςδήποτε δὲν εἶμαι ἐγὼ, ἀλλ’ αὐτὸς ποὺ τὸν πρόβαλε ὑπὲρ τῆς δικῆς του ἀπολογίας. Ἐὰν ὅμως πρέπει νὰ ἀπολογηθῶ (καὶ πρέπει, ὅπως νομίζω, γιὰ νὰ μὴ φανῶ σὲ μερικὸς ὅτι ἀγωνίζομαι ἐρήμην, ἢ μᾶλλον ὅτι ἔχω νικήσει ἐρήμην, ἐξάλλου, καὶ ἐπειδὴ ἀγαπῶ τὴν ἀλήθεια καὶ σέβομαι τὸν ἄνδρα), αὐτὸ θὰ κάνω ὅσο μπορῶ.

Λέγω λοιπὸν, ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ γνώρισαν καλὰ τὴ φύση τοῦ πράγματος, δικαιολογημένα ἀποκήρυξαν τὸν πλοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἀρετῆς. Ὁ ρήτορας ὅμως δὲν ἔβλεπε τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθ’ ἑαυτό, ἀλλὰ τὸ εἶπε αὐτὸ ἀποβλέποντας στὴν ἀνάγκη τοῦ πολέμου. Γιατὶ μὲ ἄλλον τρόπο δὲν μποροῦσαν νὰ κατασκευάσουν ὅπλα, καὶ νὰ κάνουν τριήρεις, καὶ νὰ δώσουν στοὺς στρατιῶτες μισθὸ γιὰ τὴν τροφὴ τους, καὶ νὰ κάνουν χωρὶς χρήματα ὅλα τὰ ἄλλα μὲ τὰ ὁποῖα χαίρεται καὶ ἀγάλλεται ὁ πόλεμος. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, ἄλλοῦ λέγει· “Τίποτε ἀπὸ ὅλα δὲν εἶναι τόσο ἀναγκαῖο στὴν πόλη γιὰ τὰ πράγματα ποὺ μᾶς βρῆκαν τώρα, ὅσο τὰ χρήματα”. Μὴ λοιπὸν (εἴτε καλῶς εἴτε κακῶς, αὐτὸ τὸ ἀφήνω), ἐπειδὴ συμβούλευσε ἔτσι τοὺς Ἀθηναίους ποὺ πολεμοῦσαν, σὺ τὸ προβάλλεις ὡς γενικὴ καὶ κοινὴ γνώμη, οὔτε νὰ τὸ ἀποδέχῃσαι, οὔτε νὰ ζηλεύεις αὐτοὺς ποὺ χρηματίζονται, οὔτε νὰ βρίσκεις ἀπολογία γιὰ τὰ ἀναπολόγητα, οὔτε, θέλοντας νὰ ἐπαινῆς τὸν ρήτορα, νὰ τὸν διασύρῃς ὡς ἀνόητον καὶ εὐκόλα ὑποδουλωμένο σ’ αὐτά. Γιατὶ, ἂν κάποιος θέλει νὰ κατηγορήσῃ αὐτὸν τὸν δεινὸ ρήτορα (θὰ λεχθεῖ βέβαια καὶ αὐτὸ μετὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογία. Γιατὶ, ὅπως εἶπα, θὰ πῶ τὴν ἀλήθεια μὲ ὅλη τὴ σφοδρότητα), θὰ πεῖ· “ὦ ἄριστε ρήτορα, ἀπορῶ πῶς, περιστρέφοντας πολλὰς φορὰς τοὺς συλλογισμοὺς πρὸς τὸ ἀντίθετο, καὶ μὴ ἐπιδιώκοντας τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ πείσῃς τοὺς ἀκροατῆς, καὶ ἔχοντας γίνῃ καὶ πηγῆ καὶ ἀρχὴ καὶ κανόνας κάθε δεινότητος στοὺς μετὰ ἀπὸ σένα

μέλλω λέγειν. Ἐχρῆν γὰρ ἀσφαλίσασθαι σε τὴν γνώμην, καὶ εἰπεῖν· Δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν ὀφειλόντων γενέσθαι ἐν πολέμῳ”.

Ἄλλ’ ἴσως ἀπεκρίνατο ἄν, εἴ γε περιῆν, ὅτι ἡ ὑπόθε-  
 5 σις τοῦ λόγου καὶ πᾶσα ἡ σύμφρασις τοῦτο δηλοῖ. Ἄλλ’,  
 ὦ σοφέ, πάλιν ἄν εἶπε πρὸς αὐτόν, εὖ μὲν λέγεις. Τοῦτο  
 γὰρ καὶ ὁ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀναδεξάμενος πρὸ τῆς σῆς  
 ἀπολογίας ἔφη. Οὕτως οὐδὲν πρὸς φιλονεικίαν βλέπων  
 ἐφθέγγετο. Καὶ πείθομαι καὶ σὲ ἀληθεύειν κἀκεῖνον.  
 10 Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀπαίδευτοι, ὡς καὶ οὗτος, ὁ τὸν ἀγῶνα  
 τοῦτον ἐνοστησάμενος, μήτε τὰς ὑποθέσεις καταμανθά-  
 νοντες, μήτε τὴν σύμφρασιν ἀπαγγέλλοντες, αὐτὰ καθ’  
 ἑαυτά, βούλονται τῆς τῶν προαγόντων ἢ ἐπομένων ἀκο-  
 λουθίας ἀποσπῶντες, καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑτέρους φενακί-  
 15 ζουσιν, ἐχρῆν σε ἀσφαλίσασθαι τὸν λόγον. Οὕτω γὰρ  
 εἰρημένος, τοὺς μὲν εὐχερεῖς καὶ ἀμαθεῖς εἰς φιλοχρημα-  
 τίαν ἀλείφει καὶ μυριῶν ἐμπίπλησι κακῶν, τοὺς δὲ πεπαι-  
 δευμένους καὶ σοφοὺς εἰς ἀντιλογίαν καὶ ἄκοντας ἐγεί-  
 ρει.

20 Τί γὰρ εἰπεῖν δύνανται; Τί φῆς, ὦ Δημόσθενης; Οὐδὲν  
 ἔστι τῶν δεόντων ἄνευ χρημάτων γενέσθαι; Οὐ σωφροσύ-  
 νην ἐπιδείξασθαι, οὐκ ἀνδρίαν, οὐ δικαιοσύνην, οὐ φρό-  
 νησιν, οὐ φιλοσοφίαν, οὐκ ἀγαθότητα; Ταῦτα γὰρ καὶ πρέ-  
 ποντα καὶ δέοντα ἄν τις κυρίως καλέσειε. Ναί, φησί. Τί  
 25 οὖν ἔστιν ὅπερ ἔφη; Τῶν ὀφειλόντων γενέσθαι, εἶπον, ἐν  
 πολέμῳ. Τί οὖν τοῦτο, φαίης ἄν πρὸς αὐτόν, οὐκ ἔταξας  
 σαφῶς ἐν τῷ σαυτοῦ λόγῳ; Ἡ οὐκ οἶδας τὴν τῶν πολλῶν  
 ῥαθυμίαν, ὅτι, ἃ βούλονται, ταῦτα καὶ κυροῦσι; Μᾶλλον  
 δὲ σὺ τοῦθ’ ἡμᾶς ἐδίδαξας. Σὸν γὰρ ἔστιν τὸ ἀοίδιμον  
 30 ἐκεῖνο καὶ ἀληθὲς ἀπόφθεγμα, “Ὁ γὰρ βούλεται, τοῦθ’  
 ἕκαστος καὶ οἶεται”, τὰ δὲ πράγματα πολλάκις οὐχ οὕτω

ἀνθρώπους, δὲν προέβλεψες αὐτὸ πού πρόκειται νὰ πῶ. Γιατὶ ἔπρεπε νὰ ἀσφαλίσῃς τὴ γνώμη σου καὶ νὰ πεῖς· Χρειάζονται χρήματα, καὶ χωρὶς αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν γιὰ τὸν πόλεμο”.

Ἴσως ὅμως θὰ μπορούσε νὰ ἀπαντήσῃ, ἐὰν βέβαια ἦταν παρὼν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ λόγου καὶ ὁ ὅλος συλλογισμὸς αὐτὸ φανερώνει. Ἄλλὰ, σοφέ μου, θὰ μπορούσε πάλι νὰ πῆ σ’ αὐτόν, καλὰ τὰ λές. Ἄλλωστε τὸ ἴδιο εἶπε καὶ αὐτὸς πού ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα αὐτόν, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπολογία σου. Ἔτσι μίλησε χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ σὲ φιλονεικία. Καὶ πιστεύω, ὅτι καὶ σὺ λές τὴν ἀλήθεια, καὶ ἐκεῖνος. Ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ ἀπαίδευτοί, ὅπως καὶ αὐτὸς πού προκάλεσε τὸν ἀγῶνα αὐτόν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν καλὰ τίς ὑποθέσεις, καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρουν ὀλόκληρο τὸν συλλογισμό, αὐτὰ καθ’ ἑαυτὰ, θέλουν, ἀποσπώντας τα ἀπὸ τὴ συνάφεια αὐτῶν πού προσηγοῦνται καὶ ἐκείνων πού ἀκολουθοῦν, νὰ ἔξαπατοῦν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ τοὺς ἄλλους, ἔπρεπε νὰ ἀσφαλίσῃς τὸν λόγο. Γιατὶ ἔτσι ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ, τοὺς ἐπιπόλαιους καὶ ἀμαθεῖς τοὺς ἐτοιμάζει καὶ τοὺς γεμίζει μὲ μύρια κακὰ, ἐνῶ τοὺς μορφωμένους καὶ σοφοὺς, καὶ χωρὶς νὰ θέλουν, τοὺς ὀδηγεῖ σὲ ἀντιλογία.

Τί λοιπὸν μπορούσιν νὰ ποῦν; Τί λές, Δημοσθένη; Δὲν μπορεί νὰ γίνῃ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού πρέπει χωρὶς χρήματα; Δὲν μπορεί νὰ ἐπιδείξῃ κανεὶς σωφροσύνη, οὔτε ἀνδρεία, οὔτε δικαιοσύνη, οὔτε σύνεσις, οὔτε εὐσέβεια, οὔτε ἀγαθότητα; Γιατὶ αὐτὰ κυρίως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ πρέποντα καὶ ἀναγκαῖα. Naί, λέγει. Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὸ πού εἶπες; Εἶπα ἀπὸ αὐτὰ πού πρέπει νὰ γίνουν στὸν πόλεμο. Τότε γιατί, θὰ μπορούσε νὰ τοῦ πῆ, δὲν τὸ ἀνέφερες αὐτὸ καθαρὰ στὸν λόγο σου; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζεις τὴ ραθυμία τῶν πολλῶν, ὅτι αὐτὰ πού θέλουν, αὐτὰ θεωροῦν ἔγκυρα. Ἡ μᾶλλον ἐσὺ μᾶς τό δίδαξες αὐτό. Γιατὶ δικό σου εἶναι ἐκεῖνο τὸ αἰώνιο καὶ ἀληθινὸ ἀπόφθεγμα· “Αὐτὸ πού θέλει ὁ καθένας, αὐτὸ καὶ θεωρεῖ ἀληθές”. Τὰ πράγματα ὅμως πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὴ φύσιν τους δὲν εἶναι ἔτσι. Σὲ τί λοιπὸν θὰ

πέφυκε. Τί τοίνυν ἐλύπει ἢ μικρὰ αὕτη προσθήκη; Τί δ' οὐκ ὠφέλει, εἴ γε καὶ σέ ἐγκλήματος, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας συγχύσεως καὶ ταραχῆς ἀπήλλαττεν; Εἰ ταῦτ' ἔφασαν πρὸς αὐτόν, καὶ χάριν ἂν οἶμαι αὐτόν εἰδέναι τῆς ἐπανορθώσεως (συνετός γὰρ ἦν ἀνὴρ), καὶ διορθώσασθαι τὸν λόγον. Οὕτω γὰρ οὐδεὶς ἂν λοιπὸν τῶν ἀνοήτων ἐτόλμησε τὴν οἰκείαν ἀπαιδευσίαν ἐκ τῆς Δημοσθενικῆς παιδεύσεως νευροῦν.

PMZ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

10 Ὅτι κἀνταῦθα οἱ ἄριστοι καὶ βασιλικώτατοι, ἤγουν οἱ ἀρεταῖς κομῶντες, μᾶλλον ζῶσι τῶν ἀνδραποδωδεστάτων, ἤγουν τῶν ἡδοναῖς δουλευόντων.

Κἀνταῦθα, ὧ βέλτιστε, οἱ ἄριστοι καὶ βασιλικώτατοι (οὕτω γὰρ καλεῖν θέμις τοὺς ἀρεταῖς κομῶντας) μᾶλλον  
15 ζῶσι τῶν ἀνδραποδωδεστάτων. Οὕτω γὰρ ὀνομάζειν δίκαιον τοὺς ἡδοναῖς ἀτόποις δουλεύοντας. Οἱ μὲν γὰρ φιλάρετοι πάντων εἰσὶν ὑψηλότεροι, οὐ μόνον ἀθυμίας, ἀλλὰ καὶ φόβων καὶ κινδύνων καὶ μεταβολῆς ἀπάσης ἔστηκότες ἀνώτεροι. Οὐ τῷ μηδὲν ὑπομένειν, ἀλλ' ὁ πολλῶ μείζον ἐστὶ  
20 καὶ θεῖαν δείκνυσι τὴν τοιαύτην ζωὴν, τῷ καὶ ἐπιόντων αὐτῶν καταφρονεῖν. Οἱ δὲ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐγκαλινδούμενοι, οὐδὲ ζῆν μοι δοκοῦσι, διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀθυμίας καὶ τοὺς φόβους καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὸν μύριον τῶν παθῶν ἔσμον. Ἄν τε γὰρ θάνατος προσδοκηθῆ, θνήσκουσι καὶ  
25 πρὸ τοῦ θανάτου τῷ δέει, ἂν τε νόσος, ἂν τε ὕβρις, ἂν τε πενία ἢ ἄλλο τι τῶν ἀδοκῆτων, καὶ πρὸ τῆς πείρας ἀπολώλασιν. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δέ, κἀν μὴ θέλωμεν), τοὺς κἀνταῦθα κἀκεῖσε εὐκλεῶς ζῶντας ζηλώσωμεν.



στενοχωροῦσε ἢ μικρὴ αὐτὴ προσθήκη; Καὶ σὲ τί δὲν θὰ ὠφελοῦσε, ἀφοῦ καὶ σένα θὰ σὲ εἶχε ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν κατηγορία, καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴ σύγχυση καὶ τὴν ταραχὴ; Ἐὰν αὐτὰ τὰ ἔλεγαν σ' ἐκεῖνον, νομίζω πὼς θὰ αἰσθανόταν ὁ ἴδιος χαρὰ γιὰ τὴν ἐπανόρθωση (γιατὶ ἦταν γνωστικὸς ἄνδρας), καὶ θὰ διόρθωνε τὸν λόγο του. Γιατὶ ἔτσι κανένας ἀνόητος δὲν θὰ τολμοῦσε νὰ καταστήσει ἰσχυρὴ τὴ δική του ἀγροαμματωσύνη μὲ τίς γνώσεις τοῦ Δημοσθένη.

#### 147.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

“Ὅτι καὶ ἐδῶ οἱ ἄριστοι καὶ βασιλικώτατοι, δηλαδή οἱ κοσμοῦμενοι μὲ ἀρετές, ζοῦν ἀνώτερα ἀπὸ τοὺς δουλοπρεπεῖς, δηλαδή ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι δοῦλοι στίς ἡδονές.

Καὶ ἐδῶ, φίλε μου, οἱ ἄριστοι καὶ βασιλικώτατοι (γιατὶ ἔτσι συνηθίζουν νὰ ἀποκαλοῦν αὐτοὺς ποὺ κοσμοῦνται μὲ ἀρετές), ζοῦν καλύτερα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι δουλοπρεπεῖς. Γιατὶ ἔτσι εἶναι σωστὸ νὰ ὀνομάζουμε αὐτοὺς ποὺ εἶναι δοῦλοι στίς ἀπρεπεῖς ἡδονές. Οἱ φιλάρετοι δηλαδή βρίσκονται πάνω ἀπὸ ὅλα, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴ στενοχώρια, ἀλλὰ στέκονται ψηλότερα καὶ ἀπὸ τοὺς φόβους καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ ἀπὸ κάθε μεταβολή.” Ὅχι τὸ νὰ μὴ ὑπομένει κανεὶς τίποτε, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ εἶναι πολὺ ἀνώτερο καὶ δείχνει ὅτι εἶναι θεϊκὴ αὐτὴ ἢ ζωὴ, εἶναι τὸ νὰ περιφρονεῖ τὰ λυπηρὰ ὅταν αὐτὰ ἔρχονται. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ κυλιοῦνται στίς ἁμαρτίες, μοῦ φαίνεται πὼς οὔτε κἂν ζοῦν, ἕξαιτίας τῆς στενοχώριας καὶ τῶν φόβων καὶ τῶν κινδύνων καὶ τοῦ ἀπειροῦ πλήθους τῶν παθῶν τους. “Ὅταν μάλιστα περιμένουν καὶ θάνατο, τότε ἀπὸ τὸν φόβο πεθαίνουν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο.” Ἄν πάλι τοὺς βρεῖ ἀρρώστια, ἂν τοὺς βρεῖ ἀτίμωση, ἢ φτώχεια, ἢ κάπι ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα, καὶ πρὶν ἀκόμα νὰ τὰ δοκιμάσουν, ἔχουν πεθάνει. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι (καὶ εἶναι, ἔστω καὶ ἂν δὲν θέλουμε), τότε ἄς μιμηθοῦμε αὐτοὺς ποὺ ζοῦν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γεμάτοι δόξα.

## ΡΜΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

᾽Οτι ὁ τῶν εὖ βιούντων λόγος ὄρκου πιστότερος  
ὑπὸ πάντων κρίνεται.

᾽Ο μὲν τῶν εὖ βιούντων, ᾧ θαυμάσιε, λόγος, ὄρκου πι-  
5 στότερος ταῖς ἀπάντων τῶν ἀκούοντων στεφανοῦται ψή-  
φοις, τὸ δὲ σφόδρα φιλεῖσθαι βούλεσθαι, ἀπὸ τοῦ σφόδρα  
φιλεῖν τίκτεται. Οὐκοῦν, εἰ μὲν πιστεύεσθαι βουλοίμεθα, εὖ  
βιωῶμεν, εἰ δὲ ἀγαπαῖσθαι, ἀγαπῶμεν.

## ΡΜΘ'— ΚΑΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

10 ᾽Οτ οὐκ ἔστιν, ἃ τις ἠγεῖται καλῶς ἔχειν,  
μὴ τούτοις φάσκειν πεπεῖσθαι.

᾽Αγαν ἐκθειάσας τὴν πρώην γραφεῖσάν μοι πρὸς σέ  
περὶ ἀρετῆς καὶ τοῦ μὴ ἐρᾶν χρημάτων ἐπιστολήν, σύμβο-  
λον ἐξήνεγκας τοῦ πεπεῖσθαί τι καλῶς ἔχειν τὸν ἔπαινον.  
15 Οὐ γάρ ἐστιν, ἃ τις ἠγεῖται καλῶς ἔχειν, τούτοις οὐ φά-  
σκειν πεπεῖσθαι. Ὡσπερ γὰρ ἃ ψέγομεν ἀποφεύγομεν, εἰ  
σωφρονοῦμεν, οὕτως ἃ θαυμάζομεν αἰρούμεθα. ᾽Ασκει  
τοῖνυν ταῦτα εὐκλειαν γὰρ ἀθάνατον ᾠδίνει.

## ΡΝ'— ΕΠΙΜΑΧΩ

20 Τί ἐστι τό, «Μεγαλύνουσι τὰ φυλακτήρια αὐτῶν».

᾽Επειδὴ τί ἐστι τό, «Μεγαλύνουσι τὰ φυλακτήρια» μα-  
θεῖν ἐθέλων γέγραφας, ἴσθι ὅτι δέλτια ἦν μικρά, ἴσῳ τὸν  
νόμον ᾠδίνοντα, ἅπερ ἐφόρουσιν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγη-  
ταί, ὥσπερ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ εὐαγγέλια τὰ μικρά. ᾽Επειδὴ  
25 γὰρ ὁ μὲν νομοθέτης, εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦς ἐμβάλλων καὶ  
τὴν λήθην ἐξοστρακίζων, ἐθέσπισεν, «Ἐξάψεις τὰ δικαιώ-  
ματα ἐπὶ τῆς χειρός σου», τοῦτ' ἔστιν, ἐξαρτήσεις, κρεμά-  
σεις, αὐτοὶ δὲ τοῦ μὲν ἔργου οὐδένα ἐποιοῦντο λόγον, περὶ  
δὲ τοὺς τελαμῶνας τῶν βιβλιδίων πολλὴν ἐποιοῦντο σπου-  
30 δὴν, μέμψεως ἠξιώθησαν.

95. Ματθ. 23, 5.

96. Πρβλ. Δευτ. 11, 18.

## 148.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟΟ

“Οτι ὁ λόγος αὐτῶν πού ζοῦν ἐνάρετα θεωρεῖται ἀπό ὅλους  
πιό ἀξιόπιστος ἀπό τόν ὄρκο.

Ἐπειδή ὁ λόγος αὐτῶν πού ζοῦν ὀρθά, θαυμάσιε, θεωρεῖται πιό  
ἀξιόπιστος ἀπό τόν ὄρκο ἀπό ὅλους ἐκείνους πού τόν ἀκοῦν, ἐνῶ  
τὸ νὰ θέλει κανεὶς νὰ ἀγαπᾶται πάρα πολύ, γεννιέται ἀπό τὸ νὰ  
θέλει νὰ ἀγαπᾶ ὁ ἴδιος. Ἐπομένως, ἐὰν θέλουμε νὰ μᾶς πιστεύ-  
ουν, ἄς ζοῦμε ὀρθά, καὶ ἂν θέλουμε ν' ἀγαπιώμαστε, νὰ ἀγαπᾶμε.

## 149.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΚΑΣΙΟ

“Οτι δὲν εἶναι δυνατόν, αὐτὰ πού θεωρεῖ κανεὶς ὅτι εἶναι καλά,  
νὰ μὴ λέγει ὅτι ἔχει πισθεῖ γι' αὐτὰ ὅτι εἶναι καλά.

Μὲ τὸ νὰ ἐκθειάσεις ὑπερβολικά τὴν προηγούμενη ἐπιστολή  
μου πρὸς ἐσένα σχετικά μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ νὰ μὴ ἀγαπᾶμε τὰ  
χρήματα, μοῦ παρουσίασες τὸ σημάδι νὰ πεισθῶ πῶς κάτι καλὸ  
ἔχει ὁ ἔπαινος. Γιατὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς αὐτὰ πού θεωρεῖ ὅτι εἶναι  
καλά, νὰ μὴ λέγει ὅτι ἔχει πισθεῖ γι' αὐτὰ ὅτι εἶναι καλά. Γιατί,  
ὅπως αὐτὰ πού κατηγοροῦμε, τὰ ἀποφεύγουμε, ἐὰν εἴμαστε λο-  
γικοί, ἔτσι καὶ αὐτὰ πού θαυμάζουμε τὰ προτιμᾶμε. Νὰ τὰ ἀσκεῖς  
λοιπὸν αὐτά, γιατί γεννοῦν ἀθάνατη δόξα.

## 150.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΜΑΧΟ.

Τί σημαίνει τό· «Πλαταίνουν τὰ φυλακτήριά τους»<sup>95</sup>.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, θέλοντας νὰ μάθεις τί σημαίνει τό,  
«Πλαταίνουν τὰ φυλακτήριά τους», μάθε ὅτι ἦταν μικρὰ δελτά-  
ρια, πού περιεῖχαν τὸν νόμο, τὰ κουβαλοῦσαν ἐπάνω τους οἱ κα-  
θηγητὲς τῶν Ἰουδαίων, ὅπως τώρα φέρουν οἱ γυναῖκες τὰ μικρὰ  
εὐαγγέλια. Γιατί, ἐπειδὴ ὁ νόμος ἀπαιτοῦσε νὰ τὸν ἐφαρμόζουν,  
γιὰ νὰ μὴ τὸν λησμονοῦν ὄρισε, «Νὰ δέσεις τὶς ἐντολὰς στὸ χέρι  
σου»<sup>96</sup>, δηλαδή νὰ τὶς ἐξαρτήσεις, νὰ τὶς κρεμάσεις, καὶ ἐπειδὴ  
αὐτοὶ δὲν ἔδειχναν κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τους,  
ἐνῶ γιὰ τὰ λουριά τῶν δελταρίων ἔδειχναν μεγάλη φροντίδα,  
κατέστησαν ἄξιοι μομφῆς.

## ΡΝΑ΄- ΘΕΟΦΙΛΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Ἐπιτάφιος πρὸς διαφόρῳ ἐν ἀρετῇ ζήσαντα.

Ὁ μακάριος Τιμόθεος, ὁ σὸς ἀδελφός, ἐξ ἀνθρώπων ᾤχετο, πᾶν μὲν ὅσιον εἶχε θνητόν, ἐν γῇ καταλείψας, τῇ δὲ  
 5 ψυχῇ οὐρανοδατῶν, καὶ ταῖς θείαις καὶ ὑπερκοσμίοις, ὡς πιστεύω, συγχορεύων δυνάμεσι. Διὸ καὶ ἡμεῖς τὴν λύπην, καίτοι μεγίστην οὕσαν, εἰς τὸ δυνατὸν ἀντέχοντας, σχεδὸν χειρωσαμένην, παρεγραψάμεθα, ἐννοήσαντες, ὅτι ἡ τῶν ἐνθάδε τελευτῆ, ἀρχὴ τῶν μεγίστων αὐτῷ ἐκεῖσε καθέστη-  
 10 κεν ἀγαθῶν. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ὁ ἀνὴρ ἐνθάδε βίον διήθλησεν, ἀλλ' ἀνδρείως καὶ γενναίως, καὶ παρὰ πάντων ἐπὶ ταῖς ἀριστεαῖς ἀνακηρουτόμενος, πάσης μὲν εὐφημίας κρείττων ὢν, τοῖς δὲ κατὰ δύναμιν ἐπαίνοις στεφανούμενος. Ὅντως γὰρ ἦν ἀνάκτορον μὲν σωφροσύνης, ἐστία δὲ φρο-  
 15 νήσεως, ἀκρόπολις δὲ ἀνδρείας, μητρόπολις δὲ δικαιοσύνης, καὶ ταμιεῖον μὲν φιλανθρωπίας, τέμενος δὲ ἡμερότητας, καὶ συλλήθδην εἰπεῖν, πασῶν τῶν ἀρετῶν θησαυρος. Οὕτω γὰρ ἐκάστην ἐκτήσατο, ὡς ἂν ἕτερος μίαν τινὰ κτήσασθαι περὶ πολλοῦ ἐποιήσατο. Τῶν γὰρ ὑπερκοσμίων  
 20 ἐραστής γενόμενος, ἐπήδα πρὸς τὸν αἰθέρα τῷ λογισμῷ, καὶ τὰ οὐράνια ἐπολυπραγμόνει, καὶ τῶν ἐπιγείων ἡμέλει. Ἡδονὴν γὰρ ἀληθεστάτην, καὶ Χριστιανοῖς πρέπουσαν, τὴν σωφροσύνην εἰκότως ὑπειληφώς, γαστρος καὶ τῶν μετὰ γαστέρα παθῶν τυραννικῶς ἐκράτησε, τῇ μὲν τὴν αὐτ-  
 25 αρκεῖαν νομοθετήσας, τοῖς δὲ οὐδὲ πτερυξασθαι συγχωρήσας. Ἐντεῦθεν πανταχόθεν διήγγελλεν ἡ φήμη τὸ κλέος, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἦν, καὶ πάντες ἤλπιζον λαμπροτέρας αὐτόν, εἰ ἐρχῆς ἐπιλάβοιτο ἐκκλησιαστικῆς, πέμψειν τῆς ἀρετῆς τὰς ἀκτῖνας. Ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς ἀθλητής,  
 30 ποθούντων ἔτι τῶν θεατῶν, εἰς τὰς οὐρανίους αὐλὰς στεφθησόμενος ἀπέπτη, καταλείψας ἐνθάδε, ὥσπερ ἐντάφιον, δόξαν καὶ μνήμην καὶ τὸν παρὰ πάντων ἔπαινον.

Τίς τοιγαροῦν τὸν τοιοῦτον ἐγκωμιάσαι βουλόμενος,

## 151.— ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΘΕΟΦΙΛΟ

Ἐπιτάφια ἐπιστολή γιὰ κάποιον πού ἔζησε ἐνάρετα.

Ὁ μακάριος Τιμόθεος, ὁ ἀδελφὸς σου, ἔφυγε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀφήνοντας κάθε τι θνητὸ πού εἶχε στὴ γῆ, ἐνῶ μὲ τὴν ψυχὴ του βαδίζει στὸν οὐρανὸ καὶ χορεύει, ὅπως πιστεύω, μὲ τὶς ὑπερκόσμιες δυνάμεις. Γι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς τὴ λύπη, ἃν καὶ ἦταν πάρα πολὺ μεγάλη, ὑπομένοντάς την ὅσο εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ σχεδὸν μᾶς κατέβαλε, τὴν λησμονήσαμε, σκεπτόμενοι, ὅτι ὁ ἐδῶ θάνατος ἔγινε ἀρχὴ τῶν πολὺ ἐκεῖ μεγάλων ἀγαθῶν. Γιατὶ ὁ ἄνδρας δὲν ἔκανε τὸν ἀγῶνα τῆς ἐδῶ ζωῆς του ὅπως ἔτυχε, ἀλλὰ μὲ ἀνδρεία καὶ γενναιότητα, καὶ ἐνῶ ἀνακηρυσσόταν ἀπὸ ὅλους γιὰ τὶς ἀρετὲς του, αὐτὸς βέβαια στεκόταν πάνω ἀπὸ κάθε ἔπαινο καὶ δεχόταν μόνο τοὺς κατὰ τὸ δυνατόν ἐπαίνους. Γιατὶ πραγματικὰ ἦταν ναὸς σωφροσύνης, ἐστία σύνεσης, ἀκρόπολη ἀνδρείας, μητρόπολη δικαιοσύνης, καθὼς καὶ ταμιευτήριον φιλανθρωπίας καὶ ναὸς ἡμερότητας, καὶ γενικὰ θησαυροφυλάκειον τῶν ἀρετῶν. Γιατὶ τὴν κάθε μιὰ ἀπὸ αὐτὰς ἔτσι τὴν ἀπέκτησε, ὅσο θὰ χρειαζόταν ἄλλος καὶ μιὰ μόνον ν' ἀποκτήσει ἀπὸ αὐτὰς. Γιατὶ, ἀφοῦ ἔγινε ἐραστής τῶν ὑπερκόσμιων, πηδοῦσε στὸν αἰθέρα μὲ τὸν λογισμό του, ἀσχολούμενος μὲ τὰ οὐράνια πράγματα, καὶ παραμελώντας τὰ ἐπίγεια. Καὶ πράγματι, ἔχοντας θεωρήσει δικαιολογημένα τὴ σωφροσύνη ὡς τὴν ἀληθέστατα καὶ πού ταιριάζει στοὺς Χριστιανούς ἡδονή, ἐξουσίασε τυραννικὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὰ πάθη πού ἀκολουθοῦν αὐτήν, ἐπιβάλλοντάς σ' αὐτήν τὴν αὐτάρκεια, καὶ μὴ ἐπιτρέποντάς στὰ πάθη οὔτε φτερὰ νὰ θγάλουν. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ἡ φήμη διέδωσε παντοῦ τὴ δόξαν του, καὶ ἦταν στὰ στόματα ὅλων, καὶ ὅλοι ἔλπιζαν, ὅτι, ἐὰν ἀναλάμβανε ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, θὰ ἐξέπεμπε πιὸ λαμπρὰς τὶς ἀκτῖνες τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ σὰν καλὸς ἀθλητῆς, ἐνῶ ἀκόμα τὸν ποθοῦσαν οἱ θεαταί, πέταξε στὶς οὐράνιες αὐλὰς γιὰ νὰ στεφανωθεῖ, ἐγκαταλείποντάς ἐδῶ, σὰν ἐντάφια δόξα καὶ ἀνάμνηση, τὸν ἔπαινον ἐκ μέρους ὅλων.

Ποιὸς λοιπὸν θέλοντάς νὰ ἐγκωμιάσει ἓνα τέτοιον ἄνδρα, θὰ

κὰν ἐπ' ὀλίγον τῆς ἀξίας ἐφάψοιτο; Τίς ἐπαινέσαι θέλων,  
 οὐ, κατόπιν τῆς ὑποθέσεως ἀπολειφθεῖς, ἑαυτὸν αἰτιάσοι-  
 το, ὡς πράγματι ἀμηχάνῳ ἐγχειρίσας; Τίς τὴν πραότητα  
 καὶ τὸ μειλίχιον, καὶ τὴν πρὸς ἅπαντας μὲν, μάλιστα δὲ  
 5 πρὸς τοὺς φιλαρέτους αἰδῶ, λόγοις ἐπιχειρήσας ὑπογρά-  
 ψαι, οὐχ ἑαυτὸν μέμψοιτο, μηδὲν εὐρίσκων εἰπεῖν τῆς ἀλη-  
 θείας ἐφάμιλλον; Οὕτω γὰρ τοὺς συνόντας ἤρει, ὡς εἰς τὸν  
 τῆς φιλίας θεσμὸν αὐτῷ νέμεσθαι τὰ πρωτεῖα. Ὑψηλὸς  
 μὲν γὰρ ἦν τῇ ἀρετῇ, ταπεινὸς δὲ τῷ φρονήματι, καὶ προῶος  
 10 μὲν ἐν ταῖς συντυχίαις, ὀξύς δὲ ἐν ταῖς ἐννοίαις, καὶ πολὺς  
 μὲν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις, ταχὺς δὲ ἐν ταῖς παρακλήσεσιν. Ὁ  
 δέ με καταπαῦσαι βουλόμενον οὐκ ἔα, τοῦτο ῥητέον, ὅτι  
 τὴν ἐλεημοσύνην διαφερόντως ἀγαπῶν, τὸ λαθεῖν φιλαν-  
 θρωπευόμενος ἐθηρῶτο, εὖ εἰδῶς, ὅτι τοῦτο μάλιστα ἐστίν  
 15 ἐλεημοσύνη. Οἱ γὰρ μετ' ἐπιδείξεως ταύτην διαπραττόμε-  
 νοι, οὐ μοι δοκοῦσιν φιλανθρωπεύεσθαι, ἀλλὰ τὰς τῶν εὖ  
 πασχόντων ἐκτραγωδεῖν συμφοράς, καὶ τὸ θεῖον ἔργον  
 ἀργαλεωτάτῳ λυμαίνεσθαι νοσήματι. Φιλάνθρωποι γὰρ  
 καὶ εὐεργέται καλεῖσθαι ποθοῦντες, τὰς τῶν ἄλλων ἐκπομ-  
 20 πεύειν οὐ παραιτοῦνται δυσπραγίας. Ὁ δὲ ἀοίδιμος ἐκεῖ-  
 νος (σιωπᾶν οὐ θέμις, καὶ φθεγγομένους ἀναγκαῖον ἐλέγ-  
 χεσθαι τὴν ἀξίαν αὐτῷ μὴ σώζοντας), οὐχὶ τῷ παρέχειν  
 μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ λανθανόντως τοῦτο διαπράττεσθαι,  
 τοὺς εἰς τὴν κάμινον τῆς πενίας τυγχάνοντας ἐδρόσιζεν.  
 25 Ἀλλὰ τί κάμνω, πέλαγος ἀγαθῶν εὐτελεῖ λόγῳ ἀνυμνήσαι  
 πειρώμενος; Διὸ δὴ ἐγὼ μὲν ἐνταῦθα στήσω τὸν λόγον,  
 αὐτὸς δὲ τῆς λύπης τῆς ἐπ' αὐτῷ παυσάμενος, τίμα τὸν  
 ἄριστον ἐκεῖνον τῇ τιμήσει τῆς ἀρετῆς.

ΡΝΒ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ

30

Πρὸς προεστῶτας.

Διὰ πάσης ἀκριθείας χωρεῖτω τῶν ψυχικῶν τραυμά-

μποροῦσε νὰ ἀγγίξει ἔστω καὶ γιὰ λίγο τὴν ἀξία του; Ποιός, θέλοντας νὰ τὸν ἐπαινέσει, δὲν θὰ κατηγορήσει τὸν ἑαυτό του, ὅτι ἀποδείχθηκε κατώτερος τοῦ ἐγχειρήματός του, ἐπειδὴ ἐπιχείρησε πρῶγμα ἀδύνατο; Ποιός ἐπιχειρώντας νὰ περιγράψει μὲ λόγια τὴν πραότητα καὶ τὸ μελίχιο τοῦ χαρακτήρα του, καθὼς καὶ τὸν πρὸς ὅλους βέβαια, ἰδιαίτερα μάλιστα πρὸς τοὺς φιλάρετους σεβασμό του, δὲν θὰ κατηγορήσει τὸν ἑαυτό του, μὴ βρίσκοντας νὰ πεῖ κάτι ἐφάμιλλο πρὸς τὴν ἀλήθεια; Γιατὶ τόσο πολὺ συνήραζε αὐτοὺς ποὺ ἦταν κοντὰ του, ὥστε νὰ τοῦ ἀπονέμονται τὰ πρωτεῖα ὡς πρὸς τὸν θεσμό τῆς φιλίας. Γιατὶ ἦταν ψηλὸς στὴν ἀρετὴ καὶ ταπεινὸς στὸ φρόνημα, πρῶτος στὶς συζητήσεις, ἀλλὰ γρήγορος στὶς σκέψεις, καθὼς καὶ πλουσιοπάροχος στὶς εὐεργεσίες καὶ γρήγορος στὶς παρακλήσεις. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δὲν μὲ ἀφήνει νὰ σταματήσω, ἂν καὶ θέλω, αὐτὸ πρέπει νὰ πῶ, ὅτι, ἐνῶ ἀγαποῦσε μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τὴν ἐλεημοσύνη, ἐπεδίωκε νὰ κάνει κρυφὰ τὶς φιλανθρωπίες του, γνωρίζοντας καλά, ὅτι αὐτὸ εἶναι κυρίως ἐλεημοσύνη. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ τὴν κάνουν μὲ ἐπίδειξη, δὲν νομίζω ὅτι κάνουν φιλανθρωπία, ἀλλὰ διεκτραγωδοῦν τὶς συμφορὰς ἐκείνων ποὺ εὐεργετοῦν, καὶ τὸ θεῖο αὐτὸ ἔργο τὸ καταστρέφουν μὲ πολὺ ἀνυπόφορη ἀρρώστια. Γιατί, ποθώντας νὰ ὀνομάζονται φιλάνθρωποι καὶ εὐεργέτες, δὲν ἀποφεύγουν νὰ διαπομπεῦν τὶς δυστυχίες τῶν ἄλλων. Ὅμως ὁ αἰμίμηστος ἐκεῖνος (δὲν εἶναι σωστὸ νὰ σιωπᾶμε, καὶ ὅταν μιλάμε εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐλεγχόμαστε, γιατί δὲν ἀποδίδομε τὴν ἀξία του), ὄχι μόνο μὲ τὸ ὅτι ἔδινε, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανε κρυφὰ, δρόσιζε ἐκείνους ποὺ βρίσκονταν στὸ καμίνι τῆς φτώχειας. Ἄλλὰ γιατί κουράζομαι, προσπαθώντας νὰ ἐξυμνήσω μὲ τὸν εὐτελεῖ λόγῳ μου ἕνα πέλαγος ἀγαθῶν; Γι' αὐτὸ ἐγὼ βέβαια θὰ σταματήσω τὸν λόγῳ ἐδῶ, σὺ ὅμως, ἀφοῦ σταματήσεις τὴ λύπη σου γι' αὐτόν, τίμα τὸν ἄριστον ἐκεῖνο μὲ τὸ νὰ τιμᾷς τὴν ἀρετὴν.

## 152.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Πρὸς τοὺς προϋσταμένους.

Ἡ θεραπεία τῶν ψυχικῶν τραυμάτων νὰ γίνεται μὲ μεγάλη

των ἢ θεραπείᾳ. Τὰ γὰρ ὑπουλα, ὡς τὰ πολλά, ἀναστο-  
μοῦσθαι φιλεῖ

ΡΝΓ΄.- ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ,  
ΕΥΣΤΑΘΙΩ

5 Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς.

Ἐντυχὸν μοί τις τῶν λόγου καὶ μνήμης ἀξίων ἀνδρῶν  
καὶ εὐγενείᾳ καὶ τρόποις κεκοσμημένων, μετὰ δακρῶν  
ἀπήγγελλεν, ὡς συνεδρεύοντές τινες καθ' ἑαυτούς, οἷς ἀρε-  
τῆς οὐ μικρὸς λόγος, τοιαῦτά τινα περὶ ὑμῶν ἔφασκον. Τί  
10 τῶν ἀπορρήτων καὶ αἰσχρῶν παθῶν ὀκνήσουσιν οὗτοι δια-  
πράξασθαι λανθάνοντες, οἷ γε προφανῶς οὕτως ἀσημο-  
νοῦντες οὐκ ἐρυθριῶσι; Τί δὲ οὐκ ἂν ποιήσαιεν τῶν ἀφα-  
νῶν κακῶν, οἷ γε ἐπὶ τοῖς προδήλοις καὶ ἐναβρύνονται;  
Πῶς δὲ ὑπερβολῆς σωφρονισθεῖεν, οἷ γε καὶ τοὺς σωφρο-  
15 νοῦντας γελῶσι; Πῶς δὲ ἐλεγχόμενοι παύσοιντο, οἷ γε τοὺς  
ἐλέγχοντας διασύρουσι; Πῶς δὲ τοὺς θείους χρησμούς αἰ-  
δεσθεῖεν, οἷ γε καὶ μύθους αὐτοὺς νομίζουσι; Πῶς δὲ κρίσιν  
φοβηθεῖεν, οἷ γε μηδὲ εἶναι ταύτην διὰ τῶν ἔργων κηρύτ-  
τουσι; Πῶς δὲ τῷ Χριστῷ πείσονται, οἷ γε Ἐπίκουρον, δι'  
20 ὧν δρῶσιν, ἀνακηρύττουσιν;

Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἀκούσας, λίαν ἐπλήγην τὴν ψυχὴν,  
ὑμεῖς δὲ σκοπεῖν δίκαιοι ἂν εἶητε, ὅπως ταύτην ἐξαλείψοι-  
τε τὴν κωμωδίαν. Ἐξαλείψετε δέ, εἰ γνωσιμαχήσετε, γνωσι-  
μαχήσετε δέ, εἰ πεισθεῖητε ἀληθεῖς εἶναι τὰς ἱερὰς Γραφάς,  
25 πεισθεῖητε δέ, εἰ συνεχῶς αὐτῶν ἀπολαύσοιτε, ἀπολαύσοι-  
τε δέ, εἰ τὸν νοῦν αὐτῶν μάθοιτε, μάθοιτε δέ, εἰ τοῖς κατὰ  
Θεὸν σοφοῖς προσεδρεύσοιτε, προσεδρεύσοιτε δέ, εἰ κα-  
κίαν φύγοιτε, φεύξασθε δέ, εἰ τὰς τιμωρίας τὰς ἐπηρετημέ-  
νας αὐτῇ φοβηθεῖητε, φοβηθήσεσθε δέ, εἰ τὸ θεῖον εἶναι πι-



προσοχή. Γιατί πρέπει τὰ ὑπουλα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τραύματα νὰ ἀναστομώνονται.

### 153.– ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ, ΜΑΡΩΝΑ, ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Συμβουλευτική πρὸς ἀλλαγὴ τρόπου ζωῆς.

Συναντώντας με κάποιος ἀπὸ τοὺς ἄξιους λόγου καὶ μνήμης ἄνδρες καὶ διακρινόμενους γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τοὺς τρόπους, μοῦ ἀνήγγειλε μὲ δάκρυα, ὅτι κάποιοι, ἀξιόλογοι γιὰ τὴν ἀρετὴ τους, συνεδριάζοντας μεταξύ τους, ἔλεγαν τὰ ἑξῆς γιὰ σᾶς: Τί ἀπὸ τὰ ἀνομολόγητα καὶ αἰσχροὶ πάθη θὰ διστάσουν νὰ διαπράξουν κρυφά, αὐτοὶ ποὺ δὲν κοκκινίζουν ἀπὸ ντροπὴ ἀσχημονώντας τόσο φανερά; Καὶ ποιὸ ἀπὸ τὰ μὴ φανερὰ κακὰ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν, αὐτοὶ ποὺ καὶ καμαρώνουν γιὰ τὰ δλοφάνερα; Καὶ πῶς θὰ μπορούσαν νὰ συνετιστοῦν πάσχοντας ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸ αὐτὸ κακό, αὐτοὶ ποὺ κοροϊδεύουν καὶ αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μὲ σωφροσύνη; Καὶ πῶς θὰ μπορούσαν ἐλεγχόμενοι νὰ σταματήσουν, αὐτοὶ ποὺ διασύρουν αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἐλέγχουν; Καὶ πῶς θὰ μπορούσαν νὰ σεβασθοῦν τοὺς θείους νόμους, αὐτοὶ ποὺ τοὺς θεωροῦν μύθους; Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ φοβηθοῦν τὴν μέλλουσα κρίση, αὐτοὶ ποὺ μὲ τὰ ἔργα τους κηρύττουν ὅτι οὔτε καὶ ὑπάρχει αὕτη; Καὶ πῶς θὰ πεισθοῦν στὸν Χριστό, αὐτοὶ ποὺ μὲ αὐτὰ ποὺ κάνουν ἀνακηρύττουν τὸν Ἐπίκουρο;

Ἐγὼ βέβαια ὅταν τὰ ἄκουσα αὐτὰ πληγώθηκα πολὺ ψυχικά, σεῖς ὅμως θὰ ἦταν σωστὸ νὰ φροντίσετε νὰ ἐξαλείψετε αὐτὴν τὴν κωμωδία. Καὶ θὰ τὴν ἐξαλείψετε, ἐὰν ἀναγνωρίσετε τὸ παράπτωμά σας, καὶ θὰ τὸ ἀναγνωρίσετε, ἐὰν πεισθεῖτε ὅτι οἱ ἅγιες Γραφές εἶναι ἀληθινές, καὶ θὰ πεισθεῖτε, ἐὰν τις ἀπολαμβάνετε συνεχῶς, καὶ θὰ τις ἀπολαύσετε, ἐὰν μάθετε τὸ βαθύτερο νόημά τους, καὶ θὰ τὸ μάθετε, ἐὰν γίνετε μαθητὲς αὐτῶν ποὺ εἶναι σοφοὶ κατὰ Θεόν, καὶ θὰ καθίσετε κοντὰ τους, ἐὰν ἀποφύγετε τὴν κακία, καὶ θὰ τὴν ἀποφύγετε, ἐὰν φοβηθεῖτε τὶς τιμωρίες ποὺ προβλέπονται ἀπὸ αὐτὴν, καὶ θὰ φοβηθεῖτε, ἐὰν πιστεύ-

στεύετε, πιστεύετε δέ, εἰ ἐκ τῆς τοσαύτης μανίας ἀνενέγκοιτε, ἀνενέγκοιτε δέ, εἰ τοὺς ἀνενεγκότας ζηλώσετε, ζηλώσετε δέ, εἰ τῆς ἀρετῆς ἀντιλάβοισθε, ἀντιλάβοισθε δέ, εἰ βασιλείας ἐρασθείητε, ἐρασθείητε δέ, εἰ τὰ βλέπομενα προσ-  
 5 καιρα εἶναι νομίζετε, νομίζετε δέ, ἂν τὴν οὐδενίαν αὐτῶν καταμάθοιτε, μαθήσεσθε δέ, εἰ τὸ ἐπίκηρον αὐτῶν θεωρήσητε, θεωρήσετε δέ, ἂν ἀδεκάστοις ὀφθαλμοῖς θεάσησθε, θεάσοισθε δέ, εἰ τῶν οὐρανίων ἀνθέξεσθε, ἀνθέξεσθε δέ, εἰ τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν διορατικώτερον κατασκεύασετε,  
 10 κατασκεύασοιτε δέ, εἰ πρὸς τὸ θεῖον συνεχῶς ἀποβλέπειν ἐθίσετε.

**ΡΝΔ'— ΩΦΕΛΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ**

*Περὶ τῆς τοῦ λόγου σαφηνείας καὶ σεμνότητος.*

Τὸ σαφὲς τῷ σεμνῷ κεκραμένον οὐκ ἀσαφὲς τῷ ἀκρο-  
 15 ωμένῳ τὸ λεγόμενον κατασκευάζει.

**ΡΝΕ'— ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

*Ἐγκωμιαστική.*

Ὁ αἰοίδιμος καὶ πάσης εὐφημίας ἄξιος Τιμόθεος ὁ ἀνα-  
 γνώστης οὕτως ὀρθῶς ἐδίδωσεν, ὡς μηδένα δυνηθῆναι εἰ-  
 20 πείν ὅτι ἐθανμάζετο μὲν, οὐκ ἠγαπᾶτο δέ. Τὸ μὲν γὰρ τῷ  
 τῆς ἀρετῆς ἐραῖν, τὸ δὲ τῷ τᾶ φορτικώτερα φεύγειν, ἐξ ἴσης  
 ἐκαρποῦτο, ὅς γε καὶ διὰ τὸ τῆς γνώμης κόσμιον, τῶν μὲν  
 ἠλικιωτῶν πρεσβύτερος, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἠλικιώτης  
 ἐδόκει, τοὺς μὲν νουθετεῖν οἷός τε ὢν, τοῖς δὲ οὐδὲν ἐνδι-  
 25 δούς ἐφ' ὅτῳ διορθώσονται.

**ΡΝΣ'— ΗΣΥΧΙΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ**

Ὅτι τὰ λαμπρὰ κατασκευάσματα κήρυκες σιωπηλοὶ εἰσ-  
 αεὶ καθίστανται τῆς τῶν κατασκευαστῶν πλεονεξίας.

Οἰκίαν μὲν διαφανῆ καὶ θαύματος κρείττονά φασί σε

ετε ὅτι ὑπάρχει Θεός, καὶ θὰ πιστέψετε, ἐὰν συνέλθετε ἀπὸ τὴν τόσο μεγάλη μανία σας, καὶ θὰ συνέλθετε, ἐὰν μιμηθεῖτε ἐκείνους πὺν ἀνένηψαν, καὶ θὰ τοὺς μιμηθεῖτε, ἐὰν ἐπιδοθεῖτε στὴν ἀρετὴ, καὶ θὰ ἐπιδοθεῖτε, ἐὰν ἀγαπήσετε μὲ πόθο τὴ βασιλεία, καὶ θὰ τὴν ἀγαπήσετε μὲ πόθο, ἐὰν θεωρήσετε ὅτι ὅλα τὰ βλεπόμενα εἶναι πρόσκαιρα, καὶ θὰ τὰ θεωρήσετε, ὅταν μάθετε τὴν μηδαμνότητάς τους, καὶ θὰ τὴν μάθετε, ἐὰν ἀντιληφθεῖτε ὅτι εἶναι φθαρτά, καὶ θὰ τὸ ἀντιληφθεῖτε, ἐὰν τὰ κοιτάξετε μὲ ἀνεπηρέαστα τὰ μάτια, καὶ θὰ τὰ κοιτάξετε ἔτσι, ἐὰν προσηλωθεῖτε στὰ οὐράνια, καὶ θὰ προσηλωθεῖτε, ἐὰν καταστήσετε τὸ μάτι τῆς ψυχῆς σας περισσότερο διορατικό, καὶ θὰ τὸ κάνετε, ἐὰν συνηθίσετε νὰ βλέπετε συνεχῶς πρὸς τὸν Θεό.

#### 154.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τὴ σαφήνεια καὶ τὴ σεμνότητα τοῦ λόγου.

“Ὅταν ἡ σαφήνεια ἀναμειγνύεται μὲ τὴ σεμνότητα, κάνει κατανοητὸ στὸν ἀκροατὴ αὐτὸ πὺν λέγεται.

#### 155.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ

Ἐγκωμιαστική.

“Ὁ ἀείμνηστος καὶ ἄξιος κάθε ἐπαίνου ἀναγνώστης Τιμόθεος ἔζησε τόσο σωστά, ὥστε κανεὶς νὰ μὴ μπορεῖ νὰ πεῖ, ὅτι θαυμαζόταν βέβαια, ἀλλὰ δὲν ἀγαπιόταν. Γιατί, μὲ τὸ ὅτι ἀγαποῦσε τὴν ἀρετὴ καὶ ἀπέφευγε τὰ δυσάρεστα, τὰ ἀπολάμβανε ἐξίσου καὶ τὰ δύο, καὶ μάλιστα λόγω τῆς ἀψογῆς γνώμης του στοὺς συνομηλικούς του φαινόταν μεγαλύτερος, ἐνῶ στοὺς μεγαλύτερους συνομηλικούς, καὶ ἔτσι μποροῦσε τοὺς πρώτους νὰ τοὺς νουθετεῖ ὅσο μποροῦσε, καὶ στοὺς ἄλλους νὰ μὴ ὑποχωρεῖ σὲ τίποτε μέχρις ὅτου διορθωθοῦν.

#### 156.– ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΗΣΥΧΙΟ

“Ὅτι τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καθίστανται αἰώνια σιωπηλοὶ κήρυκες τῆς πλεονεξίας τῶν κατασκευαστῶν τους.

Λένε ὅτι κατασκευάσες οἰκία περίλαμπρη καὶ ἀνώτερη ἀπὸ

κατασκευακέναι, τῆς δὲ ψυχῆς ἡμεληκέναι, ὥσπερ τινὸς φανλοτάτου καὶ οὐδαμινού. Ἴσθι τοίνυν μὴ καλῶς βουλευόμενος Ἡ μὲν γὰρ οἰκία τῆς σῆς πλεονεξίας καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις κήρυξ καὶ σιωπῶσα γενήσεται, ἡ δὲ  
5 ψυχὴ τὰς φοβεράς ὑποστήσεται τιμωρίας.

ΡΝΖ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ  
ΕΥΣΤΑΘΙΩ

Πρὶ κρίσεως, καὶ ὅτι, εἰ πάντες οἱ χρησμοὶ καὶ λόγοι  
τοῦ Σωτῆρος, πᾶσαν λογικὴν ὑπερβαίνοντες,  
10 εἰς ἔργον ἤχθησαν, καὶ αὕτη, ἡ κατὰ λόγον,  
πολλῶ μᾶλλον γενήσεται.

Ποῖος χρησμός, ὃ βέλτιστοι, ἡ ποῖος λόγος τοῦ Σωτῆ-  
ρος εἰς ἔργον οὐκ ἐκδέθηκεν, ἵνα καὶ τὸν περὶ τῆς κρίσεως  
παραγράψῃσθε; Εἰ μὲν γὰρ ἐκεῖνοι διέπταισαν, μηδ' οὗτος  
15 πιστευέσθω. Εἰ δὲ πάντες εἰς ἔργον ἐκδεβήκασι, τοῦ χάριν  
τούτῳ πιστεύειν οὐκ ἀξιοῦτε; Τὰ γὰρ γεγενημένα, τῶν ἐσο-  
μένων ἀγγυᾶται τὴν ἔκβασιν. Εἰ δὲ βούλεσθε, συντόμως  
καὶ τινὰς τῶν χρησμῶν (πάντας γὰρ ἴσως οὐ δυνατόν οὐδὲ  
ῥᾶδιον) εἰς μέσον ἀγαγεῖν ἡμᾶς, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι πα-  
20 ραιτησόμεθα. Εἶπεν ἀλώσεσθαι τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐάλω.  
Εἶπε καθαιρεθήσεσθαι τὸν πολυθρύλητον ἐκεῖνον ναόν,  
καὶ γέγονεν. Εἶπε κρατήσῃν τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα, καὶ  
κεκράτηκεν. Εἶπεν ὡς ἔσται αὐτὸς καὶ παισὶ καὶ πατέρων  
αἰδεσιμώτερος, καὶ πατράσι παίδων γλυκύτερος, καὶ γυ-  
25 ναιξὶν ἀνδρῶν ποθεινότερος, καὶ τὸ πρᾶγμα ἠκολούθησεν.  
Εἶπε διασπαρήσεσθαι τοὺς Ἰουδαίους, καὶ καθάπερ δρα-  
πέται τινὲς καὶ μαστιγῖαι πανταχοῦ διεσκορπίσθησαν. Εἶ-  
πε πολεμηθήσεσθαι μὲν τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ νικηθήσεσθαι  
δέ, καὶ σαφῆ καὶ λαμπρὰ ἐν γῆ καὶ θαλάττῃ τὰ τρόπαια  
30 Εἶπε κατάδηλον ποιήσῃν, ὅπερ ἐποίησεν ἡ καταχέασα τοῖς  
ποσὶν αὐτοῦ τὸ μύρον γυνή, καὶ οὐδένα διέλαθεν τὸ γεγο-

θαῦμα, ἀλλὰ παραμέλησες τὴν ψυχὴ σου, σὰν νὰ ἦταν κάποιου τοῦ πλέον φαύλου καὶ τιποτένιου. Μάθε λοιπὸν ὅτι δὲν σκέφτεσαι σωστᾶ. Γιατὶ ἡ οἰκία σου αὐτὴ καὶ στοὺς κατοπινοὺς χρόνους, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ σιωπὴ τῆς, θὰ γίνῃ κήρυκας τῆς πλεονεξίας σου, ἐνῶ ἡ ψυχὴ σου θὰ ὑποστῇ τὶς φοβερὲς τιμωρίες.

157.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ, ΜΑΡΩΝΑ  
ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Γιὰ τὴν κρίση, καὶ ὅτι, ἐὰν ὅλες οἱ προφητεῖες καὶ οἱ λόγοι τοῦ Σωτήρα, πὺ ὑπερβαίνουν κἀθε λογικὴ, πραγματοποιήθηκαν, καὶ αὐτὴ, πὺ εἶναι λογικὴ, πολὺ περισσότερο θὰ πραγματοποιηθεῖ.

Ποιὰ προφητεία, φίλτατοι, ἢ ποιὸς λόγος τοῦ Σωτήρα δὲν πραγματοποιήθηκε, ὥστε νὰ διαγράψετε καὶ τὸν λόγο του γιὰ τὴν κρίση; Γιατί, ἐὰν ἐκεῖνοι διαψεύσθηκαν, νὰ μὴ πιστεύεται οὔτε αὐτός. Ἐφόσον ὅμως ὅλοι πραγματοποιήθηκαν, γιὰ ποιὸ λόγο δὲν δέχεσθε νὰ πιστέψετε καὶ σ' αὐτόν; Γιατί, ἐκεῖνα πὺ ἔγιναν, ἐγγυῶνται τὴν πραγματοποίησιν καὶ αὐτῶν πὺ θὰ συμβοῦν. Ἐὰν ὅμως θέλετε νὰ σᾶς παρουσιάσω μὲ συντομία καὶ μερικὲς ἀπὸ τὶς προρρήσεις του (γιατὶ ὅλες ἴσως δὲν εἶναι δυνατόν, οὔτε εὐκόλο), οὔτε καὶ αὐτὸ θ' ἀποφύγω νὰ τὸ κάνω. Εἶπε ὅτι θὰ κυριευθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ κυριεύθηκαν. Εἶπε ὅτι θὰ γκρεμιστεῖ ὁ πολυθρῦλητος ἐκεῖνος ναὸς, καὶ ἔγινε. Εἶπε ὅτι θὰ ἐπικρατήσῃ τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα, καὶ ἐπικράτησε. Εἶπε ὅτι αὐτός θὰ γίνῃ καὶ στὰ παιδιὰ πῖο σεβαστὸς ἀπὸ τοὺς πατέρες τους, καὶ στοὺς πατέρες πῖο γλυκὸς ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους, καὶ στὶς γυναῖκες πῖο ποθητὸς ἀπὸ τοὺς ἄνδρες τους, καὶ ἔγινε αὐτὸ πραγματικὸτητα. Εἶπε ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θὰ διασκορπισθοῦν, καὶ διασκοπρίσθηκαν παντοῦ σὰν κάποιοι δραπέτες καὶ ἔλεεινοί. Εἶπε ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ πολεμηθεῖ βέβαια, ἀλλὰ δὲν θὰ νικηθεῖ, καὶ εἶναι φανερὰ καὶ λαμπρὰ στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα τὰ τρόπαια. Εἶπε ὅτι θὰ κάνει ὀλοφάνερο ἐκεῖνο πὺ ἔκανε ἡ γυναῖκα πὺ ἔχυσε στὰ πόδια του τὸ μύρο, καὶ

νός. Εἶπεν ὅτι, ὅσῃν ἥλιος ἐφορᾷ γῆν, τοσαύτην καὶ τὸ κήρυγμα καταλήψεται, καὶ κατείληφεν. Οὐκ ἔστι γὰρ ἔθνος, οὐκ ἐσχατιά, τούτου ἀνήκοος. Εἶπε ποιήσῃν τοὺς ἀλιεῖς τῶν ἰχθύων ἀλιεῖς ἀνθρώπων, καὶ ἕως νῦν ἡ σαγήνη  
 5 θηρᾷ. Προεῖπε τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, καὶ πεπλήρωται. Εἶπε τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν, καὶ γέγονεν. Ἄλλ' εἰ πάντας τοὺς χρησμοὺς εἰς μέσον ἀγαγεῖν πειράσσομαι, οὐδ', εἰ παύσασθαι βουλοίμην, δυναίμην.

Ὁ τοίνυν ταῦτα πάντα εἰρηκῶς καὶ εἰς τέλος ἀγαγών,  
 10 οὗτος περὶ τῆς ἐπιφανεστάτης ἑαυτοῦ δευτέρας παρουσίας καὶ ἀδεκάστου κρίσεως εἰρηκῶς, οὐ πιστευθήσεται; Καὶ τίς ἀνέξεται τῶν νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιρῶντων; Εἰ μὲν γὰρ ἐκεῖνοι οἱ χρησμοὶ εἰς ἔργον οὐκ ἐκβεβήκασι, μὴδ' οὗτος πίστεως ἀξιούσθω. Εἰ δὲ πάντες τέλος  
 15 εἰλήφασιν τὸ προσῆκον, δι' ἣν αἰτίαν οὗτος μόνος ἀπιστεῖται, οὐδὲ τοῦτο δὲ παραλελείψεται, οὐ μικρὸν ὄν, ἀλλὰ παρ' ἐμοὶ κριτῆ καὶ μέγιστον ὄν; Ὅτι, εἰ ἐν οἷς ἠπίστησαν οἱ τοῦ κόσμου σοφοί, τέλος αἴσιον ἐπήγαγεν, δι' ἣν αἰτίαν ἀπιστεῖται; Τὸ μὲν τὴν θεῖαν φύσιν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς κατα  
 20 βῆναι πράγματα, καὶ τοσαύτην οἰκονομίαν ἐργάσασθαι, καὶ σημεῖα τοιαῦτα καινουργῆσαι, καὶ τὰ πάθη διὰ πάθους ἰάσασθαι καὶ τὸν θάνατον διὰ θανάτου θανατῶσαι, ἀπιστούμενον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν ἔλαβεν. Οὐ γὰρ ἄν, εἰ ἄνθρωπος ψιλὸς ἦν, μετὰ θάνατον πάντας  
 25 ἄν ἐχειρώσατο, καὶ μυρίων θεῶν ἔσμοὺς ἐκ τῆς οἰκουμένης ἐξήλασεν, καὶ τὰ διαβόητα χρηστήρια ἐπεστόμισε, καὶ ἀλιεῖς παιδευτὰς τῆς ὑφ' ἡλίῳ ἐχειροτόνησε, καὶ τὰ ἀνήμερα καὶ ἀπάνθρωπα φύλα ἐτιθάσευσεν. Τὸ δὲ κρίσιν ἔσεσθαι προειπών, ὁμολογούμενον πράγμα παρὰ τοῖς πλείστοις  
 30 καὶ ἐνδοξοτάτοις τῶν σοφῶν, καὶ δίκαιον ὄν καὶ ἀκόλουθον, καὶ λογικοῖς πρόπον, καὶ τῇ θεῖα προνοίᾳ ἀρμόττον, καὶ περὶ τῶν τῆδε δοκούντων πολλοῖς ἀνωμάλως γίνε-

τὸ γεγονός δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴ κανενός. Εἶπε ὅτι τὸ κήρυγμά του θὰ κυριέψει ὅλη τὴ γῆ πού φωτίζει ὁ ἥλιος, καὶ τὴν κυρίειψε. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἔθνος, οὔτε ἄκρη τοῦ κόσμου, πού δὲν τὸ ἄκουσε. Εἶπε ὅτι θὰ κάνει τοὺς ἄλιεις τῶν ψαριῶν, ἄλιεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ μέχρι τώρα τὸ δίχτυ συλλέγει ψάρια. Προεἶπε τὴ σταῦρωση καὶ τὸν θάνατό του, καὶ ἐκπληρώθηκε. Εἶπε τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἀνάληψή του, καὶ ἔγινε. Ἀλλά, ἐὰν προσπαθήσω ν' ἀναφέρω ὅλες τοὺς προφητικὸς λόγους, καὶ νὰ ἤθελα νὰ σταματήσω, δὲν θὰ μπορούσα.

Αὐτὸς λοιπὸν πού ἔχει πεῖ ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ πραγματοποιίησε, αὐτὸς μιλώντας γιὰ τὴν ἔνδοξη δευτέρα παρουσία του καὶ γιὰ τὴν ἀδέκαστη κρίση, δὲν θὰ γίνεи πιστευτός; Καὶ ποιὸς θὰ τὸ ἀνεχθεῖ αὐτὸ ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν στεροῦνται νοῦ καὶ σύνεση; Γιατὶ, ἐὰν οἱ προφητεῖες ἐκεῖνες δὲν εἶχαν πραγματοποιηθεῖ, οὔτε καὶ αὐτὴ νὰ πιστεύεται. Ἐφόσον ὅμως ὅλες εἶχαν τὸ τέλος πού ἔπρεπε, γιὰ ποιὸ λόγο δὲν γίνεται πιστευτό, ὅτι καὶ αὐτὴν δὲν θὰ τὴν παραλείψει, ἀφοῦ δὲν εἶναι μικρὴ, ἀλλὰ, κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι καὶ πάρα πολὺ μεγάλη; Γιατὶ, ἐὰν πρόσθεσε αἴσιο τέλος σὲ ἐκεῖνα πού δὲν πίστεψαν οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου, γιὰ ποιὸ λόγο δὲν γίνεται πιστευτὴ αὐτὴ; "Ὅτι βέβαια ἡ θεία φύση κατέβηκε στὰ δικὰ μας πράγματα, καὶ ἔκανε τόσες ἐνέργειες καὶ τόσο παράδοξα θαῦματα, καὶ θεράπευσε τὰ πάθη μὲ τὸ πάθος ἐκείνου, καὶ θανάτωσε τὸν θάνατο μὲ τὸν θάνατό του, ἐπειδὴ δὲν γινόταν πιστευτό, ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Γιατὶ, ἂν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος, δὲν θὰ τοὺς νικουῖσε ὅλους μετὰ τὸν θάνατό του, οὔτε θὰ ἔδιωχνε ἀπὸ τὴν οἰκουμένη τὰ μύρια πλήθη τῶν θεῶν, οὔτε θὰ ἀποστόμωνε τὰ διαβόητα μαντεῖα καὶ θὰ χειροτονουῖσε ψαράδες ὡς δασκάλους τῆς ὑψηλίου, οὔτε καὶ θὰ δάμαζε τὰ ἀνήμερα καὶ ἀπάνθρωπα φύλα. Προλέγοντας λοιπὸν ὅτι θὰ γίνεи κρίση, πράγμα πού ὁμολογεῖται ἀπὸ τοὺς περισσότερους καὶ ἐνδοξότατους σοφούς, καὶ εἶναι καὶ δίκαιο καὶ ἐπόμενο καὶ ταιριάζει στοὺς λογικούς, καὶ ἀρμόζει στὴ θεία πρόνοια, καὶ δίνει ἀπάντηση γιὰ τὰ πράγματα πού σὲ

σθαι πραγμάτων ἀπολογούμενον, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπιστεῖται. Εἰ γὰρ τὰ ἀπιστούμενα ἐξέβη, ποία μηχανῆ τὸ πιστευόμενον οὐκ ἐκθήσεται; Εἰ γὰρ ἐν οἷς διηνέχθη, οὐκ ἠλέγχθη, ἐν ᾧ συνηνέχθη, πίστεως ἄξιος ἂν εἴη. Εἰ γὰρ τὰ  
 5 λογικὴν ὑπερβαίνοντα ζήτησιν γέγονε, τὸ κατὰ λόγον πολλῶ μᾶλλον γενήσεται. Τῶν γὰρ ὑπὲρ λόγον γεγενημένων, τὸ εὐλογον καὶ ἀκόλουθον συμβήσεται.

ΡΗΗ'— ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

Τῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου, εἰς τὸ εἰρημένον,

10

«Ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας».

Οὐ συνάδει, ᾧ βέλτιστοι, ἀλλὰ καὶ κομιδῆ ἀπάδει τῶ ὑφ' ὑμῶν νενοημένῳ τὸ θεῖον γραφεῖον. Ὑμεῖς γὰρ ἔφαττε ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης τὴν γλῶτταν κινεῖσθαι καὶ συνταράττεσθαι, τὸ δ' ἱερὸν λόγιον τούναντίον φάσκει, ὑπὸ τῆς γλώτ-  
 15 τῆς συγχεῖσθαι τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. Τροχοειδῆς γὰρ ὁ χρόνος εἰς ἑαυτὸν ἀνακυκλούμενος. Οὐδὲ δὲ οἶον αὐτῆς ἀκοῦσαι τῆς Γραφῆς. Τί οὖν φησιν; «Ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, φλογίζουσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ σπιλοῦσα τὸν τροχὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν». Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὁ  
 20 τροχὸς σπιλοῖ τὴν γλῶτταν, ἀλλ' «ἡ γλῶττα τὸν τροχόν», τὸν τροχοειδῆ δηλονότι χρόνον. Τὴν γὰρ προαίρεσιν αἰτιᾶται καὶ τὴν προπέτειαν ἀναστέλλει, ὑφ' οἷς ὁ βίος ἡμῶν ἐκτραχύνεται καὶ μυρίαὶ ἀνωμαλίαις ὑποπίπτει. Διὸ καὶ ἐπήγαγε «Καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης». Οὐκ ἂν τοῦ-  
 25 το προσθεῖσα, εἴ γε ἄκουσα ἡ γλῶττα ἐκινεῖτο. Ὅτι δὲ τροχὸν τὸν χρόνον ἐκάλεσε, διὰ τὸ τροχοειδὲς καὶ κυκλικὸν σχῆμα (εἰς ἑαυτὸν γὰρ ἀνελίττεται), ἐγγυᾶται ὁ Μελωδός, στέφανον αὐτὸν καλέσας καὶ εἰπὼν πρὸς τὸν Θεόν «Εὐ-



πολλοὺς φαίνεται ὅτι γίνονται ἀνώμαλα ἐδῶ, δὲν γνωρίζω γιατί δὲν γίνεται πιστευτό. Γιατί, ἐὰν ἐκεῖνα ποὺ δὲν πιστεύονταν πραγματοποιήθηκαν, μὲ ποιὰ ἐπινόηση αὐτὸ ποὺ πιστεύεται δὲν θὰ συμβεῖ; Ἐὰν λοιπὸν σὲ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε διαφορὲς, δὲν ἐλέγθηκε γι' αὐτὰ, σ' αὐτὸ ποὺ συμφώνησε, εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνει πιστευτὸς. Γιατί, ἐφόσον ἐκεῖνα ποὺ ξεπερνοῦν τὴ λογικὴ ἔρευνα ἔχουν γίνει, πολὺ περισσότερο θὰ γίνει αὐτὸ ποὺ εἶναι λογικὸ. Ἄφοῦ δηλαδὴ τὰ παράλογα ἔχουν γίνει, θὰ γίνει καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι λογικὸ καὶ ἐπακόλουθο.

### 158.- ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Ἐκ τῆν ἐπιστολῆ τοῦ Ἰακώβου, ποὺ λέγει·  
«Ἡ γλῶσσα εἶναι φωτιά, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας».

Δὲν συμφωνεῖ, φίλτατοι, ἀλλὰ καὶ διαφωνεῖ ἡ ἀγία Γραφή πολὺ μὲ αὐτὸ ποὺ ἐννοεῖτε ἐσεῖς. Γιατὶ σεῖς εἶπατε, ὅτι ἡ γλῶσσα κινεῖται καὶ συνταράσσεται ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη, ἐνῶ ὁ ἱερός λόγος λέγει τὸ ἀντίθετο, ὅτι ἀπὸ τὴ γλῶσσα γεμίζει ἀπὸ συγχύσεις ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας. Γιατὶ ὁ χρόνος μοιάζει μὲ τροχὸ ποὺ ἐπανέρχεται περιοδικὰ στὸν ἑαυτὸ του. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο νὰ ἀκούσουμε τὴν ἴδια τὴ Γραφή. Τί λέγει λοιπὸν αὐτή; «Ἡ γλῶσσα ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη μας εἶναι ἐκείνη ποὺ φλογίζει ὅλο τὸ σῶμα καὶ μολύνει τὸν τροχὸ τῆς ζωῆς μας»<sup>97</sup>. Δὲν εἶπε δηλαδὴ, ὅτι ὁ τροχὸς μολύνει τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ «ἡ γλῶσσα τὸν τροχὸ», δηλαδὴ τὸν χρόνο ποὺ ἔχει κυκλικὴ μορφή. Κατηγορεῖ δηλαδὴ τὴν προαίρεση καὶ σταματᾷ τὴν αὐθάδεια, ἀπὸ τὰ ὅποια ἡ ζωὴ μας σκληρύνεται καὶ πέφτει σὲ μύριες ἀνωμαλίες. Γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε· «Καὶ φλογίζεται ἀπὸ τὴ γέεννα»<sup>98</sup>. Δὲν θὰ τὸ πρόσθετε αὐτό, ἐὰν ἡ γλῶσσα ἐκινεῖτο χωρὶς νὰ τὸ θέλει. Ὅτι βέβαια τὸν χρόνο τὸν ὀνόμασε τροχὸ ἐξαιτίας τοῦ τροχοειδοῦς καὶ κυκλικοῦ σχήματός του (γιατὶ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του), τὸ βεβαιώνει ὁ Ψαλμωδός, ὁ ὅποιος τὸν ὀνόμασε στεφάνι, καὶ εἶπε στὸν Θεὸ· «Θὰ εὐλογῆσεις τὸ στεφάνι

98. Ὁπ. π.

λογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου». Κάνταῦθα γὰρ ἀπὸ τοῦ κυκλικοῦ σχήματος στέφανος εἰκότως ὁ χρόνος ὠνόμασται. Εἰ τοίνυν βουλευσθε γέλωτα μὴ ὀφλισκάνειν, μὴ τὸ ἐναντίον τοῖς οἰκείοις βουλήμασι  
5 λόγιον ὡς συναῖδον προφέρετε, ἀλλὰ μυρίοις χαλινοῖς τὴν γλῶσσαν ἄγχετε.

**ΡΝΘ'— ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ**

᾽Οτι, ὁ τὰ βιωτικά ἀρνούμενος καὶ εἰς τὸν τῆς θείας φιλοσοφίας ἀγῶνα ἀποδύμενος, τῆς θείας συμπραττούσης ῥοπῆς, ἀναρρήσεων καὶ στεφάνων τεύξεται.  
10

Ἡ μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον τῶν σῶν φίλων ἦσθημεν, ὅτι ἡ σύνεσις, τοῖς βιωτικοῖς χαίρειν φράσασα, εἰς τὸν τῆς θείας φιλοσοφίας ἀπεδύσατο ἀγῶνα. Καὶ πιστεύομεν ὡς τῆς θείας συμπραττούσης ῥοπῆς, καὶ ἀναρρήσεων καὶ στεφάνων τεύξεται.  
15

**ΡΕ'— ΝΕΙΑΩ**

᾽Οτι χρῆ, ἐλέου καὶ συγγνώμης τυχόντες, τὴν εὐεργεσίαν αἰδούμενοι, κακίας μὲν ἀπέχεσθαι, ἀρετῆς δὲ ἀντέχεσθαι.

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν ἐφόδιον ποιουμένων κακίας. Δέον γὰρ τοσαύτης χρηστότητος πολιτευομένης, τὴν κακίαν μὴ αὖξασθαι, ἀλλ' ἐλέου καὶ συγγνώμης τυχόντας, τὴν εὐεργεσίαν αἰδουμένους, κακίας μὲν ἀπέχεσθαι, ἀρετῆς δὲ ἀντέχεσθαι. Οἱ δὲ τολμῶσιν ἀτόλμητα. Ἰστωσαν οὖν, ὡς οὐ διαφεύξονται τὴν δίκην τὸ  
25 γὰρ θεῖον λόγιον βοᾷ· «Αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

**ΡΞΑ'— ΑΦΡΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

᾽Οτι δεῖ, γυμνοὶ πάσης φροντίδος εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀρετῆς ἀναβαίνοντες, τοὺς περὶ ψυχῆς ἀγῶνας ἀγωνίζεσθαι.

30 Εἰ καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα,

99. Ψαλμ. 64, 12.

1. Ρωμ. 2, 6.

τοῦ χρόνου τῆς καλωσύνης σου»<sup>99</sup>. Γιατί καὶ ἐδῶ ἀπὸ τὸ κυκλικὸ σχῆμα του, δικαιολογημένα ὁ χρόνος ὀνομάσθηκε τροχός. Ἐὰν λοιπὸν θέλετε νὰ μὴ γελοιοποιεῖστε, νὰ μὴ ἀναφέρετε τὸ ρητὸ πού εἶναι ἀντίθετο μὲ τὶς σκέψεις σας, σὰν νὰ συμφωνεῖ, ἀλλὰ νὰ συγκρατεῖτε τὴ γλῶσσα σας μὲ μύρια χαλινάρια.

#### 159.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΩΡΙΩΝΑ

“Οτι, ἐκεῖνος πού ἀρνεῖται τὰ βιωτικά καὶ ἐπιδίδεται στὸν ἀγώνα τῆς θείας φιλοσοφίας, μὲ τὴ θεία βοήθεια καθίσταται ἄξιος ἀνακηρύξεων καὶ στεφάνων.

Λίγο-πολύ, ἔμαθα ἀπὸ τοὺς φίλους σου, ὅτι ἡ φρόνησή σου, ἀφοῦ ἀπαρνήθηκε καὶ ἐγκατέλειψε τὰ βιωτικά, ἐπιδόθηκε στὸν ἀγώνα τῆς θείας φιλοσοφίας. Καὶ πιστεύω, ὅτι μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπιτύχει καὶ ἀνακηρύξεις καὶ στεφάνια.

#### 160.- ΣΤΟΝ ΝΕΙΛΟ

“Οτι πρέπει, ἔχοντας δεχθεῖ εὐσπλαγχνία καὶ συγγνώμη, σεβόμενοι τὴν εὐεργεσία, νὰ ἀπάχουμε ἀπὸ τὴν κακία, καὶ νὰ ἀφοσιωνόμαστε στὴν ἀρετή.

Πολλές φορές ἀπόρησα γιὰ ἐκείνους πού τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ τὴν κάνουν ἐφόδιο τῆς κακίας. Γιατί πρέπει, ἐπειδὴ ἀπολαμβάνουν σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ αὐξάνεται ἡ κακία τους, ἀλλὰ, ἔχοντας δεχθεῖ τὴν εὐσπλαγχνία καὶ τὴ συγγνώμη του, σεβόμενοι τὴν εὐεργεσία, νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν κακία, καὶ νὰ ἀφοσιώνονται στὴν ἀρετή. Αὐτοὶ ὅμως διαπράττουν μὲ θράσος τὰ ἀτόλμητα. Ἐὰν γνωρίζουν λοιπὸν, ὅτι δὲν θὰ ξεφύγουν τὴν τιμωρία, γιατί ἡ ἁγία Γραφή φωνάζει: «Αὐτὸς θὰ ἀνταποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του»<sup>1</sup>.

#### 161.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΦΡΑΣΙΟ

“Οτι πρέπει, ἀνεβαίνοντας στὸ στάδιο γυμνοὶ ἀπὸ κάθε φροντίδα, νὰ ἐπιδιδόμαστε στοὺς ἀγῶνες τῆς ψυχῆς.

Ἐὰν καὶ ἡ δική μας πάλη δὲν διεξάγεται πρὸς τὴ σάρκα καὶ

ἀλλ' οὖν γε ἀπὸ τῶν παλαιόντων πρὸς αἷμα καὶ σάρκα  
 διδακτέον τοὺς νόμους τοὺς ἀθλητικούς. Ὡσπερ οὖν ἐκεῖ-  
 νοι οὐ μόνον ἀποδυσάμενοι (ἀρχὴ γὰρ τοῦ ἀγωνίσασθαι,  
 τὸ ἀποδύσασθαι), ἀλλὰ καὶ ἀποκειράμενοι τὴν κόμην καὶ  
 5 ἀλειψάμενοι ἐλαίῳ, ἵνα μὴτε ληφθεῖεν ταῖς θριξίν, ἀλλὰ  
 καὶ ὀλισθησαὶ παρασκευάσωσι διὰ τοῦ ἐλαίου τοῦ ἀντιπά-  
 λου τὰς χεῖρας, οὕτως ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωροῦσιν, οὕτω καὶ  
 ἡμεῖς, εἴ γε στεφανῖται γενέσθαι ποθοῦμεν, ἀποδυσάμενοι  
 τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ τὸ  
 10 ἔξωθεν ἀποκειράμενοι, καὶ εἰς ἐλεημοσύνας καταναλώ-  
 σαντες, γυμνοὶ πάσης φροντίδος καὶ ἀχίτωνες εἰς τὸ στά-  
 διον τῆς ἀρετῆς ἀναβῶμεν, τὰ περὶ ψυχῆς Ὀλύμπια ἀγω-  
 νισάμενοι. Εἰ δέ, μηδὲν τούτων δρῶντες, νομίζομεν καὶ  
 ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἐναθρονόμεθα ἐπὶ τούτῳ, πρῶτον μὲν  
 15 κἀνταῦθα παρὰ τῶν ἐχεφρόνων γελασθησόμεθα, ἔπειτα δὲ  
 κἀκεῖσε ἀκριδῶς εἰσόμεθα, ὅτι ἑαυτοὺς παρελογισάμεθα,  
 ὅταν, μὴ μόνον ἀστεφάνωτοι, ἀλλὰ καὶ δίκας ὑφέξοντες  
 ἀπαγώμεθα.

ΡΕΒ'— ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

20 Ὅτι χρὴ καθαρὰν κακηγορίας τὴν γλῶτταν  
 διατηρεῖν.

Ἐπειδὴ γέγραφας θαυμάζειν, ὅπως τὸ ἱεράσθαι Ζώ-  
 σιμον, τὸν δοκοῦντα εἶναι πρεσβύτερον, δεινὸν ὄν, οὐ δει-  
 νὸν εἶναι δοκεῖ τῶ παρανόμως αὐτὸν χειροτονήσαντι, φή-  
 25 σαιμι, ὅτι αὐτὸς μὲν ἀπὸ μισοπονήρου καὶ φιλαγάθου  
 τρόπου δικαίως ἀγανακτεῖς (οὐδεὶς γὰρ πρὸς τοῦτο ἀν-  
 τερεῖ), ἐγὼ δέ σοι κἀκεῖνο παραινέσαι δίκαιον ᾤηθην, κα-  
 θαρὰν κακηγορίας τὴν γλῶτταν διατηρῆσαι. Εἰ γὰρ κἀ-  
 κεῖνος μυρίων, ὡς γέγραφας, ἐστὶν ἄξιος θανάτων, μηδὲ  
 30 τῇ τιμῇ βελτιωθείς, ἀλλ' ὄπλῳ κακίας τῇ ἱερωσύνῃ χρησά-

τὸ αἶμα<sup>2</sup>, ἀλλὰ βέβαια ἀπὸ ἐκείνους ποὺ παλεύουν μὲ αἶμα καὶ σάρκα, πρέπει νὰ διδάξουμε τοὺς νόμους τοὺς ἀθλητικούς. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνοι, ὄχι μόνο ἀφοῦ πρῶτα γδυθοῦν (γιατὶ τὸ γδύσιμο ἀποτελεῖ ἀρχὴ τῆς συμμετοχῆς σὲ ἀγώνα), ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ κουρέψουν τὰ μαλλιά τους καὶ ἀλειφθοῦν μὲ λάδι, γιὰ νὰ μὴ πιαστοῦν ἀπὸ τὰ μαλλιά, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ κάνουν μὲ τὸ λάδι νὰ γλυστρήσουν τὰ χέρια τοῦ ἀντιπάλου, ἔτσι προχωροῦν στὸν ἀγώνα, ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἐὰν φυσικὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ γίνουμε στεφανηφόροι, ἀφοῦ ἀποβάλλουμε τὸν παλιό μας ἄνθρωπο, μαζὶ μὲ τὶς πράξεις του, καὶ ἀποκόψουμε ὅλα τὰ ἀπ' ἔξω καὶ τὰ δαπανήσουμε σὲ ἐλεημοσύνες, γυμνοὶ ἀπὸ κάθε φροντίδα καὶ χωρὶς χιτώννα, ὡς ἀνεβοῦμε στὸ στάδιο τῆς ἀρετῆς, γιὰ νὰ ἀγωνισθοῦμε στοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες τῆς ψυχῆς. Ἐὰν ὅμως, χωρὶς νὰ κάνουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, νομίζουμε ὅτι καὶ ἀγωνιζόμαστε, καὶ καμαρώνουμε γι' αὐτό, κατὰ πρῶτον θὰ χλευασθοῦμε ἐδῶ ἀπὸ τοὺς μυαλωμένους, καὶ ἔπειτα θὰ γνωρίσουμε ἐκεῖ μὲ ἀκρίβεια, ὅτι ἐξαπατήσαμε τὸν ἑαυτό μας, ὅταν θὰ ὀδηγούμαστε, ὄχι μόνο ἀστεφάνωτοι, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τιμωρηθοῦμε.

#### 162.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Ἔστι πρέπει νὰ διατηροῦμε τὴ γλῶσσα μας καθαρὴ ἀπὸ τὶς κακολογίες.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες ὅτι ἀπορεῖς πού, ἐνῶ εἶναι φοβερὸ τὸ νὰ εἶναι ἱερωμένος ὁ Ζώσιμος, ὁ ὁποῖος νομίζει πῶς εἶναι πρεσβύτερος, δὲν θεωρεῖ ὅτι εἶναι φοβερὸ ἐκεῖνος ποὺ τὸν χειροτόνησε παράνομα, θὰ σοῦ πῶ, ὅτι σὺ βέβαια, ἐξαιτίας τοῦ μίσους ποὺ ἔχεις πρὸς τὴν κακία καὶ τῆς φιλάγαθης διάθεσός σου, δίκαια ἀγανακτεῖς (γιατὶ κανένας δὲν θὰ ἔχει ἀντίρρηση γι' αὐτό), ἐγὼ ὅμως θεώρησα καλὸ νὰ σὲ συμβουλέψω καὶ τοῦτο, νὰ διατηρῆσαι τὴ γλῶσσα σου καθαρὴ ἀπὸ τὶς κακολογίες. Γιατί, ἂν καὶ ἐκεῖνος, ὅπως ἔγραψες, εἶναι ἄξιος μυρίων θανάτων, ἀφοῦ οὔτε μὲ τὴν τιμὴ ποὺ τοῦ ἔγινε βελτιώθηκε, ἀλλὰ χρη-

2. Ἐφ. 6, 12.

μενος καὶ τολμῶν τὰ ἀτολμητα, διὸ καὶ παρὰ τοῦ ἀδεκά-  
 στου κριτοῦ, εἰ μὴ γνωσιμαχήσειε, σφοδρότατας ἀπαιτη-  
 θήσεται δίκας (οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός), ἀλλ' οὖν τὸ σαι-  
 τοῦ στόμα μιαίνειν οὐκ εἴης δίκαιος, τὰς μιαρὰς ἐκείνου  
 5 πρῶξις ἐκκωμωδῶν.

ΡΕΓ'— ΙΩΑΝΝΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ φιλοσοφίας.

Εἰ ἐρεθίζει σε πρὸς μάχην ὁ σὸς διάδικος, ἄμεινον μὲν  
 μὴ ἀποκρίνασθαι. Εἰ δὲ τοῦθ', ὡς φῆς, ἀδύνατόν σοι καθέ-  
 10 στηκεν, ἄκρωσ φιλοσοφῆσαι μὴ προσηρημένω, κέρασον τῇ  
 φιλοσοφίᾳ τὸν ἔλεγχον, λέγων τὰ τοῦ ῥήτορος πρὸς αὐτόν.  
 Φοβοῦμαι μὴ τὰ προσήκοντα περὶ σοῦ λέγων, εἰς οὐ προ-  
 σήκοντας ἐμαυτῶ ἐμπέσω λόγους. Οὕτω γὰρ καὶ φιλοσο-  
 φήσεις μετρίως, κακέϊνον (εἰς) δίκας εἰσπράξῃ.

15

ΡΕΔ'— ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

ἽΟτι ἐκ τῆς ἡμετέρας ῥαθυμίας ὁ διάβολος ἔχει  
 τὰς ἀφορμὰς τῆς ἰσχύος.

Αὐτὸς μὲν ἔφης θαυμάζειν λίαν, ὅπως ὁ διάβολος τοὺς  
 πλείστους τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ τὸ ἐκνευρισθῆναι, χει-  
 20 ροῦται, ἐγὼ δὲ τοῦτ' οὐ θαυμάζω, εἰ ἀγρυπνῶν ὁ μιαρὸς  
 ἐκεῖνος καὶ μηδένα καιρὸν μηδὲ ὥραν παραλείπων, ἡμῶν  
 ῥαθυμούντων καὶ κοιμωμένων περιγίνεται. Συναπολέσαι  
 μὲν γὰρ ἑαυτῶ τοὺς ἠττηθέντας δυνήσεται, βασιλεῦσαι δὲ  
 τὴν πρώτην βασιλείαν, τὴν ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως ἀνα-  
 25 τραπεῖσαν, οὐκ ἂν δυνηθείη. Τοῦναντίον γὰρ ἂν ἦν θαυ-  
 μαστόν, εἰ μηδὲν ποιοῦντες ἡμεῖς, ὧν τοῖς τροπαιούχοις  
 προσήκει, τοῦ πάντα καθ' ἡμῶν κινουῦντος περιῆμεν. Τὸ

σιμοποίησε τὴν ἱερωσύνην σὰν ὄπλο κακίας, καὶ τολμᾷ μὲ θράσος αὐτὰ πού εἶναι φοβερά, γι' αὐτὸ καί, ἂν δὲν ἀναγνωρίσει τὴν πλάνη του, θὰ τιμωρηθεῖ αὐστηρότατα ἀπὸ τὸν ἀδέκαστο κριτὴ (γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄδικος), ἀλλὰ καὶ σὺ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ μολύνεις τὸ στόμα σου, διακωμωδώντας τὶς βέβηλες πράξεις ἐκείνου.

### 163.— ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΙΩΑΝΝΗ

Γιὰ τὴ φιλοσοφία.

Ἐὰν σὲ προκαλεῖ σὲ μάχη ὁ διάδικός σου, εἶναι καλύτερα βέβαια νὰ μὴ ἀνταποκριθεῖς. Ἐὰν ὅμως αὐτό, ὅπως λές, σοῦ εἶναι ἀδύνατο, ἐπειδὴ δὲν ἔχεις τὴν προῖθησιν νὰ ἀντιμετωπίσεις τὸ πρᾶγμα μὲ ἀπόλυτη φιλοσοφικότητα, ἀνάμειξε στὴ φιλοσοφικὴ σκέψη τὸν ἔλεγχο, λέγοντάς του αὐτὰ πού θὰ ἔλεγε ὁ δικηγόρος σ' αὐτὸν· Φοβᾶμαι μήπως, λέγοντάς σου αὐτὰ πού ταιριάζουν σὲ σένα, πῶ λόγια πού δὲν ταιριάζουν σὲ μένα. Γιατὶ ἔτσι καὶ σὺ θὰ δείξεις τὴ φιλοσοφικότητα πού πρέπει, καὶ ἐκεῖνος θὰ τιμωρηθεῖ.

### 164.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ

Ἔστι ἀπὸ τὴ δική μας ραθυμία ἀντλεῖ ὁ διάβολος τὰ μέσα τῆς δυνάμεώς του.

Σὺ βέβαια εἶπες ὅτι ἀπορεῖς πολὺ, πῶς ὁ διάβολος αἰχμαλωτίζει τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους καὶ μετὰ τὴν ἀποδυνάμωσίν του, ἐγὼ ὅμως δὲν ἀπορῶ γι' αὐτό, ἐὰν ἐκεῖνος ὁ μιαρός, ἀγρυπνώντας διαρκῶς καὶ μὴ ἀφήνοντας καμμιά εὐκαιρία καὶ ὥρα, μᾶς κατακυριεύει ὅταν ἐμεῖς μένουμε ράθυμοι καὶ κοιμώμαστε. Γιατὶ θὰ μπορέσει βέβαια νὰ ὀδηγήσει στὴν ἀπώλεια μαζί μὲ τὸν ἑαυτὸ του ἐκείνους πού θὰ νικηθοῦν, δὲν θὰ μπορέσει ὅμως νὰ ἐπανιδρύσει τὴν πρώτη βασιλεία του, ἣ ὁποία ἀνατράπηκε ἀπὸ τὴ θεία δύναμη. Γιατὶ τὸ ἀντίθετο θὰ ἦταν ἄξιον ἀπορίας, ἂν ἐμεῖς, ἐνῶ δὲν κάνουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ταιριάζουν στοὺς νικητὲς, νικοῦμε αὐτὸν πού κινεῖ τὰ πάντα ἐναντίον

γὰρ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων συστρατεύεσθαι τῷ  
 ἐχθρῷ κατὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ διὰ τοῦτο περιφανῶς τὴν  
 ἤτταν συμβαίνειν, καίτοι ἀληθὲς ὄν, παρήσω, μὴ λίαν πι-  
 κρὸν ὀφθείη τοῖς τοῦτο δρωσιν. Ὅταν οὖν καὶ ἐξ οἰκείας  
 5 ῥαθυμίας πίπτωμεν, καί, ἐκ τοῦ ἐκεῖνον πάντα τὰ ὑπὲρ ἡ-  
 μῶν ὀφείλοντα εἶναι, καθ' ἡμῶν μηχανᾶσθαι, ὑποσκελιζώ-  
 μεθα, καὶ ἐκ τοῦ τοὺς ἀδελφούς τοὺς ἡμετέρους ἐκείνῳ μὲν  
 συστρατεύεσθαι, καθ' ἡμῶν δὲ ὀπλίζεσθαι, σκανδαλίζόμε-  
 θα, δι' ἣν αἰτίαν θαυμάζεις εἰ ἠττώμεθα; Εἰ δὲ φαίης, Τί  
 10 οὖν ποιητέον; ἀποκρινοῦμαι, ὅτι, Ἐπειδὴ, εἰ καὶ πέπτωκεν  
 ὁ διάβολος, ἀλλ' ὅμως ἀπερισκέπτως θρασύνεται, ἀγρυ-  
 πνητέον καὶ πονητέον καὶ κινδυνευτέον καὶ τὴν θεῖαν συμ-  
 μαχίαν κλητέον καὶ πάντα πρακτέον, ὅπως καὶ τὸν στρα-  
 τηγὸν αὐτὸν καὶ τοὺς συστρατευομένους νικήσωμεν. Εἰ δέ,  
 15 μηδὲν τούτων βουλόμενοι προᾶξαι, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ  
 κατορθωθέντα προδίδωμεν, ἑαυτοὺς αἰτιᾶσθαι ὀφείλομεν,  
 καὶ οὐ τὴν ἐκεῖνου ῥώμην, ἣν ὁ Σωτὴρ μὲν ἔσβεσεν, ἣ δὲ  
 ἡμετέρα ῥαθυμία ἠϋξήσεν.

ΡΞΕ'— ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

20

Ὅτι σκιά καὶ ὄναρ καὶ καπνός ὁ τῶν  
 ἀνθρώπων βίος.

Σκιά καὶ ὄναρ καὶ καπνός, ὧ βέλτιστε, καὶ τί γὰρ οὐχί  
 τῶν θᾶπτον ἀφιπταμένων ὁ τῶν ἀνθρώπων εἰκότως κέκλη-  
 ται βίος; Διὸ οὐδὲ χρὴ αὐτῷ προστετηκέναι, οὐδὲ τρυφήν  
 25 ἠγεῖσθαι τὴν τρυφήν. Τὸ γὰρ πλεον ἐν ἀναισθησίᾳ ἔχει. Ἡ  
 μὲν γὰρ πρώτη ἡλικία πολλῆς γέμει τὴν ἀνοίας, ἣ δὲ πρὸς  
 τὸ γῆρας ὀδεύουσα πᾶσαν τὴν ἐν ἡμῖν αἴσθησιν καταμα-  
 ραίνει, καὶ ὀλίγον ἐστὶ τὸ μέσον τὸ δυνάμενον μετ' αἰσθήσε-



Γιατί, τὸ ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι συστρατεύονται μὲ τὸν ἐχθρὸ ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν, καὶ γι' αὐτὸ συμβαίνει ὀλοφάνερα ἢ ἥττα, ἂν καὶ εἶναι ἀληθινὸ, θὰ τὸ ἀντιπαρέλθω, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ πολὺ σκληρὸ σ' αὐτοὺς πού τὸ κάνουν. "Ὅταν λοιπὸν πέφτουμε καὶ ἐξαιτίας τῆς δικῆς μας νωθρότητας, καὶ ὑποσκελιζόμεστε γιὰ τὸν λόγο, ὅτι ἐκεῖνος ὅλα αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, τὰ στρέφει ἐναντίον μας, καὶ σκανδαλιζόμεστε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀδελφοί μας συστρατεύονται μὲ ἐκεῖνον καὶ ὀπλίζονται ἐναντίον μας, γιὰ ποιὸν λόγο ἀπορεῖς πού νικιῶμαστε;" Ἄν ὅμως πείς· Τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνουμε; θὰ σοῦ ἀπαντήσω καὶ θὰ σοῦ πῶ· Ἐπειδὴ, ἂν καὶ ὁ διάβολος ἐξέπεσε, ὥστόσο ἀποθρασύνεται ἀπερίσκεπτα, πρέπει νὰ ἀγρυπνοῦμε, νὰ ἀγωνιζόμεστε, νὰ κινδυνεύουμε, καὶ νὰ καλοῦμε σὲ βοήθεια τῆ θεία συμμαχία, καὶ νὰ κάνουμε τὰ πάντα, ὥστε νὰ νικήσουμε καὶ τὸν ἴδιο τὸν στρατηγὸ, καὶ αὐτοὺς πού εἶναι στρατευμένοι μαζί του. Ἐὰν ὅμως, ἐπειδὴ δὲν θέλουμε νὰ κάνουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, καὶ προδίδουμε ἐκεῖνα πού κατόρθωσε ὁ Χριστὸς, πρέπει νὰ κατηγοροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, καὶ ὄχι τὴ δύναμη τοῦ διαβόλου, τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς βέβαια τὴν ἔσθησε, ἀλλὰ ἡ δική μας ραθυμία τὴν αὖξησε.

#### 165.— ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΕΥΔΑΙΜΟΝΑ

Ἔστι ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶναι σκιά καὶ ὄνειρο  
καὶ καπνός.

Σκιά καὶ ὄνειρο καὶ καπνός, φίλε μου, καὶ τί ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ πού γρήγορα χάνονται δὲν ὀνομάζεται δικαιολογημένα ἢ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ προσκολλώμαστε σ' αὐτήν, οὔτε νὰ θεωροῦμε ἀπόλαυση τὴν κοσμικὴ ἀπόλαυση. Γιατί τὸ περισσότερο μέρος αὐτῆς συνοδεύεται ἀπὸ ἀναισθησία. Καὶ πράγματι, ἡ πρώτη ἡλικία εἶναι γεμάτη ἀπὸ πολλὴ ἀνοησία, ἐνῶ ἡ ἡλικία πού βαδίζει πρὸς τὰ γηρατειὰ καταμαραίνει ὅλες τὶς αἰσθήσεις μας, καὶ λίγο εἶναι τὸ ἐνδιάμεσο διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖο εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπολαύσουμε τρυφὴ μὲ συναίσθησι. "Ἡ

ως τρυφῆς ἀπολαῦσαι. Μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐκεῖνο εἰλικρινῶς αὐτῆς μετέχει, μυριῶν φροντίδων καὶ πόνων καὶ λυπῶν λυμαιομαίνων αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ εἰλικρινῶς ἀπέλαυεν, ὅπερ ἀδύνατον, οὐ τὸ μέσον κύριον ὄφειλε εἶναι τῶν ἄκρων, 5 ἀλλὰ τὸ συναμφοτέρον κρατεῖν τοῦ μέσου. Ὅταν δὲ καὶ τὸ μέσον μυριοῖς χειμῶσι καὶ φροντίσι καὶ κινδύνοις καὶ ἐπιβουλαῖς καὶ πόνοις καὶ τοῖς ἄλλοις, ἃ νυνὶ παραλείψω, ἐκταράττηται, ποῖ τὴν τρυφήν μοι δείξεις; Εἰπέ μοι.

ΡΕΖ'— ΑΜΜΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

10 Διὰ τί ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος ὁ Χριστός, ταῖς κοπτομέναις γυναῖξιν ἐπετίμησεν.

Κινδυνεύεις (ὡς τί σε καλέσας ἀξίως προσεῖπω!) ταῖς κοιναῖς μὴ ἔπεσθαι ἐννοίαις. Τὸ γὰρ γεγραφέναι δι' ἣν αἰτίαν τὰς συμπασχούσας γυναῖκας οὐκ ἀπεδέξατο ὁ Χριστός, 15 ἀλλὰ καὶ ἐπέσκηψε, τεκμήριόν ἐστι μέγιστον, τοῦ μὴ τὰς κοινὰς ἐννοίας σώζεσθαι παρὰ σοί. Ὑβρις γὰρ ἐκείνω τὸ συμπαθές, ὃ μὴ τὸ πάθος ἀβούλητον τυγχάνει. Οἱ μὲν γὰρ ἄκοντες πάσχοντες, εἰκότως καταθρηνοῦνται, οἱ δὲ ἐκουσίως ἀθλοῦντες, μακαρίζονται. Οὐ γὰρ τὰ γινόμενα, 20 ἀλλ' αἱ τῶν πασχόντων γνῶμαι βασανιζόμεναι, ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐφέλκονται. Τὸ γὰρ καὶ ληστὰς καὶ μάρτυρας τὰ αὐτὰ πάσχειν, οὐτ' ἀπὸ μιᾶς ὁρμᾶται ἀρχῆς, οὔτε εἰς ἐν βλέπει τέλος.

ΡΕΖ'— ΘΕΟΦΙΛΩ

25 Ὅτι μεγίστην ὠφέλειαν ἐμποιοῦσι τὰ περὶ ἀρετῆς διηγήματα καὶ τὸ συνεχῶς μεμνησθαι τῶν ἐν ταύτῃ λαμψάντων.

Ὅτι τὰ ἄριστα διηγήματα τὰς ἐν ἡμῖν ἐμφύτους ἀφορ-

καλύτερα, οὔτε ἐκεῖνο πραγματικὰ τὴν ἀπαλαμβάνει, γιατί μύριες φροντίδες καὶ κόποι καὶ λύπες τὸ καταστρέφουν. Ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ ἂν ἀπολαμβάνει, πρῶγμα πού εἶναι ἀδύνατο, δὲν ἔπρεπε τὸ μεσαῖο μέρος τῆς ἡλικίας νὰ εἶναι κύριο τῶν ἄκρων, ἀλλὰ τὰ δύο ἄκρα νὰ εἶναι κυρίαρχα τοῦ μεσαίου. Ὅταν ὅμως καὶ τὸ μεσαῖο μέρος αὐτῆς συνταράσσεται ἀπὸ μύριες συμφορὲς καὶ φροντίδες καὶ κινδύνους καὶ σκευωρίες καὶ κόπους καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα τώρα θὰ παραλείψω, ποῦ, πές μου, μπορεῖς νὰ μοῦ δείξεις τὴν ἀπόλαυση;

#### 166.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΑΜΜΩΝΙΟ

Γιατί ὁ Χριστός, βαδίζοντας πρὸς τὸν σταυρό,  
δὲν ἐπιτίμησε τίς γυναῖκες πού θρηνοῦσαν.

Κινδυνεύεις (ὦ! πῶς νὰ σὲ ὀνομάσω, γιὰ νὰ σὲ προσφωνήσω ἐπάξια), νὰ μὴ ἀκολουθεῖς τίς κοινὲς ἀντιλήψεις. Γιατί, μὲ τὸ νὰ μοῦ ἔχεις γράψει, ρωτώντας γιὰ ποιά αἰτία ὁ Χριστός δὲν δέχθηκε τίς γυναῖκες πού ὑπέφεραν μαζί του, ἀλλὰ καὶ τίς ἐπιτίμησε, εἶναι πολὺ μεγάλη ἀπόδειξη, ὅτι σὲ σένα δὲν ὑπάρχουν οἱ κοινὲς ἀντιλήψεις. Καθόσον εἶναι προσβολὴ νὰ συμπάσχουμε μὲ ἐκεῖνον, στὸν ὁποῖο τὸ πάθος δὲν εἶναι ἀθέλητο. Γιατί, ἐκεῖνοι πού πάσχουν παρὰ τὴ θέλησή τους, δικαιολογημένα θρηνοῦνται, ἐνῶ αὐτοὶ πού ἀγωνίζονται μὲ τὴ θέλησή τους μακαρίζονται. Καθόσον ὄχι αὐτὰ πού γίνονται, ἀλλὰ οἱ προθέσεις αὐτῶν πού πάσχουν δοκιμαζόμενες, προσελκύουν πρὸς τὸ μέρος τους αὐτό, ἢ ἐκεῖνο. Γιατί, τὸ ὅτι καὶ οἱ ληστὲς καὶ οἱ μάρτυρες ὑποφέρουν τὰ ἴδια, οὔτε ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρχὴ ξεκινᾷ τὸ πάθος τους, οὔτε καὶ στὸ ἴδιο τέλος ἀποβλέπει.

#### 167.– ΣΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΟ

Ὅτι γίνονται πρόξενες πολὺ μεγάλης ὠφέλειας οἱ συζητήσεις γιὰ τὴν ἀρετὴ, καὶ τὸ νὰ θυμώμαστε συνεχῶς ἐκείνους πού διέπρεψαν σ' αὐτήν.

Ὅτι οἱ ἄριστες διηγήσεις συνήθως διεγείρουν μέσα μας τίς

μάς, τὰς εἰς τὴν ἀρετὴν, φημί, βλεπούσας, διεγείρειν εἴω-  
θεν, οἶσθα. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, μηδὲν ἀπηχῆς μήτε  
λέγωμεν, μήτε πράττωμεν.

**ΡΕΗ'— ΙΕΡΑΚΙ ΙΑΤΡΩ**

5

Περὶ πενίας.

Ἐπειδὴ ὁ τῶ δήμῳ διὰ τῆς κωμωδίας ὀφρῶν ἐμβαλὼν  
τραγικὴν καὶ ἐπιστύψας αὐτῆς τὸ φορτικόν, ἄριστος εἶναί  
σοι παραινέτης ἔδοξεν, ἅτε γράψας ἃ μετὰ σεμνότητος  
πολλῆς ἐπιστύφειν τοὺς ἀκούοντας πέφυκεν, ἄκουε αὐτοῦ  
10 λέγοντος Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον πράγμα ἡγούμενος,  
τὴν τῆς φιλοσοφίας πάσης ἐπιστήμης τε καὶ τέχνης μητέ-  
ρα, ἀλλὰ τὸ δι' αἰτίαν αἰσχροὺς πένεσθαι ὄνειδος

**ΡΕΘ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

15

Ἵτι ἐν τῶ σταδίῳ τοῦ Χριστοῦ ὁ πληττόμενος,  
καὶ οὐκ ὁ πλήττων, στεφανοῦται.

Τὸ νικᾶν ἀπὸ τοῦ κακῶς ποιεῖν, σατανικῶν ἐστὶ θε-  
σμῶν. Διὰ τοι τοῦτο ἐν τοῖς ἐκείνῳ τελουμένοις Ὀλυμπι-  
κοῖς ἀγῶσιν οὕτω στεφανοῦνται οἱ ἀγωνιζόμενοι Ἄλλ' ἐν  
τῶ σταδίῳ τοῦ Χριστοῦ ἐναντίος ἐστὶν ὁ τῶν στεφάνων νό-  
20 μος Τὸν πληττόμενον γὰρ, οὐ τὸν πλήττοντα στεφανοῦ-  
σθαι νενομοθέτηται, ὡς μὴ τῇ νίκῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶ τρό-  
πῳ τῆς νίκης τὸ θαῦμα γίνεσθαι μεῖζον. Ὅταν γὰρ τὰ πα-  
ρὰ ἀνθρώποις ὄντα νίκης, ταῦτα ἥττης ποιητικᾶ ἀποφαν-  
θῇ, τότε θεία δύνამεις, τότε οὐράνιον στάδιον, τότε ἀγγε-  
25 λικὸν θέατρον εἰκότως εἶναι πιστεύεται

**ΡΟ'— ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Ἵτι ἀγρυπνεῖν δεῖ διὰ τὰς δικαίως ἐγειρομένας  
λαμπρὰς εὐφημίας.

Λαμπρὰς εὐφημίας παρὰ πάντων σοι δικαίως ἐγειρο-

ἔμφυτες ἀφορμές, ἐννοῶ ἐκεῖνες πού ἀποσκοποῦν στήν ἀρετή, τὸ γνωρίζεις. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, νὰ μὴ λέμε, οὔτε νὰ κάνουμε κάτι τὸ ἀνάρμοστο.

#### 168.- ΣΤΟΝ ΓΙΑΤΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

Γιὰ τὴ φτώχεια.

Ἐπειδὴ αὐτὸς πού παρουσίασε στὸ πλῆθος μὲ τὴν γελιοποίηση κωμικὰ φρύδια καὶ κατηγόρησε τὴν ἀκοσμία τους σοῦ φάνηκε ὅτι εἶναι ἄριστος σύμβουλος, γιατί κατηγόρησε αὐτὰ πού μὲ πολλὴ σεμνότητα κατηγοροῦν ἀπὸ μόνα τους ἐκείνους πού τὰ ἀκοῦν, ἄκουσε αὐτὸν πού λέγει· Νὰ μὴ θεωρεῖς ὅτι ἡ φτώχεια εἶναι πράγμα ἀξιοκατὰκριτο, αὐτὴ πού εἶναι ἡ μητέρα τῆς φιλοσοφίας καὶ καθὲ ἐπιστήμης καὶ τέχνης, ἀλλὰ νὰ θεωρεῖς ἀξιοκατὰκριτὴ τὴ φτώχεια πού ὀφείλεται σὲ αἰσχροῦς αἷτια.

#### 169.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Ὅτι μέσα στὸ στάδιο τοῦ Χριστοῦ στεφανώνεται ἐκεῖνος πού δέχεται τὰ πλήγματα, καὶ ὄχι αὐτὸς πού δίνει τὰ πλήγματα.

Τὸ νὰ νικᾷ κανεὶς μὲ τὸ νὰ κακοποιεῖ, εἶναι ἔργο σατανικῶν θεσμῶν. Γι' αὐτὸ δέβαια στοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες πού τελοῦνται γιὰ ἐκεῖνον, οἱ ἀγωνιζόμενοι στεφανώνονται ἔτσι. Στὸ στάδιο τοῦ Χριστοῦ ὅμως ὁ νόμος τῶν στεφάνων εἶναι ἀντίθετος. Γιατὶ ἔχει νομοθετηθεῖ νὰ στεφανώνεται αὐτὸς πού δέχεται τὰ πλήγματα, καὶ ὄχι ἐκεῖνος πού δίνει τὰ πλήγματα, ἐπειδὴ τὸ θαῦμα γίνεται μεγαλύτερο ὄχι μόνον μὲ τὴ νίκη, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν τρόπο τῆς νίκης. Γιατί, ὅταν αὐτὰ πού ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θεωροῦνται αἷτια νίκης, τὰ ἴδια ἀποδειχθοῦν αἷτια ἥττας, τότε δικαιολογημένα πιστεύεται ὅτι ὑπάρχει θεία δύναμη, τότε εἶναι οὐράνιο τὸ στάδιο, τότε τὸ θέαμα εἶναι ἀγγελικό.

#### 170.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Ὅτι πρέπει νὰ ἀγρυπνεῖ κανεὶς γιὰ τὶς λαμπρὲς ἐπευφημίες πού τοῦ γίνονται δίκαια.

Ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλους ἐγείρεται γιὰ σένα δίκαια λαμπρὴ ἐπευ-

μένης, ἀγρυπνεῖν ἂν εἴης δίκαιος, ὅπως ταύτην τοῖς μετέπειτα πραττομένοις ἰδρύσειας.

ΡΟΑ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ,  
ΕΥΣΤΑΘΙΩ

5 Παραινετική, καὶ ὅτι χρησιμώτατον τὸ ἐπιτιμᾶν  
τοῖς ἀδεῶς δρῶσιν, ἃ οὐ θέμις δρᾶν.

Εἰ μὲν ἦν τις (ὧ τί καλέσας ὑμᾶς, τῆς ὑμετέρας ἀναληθ-  
σίας καθάψομαι!) ὁ τὸ μέλλον ἐγγυησόμενος καὶ καταστή-  
σων δῆλον, ὡς οὐδεὶς ὑμῶν ἔσται ὁ τοιαῦτα ἔτι τολμήσων  
10 δρᾶσαι, οἷα ἐδράσατε, ἀσμένως ἂν τὴν ἡσυχίαν ἤγαγον καὶ  
τοῖς παρελθοῦσι ἐχαρισάμην τὸ λαθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς  
ἔστιν ἀξιοχρεως ἐγγυητής, ἀναγκαῖα μοι ἔδοξεν εἶναι ἢ  
διὰ τῶνδε τῶν γραμμάτων παραινέσεις. Ἄν μὲν γὰρ εὖρη  
ὑμᾶς τὴν αὐτὴν νοσοῦντας νόσον, ἴσως ἐργάσεται τὸ αὐ-  
15 τῆς, ἂν δὲ ἀνενεγκόντας ἀπὸ τῆς μανίας, ὅπερ εὐχομαι  
γέγονεν. Ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀρίστοις ἰατροῖς, τοῖς ἐπ' ἀλλοτρι-  
αῖς συμφοραῖς ἰδίας καρπουμένοις λύπας (πολλοὶ γὰρ  
αὐτῶν κέρδους ἔνεκεν μόνον τὴν τέχνην μεταχειρίζονται),  
εὐχῆς ἔργον ἔστιν μετὰ τὸ κατασκευάσαι τὰ βοηθήματα,  
20 μὴδὲ εἰς χρείαν αὐτῶν τὸν κάμνοντα ἐλθεῖν, καὶ αὐτὸς  
εὐχομαι μὲν μηδενὶ ὑμῶν ταύτης χρείαν γενέσθαι τῆς πα-  
ραινέσεως. Εἰ δ' ἄρα γένοιτο (ὃ μὴ γένοιτο) ὁ δεύτερος  
ὑμᾶς οὐ διππεύσει πλοῦς. Τί τοίνυν ἀναγκαῖον ὤηθην  
παραινέσαι φράσω. Ἀναγκάζομαι γὰρ εἰπεῖν, ὅπερ σαφῶς  
25 εἰπεῖν οὐ βούλομαι, ὅτι εἰς τὸν τῆς κακίας λαδύρινθον οὐκ  
οἶδα ὅπως ἐμπεπτωκότες, οὐ μόνον τοὺς θεῖους, ἀλλὰ καὶ  
αὐτοὺς τοὺς τῆς φύσεως, ὡς φασιν, ἐνετρέψατε νόμους. Οἱ  
γὰρ παροινουῦντες κατὰ τῆς ἐννόμου φύσεως, δικαίως καὶ  
κατ' ἀλλήλων λυττώσιν. Οὐ γὰρ κωλύεται ῥαδίως ἐπιθυ-  
30 μία, τὸν τοῦ θείου φόβου χαλινὸν οὐκ ἔχουσα, ἀλλ' ὡπερ  
χαλινῶ μὴ πειθόμενος ἵππος, ἢ καθάπερ, κυριώτερον εἰ-

φημία, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀγρυπνεῖς, ὥστε τὴν ἐπευφημία αὐτὴν νὰ τὴν ἐδρεῶσεις μὲ τὰ ὅσα θὰ κάνεις στὴ συνέχεια.

### 171.– ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ, ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Παραινετική, καὶ ὅτι εἶναι ὠφέλιμο τὸ νὰ ἐπιτιμᾷ κανεὶς ἐκείνους ποὺ ἄφοβα κάνουν αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ κάνουν.

Ἐὰν ὑπῆρχε κάποιος (ὦ! πῶς νὰ σᾶς ὀνομάσω γιὰ νὰ χαρακτηρίσω τὴν ἀναγλησία σας!), ποὺ νὰ μποροῦσε νὰ ἐγγυηθεῖ τὸ μέλλον καὶ νὰ κάνει φανερὸ, ὅτι κανένας ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ τολμήσει πιά νὰ κάνει τέτοιες ἀποκοτιές, σὰν αὐτὲς ποὺ κάνατε, εὐχαρίστως θὰ ἠσύχαζα, καὶ θὰ χάριζα στὰ περασμένα τὴ λήθη. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπάρχει κανένας ἀξιόπιστος ἐγγυητής, θεώρησα ὅτι ἦταν ἀναγκαῖα ἡ παραινεσί μου μὲ αὐτὰ τὰ γράμματα. Γιατί, ἂν σᾶς βρεῖ νὰ ἐξακολουθεῖτε νὰ πάσχετε ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστια, ἴσως νὰ κάνει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὴν, ἂν ὅμως ἔχετε συνέλθει ἀπὸ τὴ μανία, τότε αὐτὸ ποὺ εὐχομαι ἔχει γίνει. Ἐπειδὴ καὶ στοὺς ἀριστοὺς γιατρούς, οἱ ὁποῖοι δοκιμάζουν τὶς ἴδιες λύπες γιὰ τὶς συμφορὲς τῶν ἄλλων (γιατὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς χρησιμοποιοῦν τὴν τέχνη τους μόνο γιὰ κέρδος), εὐχῆς ἔργο εἶναι μετὰ τὴ βοήθεια ποὺ προσφέρουν, νὰ μὴ τοὺς ξαναχρησθεῖ ὁ ἄρρωστος, εὐχομαι καὶ ἐγὼ κανένας ἀπὸ σᾶς νὰ μὴ χρειασθεῖ τὴν παραινεσί μου. Ἐὰν ὅμως συμβεῖ νὰ τὴ χρειασθεῖ (πρᾶγμα ποὺ εὐχομαι νὰ μὴ συμβεῖ), δὲν θὰ σᾶς ξαναγράψω γιὰ δεύτερη φορά. Θὰ σᾶς πῶ λοιπὸν γιατί θεώρησα ἀναγκαῖο νὰ σᾶς γράψω. Γιατὶ ἀναγκάζομαι νὰ σᾶς πῶ, αὐτὸ ποὺ δὲν θέλω νὰ σᾶς τὸ πῶ καθαρὰ, ὅτι δὲν ξέρω πῶς ἔχετε πέσει μέσα στὸν λαβύρινθο τῆς κακίας, καὶ ὄχι μόνο τοὺς θείους, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ὅπως λένε, τοὺς ἔχετε καταργήσει. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἀσχημονοῦν ἐνάντια στὴν ἔννομη φύση, δίκαια κυριεύονται καὶ ἀπὸ τὴ μεταξὺ τους λύσσα. Γιατὶ δὲν ἐμποδίζεται εὐκόλα ἐπιθυμία, ἡ ὁποία δὲν ἔχει σὰν χαλινάρι τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σὰν ἵππος, ποὺ δὲν πειθαρχεῖ στὸ χαλινά-

πεῖν, λοιμὸς πᾶσαν ἡλικίαν ἐπινέμεται, καὶ πᾶν γένος καὶ πᾶσαν ἀξίαν λυμαίνεται. Σεμνοπρεπῶν μὲν οὖν ἀνδρῶν ἀκοὴν ἐνοχλεῖν οὐ καλόν, τοῖς δὲ ἀδεῶς δρῶσιν, ἃ δρᾶν οὐ θέμις, ἐπιτιμᾶν χρησιμώτατον· ἀνανδρίας γὰρ ἂν εἴη πολ-  
 5 λῆς μέλλοντά τι κακὸν ἐκριζοῦν, μηδὲ φωνὴν ῥῆξαι ἐπιχειρεῖν, ὡς τῆς σιγῆς αὐτομάτου ἰασομένης τὴν κακίαν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως οἷός τ' ἦν, συνεσκιασμένως ἐπέστειλα, ὅπως, σωφρονισθέντες, παύσησθε καὶ τῶν κατὰ φύσιν εἶ-  
 10 ὑπερορίους ἀπαιτηθῆτε τὰς δίκας. Πάντη γὰρ καὶ πάντως φιλονεικεῖ τῷ μεγέθει τῶν πλημμέλημάτων ὁ τῆς κολάσεως τρόπος, τῇ παραβολῇ τὰ Σοδόμων πάθη παίγνια εἶναι ἀποφαίνων.

#### ΡΟΒ'— ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

15 Εἰς τό, «Ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἶνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος, πίνονται ἐξ αὐτοῦ πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς».

Ἄκρατος μὲν ἐστίν, ὡς οἶμαι, ἡ κρίσις, κερνάται δὲ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ ποσότητα καὶ πηλικότητα τῶν  
 20 ἁμαρτημάτων. Εἰς τοῦτον γὰρ μάλιστα βλέπει τὸν σκοπὸν τὸ εἰρημένον τῷ Μελωδῷ, ὅτι, «Ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἶνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος, πίνονται ἐξ αὐτοῦ πάν-  
 25 τες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς». Ὅτι δὲ ἐπὶ τιμωρίας τὸ ποτήριον ἐνταῦθα, καὶ τῷ Ἱερεμίᾳ εἴρηται· «Λάβε τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ, καὶ ποτιεῖς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ πρώτην τὴν Ἱε-  
 ρουσαλήμ». Τοὺς γὰρ λέγοντας περὶ τοῦ μυστικοῦ ποτηρίου τὸν Μελωδὸν πεπροφητευκέναι, ἐλέγχουσι μὲν καὶ Ἰου-  
 δαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ ὅσοι τούτου ἄμοιροι τυγχάνουσι,

3. Ματθ. 10, 15. 11, 24. Μάρκ. 6, 11. Λουκᾶ 10, 12.

4. Ψαλμ. 74, 9.



ρι, ἢ, γιὰ νὰ πῶ τὸ κυριώτερο, σὰν μολυσματικὴ ἀρρώστια, μεταδίδεται σὲ κάθε ἡλικία καὶ σὲ κάθε φύλο, καὶ καταστρέφει κάθε ἀξία. Τῶν σεμνοπρεπῶν βέβαια ἀνδρῶν τὰ αὐτιά δὲν εἶναι σωστό νὰ τὰ ἐνοχλοῦμε, ἐνῶ σ' ἐκείνους ποὺ κάνουν χωρὶς φόβο, αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κάνουν, εἶναι πιὸ χρήσιμο νὰ τοὺς ἐπιπλήττουμε. Γιατὶ θὰ ἦταν μεγάλη ἀνανδρία, προκειμένου νὰ ξερριζώσει κανεὶς κάποιον κακὸ, νὰ μὴν ἐπιχειρεῖ οὔτε φωνὴ νὰ βγάλει, σὰν νὰ πρόκειται ἢ σιωπὴ νὰ θεραπεύσει αὐτόματα τὴν κακία. Ὡστόσο ὅσο μπορούσα σᾶς ἔγραψα συγκεκριμένα, μὲ σκοπὸ μήπως βάλετε μυαλὸ καὶ σταματήσετε, καὶ αὐτὰ ποὺ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ φύση, καὶ τὰ πταίσματα ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὴ φύση, γιὰ νὰ μὴ τιμωρηθεῖτε μὲ ὑπέρομετρος ποινές. Γιατὶ σὲ κάθε περίπτωση καὶ ὅπωςδήποτε ὁ τρόπος τῆς κόλασης ἀνταγωνίζεται τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων, ἀποδεικνύοντας μὲ τὴν παραβολή, ὅτι τὰ πάθη τῶν Σοδόμων θὰ εἶναι παιχνίδια μπροστὰ σὲ ἐκεῖνα<sup>3</sup>.

#### 172.– ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Στὴ ρήση· «Στὰ χέρια τοῦ Κυρίου ὑπάρχει ποτήρι γεμάτο ἀπὸ ἀνόθευτο κρασί, καὶ θὰ πιοῦν ἀπὸ αὐτὸ ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς»<sup>4</sup>.

Ἡ καταδίκη θὰ εἶναι, ὅπως νομίζω, αὐστηρή, καὶ ἀνάλογη μὲ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων. Γιατὶ σ' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἀποβλέπει αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ ἀπὸ τὸν Ψαλμωδὸ· «Στὰ χέρια τοῦ Κυρίου ὑπάρχει ποτήρι γεμάτο ἀπὸ ἀνόθευτο κρασί, καὶ θὰ πιοῦν ἀπὸ αὐτὸ ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς»<sup>4</sup>. Ὅτι βέβαια τὸ ποτήρι ἐδῶ χρησιμοποιεῖται ὡς τιμωρία, ἔχει λεχθεῖ καὶ στὸν Ἱερεμία· «Πάρε τὸ ποτήρι τοῦ θυμοῦ καὶ πότισε ὅλους τοὺς ἐθνικούς, καὶ πρώτη τὴν Ἱερουσαλήμ»<sup>5</sup>. Ἐκείνους ὅμως ποὺ λένε ὅτι ὁ Ψαλμωδὸς εἶχε προφητέψει μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τὸ ποτήρι τοῦ μυστικοῦ δείπνου, τοὺς διαψεύδουν βέβαια καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ

5. Ἱερ. 25, 15.

ἐλέγχει δὲ οὐχ ἥκιστα καὶ αὐτὸς ὁ ἱεροψάλτης, πρὸ τούτων τῶν ῥήσεων φράσας, ὅτι «Ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ, τοῦτον ταπεινοῖ καὶ τοῦτον ὑψοῖ.

**ΡΟΓ΄:- ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

5 Διὰ τί ἐπὶ Λαζάρῳ ἐδάκρυσεν ὁ Κύριος.

Ἐδάκρυσεν, ᾧ φιλοσοφίας ἄγαλμα, ὁ Χριστὸς ἐπὶ Λαζάρῳ, μάλιστα μὲν κἀν τούτῳ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, κανόνας ἡμῖν καὶ ὄρους πηγνύς, ἵνα μὴ ἐκβακχευώμεθα ὑπὸ τῆς λύπης. Οἱ γοῦν θεασάμενοι εἶπον, «Ἴδε πῶς ἐφίλει  
10 αὐτόν». Ἐπειδὴ δ' ἔφη, Οὐκ ἔπρεπε τῷ προειδότη ἀναστήσεται, τὸ δακρῦσαι (δακρῦομεν γὰρ ἅπαντες τοὺς τεθνεῶτας, οὐ τοὺς αὐτίκα μάλα ἀναστήσεσθαι προσδοκωμένους), θέα εἰ δυνήσεται ὁ λόγος ἄψασθαι τῆς ἀκριβείας Φίλος ἦν τοῦ Σωτῆρος Φίλος δ' οὖν αὐτοῦ, πάντως δίκαιος ἦν· οὐ  
15 γὰρ ἂν ἐφίλειτο παρὰ τῆς ἀχράντου δικαιοσύνης, μὴ δίκαιος ὢν. Οὐ γὰρ χάριτι οἶδε φιλεῖν, ἀλλὰ κρίσει. Δίκαιος δ' ὢν καὶ ἐξελθὼν εὐκλεῶς τὸ στάδιον τοῦδε τοῦ βίου, πάντως ἐν ἀναπαύσει ἦν καὶ τιμῇ. Τοῦτον οὖν ἔμελλε διὰ τὴν οἰκείαν δόξαν ἀναστήσειν, τοῦτον ἐδάκρυσεν, μονο-  
20 νουχὶ λέγων· Τὸν εἴσω τοῦ λιμένος εἰσελάσαντα, πάλιν ἐπὶ τὰς τρικυμίας καλῶ, τὸν ἤδη στεφθέντα, πάλιν ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ἄγω.

**ΡΟΔ΄:- Τῷ ΑΥΤῷ**

(Περὶ ἀρετῆς· ὅτι οὐ μόνον οἱ ἐρασταὶ αὐτῆς,  
25 ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτὴν ἀνακηρύττουσι).

Πολλῶν λόγων γιγνομένων μικροῦ δεῖν καθ' ἐκάστην συνουσίαν περὶ ἀρετῆς, ὀλίγος μὲν αὐτῆς τοῖς πολλοῖς τυγ-

6. Ψαλμ. 74, 7-8.

7. Ἰω. 11, 36.

ὅλοι ὅσοι εἶναι ἄσχετοι μὲ αὐτό, τοὺς διαψεύδει ὅμως ὄχι λιγώτερο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ψαλμωδός, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους εἶπε· «Ὁ Θεός εἶναι κριτής· τὸν ἕνα τὸν ταπεινώνει, καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἐξυψώνει»<sup>6</sup>.

### 173.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιατί ὁ Κύριος δάκρυσε μπροστὰ στὸν Λάζαρο.

Δάκρυσε, ὦ λαμπρό κόσμημα τῆς εὐσέβειας! ὁ Χριστὸς μπροστὰ στὸν Λάζαρο, ὀρίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο σὲ μᾶς, κυρίως βέβαια μὲ αὐτό, ὅπως καὶ μὲ τὰ ἄλλα, κανόνες καὶ ὅρια γιὰ νὰ μὴ κυριευόμαστε ἐξαιτίας τῆς λύπης μας ἀπὸ βακχικὴ μανία. Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ τὸν εἶδαν εἶπαν· «Κοίταξε πόσο τὸν ἀγαποῦσε»<sup>7</sup>. Ἐπειδὴ ὅμως εἶπες, ὅτι δὲν ταίριαζε σ' αὐτὸν ποὺ γνώριζε ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ ἀναστηθεῖ, νὰ δακρῦσει (γιατὶ ὅλοι δακρῦζουμε γιὰ τοὺς νεκρούς, ἐπειδὴ δὲν περιμένουμε εὐθὺς ἀμέσως ὅτι αὐτοὶ θὰ ἀναστηθοῦν), πρόσεχε ἂν ὁ λόγος θὰ μπορέσει νὰ ἀγγίξει τὴν ἀλήθεια. Ἦταν φίλος τοῦ Σωτήρα. Ἦταν λοιπὸν φίλος αὐτοῦ, αὐτοῦ ποὺ ὅπωςδήποτε ἦταν δίκαιος, γιατί δὲν θὰ ἀγαπιόταν ἀπὸ τὴν ἀμόλυτη δικαιοσύνη, ἂν δὲν ἦταν δίκαιος. Γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν γνώριζε νὰ ἀγαπᾷ χαριστικά, ἄλλα μὲ δίκαιη κρίση. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦταν δίκαιος, καὶ βγῆκε ἐνδοξα ἀπὸ τὸ στάδιο αὐτῆς τῆς ζωῆς, ὅπωςδήποτε βρισκόταν σὲ ἀνάπαυση καὶ τιμῆ. Αὐτὸν λοιπὸν ποὺ ἐπρόκειτο, ἐξαιτίας τῆς δόξας του, νὰ τὸν ἀναστήσει, αὐτὸν δάκρυσε, σὰν κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἔλεγε· Αὐτὸν ποὺ μπῆκε στὸ λιμάνι τῆς γαλήνης, τὸν καλῶ πάλι νὰ γυρίσει στὶς τρικυμίες, καὶ αὐτὸν ποὺ ἤδη στεφανώθηκε, τὸν ὀδηγῶ πάλι στοὺς ἀγῶνες.

### 174.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετὴ· ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἐραστές αὐτῆς,  
ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ ἀνακηρύττουν αὐτήν.

Ἐνῶ γίνονται πολλοὶ λόγοι γιὰ τὴν ἀρετὴ σὲ κάθε σχεδὸν συνάντηση, λίγος λόγος γίνεται γι' αὐτὴν στοὺς πολλούς, καὶ

χάνει λόγος, πολὺς δὲ τοῖς ὀλίγοις. Πλὴν πάντες οὐ μόνον οἱ ἐρασταὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτὴν ἀνακηρύττουσι. Τοσοῦτόν ἐστιν αὐτῆς τὸ κάλλος. Τὴν δὲ κακίαν καὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ ἐρασταὶ κακίζουσι. Τοσοῦτόν ἐστιν αὐτῆς τὸ  
 5 εἰδεχθές. Ἀλλὰ τῇ παραυτικῇ ἡδονῇ ὀπλιζομένη, εὐδοκιμεῖ παρὰ πολλοῖς, καίτοι θηριόμορφος οὖσα, τὴν θείῳ κάλλει ἀστράπτουσαν. Χρὴ οὖν εἰδέναι, ὅτι, εἰ καὶ ἡ παραυτικῇ ἡδονῇ μείζον δοκεῖ ἰσχύειν τοῦ ὑστερον συνοίσοντος, ἀλλ' εἰς ὀλέθριον καταστρέφει τέλος. Ἄμεινον οὖν ἀπὸ  
 10 πόνων εἰς ἀνάπανσιν ἰέναι, ἢ ἀπὸ ἡδονῆς εἰς τιμωρίαν.

**ΡΟΕ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

*Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις,  
 καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί».*

Ἡ φρόνησις τῇ ἀπλότῃ κινωμένη, θεῖόν τι χρῆμα,  
 15 φημί δὲ ἐντελεστάτην ἀρετὴν, ἀποτελεῖ. Εἰ δὲ θατέρα θατέρας χωρισθεῖη, ἡ μὲν εἰς πονηρίαν ἐμπίπτει, ἡ δὲ εἰς μωρίαν τελευτᾷ. Ἡ μὲν γὰρ εἰς τὸ κακουργεῖν, ἡ δὲ εἰς τὸ ἀπατᾶσθαι ἐστιν ἐπιτηδεῖα. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεῖος χρησμὸς διὰ μιᾶς εἰκόνας τοῦτο παρέστησεν. Οὐ γὰρ ἐστιν ἐν τοῖς  
 20 ἀλόγοις ζώοις φρόνησις μετὰ ἀπλότητος, ἀλλὰ τὰ μὲν τὴν πονηρίαν, τὰ δὲ τὴν ἀπλότητα μεταδιώκει· ἀλλ' ἔφη· «Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί», Οὐχ ἵνα τὸ ἰοβόλον καὶ πληκτικὸν τοῦ ὄφεως μιμησώμεθα (κακίζονται γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι ὡς ὄφεις καὶ γεννήματα ἐχι-  
 25 δνῶν), οὐδ' ἵνα τὸ ὑπουλον καὶ δολερόν (οὐ γὰρ κατὰ πάντα τὸ παράδειγμα λαμβάνεται, ἀλλ' ἐκ μέρους, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶη ὑπόδειγμα, ἀλλὰ ταυτότης), ἀλλ' ἵνα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τουτέστι τὴν κακίαν, ὥσπερ λεβηρίδα ἀποδυσώμεθα, καὶ τὴν μὲν πίστιν, ὥσπερ ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν, φυ-

πολύς στους λίγους. Ὡστόσο ὅλοι, ὄχι μόνο εἶναι ἐραστὲς αὐτῆς, ἀλλ' ἀκόμα καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς τὴν ἀνακηρύττουν. Τόσο μεγάλη εἶναι ἡ ὁμορφιά τῆς. Ἀντίθετα τὴν κακία καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς καὶ οἱ ἐραστὲς τῆς τὴν κακίζουν. Τόσο πολὺ ἀποκρουστικὴ εἶναι. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, ὀπλισμένη μὲ τὴν πρόσκαιρὴ ἡδονή, βρίσκει εὐφορὸ ἔδαφος στους πολλούς, ἂν καὶ ἔχει μορφὴ θηρίου, παρὰ ἡ ἀρετὴ πού ἀστράφτει ἀπὸ τὸ θεϊκὸ κάλλος. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζουμε, ὅτι, ἂν καὶ ἡ πρόσκαιρὴ εὐχαρίστηση φαίνεται ὅτι ἔχει μεγαλύτερη δύναμη ἀπὸ ἐκεῖνο πού ὕστερα θὰ ἀκολουθήσει, ὅμως καταλήγει σὲ ὀλέθριον τέλος. Εἶναι λοιπὸν προτιμότερο νὰ πᾶμε ἀπὸ τοὺς κόπους στὴν ἀνάπαυση, παρὰ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση στὴν τιμωρία.

#### 175.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Φρόνιμοι σὰν τὰ φίδια,  
καὶ ἄκακοι ὅπως τὰ περιστέρια.

Ἡ σύνεση, ὅταν συνδυάζεται μὲ τὴν ἀπλότητα, ἀποτελεῖ κάποιον θεῖο πρᾶγμα, ἐννοῶ τὴν τελειότατη ἀρετὴ. Ἐὰν ὅμως ἡ μιὰ χωρισθεῖ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ σύνεση μεταβάλλεται σὲ πονηρία, καὶ ἡ ἀπλότητα καταντᾷ σὲ μωρία. Γιατὶ ἡ μιὰ γίνεται κατάλληλη στὸ νὰ κακουργεῖ, ἐνῶ ἡ ἄλλη στὸ νὰ ἀπατᾷ. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ θεῖος λόγος αὐτὸ τὸ παρέστησε μὲ μιὰ εἰκόνα. Γιατὶ στὰ ἄλογα ζῶα δὲν ὑπάρχει σύνεση μαζὶ μὲ ἀπότητα, ἀλλὰ ἄλλα ἐπιδιώκουν τὴν πονηρία, καὶ ἄλλα τὴν ἀπλότητα· ἀλλ' ὅμως εἶπε· «Νὰ εἴσατε φρόνιμοι σὰν τὰ φίδια, καὶ ἄκακοι σὰν τὰ περιστέρια»<sup>9</sup>. Ὁχι γιὰ νὰ μιμηθοῦμε τὴ δηλητηριώδη καὶ πληκτικὴ ἰδιότητα τοῦ φιδιοῦ, ἀφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι κατηγοροῦνται ὡς φίδια καὶ γεννήματα τῆς ὀχιάς, οὔτε ἐπίσης τὸ ὑπουλο καὶ τὴν ἀπάτη (γιατὶ ὁ παραλληλισμὸς δὲν ἰσχύει γιὰ ὅλα, ἀλλὰ μερικῶς, γιατί τότε δὲν θὰ ἦταν παράδειγμα, ἀλλὰ ταυτότητα), ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποβάλουμε τὸν παλιὸ ἄνθρωπο, δηλαδή τὴν κακία, σὰν ὑποκάμισο φιδιοῦ, καὶ τὴν πίστη βέβαια νὰ τὴν φυλάγουμε, ὅπως τὸ φίδι

9. Μαθ. 10, 16.

λάττωμεν, τοῦ δὲ σώματος ὀλίγον φροντίζωμεν, τὰ δὲ ἄλλα  
 ἐῶμεν καὶ κινῶμεν τούτοις τὴν τῆς περιστερᾶς ἀπλότητα,  
 οὐχ ἵνα τὸ ἀνόητον αὐτῆς ἀποματτώμεθα (διαβάλλεται  
 γὰρ Ἐφραΐμ ὡς περιστερὰ ἄνους οὐκ ἔχουσα καρδίαν),  
 5 ἀλλὰ τὸ ἀφελές καὶ ἀπόνηρον.

Εἰ δὲ βούλει καὶ δι' ἑτέρου παραδείγματος βαδιεῖται ὁ  
 λόγος Λέων κέκληται οὐ μόνον ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ ὁ  
 δίκαιος καὶ ὁ διάβολος, ἀλλὰ οὐ κατὰ ταυτόν. Ὡς γὰρ  
 ἔφθην εἰπών, οὐ κατὰ πάντα λαμβάνεται τὸ ὑπόδειγμα,  
 10 ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο μόνον τὸ μέρος, τὸ χρησιμεῦον τοῖς λεγο-  
 μένοις, καὶ τὸ λοιπὸν χαίρειν ἔσται. Ὁ μὲν Χριστός κατὰ τὸ  
 βασιλικὸν καὶ ἄμαχον· «Ἀναπεσὼν γάρ, ἐκοιμήθη ὡς  
 λέων», ὁ δὲ δίκαιος κατὰ τὸ ἀδεές καὶ ἄφοβον· «δίκαιος  
 γὰρ ὡς λέων πέποιθεν», ὁ δὲ διάβολος κατὰ τὸ θηριῶδες  
 15 καὶ αἰμοδόρον· «Ὡς λέων περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίη».  
 Εἰ τοίνυν ἐξ ἑνὸς ζώου διαφόρους εἰκόνας ἡ Γραφή παρέ-  
 στησε, καὶ οὐ συγχέομεν τὰ θεωρήματα, ἀλλ' ἐκάστῳ τὸ  
 πρέπον ἀπονέμομεν, τί θαυμάζεις εἰ τὴν τοῦ πηλοῦ εἰκόνα  
 ἔλαβε ὁ Παῦλος, οὐχ ἵνα τὸ αὐτεξούσιον λυμῆνηται, ὁ παν-  
 20 ταχοῦ στεφανοῖ, ἀλλ' ἵνα μὴ μόνον τὴν σφοδρὰν πειθῶ καὶ  
 ὑπακοὴν δείξῃ, ἣν δίκαιος ἂν εἶη ἔχειν ὁ ἄνθρωπος πρὸς  
 τὸ Θεῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν λύτταν ἰάσηται τῶν ἐπισκῆψαι τολ-  
 μώντων τῇ ἀκηράτῳ καὶ παντὸς ἐπέκεινα καὶ λόγου καὶ  
 νοῦ ἐπιστήμη;

25

**ΡΟΣ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

Περὶ τῆς μουσικῆς, τῆς τὰ πάθη τὰ ψυχικὰ  
 θεραπευούσης.

Εἰ θυσιῶν καὶ αἱμάτων ἠνέσχετο τὸ Θεῖον διὰ τὴν τῶν

10. Γεν. 49,9.

11. Παροιμ. 28,1.

φυλάγει τὸ κεφάλι, ἐνῶ γιὰ τὸ σῶμα νὰ φροντίζουμε λίγο, καὶ τὰ ἄλλα νὰ τὰ ἀφήνουμε, καὶ νὰ ἀναμιγνύουμε μὲ αὐτὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ περιστεριοῦ, ὄχι γιὰ νὰ ἀντιγράψουμε τὴν ἀνοησία του (γιατὶ ὁ Ἐφραΐμ κατηγορεῖται σὰν περιστέρι ἄμυαλο ποὺ δὲν ἔχει καρδιά), ἀλλὰ τὴν ἀφέλεια καὶ τὸ ἀπονήρευτο.

Ἐὰν ὅμως θέλεις, ὁ λόγος θὰ προχωρήσει καὶ μὲ ἄλλο παράδειγμα. Λιοντάρι ἔχει ὀνομασθεῖ ὄχι μόνο ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ δίκαιος καὶ ὁ διάβολος, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τὸ ἴδιο πράγμα. Γιατί, ὅπως ἤδη εἶπα, τὸ παράδειγμα δὲν χρησιμοποιεῖται ὡς πρὸς ὅλες του τὶς ιδιότητες, ἀλλὰ μόνο ὡς πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος του, τὸ ὁποῖο χρησιμεύει γιὰ τὰ λεγόμενα, καὶ τὸ ὑπόλοιπο ἀπορρίπτεται. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ὀνομάζεται λιοντάρι ἐπειδὴ εἶναι βασιλιάς καὶ ἀνίκητος· γιατί λέγει· «Ἐπεσε καὶ κοιμήθηκε σὰν λιοντάρι»<sup>10</sup>, ὁ δίκαιος ἐπειδὴ ζεῖ μὲ ἀσφάλεια καὶ χωρὶς φόβο· γιατί λέγει· «Ὁ δίκαιος ζεῖ ἄφοβος σὰν λιοντάρι, ἔχοντας στηριγμένη τὴν πεποίθησή του στὸ δίκιο του καὶ τὸν Θεό»<sup>11</sup>, καὶ ὁ διάβολος ἐπειδὴ εἶναι ἄγριος καὶ αἰμοδόρος σὰν θηρίο· «Περπατᾶ σὰν λιοντάρι, ἀναζητώντας κάποιον νὰ τὸν καταπιεῖ»<sup>12</sup>. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ Γραφή ἀπὸ ἓνα ζῶο παρουσίασε διάφορες εἰκόνες, καὶ δὲν συγχέουμε αὐτὰ ποὺ βλέπουμε, ἀλλὰ στὸ καθένα δίνουμε αὐτὸ ποὺ τοῦ ἀνήκει, γιατί ἀπορεῖς ποὺ ὁ Παῦλος πῆρε τὴν εἰκόνα τοῦ πηλοῦ, ὄχι γιὰ νὰ καταργήσει τὴν αὐτεξουσιότητα, τὴν ὁποία παντοῦ ἀνακηρύττει, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει ὄχι μόνο τὴν μεγάλη πειθὴ καὶ ὑπακοή, τὴν ὁποία ὑποχρεοῦται νὰ ἔχει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ νὰ θεραπεύσει τὴ λύσσα ἐκείνων ποὺ τολμοῦν νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν ἀκηλίδωτη καὶ πέρα ἀπὸ κάθε λόγο καὶ νοῦ γνώση;

## 176.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὴ μουσική, ἡ ὁποία θεραπεύει  
τὰ ψυχικὰ πάθη.

Ἐφόσον ὁ Θεὸς ἀνεχόταν τὶς θυσίες καὶ τὰ αἵματα, ἕξαιτίας

12. Α΄ Πέτρο. 5, 8.

ἀνθρώπων τὸ τηνικάδε νηπιότητα, τί θαυμάζεις εἰ καὶ μου-  
σικῆς, διὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τελουμένης, τῆς, ὡς φα-  
σί τινες, τὰ πάθη τὰ ψυχικὰ θεραπευούσης, καὶ λύπην μὲν  
καταπραϋνούσης, θυμὸν δ' ἐξημερούσης, καὶ τὰ πένθη διὰ  
5 τῶν δακρύων κουφιζούσης; Πολλοὶ γάρ, ὡς φασι, δακρύ-  
σαι καρτερήσαντες, εἰς διάφορα πάθη ἐνέπεσον.

ΡΟΖ'– ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Τί ἐστι τὸ «εἶρ» παρὰ Δανιήλ.

Ἐπειδὴ ἔφης, τί ἐστι, «Διὰ συγκρίματος εἶρ ὁ λόγος,  
10 καὶ ῥῆμα ἁγίων τὸ ἐπερώτημα» (τοῦτο γὰρ παραλελειφθαι  
τῷ Δανιήλ εἰς τὴν ἐρμηνείαν), ἴσθι ὅτι, ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς  
ἄγαν ἐξουσίας καὶ τοῦ ἄμαχον οἶεσθαι ἔχειν τὴν βασιλείαν  
ὁ θάρβαρος εἰς ὑπερηφανίαν ἐξέπεσεν, ὡς ἔξω μὲν τῶν  
ἀνθρωπίνων ὁρώη ἑαυτὸν εἶναι νομίσει, εἰς δὲ θεῖαν λῆξιν  
15 ἐγκρίνειν, ἔμελλε δὲ κόπτεσθαι (τοῦτο γὰρ ἢ τοῦ ὀφθέντος  
δένδρου ἐκτομὴ διεμαρτύρετο), οὐ μόνον τῷ φόβῳ τῶν  
ὀφθέντων, ἀλλὰ καὶ τῷ σχηματισμῷ, σωφρονέστερον αὐτὸν  
ἐργάσασθαι ἐθελήσας, ὥσπερ καὶ ἐπὶ βασιλικῷ δικαστηρί-  
ου σχηματίζει τὴν διήγησιν, τοῦ μὲν βασιλέως ἀποφαινο-  
20 μένου, τοῦ δὲ στρατηγοῦ ἐρμηνεύοντος, τουτέστι διαγγέλ-  
λοντος τὴν ψῆφον (τὸ γὰρ «σύγκριμα» ἐρμηνείαν λέγει),  
τῶν δὲ στρατιωτῶν εἰς ἔργον ταύτην ἀγόντων. «Εἶρ» μὲν  
γὰρ τὸν τὸ κήρυγμα τῆς ἀποφάσεως ποιησάμενον ἔφησεν  
οἶονεὶ ἀρχάγγελον («Εἶρ» γὰρ ἐρμηνεύεται «ἄγρουπνος»),  
25 «ἁγίους» δὲ τοὺς τὸ δένδρον ἐκτέμνειν προσταχθέντας ἀγ-  
γέλους. Ἐπειδὴ γὰρ μὴ τὴν ἀπόφασιν κωλύειν οἶοί τ' ἦσαν,  
μετὰ σπουδῆς γὰρ καὶ κραυγῆς ἐξενήνεκτο, ἐλπίς δὲ τις  
ὑπεφαίνετο σωτηρίας, τῶν ῥιζῶν μενουσῶν, ἐπερωτῶσι,  
τουτέστιν ἀξιούσιν, ὥστε τὸν ὠρισμένον χρόνον μαθεῖν. Ὅ  
30 δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοὺς ἐκδιδάσκει.

13. Δαν. 4, 10 καὶ 20.

14. Δαν. 4, 14.

15. Δηλαδή ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας Ναβουχοδονόσορ (Δαν. 4, 1ε.).



τῆς τότε νηπιακῆς ἡλικίας τῶν ἀνθρώπων, γιατί ἀπορεῖς ἐπειδὴ χρησιμοποιεῖται καὶ μουσικὴ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου, ἢ ὅποια, ὅπως λένε μερικοί, θεραπεύει τὰ ψυχικὰ πάθη, καταπραῦνει τὴν λύπη, ἐξημερώνει τὸν θυμό, καὶ ἀνακουφίζει τὰ πένθη μὲ τὰ δάκρυα; Γιατὶ πολλοί, ὅπως λένε, πού συγκρατήθηκαν καὶ δὲν δάκρυσαν, ἔπεσαν σὲ διάφορα πάθη.

### 177.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Τί σημαίνει ἡ λέξη εἶρ<sup>13</sup> στὸν Δανιήλ.

Ἐπειδὴ ρώτησες, τί σημαίνει, «Διὰ συγκρίματος εἶρ ὁ λόγος, καὶ ρῆμα ἁγίων τὸ ἐπερώτημα»<sup>14</sup> (γιατὶ αὐτὸ δὲν ἐρμηνεύθηκε ἀπὸ τὸν Δανιήλ), γνώριζε ὅτι, ἐπειδὴ ὁ βάρβαρος<sup>15</sup>, λόγῳ τῆς ὑπέρμετρης ἐξουσίας του, νομίζοντας ὅτι ἔχει ἀκατανίκητη τὴν βασιλεία, ἐξέπεσε σὲ ὑπερηφάνεια, ὥστε νὰ νομίζει, ὅτι βλέπει τὸν ἑαυτό του ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα<sup>16</sup>, καὶ ὅτι στὸ τέλος θὰ γίνει θεός, ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ σκοτωθεῖ (γιατὶ αὐτὸ προμήνυε τὸ κόψιμο τοῦ δένδρου πὺ ἐμφανίσθηκε), ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν φόβο ἐκείνων πὺ εἶδε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν παράταξη τῶν ἀνδρῶν, θέλοντας νὰ κάνει τὸν ἑαυτό του πὺ σῶφρονα, περιγράφει τὸ ὄραμα σὰν σὲ βασιλικὸ δικαστήριον, ὅπου ὁ βασιλιάς διηγεῖται, ὁ στρατηγὸς ἐρμηνεύει, δηλαδὴ ἀναγγέλλει τὴν ἀπόφαση (γιατὶ ἡ λέξη «σύγκριμα» σημαίνει “ἐρμηνεία”), καὶ οἱ στρατιῶτες ἐκτελοῦν τὴν ἀπόφαση. Γιατὶ «εἶρ» ὀνόμασε ἐκεῖνον πὺ ἔφερε τὴν ἀγγελία τῆς ἀπόφασης, δηλαδὴ τὸν ἀρχάγγελον (γιατὶ «εἶρ» σημαίνει “ἄγρυπνος”), ἐνῶ «ἁγίους» ὀνόμασε τοὺς ἀγγέλους πὺ διατάχθηκαν νὰ κόψουν τὸ δένδρον<sup>17</sup>. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν μπορούσαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐκτέλεση τῆς ἀπόφασης, γιατί ἡ διαταγὴ δόθηκε βιαστικὰ καὶ μὲ κραυγὴ, καὶ ὑπῆρχε κάποια ἐλπίδα σωτηρίας, ἀφοῦ ἔμεναν οἱ ρίζες, ἐρωτοῦν, δηλαδὴ ἀξιῶνουν νὰ μάθουν τὸν καθωρισμένο χρόνο. Καὶ ἐκεῖνος δὲν λέγει αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ διδάσκει σ' αὐτοὺς τὴν αἰτία.

16. Δαν. 11, 17.

17. Δαν. 11, 20.

«Ἴνα», γάρ φησι, «γνώσιν οἱ ζῶντες, ὅτι κυριεύει ὁ Ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν».

**ΡΟΗ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

(Περὶ τῆς παραινέσεως πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ζώσιμον,

5 Παλλάδιον καὶ Μάρωνα).

Οἶδα μὲν ὅτι οὐ δεινότητα λόγων ἐπιδεικνύμενος, οὐδὲ  
τὴν ὑπ' αὐτῆς θηρώμενος δόξαν, ἐπὶ τὸ παραινέσαι τοῖς  
περὶ Ζώσιμον καὶ Παλλάδιον καὶ Μάρωνα, ἀλλ' ἀπὸ εὐ-  
νοίας καὶ φιλοστοργίας ᾤρησας. Εἰ δ' αὐτοὶ παρὰ πάν-  
10 των ἐκκωμωδούμενοι, ὡς παρὰ μόνου σοῦ νομίζοντες κε-  
κωμωδῆσθαι, δυσκόλως ἔχουσι πρὸς σέ, μὴ δείσης. Ἐχεις  
γάρ τὴν θεῖαν συμμαχίαν, σοῦ μὲν ὑπερασπίζουσαν, ἐκεί-  
νους καὶ ἀμυνομένην.

**ΡΟΘ'— ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ**

15 Ὅτι οὐ χρὴ πάντων καταψηφίζειν τῶν ἐν συμφο-  
ραῖς, ἀλλὰ τινὰς νομίζειν καὶ διὰ στεφάνους  
ὑπομένειν αὐτάς.

Ἡ τῶν δικαίων παρρησία, ἢ ὑπὲρ τῆς ἰδίας δικαιοσύ-  
νης, οὐκ ἀπὸ μεγαληγορίας, ᾧ θαυμάσιε, ἐτέχθη, ἀλλ' ὑπ'  
20 ἀνάγκης. Αὕτη γὰρ ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν αὐτοὺς δικαίως  
πάσχειν εἰς ταύτην αὐτοὺς ἐλθεῖν ἐξεβιάσατο. Οὐδεὶς γοῦν  
αὐτῶν ἐν ἀνέσει ᾦν, τοιαύτας ἔρρηξε φωνάς, ἀλλ' ὁ μὲν  
γῆν, ὁ δὲ σποδόν, ὁ δὲ σκώληκα ἑαυτὸν ἀπεκάλεσεν. Ἐν δ'  
ἀμηχάνοις ἀπολειφθεῖς πειρασμοῖς, τὸν οἰκεῖον ἠναγκά-  
25 σθη ἐπιφροᾶσαι δίον, ἵνα μὴ δόξειεν πονηρῶν ἕνεκεν πρα-  
γμάτων πάσχειν. Δεδοικότες γὰρ τὸ πονηρὰν παρὰ πολ-  
λοῖς ἀνοήτοις, ἀφ' ᾧν ἔπασχον, κτήσασθε δόξαν, μᾶλλον  
δὲ καὶ ὄνειδισθέντες, ὡς δι' ἁμαρτίαν πάσχοντες, εἰς ταῦτα  
ἐξεβιάσθησαν, ὡς ἔφην, ἐλθεῖν τὰ ῥήματα. Οἱ γὰρ νοῦ καὶ

17α. Τὸ κείμενο στοὺς Ο' ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἴνα γνώσιν οἱ ζῶντες, ὅτι Κύριός

Γιατί λέγει· «Γιὰ νὰ γνωρίσουν αὐτοὶ ποὺ ζοῦν, ὅτι ὁ Ὑψιστος εἶναι ὁ Κύριος τῆς οὐράνιας βασιλείας»<sup>17α</sup>.

#### 178.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τὴν παραίνεση πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ζωσίμου,  
Παλλαδίου καὶ Μάρωνα.

Γνωρίζω βέβαια ὅτι ὄχι γιὰ νὰ κάνεις ἐπίδειξη εὐγλωττίας, οὔτε γιὰ νὰ ἐπιδιώκεις ἀπὸ αὐτὴν δόξα, κινήθηκες νὰ συμβουλέψεις τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Ζώσιμο, τὸν Παλλάδιο καὶ τὸν Μάρωνα, ἀλλὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη. Ἐὰν ὅμως αὐτοί, ἐνῶ διακωμωδοῦνται ἀπὸ ὄλους, νομίζουν ὅτι διακωμωδοῦνται μόνον ἀπὸ σένα, καὶ φέρονται μὲ δυστροπία ἀπέναντί σου, νὰ μὴ φοβηθεῖς, γιατί ἔχεις τὴν συμμαχία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐσένα σὲ ὑπερασπίζεται, ἐνῶ ἐκείνους τοὺς πολεμᾷ.

#### 179.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

Ὅτι δὲν πρέπει νὰ κατηγοροῦμε ὄλους ἐκείνους ποὺ βρίσκονται σὲ συμφορές, ἀλλὰ νὰ πιστεύουμε ὅτι μερικοὶ ὑφίστανται αὐτὲς καὶ γιὰ νὰ στεφανωθοῦν.

Ἡ παρρησία τῶν δικαίων γιὰ τὴ δικὴ τους δικαιοσύνη (ἐνάρετη ζωή), δὲν γεννήθηκε ἀπὸ ὑπερηφάνεια, θαυμάσιε, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη. Γιατί αὐτὴ τοὺς ἀνάγκασε νὰ καταφύγουν σ' αὐτὴν, γιὰ νὰ μὴ νομίζουν ὅτι ὑποφέρουν δίκαια. Κανένας λοιπὸν ἀπὸ αὐτούς, εὐρισκόμενος σὲ ἄνεση, δὲν ἔβγαλε τέτοιες φωνές, ἀλλὰ ὁ ἓνας ὀνόμασε τὸν ἑαυτό του χῶμα, ὁ ἄλλος στάχτη καὶ ὁ ἄλλος σκουλήκι. Ὅταν ὅμως ἐγκαταλείφθηκε σὲ ἀκαταγώνιστους πειρασμούς, ἀναγκάσθηκε νὰ φανερώσει τὴ ζωὴ του, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι τοὺς ὑπομένει ἐξαιτίας πονηρῶν πράξεων. Φοβούμενοι δηλαδή μήπως, ἐξαιτίας πολλῶν ἀνοσιγμάτων, ἀποκτήσουν κακὴ φήμη ἀπὸ ὅσα ἔπαθαν, ἢ καλύτερα, ἐπειδὴ κατηγορήθηκαν, ὅτι ὑποφέρουν ἐξαιτίας κάποιας ἁμαρτίας, ἐξαναγκάσθηκαν, ὅπως εἶπα, νὰ φτάσουν στὰ λόγια αὐτά. Γιατί

ἔστιν ὁ Ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων».

18. Ἰωβ 15, 11.

φρονήσεως ἀμοιροῦντες, ἀπὸ τῶν συμφορῶν κατὰ τόνδε τὸν βίον συμπιπτουσῶν, καὶ βίον διαβάλλειν εἰῶθασιν, ὅπερ καὶ οἱ φίλοι τῷ γενναίῳ ἔφραζον Ἰώβ· «Οὐκ ἄξια ὧν ἡμάρτηκας μεμαστίγωσαι». Καὶ τὸν ἅγιον δὲ Παῦλον ἀνδροφόνον τινὰ καὶ κακοῦργον ᾤοντο εἶναι οἱ τὴν ἔχιν ἐκκρεμαμένην αὐτοῦ τῆς χειρὸς θεασάμενοι βάρβαροι. Διὸ καὶ ἔλεγον· «Πάντως φονεύς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν, διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασε. Καὶ ὁ Σεμεεὶ δέ, ὁ ἀθυρόγλωσσος ἐκεῖνος, ἀνδροκτόνον τὸν Μελῶδν ἀπεκάλει, διωκόμενον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀπὸ τῆς συμφορᾶς τὴν πονηρὰν ταύτην περὶ αὐτοῦ φέρων ψῆφον.

Μὴ τοίνυν μηδ' αὐτὸς πάντων καταψηφίζου τῶν ἐν συμφοραῖς, ἀλλὰ τινὰς νόμιζε καὶ διὰ στεφάνους ὑπομένειν. Εἰ δὲ θαυμάζεις καὶ διαπορεῖς, τὴν ψῆφόν σοι ταύτην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οἴσομεν. Τί οὖν ἔφη ὁ πάντων τὸ κράτος ἀνημμένος τοῖς οἰκείοις φοιτηταῖς; «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε». Καὶ τῷ Ἰώβ δὲ ἐρρέθη· «Οἶει με ἄλλως κεχρηματικέναι, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;». Ὅντως γὰρ «ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται». Καὶ οὐδὲν ἀπεικός· Οἱ γὰρ τῶν βασιλέων φίλοι, οὗτοι μάλιστα παρακινδυνεύουσιν ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ τραύματα ἔχουσι καὶ ἀποδημίας στέλλονται. Καὶ ταῦτά ἐστι μάλιστα τὰ ποιοῦντα αὐτοὺς παρησιάν ἔχειν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ὡς ὁμοτίμῳ λοιπὸν τῷ ὑπεραναβεδηκότι κεχρηῆσθαι. Ἐχουσι γὰρ τὰ ἐν τοῖς σώμασι τραύματα τῆς φιλίας ἐνέχυρα.

Εἰ δὲ φαίης, Τί οὖν πρὸς τοὺς ὑποσκελιζομένους διὰ ταῦτα; φαίην, ὅτι τοῦτο παρὰ τὴν ἄνοιαν αὐτῶν γίνεται, καὶ οὐ παρὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν. Οὐ γὰρ ἐνταῦθα ἢ ἀντίδοσις τῶν πόνων, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐνταῦθα ἄθλα, τὰ δὲ με-

18. Ἰώβ. 15, 1.

19. Πράξ. 28, 4.

20. Β' Βασ. 16, 7.

αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν μυαλὸ καὶ φρόνηση, ἀπὸ τὶς συμφορὲς ποὺ συμβαίνουν σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, συνηθίζουν νὰ διαβάλλουν καὶ τὴ ζωὴ, πράγμα ποὺ ἔλεγαν καὶ οἱ φίλοι στὸν γενναῖο Ἰώβ· «Δὲν ἔχεις τιμωρηθεῖ ἰσάξια μὲ αὐτὰ ποὺ ἔκανες»<sup>18</sup>. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος νόμιζαν οἱ βάρβαροι, ποὺ εἶδαν κρεμασμένη τὴν ὀχιά ἀπὸ τὸ χέρι του, ὅτι εἶναι κάποιος δολοφόνος καὶ κακοῦργος. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγαν· «Ὅπωςδῆποτε εἶναι φονιάς ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὁποῖο, ἐνῶ διασώθηκε ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἡ δικαιοσύνη δὲν τὸν ἄφησε νὰ ζῆσει»<sup>19</sup>. Καὶ ὁ ἀθυρόγλωσσος ἐκεῖνος Σεμεεὶ ὀνόμαζε τὸν Ψαλμωδὸ ἄνδροφόνο, ποὺ διωκόταν ἀπὸ τὸν υἱὸ του, βγάζοντας ἀπὸ τὴ συμφορὰ του τὴν κακὴ αὐτὴ ἀπόφαση γι' αὐτόν<sup>20</sup>.

Νὰ μὴ κατηγορεῖς λοιπὸν καὶ σὺ ὅλους ὅσοι βρίσκονται σὲ συμφορὲς, ἀλλὰ νὰ πιστεύεις ὅτι κάποιος τὶς ὑπομένουν καὶ γιὰ νὰ στεφανωθοῦν. Ἐὰν ὅμως θαυμάζεις καὶ ἀπορεῖς, θὰ σοῦ προσκομίσω τὴν ἀπόφαση αὐτὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό. Τί εἶπε λοιπὸν Ἐκεῖνος ποὺ ἀνάθεσε τὴν ἐξουσία ὅλων στοὺς μαθητὲς του; «Στὸν κόσμον θὰ ἔχετε θλίψη»<sup>21</sup>. Ἀλλὰ καὶ στὸν Ἰώβ λέχθηκε· «Νομίζεις ὅτι γιὰ ἄλλον λόγο τὰ ἔκανα ἐγὼ αὐτὰ σὲ σένα, καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶσαι δίκαιος;»<sup>22</sup>. Γιατὶ πραγματικά, «Ὅποιον ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδαγωγεῖ, καὶ μαστιγώνει κάθε παιδί του ποὺ τὸ παραδέχεται»<sup>23</sup>. Καὶ καθόλου παράξενο. Γιατὶ οἱ φίλοι τῶν βασιλέων αὐτοὶ κινδυνεύουν περισσότερο στοὺς πολέμους, καὶ τραυματίζονται, καὶ στέλνονται σὲ ξένες χῶρες. Αὐτὰ ἄλλωστε εἶναι ἐκεῖνα ποὺ τοὺς κάνουν νὰ ἔχουν παρρησία ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ, καὶ νὰ ἀντιμετωπίζουν μάλιστα σὰν ἰσότιμον αὐτὸν ποὺ βρίσκεται ψηλότερά τους. Γιατὶ ἔχουν στὰ σώματά τους τὰ τραύματα ἐνέχυρα τῆς φιλίας.

Ἐὰν ὅμως ρωτήσεις· Τί γίνεται ὅμως μὲ αὐτοὺς ποὺ παραγκωνίζονται; θὰ σοῦ πῶ, ὅτι αὐτὸ γίνεται ἐξαιτίας τῆς ἀνόητης συμπεριφορᾶς αὐτῶν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ πράγματος. Γιατὶ ἡ ἀνταπόδοση τῶν κόπων δὲν γίνεται ἐδῶ, ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ

21. Ἰω. 16, 33.

22. Ἰώβ 40, 8.

23. Ἐβρ. 12, 6. Παροιμ. 3, 12.

τὰ ταῦτα ἔπαθλα. Μὴ ζητείωσαν τοιγαροῦν ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώνων τὴν ἄνεσιν, μηδὲ συγχείωσαν τοὺς καιροὺς. Ἄλλ' ἀσθενέστερος, φαίης δ' ἂν ἴσως, εἰμί. Ἄλλὰ καὶ σοῦ προενόησεν ὁ Θεὸς καὶ ἀπήτησε πολλοὺς καὶ τῶν πονη-  
 5 ρῶν δίκας ἐνταῦθα, καὶ τῶν δικαίων ἠμείψατό τινας. Ὡς-  
 τε, εἰ σκανδαλίζουσί σε οἱ ἐν θλίψει τῶν δικαίων, οἰκοδο-  
 μείτωσάν σε οἱ ἐν ἀνέσει καὶ τιμῇ. Καὶ εἰ ὑποσκελίζουσί σε  
 οἱ ἐν εὐπραγίᾳ τῶν πονηρῶν, ὀρθούτωσάν σε οἱ ἐν κολάσει  
 καὶ τιμωρίᾳ.

10

### ΡΠ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ

Ὅτι χρηὴ σύνδρομον τῷ λόγῳ ἔχειν τὸν βίον,  
 καὶ συμβαίνουσαν τῷ δόγματι τὴν πολιτείαν.

Ὅτι μὲν οὐδεπώποτε ὅπου περὶ τῆς θείας θρησκείας  
 εἶπεῖν ἐδέησεν, ἠττήθημεν, οὐδ' ἀναισχυντεῖν ἐδόξαμεν,  
 15 ἀλλ' ἀπάντων κρατοῦμεν καὶ περίεσμεν τῷ λόγῳ, παντί  
 που δῆλον. Ὅτι δὲ πάντες, οὐχ οἷς λέγομεν, ἀλλ' οἷς πράτ-  
 τομεν προσέχουσι, καὶ ἀπὸ τούτων φέρουσι τὴν ψῆφον,  
 καὶ εἰ μὴ φανερῶς, ἀλλὰ κατὰ γνώμην μετ' ἐξουσίας ἀπο-  
 φαίνονται, καὶ τοῦτο εἰδέναί χρηὴ. Οὐκοῦν χρηὴ σύνδρομον  
 20 τῷ λόγῳ ἔχειν τὸν βίον, καὶ συμβαίνουσαν τῷ δόγματι τὴν  
 πολιτείαν, ἵνα μὴ, λόγοις νικῶντες, τοῖς πράγμασιν ἠττώμε-  
 θα.

### ΡΠΑ'— ΔΙΔΥΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Φιλική.

25

Ἐοικας ἐπιλελῆσθαί μου τῶν ἐντολῶν, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπε-  
 λαθόμην τῆς πρὸς σέ διαθέσεως Ἐπιλήσομαι δέ, εἰ ἀκρι-  
 βῶς μάθοιμι ἐκ προνοίας καὶ σπουδῆς, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀπάτης  
 καὶ περιστάσεως, εἰς τοὺς φίλους πεπαρωνηκέναί.

γίνονται ἐδῶ εἶναι οἱ ἀγῶνες, ἐνῶ ἐκεῖνα πού ἀπονέμονται μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι τὰ ἔπαθλα. Ἄς μὴ ζητοῦν λοιπὸν ἄνεση στὸν καιρὸ τῶν ἀγῶνων, οὔτε νὰ συγγέουν τοὺς καιροὺς. Ἀλλὰ θὰ μποροῦσες ἴσως νὰ πεῖς· Εἶμαι πολὺ ἀδύναμος. Ἀλλὰ καὶ γιὰ σένα φρόντισε ὁ Θεὸς καὶ τιμώρησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἐδῶ, καὶ ἀντάμειψε κάποιους ἀπὸ τοὺς δίκαιους. Ὡστε λοιπὸν, ἂν σὲ σκανδαλίζουν οἱ δίκαιοι πού δοκιμάζουν θλίψη, ἅς σὲ ἐνθαρρύνουν ἐκεῖνοι πού βρίσκονται σὲ δόξα καὶ τιμῆ. Καὶ ἐὰν σὲ παραγκωνίζουν ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἐκεῖνοι πού εὐτυχοῦν, ἅς σὲ κρατοῦν ὄρθιο στὸν ἀγῶνα αὐτοὶ πού βρίσκονται στὴν κόλαση καὶ τιμωροῦνται.

### 180.— ΣΤΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Ὅτι πρέπει νὰ ἔχουμε τὴ ζωὴ μας σύμφωνη μὲ τὸν λόγο, καὶ νὰ συμβαδίζει ἢ συμπεριφορὰ μας μὲ τὴ διδασκαλία.

Ὅτι βέβαια ποτέ, ὅπου χρειάστηκε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ θεία θρησκεία, δὲν νικηθήκαμε, οὔτε δώσαμε τὴν ἐντύπωση ὅτι συμπεριφερόμαστε μὲ ἀδιαντροπιά, ἀλλὰ παντοῦ ἐπικρατοῦμε καὶ ὑπερέχουμε στὸν λόγο, εἶναι στὸν καθένα φανερό. Ὅτι ὅμως ὅλοι δὲν προσέχουν σ' αὐτὰ πού λέμε, ἀλλὰ σ' αὐτὰ πού κάνουμε, καὶ μὲ βία αὐτὰ ἐκφέρουν τὴν ἀπόφασή τους, ἂν ὄχι φανερά, ἀλλὰ μὲ τὴν γνώμη τους δυναμικὰ, καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ξέρουμε. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἔχουμε τὴ ζωὴ μας σύμφωνη μὲ τὸν λόγο, καὶ νὰ συμβαδίζει ἢ συμπεριφορὰ μας μὲ τὴ διδασκαλία, ὥστε νὰ μὴ συμβαίνει, ἐνῶ νικοῦμε μὲ τὰ λόγια, νὰ νικώμαστε στὰ ἔργα.

### 181.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΙΔΥΜΟ

Φιλική.

Φαίνεται ὅτι ἔχεις λησιμονήσει τὶς ἐντολές μου, ἐγὼ ὅμως δὲν ξέχασα τὴ διάθεσή μου γιὰ σένα. Θὰ σὲ ξεχάσω ὅμως, ἀπὸ φροντίδα καὶ ἐνδιαφέφον, κι ὄχι ἀπὸ πανουργία καὶ συμπτωματικά, ἐὰν μάθω σίγουρα ὅτι φέρεται στοὺς φίλους σὰν μεθυσιμένος.

## ΡΠΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Ἐομοία.

Εἰ μὲν ἀληθῆ ἔστι τὰ ἀπαγγελθέντα, οἶμαί σοι ἀπολογία δίκαιαν μὴ ὑπολειφθαι. Ζητήσεις μὲν γὰρ ἴσως, οὐχ  
 5 εὐρήσεις δέ. Εἰ δὲ ψευδῆ, μήνυε, ἵν' εἰς ἀπολογίας ἀνάγκην τοὺς καταμηνύσαντας περιστήσωμεν, καὶ ἀπολογουμένους μὲν δεξώμεθα, τοῦτο δὲ μὴ ποιούντας, τῆς ἑαυτῶν συνουσίας ἐξοστρακίσωμεν.

## ΡΠΓ'— ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

10

Ἐπισημασθέντι ὅτι οὐ λεκτέον τὰ πρακτέα μόνον, ἀλλὰ καὶ πρακτέον.

Τὸ μὲν διὰ λόγου φιλοσοφεῖν εὐκόλον, τὸ δὲ διὰ πραγμάτων δυσχερές. Διὸ καὶ τὸ μὲν τῶν ἀκουόντων οὐ καθικνεῖται, τὸ δὲ καθάπτεται. Τὸ μὲν γὰρ γέλωτα κινεῖ, τὸ δὲ  
 15 ῥαθυμίαν ἀναστέλλει. Καὶ τὸ μὲν εἰς ὄνειδη, τὸ δὲ εἰς ἐπαίνους τελευτᾷ. Καὶ τὸ μὲν ἐνοχλεῖ, τὸ δὲ δυσωπεῖ τοὺς ἀκούοντας. Οὐκοῦν οὐ λεκτέον τὰ πρακτέα μόνον, ἀλλὰ καὶ πρακτέον, εἴ γε μὴ μέλλομεν ὄνειδη τε ἔξιν καὶ εὐθύνας ὑφέξιν.

20

## ΡΠΔ'— ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ἐπισημασθέντι ὅτι καὶ χωρὶς ἀμοιβῆς αὐτῆ ἡ ἀρετὴ μισθός ἐστι καὶ στέφανος καὶ ἐγκαλλώπισμα, ἐν αὐτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχουσα.

Ἐχει μὲν ἡ ἀρετὴ, οὐ μόνον μισθόν, ὡς φῆς, ἀλλὰ καὶ στέφανον καὶ κλέος ἀοίδιμον. Σὺ δ' οὐκ ἂν εἴης δίκαιος ἐφ'  
 25 ἐκάστω εἶδει αὐτῆς πολυπραγμονεῖν, εἰ ἔχει μισθόν. Μείζων γὰρ ἔσται ὁ μισθός τῷ μὴ διὰ μισθὸν ποιούντι. Εἰ γὰρ ὄντως ἦσθα φιλάρετος, ἦδεις ἂν ὅτι καὶ χωρὶς ἀμοιβῆς αὐτῆ ἡ ἀρετὴ μισθός ἐστι καὶ στέφανος καὶ ἐγκαλλώπισμα, ἐν αὐτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχουσα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὡς ὄντως μισθωτὸς ἀκριβολογῆ περὶ μισθοῦ, ὑπόνοιαν παρέχεις τοῖς  
 30



## 182.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

"Ομοια.

"Αν εἶναι ἀληθινὰ αὐτὰ πού μᾶς καταγγέλθηκαν, νομίζω ὅτι δὲν σοῦ ἔχει ἀπομείνει δίκαια ἀπολογία. Ἴσως βέβαια νὰ ἀναζητήσεις, ἀλλὰ δὲν θὰ βρεῖς. Ἐὰν ὅμως εἶναι ψέματα, ἐνημέρωσέ με, γιὰ νὰ φέρω αὐτούς πού σέ κατήγγειλαν στήν ἀνάγκη νὰ ἀπολογηθοῦν, καί ἂν βέβαια ἀπολογηθοῦν θὰ τοὺς δεχθῶ, ἐὰν ὅμως δὲν τὸ κάνουν αὐτό, θὰ τοὺς ἀπομακρύνω.

## 183.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

"Οτι δὲν πρέπει νὰ λέμε μόνο αὐτὰ πού πρέπει νὰ κάνουμε, ἀλλὰ καί νὰ τὰ κάνουμε.

Τὸ νὰ φιλοσοφοῦμε βέβαια μὲ τὰ λόγια εἶναι εὐκόλο, ἐνῶ τὸ νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ μὲ τὰ ἔργα, εἶναι δύσκολο. Γι' αὐτὸ καί τὸ πρῶτο δὲν τοὺς συγκινεῖ αὐτούς πού μᾶς ἀκούνε, ἐνῶ τὸ δεύτερο τοὺς ἀγγίζει. Γιατὶ τὸ πρῶτο προκαλεῖ γέλιο, ἐνῶ τὸ δεύτερο σταματάει τὴ νωθρότητα. Καί τὸ ἓνα βέβαια τελειώνει σὲ μομφές, ἐνῶ τὸ ἄλλο σὲ ἐπαίνους. Καί τὸ ἓνα φυσικὰ ἐνοχλεῖ, ἐνῶ τὸ ἄλλο παρηγορεῖ τοὺς ἀκροατές. Δὲν πρέπει λοιπὸν μόνο νὰ λέμε αὐτὰ πού πρέπει νὰ γίνονται, ἀλλὰ καί νὰ τὰ κάνουμε, ἂν δὲν θέλουμε νὰ δεχθοῦμε κατηγορίες καί νὰ ὑποστοῦμε τιμωρίες.

## 184.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΩΝΑ

"Οτι καί χωρὶς ἀμοιβὴ ἢ ἴδια ἢ ἀρετὴ εἶναι μισθὸς καί στεφάνι καί κόσμημα, ἔχοντας τὴν ἀμοιβὴ μέσα της.

Ἡ ἀρετὴ δὲν ἔχει μόνο μισθόν, ὅπως λές, ἀλλὰ καί στεφάνι καί δόξα αἰώνια. Σὺ ὅμως δὲν εἶναι σωστὸ νὰ περιεργάζεσαι τὸ κάθε εἶδος αὐτῆς ἐὰν ἔχει μισθό. Καθόσον ὁ μισθὸς θὰ εἶναι μεγαλύτερος σ' αὐτὸν πού δὲν ἐργάζεται γιὰ τὸν μισθό. Γιατί, ἂν ἦσουν πραγματικὰ φίλος τῆς ἀρετῆς, θὰ γνώριζες, ὅτι καί χωρὶς ἀμοιβή, ἢ ἴδια ἢ ἀρετὴ εἶναι μισθὸς καί στεφάνι καί κόσμημα, ἔχοντας τὴν ἀμοιβὴ μέσα της. Ἐπειδὴ ὅμως σὰν πραγματικὸς μισθωτὸς μιᾶς μὲ λεπτομέρεια γιὰ τὸν μισθό, δίνεις τὴν ὑπό-

ἀκούουσιν, ὅτι, εἰ, ὑποθέσεως χάριν, μὴ ἦν μισθός, οὐκ ἂν ἀρετὴν ἤσκησας Πλὴν ὅπως ἂν δικαιοῖς, ἄσκει ταύτην, τὴν κἀνταῦθα λαμπρούς, κἀκεῖσε λαμπροτέρους τοὺς οἰκείους ἐραστὰς ἀποφαίνουσαν.

5

**ΡΠΕ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Συμβουλευτική.

Ἔοικας παίζειν μᾶλλον, εἰ σπουδάζειν. Πλὴν ὅπως ἂν δικαιοῖς (εἰρήσεται παρ' ἐμοῦ τάληθές, καὶ οὐ κεκρούψεται), ἐπειδὴ ἐκάστοτε ἐρωτᾶς, Τί οὖν χρὴ ποιεῖν; ἐγὼ σε  
10 ἐρήσομαι. Τί οὖν χρὴ λέγειν; Εἰ γὰρ μήτε τῆς ῥαθυμίας, μήτε τῆς τρυφῆς ἀπόσχοιο, μήτε τῶν κοινῶν ἀφέξιοιο, μήτε τοῦ χρηματίζεσθαι ἀποσταίης, μήτε τοῦ τὰς ἀλλοτρίας γεωργεῖν συμφορᾶς καὶ τὰ τῶν πενήτων σφετερίζεσθαι, οὐκ ἔχω τί λέγειν. Εἰ δ' ἀληθῶς ἐρωτᾶς μαθεῖν βουλόμενος,  
15 ταῦτα μὴ ποίει, ἀ νῦν ποιεῖς, καὶ ῥᾶον καὶ θᾶπτον τὴν κακίαν ἀπαμφιάσοιο.

**ΡΠΣ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

Περὶ ἀκαταλήπτου.

Τὸ Θεῖον, καίτοι φανότατον ὄν καὶ ἡλίου πολλῶ λαμ-  
20 πρότερον, ἰδεῖν μὲν ἀδύνατον (οὐδὲ γὰρ θνητοῖς ὄμμασίν ἐστι χωρητόν), νοεῖν δ' οὐκ ἀδύνατον (νῶ γὰρ μάλιστα καθαροῦ τὰς ἑαυτοῦ ἀκτῖνας διὰ τῆς προνοίας ἐπιπέμπει), καταλαβεῖν δὲ δυσχερέστατον (παντός γὰρ τοῦ νοουμένου μεῖζόν ἐστι καὶ ὑψηλότερον), εὐμενές δ' ἔχειν, ῥᾶδιον  
25 (ἀρετὴν γὰρ ἀσπάζεται καὶ φιλεῖ). Εἰ τοίνυν ἐθέλομεν τὸ πᾶσιν ἀχώρητον χωρῆσαι καὶ ἀξιωθῆναι χρήματος πᾶσαν ὑπερβαίνοντος ἀξίαν, σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ

νοια σ' αὐτούς πού σέ ἀκοῦνε, ὅτι ἐάν, ὑπόθεση κάνω, δέν ὑπῆρχε μισθός, δέν θά ἀσκοῦσες τήν ἀρετή. Ὡστόσο, ὅποιο καί ἂν νομίζεις ὅτι εἶναι τὸ σωστό, νά ἀσκεῖς τήν ἀρετή, ἡ ὁποία καί ἐδῶ κάνει λαμπρούς τούς ἐραστές της, καί ἐκεῖ τούς καθιστᾷ πιό ἐνδοξούς.

### 185.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

#### Συμβουλευτική.

Δίνεις τήν ἐντύπωση ὅτι παίζεις μᾶλλον, παρὰ ἀσχολεῖσαι σοβαρά. Ὡστόσο γιά νά γνωρίσεις ποιό εἶναι τὸ σωστό (θά σοῦ πῶ ἐγὼ τήν ἀλήθεια καί δέν θά τήν κρύψω), ἐπειδὴ κάθε φορᾶ ρωτᾷς, Τί πρέπει λοιπόν νά κάνω; θά σοῦ πῶ ἐγώ. Τί πρέπει λοιπόν νά σοῦ πῶ; Ὅτι δηλαδή, ἂν δέν ἀποβάλλεις καί τή ραθυμία καί τήν ἀπόλαυση, καί δέν μείνεις μακριά ἀπὸ τὰ κοινὰ καί δέν παύσεις νά συγκεντρώνεις παράνομα χρήματα, καί οὔτε νά καλλιεργεῖς τίς συμφορές τῶν ἄλλων καί νά οἰκαιοποιεῖσαι παράνομα αὐτὰ πού ἔχουν οἱ φτωχοί, δέν ἔχω τί νά σοῦ πῶ. Ἐάν ὅμως ρωτᾷς πραγματικά ἐπειδὴ θέλεις νά μάθεις, νά μὴ κάνεις αὐτὰ πού κάνεις τώρα, καί τότε εὐκόλα καί γρήγορα θά μπορέσεις νά ἀποβάλλεις τήν κακία.

### 186.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

#### Γιά τὸ ἀκατάληπτο τοῦ Θεοῦ.

Τὸ Θεῖο, ἂν καί εἶναι ὀλοφάνερο καί πολὺ πιό λαμπρὸ ἀπὸ τὸν ἥλιο, εἶναι βέβαια ἀδύνατο νά τὸ δοῦμε (ἄλλωστε δέν εἶναι δυνατὸν νά χωρέσει στὰ ἀνθρώπινα μάτια), δέν εἶναι ὅμως ἀδύνατο νά τὸ ἐννοήσουμε (γιατὶ ἐκπέμπει τίς ἀκτῖνες του μὲ τήν πρόνοιά του κυρίως στὸν καθαρὸ νοῦ), ἀλλὰ εἶναι πολὺ δύσκολο νά τίς κατανοήσουμε (γιατὶ τὸ νοούμενο εἶναι μεγαλύτερο καί ψηλότερο ἀπὸ κάθε τι), εἶναι ὅμως εὐκόλο νά τὸ ἔχουμε εὐνοϊκὸ ἀπέναντί μας (γιατὶ δέχεται καί ἀγαπᾷ τήν ἀρετή). Ἐάν λοιπόν θέλουμε νά χωρέσουμε αὐτὸ πού εἶναι σέ ὅλους ἀχώρητο, καί νά γίνουμε ἄξιοι ἑνὸς πράγματος πού ξεπερνᾷ κάθε ἄξια,

φρονήσει καὶ ἀνδρεία καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἑαυτοῦς κοσμήσωμεν. Ψυχῆς γὰρ ἀγνῆς τόπον οἰκειότερον καὶ προεπιδέστερον οὐχ ὀρίζεται. Διὸ καὶ ἔφη· «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω».

5

**ΡΠΖ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

“Οτι θεία συμμαχία ἰῶνται τὰ τραύματα.

Εἰ καὶ χαλεπὸν τὸ τραῦμα καὶ θάνατον ὠδίνει τὸν ἀθάνατον, ἀλλ' εἰ καλέσειας τὴν θείαν συμμαχίαν, τὴν καὶ παθῶν καὶ πάσης περιγυνομένην κακίας, οὐδ' ἴχνος λελείψεται τοῦ τραύματος

**ΡΠΗ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**

Περὶ τῆς τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων διαφορᾶς.

Καὶ ἐκ τῶν λεχθησομένων, ὧ φρονήσεως τέμενος, γνοίης ἂν ἀκριβῶς τῶν τε θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων τὸ 15 διάφορον. Οἱ μὲν γὰρ ἱεροὶ χρησμοὶ τὰ δέοντα καὶ πρόποντα νομοθετήσαντες, ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ τοὺς διδασκάλους ἐφιστᾶσι τῆς ἀρετῆς, κωλύοντες εἰσχωμάσαι τὴν πονηρίαν. Οὗτος γὰρ ἄριστος διδασκαλίας τρόπος, οὐκ, ἐπιτρέψαντας πρότερον κρατῆσαι τὴν κακίαν, ὕστε- 20 ρον μηχανᾶσθαι ὅπως ἐξελαθείη, ἀλλ' ἐν προοιμίῳ πάντα ποιεῖν καὶ πραγματεύεσθαι, ὥστε ἄβρατον αὐτῇ εἶναι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν. Οἱ δ' ἔξωθεν νομοθέται τότε ῥυθμίζουσιν αὐτήν, ὅταν διαστραφεῖσα τύχη. Οὐ γὰρ ἀνδράσι γενομένοις κολάσεις ἀπειλεῖν ἐχρῆν, ἀλλὰ παῖδας ὄντας ῥυθμίζου- 25 ζειν καὶ ἀναπλάττειν, καὶ οὐκ ἂν ἴσως τῶν μετὰ ταῦτα ἐδέησεν ἀπειλῶν. Νυνὶ δὲ ταυτὸν γίνεται, οἷον ἂν εἴ τις τῶ μέλλοντι ὑπὸ ληστῶν ἀναιρεῖσθαι, μὴ βοηθοίη μὲν, μηδὲ λέγοι, ὅπως ἂν αὐτῶν ἀπαλλαγείη, ἡμιθνηῖτα δὲ γενόμενον

ὅς στολίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ φρόνηση καὶ ἀνδρεία καὶ μὲ τίς ἄλλες ἀρετές. Γιατὶ πιὸ οἰκεῖο καὶ πιὸ ταιριαστὸ τόπο ἀπὸ τὴν ἀγνή ψυχὴ δὲν ζητᾶ, γι' αὐτὸ καὶ εἶπε· «Θὰ κατοικήσω καὶ θὰ περιπατήσω μέσα σ' αὐτοῦς»<sup>24</sup>.

### 187.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

“Οτι μὲ τὴ θεία βοήθεια θεραπεύονται τὰ τραύματα.

“Αν καὶ τὸ τραῦμα εἶναι φοβερὸ καὶ ἀπειλεῖ μὲ θάνατο τὸν ἀθάνατο, ἀλλ' ὅμως ἂν καλέσεις τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία καθυποτάσσει καὶ τὰ πάθη καὶ κάθε ἄλλη κακία, δὲν θὰ ἀπομείνει οὔτε ἴχνος ἀπὸ τὸ τραῦμα.

### 188.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὴ διαφορὰ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρώπινων νόμων.

Καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θὰ εἰπωθοῦν, ὧ νὰ τῆς φρόνησης, θὰ μπορέσεις νὰ μάθεις ἀκριβῶς τὴ διαφορὰ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρώπινων νόμων. Γιατὶ οἱ ἱεροὶ νόμοι, ποὺ νομοθέτησαν τὰ ἀναγκαῖα καὶ αὐτὰ ποὺ πρέπει, ὁρίζουν νὰ ὀδηγοῦν οἱ δάσκαλοι στὴν ἀρετὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὴν πρώτη ἡλικία, ἐμποδίζοντας τὴν κακία νὰ εἰσχωρήσει. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἄριστος τρόπος διδασκαλίας, ὄχι νὰ ἐπιτρέπουν στὴν ἀρχὴ νὰ κηρυαρχήσῃ ἡ κακία, καὶ ὕστερα νὰ ἐπινοοῦν τρόπους γιὰ νὰ διωχθεῖ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ κάνουν τὰ πάντα καὶ νὰ φροντίζουν, ὥστε νὰ εἶναι ἄβατη στὴν κακία ἡ ἀνθρώπινη φύση. Ἐνῶ οἱ μὴ χριστιανοὶ νομοθέτες φροντίζουν γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης τότε, ὅταν συμβεῖ νὰ διαστραφεῖ. Γιατὶ δὲν πρέπει ὅταν γίνουν ἄνδρες νὰ τοὺς ἀπειλοῦμε μὲ τιμωρίες, ἀλλὰ νὰ τὰ καθοδηγοῦμε καὶ νὰ τὰ ἀναπλάθουμε ὅταν εἶναι παιδιὰ, καὶ ἔτσι ἴσως δὲν θὰ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ἀπειλές. Τώρα ὅμως γίνεται τὸ ἴδιο, ὅπως ἂν κάποιος αὐτὸν ποὺ πρόκειται νὰ φονευθεῖ ἀπὸ ληστὲς δὲν τὸν βοηθεῖ καὶ δὲν τοῦ λέγει πῶς θὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ

24. Λευϊτ. 26, 12. Β' Κορ. 6, 16.

τιμωροῖτο, ἢ ὡς ἂν τις ἰατρὸς μήτε ὑγιάινοντι προφυλακτικὸν ὀρέξειε βοήθημα, μήτε ἀρχομένῳ τῆς ἀρρωστίας τῷ νοσοῦντι φράζοι, μηδὲ πράττοι δι' ὧν ἀπαλλαγῆσεται τῆς νόσου, διαφθερέντι δὲ καὶ ἀνηκέστως ἔχοντι μυρία νομοθε-  
 5 τοίη. Εἰ δὲ πολλοὶ μᾶλλον τούτους ἢ ἐκείνους δεδοίκασι, θαυμαστὸν οὐδὲν. Οἱ γὰρ τῷ ἀντίκα μάλα τὴν κόλασιν ἐπιφέρειν τοὺς παχύτερους φοβοῦσιν, οἱ δὲ τῷ ὀλιγάκις μὲν ἐνταῦθα, πάντως δὲ ἐκεῖσε κολάζειν καταφρονοῦνται. Τὸ γὰρ μέλλον ὀλίγοις δὴ τισι, τοῖς διορατικώτερον ἔχουσι τὸν  
 10 νοῦν καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἀκριβῶς καθορῶσι φύσιν, ἔστιν εὐσύνοπτον. Οἱ γὰρ πλεῖστοι, εἰ καὶ λόγοις ὁμολογοῦσι, τοῖς ἔργοις ἀρνοῦνται. Δι' ὧν γὰρ πράττουσιν, ἃ νοοῦσι κηρύττουσιν. Οἱ γε οὐ μόνον τοῦ σώματος μὲν κομιδῇ ἐπιμέλονται, τῆς δὲ ψυχῆς ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἀν-  
 15 θρώπων μὲν ὀρώντων, αἰσχύνονται πλημμελεῖν. Τοῦ δὲ Θεοῦ οὐ μόνον ἐφορῶντος, ἀλλὰ καὶ πάντα περιέχοντος, οὐ μόνον οὐκ ἐρυθριῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἀδεῶς ἀμαρτάνουσιν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο τῶν πολλῶν δείκνυσι τὴν λύτταν, ἀλλὰ καὶ τὸ ῥηθησόμενον. Πολλοὶ γὰρ κατὰ μὲν τοῦ Θεοῦ ὀ-  
 20 μνύντες ἐπιорκοῦσι, κατὰ δὲ τῆς τῶν παίδων κεφαλῆς οὐδ' ὁμόσαι τολμῶσι. Τίς οὖν τούτοις τιμωρία ἐφάμιλλος ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἐπινοηθεῖη; Οὐκ ἔστιν οὐδὲ μία. Διὸ εἰκότως ἐκεῖσε ἢ κρίσις ἠπειλήται καὶ ἤρτηται.

ΡΠΘ'— ΑΜΜΩΝΙΩ

25

Εἰς τό, «Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν».

Ἐπειδὴ, ὅταν ὁ θυμὸς τὰς ἡνίας τοῦ ἠνιοχοῦντος λογισμοῦ ἀπορρήξῃ, ἔξω τῶν τῆς φύσεως ὄρων ἀπάγει πολλά-

αυτούς, όταν όμως γίνει μισοπεθαμένος τὸν τιμωρεῖ, ἢ ὅπως ὅταν ἓνας γιατρὸς οὔτε ὅταν κάποιος εἶναι ὑγιῆς τοῦ δίνει βοήθεια γιὰ νὰ τὸν προφυλάξει, οὔτε ὅταν ἀρχίζει ἢ ἀρρώστια τὴ λέγει στὸν ἀσθενῆ, οὔτε κἀνει ἐκεῖνα μὲ τὸ ὅποια θὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, καὶ ὅταν προσβληθεῖ καὶ ἡ ἀρρώστια γίνει ἀθεράπευτη, τότε τοῦ δίνει μύριες συνταγές. Ἐὰν λοιπὸν πολλοὶ φοβοῦνται αὐτούς παρὰ ἐκείνους, δὲν εἶναι καθόλου ἀπορίας ἄξιο. Γιατὶ ἄλλοι τοὺς φοβερίζουν μὲ τὸ ὅτι θὰ τιμωρήσουν ἀμέσως πάρα πολὺ τοὺς πνευματικὰ παχύτερους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, μὲ τὸ νὰ τοὺς τιμωροῦν ἐδῶ λίγο καὶ νὰ λένε ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν ὅπωςδὴποτε ἐκεῖ, περιφρονοῦνται. Γιατὶ τὸ μέλλον εἶναι εὐκόλα ὄρατὸ καὶ κατανοητὸ μόνον σὲ πολὺ λιγοστούς, ποὺ ἔχουν διορατικὸ νοῦ καὶ βλέπουν ἀκριδῶς τὴ φύση τῶν πραγμάτων, ἐνῶ οἱ περισσότεροι, ἂν καὶ μὲ τὰ λόγια τὸ ὁμολογοῦν, μὲ τὰ ἔργα τους τὸ ἀρνοῦνται. Γιατὶ μὲ αὐτὰ ποὺ κἀνουν, κηρύττουν αὐτὰ ποὺ καταλαβαίνουν. Αὐτοὶ βέβαια δὲν φροντίζουν μόνον τὸ σῶμα τους πάρα πολὺ καὶ παραμελοῦν τὴν ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ ὅταν τοὺς βλέπουν οἱ ἄνθρωποι ντρέπονται νὰ κἀνουν πλημμελήματα. Ἀντίθετα τὸν Θεό, ποὺ ὄχι μόνον βλέπει, ἀλλὰ καὶ περιέχει τὰ πάντα, ὄχι μόνον δὲν κοκκινίζουν ἀπὸ ντροπὴ ἁμαρτάνοντας, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτάνουν χωρὶς φόβο. Καὶ δὲν δείχνει μόνον αὐτὸ τὴ λύσσα τῶν πολλῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ποὺ θὰ εἰπωθεῖ. Γιατὶ πολλοὶ ποὺ ὀρκίζονται στὸν Θεό, παραβαίνουν τὸν ὄρκο τους, ἐνῶ στὸ κεφάλι τῶν παιδιῶν τους οὔτε κἀν τολμοῦν νὰ ὀρκισθοῦν. Ποιὰ λοιπὸν τιμωρία ἰσάξια θὰ μποροῦσε νὰ ἐπινοηθεῖ γι' αὐτούς στὴ ζωὴ αὐτῆ; Δὲν ὑπάρχει καμμιά. Γι' αὐτὸ δικαιολογημένα ἀπειλεῖται καὶ ἐπικρέματα ἢ ἐκεῖ καταδίκη.

### 189.– ΣΤΟΝ ΑΜΜΩΝΙΟ

Στὸ χωρίο· «Ὁ ἥλιος ἄς μὴ δῦει, ἐνῶ ἀκόμα διαρκεῖ ἡ ὀργή σας»<sup>15</sup>.

Ἐπειδὴ ὁ θυμὸς, ὅταν σπάσει τὰ χαλινάρια τοῦ λογισμοῦ ποὺ κυβερνᾷ τὸν ἄνθρωπο, ὀδηγεῖ πολλὰς φορὲς τὸ μυαλὸ τοῦ

κίς τοῦ ἀνθρώπου τὸ φρόνημα, ἴασιν τῷ τηλικούτῳ παι-  
 σματι οὐ μόνον ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ ταχίστην ἐπινοήσας ὁ  
 Παῦλος, ἔφη· «Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ  
 ὑμῶν», τουτέστι, πρὸ τοῦ τὸν ἥλιον εἰς δυσμὰς χωρῆσαι,  
 5 ἐπίγνωτε τὴν φύσιν, σβέσατε τὸν θυμόν, καταστείλατε τὸ  
 φρόνημα, ἀσπάσασθα τὴν συγγένειαν τὴν καὶ θηρίων κρα-  
 τοῦσαν, ἵνα μὴ, μεσολαβήσασα ἢ νύξ, ἀνήκεστον ἐργάση-  
 ται τὸ πάθος. Τότε γάρ, εὐρῶν καιρὸν ἐπιτηδεῖον ὁ διάβο-  
 λος, ἐξάπτει μὲν πλέον τὰ γεγενημένα, παροξύνει δὲ εἰς  
 10 ἄμυναν, ἐρεθίζει δὲ εἰς ἔχθραν, διεγείρει δὲ εἰς κακηγορίας,  
 κατασκευάζει δὲ μνησικακίαν, καὶ μυρία τίκει ἐντεῦθεν  
 κακά. Ὅτι δὲ ταῦτα ἐκκόπτων ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐκέλευ-  
 σε ταχίστην γενέσθαι τὴν καταλλαγὴν, ἐπήγαγε· «Μηδὲ  
 δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ», τῷ τὰ μικρὰ πάθη μεγάλα λελη-  
 15 θότως κατασκευάζοντι, καὶ τὰ εὐίατα δυσίατα, ἢ καὶ ἀνία-  
 τα, παρασκευάζοντι.

#### ΡΨ'— ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ

Ὅτι οὐ χρὴ ἢ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἔξω τοῦ  
 πρέποντος ὑμᾶς ἐξακοντίζειν.

20 Μὴ ἢ εὐημερία, ᾧ βέλτιστε, ἢ ἐκ τῆς θείας μακροθυμίας  
 σοι συγχωρηθεῖσα, ἐκφοιτᾷν σε τοῦ πρέποντος παρασκευ-  
 αζέτω, μήτε μὴν τῶν τῆς φύσεως ἐξακοντιζέτω ὄρων, ἀλλὰ  
 μᾶλλον εἰς ἔννοιαν αὐτῶν ἀγαγέτω καὶ εἴσω αὐτῶν περι-  
 κλειέτω, ἵνα μὴ, ὑπερόρια παισίας, ὑπερορίους ἀπαιτηθεί-  
 25 ης καὶ τὰς δίκας.

#### ΡΨΑ'— Τῶ ΑΥΤῶ

Ὅτι οὐ χρὴ μεγαλοφρονεῖν.

Μὴ μέγα φρόνει, μηδ' ὑπερφυῆ φαντάζου, ἵνα μὴ με-  
 γαλοφυέστερον ἐκτραγωδηθῆς, ἐκπεσὼν καὶ τῶν με-  
 30 τρίων.



ἀνθρώπου ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φύσεως, ὁ Παῦλος, ἐπινοώντας τρόπο θεραπείας γιὰ τὸ τόσο μεγάλο αὐτὸ πταῖσμα, ὄχι μόνο ἄριστο, ἀλλὰ καὶ ταχύτατο, εἶπε· «Ὁ ἥλιος ἅς μὴ δύει, ἐνῶ ἔξακολουθεῖ ἀκόμη ἢ ὀργή σας»<sup>25α</sup>, δηλαδή προτοῦ ὁ ἥλιος φτάσει νὰ δύσει, ἀναγνωρίστε τὴ φύση, σβῆστε τὴν ὀργή, κατευνάστε τὴν ὑπερηφάνειά σας, παραδεχθεῖτε τὴ συγγένεια, ἢ ὁποῖα κυριαρχεῖ ἀκόμη καὶ στὰ θηρία, γιὰ νὰ μὴ μεσολαθήσει ἢ νύχτα καὶ κάνει τὸ πάθος σας ἀθεράπευτο. Γιατὶ τότε ὁ διάβολος, βρίσκοντας κατάλληλη εὐκαιρία, ἀνάδει περισσότερο τὰ ὅσα ἔχουν γίνει, παροτρύνει σὲ ἄμυνα καὶ ἐρεθίζει σὲ ἔχθρα, διεγείρει σὲ κατηγορίες, προκαλεῖ μνησικακία, καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ γεννᾷ μύρια κακὰ. Γι' αὐτὸ ὁ θεόπνευστος Παῦλος, κόβοντάς τα αὐτά, ἔδωσε ἐντολή νὰ γίνεται πολὺ γρήγορα ἢ συμφιλίωση, προσθέτοντας· «Οὔτε νὰ δίνετε τόπο στὸν διάβολο»<sup>26</sup>, ὁ ὁποῖος τὰ μικρὰ πάθη τὰ κάνει μὲ τρόπο κρυφὸ μεγάλα, καὶ αὐτὰ ποὺ εἶναι εὐκόλο νὰ θεραπευθοῦν, τὰ κάνει δυσκολοθεράπευτα, ἢ ἀκόμα καὶ ἀθεράπευτα.

#### 190.– ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΗΣΑΪΑ

“Οτι δὲν πρέπει ἢ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς ἔξακοντίζει ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον.

Ἡ εὐημερία, φίλε μου, ποὺ σοῦ παραχωρήθηκε ἀπὸ τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ σὲ κάνει νὰ θγαίνεις ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον, οὔτε καὶ νὰ σὲ ἔξακοντίζει ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φύσεως, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σὲ ὀδηγεῖ στὸ βαθύτερο νόημα αὐτῶν καὶ νὰ σὲ κλείνει μέσα σ' αὐτά, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, ἁμαρτάνοντας πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια, νὰ τιμωρηθεῖς μὲ πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τιμωρίας.

#### 191.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι δὲν πρέπει νὰ μεγαλοφρονοῦμε.

Νὰ μὴ μεγαλοφρονεῖς, οὔτε νὰ φαντάζεσαι πράγματα ὑπερφυσικά, γιὰ νὰ μὴ γίνεις θῦμα ὑπερβολικὰ μεγάλης τραγωδίας, ξεπέφτοντας καὶ ἀπὸ τὰ μέτρια.

## ΡΨΒ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον, «Μέγα ἐστὶ τὸ μυστήριον  
τῆς εὐσεβείας».

«Μέγα ἐστὶν ὄντως τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον», ὡς  
5 καὶ ὁ μυσταγωγὸς ἔγραψε Παῦλος, οὐχ ὡς ἀγνοούμενον  
πανταπαῖσιν, ἀλλ' ὡς οὐδενὶ ἐφικτόν. Παντὸς γὰρ ἐπέκεινα,  
καὶ λόγου καὶ νοῦ, καθέστηκεν. Εἰ γὰρ γάμου καρπὸς τὸ  
παιδίον, πῶς ἢ Παρθένος καρπὸν γάμου ἔδειξε; Πῶς ἠνώ-  
θη τὸ φθαρόν τῷ ἀφθάρτῳ; Πῶς ἐν τῷ περιγραπτῷ νο-  
10 εἶται τὸ ἀπερίγραπτον, οὔτε τῆς θείας καὶ ἀκηράτου ἑλατ-  
τουμένης φύσεως, καὶ τοῦ θνητοῦ ἀφράστῳ τινὶ λόγῳ καὶ  
ἐρμηνείας κρείττονι τὴν τιμὴν δεχομένου; Πῶς ὁ παθὼν  
ἔσωσε, καὶ ὁ ἀποθανὼν ἤγειρε, καὶ ὁ ὑβρισθεὶς τετίμηκε τῇ  
ἀνωτάτῳ τιμῇ, καὶ ὁ σταυρωθεὶς κατάρας ἐξήρπασε, μάλ-  
15 λον δὲ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον ἐσταύρωσε;

## ΡΨΓ'— ΘΕΟΔΩΡΩ

Ὅτι τοὺς ἐν ἀρετῇ καὶ ὑπονοηθῆναι  
εἷς τι φαῦλον, λίαν ἀφόρητον.

Ὑπονοηθῆναι ἐφ' οἷς οὐ προσῆκον, τοῖς μὲν εἰς ἄκρον  
20 ἀρετῆς ἐληλακόσι μεγίστην ἔχει συμφορὰν, τὸ δὲ καὶ κρι-  
θῆναι, τοῖς σεμνοτέροις, τὸ δ' ἀλῶναι, καὶ τοῖς ἀναλγήτως  
διακειμένοις.

## ΡΨΔ'— ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ

Περὶ ἀγνωμοσύνης.

25 Οἱ ὑπὲρ ὧν χάριτας εἰδέναι ὀφείλουσιν, ὑπὲρ τούτων  
ἐγκαλοῦντες πάντας, τοὺς τῆς ἀγνωμοσύνης ὑπερβαίνου-  
σιν ὄρους. Δέον γάρ, εἰ καὶ μὴ ἔργοις οἰοί τέ εἰσί, λόγοις  
εὐχαρίστοις ἀμείβεσθαι, ἐγκλήματα ῥάπτουσι.

## 192.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει λεχθεῖ· «Εἶναι μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς εὐσέβειας»<sup>27</sup>.

«Εἶναι πραγματικὰ μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς πίστεώς μας», ὅπως ἔγραψε καὶ ὁ μυσταγωγὸς Παῦλος, ὅχι ἐπειδὴ ἀγνοεῖται τελείως, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ κατανοηθεῖ ἀπὸ κανένα. Γιατὶ βρῖσκεται πέρα καὶ πάνω ἀπὸ κάθε λόγον καὶ νοῦ. Καὶ πραγματικὰ, ἀφοῦ τὸ παιδί εἶναι καρπὸς γάμου, πῶς ἢ Παρθένος παρουσίασε καρπὸ γάμου; Πῶς ἐνώθηκε τὸ φθαρτὸ μὲ τὸ ἄφθαρτον; Πῶς μέσα στὸ περιγραφτὸ νοεῖται τὸ ἀπερίγραπτον, χωρὶς νὰ ἐλαττώνεται ἢ θεία καὶ ἄσπιλη φύση, καὶ τὸ θνητὸ, μὲ κάποιο ἀνέκφραστο καὶ ἀνερμήνευτον λόγον, δέχεται τὴν τιμὴν; Πῶς ἐκεῖνος πού ἔπαθε ἔσωσε, ἐκεῖνος πού πέθανε, ἀνέστησε, ἐκεῖνος πού βρῖστηκε, τίμησε τὴν ἀνθρώπινον φύσιν μὲ τὴν ἀνώτατην τιμὴν, καὶ ἐκεῖνος πού σταυρώθηκε, ἄρπαξε αὐτὴν ἀπὸ τὴν κατάρα, ἢ καλύτερα σταύρωσε τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν θάνατον;

## 193.- ΣΤΟΝ ΘΕΟΔΩΡΟ

“Ὅτι γιὰ τοὺς ἐνάρετους εἶναι ἀπαράδεκτη ἀκόμα καὶ ἡ ὑπόνοια γιὰ κάτι αἰσχρόν.

Τὸ νὰ θεωρηθοῦν ὑποπτοὶ γι' αὐτὰ πού δὲν πρέπει, ἀποτελεῖ αὐτὸ, γι' αὐτοὺς πού ἔχουν φτάσει στὸ ὑψιστὸ σημεῖον τῆς ἀρετῆς, πολὺ μεγάλη συμφορὰ, τὸ καὶ νὰ κριθοῦν ἀποτελεῖ συμφορὰ γιὰ τοὺς σεμνότερους, ἐνῶ τὸ νὰ συλληφθοῦν, ἀποτελεῖ συμφορὰ ἀκόμα καὶ γιὰ τοὺς ἀνάληγτους.

## 194.- ΣΤΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

Γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνην.

Αὐτοὶ πού κατηγοροῦν ὅλους γιὰ πράγματα γιὰ τὰ ὅποια ὀφείλουν εὐγνωμοσύνην, ξεπερνοῦν ὅλα τὰ ὅρια τῆς ἀγνωμοσύνης. Γιατί, ἐνῶ πρέπει, ἔστω καὶ ἂν δὲν μποροῦν μὲ ἔργα, νὰ τοὺς ἀνταμείβουν μὲ εὐχαριστήρια λόγια, αὐτοὶ τοὺς προσάπτουν κατηγορίες.

## Ρ4Ε'— ΤΩ ΑΥΤΩ

“Οτι οὐ χρὴ πᾶσαν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὸν Χριστὸν μεταφέρειν.

Οἱ πᾶσαν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὸν Χριστὸν με-  
 5 ταφέρειν πειρώμενοι, οὐκ ἔξω αἰτιάσεώς εἰσιν. Ἐπεὶπερ  
 καὶ Ἑλλησι καὶ τοῖς μὴ ἐγκρίνουσιν αὐτὴν αἰρετικοῖς  
 ἰσχὺν ἐν τῇ καθ' ἡμῶν διδόασι μάχῃ. Τὰ γὰρ μὴ εἰς αὐτὸν  
 εἰρημένα ἐκδιαζόμενοι, καὶ τὰ ἀδιάστως εἰρημένα ὑπο-  
 πτεύεσθαι παρασκεύαζουσι. Δι' ὧν γὰρ ἐκεῖνοι αὐτοὺς  
 10 ἀνατρέπουσιν ὡς παραποιοῦντας, διὰ τούτων καὶ ἐν τοῖς  
 διαρρήδην περὶ αὐτοῦ εἰρημένοις νικᾶν νομίζονται. Ἐγὼ  
 δὲ ἀναγκαίως φημι ἀμφοτέρω γεγενῆσθαι, τό τε μὴ πάντα  
 λελέχθαι περὶ αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ παντελῶς τὰ κατ' αὐτὸν  
 σεσιγῆσθαι. Τοῦτο γὰρ ἐλνοιτέλει, τὸ μήτε δι' ὅλου περὶ  
 15 τοῦ Χριστοῦ λέγεσθαι ἀνθρώποις, καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ  
 Πατρὸς ἀμφιδάλλουσι καὶ λέγουσι, «Ποίησον ἡμῖν θεοῦς»,  
 μήτε παντάπασιν ἀποσεσιωπῆσθαι, διὰ τὸν τῶν ἀπιστη-  
 σόντων Ἰουδαίων ἔλεγχον, καὶ τὴν τῶν πιστευσόντων βε-  
 βαίαν ἐλπίδα.

20

## Ρ4ς'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Διὰ τί ἡ συνθήκη, τουτέστι ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ,  
 διαθήκη ὑπὸ τῆς θείας καλεῖται Γραφῆς.

Τὴν συνθήκην, τουτέστι τὴν ἐπαγγελίαν, διαθήκην ἡ  
 θεία καλεῖ Γραφή, διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀπαράδατον. Συν-  
 25 θῆκαι μὲν γὰρ πολλάκις ἀνατρέπονται, διαθῆκαι δὲ νόμι-  
 μοι οὐδαμῶς.

## Ρ4Ζ'— ΗΣΑΪΑ

Περὶ ραθυμίας.

Ἐπειδὴ ἂ μὲν προσεῖναι ἑαυτοῖς βουλόμεθα, ταῦτα καὶ

## 195.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι δὲν πρέπει ὅλη τὴν Παλαιὰ Διαθήκη  
νὰ τὴ μεταφέρουμε στὸν Χριστό.

Αὐτοὶ ποὺ προσπαθοῦν νὰ μεταφέρουν ὅλη τὴν Παλαιὰ Διαθήκη στὸν Χριστό, δὲν εἶναι ἐκτὸς κατηγορίας. Καθόσον καὶ στοὺς Ἑλληνας καὶ στοὺς αἵρετικούς, ποὺ δὲν τὴν ἐγκρίνουν, δίνουν δύναμη γιὰ τὴν ἐναντίον μας μάχη. Γιατί, ἐκδιάζοντας τὰ χωρία ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἀναφέρονται σ' αὐτόν, κάνουν καὶ αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτόν νὰ τὰ ὑποπτεύονται εὐκόλα. Μὲ αὐτὰ δηλαδή μὲ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι τοὺς ἀνατρέπουν, ἐπειδὴ τὰ παραποιοῦν, μὲ τὰ ἴδια καὶ μὲ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν λεχθεῖ ρητὰ γι' αὐτόν, νομίζουν ὅτι νικοῦν. Ἐγὼ ὅμως λέγω, ὅτι καὶ τὰ δύο ἔχουν γίνει κατ' ἀνάγκη, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔχουν λεχθεῖ ὅλα γι' αὐτόν, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἀποσιωπήθηκαν ἐντελῶς ὅσα ἀφοροῦν αὐτόν. Γιατὶ ἦταν ὠφέλιμο, καὶ τὸ νὰ μὴ λέγονται ὅλα ὅσα ἀφοροῦσαν τὸν Χριστὸ στοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀμφέβαλλαν γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ ἔλεγαν, «Κάνε μας θεούς»<sup>28</sup>, καὶ νὰ μὴ ἀποσιωπηθοῦν ἐξ ὀλοκλήρου, γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀπιστήσουν, καὶ γιὰ τὴ σίγουρη ἐλπίδα ἐκείνων ποὺ ἐπρόκειτο νὰ πιστέψουν.

## 196.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιατὶ ἡ συνθήκη, δηλαδή ἡ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ,  
ὀνομάζεται διαθήκη ἀπὸ τὴ θεία Γραφή.

Τὴ συνθήκη, δηλαδή τὴν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ, ἡ ἅγια Γραφή τὴν ὀνομάζει διαθήκη, ἐπειδὴ εἶναι βέβαια καὶ ἀπαράβατη. Γιατὶ οἱ συνθήκες πολλές φορές ἀνατρέπονται, ἐνῶ οἱ νόμιμες διαθήκες μὲ κανένα τρόπο.

## 197.- ΣΤΟΝ ΗΣΑΪΑ

Γιὰ τὴ ραθυμία.

Ἐπειδὴ αὐτὰ ποὺ εἶναι προσιτὰ σὲ μᾶς τὰ θέλουμε, καὶ αὐτὰ

28. Ἐξ. 32, 1.

ἀληθῆ εἶναι ἠγούμεθα, τῶν δὲ δυσκόλων ῥαδίως ἀποκρου-  
 όμεθα τὴν μνήμην, τῷ μὴ βούλεσθαι γενέσθαι τὸ πλεόν νέ-  
 μοντες, διὰ τοῦτο, τῶν δοκούντων χρηστῶν ἀπολαύειν ἐλ-  
 πίζοντες, τὰ δυσχερῆ διαδιδράσκειν οἰόμεθα, καὶ μάλιστα  
 5 ὅταν εὐπραγία παραμυθῆται τῶν σκυθρωπῶν τὴν ἀπειλήν.  
 Ἡ γὰρ ῥαθυμία τῇ ἀνέσει νευρουμένη, ἀμνημονεῖν πως καὶ  
 τῆς φύσεως παρασκευάζει καὶ ἔξω τῶν ὀρίων αὐτῆς ἀκον-  
 τίζει. Εἰ δέ τις τὴν ῥαθυμίαν σβέσειεν, εὐθύς βλαστάνον-  
 τας ὄψεται τοὺς ὀρθοὺς λογισμούς, τοὺς καὶ τὸ δίκαιον καὶ  
 10 τὴν κρίσιν βεβαιοῦντας.

**ΡΨΗ'— ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

Εἰς τὸ εἰρημένον, «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία  
 τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως».

Ὁ θεϊότατος, ᾧ σοφέ, τοῦ Πατρὸς Λόγος καὶ τὸ θεῖον  
 15 ἑαυτοῦ κήρυγμα βασιλείαν καλεῖ, ὡς ᾠδῖνον τὴν τῶν οὐ-  
 ρανῶν βασιλείαν. «Ὁμοία γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-  
 ρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων  
 τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῆ, μεῖζον τῶν λαχάνων  
 γίνεται». Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν ὅτι ἀπὸ μικροῦ (εὐτε-  
 20 λεῖς γὰρ αἱ λέξεις) τοσοῦτον αὐξηθήσεται, ὡς πᾶσαν ἑλλη-  
 νικὴν ἀποκρύψαι σοφίαν, ὅπερ οὖν καὶ ἐγένετο. Ἀττικί-  
 ζουσα γὰρ ἡ πλάνη καὶ δεινῶς συλλογίζομένη, ἀγροικιζο-  
 μένη τῇ ἀληθείᾳ παρεχώρησεν.

**ΡΨΘ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

25 Ὅτι ἐξ ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ ἡ μακροθυμία  
 αὐτοῦ.

Εἰκότως μὲν ἀγανακτεῖς, μισοπονηρίας τέμενος, ἐπει-  
 δήπερ ὁ κατὰ ἀντίφρασιν, ὡς φῆς, τῆς ἀσεβείας Εὐσέδιον

θεωροῦμε ἀληθινά, ἐνῶ τῶν δυσκόλων εὐκόλα ἀποκρούουμε τὴ μνήμη, μὲ τὸ νὰ μὴ θέλουμε νὰ γίνουν, ἀπορρίπτοντας τὰ περισσότερα, γι' αὐτό, ἐλπίζοντας ὅτι θὰ ἀπολαύσουμε αὐτὰ πού θεωροῦνται ἀγαθὰ, νομίζουμε ὅτι διαφεύγουμε τὰ δύσκολα, καὶ μάλιστα ὅταν ἡ εὐημερία μᾶς δίνει παρηγοριὰ γιὰ τὴν ἀπειλὴ τῶν σκυθρωπῶν. Γιατὶ ἡ ραθυμία, ἐνισχυόμενὴ μὲ τὴν ἄνεση, μᾶς κάνει νὰ λησμονοῦμε κατὰ κάποιον τρόπο καὶ τὴ φύση, καὶ μᾶς ἔξακοντίζει ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια της. Ἐὰν ὅμως κάποιος μπορέσει νὰ σβῆσει τὴ ραθυμία, ἀμέσως θὰ δεῖ νὰ βλαστάνουν οἱ ὀρθοὶ λογισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιβεβαιώνουν καὶ τὸ δίκαιο καὶ τὴν κρίση.

### 198.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Στὴ ρήση· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μοιάζει μὲ κόκκο τοῦ σιναπιοῦ»<sup>29</sup>.

Ὁ θεϊκώτατος, σοφέ, Λόγος τοῦ Πατέρα καὶ τὸ θεῖο κήρυγμα τοῦ τὸ ὀνομάζει βασιλεία, ἐπειδὴ γεννᾷ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιατὶ λέγει· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μοιάζει μὲ κόκκο τοῦ σιναπιοῦ, πού εἶναι μικρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς σπόρους, ὅταν ὅμως μεγαλώσει, γίνεται τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ ὅλα τὰ λαχανικά». Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· ὅτι ἀπὸ μικρὸ πού εἶναι (γιατὶ οἱ λέξεις εἶναι ἀπλές), θὰ αὐξηθεῖ τόσο πολὺ, ὥστε νὰ ἐπισκιάσει ὅλη τὴν ἑλληνικὴ σοφία, προᾶγμα βέβαια πού καὶ ἔγινε. Γιατὶ ἡ πλάνη, μιλώντας μὲ τὴ γλῶσσα τῶν Ἀθηναίων καὶ διατυπώνοντας τοὺς συλλογισμοὺς της μὲ δεινότητα λόγου, ὑποχώρησε μπροστὰ στὴν μὲ ἄτεχνο λόγο κηρυττόμενη ἀλήθεια

### 199.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Ὅτι ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ ὀφείλεται στὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ.

Δικαιολογημένα βέβαια ἀγανακτεῖς, σὺ ὁ ναὸς τοῦ μίσους τῆς κακίας, ἐπειδὴ, ὅπως λές, αὐτὸς πού κατ' εὐφημισμὸν πρὸς

29. Ματθ. 13, 31.

ἑαυτὸν καλέσας (οὐδὲ γὰρ τοῦτο εἶχεν ἔξ ἀρχῆς τὸ ὄνομα),  
 φαῦλόν τι καὶ πεπατημένον προᾶγμα τὴν ἱερωσύνην ἠγησά-  
 μενος, καὶ τοῖς τὰ αὐτὰ αὐτῷ δρῶσι ταύτην νέμειν τολμᾶ,  
 τοὺς μὲν πάσης τιμῆς ἀξίους ἐξοστρακίζων, τοὺς δὲ μηδ' ἐν  
 5 λαϊκοῦ τάξει τελεῖν δικαίους, εἰς τὸ σεπτὸν θυσιαστήριον  
 ἀναγών, διπλῆ τοῦτο, τό γε εἰς αὐτὸν ἤκον, καθυβρίζων, τῷ  
 τε τοὺς ἀξίους ἀπειρογείν, τῷ τε τοὺς ἀναξίους ἐγκρίνειν.  
 Ἄλλ' ἴσθι, ὅτι οὐκ οἴσει ταῦτα εἰς τέλος ὁ παντεπόπτης  
 ὀφθαλμός, ὁ νῦν μὲν δι' ἀγαθότητα μακροθυμῶν, ὕστερον  
 10 δὲ σφόδρα ταύτας αὐτὸν ἀπαιτήσων δίκας

### Σ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι κυριώτερος ἐπίτροπος τῶν ἐπὶ γῆς, ὁ τὴν ἱερω-  
 σύνην ἐστεμμένος, τοῦ τὴν ἀλουργίδα  
 περικειμένου.

15 Κυριώτερος μὲν ἐπίτροπος τῶν ἐπὶ γῆς, ὁ τὴν ἱερωσύ-  
 νην ἐστεμμένος, τοῦ τὴν ἀλουργίδα περικειμένου. Ὁ μὲν  
 γὰρ ψυχῶν, ὁ δὲ σωμάτων ἠγεῖται. Εἰ δ' ἀγνοήσας αὐτοῦ  
 τὴν ἀξίαν, μᾶλλον δὲ τὴν λειτουργίαν, ψυχῶν μὲν μηδένα  
 λόγον ποιεῖται, τοίχων δὲ καὶ κιόνων ἐπιμελοῖτο, καὶ τρυ-  
 20 φῆ προσέχοι, καὶ χρημάτων ἀντιποιοῖτο, ἑαυτὸν, οὐ γὰρ  
 τὴν ἱερωσύνην, ὑβρίζει. Ἄλλ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνοήτων, δέον  
 τὴν μὲν ἐκθειάζειν, τὸν δ' αἰτιᾶσθαι, ὅλον εἰς αὐτὴν τὸ ἔγ-  
 κλημα περιτρέπουσιν.

### ΣΑ'— ΩΦΕΛΕΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

25 Περί τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀποστόλων.

Οὔτε τοὺς λεξιθηρας, οὔτε τοὺς ῥήτορας, οὔτε τοὺς

---

30. Ἐνδυμα διακριτικὸ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων βαμμένο μὲ



τὴν ἀσέβεια ὀνόμασε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ Εὐσέβιο (γιατὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν τὸ εἶχε ἀπὸ τὴν ἀρχή), θεωρώντας τὴν ἱερωσύνη σὰν ἓνα πρᾶγμα αἰσχρὸ καὶ περιφρονημένο, τολμᾷ νὰ τὴν ἀπονέμει σ' ἐκείνους ποὺ κάνουν τὰ ἴδια μὲ αὐτόν, ἀπομακρύνοντας αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἄξιοι τιμῆς, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ δὲν εἶναι ἄξιοι οὔτε γιὰ τὴν τάξη τῶν λαϊκῶν, τοὺς ἀνεβάζει σὺν σεπτῷ θυσιαστήριον, ἀτιμάζοντας αὐτό, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, διπλᾶ, μὲ τὸ νὰ ἐμποδεῖζει τοὺς ἄξιους, καὶ νὰ ἐγκρίνει τοὺς ἀνάξιους. Ἄλλὰ νὰ ξέρεις, ὅτι δὲν θὰ τὰ ἀνεχθεῖ αὐτὰ μέχρι τὸ τέλος ὁ ὀφθαλμὸς ποὺ τὰ βλέπει ὅλα, ὁ ὁποῖος τώρα βέβαια ἐξαιτίας τῆς ἀγαθότητάς του δείχνει μακροθυμία, ὕστερα ὅμως θὰ ἐπιβάλλει σ' αὐτόν σκληρότατες τὶς τιμωρίες.

#### 200.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὅτι ἀπὸ τοὺς ἐπίγειους ἐπιτρόπους αὐτὸς ποὺ ἔχει τιμηθεῖ μὲ τὴν ἱερωσύνη εἶναι κυριώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ φορεῖ τὴν ἀλουργίδα<sup>20</sup>

Κυριώτερος βέβαια ἀπὸ τοὺς ἐπίγειους ἐπιτρόπους εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔχει τιμηθεῖ μὲ τὴν ἱερωσύνη, καὶ ὄχι ἐκεῖνος ποὺ φορεῖ τὴν ἀλουργίδα<sup>20</sup>. Γιατὶ ὁ ἓνας ἐξουσιάζει ψυχές, ἐνῶ ὁ δεύτερος σώματα. Ἐὰν ὅμως, ἀγνοώντας τὴν ἀξία του, ἢ καλύτερα τὸ λειτούργημά του, δὲν δείχνει καμμιά φροντίδα γιὰ τὶς ψυχές, ἀλλὰ φροντίζει τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κίονες, καὶ ἐπιδίδεται στὴν ἀπόλαυση καὶ στὴν οἰκειοποίηση χρημάτων, ἐξευτελίζει τὸν ἑαυτοῦ καὶ ὄχι τὴν ἱερωσύνη. Ἄλλὰ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνόητους, ἐνῶ πρέπει νὰ ἐκθειάζουν τὴν ἱερωσύνη καὶ νὰ κατηγοροῦν αὐτόν, αὐτοί, ἀντίθετα, στρέφουν ὅλη τὴν κατηγορία τοὺς στὴν ἱερωσύνη.

#### 201.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν ἀποστόλων.

Οὔτε τοὺς γραμματικούς, οὔτε τοὺς ρήτορες, οὔτε τοὺς

---

θαλασσινὴ πορφύρα.

διαλεκτικούς, οὔτε τοὺς ἐπὶ τῇ τῶν λόγων δεινότητι ἐνα-  
 βρυνομένους σοφοῦς κλητέον, ἀλλὰ τοὺς ἐπὶ τῇ πρακτικῇ  
 φιλοσοφίᾳ διαλάμποντας. Εἰ δὲ κοσμοίῃ τούτους καὶ ἡ  
 λογικὴ, σοφωτέρους ὀνομαστέον, εἰ δὲ καὶ ἡ θεωρητικὴ  
 5 (φημὶ δὲ ἡ εὐσέβεια, ἣν μόνην κυρίως σοφίαν εἶναι ὀριζό-  
 μεθα), σοφωτάτους προσαγορευτέον. Τὴν μὲν ὥσπερ θε-  
 μελίον καὶ οἰκοδομὴν εἶναι, τὴν δὲ ὡς ἐγκαλλώπισμα, τὴν  
 δὲ ὡς κορωνίδα. Ὡσπερ οὖν θεμελίου μὴ ὑπάρχοντος  
 μηδ' οἰκοδομίας, οὔτε τὰ κοσμοῦντα οὔτε τὰ στεφανοῦντα  
 10 χώραν ἔχει, οὔτω καὶ ἀρετῆς μὴ ὑπαρχούσης, ἡ λογικὴ καὶ  
 ἡ θεωρητικὴ οὐχ ἔξει.

### ΣΒ'.- ΕΥΛΟΓΙΩ

(Ὅτι χρὴ εὐκταῖον ἡγεῖσθαι μὴ τὸ συγγνώμης τυχεῖν,  
 ἀλλὰ τὸ δι' ἀρετῆς λαμπρύνεσθαι).

15 Εὐκταῖον μὴ ἡγοῦ τὸ συγγνώμης τυχεῖν, ἀλλὰ τὸν δι'  
 ἀρετῆς λαμπρύνεσθαι δίκαιον ὄντα. Τὸ μὲν γὰρ τοῖς φαν-  
 λοτάτοις, τὸ δὲ τοῖς ἐπιεικεστάτοις ἀρμόττει. Τὸ μὲν δι' οἴ-  
 κτον γίνεται, τὸ δὲ δι' ἀμοιβὴν τίκτεται. Ὁ μὲν γὰρ διὰ  
 μικροψυχίαν ἐλεεῖται, ὁ δὲ διὰ μεγαλοψυχίαν στεφανοῦ-  
 20 ται.

### ΣΓ'.- ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ

Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.

Συγγνώμην οὔτε ἔχεις οὔτε ἔξεις, εἰ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμέ-  
 νοις. Εἰ δὲ μεταβάλοις καὶ τῆς μανίας καὶ τῆς λύσσης ἀπο-  
 25 παύσοιο, ἀπολαύσειας ταύτης. Τὸ γὰρ ἀκριδὲς ἡ θεία  
 ἀγαθότης νικήσει. Εἰ δὲ οὐκ οἶει κρίσιν εἶναι, ἄκουε τοῦ  
 Πλάτωνος λέγοντος. “Εἰ μὲν γὰρ ὁ θάνατος τοῦ παντός  
 ἀπαλλαγὴ, ἔρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ τε  
 σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι καὶ τῆς αὐτῶν κακίας μετὰ τῆς

ἔμπειρους στή διαλεκτική, οὔτε ἐκείνους πού καμαρώνουν γιά τή δεινότητα τῶν λόγων, πρέπει νά τοὺς ὀνομάζουμε σοφούς, ἀλλὰ ἐκείνους πού διαπρέπουν στήν πρακτική φιλοσοφία. Ἐάν μάλιστα τοὺς κοσμεῖ καὶ ἡ λογική, πρέπει νά τοὺς ὀνομάζουμε σοφώτερους, καὶ ἂν τοὺς κοσμεῖ καὶ ἡ θεωρητική (ἐννοῶ ἡ εὐσέβεια, τὴν μόνη πού ἀναγνωρίζουμε κυρίως σοφία), πρέπει νά τοὺς ὀνομάζουμε σοφώτατους. Τὴν πρώτη, γιὰ εἶναι σὰν θεμέλιο καὶ οἰκοδόμημα, τὴ δεύτερη, σὰν στολίδι τοῦ οἰκοδομήματος, καὶ τὴν τρίτη σὰν κορωνίδα αὐτοῦ. Ὅπως λοιπόν, ὅταν δὲν ὑπάρχει θεμέλιο, οὔτε οἰκοδομή, οὔτε τὰ κοσμήματα, οὔτε τὰ στεφανώματα ἔχουν θέση, ἔτσι καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχει ἀρετή, δὲν ἔχει θέση οὔτε ἡ λογική, οὔτε ἡ θεωρητική (ἡ εὐσέβεια).

## 202.- ΣΤΟΝ ΕΥΛΟΓΙΟ

Ὅτι πρέπει νά θεωρεῖ κανεὶς ἐπιθυμητὸ ὄχι τὸ νά τύχει συγγνώμης, ἀλλὰ τὸ νά λαμπρύνεται μὲ τὴν ἀρετή.

Νὰ μὴ θεωρεῖς ἐπιθυμητὸ τὸ νά τύχεις συγγνώμης, ἀλλὰ τὸ νά εἶσαι δίκαιος καὶ νά λαμπρύνεσαι μὲ τὴν ἀρετή. Γιὰ τὸ ἓνα ἀρμόζει στοὺς φαυλότατους, ἐνῶ τὸ ἄλλο στοὺς πραότατους. Καὶ τὸ ἓνα βέβαια γίνεται ἀπὸ οἶκτο, ἐνῶ τὸ ἄλλο γεννιέται ὡς ἀμοιβή. Γιὰ τὸ ἓνας ἐλεεῖται ἐξαιτίας τῆς μικροψυχίας του, ἐνῶ ὁ ἄλλος στεφανώνεται ἐξαιτίας τῆς μεγαλοψυχίας του.

## 203.- ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΗΣΑΪΑ

Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη.

Οὔτε ἔχεις, οὔτε θὰ ἔχεις συγγνώμη στὸ μέλλον, ἐφόσον ἐπιμένεις στὰ ἴδια. Ἐάν ὅμως ἀλλάξεις τρόπο ζωῆς καὶ παύσεις τὴν μαρτία καὶ τὴ λύσσα σου, θὰ ἀπολαύσεις τὴ συγγνώμη. Γιὰ τὴν αὐστηρὴ κρίση θὰ τὴ νικήσει ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ἐάν ὅμως δὲν πιστεύεις ὅτι ὑπάρχει κρίση, ἀκουσε τὸν Πλάτωνα πού λέγει: “Γιὰ τὴν εἰρήνην, ἐάν ὁ θάνατος εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ὅλα, εἶναι κέρδος γιὰ τοὺς κακοὺς τὸ νά πεθάνουν, καὶ νά ἀπαλλαγοῦν συγχρόνως καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὴν κακία αὐτοῦ μαζί μὲ τὴν ψυχὴ. Τώρα

ψυχῆς Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται οὕσα, οὐδεμία ἂν αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ εἴη κακῶν καὶ σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι”.

#### ΣΔ΄- ΔΙΟΝΥΣΙΩ

5 Ὅτι ἠττᾶται ἡδονῆς τὸ συμφέρον.

Κινδυνεύεις ἀγνοεῖν ἃ καὶ οἱ κομιδῇ νήπιοι γινώσκουσιν. Ἐφῆς γὰρ θαυμάζειν, πῶς οἱ τὰ τέρποντα φράζοντες, τῶν τὰ λυσιτελοῦντα παραινούντων μᾶλλον ῥᾶον ἐπάγονται τοὺς ἀκροωμένους, ἀγνοῶν, ὅτι ἐκ τοῦ τοὺς μὲν χαρίζε-  
10 σθαι ταῖς ἐπιθυμίαις, τοὺς δὲ μάχεσθαι, τοὺς μὲν θαυμάζεσθαι συμβαίνει, τοὺς δὲ μισεῖσθαι. ἠττᾶται γὰρ ἡδονῆς τὸ συμφέρον.

#### ΣΕ΄- ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

15 (Ὅτι, ὃ τε ἱερωμένος καὶ ὁ εὐδόκιμος, σώφρονα χρῆ καὶ κεκολασμένην πανταχοῦ τὴν δίαιταν ἐπιδείκνυσθαι).

Οὐ μόνον ὁ ἱερωμένος, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐδόκιμος (τοσοῦτον γὰρ ὀφείλει εἶναι τὸ μέσον τοῦ ἱερωμένου καὶ τοῦ εὐδοκίμου, ὅσον οὐρανοῦ καὶ γῆς τὸ διάφορον) οὐδὲν ἀκόλαστον οὐδὲ μειρακιῶδες δίκαιος ἂν εἴη διαπράττε-  
20 σθαι, ἀλλὰ σώφρονα καὶ κεκολασμένην πανταχοῦ τὴν δίαιταν ἐπιδείκνυσθαι. Σὺ δέ, ὡς φασιν, οὔτε νέος ὢν περὶ τὰς λαγνείας ἐμετρίαζες διὰ τὴν πενίαν, οὔτε γηράσας διὰ τὴν ἡλικίαν. Εἰ τοίνυν ταῦθ’ οὕτως ἔχει, εἶργε σαυτὸν τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου.

25 ΣΖ΄- ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

(Περὶ τῶν ἐγκωμιάζειν ἐπιχειρούντων τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ διὰ τοῦ μεγέθους τῶν κατορθουμένων προβαλλομένων αὐτήν).

Οἱ μὲν εἰς ὠφέλειαν βλέποντες, ἡσυχάζεσθαι δικαιουίν-

ὅμως, ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀθάνατη, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει γι' αὐτὴν καμμιά ἄλλη ἀποφυγὴ ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ σωτηρία, ἔκτος ἀπὸ τὸ νὰ γίνῃ κάλλιστη καὶ φρονιμώτατη”.

#### 204.- ΣΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟ

“Ὅτι νικιέται τὸ συμφέρον ἀπὸ τὴν ἡδονή.

Φαίνεται ὅτι ἀγνοεῖς αὐτὰ πού γινώρῃζουν ἀκόμα καὶ οἱ τελείως νεαροὶ στὴν ἡλικία. Γιατὶ εἶπες, ὅτι ἀπορεῖς, πῶς αὐτοὶ πού λένε ἐκεῖνα πού εὐχαριστοῦν, ἀπὸ ἐκείνους πού συμβουλεύουν τὰ ὠφέλιμα, ἐλκύουν μᾶλλον εὐκολώτερα αὐτούς πού τοὺς ἀκοῦνε, ἀγνοώντας, ὅτι ἀπὸ τὸ ὅτι ἄλλοι ὑποχωροῦν στὶς ἐπιθυμίες τους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τίς πολεμοῦν, οἱ δεῦτεροι συμβαίνει νὰ θαυμάζονται, ἐνῶ οἱ ἄλλοι νὰ μισοῦνται. Γιατὶ αὐτὸ πού συμφέρει νικιέται ἀπὸ τὴν ἡδονή.

#### 205.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

“Ὅτι πρέπει καὶ ὁ ἱερωμένος καὶ ὁ εὐδόκιμος νὰ δείχνουν παντοῦ φρόνιμο καὶ μετρημένο τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους.

“Ὅχι μόνο ὁ ἱερωμένος, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς πού εὐδοκιμεῖ στὴ ζωὴ του (γιατὶ τόσο μεγάλη πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στὸν ἱερωμένο καὶ στὸν διακεκριμένο, ὅση εἶναι ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ) δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαπράττει τίποτε τὸ ἀκόλαστο, οὔτε τὸ ἀνόητο, ἀλλὰ νὰ δείχνει παντοῦ φρόνιμο καὶ μετρημένο τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του. Σὺ ὅμως, ὅπως λένε, οὔτε ὅταν ἦσουν νέος μετρίαζες τὸν ἀσυγκράτητο πόθο σου γιὰ τίς σαρκικὲς ἀπολαύσεις, ἂν καὶ ἦσουν φτωχός, οὔτε τώρα πού γέρασες, ἐξαιτίας τῆς ἡλικίας σου. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸ ἔτσι εἶναι, ἀπομάκρυνε τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο.

#### 206.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ ἐκείνους πού ἐπιχειροῦν βέβαια νὰ ἐγκωμιάζουν τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ δὲν προβάλλουν αὐτὴν μὲ τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων τους.

Αὐτοὶ πού ἀποβλέπουν στὴν ὠφέλεια, ἐνῶ ὀφείλουν νὰ

τες, οὐ τὸ μέγεθος τῶν κατορθουμένων ὡς ἀφωνίας αἴτιον  
 προβάλλονται, ἀλλ' ἐγκωμιάζειν ἐπιχειροῦσι τὴν ἀλήθει-  
 αν, πρὸς ἣν καὶ οἱ δεινότατοι λέγειν ἀποδύσασθαι ὀκνοῦ-  
 σιν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐπαξίως, ἀλλὰ γε ἀποχρώντως τὰ καλὰ  
 5 ἐπαινέσαντες, τεκμήριον τῆς ἑαυτῶν γνώμης, τῆς ἐπὶ τὰ  
 ἀξιαφήγητα ῥεπούσης, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀνθρώποις  
 ἐγκαταλείπουσι.

### ΣΖ'— ΠΑΥΛΩ

10 Ὅτι ἐκεῖνος δικαιοτάτος ἐστὶ τῶν ἀμφισβητουμένων κρι-  
 τῆς, ὁ μὴ τὰ μέγιστα ἀξιώματα ἐκπληττόμενος, ἀλλὰ  
 τοῖς ἀσθενεστέροις τὸ ἐνδέον ἐξ εὐνομίας χορηγῶν.

Ἐκεῖνος, ὡς ἔγωγε οἶμαι, δικαιοτάτος ἐστὶ τῶν ἀμφι-  
 σβητουμένων κριτῆς, ὁ μὴ τὰ μέγιστα ἀξιώματα ἐκπληττό-  
 μενος, ἀλλὰ τοῖς ἀσθενεστέροις τὸ ἐνδέον ἐξ εὐνομίας χο-  
 15 ρηγῶν, καὶ νέμων ἐν ταῖς τιμαῖς ἐκάστω τὸ πρὸς ἀξίαν, ἐν  
 ταῖς διαγνώσεσι φυλάττει τὸ ἴσον ἅπασι, τῷ δικαίῳ παν-  
 ταχοῦ μέτρῳ χρώμενος

### ΣΗ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

20 Περὶ τοῦ προστεταγμένου τοῖς ὀλοθρευταῖς ἀγγέλοις,  
 «Καὶ ἀπὸ τῶν ἀγίων μου ἄρξασθε».

Εἰ μὲν ἔχοιεν ἡμῖν τῆς ἱερωσύνης ἀγιοτεῖαν ἐστεμμένοι  
 χρησμὸν ἀναγινώσκειν, ὡς οὐ χρὴ πονεῖν αὐτοὺς καὶ τὰς  
 ἀρετὰς ἀσκεῖν, ἀλλὰ λόγῳ διδάσκειν μόνῳ, φρονεῖτῶσαν  
 ὡς φρονοῦσιν. Εἰ γὰρ πανταχοῦ οἱ χρησμοὶ ἀνακηρύττου-  
 25 σι μὲν τοὺς λόγῳ μόνον παιδεύειν ἐπιχειροῦντας, τί, παρέν-  
 τες τὰ διὰ τῶν θείων θεσμῶν διηγορεύμενα, τῇ ἱερωσύνῃ  
 μόνη ὥσπερ τυραννίδι ἐναβρύνονται; Τὰ μὲν γὰρ θεῖα θε-  
 σπίσματα, τοὺς τὴν ἱερωσύνην λαχόντας μάλιστα πάντων

σιωποῦν, δὲν προβάλλουν τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων τους ὡς αἴτιο τῆς σιωπῆς τους, ἀλλὰ ἐπιχειροῦν νὰ ἐγκωμιάζουν τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὴν ὁποία καὶ οἱ πιὸ δεινοὶ ρήτορες δισταῖζουν νὰ μιλήσουν. Γιατί, ἐπαινώντας τὰ καλὰ, ἂν καὶ ὄχι ὅσο τοὺς ἀξίζει, ἀλλ' ὅπως ὅποτε ἱκανοποιητικὰ, ἀφήνουν στοὺς μετέπειτα ἀνθρώπους ἀπόδειξη τῆς προθέσῃς τους πὺ κλίνει πρὸς ἐκεῖνα πὺ εἶναι ἄξια ἀφήγησης.

### 207.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

“Ὅτι δικαιοτάτος κριτῆς τῶν ἀντιδίκων εἶναι ἐκεῖνος πὺ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ πολὺ μεγάλα ἀξιώματα, ἀλλὰ δίνει τὸ δίκιο στοὺς ἀσθενέστερους βάσει τῶν δικαίων νόμων.

Δικαιοτάτος κριτῆς τῶν ἀντιδίκων, ὅπως ἐγὼ τουλάχιστον νομίζω, εἶναι ἐκεῖνος πὺ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ πολὺ μεγάλα ἀξιώματα, ἀλλὰ δίνοντας στοὺς ἀσθενέστερους σύμφωνα μὲ τοὺς δίκαιους νόμους αὐτὸ πὺ δικαιοῦνται καὶ ἀπονέμοντας κατὰ τὶς τιμὲς αὐτὸ πὺ ἀξίζει στὸν καθένα, ἐφαρῶζει κατὰ τὶς ἐκτιμήσεις τῶν πραγμάτων ἰσότητα σὲ ὅλους, χρησιμοποιώντας παντοῦ τὸ δίκαιο μέτρο.

### 208.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τὴν διαταγὴ στοὺς ἐξολοθρευτὲς ἀγγέλους· «Καὶ νὰ ἀρχίσετε ἀπὸ τοὺς ἁγίους μου»<sup>31</sup>.

Ἐὰν βέβαια αὐτοὶ πὺ εἶναι χειροτονημένοι γιὰ τὸ ἱερὸ λειτουργημα τῆς ἱερωσύνης ἔχουν νὰ μᾶς ἀναγνώσουν ἐντολὴ πὺ νὰ λέγει, ὅτι δὲν πρέπει αὐτοὶ νὰ κοπιᾶζουν καὶ νὰ ἀσκοῦν τὶς ἀρετές, ἀλλὰ νὰ διδάσκουν μόνο μὲ λόγια, ὡς πιστεύουν ὅπως πιστεύουν. Ἐὰν ὅμως παντοῦ οἱ θεῖες ἐντολὲς ἀνακηρύττουν μόνο ἐκείνους πὺ μὲ τὸν λόγο τους ἐπιχειροῦν νὰ διδάσκουν, γιατί, ἀφήνοντας ἐκεῖνα πὺ μὲ τοὺς θεῖους νόμους ὀρίζονται, καμαρώνουν, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ τυραννικὴ ἐξουσία, μόνο μὲ τὴν ἱερωσύνη; Γιατί οἱ θεῖοι νόμοι διατάζουν, ἐκεῖνοι πὺ ἔχουν

31. Ἰεζ. 21, 3.

ἐν πόνοις καὶ ἀσκήσεσιν εἶναι παρακελεύεται, ἵν' οἱ ἀρχόμενοι, οὓς ἐπιτάττειν ἔξεστι, τούτους πονοῦντας θεώμενοι, εἰς ἀνδραγαθίας ὑπ' αἰσχύνῃς παροξύνωνται. Οὐ τοσοῦτον γὰρ ὁ λόγος, ὅσον ὁ τρόπος τῶν διδασκόντων πα-  
 5 ραθήγειν πέφυκεν. Οἱ δ' ὥσπερ τὸ λέγειν μόνον ἐμπιστευθέντες τοῦ πράττειν ἀπέχονται, οὓς καὶ στυλιητεύων, ὁ μὲν θεῖος ἀπόστολος ἔφη, «Ὁ κηρύττων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις;», ἡ δὲ θεία ψῆφος ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ τοῦθ' ὅπερ μαθεῖν ἐξήτησας παρεκελεύσατο τοῖς τὴν τιμωρίαν μέλλουσιν ἐπι-  
 10 φέρειν τῇ Ἱερουσαλήμ ἀγγέλοις· «Ἀπὸ τῶν ἁγίων μου ἄρξασθε», ὅπερ καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων μετέφρασεν, εἰπὼν «Καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κριμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ». Εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίῳ; Δίκαιον γὰρ τοὺς τιμῆ  
 15 καὶ τῇ ἀξία ὑπερέχοντας, τούτους, εἰ ἁμαρτοῖεν, καὶ ἐν ταῖς τιμωρίαις πλεονεκτεῖν.

### ΣΘ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Πρὸς ἱερεῖς.

Ὄταν νόθος τις καὶ τῆς ἱερωσύνης ἀνάξιος εἰς τὴν  
 20 ἀρχὴν εἰσβιάσῃται, τότε δὴ ὁ τῆς ἀρχῆς κόσμος εἰς ἀκοσμίαν μεθίσταται. Τῷ γὰρ ἄρχοντι ἐξομοιοῦσθαι πέφυκε τὸ ἀρχόμενον, ὃ δὴ καὶ ἐπὶ Εὐσεβίου, ὡς γέγραφας, συνέβη. Τοσοῦτος γὰρ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἱερεῦσι καὶ τοῖς ὑπηκόοις ἐξήφθη κακίας ἔρωσ, ὡς τοὺς ἀλλαχόθεν ἤκοντας  
 25 δακρύων ὑπόθεσιν ἀεινάων ἔχειν τὴν τῶν τοσοῦτων κακῶν θέαν.

### ΣΙ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Προτρεπτικὴ πρὸς κατάπαυσιν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπαίνων.

Ἀπληστος εἶ φιλῶν, ὡς ἔοικε, τούτους, οἷς ἡ τῆς ἀρε-



τὴν ἱερωσύνη, νὰ ζοῦν, περισσότερο ἀπὸ ὄλους, μὲ κόπους καὶ ἀσκήσεις, ὥστε οἱ ἀρχόμενοι, τοὺς ὁποίους μποροῦν νὰ διατάζουν, βλέποντας αὐτοὺς νὰ κοπιᾶζουν, ἀπὸ ντροπὴ νὰ παρακινουῦνται σὲ ἀνδραγαθίες. Γιατὶ παροτρύνει συνήθως πρὸς αὐτές, ὄχι τόσο ὁ λόγος, ὅσο ὁ τρόπος ζωῆς ἐκείνων πού διδάσκουν. Αὐτοὶ ὅμως, σὰν νὰ τοὺς ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεὸς μόνο νὰ μιλοῦν, παραλείπουν τὴν πράξη. Αὐτοὺς στιγματίζοντάς τους ὁ θεῖος Παῦλος εἶπε· «Σὺ πού διδάσκεις νὰ μὴ κλέβει κανεὶς, κλέβεις;»<sup>32</sup>. Καὶ ἡ θεϊκὴ ἐντολὴ πρὸς τὸν Ἰεζεκιήλ, αὐτὴ πού ζήτησες νὰ μάθεις, διέταξε τοὺς ἀγγέλους πού πρόκειται νὰ πραγματοποιήσουν τὴν τιμωρία στὴν Ἱερουσαλήμ· «Νὰ ἀρχίσετε ἀπὸ τοὺς ἁγίους μου», τὸ ὁποῖο καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων μετέφρασε λέγοντας· «Εἶναι καιρὸς νὰ ἀρχίσει ἡ κρίση ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ»<sup>33</sup>. Καὶ ἐὰν ἀρχίσουν πρῶτα ἀπὸ μᾶς, ποιὸ θὰ εἶναι τὸ τέλος αὐτῶν πού ἀπειθοῦν στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ εἶναι δίκαιο αὐτοὶ πού ὑπερέχουν στὴν τιμὴ καὶ στὴν ἀξία, αὐτοί, ὅταν ἁμαρτήσουν, νὰ δέχονται καὶ μεγαλύτερες τιμωρίες.

## 209.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Πρὸς τοὺς ἱερεῖς.

Ὅταν ἓνας νόθος καὶ ἀνάξιος τῆς ἱερωσύνης, μπαίνει μὲ τὴ βία στὴν ἐξουσία, τότε λοιπὸν ἡ τάξη τῆς ἐξουσίας μεταβάλλεται σὲ ἀταξία. Γιατὶ εἶναι φυσικὸ αὐτὸ πού ἀρχεται νὰ ἐξομοιώνεται μὲ τὸ ἀρχόμενο<sup>34</sup>, πράγμα βέβαια πού, ὅπως ἔγραψες, συνέβη καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ Εὐσεβίου. Γιατί, τόσο μεγάλος ἔρωτας κακίας ἀνάψε στους ὑφισταμένους του ἱερεῖς καὶ στους ὑπηκόους του, ὥστε αὐτοὶ πού ἔρχονται ἀπὸ ἄλλου, νὰ ἔχουν τὴ θεὰ αὐτῶν τῶν κακῶν ἀφορμὴ διαρκῶν δακρύων.

## 210.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς κατάπαυσι τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπαίνων.

Εἶσαι ἀχόρταγος, ὅπως φαίνεται, ἀγαπώντας αὐτοὺς στοὺς

34. Ἰω. Χρυσόστομος, Περὶ ἱερωσύνης, Ὁμιλία 3η.

τῆς ἐναστράπτει φαιδρότης. Ἀκορέστως γοῦν, ὡς γε πυν-  
 θάνομαι, ψάλλεις ἐκεῖνο τὸ τοῦ Μελωδοῦ ᾄσμα· «Ἐμοὶ δὲ  
 λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός». Τοσοῦτος γὰρ πε-  
 ρίεστί σοι ὁ πρὸς αὐτοὺς πόθος, ὡς καὶ τοὺς οἷς οὐδὲν  
 5 ἴχνος ἀρετῆς περίεστιν (οὐ γάρ ἐσμεν κατ' ἐκείνους· ἴσως  
 δὲ δοκοῦμεν), πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἐγκωμίοις στεφα-  
 νοῦν. Σοὶ μὲν οὖν, εἰ καὶ ἡμεῖς μὴ ἐσμεν τοιοῦτοι, ἀποκεί-  
 σεται ὁ μισθός, ἡμεῖς δέ, εἰ μὴδ' ἐγκωμίων τοιούτων ἀπο-  
 λαύοντες ἀμείνους γενοίμεθα, μείζονα δίκην ὑφέξομεν.  
 10 Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο ὑποσταίημεν, πέπαυσο ὑπερβαλλόντως  
 ἐπαινωῶν.

### ΣΙΑ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅτι οὐ τοῖς ἀναξίοις, ἀλλὰ τοῖς ἀγγελικὸν βιοῦσι  
 θίον δοτέον τὰ ἅγια.

15 Παραφυλάττου μὲν, ὦ ἄριστε, τοὺς ἀμνήτους καὶ τῶν  
 θείων λόγων ἀναξίους, οἵτινες καὶ γελῶσι πολλάκις τὰ  
 πάσης εὐφημίας κρείττονα, φθέγγου δὲ οἷς θέμις. Οὐ γὰρ  
 κυσίν, οὐδὲ χοίροις ἀνθρωπομόρφοις, ἀλλὰ τοῖς ἀγγε-  
 λικὸν βιοῦσι θίον δοτέον τὰ ἅγια, κατὰ τὸν θεῖον χρη-  
 20 σμόν.

### ΣΙΒ'— ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῶν τριῶν ἡμερονυκτίων τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου.

Λίαν θαυμάζω καὶ ἐκπλήττομαι τὴν ἄνοιαν τῶν ζη-  
 τούντων, δι' ἣν αἰτίαν ὁ Χριστὸς πρὸ τῶν τριῶν ἡμερῶν  
 25 ἀνέστη. Εἰ μὲν γὰρ φασιν αὐτὸν μὴδ' ὄλως ἐγηγέρθαι, τί-  
 νος ἔνεκεν περὶ χρόνου ἀκριβολογοῦνται; Εἰ δ' ἐγηγέρθαι  
 μὲν, θάπτον δὲ ἢ ἐπηγγείλατο, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι καὶ τὸ  
 πάντως ἠληθευκέναι αὐτὸν συναποδεδειχθαι νομιζέτω-  
 σαν. Τὸ γὰρ ἀδύνατον καὶ ὄν καὶ δοκοῦν, ὅσον πρὸς τὴν

ὁποίους ἀστράφει ἢ λαμπρότητα τῆς ἀρετῆς. Ἐχόρταγα λοιπόν, ὅπως μαθαίνω, ψάλλεις τὸ ᾄσμα ἐκεῖνο τοῦ Ψαλμωδοῦ· «Ἀπὸ μένα οἱ φίλοι σου, Θεέ μου, τιμήθηκαν πάρα πολύ»<sup>35</sup>. Εἶναι τόσο μεγάλος ὁ πόθος σου πρὸς αὐτούς, ὥστε ἀκόμα καὶ ἐκείνους στοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει κανένα ἶχνος ἀρετῆς (γιατὶ δὲν εἶμαι σὰν ἐκείνους, ἀλλὰ ἴσως νὰ φαίνομαι) νὰ τοὺς στεφανώνεις μὲ πολλὰ καὶ ποικίλα ἐγκώμια. Γιὰ σένα λοιπόν, ἂν καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι τέτοιος, θὰ ἀποδοθεῖ ὁ μισθός, ἐνῶ ἐγὼ, ἂν δὲν μπορέσω νὰ γίνω καλύτερος οὔτε καὶ ἐνῶ ἀπολαμβάνω τέτοια ἐγκώμια,, θὰ ὑποστῶ μεγαλύτερη τιμωρία. Γιὰ νὰ μὴ ὑποστῶ λοιπόν αὐτό, πάψε νὰ μᾶς ἐπαινεῖς ὑπερβολικά.

### 211.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

“Ὅτι πρέπει τὰ ἅγια νὰ δίνονται ὄχι στοὺς ἀνάξιους, ἀλλὰ σὲ ἐκείνους ποὺ κάνουν ἀγγελικὴ ζωὴ.

Νὰ προφυλάγεσαι βέβαια, ἄριστε, ἀπὸ τοὺς ἀμύητους καὶ ἀνάξιους τῶν θείων λόγων, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορὲς μάλιστα χλευάζουν αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ κάθε ἔπαινο, καὶ νὰ διδάσκεις αὐτοὺς ποὺ ἐπιτρέπεται. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ δίνουμε τὰ ἅγια σὲ σκύλους<sup>35α</sup>, οὔτε σὲ χοίρους ἀνθρωπόμορφους, σύμφωνα μὲ τὴ θεία ἐντολή, ἀλλὰ σ’ ἐκείνους ποὺ κάνουν ζωὴ ἀγγελικὴ.

### 212.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ

Γιὰ τὰ τρία ἡμερόνυχτα τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου.

Ἐπορῶ πάρα πολὺ καὶ ἐκπλήσσομαι μὲ τὴ μωρία ἐκείνων ποὺ ζητοῦν νὰ μάθουν γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε πρὶν ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες. Γιατὶ, ἐὰν κηρύττουν ὅτι αὐτὸς οὔτε κὰν ἀναστήθηκε, γιατί ἀκριβολογοῦν γιὰ τὸν χρόνο; Ἐὰν πάλι ἀναστήθηκε βέβαια, ἐνωρίτερα ὅμως ἀπὸ ὅ,τι ὑποσχέθηκε, τότε ἂς πιστέψουν, ὅτι ἀπὸ τὸ ὅτι ἀναστήθηκε ἀποδείχθηκε μαζὶ μὲ αὐτὸ ὅπως ὅποτε ἀληθινὸ καὶ ἐκεῖνο. Γιατὶ, ἀφοῦ κατόρθωσε

35α. Ματθ. 7, 6.

τῶν ἀνθρώπων ἀσθένειαν, φημί, κατορθώσας, οὐκ ἂν περὶ  
 τὸ δυνατόν ἐξησθένησεν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα τὸ μὲν βραδέ-  
 ως ἀναστῆναι ἀσθενείας, τὸ δὲ ταχέως, δυνάμεως μεγίστης  
 τεκμήριον καθέστηκεν. Ἐχρῆν μὲν αὐτοὺς καὶ ἐκ τοῦ τοὺς  
 5 μυρίους τῶν ἑλληνικῶν θεῶν καταλόγους ἀφανῖσαι, τὰ τε  
 εἰδωλεῖα πάντα καταστρέψαι, καὶ τοὺς ἀνοσίους βωμοὺς  
 τοὺς ὑπ' ἀνθρωπίνων αἱμάτων φοινισσομένους σβέσαι, καὶ  
 τὸν μὲν διάβολον ἐκνευρίσαι, τοὺς δὲ δαίμονας φυγα-  
 δεῦσαι, καὶ τὰ μὲν ἀνήμερα φύλα τιθασεῦσαι, τοὺς δὲ Ἰου-  
 10 δαίους μεγίσταις συμφοραῖς περιβαλεῖν, καὶ τοὺς πιστεύ-  
 σαντας αὐτῷ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἀναγαγεῖν προσκυνῆσαι  
 τὴν θεῖαν αὐτῷ καὶ ἀήττητον δύναμιν, καὶ μὴ περὶ ὠρῶν  
 διαφέρεσθαι. Τὰ γὰρ μέγιστα καὶ κρείττονα λόγου, οὐκ ἂν  
 ὑπὸ μικρῶν ἀνατραπεῖη. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἀληθείας ἡ  
 15 περιουσία πολλή, καὶ εἰς αὐτὸ χωρῆσαι τὸ πρᾶγμα πειρά-  
 σομαι.

Ἀκροβολισμοῦ τοίνυν ἔνεκεν εἰρήσεται πρὸς αὐτούς.  
 Ἄρα, εἰ χρεώστην τινὰ ἐπαγγειλάμενον τῷ οἰκείῳ δανει-  
 στῇ μετὰ τρεῖς ἡμέρας πληρώσειν τὸ χρέος, πρὸ τῆς προθε-  
 20 σμίας πληρώσαντα θεασοίμεθα, ὡς ψευδάμενον κρινου-  
 μεν, ἢ ὡς πλέον ἀληθεύσαντα θαυμασόμεθα; Ἐγὼ μὲν  
 οἶμαι τοῦτο, πάντως δὲ καὶ αὐτοί. Τί τοίνυν ἄτοπον, εἰ καὶ  
 ὁ Χριστὸς ἔφησε μὲν τῇ τρίτῃ ἀναστήσεσθαι, θᾶπτον δὲ  
 ἀνέστη, ἵν' ἑαυτοῦ μὲν δείξῃ τὴν δύναμιν, τοὺς δὲ φυλάτ-  
 25 τοντας νεκρώσῃ καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἐπιστομίσῃ; Τὸ μὲν  
 γὰρ θᾶπτον ἀναστῆναι ἔγκλημα οὐκ εἶχε, τὸ δὲ βράδιον,  
 ὑποψίας ἔγεμεν. Ἐχρῆν γὰρ παρακαθημένων αὐτῶν καὶ  
 φυλαττόντων γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν, ὡς, εἴ γε παρελ-  
 θουσῶν τῶν ἡμερῶν καὶ ἀναχωρησάντων τῶν φυλαττόν-  
 30 των ἐγένετο, ὑποπτον τὸ πρᾶγμα ἔμελλεν εἶναι. Εἰ δὲ μὴ

αὐτὸ πού φαίνεται καὶ εἶναι ἀδύνατο, σὲ σχέση μετὰ τὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων, δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἀδυνατήσῃ σ' αὐτὸ πού ἦταν δυνατόν, ἂν καὶ τὸ νὰ ἀναστηθεῖ ἀργότερα θὰ ἦταν ἀπόδειξις ἀδυναμίας, ἐνῶ τὸ ὅτι ἀναστήθηκε γρηγορώτερα εἶναι ἀπόδειξις πολὺ μεγάλης δυνάμεως. Ἐπρεπε λοιπὸν αὐτοί, ἐπειδὴ καὶ ἐξαφάνισε τοὺς μύριους θεοὺς ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς καταλόγους, καὶ καταστρέψε ὅλους τοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς, καὶ ἔσβεσε τοὺς ἀνιέρους βωμοὺς πού βιάφονταν ἀπὸ ἀνθρώπινα αἵματα, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἀποδυνάμωσε τὸν διάβολο καὶ ἔδιωξε τοὺς δαίμονες, καὶ ἐπίσης ἐπειδὴ δάμασε τὰ ἄγρια φύλα καὶ περιέβαλε τοὺς Ἰουδαίους σὲ πολὺ μεγάλες συμφορές, καὶ ἐκείνους πού πίστεψαν σ' αὐτὸν τοὺς ἀνέβασε ψηλότερα καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ἔπρεπε γιὰ ὅλα αὐτὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν θεῖαν καὶ ἀκατανίκητην δυνάμειν αὐτοῦ, καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρονται γιὰ τίς ὥρες. Γιατὶ αὐτὰ πού εἶναι πάρα πολὺ μεγάλα καὶ βρῖσκονται πάνω ἀπὸ τὴν λογικὴν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνατραποῦν ἀπὸ τὰ μικρά. Πλὴν ὅμως, ἐπειδὴ ἡ ἀφθονία τῆς ἀλήθειας εἶναι μεγάλη, θὰ προσπαθήσω νὰ προχωρήσω καὶ στὸ θέμα αὐτό.

Γιὰ λόγους λοιπὸν ἀψιμαχίας θὰ εἰπωθεῖ σ' αὐτοὺς: Ἄραγε, ἐὰν κάποιον χρεώσῃ, ὁ ὅποιος ὑποσχέθηκε στὸν δανειστή του, ὅτι μετὰ τρεῖς μέρες θὰ τοῦ πληρώσῃ τὸ χρέος, τὸν βλέπαμε νὰ ἔχει πληρώσει αὐτὸ πρὶν λήξει ἡ προθεσμία, θὰ τὸν κρίναμε ὡς ψεύτη, ἢ θὰ τὸν θαυμάζαμε ὅτι φάνηκε περισσότερο ἀληθής; Ἐγὼ βέβαια νομίζω αὐτό, καὶ ὅπωςδήποτε καὶ αὐτοί. Γιατὶ λοιπὸν εἶναι ἄτοπο, ἐὰν καὶ ὁ Χριστὸς, εἶπε βέβαια ὅτι θὰ ἀναστηθεῖ τὴν τρίτην ἡμέραν, ἀλλὰ ἀναστήθηκε ἐνωρίτερα, ἀπὸ τὴν μὲν βέβαια γιὰ νὰ δείξῃ τὴν δυνάμειν αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ γιὰ νὰ νεκρώσῃ τοὺς φρουροὺς καὶ νὰ ἀποστομώσῃ τοὺς Ἰουδαίους; Γιατὶ, τὸ ὅτι ἀναστήθηκε γρηγορώτερα, δὲν μπορούσε νὰ κατηγορηθεῖ, ἐνῶ ἡ καθυστέρησις θὰ ἦταν γεμάτη ὑποψίες. Ἐπρεπε δηλαδή ἡ ἀνάστασις νὰ γίνῃ ἐνῶ αὐτοὶ κάθονταν καὶ φύλαγαν τὸν τάφο, γιατί, ἐὰν περνοῦσαν οἱ ἡμέρες καὶ ἀναχωροῦσαν οἱ φύλακες, ἐπρόκειτο τὸ πρᾶγμα νὰ δημιουργήσῃ ὑποψίες. Ἐὰν

ἀνέστη, πῶς ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τοιαῦτα σημεῖα ἐπετέλεσαν οἱ Ἀπόστολοι; Πῶς δ' οὐκ ἂν εἶεν ἀξιόχρεοι μάρτυρες, οἱ διὰ μυρίων κινδύνων καὶ θανάτων τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀναστάσεως πιστωσάμενοι, καὶ οὐ μέλανι, ἀλλ' οἰκείῳ  
5 αἵματι τὴν μαρτυρίαν σφραγίσαντες;

Εἰ δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀκριβείαν καταγενέσθαι χρή, ἐκεῖνο ἂν εἴπομι. Τῇ τρίτῃ εἶπεν ἀναστήσεσθαι. Ἔχεις τὴν Παρασκευὴν, ἔχεις τὸ Σάββατον ἕως δυσμῶν ἡλίου, καὶ μετὰ τὸ Σάββατον ἀνέστη, ἑκατέρων μὲν ἄψάμενος,  
10 τὴν δὲ μέσσην πληρώσας Ἐν τρισὶ γὰρ εἶπεν ἀναστήσεσθαι, οὐ μετὰ τρεῖς ἡμέρας. «Λύσατε», γὰρ φησι, «τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». Καὶ ὁ προφήτης δὲ προχρησιμωδῶν, «Τότε ὁ θάνατος πενήσει, ἰσχυροτέρῳ θανάτῳ δεθείς», ἔλεγεν. «Υγιάσει ἡμᾶς μετὰ  
15 δύο ἡμέρας, ἐν τῇ τρίτῃ ἀναστησόμεθα καὶ ζησόμεθα ἐν αὐτῷ». Εἰ δὲ τὸ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας προβάλοιτο, εἴπομι, ὅτι τῷ ἄψασθαι αὐτῶν, πεπλήρωκε τὴν ἐπαγγελίαν. Μία γὰρ ἡμέρα λέγεται τὸ τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσι ὥρῶν διάστημα. Καὶ εἴτε ἐν τῇ πρώτῃ, εἴτε ἐν τῇ τελευταίᾳ  
20 τούτων τις τεχθείη, ἢ ἂν θάνῃ, αὕτη αὐτῷ ἡμέρα λογίζεται. Οἷον, εἰ μέλλοντος ἡλίου δύνειν τεχθείη τις, εἴη δὲ ἐκείνη ἡμέρα πρώτη τοῦ μηνός, αὕτη αὐτῷ λογίζεται. Εἰ δὲ καταδύοντος ἕτερος τεχθείη, ἢ δευτέρα. Πῶς οὖν μιᾶς μόνης, τάχα δὲ οὐδὲ μιᾶς ὥρας μεταξὺ γενομένης ὁ μὲν  
25 λέγεται τῇ πρώτῃ, ὁ δὲ τῇ δευτέρῃ ἡμέρα τετέχθαι; Ὅτι πᾶσι δῆλον καθέστηκε καὶ σαφές, ὅτι τῷ ἄψασθαι μόνον, ὁ μὲν τὸ παρεληλυθός, ὁ δὲ τὸ ἐπιόν, ἡμερονύκτιον ἐπληρώσατο, τὸ διὰ εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν συμπληρούμενον.

πάλι δὲν ἀναστήθηκε, πῶς οἱ Ἄπόστολοι στὸ ὄνομά του ἔκαναν τέτοια θαύματα; Καὶ πῶς δὲν θὰ ἦταν ἀξιόπιστοι μάρτυρες αὐτοὶ ποὺ μέσα ἀπὸ μύριους κινδύνους καὶ θανάτους ἐπιβεβαίωσαν τὴν ἀλήθεια τῆς ἀνάστασης, καὶ σφράγισαν τὴ μαρτυρία τους ὄχι μὲ μελάνη, ἀλλὰ μὲ τὸ αἷμα τους;

Ἐὰν ὅμως χρειάζεται νὰ ἀσχοληθοῦμε καὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν ἀκρίβεια τοῦ πράγματος, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε τὸ ἕξης· Εἶπε ὅτι θὰ ἀναστηθεῖ τὴν τρίτη ἡμέρα. Ἔχεις τὴν Παρασκευή, ἔχεις τὸ Σάββατο μέχρι τὴ δύση τοῦ ἡλίου, καὶ μετὰ τὸ Σάββατο ἀναστήθηκε, ὅποτε τὶς δύο ἡμέρες τὶς διήνυσε μερικῶς, ἐνῶ τὴ μεσσημέρα ὀλόκληρη. Γιατὶ εἶπε ὅτι θὰ ἀναστηθεῖ σὲ τρεῖς ἡμέρες, καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες. Γιατὶ λέγει· «Γκρεμίστε αὐτὸν τὸν ναῶ, καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»<sup>36</sup>. Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης, προλέγοντας τὴν ἀνάστασή του, ἔλεγε· «Τότε ὁ θάνατος θὰ πενθήσει, δεμένος μὲ ἰσχυρότερο θάνατο. Θὰ μᾶς θεραπεύσει μετὰ ἀπὸ δύο ἡμέρες, καὶ τὴν τρίτη θὰ ἀναστηθοῦμε καὶ θὰ ζήσουμε μαζί του»<sup>37</sup>. Ἐφόσον λοιπὸν μίλησε γιὰ τρεῖς ἡμέρες καὶ τρεῖς νύχτες, θὰ μπορούσα νὰ πῶ, ὅτι, ἀφοῦ τὶς συμπεριέλαβε καὶ τὶς τρεῖς, ἐκπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσή του. Γιατὶ μία μέρα λέγεται τὸ διάστημα τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν. Καὶ εἴτε κατὰ τὴν πρώτη ὥρα γεννηθεῖ κάποιος ἢ πεθάνει, αὐτὴ ἢ ἡμέρα τοῦ ὑπολογίζεται. Γιὰ παράδειγμα· Ἐὰν κάποιος γεννηθεῖ τὴν ὥρα ποὺ πρόκειται νὰ δύσει ὁ ἥλιος, καὶ ἐκείνη ἢ ἡμέρα εἶναι ἢ πρώτη τοῦ μηνός, αὐτὴ ἢ ἡμέρα ὑπολογίζεται σ' αὐτόν. Ἐὰν ὅμως ἄλλος γεννηθεῖ ἀφοῦ δύσει ὁ ἥλιος, τοῦ ὑπολογίζεται ἢ δεύτερη ἡμέρα. Πῶς λοιπὸν, ἐνῶ μεσολάβησε μιὰ μόνο ὥρα, ἴσως μάλιστα οὔτε καὶ μία, ἀνάμεσα στὶς δύο γεννήσεις, ὁ ἕνας λέγεται ὅτι γεννήθηκε τὴν πρώτη τοῦ μηνός, καὶ ὁ ἄλλος τὴν δεύτερη; Ἐπομένως ἔγινε σὲ ὅλους φανερὸ καὶ σαφές, ὅτι ἀπλῶς καὶ μόνο μὲ τὸ ποὺ ἄγγιξαν ὁ ἕνας τὸ προηγούμενο εἰκοσιτετράωρο καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἐπόμενο, συμπλήρωσαν τὸ ἡμερονύκτιο, τὸ ὁποῖο ὀλοκληρώνεται σὲ εἰκοσιτέσσερες ὥρες. Ἐφόσον λοιπὸν

*Εἰ τοίνυν καὶ ἡ ἀκριβὴς τῶν χρόνων κατανόησις τοῦτο  
βοᾷ, τί μάτην κόπτουσιν ἑαυτούς οἱ τὴν ἀλήθειαν μὴ ἤλη-  
θενκέναι ἰσχυρίζομενοι;*

**ΣΙΓ'— ΠΕΤΡΩ**

5 *Πῶς εἴρηται τό, «Φάσκοντες εἶναι σοφοί,  
ἐμωράνθησαν».*

*Τό, «Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν», καὶ διὰ  
τοῦτο, ὧ σοφέ, εἴρηται, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς μὲν ὄγκος ἦν  
πολύς, ἀληθείας χηρεύων, παρὰ δὲ ταῖς Γραφαῖς ἀλήθεια  
10 κόμπου καθαρεύουσα. Τότε μὲν οὖν ἀνδρείας ἔδει καὶ  
συνέσεως πολλῆς, πᾶσαν πιθανότητα κεκομψεύμενην, καὶ  
ἐντρεχῶς τὸ ψεύδος ὡς ἀληθὲς παριστῶσαν ἀπογυμνού-  
σης, νῦν δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀγροίοις ἡ πλάνη αὐτῶν εὐ-  
φώρατος γέγονεν.*

15 **ΣΙΑ'— ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ**  
*Περὶ ἐλεημοσύνης.*

*Τὴν ἐλεημοσύνην χρὴ καθαρὰν ὕδρευς καὶ ὄνειδους  
εἶναι. Οἱ γὰρ ἐκείνη ταῦτα μιγνύντες, εὐώδει μύρω δυσώ-  
δη κιωνῶσι βόρβορον, καὶ τὰς τῶν λαμβανόντων πλήττου-  
20 σι ψυχὰς. Τὰ γὰρ μετ' ὄνειδους παρεχόμενα, κἂν μέγιστα  
ἦ, οὐχ ἡδίστα τοῖς λαμβάνουσι, κἂν διὰ τὴν ἀνάγκην σιγῆ  
στέργωσι τὰς ὕβρεις. Ὄταν δὲ καὶ ἐλάχιστα ἦ καὶ μεθ'  
ὕδρευς παρέχεται, ἀφόρητόν τινα χειμῶνα ταῖς ψυχαῖς.  
τῶν πενομένων τίπτει. Περὶ γὰρ τῶν μῆτε παρεχόντων,  
25 ἀλλὰ καὶ λαιδορούντων, οὐδὲ μεμνήσθαι χρὴ· πᾶσαν γὰρ  
ὑπερβεδήκασι θηριωδείας ἀγριότητα. Τοὺς γὰρ πρὸς αὐ-  
τούς, ὡς πρὸς λιμένα, καταίροντας καταδύουσι, μῆτε τὴν  
ἀναγκαίαν πληροῦντες χρεῖαν, ἀλλὰ καὶ ὕβρεις προστι-*



καὶ ἡ ἀκριβὴς κατανόηση τῶν χρόνων αὐτὸ φωνάζει δυνατά, γιατί κόπτονται ἄδικα αὐτοὶ ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ἐπαληθεύθηκε ἡ ἀλήθεια;

### 213.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Μὲ ποιὰ σημασία εἰπώθηκε τό, «Ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι σοφοί, ἔγιναν μωροί»<sup>38</sup>.

Τό, «Ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι σοφοί, ἔγιναν μωροί», λέχθηκε, σοφέ μου, καὶ γι' αὐτό. Ἐπειδὴ σ' αὐτοὺς ὑπῆρχε μεγάλη ὑπεροψία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλειπε ἡ ἀλήθεια, ἐνῶ μέσα στὶς Γραφές ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὑπεροψία. Τότε βέβαια χρειαζόταν πολλὴ ἀνδρεία καὶ σύνεση, γιὰ νὰ ἀπογυμνώνει κάθε πιθανὸ λόγο ποὺ φαινόταν κομπὸς καὶ παρίστανε μὲ ἐπιδεξιότητα τὸ ψέμα ὡς ἀλήθεια, ἐνῶ τώρα ἡ πλάνη αὐτῶν ἀποκαλύπτεται εὐκόλα ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγράμματους.

### 214.– ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη.

Ἡ ἐλεημοσύνη πρέπει νὰ εἶναι καθαρὴ ἀπὸ περιφρόνηση καὶ προσβολή. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἀναμιγνύουν σ' ἐκείνην αὐτά, ἀναμιγνύουν μὲ εὐωδιαστὸ μῦρο βρωμερὸ βοῦρκο, καὶ πληγώνουν τὶς ψυχὲς ἐκείνων ποὺ τὴ δέχονται. Γιατὶ αὐτά ποὺ δίνονται μὲ τρόπο προσβλητικὸ, ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι πάρα πολὺ μεγάλα, δὲν εἶναι εὐχάριστα σ' αὐτοὺς ποὺ τὰ παίρνουν, ἔστω καὶ ἂν ἀπὸ ἀνάγκη ἀνέχονται τὶς ταπεινώσεις. Ὅταν ὅμως εἶναι καὶ πολὺ λίγα καὶ δίνονται μὲ τρόπο προσβλητικὸ, προκαλοῦν στὶς ψυχὲς τῶν φτωχῶν ἀνυπόφορη ταραχή. Ὅσο γιὰ ἐκείνους ποὺ οὔτε δίνουν, ἀλλὰ καὶ χλευάζουν, δὲν πρέπει οὔτε κἂν νὰ κάνουμε λόγο γι' αὐτούς, ἐπειδὴ ξεπέρασαν κάθε ἀγριότητα θηριωδείας. Γιατὶ αὐτοὶ ἐκείνους ποὺ καταφεύγουν σ' αὐτοὺς σὰν σὲ λιμάνι, τοὺς καταποντίζουν, ἀφοῦ οὔτε τὴν ἀνάγκη τους ἱκανοποιοῦν, ἀλλὰ προσθέτουν καὶ τὶς ὑβριολογίες τους. Πρέπει

38. Ρωμ. 1, 22.

θέντες. Χρή τοιγαροῦν πράως ἀποκρίνασθαι τοῖς δεομέ-  
νοις, καὶ κατὰ δύναμιν παρέχειν, κρύπτειν τε ἐλεημοσύ-  
νην, ὥσπερ ἐλευθέραν τινὰ καὶ εὐγενῆ καὶ σώφρονα παρ-  
θένον, καὶ μὴ πᾶσιν αὐτὴν ἐκπομπεύειν. Εἰ δὲ μὴ ἔχοι τις  
5 δι' ὧν παραμυθήσεται τὸν ἰκέτην, ἀποκρινάσθω αὐτῷ  
εἰρηνικὰ ἐν πραΰτητι. Ἴδου γὰρ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν,  
καὶ ἀμφοτέρω παρὰ ἀνδρὶ κεχαριτωμένῳ.

### ΣΙΕ΄- ΕΥΟΠΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ ἐκουσίου καὶ ἀκουσίου βιασμοῦ παρθένου.

10 Αὐτὸς μὲν, τῇ τῶν πολλῶν διανοίᾳ ἴσως ἐπόμενος, χα-  
λεπώτερον ἔφη τὸν βιασάμενον παρθένον τοῦ πείσαντος,  
ἐγὼ δ' αὐτῇ τοῦ πράγματος προσέχων τῇ φύσει, ἠγοῦμαι  
(εἰ γὰρ καὶ παράδοξον εἶναι δόξει τὸ λεχθησόμενον, ἀλλ'  
ὁμως ἀληθὲς ὃν λελέξεται), ὅτι ὁ πείσας τοῦ βιασαμένου  
15 ἐναγέστερος τυγχάνει. Ἐνταῦθα γὰρ ἡ πειθὴ τῆς βίας ἀρ-  
γαλεωτέρα ἐστὶ τῷ τὴν μὲν κολάσεως, τὴν δὲ συγγνώμης  
ἀπολαύειν. Ὁ μὲν γὰρ τὸ σῶμα ὑβρίσας, τὴν γνώμην κα-  
θαρὰν διετήρησεν, ὁ δὲ τὴν ψυχὴν προδιαφθείρας, οὕτως  
ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος ὑβρίν ἐχώρισε. Καὶ ὁ μὲν ἀνεύθυνον,  
20 ὁ δὲ ὑπεύθυνον τῇ δίκῃ πεποίηκε. Τῆς μὲν γὰρ ἡ ὑβρις μέ-  
χρι τοῦ σώματος ἔσται, τῆς δὲ καὶ εἰς ψυχὴν ἀνέδραμε. Καὶ  
ἡ μὲν βιασθεῖσα ἀπολογίαν, ἡ δὲ πεισθεῖσα ἀπαραίτητον  
ἔχει τὴν δίκην. Ἡ μὲν γὰρ καὶ δίκας εἰσπράξασθαι δύναται  
τὸν ὑβριστήν, ἡ δὲ τῷ διεφθάρθαι τῇ γνώμῃ, ἀναπολόγη-  
25 τος οὖσα, συνδιαφθείρεται καὶ τῇ τιμωρίᾳ. Ἡ μὲν γὰρ μέμ-  
ψεως ἔξω, ἡ δὲ εἴσω καθίσταται. Κακείνη μὲν ἐλεεῖται,  
αὕτη δὲ μισεῖται δικαίως. Τῆς μὲν γὰρ ἡ ὑβρις τοῦ μὲν σώ-  
ματος ἤψατο, τῆς δὲ γνώμης οὐχ ἤψατο, τῆς δὲ καὶ τὸ σῶ-  
μα καὶ τὴν ψυχὴν μεμίανται.

30 Εἰ δὲ λογισμοὺς οἶει ταῦτα εἶναι ἀνθρωπίνους, τὸν νό-

λοιπὸν νὰ ἀπαντᾶμε μὲ πραότητα σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκη, καὶ δίνοντάς τους ὅ,τι μπορούμε, νὰ κρύβουμε τὴν ἐλεημοσύνη σὰν κάποια ἐλεύθερη καὶ εὐγενῆ καὶ συνετὴ παρθένο, καὶ νὰ μὴ τὴν διαλαλοῦμε σὲ ὅλους. Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν ἔχει ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ παρηγορήσει αὐτὸν ποὺ τὸν παρακαλεῖ, νὰ τοῦ ἀπαντᾶ εἰρηνικὰ καὶ μὲ καλωσύνη. Νὰ λοιπὸν λόγος ἀνώτερος ἀπὸ ἐλεημοσύνη, καὶ τὰ δύο σὲ ἄνδρα γεμάτον ἀπὸ χάρη.

## 215.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΥΟΠΤΙΟ.

Γιὰ τὸν ἐκούσιο καὶ ἀκούσιο διασμό παρθένου.

Σὺ βέβαια, ἀκολουθώντας ἴσως τὴ γνώμη τῶν πολλῶν, εἶπες ὅτι εἶναι χειρότερος αὐτὸς ποὺ βίασε παρθένο, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἔπεισε νὰ δεχθεῖ τὴ συνουσία, ἐγὼ ὅμως, ἐξετάζοντας τὴ φύση τοῦ πράγματος, νομίζω (ἂν καὶ αὐτὸ ποὺ θὰ πῶ θὰ φανεῖ πῶς εἶναι παράδοξο, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀληθινὸ θὰ τὸ πῶ) ὅτι ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἔπεισε εἶναι πιὸ μολυσμένος ἀπὸ τὸν ἄλλο ποὺ τὴ βίασε. Γιατὶ ἐδῶ ἢ πειθῶ εἶναι χειρότερη ἀπὸ τὴν βία, ἀφοῦ ἢ μία τιμωρεῖται, ἐνῶ ἢ ἄλλη συγχωρεῖται. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀτίμασε τὸ σῶμα διατήρησε τὸν νοῦ του καθαρὸ, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ἀφοῦ πρῶτα διέφθειρε τὴν ψυχὴ, ἔτσι προχώρησε στὴν ἀτίμωση καὶ τοῦ σώματος. Καὶ ὁ ἓνας βέβαια τὴν ἔκανε ἀνεύθυνη στὴ δίκη, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὑπεύθυνη. Γιατὶ τῆς μιᾶς ἢ ἀτίμωση ἔφτασε μέχρι τὸ σῶμα, ἐνῶ τῆς ἄλλης προχώρησε καὶ στὴν ψυχὴ. Καὶ αὕτη βέβαια ποὺ βιάστηκε θὰ ἔχει δικαιολογία, ἐνῶ ἐκείνη ποὺ πείστηκε νὰ κάνει τὴν πράξη θὰ τιμωρηθεῖ ὅπωςδήποτε. Γιατὶ ἢ πρώτη μπορεῖ νὰ κάνει τὸν διαστὴ νὰ τιμωρηθεῖ, ἐνῶ αὕτη ποὺ δέχθηκε τὴ διαφθορὰ στὴν ψυχὴ, στερούμενη ἀπολογίας, καθίσταται μέτοχος καὶ στὴν τιμωρία. Γιατὶ ἢ πρώτη εἶναι ἔξω ἀπὸ κατηγορία, ἐνῶ ἢ ἄλλη μέσα. Καὶ ἐκείνη βέβαια ἐλεεῖται, ἐνῶ αὕτη δίκαια μισεῖται. Γιατὶ ἢ ἀτίμωση τῆς μιᾶς ἄγγιξε τὸ σῶμα της, ἀλλὰ δὲν ἄγγιξε τὴν ψυχὴ της, ἐνῶ τῆς ἄλλης μολύνθηκε καὶ τὸ σῶμα καὶ ἢ ψυχὴ.

Ἐὰν ὅμως νομίζεις ὅτι αὐτὰ εἶναι συλλογισμοὶ ἀνθρώπινοι,

μον τοῦτον ἐκ τῶν οὐρανῶν ἀναγνωσόμεθα. Τί οὖν φησιν;  
 «Ἐάν τις διάσῃται παρθένον ἐν ἐρήμῳ, τὸν μὲν ἀποκτεί-  
 νατε, τὴν δὲ περιποιήσασθε. Ἐβόησε γὰρ ἡ νεάνις, καὶ  
 οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν». Τῇ δ' ἐν πόλει τοῦτο παθούση καὶ μὴ  
 5 βοησάση, ἀπαραίτητος ἡ τιμωρία. Καὶ μάλα εἰκότως Ἐν  
 μὲν γὰρ ἐρημία ὁ βοηθήσων οὐκ ἦν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ πα-  
 ροινηθεῖσα συγγνώμης ἀξία εἶναι κέκριται. Ἡ δ' ἐν πόλει  
 τοῦτο παθοῦσα καὶ τῇ σιγῇ συγκαταθεμένη καὶ μὴ βοήσα-  
 σα μηδὲ καλέσασα τοὺς ἀναστεῖλαι τὴν θίαν δυναμένους,  
 10 θανάτῳ εἰκότως κατακέκριται. Οὐκοῦν παντὶ σθένει χρῆ  
 τὴν γνώμην καθαρὰν διατηρεῖν καὶ ἀμόλυντον, μηδεμιᾶ  
 ὀρμῇ μηδὲ συγκαταθέσει τοιαύτῃ μεμιασμένην, ἵνα κἂν, ὃ  
 μὴ γένοιτο, γένοιτό τι τοιοῦτον, ἀκέραιον ἔχῃ τὴν ἀπο-  
 λογίαν παρὰ τῷ ἀδέκαστῳ κριτῇ, τῷ καὶ τὰς καρδίας ἐμ-  
 15 βατεύοντι, καὶ μαρτύρων μὴ δεομένῳ.

### ΣΙΣ':- ΔΙΟΝΥΣΙΩ

Εἰς τό, «Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία,  
 εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ».

Ἐπειδὴ γέγραφας, τί ἐστιν, «Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ  
 20 μὴ ὑπὸ Θεοῦ», καὶ ἔφησ, Τί οὖν; Πῶς ἄρχων ὑπὸ Θεοῦ  
 κεχειροτόνηται; φήσαιμι, ὅτι δοκεῖς μοι (καί μοι μηδὲν  
 ὀργισθῆς· οὐδὲν γὰρ φλύαρον ἐρῶ), ἢ μὴ ἀνεγνωκέναι τὰς  
 ἀποστολικὰς ῥήσεις, ἢ μὴ νενοηκέναι. Ὁ γὰρ Παῦλος οὐκ  
 εἶπεν, «Οὐ γάρ ἐστιν ἄρχων, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ», ἀλλὰ περὶ  
 25 τοῦ πράγματος αὐτοῦ διαλέγεται, λέγων, «Οὐ γάρ ἐστιν  
 ἐξουσία, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ». Τὸ γὰρ εἶναι ἀρχὰς ἐν ἀνθρώ-  
 ποις, καὶ τοὺς μὲν ἄρχειν, τοὺς δὲ ἄρχεσθαι, καὶ μὴ ἀπλῶς

39. Δευτ. 22, 25-27.

θά διαβάσουμε τὸ νόμο αὐτὸν ἀπὸ τὸν οὐρανό. Τί λέγει λοιπόν; «Ἐὰν κάποιος βιάσει παρθένο στήν ἔρημο, ἐκεῖνον βέβαια νὰ τὸν θανατώσετε, αὐτὴν ὅμως νὰ τὴ φροντίσετε. Γιατὶ ἡ νεάνιδα φώναξε, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε κανένας νὰ τὴ βοηθήσει»<sup>39</sup>. Ἐνῶ σ' ἐκείνην πού τὸ ἔπαθε αὐτὸ μέσα στήν πόλη καὶ δὲν φώναξε, ἡ τιμωρία εἶναι ἀπαραίτητη. Καὶ πολὺ δικαιολογημένα. Γιατὶ στὴ ἔρημιά δὲν ὑπῆρχε κανείς νὰ τὴ βοηθήσει, γι' αὐτὸ ἡ κοπέλλα πού βιάσθηκε κρίνεται ὅτι εἶναι ἄξια συγγνώμης, ἐνῶ αὐτὴ πού τὸ ἔπαθε αὐτὸ μέσα στήν πόλη καὶ μὲ τὴ σιωπὴ της συγκατατέθηκε καὶ δὲν φώναξε, οὔτε κάλεσε ἐκείνους πού θὰ μπορούσαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν διασμό, δικαιολογημένα καταδικάζεται σὲ θάνατο. Ἄρα λοιπὸν πρέπει μὲ κάθε δύναμη νὰ διατηροῦν τὴν ψυχὴ καθαρὴ καὶ ἀμόλυντη, χωρὶς νὰ μολύνεται οὔτε καὶ νὰ εἶναι μiasμένη μὲ κανένα διασμό οὔτε συγκατάθεση, ὥστε καὶ ἂν, πράγμα πού εὐχομαι νὰ μὴ συμβεῖ, συμβεῖ κάτι τέτοιο, νὰ ἔχουν καθαρὴ τὴν ἀπολογία στὸν ἀδέκαστο κριτὴ, ὁ ὁποῖος καὶ στίς καρδιὲς εἰσέρχεται καὶ δὲν χρειάζεται μάρτυρες.

## 216.- ΣΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟ

Στὴ ρήση· «Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἐξουσία, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Θεό»<sup>40</sup>.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες τί σημαίνει, «Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἐξουσία δοσμένη ἀπὸ ἄλλου, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Θεό», καὶ ρώτησες· Τί λοιπόν; Κάθε ἄρχοντας ἔχει χειροτονηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό; θὰ μπορούσα νὰ σοῦ πῶ, ὅτι μοῦ φαίνεσαι (καὶ νὰ μὴ θυμώσεις, σὲ παρακαλῶ, καθόλου, γιατί δὲν θὰ πῶ τίποτε φλύαρο) ἢ ὅτι δὲν ἔχεις διαβάσει τὰ ἀποστολικά λόγια, ἢ ὅτι δὲν τὰ ἔχεις καταλάβει. Γιατὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶπε, “Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἄρχοντας ὀρισμένος ἀπὸ πουθενὰ ἄλλου, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Θεό”, ἀλλὰ μιλάει γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἐξουσία, λέγοντας· «Δὲν ὑπάρχει ἐξουσία δοσμένη ἀπὸ πουθενὰ ἄλλου, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Θεό». Γιατί, τὸ ὅτι ὑπάρχουν ἄρχές μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἄλλοι ἀπὸ

40. Ρωμ. 13, 1

μηδ' ἀνέδην ἅπαντα φέρεσθαι, ὥσπερ κυμάτων, τῆδε κἀ-  
 κεῖσε τῶν δήμων περιεγομένων, τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας  
 ἔργον εἶναί φησιν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ ὁμότιμον οἶδε πολλάκις  
 πόλεμον ἀναρριπίζειν, οὐκ ἀφῆκε δημοκρατίαν εἶναι,  
 5 ἀλλὰ βασιλείαν. Εἶτα μετὰ ταύτην πολλὰς ἐποίησε τὰς  
 ἀρχάς. Ποίας φησίν; Ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, ἀνδρός  
 καὶ γυναικός, πατρὸς καὶ παιδός, πρεσβύτου καὶ νέου,  
 δεσπότης καὶ δούλου, διδασκάλου καὶ φοιτητοῦ. Κἂν τοῖς  
 ἀλόγοις δὲ ζώοις τὸ παραπλήσιον ἴδοι τις ἄν. Καὶ τοῦτ'  
 10 ἐγγυῶνται αἱ μέλισσαι ὑπὸ βασιλεῖ ταττόμεναι, καὶ αἱ γέ-  
 ρανοι καὶ αἱ ἀγέλαι τῶν ἀγρίων προβάτων. Εἰ δὲ καὶ τὴν  
 θάλατταν σκοποῖς, οὐδ' αὐτὴ ταύτης ἔρημος εὐρεθήσε-  
 ται τῆς εὐταξίας. Πολλὰ γὰρ κἀκεῖ τῶν γενῶν ὑφ' ἐνὶ τάτ-  
 τεται τῶν ἰχθύων καὶ στρατηγεῖται. Διὸ καὶ μακρὰς ἀπο-  
 15 δημίας στέλλεται. Καὶ γὰρ πανταχοῦ ἢ ἀναρχία ἀργαλεώ-  
 τερον, καὶ συγχύσεως καὶ ἀκοσμίας αἴτιον. Διὸ καὶ τῷ σώ-  
 ματι, ἐνὶ ὄντι, οὐ πάντα ὁμότιμα, ἀλλὰ τὰ μὲν ἄρχει τῶν  
 μελῶν, τὰ δὲ ἄρχεται. Αὐτὸ δὴ οὖν τὸ πρᾶγμα, τὴν ἐξου-  
 σίαν φημί, τουτέστι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βασιλείαν ὑπὸ τοῦ  
 20 Θεοῦ τετυπῶσθαι λέγειν θέμις, ἵνα μὴ ὁ κόσμος εἰς ἀκο-  
 σμίαν ἐμπέσῃ. Εἰ δὲ τις ἀλιτήριος παρανόμως εἰς ταύτην  
 εἰσεκώμασε, οὐ δήπου τοῦτον παρὰ Θεοῦ κεχειροτονῆ-  
 σθαί φαμεν, ἀλλὰ συγκεχωρησθαι, ἢ πρὸς τὸ πᾶσαν τὴν  
 οἰκείαν πονηρίαν, ὥσπερ ὁ Φαραώ, ἐξεμέσαι, καὶ οὕτω  
 25 δίκην δοῦναι τὴν ἐσχάτην, ἢ πρὸς τὸ σωφρονίσει τοὺς  
 ὁμότητος δεομένους, ὥσπερ ὁ Βαβυλώνιος τοὺς Ἰουδαί-  
 ους.

### ΣΙΖ'— ΗΣΑΪΑ

#### Περὶ προνοίας.

30 Δίκη (ὡς τί σε καλέσας ἀξίως προσεῖπω,) τὰ θνητῶν

τούς ἀνθρώπους ἐξουσιάζουν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐξουσιάζονται, καὶ ὅτι τὰ πάντα δὲν ὀδηγοῦνται μόνον τους καὶ ἀχαλίνωτα, περιφερόμενοι οἱ λαοὶ σὰν τὰ κύματα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, εἶναι, λέγει, ἔργο τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ἰσοτιμία συνηθίζει πολλές φορές νὰ ἀναρριπίζει πόλεμο, δὲν ἐπέτρεψε νὰ ὑπάρχει δημοκρατία, ἀλλὰ βασιλεία. Ἐπειτα μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἔκανε καὶ πολλές ἄλλες ἐξουσίες. Ποιὲς λέγει; Τοῦ ἄρχοντα καὶ τοῦ ἀρχομένου, τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας, τοῦ πατέρα καὶ τοῦ παιδιοῦ, τοῦ ἡλικιωμένου καὶ τοῦ νέου, τοῦ κυρίου καὶ τοῦ δούλου, τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ μαθητῆ. Ἀκόμα καὶ στὰ ἄλογα ζῶα θὰ μπορούσε νὰ δεῖ κανεὶς κάτι παρόμοιο. Καὶ αὐτὸ τὸ βεβαιώνουν οἱ μέλισσες, οἱ ὄποῖες τάσσονται κάτω ἀπὸ βασιλιὰ (βασίλισσα), καὶ οἱ γέρανοι, καὶ οἱ ἀγέλες τῶν ἀγρίων προβάτων. Ἐὰν μάλιστα ἐρευνήσεις καὶ τὴ θάλασσα, οὔτε καὶ αὐτὴ θὰ βρεθεῖ χωρὶς τέτοια εὐταξία. Γιατὶ καὶ ἐκεῖ πολλά ἀπὸ τὴ γένη βρίσκονται κάτω ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ψάρια καὶ ὀδηγοῦνται ἀπὸ αὐτό. Γι' αὐτὸ καὶ ἀναλαμβάνουν μακρινὰ ταξίδια. Γιατὶ παντοῦ ἡ ἀναρχία εἶναι πάρα πολὺ ἀνυπόφορη, καὶ αἰτία σύγχυσης καὶ ἀκαταστασίας. Γι' αὐτὸ καὶ στὸ σῶμα, πού εἶναι ἓνα, δὲν εἶναι ὅλα τὰ μέλη ἰσότιμα, ἀλλὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ μέλη ἄρχουν, καὶ ἄλλα ἄρχονται. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα, ἐννοῶ ἡ ἐξουσία, δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βασιλεία, εἶναι σωστὸ νὰ λέμε ὅτι ὀρίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ περιπέσει ὁ κόσμος σὲ ἀναρχία. Καὶ ἐὰν κάποιος πανοῦργος εἰσχώρησε σ' αὐτὴν παράνομα, δὲν λέμε φυσικᾶ ὅτι αὐτὸς χειροτονήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ παραχωρήθηκε ἡ ἐξουσία σ' αὐτόν, ἢ γιὰ νὰ ἐκβάλει ὅλη τὴν κακία του, ὅπως ὁ Φαραώ, καὶ ἔτσι νὰ ὑποστῆ τὴν ἔσχατη τιμωρία, ἢ γιὰ νὰ σωφρονίσει ἐκείνους πού χρειάζονται σκληρότητα, ὅπως ὁ Βαβυλώνιος βασιλιάς τοὺς Ἰουδαίους.

## 217.- ΣΤΟΝ ΗΣΑΪΑ

Γιὰ τὴν πρόνοια.

Ἡ δικαιοσύνη (ἀλήθεια, δὲν ξέρω πῶ νὰ σὲ ἀποκαλέσω,

πράγματα ἐποπτεύει, τιμωρός τῶν ἄδικα πραττόντων, καὶ οὐκ ἔστιν ἀνεπιτρόπευτα τὰ τῆδε. Τοῦτο οὖν γνούς, φεῦγε τὸ ἀδικεῖν, ἵνα καὶ τὴν τιμωρίαν διαφύγῃς.

ΣΙΗ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

5 Ὅτι τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τῆς ἄνωθεν χάριτος δῶρα τυγχάνουσι.

Ἐπειδὴ γέγραφας, ὡς εὖ ποιῶ πάντα τρόπον ἐστιῶν σε, καὶ ἀπὸ τῆς ἐμαντοῦ γλώττης ἐπὶ τὰς σὰς ἀκοὰς διὰ διδασκαλίαν ἀξιαφήγητον μετοχετεύων, ἀντεπιστέλλω, 10 ὅτι, εἴ τι ἐπιστέλλεται παρ' ἡμῶν δεξιόν, τοῦτο τῆς ἄνωθεν εἶναι νόμιζε χάριτος, τῆς καὶ ἰδιώτας σοφισούσης.

ΣΙΘ'— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

Πρὸς ἄρχοντας.

Νυνὶ μάλλον, ὅτε ἀρχῆς ἐπέβης, αἰοίδιμος ἂν γένοιο 15 καὶ ζηλωτός, εἰ τοὺς ἀδικήσαντας μὴ ἀμύνη, ἀλλὰ καὶ νῦν μάλιστα πάντων τῶν λυπηρῶν λήθην ποιήσῃ, ὅτε μάλιστα τὸ δύνασθαί σε αὐτοὺς τιμωρῆσαι παρέσχεν ἢ τῆς ἀρχῆς ἐξουσία.

ΣΚ.— ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

20 Ὅτι χρῆ τὰ προσόντα ἐγκώμια τῶν σπουδαίων τοῖς φιλαρέτοις λέγειν τε καὶ γράφειν.

Ὁ τῆ πείρα τὴν φήμην ὑπερβαίνων καὶ κρείττων ἀκοῆς εἰς θεὰν ἐρχόμενος, οὗτος εἰκότως καὶ ἐγκωμίων κρείττων ἐστίν, ἐλέγχων τοὺς λόγους ὡς τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας κατα- 25 δεεστέρους. Ἄλλ' ἐπειδὴ, εἰ καὶ ἠττῶνται οἱ λόγοι, χρῆ τὴν γνώμην νικᾶν (τολμᾶν), χρῆ καὶ τὰ προσόντα ἐγκώμια τοῖς φιλαρέτοις λέγειν τε καὶ γράφειν. Τρία γὰρ ἐκ τούτου



πού νὰ σοῦ ἀξίζει), ἐποπτεύει τὶς ὑποθέσεις τῶν θνητῶν, τιμωρώντας ἐκείνους πού κάνουν ἀδικίες, καὶ δὲν εἶναι χωρὶς ἐποπτεία τὰ πράγματα αὐτῆς τῆς ζωῆς. Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ ἔμαθες αὐτό, ἀπόφευγε νὰ ἀδικεῖς, γιὰ νὰ ἀποφεύγεις καὶ τὴν τιμωρία.

#### 218.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

“Ὅτι αὐτὰ πού παρέχονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους,  
εἶναι δῶρα τῆς οὐράνιας χάριτος.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, ὅτι σὲ εὐεργετῶ φιλοξενώντας σε μὲ κάθε τρόπο, καὶ ὅτι μὲ τὴ γλώσσα μου διοχευτεύω στὰ αὐτιά σου διδασκαλία ἄξια ἀφήγησης, σοῦ ἀνταπαντῶ, ὅτι, ἐὰν σοῦ στέλνεται ἀπὸ μένα κάτι τὸ σωστό, νὰ πιστεύεις, ὅτι αὐτὸ εἶναι δῶρο τῆς οὐράνιας χάριτος, ἢ ὁποῖα κάνει καὶ τοὺς ἄπειρους σοφούς.

#### 219.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΝΟ

Πρὸς τοὺς ἄρχοντες.

Τώρα μᾶλλον, τώρα πού ἀνέλαβες ἐξουσία, θὰ μπορούσες νὰ γίνεις ἀείμνηστος καὶ ἀξιοζήλευτος, ἐὰν ἐκείνους πού σὲ ἀδίκησαν δὲν τοὺς πολεμήσεις, ἀλλὰ ξεχάσεις ὅλα τὰ θλιβερά, ἰδιαίτερα τώρα, πού ἡ ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας σοῦ ἔδωσε τὴ δύναμη νὰ τοὺς τιμωρήσεις.

#### 220.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ

“Ὅτι πρέπει τὰ ὑπάρχοντα ἐγκώμια νὰ τὰ λέμε καὶ νὰ τὰ γράφουμε γι' αὐτοὺς πού ἀγαποῦν τὴν ἀρετή.

Αὐτὸς πού μὲ τὴν πείρα του ξεπερνᾷ τὴ φήμη καὶ ὅταν εἶναι παρὼν ἀποδεικνύεται ἀνώτερος ἀπὸ ὅσα ἀκούονται γι' αὐτόν, αὐτὸς φυσικὰ εἶναι καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τὰ ἐγκώμια, ἀποδεικνύοντας πὼς ὅσα λέγονται γι' αὐτόν εἶναι κατώτερα τῆς ἀξίας του. Ὅμως, ἐπειδὴ, ἔστω καὶ ἂν οἱ λόγοι εἶναι κατώτεροι, πρέπει νὰ νικᾷ ἡ διάθεση, εἶναι ἀνάγκη καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐγκώμια νὰ τὰ λέμε καὶ νὰ τὰ γράφουμε γι' αὐτοὺς πού ἀγαποῦν τὴν ἀρετή. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ προκύπτουν τρία καλά· καὶ ὅτι εἶναι γνήσια ἢ

συμβαίνει καλά. Τό τε γνησίως ἔχειν πρὸς τὴν ἀρετὴν (οὐδείς γὰρ φαῦλος τοὺς σπουδαίους ἐπαινεῖν ὑπομένει), τό τε φθόνου καθαρὸς εἶναι, μὴ κρύπτοντας τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τὰ πλεονεκτήματα, τό τε πονηροὺς ἢ καταισχύνεσθαι, ἢ  
5 σωφρονίζεσθαι, ὧν ἑκάτερον αὐτοῖς λυσιτελεῖ.

### ΣΚΑ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ἀσεβείᾳ  
βιούντων πολεμουμένων.

Μὴ ἀγανάκτει, ὧ μισοπονηρίας περίβλεπτον θρέμμα,  
10 εἰ Εὐσέβιος, ὁ ἀσεβείας, ὡς γέγραφας, ἀνάπλεως, ἄσπον-  
δον ἔχων καὶ ἀκήρυκτον πρὸς τοὺς ἀρετῇ συζῶντας πόλε-  
μον, πρὸς τοὺς κακίαν ἀσπαζομένους σπένδεται, μὴδ' ὅτι  
ἢ πολεμοῖ τοὺς ἔχοντας, εἰ μὴ λάβῃ χρήματα, ἢ, ἵνα μὴ  
πολεμήσῃ, λαμβάνει ὅσα πολεμῶν ληίσασθαι ἢ δύνατο,  
15 ἀλλὰ τὴν θεῖαν ἀνάμενε ψῆφον.

### ΣΚΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τό, «Ἐσιώπησα, μὴ καὶ αἰεὶ σιωπήσομαι καὶ  
ἀνέξομαι; Καὶ ἐκστήσω καὶ ξηρανῶ ἅμα».

Ἐπειδὴ πλείονα ἢ θεῖα πρόνοια ποιεῖται τὴν φειδῶ  
20 τῶν ἀμαρτανόντων, ἢ ὅσον ἐκείνους ὄρα ἑαυτῶν ἀφει-  
δοῦντας, διὰ τοῦτο βασιλικῶ καὶ φιλανθρώπῳ μακροθυ-  
μίας χρωμένη κήρυγματι βοᾷ· «Μετανοεῖτε, ἢγγικεν ἢ  
βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Εἰ δ' οἱ ἀμαρτάνοντες παρ' οὐδὲν  
θέμενοι τὴν παραίνεσιν τῆς μακροθυμίας, ὡς ἀμελείας  
25 καταψηφίσονται, ἴσως μὲν καὶ νῦν, πάντως δ' ὅτε ὁ καιρὸς  
ἐπιστῆ τῆς δίκης, οὐκ ἔτι φείσεται τῶν ἑαυτοῦς φειδοῦς μὴ  
ἀξιωσάντων, ἀλλὰ δίκας σφοδροτάτας εἰσπράξεται τοὺς  
τῆς μακροθυμίας καταφρονήσαντας. Διὸ καὶ τοῦτ' ἐρρή-  
θη, ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν· «Ἐσιώπησα, μὴ καὶ αἰεὶ σιωπή-

διάθεσή τους πρὸς τὴν ἀρετὴ τους (γιατὶ κανένας φαῦλος δὲν ἀνέχεται νὰ ἐπαινεῖ τοὺς σπουδαίους), καὶ ὅτι εἶναι καθαροὶ ἀπὸ ζήλεια, ἀφοῦ δὲν κρύβουν τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν ποὺ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μᾶς, καὶ ὅτι οἱ κακοὶ ἢ ντροπιᾶζονται ἢ συνετίζονται, τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὅποια τοὺς ὠφελεῖ.

## 221.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ ἐκείνους ποὺ ζοῦν ἐνάρετα καὶ πολεμοῦνται  
ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ζοῦν στὴν ἀσέβεια.

Μὴν ἀγανακτεῖς, ἔξοχο πλάσμα τῆς μισοπονηρίας, ἐπειδὴ ὁ γεμάτος ἀσέβεια Εὐσέβιος, ὅπως ἔγραψες, ἐνῶ κάνει ἀδιάλλακτο καὶ ἀκήρυκτο πόλεμο πρὸς ἐκείνους ποὺ συζοῦν μὲ τὴν ἀρετὴ, συνθηκολογεῖ μὲ αὐτοὺς ποὺ ἀσπάζονται τὴν κακία, ἢ ἐπειδὴ πολεμᾷ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν, ἂν δὲν πάρει χρήματα, ἢ παίρνει, γιὰ νὰ μὴ τοὺς πολεμήσει, ὅσα μποροῦσε νὰ ἀποκτήσει μὲ τὴ βία, ἀλλὰ νὰ περιμένεις τὴν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ.

## 222.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στὸ χωρίο· «Σιώπησα, ἀλλὰ μήπως θὰ σιωπῶ καὶ θὰ σᾶς ἀνέχομαι πάντοτε; Καὶ θὰ σᾶς ξερριζώσω καὶ θὰ σᾶς ξηράνω»<sup>41</sup>.

Ἐπειδὴ ἡ θεία πρόνοια δείχνει περισσότερη εὐσπλαγχνία πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, παρὰ πρὸς ἐκείνους ποὺ βλέπει νὰ παραμελοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους, γι' αὐτό, χρησιμοποιοῦντας τὸ βασιλικὸ καὶ φιλόφιλανθρωπο κήρυγμα τῆς μακροθυμίας, φωνάζει· «Μετανοεῖτε, γιατί πλησίασε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»<sup>42</sup>. Ἐὰν ὁμως αὐτοὶ ποὺ ἁμαρτάνουν, περιφρονώντας τὴν προτροπή, τὴν ἀποδοκιμάσουν ὡς ἀμέλεια, ἴσως βέβαια καὶ τώρα, ὅπως δὲ ποτε ὁμως ὅταν θὰ ἔρθει ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως, δὲν θὰ λυπηθεῖ πιά ἐκείνους ποὺ δὲν λυπήθηκαν τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἀλλὰ θὰ ἐπιβάλλει σκληρὰς τιμωρίες σ' αὐτοὺς ποὺ περιφρόνησαν τὴ μακροθυμία του. Γι' αὐτό καὶ εἰπώθηκε αὐτὸ ποὺ θέλησες νὰ μάθεις· «Σιώπησα, ἀλλὰ μήπως θὰ σιωπῶ καὶ θὰ σᾶς ἀνέχομαι πα-

42. Ματθ. 3, 2.

σομαι καὶ ἀνέξομαι; Καὶ ἐκοθήσω καὶ ξηρανῶ ἅμα». Δίκαιον γὰρ τοὺς τῆ τοσαύτῃ μακροθυμίᾳ μὴ ὠφεληθέντας, ἀλλ' ἐφόδιον αὐτὴν μειζόνων ἁμαρτημάτων ποιουμένους, ταῖς τῆς δίκης ἐναλῶναι τιμωρίαις.

5

**ΣΚΓ'— ΑΛΥΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

Περὶ τῆς μελλούσης κολάσεως.

Εἰ τὰς τιμωρίας μεγίστας τῷ πλήθει τῶν συνειδότην εἰκότως κρίνομεν (αἱ γὰρ λανθάνουσαι κουφότεραί πως εἶναι πεφύκασιν), ὅποیان εἰκὸς εἶναι τὴν κόλασιν, ὅταν  
10 παρόντων τῶν οὐρανίων δῆμων καὶ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος ὀρισθεῖη;

**ΣΚΔ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

Περὶ φθόνου.

Οὐδὲ ἐπ' ἄλλω μὲν οὐδενί, ὃ ὁμῶννυμε, τῶν ὄντων ἢ  
15 δοκούντων καλῶν, πραῦς ὁ φθόνος, ἀλλ' ἄγριος καὶ ἀργαλέος, ἐπὶ δ' ἀρετῆ, ἣτις κυρίως τὴν τοῦ καλοῦ πεπλήρωται φύσιν, καὶ πάνπαν ἀπαραμύθητος. Τὸ μὲν οὖν μὴ φθονεῖσθαι ἄλυπον μὲν ἴσως, οὐ μὴν εὐκλεές. Φθόνου γὰρ ἂν ἀξίως πράττειν, μήτ' ἐμοί ποτε, μήτε φίλοις ἐμοῖς συμβαίη.  
20 Χρὴ δὲ φθονούμενον, σώφρονι λογισμῷ τὰς τοῦ φθόνου κακοηθείας φέρειν.

**ΣΚΕ'— ΤΩ ΑΥΤΩ**

Περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης.

Ἐγὼ φημι τοῖς οἷς οὐδὲν ἐλλείπεται τῶν ὀφειλόντων  
25 πρὸς ἀρετὴν πραχθῆναι. Πολλοὶ γὰρ μέγιστον ἀγαθόν, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστιν, ὀριζόμενοι τὴν ἀρετὴν, οὐ πάνυ φροντίζουσιν αὐτῆς. Τούτους, εἰ μὴ τῆ οἰκείᾳ δυνάμει θαρροῖεν, ἀλλ' ἀναφέροισιν πρὸς τὴν θεῖαν ῥοπὴν τὰ κατορ-

ντοπινά; Θὰ σᾶς ξερριζώσω καὶ θὰ σᾶς ξηράνω»<sup>42α</sup>. Γιατὶ εἶναι δίκαιο, αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐπωφελήθηκαν ἀπὸ τὴν τόση μακροθυμία του, ἀλλὰ τὴν ἔκαναν ἐφόδιο γιὰ μεγαλύτερα ἁμαρτήματα, νὰ ὑποστοῦν τὶς τιμωρίες τῆς κρίσεως.

### 223.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΛΥΠΙΟ

Γιὰ τὴ μέλλουσα κόλαση.

Ἐὰν πολὺ σωστὰ κρίνουμε πολὺ μεγάλες τὶς τιμωρίες ἀπὸ τὸ πλῆθος αὐτῶν ποὺ τὶς γνωρίζουν (γιατὶ οἱ κρυφές εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους κάπως ἐλαφρότερες), ποιά εἶναι φυσικὸ νὰ εἶναι ἡ κόλαση ποὺ θὰ ἐπιβληθεῖ, ὅταν θὰ εἶναι παρούσες ὅλες οἱ οὐράνιες δυνάμεις καὶ ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα;

### 224.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὸν φθόνο.

Οὔτε γιὰ τίποτε ἄλλο, συνονόματε, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶναι, ἡ φαίνονται καλά, εἶναι καλὸς ὁ φθόνος, ἀντίθετα εἶναι ἄγριος καὶ ἐνοχλητικὸς, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἡ ὁποία κυρίως κατέχει τὴ φύση τοῦ καλοῦ, εἶναι καὶ ἐντελῶς ἀπαρηγόρητος. Τὸ νὰ μὴ φθονοῦμαστε λοιπὸν ἴσως βέβαια δὲν προκαλεῖ λύπη, δὲν παρέχει ὅμως καὶ δόξα. Γιατὶ τὸ νὰ κάνω κάτι ἄξιο φθόνου εὐχομαι οὔτε σὲ μένα οὔτε στοὺς φίλους μου νὰ μὴ συμβεῖ ποτέ. Ὅταν ὅμως φθονοῦμαστε πρέπει μὲ φρόνιμη σκέψη νὰ ὑπομένουμε τὴν κακοήθεια τοῦ φθόνου.

### 225.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν ἀγάπη στὸν Θεό.

Ἐγὼ μιλῶ γι' αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπολείπεται τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ γίνουν γιὰ τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ πολλοί, θεωρώντας ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι τὸ μέγιστο ἀγαθὸ, ὅπως βέβαια καὶ εἶναι, δὲν φροντίζουν πολὺ γι' αὐτήν. Αὐτοί, ἐὰν δὲν ἔχουν πεποίθησι στὴ δική τους δύναμη, ἀλλ' ἀποδίδουν στὴ θεία βοή-

42α. Ἦσ. 42, 14.

θούμενα, καὶ τῶν παθῶν περιέπεσθαι, καὶ εἰς τέλος πάντων ἤξειν ἀρετῆς. Εἰ γὰρ καὶ τὸ κρατεῖν δίδωσι τῶν ἀντιπάλων τὸ ἀνθρωπίνης ῥώμης κρεῖττον, ὡς μηδὲν ἐμποδῶν εἶναι τῇ τοῦ ἀθλητοῦ προθυμία, ἀλλ' οὖν γε ᾧ τὸ θεῖον  
5 ἐπικουρεῖ, ἀναφέροντι δῆλον ὅτι πρὸς αὐτὸ τὴν νίκη, τούτῳ οὐδὲν κρεῖττον, εἰ ἐμποδῶν εἶη πρὸς τὴν νίκη.

ΣΚΣ'— ΤΩ ΑΥΤΩ  
Περὶ τῶν ὑδριολόγων.

Συντόμως φραῖσαι θούλομαι, ὃ φραῖσαι σαφῶς οὐ θούλομαι. Εἰ κακὸς ἦν ὁ παρὰ τῶν ἐπιβουλευόντων παροινούμενος (οἶσθα δ' ὃν λέγω), τοὺς νῦν λέγοντας κακῶς εἶχεν ἂν ἄκρους.

ΣΚΖ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

15 "Οτι οὐκ ἀπεικὸς θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι τὴν ἀρετὴν παρὰ τῶν σπουδαίων.

Πᾶς ὅτῳ μέτεστι καλοκαγαθίας, ἀσμενίσει τῆς ἀρετῆς τιμωμένης. Ὡσπερ γὰρ εἴ τις νομοθέτης μεγίστας κολάσεις τῶν παρανομιῶν τάττοι, οὐκ ἂν αὐτὸς γε παρασκευάζεσθαι παρανομεῖν νομισθεῖη, οὕτως ὅταν τις ὑπερφυεῖς  
20 τὰς τῆς ἀρετῆς ἀμοιβὰς ἀκούων ἡσθεῖη, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἔτομος εἶναι δόξει, καὶ ἀγαθῶν μὲν πάντων ἔμπλεως, κακοῦ δὲ οὐδενός. Καὶ θαυμάζεσθαι γὰρ καὶ φιλεῖσθαι τὴν ἀρετὴν παρὰ τῶν σπουδαίων οὐκ ἀπεικός.

ΣΚΗ'— ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

25 Περὶ μαντικῆς.

"Οτι ἡ μαντικὴ ὕθλος ἦν παρ' Ἑλλησι καὶ μάτην ἐθρῦλεῖτο, δέδεικται μὲν μοι ἐν τῷ Πρὸς Ἑλληνας λόγῳ. Ἐπειδὴ δ' Ὀμηρον ὡς σοφώτατον μάρτυρα προβάλλη, τὸν αὐ-

θεια αὐτὰ πού κάνουν, καὶ κύριοι τῶν παθῶν τους θὰ γίνουν, καὶ ὅπωςδήποτε θὰ φτάσουν στὸ τέλος τῆς ἀρετῆς. Γιατί, μολονότι τὴν ἐπικράτηση στους ἀντιπάλους τὴν δίνει ἡ ἀνώτερη δύναμη τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ τίποτε δὲν ἐμποδίζει τὴν προθυμία τοῦ ἀθλητοῦ, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς τὸν ὁποῖο βοηθᾷ ὁ Θεός, μὲ τὸ νὰ κλείνει δηλαδὴ πρὸς αὐτὸν τὴν νίκη, σ' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀνώτερο, πού νὰ μπορεῖ νὰ γίνει ἐμπόδιο γιὰ τὴ νίκη.

## 226.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τοὺς ὑβριολόγους.

Θέλω νὰ σοῦ πῶ μὲ συντομία, αὐτὸ πού δὲν θέλω νὰ σοῦ τὸ πῶ καθαρὰ. Ἐὰν ἦταν κακὸς αὐτὸς πού κακολογεῖται ἀπὸ ἐκείνους πού τὸν ἐχθρεύονται (ξέρεις ποιὸν ἐννοῶ), αὐτοὺς πού τώρα τὸν κακολογοῦν θὰ τοὺς εἶχε κορυφαίους κατηγόρους του.

## 227.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὅτι δὲν εἶναι παράλογο καὶ νὰ θαυμάζεται καὶ νὰ ἀγαπιέται ἡ ἀρετὴ ἀπὸ τοὺς σπουδαίους.

Καθένας πού μετέχει στὴν καλοκαγαθία, χαίρεται ὅταν τιμᾶται ἡ ἀρετὴ. Γιατί, ὅπως ἂν κάποιος νομοθέτης ὀρίζει πολὺ μεγάλες ποινές γιὰ τὶς παρανομίες, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ὁ ἴδιος ἐτοιμάζεται νὰ παρανομήσει, ἔτσι, ὅταν κάποιος εὐχαριστεῖται ἀκούοντας ὅτι οἱ ἀμοιβεῖς τῆς ἀρετῆς εἶναι ὑπερφυσικές, θὰ θελήσει νὰ εἶναι ἐτοιμος γιὰ κάθε ἀρετὴ, καὶ θὰ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἀπὸ κανένα κακό. Γιατὶ δὲν εἶναι παράλογο καὶ νὰ θαυμάζεται καὶ νὰ ἀγαπιέται ἡ ἀρετὴ ἀπὸ τοὺς σπουδαίους (ἐνάρετους).

## 228.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΑΡΠΟΚΡΑΤΗ

Γὰ τὴ μαντική.

Ὅτι ἡ μαντικὴ ἦταν μωρολογία τῶν Ἑλλήνων καὶ διαδιδόταν μάταια ἀπὸ αὐτοὺς, ἀποδείχθηκε ἀπὸ μένα στὸν λόγο Πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Ἐπειδὴ ὅμως προβάλλεις τὸν Ὅμηρο ὡς σοφώ-

τὸν ἀντιπροβαλοῦμαι. Σεμνή γὰρ καὶ ἡ παρὰ τῶν ἐχθρῶν  
μαρτυρία. Ὅταν γὰρ ποιῇ τὸν Ἐλενον, μάντιν ὄντα, Ἀλε-  
ξάνδρω τ' ἀδελφῷ παρακελευόμενον, τῆς μὲν μάχης ἀπο-  
στῆναι, εὐξασθαι δὲ τῇ Ἀθηνᾶ μετὰ τῶν γυναικῶν ἐν  
5 ἄστει γενόμενον, εἶτα τὰς μὲν εὐχομένας, τὴν δὲ ἀνανεύου-  
σαν, αὐθις δὲ τὸν μὲν μάντιν παρακελευόμενον εἰς μάχην  
προκαλεῖσθαι τὸν ἄριστον τῶν Ἑλλήνων, τὸν δὲ πειθόμε-  
νον καὶ προκαλούμενον, ἠττώμενον δὲ καὶ τιτρωσκόμενον  
καὶ διαλυθῆναι δεόμενον, ἄρ' οὐ δῆλός ἐστι καὶ τοῖς κο-  
10 μιδῇ νηπίοις, τὴν μαντικὴν οἶον ἐπὶ κόρρης ῥαπίζων; ἢ  
καὶ καταγελῶν τῆς ἀβελτηρίας αὐτῆς καὶ ἀλαζονείας, ὡς  
θρασυνομένης μὲν ἐν τῷ προαγορεύειν καὶ ἐλπίδας χρη-  
στάς ὑποτίθεσθαι, ἐν δὲ τοῖς πέρασιν ἐλεγχομένης καὶ δια-  
μαρτανούσης; Παντί που δῆλόν ἐστιν. Εἰ δὲ πολλαχοῦ  
15 μάντις φάσκει καὶ θυσοκόπους καὶ ὄνειροπόλους, θαυμα-  
στὸν οὐδέν. Ἡ γὰρ ποιητικὴ, ἔστιν ὅπου τὸ μυθῶδες ἐπι-  
ποθοῦσα, ὕλην ἔχει τὸ ψεῦδος, ὑφ' ἡδονῆς ἀκρίτου θρασυ-  
νομένη ἐξυβρίζει καὶ ὑλομανεῖ τὸ μυθῶδες καὶ θεατρικὸν  
ἐπιδεικνυμένη. Τοσοῦτον γὰρ αὐτῇ οὐ μέλει τῆς ἀληθείας,  
20 ὡς καὶ τοὺς παῖδας Ἀλῶνος εἰσάγουσαν ματαιοπονοῦν-  
τας μᾶλλον, ἢ μεγαλουργοῦντας, φάναι,

Ἔοσαν ἐπ' Οὐλύμπω μέμασαν θέμεν. Ἀὐτὰρ ἐπ' Ὀσση  
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἔν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἶη.

Εἶτα πιστεύουσα αὐτοὺς κρατήσῃν εἰ ἠθήσειαν, γνώ-  
25 μιν ἀποφαίνεται ἀπαίδευτον καὶ ἀφιλόσοφον, φράζουσα

Καὶ νύ κεν ἐξετέλεσσαν, εἰ ἠβης μέτρον ἴκοντο.

Οὐ φημι γὰρ τρία ὄρη, ἀλλ' οὐδὲ εἰ πᾶσα ἡ γῆ πλα-  
σθεῖη καὶ μετεωρισθεῖη τρόπον κίονος, ἐφάψεται τῆς οὐ-  
ρανίου ἀψίδος, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς λέγοντας, τὴν γῆν



ταπο μάρτυρα, θὰ σοῦ ἀντιπαραθέσω τὸν ἴδιο, γιατί ἡ μαρτυρία τῶν ἐχθρῶν εἶναι σεβαστή. Ὅταν λοιπὸν κάνει τὸν Ἐλενο, ποὺ ἦταν μάντης, νὰ παραγγέλλει στὸν ἀδελφὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ φύγει ἀπὸ τὴ μάχη, καὶ πηγαίνοντας στὴν πόλη νὰ προσευχηθεῖ μαζί μὲ τίς γυναῖκες στὴν Ἀθηνᾶ, καὶ ἔπειτα ὅταν πάλι, ἐνῶ αὐτὲς προσεύχονταν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἀρνιόταν, μὲ προτροπὴ τοῦ μάντη προκαλεῖται ὁ ἀριστος τῶν Ἑλλήνων σὲ μάχη, καὶ ἐκεῖνος ὑπακούοντας καὶ προκαλούμενος ἀγωνίζεται, ἀλλὰ νικεῖται καὶ τραυματίζεται καὶ παρακαλεῖ νὰ πεθάνει, ἄραγε δὲν εἶναι φανερό, καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμα ποὺ εἶναι πολὺ νήπιοι, ὅτι εἶναι σὰν νὰ ραπίζει τὴ μαντικὴ τέχνη στὸν κρόταφο, ἢ νὰ περιγελαῖ τὴν μωρία καὶ τὴν ἀλαζονεία της, ἀφοῦ ἀποθρασύνεται δέβαια ὅταν προαναγγέλλει καὶ ὑποβάλλει καλὲς ἐλπίδες, ἀλλὰ στὸ τέλος κατηγορεῖται γιατί ἀποδεικνύεται ὅτι κάνει λάθος; Εἶναι πρᾶγματι σὲ ὅλους φανερό. Καὶ ἐὰν σὲ πολλὰ σημεῖα ἀναφέρει μάντεις καὶ οἰωνοσκόπους καὶ ὄνειροκρίτες, καθόλου παρὰξενο. Γιατὶ ἡ ποίηση, ποθώντας διακαῶς τὸ μυθῶδες, χρησιμοποιοῦντας πότε-πότε ὡς ὑλικὸ της τὸ ψέμα, ἀποθρασυνόμενη ἀπὸ ἀμφίβολη ἡδονή, βρίζει καὶ ὑλοποιεῖ αὐτὸ ποὺ εἶναι μυθικόν, καὶ τὸ παρουσιάζει θεατρικόν. Γιατί, τόσο πολὺ δὲν νοιάζεται γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὥστε ἀκόμα καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἀλώνα νὰ τὰ παρουσιάζει, ματαιοπονώντας μᾶλλον, παρὰ μεγαλουργώντας, νὰ λένε:

Τὴν Ὅσσα τὴν θέσαμε πάνω στὸν Ὀλυμπο, ποὺ πολὺ ἐπιθυμοῦσε. Καὶ πάλι πάνω στὴν Ὅσσα τὸ Πήλιο μὲ τὰ σειόμενα φύλλα, γιὰ νὰ γίνει ὁ οὐρανὸς βατός.

Ἐπειτα, πιστεύοντας ὅτι αὐτοὶ θὰ τὸ κατορθώσουν, ὅταν ἔρθουν στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία τους, ἐξέφρασε γνώμη ἀπαίδευτη καὶ ἀφιλόσοφη, λέγοντας:

Καὶ δέβαια θὰ τὸ ἐκτελέσουν, ὅταν γίνουν ἔφηβοι.

Δὲν λέγω δέβαια τρία βουνὰ, ἀλλ' οὔτε κι' ἂν ὀλόκληρη ἀκόμα ἡ γῆ πλαστεῖ καὶ σηκωθεῖ ψηλὰ σὰν κολώνα, δὲν θὰ ἀκουμπήσει τὸν οὐράνιο θόλο, καὶ μάλιστα σύμφωνα μ' ἐκεί-

κέντρον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ. Κέντρον γὰρ περιφερείας οὐκ ἂν ποτε ἄψοιτο.

**ΣΚΘ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ**

Περὶ ἀληθείας.

5 Ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀληθείας ἐκπίπτων, πάντως ἐκκυλισθή-  
σεται τοῦ προκειμένου καὶ εἰς αἰσχρὸν καταστρέψει τέλος

**ΣΛ'— ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ**

Συμβουλευτικὴ πρὸς τὸ ἐν σωφροσύνῃ ζῆν.

Φασί τινες, ὡς οὐδὲ Μητροόδωρος ὁ ἐπικούρειος, οὕτω  
10 διὰ πραγμάτων ἐβεδαίωσεν Ἐπικούρου, τοῦ παρὰ πάν-  
των τῶν σοφῶν ἀποκηρυχθέντος τὰ δόγματα, ὡς ἡ ἀθλία  
ὑμῶν τριτῆς. Εἰ τοίνυν ἀληθεύουσι, παύσασθε τῆς λα-  
γνείας, εἰ δὲ μή, ἔχεσθε τῆς σωφροσύνης

**ΣΛΑ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

15

Ἐπαινετικὴ.

Ὁκνῶ μὲν εἰπεῖν, διὰ τὸ μὴ δόξαι κολακεύειν (πάντων  
γὰρ τῶν λεπτῶν παθῶν τὴν κολακείαν αἰσχροτέραν ἡγοῦ-  
μαι), φράσω δὲ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἀναγκαζόμενος, ὅτι οὐ-  
δεῖς, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δὲ πέπεισμαι, τῶν σοῖ προσόντων  
20 πλεονεκτημάτων ἐφικέσθαι δυνηθείη, οὐδ' εἰ δέκα μὲν  
γλῶττας, δέκα δὲ στόματα ἔχοι, καὶ ψυχὰς ταῖς γλώσσαις  
ἰσαρίθμους.

**ΣΛΒ'— ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Περὶ τοῦ ἀληθοῦς μετριόφρονος.

25 Ὁ μὲν μηδὲ ἐαυτῶ, ὧ σοφέ, συνειδῶς ἀγαθόν, μετριο-  
λογῶν, συγγνώμων, μᾶλλον δὲ ἐπιγνώμων, οὐ ταπεινό-

43. Προφανῶς συνυπολογίζει καὶ τὸν Μαρτινιανό, τὸν ὁποῖο ἀναφέ-

νους πού λένε ὅτι ἡ γῆ εἶναι κέντρο τοῦ οὐρανοῦ. Γιατί τὸ κέντρο δὲν θὰ μπορούσε ποτέ νὰ ἀγγίξει τὴν περιφέρεια.

### 229.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Αὐτὸς πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὅπωςδήποτε θὰ κυλήσει ἔξω ἀπὸ αὐτὴν καὶ θὰ καταλήξει σὲ αἰσχροῦ τέλος.

### 230.- ΣΤΟΥΣ ΖΩΣΙΜΟ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΑ

Συμβουλευτικὴ γιὰ ζωὴ μὲ σωφροσύνη.

Λένε μερικοί, πὼς οὔτε ὁ ἐπικούρειος Μητροόδωρος ἐπιβεβαίωσε τόσο πολὺ ἔμπρακτα τὴ διδασκαλία τοῦ Ἐπικούρου, ὁ ὁποῖος ἀποκηρύχθηκε ἀπὸ ὅλους τοὺς σοφούς, ὅσο ἡ δική σας ἀθλία τριάδα<sup>43</sup>. Ἄν λοιπὸν εἶναι ἀλήθεια, σταματήστε τὴ μεγάλη μανία σας γιὰ τὶς ἡδονές. Ἄλλιῶς τοῦλάχιστον ἐπιδιώξτε τὴ σωφροσύνη.

### 231.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Ἐπαινετικὴ.

Διστάζω βέβαια νὰ τὸ πῶ, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι κολακεύω (γιατὶ ἀπὸ ὅλα τὰ λεπτὰ πάθη, θεωρῶ αἰσχροτέρα τὴν κολακεία), θὰ τὸ πῶ ὅμως, ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὅτι κανένας, ὅπως νομίζω, ἢ καλύτερα εἶμαι πεπεισμένος, δὲν θὰ μπορέσει νὰ φτάσει τὰ πλεονεκτήματα πού ἔχεις, ἀκόμα οὔτε καὶ ἂν ἔχει δέκα γλῶσσες καὶ δέκα στόματα, καὶ ψυχές ἰσάριθμες μὲ τὶς γλῶσσες.

### 232.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΙΟΝΥΣΙΟ

Γιὰ τὸν ἀληθινὸ μετριοφρονα.

Αὐτὸς πού, σοφέ μου, μιλώντας μὲ μετριοφροσύνη δὲν ἀναγνωρίζει κανένα καλὸ στὸν ἑαυτό του, ἔχει συναίσθηση τοῦ τοῦ

---

πάντοτε μαζί μὲ αὐτοὺς σὲ πολλὲς ἄλλες ἐπιστολές του.

φρων ἐστίν, ὁ δὲ μετὰ πολλὰ κατορθώματα ταπεινοφρονῶν, οὗτός ἐστι κυρίως ὁ μετριάζειν εἰδῶς

ΣΛΓ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ

Περὶ φιλαργυρίας.

5 Τὸν μὲν τῶν σωμάτων ἔρωτα, ἅτε δορυμὸν μὲν ὄντα, ταχέως δὲ σθεννύμενον, διὰ τοῦτο οἱ ζωγράφοι σὺν λαμπᾶσι καὶ πτέρυξι γράφουσιν, ὅτι ποτὲ μὲν ὑπεκκαίει τὰ πάθη καπνίζων, ποτὲ δὲ διὰ κόρον ἀφίπταται, τὸν δὲ τῶν χρημάτων οὐδεὶς οὔτε πλάσαι οὔτε γράψαι ἐτόλμησε, τάχα  
10 μὲν ἐπειδὴ οὐδὲ ἔρωσ ἐστίν, ἀλλὰ μανία ἀνήκεστος, τάχα δὲ ἐπειδὴ οὔτε πλασθῆναι, ἀλλ' οὔτε γραφῆναι αὐτὸν οἶόν τε. Οὔτε γὰρ πεντήκοντα μόνον ἔχει κεφαλᾶς, κατὰ τὴν μυθευομένην ὕδραν, δι' ὧν τῇ ἀπληρώτῳ γαστρὶ τὴν τροφήν παραπέμπει, οὐδὲ κατὰ τὸ ἀχόρταστον τέρας διάκει-  
15 ται, οὐδὲ κατὰ τὸν Βριαρέω ἑκατὸν χερσὶ μόναίς ὤπλισται, ἀλλ' οὐδὲ περὰ ἔχει (κόρον γὰρ οὐκ οἶδε, πλησμονὴν οὐκ ἐπίσταται). Πῶς οὖν ἂν τις τοιοῦτο τέρας ἢ πλάσαι ἢ γράψαι δυνηθῇ, ὧ καὶ τὸ τῆς Σκύλλης παραβαλλόμενον ἐπιστεύθῃ ἂν, καίτοι ἄπιστον ὄν; Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λό-  
20 γος παντὸς μὲν χρώματος ἐναργέστερός ἐστι, παντὸς δὲ κηροῦ εὐπλαστότερος, ὡς ἂν οἶός τε ἦ, ὑπογράψαι τοῦτον πειράσεται, τῆς μὲν ἀκριθείας ἐφικέσθαι ἀδυνατῶν, τὴν δὲ θηριόμορφον αὐτοῦ καὶ ἀτερπῆ τοῖς ἐαλωκόσι στηλιτεύων μανίαν.

25 Ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ οὐ παιδὶ εἰκέναι (οὐ γὰρ ἔρωσ ἐστὶ, μανία δὲ σαφής), ἀλλὰ γυναικὶ (καὶ τοῦτο γὰρ τῆς τε ἀνοίας αὐτῆς καὶ τῆς μοχθηρίας ἔστω τεκμήριον), θηριομόρφῳ τινὶ καὶ πῦρ πνεύση, μυρίας μὲν ἔχεις ἀντὶ τριχῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐχούση διὰ παντὸς συριττούσας καὶ θανατη-

ἑαυτοῦ του, ἢ μᾶλλον εἶναι εὐσυνείδητος, ἀλλὰ ὄχι ταπεινόφρων, ἐνῶ ἐκεῖνος πού μετὰ ἀπὸ πολλὰ κατορθώματα δείχνει ταπεινοφροσύνη, αὐτός εἶναι κυρίως μετριόφρων.

### 233.– ΣΤΟΝ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ

Γιὰ τὴ φιλαργυρία.

Τὸν ἔρωτα τῶν σωμάτων, ἐπειδὴ εἶναι σφοδρός, ἀλλὰ σβήνει γρήγορα, οἱ ζωγράφοι τὸν ἀπεικονίζουν μαζί μὲ λαμπάδες καὶ φτερά, γιατί ἄλλοτε ὑποδαυλίζει τὰ πάθη καπνίζοντας, καὶ ἄλλοτε πάλι ἔξαιτίας τοῦ κορεσμοῦ πετὰ καὶ φεύγει, ἐνῶ τὸν ἔρωτα τοῦ χρήματος κανένας δὲν τόλμησε, οὔτε νὰ τὸν πλάσει, οὔτε νὰ τὸν ζωγραφίσει, ἴσως ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἔρωτας, ἀλλὰ ἀθαράπευτη μανία, καὶ ἴσως πάλι ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ πλαστεῖ, οὔτε νὰ ζωγραφιστεῖ. Γιατί οὔτε πενήντα μόνον κεφάλια ἔχει, ὅπως ἡ ὕδρα τῆς μυθολογίας, μέσα ἀπὸ τὰ ὅποια διοχετεύει στὴν ἀχόρταγη κοιλιά τὴν τροφή, οὔτε συμπεριφέρεται σὰν τὸ ἀχόρταγο τέρας, οὔτε εἶναι ὄπλισμένος μὲ ἑκατὸ χέρια, ὅπως ὁ Βριάρεως<sup>44</sup>. Ἀλλὰ οὔτε καὶ φτερά ἔχει, γιατί οὔτε κορεσμὸ ἔχει, οὔτε χορτασμὸ γνωρίζει. Πῶς λοιπὸν νὰ πλάσει κανεὶς ἢ νὰ ζωγραφίσει ἓνα τέτοιο τέρας, μὲ τὸ ὅποιο, ἂν παραβαλλόταν ἀκόμα καὶ τὸ τέρας τῆς Σκύλλας, θὰ μπορούσε νὰ ἐμπνεύσει ἐμπιστοσύνη, ἂν καὶ εἶναι ἀναξιόπιστο; Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι πιὸ σαφῆς ἀπὸ κάθε χρῶμα καὶ πιὸ εὐπλαστός ἀπὸ κάθε κερί, θὰ προσπαθήσει, ὅσο εἶναι δυνατόν, νὰ τὸν περιγράψει, ἀδυνατώντας βέβαια νὰ φτάσει στὴν ἀκρίβεια, στηλιτεύοντας ὅμως τὴ θηριόμορφη καὶ δυσάρεστη μανία αὐτῶν πού ἔχουν κυριευθεῖ ἀπὸ τὸν ἔρωτα.

Ἐμένα λοιπὸν μοῦ φαίνεται πῶς δὲν μοιάζει μὲ παιδί (γιατί δὲν εἶναι ἔρωτας, ἀλλὰ καθαρὴ μανία), ἀλλὰ μοιάζει μὲ κάποια γυναίκα (γιατί καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξη τῆς μωρίας καὶ τῆς μοχθηρίας της) μὲ μορφή θηρίου πού πνέει φωτιά, καὶ ἔχει, ἀντὶ γιὰ μαλλιά, μύριες ὄχιές στὸ κεφάλι, οἱ ὅποιες σφυρίζουν

44. Προσωποποίηση τῆς τρικυμίας.

φόρον ἰὸν ἐρευγομένας, μυρίας δὲ χειῖρας ὄνυξι κομώσας,  
 δι' ὧν τοὺς μὲν σπαράττει, τοὺς δὲ κατατοξεύει, παρ' ὧν δ'  
 ἀφαρπάζει χρήματα, μυρία δὲ στόματα. Οὐδὲ γὰρ ἀπειλεῖ  
 μόνον, οὐδὲ συκοφαντεῖ, ἀλλὰ καὶ κολακεύει καὶ δουλο-  
 5 πρεπῶς διαλέγεται καὶ ἐπιορκεῖ καὶ μυρίας ἐπινοεῖ προ-  
 φάσεις, αἰσχυρῶν κερδῶν ἔνεκα. Καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχει οὐ  
 κατὰ φύσιν ὄρωντας, οὐδ' αἰδουμένους τινά, οὐ φίλον, οὐκ  
 ἀδελφόν, οὐ συγγενῆ, οὐκ εὐεργέτην, ἀλλὰ τραχὺ καὶ δρι-  
 μὺ καὶ ὠμὸν καὶ ἀπάνθρωπον καὶ πυρῶδες βλέποντας. Οὐ  
 10 γὰρ τὴν τῶν πραγμάτων ὄρα φύσιν, οὐδὲ συνίησιν, ὅτι  
 πολλάκις μυρία κινήσασα, εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν τὰ χρήματα  
 παρέπεμψε χειῖρας. Διὸ μυρίας προσετρίψατο τῷ ἀλόντι  
 τὰς ἀμαρτίας, ἀκοὰς δὲ τοσοῦτον πεφραγμένας, ὡς μήθ' ἰ-  
 ἰκεσιῶν, μήτε στεναγμῶν, μήτ' ὀλοφυρμῶν, μήτε κακηγο-  
 15 ριῶν ἐπακούειν. Τοσοῦτον δ' ἀπέχει τοῦ πτερὰ ἔχειν, ἃ τὸν  
 κόρον δηλοῖ, ὅτι οὐδὲ πόδας αὐτῇ σωφρονῶν ἄν τις ἀπο-  
 νέμοι. Οὐδὲ γὰρ οἶδε βαδίζειν, οὐδὲ μετακινεῖσθαι ἀπὸ  
 τοῦ ἀλόντος, ἀλλὰ κατὰ πάντων τὰς χειῖρας πέμπουσα,  
 σιδήρου παντός καὶ μολύβδου βαρύτερα οὔσα ἐγκάθηται,  
 20 πάντα μὲν δεχομένη καὶ πάντα ληιζομένη, οὐδέποτε δὲ  
 πληρουμένη, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν λαμβανομένων ὕλην  
 ὑπεκκαύματος ἔχουσα καὶ τὴν τελευταίαν τῶν ληφθέντων  
 ἀρχὴν τῶν ληφθησομένων ποιουμένη.

Τίς οὖν τοιαύτη μανία δριμυτάτη καὶ ἀκορέστῳ, καὶ  
 25 μυρίας ἀμαρτίας καὶ κακηγορίας, ἀδοξίας τε καὶ ἀκολα-  
 σίας προστριβομένη ἀλοίη ἄν; Τίς ἄν ἔλοιτο ἐνταῦθα μὲν  
 ζῆν οὕτως ἀθλίως, μαστιζόμενος νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέ-  
 ραν, καὶ ἀνάπασιν οὐκ εἰδώς, οὐδ' ὕπνον, ἐκεῖσε δὲ ἀρ-  
 χὴν τῶν τιμωριῶν ληψόμενος; Τί λέγω ἀρχὴν; Ἐνταῦθα  
 30 μὲν οὖν κολάζει καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀλόντας, παντός τυρ-  
 ράννου πικρότερον, ἐναλλομένη καὶ τῶν καιριῶν ἀπτομέ-  
 νη, καὶ μηδὲ μικρὸν ἀναπνεῦσαι συγχωροῦσα, ἀλλὰ τῶν

συνεχῶς καὶ βγάζουν ἀπὸ τὸ στόμα τους θανατηφόρο δηλητήριο, καθῶς καὶ μύρια χέρια μὲ νύχια, μὲ τὰ ὅποια ἄλλους τοὺς σπαράζει καὶ ἄλλους τοὺς θανατῶνει τοξεύοντάς τους καὶ ἀρπάζοντάς τους τὰ χρήματα, καὶ μύρια στόματα. Καὶ δὲν ἀπειλεῖ μόνο, οὔτε συκοφαντεῖ, ἀλλὰ καὶ κολακεύει καὶ συζητᾷ μὲ δουλοπρέπεια καὶ ἐπιιορκεῖ καὶ ἐπινοεῖ μύριες προφάσεις γιὰ αἰσχροῦ κέρδη. Ἔχει καὶ μάτια πού δὲν βλέπουν κατὰ τρόπο φυσικό, οὔτε σέβονται κανέναν, οὔτε φίλο, οὔτε ἀδελφό, οὔτε συγγενῆ, οὔτε εὐεργέτη, ἀλλὰ βλέπουν μὲ τρόπο αὐστηρό, ἐρεθιστικό καὶ ὤμό, ἀπάνθρωπο καὶ φλογερό. Γιατὶ δὲν βλέπει τὴ φύση τῶν πραγμάτων, οὔτε ἀντιλαμβάνεται, ὅτι πολλὰς φορές, ἐπινοώντας μύρια σχέδια, ἔστειλε τὰ χέρια τῆς στὰ χρήματα τῶν ἐχθρῶν, καὶ γι' αὐτὸ προκάλεσε μύριες ἁμαρτίες σ' ὅποιον ἔπεσε στὰ χέρια τῆς. Ἔχει ἐπίσης αὐτιά τόσο πολὺ φραγμένα, ὥστε νὰ μὴ ἀκούει οὔτε στεναγμούς, οὔτε θρήνους, οὔτε κατηγορίες. Καὶ ἀπέχει τόσο πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχει φτερᾶ, τὰ ὅποια δηλώνουν τὸν κορεσμό, ὥστε νὰ μὴ τῆς βάζει κανένας λογικὸς οὔτε πόδια. Ἄλλωστε δὲν ξέρει νὰ βαδίζει, οὔτε νὰ μετακινεῖται ἀπὸ τὸ θῦμα τῆς, ἀλλὰ ἀπλώνοντας τὰ χέρια τῆς ἐναντίον ὄλων, κάθεται ἔτσι σὰν εἶναι πιὸ βαρεῖα ἀπὸ κάθε σίδηρο καὶ μολύβι, καὶ ὅλα τὰ δέχεται καὶ ὅλους τοὺς λεηλατεῖ, καὶ ποτὲ δὲν χορταίνει, ἀλλὰ ἔχει τὸ πλῆθος αὐτῶν πού παίρνει ὡς καύσιμη ὕλη καὶ κάνει τὸ τέλος αὐτῶν πού πῆρε, ἀρχὴ ἐκείνων πού θὰ πάρει στὸ μέλλον.

Ποιὸς λοιπὸν θὰ ἤθελε νὰ αἰχμαλωτισθεῖ σὲ μιὰ τέτοια μα-  
νία τόσο βάνουση καὶ ἀχόρταγη, ἢ ὅποια προξενεῖ μύριες ἁμαρ-  
τίες καὶ κατηγορίες, καθῶς καὶ ἀτιμίες καὶ ἀκολασίες; Ποιὸς θὰ  
προτιμοῦσε νὰ ζεῖ ἐδῶ τόσο ἄθλια, μαστιγούμενος νύχτα καὶ  
μέρα χωρὶς νὰ γνωρίζει ἀνάπαυση οὔτε ὕπνο, καὶ στὴν ἄλλη  
ζωὴ νὰ δεχθεῖ τὴν ἀρχὴ τῶν τιμωριῶν; Καὶ γιατί λέγω ἀρχή;  
Ἐδῶ κολάζει καὶ τιμωρεῖ αὐτοὺς πού συλλαμβάνει, πιὸ σκληρὰ  
ἀπὸ κάθε τύραννο, χοροπηδώντας καὶ συλλαμβάνοντας τὰ καί-  
ρια μέρη αὐτῶν, καὶ μὴ ἐπιτρέποντάς τους οὔτε γιὰ λίγο ν' ἀνα-

εἰς τὰ μέταλλα τὴν χαλεπωτάτην ἐκείνην τινόντων κόλα-  
 σιν, πικροτέραν ἐπάγουσα τὴν δίκην. Τοῖς μὲν γὰρ ἕξεσι  
 μετὰ τὸ ἔργον ὑπνω χρῆσθαι καὶ ἀναπαύλη, τοῖς δὲ καὶ  
 τὸν τοῦ ὑπνου προχωννῦσα λιμένα, καὶ νύκτωρ ἐπιτάττει  
 5 τὰ ὤμα καὶ ἀπάνθρωπα ἐπιτάγματα ἐκεῖνα. Τοὺς μὲν γὰρ  
 ἐπὶ ληστείας ἐξάγει, τοὺς δὲ ἐπ' ἀνδροφονίας, καὶ οὐδὲ τὴν  
 ὀσίαν αὐτὴν αἰδεῖται, ἣν καὶ θάρβαροι καὶ δαίμονες τιμῆς  
 ἀξιούσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ νεκρῶν σωμάτων τὰς μιαρὰς τῶν  
 ἀλόντων ὀπλίζει δεξιάς, καινὸν καὶ παράνομον ληστείας  
 10 ἐπινοοῦσα τρόπον.

Πάντ' οὖν ταύτης τὰ μοχθηρὰ ἐννοήσαντες, ὅτι θηριό-  
 μορφός ἐστὶ καὶ ἀτερπής καὶ πῦρ πνέουσα, ἀκόρεστός τε  
 καὶ τυφλή καὶ ἀνήκοος, μισάνθρωπός τε καὶ ἀμείλικτος  
 καὶ ἀνήμερος. Οὔτε γὰρ κολακευομένη, οὔτε θεραπευομέ-  
 15 νη ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ τότε μᾶλλον ἀγριοῦται, ὅτε μάλιστα  
 θεραπεύεται. Μάλιστα μὲν πάντα κινῶμεν, ὥστε μὴ ἀλῶ-  
 ναι. Ῥᾶον γὰρ μὴ ἀλῶναι, ἢ ἀλόντας διαφυγεῖν. Εἰ καὶ ἐά-  
 λωμεν, συντείναντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν θεῖαν καλέσαντες συμ-  
 μαχίαν (ἄνευ γὰρ ταύτης οὐχ οἷόν τε τοιαύτης αἰχμαλω-  
 20 σίας ἐλευθερωθῆναι· κινδυνεύει γὰρ εἶναι τοῖς πολλοῖς  
 αἰχμαλωσία ἀνακλήσεως ἄμοιρος), τοῦ μὲν ἐθέλειν κερ-  
 δαίνειν παυσώμεθα, τὰ δὲ συναχθέντα ἢ ἀθρόον ἢ κατὰ  
 βραχὺ διανέμωμεν τοῖς δεομένοις. Αὕτη γὰρ ἐστὶ μόνη τῆς  
 τοιαύτης αἰχμαλωσίας ἢ ἀνάκλησις.

25

## ΣΛΔ'— ΑΡΧΙΒΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῶν κακῶς τὴν ἱερωσύνην μετερχομένων.

Πολλῶν ὄντων, ὡς ἔφησ, θαύματος ἀξίων, ἐν ἐστὶν ὁ  
 μάλιστα πάντων ἐγὼ θαυμάζω, καὶ τοῦ πάντα διεφθάρθαι



πνεύσουν, ἀλλὰ ἐπιβάλλοντάς τους τιμωρία πολὺ πιὸ φοβερὴ ἀπὸ ἐκείνη πού ὑφίστανται ὅσοι ἐργάζονται στὰ ὄρυχεῖα. Γιατὶ σὲ ἐκείνους ἐπιτρέπεται μετὰ τὴν ἐργασία νὰ κοιμηθοῦν καὶ νὰ ἀναπαυθοῦν, ἐνῶ σ' αὐτούς, ἐπιχωματώνοντας καὶ τὸ λιμάνι τοῦ ὕπνου, τοὺς ἐπιβάλλει καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας ἐκεῖνες τὶς σκληρὲς καὶ ἀπάνθρωπες ἀπαιτήσεις. Γιατὶ ἄλλους τοὺς βγάζει γιὰ ληστεῖες, καὶ ἄλλους γιὰ δολοφονίες, καὶ οὔτε αὐτὴν τὴν ἀγία σέβεται, τὴν ὁποία καὶ οἱ βάρβαροι καὶ οἱ δαίμονες τὴν τιμοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον νεκρῶν σωμάτων ὀπλίζει τὰ μιὰρὰ χέρια τῶν θυμάτων της, ἐπινοώντας καινούργιο καὶ παράνομο τρόπο ληστείας.

Ἄφοῦ λοιπὸν κατανοήσαμε ὅλες τὶς μοχθηρίες της, ὅτι δηλαδή ἔχει μορφὴ θηρίου καὶ εἶναι δυσάρεστη, βγάζοντας ἀπὸ τὸ στόμα της φωτιά, ὅτι εἶναι ἀχόρταγη καὶ τυφλὴ καὶ κωφὴ καὶ μισάνθρωπη καὶ σιχαμερὴ καὶ θεομίσητη καὶ ἀδιάλλακτη καὶ ἄσπλαχνη καὶ ἀνήμερη, γιατί οὔτε ὅταν κολακεύεται, οὔτε ὅταν φροντίζεται ὑποχωρεῖ, ἀλλὰ τότε ἐξαγριώνεται περισσότερο, ὅταν φροντίζεται περισσότερο, πρέπει μάλιστα νὰ κάνουμε τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ γίνουμε θύματά της. Γιατὶ εἶναι εὐκολώτερο νὰ μὴ πέσουμε στὰ χέρια της, παρὰ ὅταν πέσουμε νὰ ξεφύγουμε. Ἐὰν ὅμως ἔχουμε γίνει θύματά της, ἀφοῦ ἐπιστρατεύσουμε ὅλες τὶς δυνάμεις μας καὶ ἐπικαλεσθοῦμε τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ (γιατὶ χωρὶς αὐτὴν δὲν μποροῦμε νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία της, γιατί κινδυνεύει γιὰ τοὺς πολλοὺς νὰ εἶναι αἰχμαλωσία χωρὶς ἐπιστροφή), νὰ πάψουμε νὰ θέλουμε νὰ κερδίζουμε, καὶ αὐτὰ πού ἔχουμε συγκεντρώσει ἢ ὅλα μαζὶ ἢ κατὰ διαστήματα νὰ τὰ μοιράσουμε σὲ ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκη. Γιατὶ αὐτὴ μόνον ἡ ἀπαλλαγὴ ὑπάρχει ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

#### 234.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΡΧΙΠΠΟ

Γιὰ ἐκείνους πού ἀσκοῦν κακῶς τὴν ἱερωσύνη.

Ἄν καί, ὅπως εἶπες, εἶναι πολλὰ τὰ ἄξια ἀπορίας, ἓνα εἶναι ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο ἐγὼ ἀποροῶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα, καὶ τὸ

τεκμήριον εἶναί φημι ἱκανόν. Διὸ δὴ, ἐκείνων ἀφήμενος, τοῦτο μάλιστα νυνὶ λέξω καὶ ἐλέγξω. Εἶπε τοίνυν τούτοις, οἷς μάλιστα μέλει τῶν λαῶν, μᾶλλον δὲ οἷς μέλιν μὲν ἔδει, μέλει δὲ οὐδαμῶς, ὅτι Αὐτοὶ δι' ὧν ποιεῖτε ὁμολογοῦντες  
 5 ἀγνοεῖν, τί ἐστὶν ἱερωσύνη, τί τοὺς ἄλλους ἐνοχλεῖτε; Εἰ μὲν γὰρ τυραννίδα πατρώαν κεκλήρωσθε, ἡγεῖσθε ὡς ἡγεῖσθε, ἵνα κακείνων τῶν διαβοήτων τυράννων ὠμότεροι καὶ τυραννικώτεροι ὀφθείητε. Πολλοὶ γὰρ ἐκείνων προό-  
 10 τερρον ὑμῶν τοῖς τυραννηθεῖσι προσηνέχθησαν. Εἰ δὲ πα-  
 τρικὴν κηδεμονίαν ἐνεπιστεύθητε, τί τοὺς τυράννους ἀπο-  
 κρύπτετε τῇ ὠμότητι; Τί τοὺς τῷ θείῳ αἵματι ἐξαγορα-  
 σθέντας αὐτοὶ καταδουλοῦσθε; Τί χρηματίζεσθε ἐκ τῶν  
 ἀλλοτρίων συμφορῶν; Τί γελάτε τοὺς σώφρονας; Τί ἐπι-  
 βουλεύετε τοῖς φιλαρέτοις; Τί τοὺς κόλακας συγκροτεῖτε;  
 15 Τί τοὺς παρρησιαζομένους ἐξοστρακίζετε; Εἰ γὰρ ὑμεῖς  
 παύσεσθε δρῶντες ἃ δρᾶτε, εἰκὸς καὶ τὰς τῶν λαῶν ἀρετὰς  
 νεκρωθεῖσας νῦν δι' ὑμᾶς, εἰς παλιγγενεσίαν ἤξειν καὶ  
 ἀναβίωσιν.

### ΣΛΕ'— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

20 "Οτι μετὰ τοῦ ὀρθοῦ βίου χρεία τῷ ἱερεῖ τῆς  
 ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως.

"Ὡσπερ εὐγενὲς δένδρον, ὅταν τῷ καρπῷ βροίθηται τοῖς  
 φύλλοις κομῶν, καὶ τὸν γεωργὸν εὐφραίνει καὶ τοὺς ὀρῶν-  
 τας τέρπει καὶ τοὺς παροδεύοντας ἀναπαύει, οὕτω καὶ ὁ  
 25 εἰς τὸν διδασκαλικὸν ἰδρυθεὶς θρόνον, ὅταν τῇ ἀρετῇ κο-  
 σμηῖται καὶ τῷ λόγῳ ἀστράπτῃ, καὶ τὸν Θεὸν εὐφραίνει,  
 καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὠφελεῖ. Εἰ δὲ θατέρου ἔρημος εἶη, οὐ  
 λίαν ὠφελεῖ τοὺς φοιτητάς. Χρεία μὲν γὰρ τοῦ βίου διὰ

ὅποιο νομίζω πῶς εἶναι ἀρκετὴ ἀπόδειξη γιὰ τὸ ὅτι ὅλα ἔχουν διαφθαρεῖ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν, ἀφήνοντας ἐκεῖνα, ἐκεῖνο προπά- ντων τώρα θὰ πῶ καὶ θὰ ἐλέγξω. Πὲς λοιπὸν σ' αὐτούς, οἱ ὅποιοι μάλιστα φροντίζουν γιὰ τοὺς λαούς, ἢ καλύτερα οἱ ὅποιοι ἔπρε- πε νὰ ἐνδιαφέρονται, ἀλλὰ δὲν ἐνδιαφέρονται καθόλου· Σεῖς οἱ ἴδιοι μὲ αὐτὰ πὺν κάνετε, ὁμολογώντας ὅτι ἀγνοεῖτε τί εἶναι ἡ ἱερωσύνη, γιατί ἐνοχλεῖτε τοὺς ἄλλους; Γιατί, ἂν ἔχετε κληρονο- μήσει τυραννικὴ ἐξουσία ἀπὸ τοὺς πατέρες σας, κυβερνήστε ὅπως κυβερνᾶτε, ὥστε νὰ ἀποδειχθεῖτε πιὸ ἀπάνθρωποι καὶ τυραννικοὶ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς περιβόητους. Γιατί πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους φέρθηκαν στοὺς ὑπηκόους τους μὲ περισσότερη προά- τητα ἀπὸ σᾶς. Ἐὰν ὅμως σᾶς ἀνατέθηκε ἡ πατρικὴ κηδεμονία, γιατί καλύπτετε (ξεπερνᾶτε) τοὺς τυράννους μὲ τὴν ὠμότητά σας; Γιατί, αὐτούς πὺν ἐξαγοράσθηκαν μὲ θεῖο αἷμα, σεῖς τοὺς ὑποδουλώνετε; Γιατί πλουτίζετε μὲ τίς ξένες συμφορές; Γιατί κοροϊδεύετε τοὺς φρόνιμους; Γιατί ἐπιβουλεύεσθε αὐτούς πὺν εἶναι φίλοι τῆς ἀρετῆς; Γιατί ἐπιδοκιμάζετε τοὺς κόλακες; Γιατί ἀπομακρύνετε αὐτούς πὺν μιλοῦν θαρραλέα; Γιατί, ἂν ἐσεῖς στα- ματήσετε νὰ κάνετε αὐτὰ πὺν κάνετε, εἶναι λογικὸ καὶ οἱ ἀρετὲς τῶν λαῶν, πὺν τώρα ἔχουν νεκρωθεῖ ἐξαιτίας σας, νὰ ξαναγεν- νηθοῦν καὶ νὰ ἀναδιώσουν.

### 235.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΝΟ

“Ὅτι, μαζὶ μὲ τὸν ὀρθὸ τρόπο ζωῆς τοῦ ἱερέα,  
ἀπαραίτητη εἶναι καὶ ἡ δύναμη τοῦ λόγου.

“Ὅπως ἓνα καρποφόρο δένδρο, ὅταν ἔχει ὠραῖο φύλλωμα καὶ εἶναι γεμάτο καρπὸ, καὶ τὸν γεωργὸ τὸν χαροποιεῖ, καὶ αὐτούς πὺν τὸ βλέπουν τοὺς εὐχαριστεῖ, καὶ ἐκείνους πὺν περνοῦν ἀπὸ τὸν δρόμο τοὺς ἀναπαύει, ἔτσι καὶ αὐτὸς πὺν τοποθετήθηκε στὴ διδασκαλικὴ ἔδρα, ὅταν κοσμεῖται μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ ἀστράφτει μὲ τὸν λόγο, καὶ τὸν Θεὸ εὐφραίνει, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὠφελεῖ. Ἐὰν ὅμως στερεῖται καὶ τὰ δύο αὐτά, δὲν ὠφελεῖ πολὺ τοὺς μαθητὲς του. Γιατί χρειάζεται βέβαια ἡ

τὸς φιλαίτιους, χρεία δὲ καὶ τοῦ λόγου διὰ τοὺς κατὰ τῶν  
 αἰρέσεων ἐλέγχους. Εἰ γὰρ καὶ ἄνευ λόγου ὁ θίος ὠφελεῖν  
 πέφυκε τοὺς πολλούς, ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν ἠττώμενον ἐν  
 συλλογισμοῖς καὶ διαλόγοις, εἰς τὰ καίρια πολλάκις βλά-  
 5 πτονται, ὑπὸ νόθων δογμάτων κλεπτόμενοι. Οὐ γὰρ τὴν  
 ἀπειρίαν τοῦ διδάσκοντος, ἀλλὰ τὴν τοῦ δόγματος αἰτιά-  
 σοιντο σαθρότητα. Εἰ δ' ὁ λόγος ῥέων κατὰ κράτος αἰρῆ  
 τοὺς ἐναντίους, ἀπὸ τῆς τοῦ θίου φαυλότητος ἀμαυροῦται  
 τὸ τρόπαιον. Οὐκ ἀξιόπιστον γὰρ ἠγήσονται διδάσκαλον  
 10 τὸν μὴ τὰ δέοντα πράττοντα. Οὐκοῦν χρὴ καὶ λόγῳ καὶ  
 βίῳ ἀστράπτειν. «Ὁ γὰρ ποιῶν», φησὶν, «καὶ διδάσκων,  
 οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Εἰ  
 δὲ τὸ ποιῆσαι μόνον διδάξαι ἦν, ὡς οἴονται τινες, οὐκ ἂν  
 τὸ δεύτερον προσετέθη.

15

## ΣΛΣ'— Τῶ ΑΥΤῶ

Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Αἴγυπτίαν.

Εἰ καὶ δεινῶς καὶ τεχνικῶς ἡ Αἴγυπτία τὰ λῖνα τῆς ἐπι-  
 θυμίας ἀνεπέτασε καὶ τὴν παγίδα ἔστησε θηρῶσα τὸν  
 νέον, καὶ διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν ἐγοήτευσεν (ἐκαλλωπίζε-  
 20 το γὰρ τραγικῶς), διὰ δὲ τῆς ἀκοῆς ἔθελγε (πᾶσαν γὰρ  
 προσῆγε καὶ διὰ ῥημάτων πείραν), καὶ διὰ μὲν τῆς ὀσφρή-  
 σεως ἀνεμόχλευε (τῶν γὰρ πολυτελεστάτων μύρων ἔπνεε),  
 διὰ δὲ τῆς ἀφῆς ἐγαργάλιζε (κατέσχε γὰρ τοῦτον), καὶ  
 διὰ μὲν τῆς γεύσεως ἠρέθιζεν (εἰκὸς γὰρ πρὸ τοῦ ἀναπε-  
 25 τάσαι τὰ δίκτυα καὶ τροφήν προσαγαγεῖν, εἰ καὶ μὴ ὡς  
 ἐρωμένον χαριζομένη, ἀλλ' ὡς ξένον ἐλεοῦσα), διὰ δὲ τῶν  
 ἐπαγγελιῶν ἐφάρματτεν (ὡς δεσπότην γὰρ ἔξειν αὐτὸν  
 ὑπισχνεῖτο), ἀλλ' ἀπέτυχε τῆς θήρας. Καὶ ὁ μὲν Ἰωσήφ τὸν  
 καρπὸν τῆς σωφροσύνης ἐδέσπετο, οὐκ ἀπονητί, ὡς οἴον-

ὀρθή ζωὴ γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι φιλοκατήγοροι, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ὁ λόγος γιὰ τοὺς ἐλέγχους ἐναντίον τῶν αἱρέσεων. Γιατί, ἂν καὶ χωρὶς λόγο ὁ βίος ἀπὸ τῆ φύση του ὠφελεῖ τοὺς περισσότερους, ὅταν ὅμως τὸν δοῦν νὰ νικιέται στοὺς συλλογισμοὺς καὶ στὶς συζητήσεις, βλάπτονται πολλὲς φορές θανάσιμα, παρασυρόμενοι ἀπὸ νόθες διδασκαλίες. Γιατὶ δὲν θὰ κατηγορήσουν τὴν ἀπειρία τοῦ δασκάλου, ἀλλὰ τὴν στερούμενη ἐρίσματα (ἀποδείξεις) διδασκαλία. Ἐὰν πάλι ὁ λόγος διατυπούμενος μὲ δύναμη νικήσει τοὺς ἀντιπάλους, ἕξαιτίας τῆς φαύλης ζωῆς του ἀμαυρώνεται ἡ νίκη. Γιατὶ δὲν θὰ θεωρήσουν ἀξιόπιστο τὸν δάσκαλο, ὁ ὁποῖος δὲν κάνει αὐτὰ ποὺ πρέπει. Ἐπομένως πρέπει νὰ διαπρέπει καὶ στὸν λόγο καὶ στὴ ζωὴ του. Γιατὶ λέγει: «Αὐτὸς ποὺ κάνει καὶ διδάσκει, αὐτὸς θὰ ὀνομασθεῖ μέγας στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»<sup>45</sup>. Ἐὰν τὸ νὰ κάνει μόνο μποροῦσε νὰ διδάξει, ὅπως νομίζουν μερικοί, δὲν θὰ πρόσθετε καὶ τὸ δεύτερο.

### 236.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στὴ διήγηση γιὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Αἴγυπτιᾶ.

Ἄν καὶ ἡ Αἴγυπτιᾶ μὲ τρόπο πονηρὸ καὶ ἔντεχνο ἄπλωσε τὰ δίχτυα τῆς ἐπιθυμίας της καὶ ἔστησε τὴν παγίδα δελεάζοντας τὸν νέο, καὶ ἀπὸ τῆ μιὰ μὲ τὰ μάτια της τὸν γοήτεψε (γιατὶ καλλωπιζόταν προκλητικά), καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὰ λόγια της ἔθελγε τὴν ἀκοή του (γιατὶ τοῦ πρόσφερε καὶ μὲ τὰ λόγια κάθε ἐμπειρία), καὶ ἐπίσης μὲ τὴν ὁσφρηση ἀναμόχλευε τὸ πάθος (γιατὶ εὐωδίαζε μὲ τὴν ὁσμὴ τῶν πολύτιμων μύρων), μὲ τὴν ἀφή της τὸν γαργάλιζε (γιατὶ τὸν ἔπιασε), μὲ τὴ γεύση τὸν ἐρέθιζε (γιατὶ εἶναι φυσικὸ πρὶν νὰ ρίξει τὰ δίχτυα, νὰ τοῦ πρόσφερε καὶ τροφή, ἂν καὶ δὲν τοῦ ἔκανε τὴ χάρη ὡς ἐρωμένον, ἀλλὰ τὸν ἔλεοῦσε ὡς ξένον), καὶ μὲ τὶς ὑποσχέσεις τὸν κατέθελγε (γιατὶ τοῦ ὑποσχόταν ὅτι θὰ τὸν ἔχει σὰν κύριο), ἀλλὰ δὲν πέτυχε τὸν σκοπὸ της. Καὶ ὁ Ἰωσήφ βέβαια ἀπόλαυσε τὸν καρπὸ τῆς σωφροσύνης ὄχι χωρὶς κόπο, ὅπως νομίζουν μερικοί (γιατὶ ὁ

45. Ματθ. 5, 19.

ταί τινες (οὐ γὰρ μόνον πρὸς ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀκμὴν  
 τῆς νεότητος ἦν αὐτῷ ὁ ἀγών, σφριγῶσαν καὶ σκιρτῶσαν  
 καὶ τῆς γυναικείας ὁμιλίας ὀρεγομένην), ἣ δὲ τὰ φύλλα τῆς  
 νίκης ἐδόκει ἔχειν. Ἐδόκει δ' ἔχειν, εἶπον, ἐπειδὴ ἀκεραίοις  
 5 ἀκοαῖς ..., καὶ τοῦτ' ἔλεγχος ἦν τῆς γυναικείας ἀκρασίας  
 Τῇ γὰρ βίαν παθεῖν φοβουμένη, οὐ τὸ προσαφελεῖν τὴν  
 τοῦ διαζομένου ἐσθῆτα διὰ σπουδῆς ἐστίν, ἀλλὰ τὸ τῆς βί-  
 ας ἀπηλλάχθαι ἀγαπητὸν καὶ εὐκταιότατον.

Ἄλλ' αὕτη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας μεθύουσα, σύμβολα τῆς  
 10 οἰκείας ἀσελγείας τεκμήρια σωφροσύνης εἶναι ἐνόμιζε.  
 Διό, ὡς οἶμαι, καὶ ὁ δεσπότης τὴν μὲν κατηγορίαν ἐδέξατο  
 διὰ τὴν τῆς γυναικὸς ἴσως ὑπόληψιν (ἦδει γὰρ τὴν γυναι-  
 κείαν φύσιν ῥαδίως τῷ πάθει ἀλισκομένην καὶ μάλιστα  
 ὅταν ὑπὸ κάλλους ἐρεθίζεται, τοῦ καὶ τὴν ῥώμην πολλά-  
 15 κισ καταδουλουμένου), μηδὲ λόγου δὲ μεταδούς, ὅπερ τι-  
 νές αἰτιῶνται, εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλεν, οὐ βαρβαρικὸν  
 σφάλμα σφαλλόμενος, ὡς οἴονται τινες (ἦ γὰρ ἂν αὐτὸν  
 καὶ κατέσφαξεν, ἦ γοῦν τοῖς νόμοις παραδέδωκε, τῆς κα-  
 τηγορίας σφαγὴν ὠδινούσης), ἀλλ' ἐκ τοῦ εἰκότος ἴσως  
 20 ἐννοήσας, ὅτι ἐρῶσα καὶ ἐπιμανεῖσα αὐτῷ, ἀποτυχοῦσα  
 τῆς θήρας, τὴν κατηγορίαν ἐνεστήσατο, καὶ εἰ μεταδοίη  
 λόγου τῷ νέῳ, οὐ μόνον ἀπολύσαιτο τὴν γραφήν, ἀλλὰ καὶ  
 εἰς τὴν γραψαμένην ἀντιπεριστήσει τὸ ἔγκλημα. Μᾶλλον  
 δ', ὅπερ καὶ εἰπεῖν ἀληθέστερον, τοῦ βραδευτοῦ τῆς σω-  
 25 φροσύνης τὴν ὀργὴν τοῦ ἀνδρὸς κατευνάσαντος, καὶ στή-  
 λην σεμνότητος τῷ βίῳ ἐγείραντος, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς λι-  
 μωττοῦσι τροφέα τηρήσαντος, καὶ τῇ Αἰγύπτῳ ἄρχοντα  
 χειροτονήσαντος.

### ΣΛΖ':- Τῷ ΑΥΤῷ

30

Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας.

Μὴ λίαν ἐκπλήττου, ὧ θανμάσιε, εἰ τὸ μὲν εἶναί τινας

ἀγώνας του δὲν ἦταν μόνον πρὸς ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὁρμὴ τῆς νεότητος, ἢ ὁποῖα ἦταν γεμάτη σφροῖγος καὶ σκιροῦσε καὶ λαχταροῦσε), ἐνῶ ἐκείνη νόμιζε πῶς κρατᾶ τὰ φύλλα τῆς νίκης. Εἶπα πῶς νόμιζε ὅτι τὰ κρατᾶ, ἐπειδὴ μὲ ἀνοιχτὰ αὐτιά ..., καὶ αὐτὸ ἦταν ἀπόδειξη τῆς γυναικείας ἀκράτειας. Γιατὶ αὐτὴ πού φοβᾶται μήπως ὑποστεῖ βιασμό, δὲν φροντίζει νὰ ἀφαιρέσει τὸν χιτῶνα τοῦ βιαστή τῆς, ἀλλὰ ἀγαπητὸ καὶ ἐπιθυμητὸ τῆς εἶναι τὸ νὰ ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ τὸν βιασμό.

Αὐτὴ ὅμως, μεθυσμένη ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, νόμιζε ὅτι τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς δικῆς τῆς ἀσέλγειας θὰ εἶναι τεκμήρια σωφροσύνης. Γι' αὐτὸ, νομίζω, καὶ ὁ κύριος τὴν κατηγορία βέβαια τὴ δέχθηκε, ἴσως γιὰ νὰ σώσει τὴν ὑπόληψη τῆς γυναίκας του (γιατὶ γνώριζε ὅτι ἡ γυναικεία φύση εὐκόλα αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὸ πάθος, καὶ ἰδιαιτέρα ὅταν ἐρεθίζεται ἀπὸ τὴν ὁμορφιά, ἢ ὁποῖα ὑποδουλώνει πολλές φορές καὶ τὴ δύναμη), καὶ χωρὶς νὰ τοῦ δώσει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολογηθεῖ, πρᾶγμα πού μερικοὶ τὸ κατηγοροῦν, τὸν ἔκλεισε σὲ φυλακὴ, μὴ κάνοντας σφάλμα βαρβαρικό, ὅπως νομίζουν μερικοὶ (γιατί, εἴτε τὸν ἔσφαξε εἴτε τὸν παρέδιδε στοὺς νόμους, ἢ κατηγορία θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ σφαγὴ, ἀλλὰ σκεπτόμενος, δικαιολογημένα ἴσως, ὅτι, ὄντας ἐρωτευμένη καὶ ποθώντας τὸν διακαῶς, ἐπειδὴ ἀπέτυχε ὁ σκοπὸς τῆς, σκηνοθέτησε τὴν κατηγορία. Ἀντίθετα, ἂν ἔδινε τὸν λόγο στὸν νέο, ὅχι μόνον θὰ τὸν ἀπάλλασσε ἀπὸ τὴν ποινὴ, ἀλλὰ καὶ θὰ μετέθετε τὴν κατηγορία σὲ ἐκείνην πού τὸν κατηγοροῦσε. Ἀλλὰ μᾶλλον, πρᾶγμα πού εἶναι καὶ πιὸ ἀληθινό, ὁ βραβευτὴς τῆς σωφροσύνης καταπραΰνοντας τὴν ὀργὴ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀναμνηστικὴ στήλη σεμνότητος ἔστησε γιὰ τὴ ζωὴ, καὶ τοὺς ἀδελφούς του, πού πέθαιναν ἀπὸ τὴν πείνα, τοὺς ἐξασφάλισε τροφοδότη, καὶ αὐτὸν (τὸν Ἰωσήφ) τὸν ἀνέδειξε ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου.

### 237.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία.

Νὰ μὴν ἀπορεῖς καὶ πολὺ, θαυμάσιε, ἂν, τὸ νὰ εἶναι τέτοιου

τοιούτους τῶν τὸν διδασκαλικὸν ἐμπεπιστευμένων θρόνον, δεινὸν ὄν, οὐ δεινὸν εἶναι δοκεῖ, τὸ δὲ ῥῆξαί τινα φωνῇ παρρησίας ἔνεκεν, δεινότατον εἶναι δοκεῖ καὶ συγγνώμης μεῖζον. Ἐπειδὴ γὰρ ἀρετῆς ἵχνη ἐν ὀλίγοις εὗρισκεται, κακία δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις ἀχορεύτως χορεύει, δεδιότες μὴ ὀφθείη τις ὁ τοῖς δρωμένοις ἐπιτιμήσων, πάντα μὲν τὰ καλὰ ἐξοστρακίσαι σπουδάζουσι, μάλιστα δὲ πάντων τὴν παρρησίαν, ἢν' ἀδεῶς ἁμαρτάνειν τοῦ λοιποῦ.

10

## ΣΛΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

ᾠΟτι μανία ἀνήκεστός ἐστι, τὸ ἐν νόσῳ χαλεπωτάτη τυγχάνειν τινά, καὶ νομίζειν ὑγιαίνειν.

Τὸ ἐν νόσῳ χαλεπωτάτη τυγχάνοντα, νομίζειν ὑγιαίνειν, μανία λαμπρὰ καὶ ἀνήκεστος Πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος  
15 ἰατρὸν ζητήσῃ, μὴδ' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι νοσεῖ, ἐπιστάμενος; Πρῶτον οὖν αὐτῷ χρὴ τρανήν τὴν αἴσθησιν τοῦ πάθους ἐμποιῆσαι, εἶτα τὸν τούτου καλέσαι ἰατρὸν.

## ΣΛΘ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τό, «Ὁργίξεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε».

20 Τό, «Ὁργίξεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε», πολυσχιδές εἶναί μοι μὲν καὶ πολύτροπον φαίνεται. Δύναται γὰρ εἶναι καὶ ὀριστικὸν καὶ συμβουλευτικόν, οἷον Ὁργίξεσθε, καὶ διὰ τί ὀργίξεσθε; Οὐκοῦν μὴ ὀργίξεσθε, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. Δύναται δὲ καὶ τοῦτο μηνύειν, ἐπειδὴ ὄξυν πάθος ἢ ὀργή  
25 καὶ δεινὸν κλέψαι ψυχὴν (προεκτρέχει γὰρ πολλᾶκις τοῦ λογισμοῦ καὶ ἀβουλήτως σχεδὸν τίκτεται), τῷ λογισμῷ ἢ τῷ ἐπιλογισμῷ καταπραῦντε ταύτην, μὴ εἰς ἄμυναν ὀρ-



εΐδους μερικοί ἀπὸ αὐτοὺς στοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθεῖ ὁ διδασκαλικὸς θρόνος, ἐνῶ εἶναι φοβερό, δὲν θεωρεῖται ὅτι εἶναι φοβερό, ἐνῶ τὸ νὰ τὸ φωνάξει κάποιος δυνατά, ἐπειδὴ ἔχει τὸ θάρρος, θεωρεῖται ὅτι εἶναι πολὺ πιὸ φοβερό καὶ ἀσυγχώρητο. Ἐπειδὴ δηλαδὴ σὲ λίγους ὑπάρχουν ἵχνη ἀρετῆς, ἐνῶ στοὺς περισσότερους ὑπάρχει κακία, πού δὲν φαίνεται, φοβούμενοι μήπως ἐμφανισθεῖ κάποιος πού θὰ τοὺς κατηγορήσει γι' αὐτὰ ποὺ γίνονται, φροντίζουν ὅλα τὰ καλὰ νὰ τὰ ἐξοστρακίζουν, καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὴν παρησιία, γιὰ νὰ μποροῦν στὸ ἐξῆς νὰ ἀμαρτάνουν ἀφοβα.

## 238.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἔστι εἶναι μανία ἀθεράπευτη, ἐνῶ πάσχει κανεὶς ἀπὸ φοβερώτατη ἀρρώστια, νὰ νομίζει ὅτι εἶναι ὑγιής,

Τὸ νὰ νομίζει κάποιος ὅτι εἶναι ὑγιής, ἐνῶ πάσχει ἀπὸ φοβερώτατη ἀρρώστια, εἶναι μανία ὀλοφάνερη καὶ ἀθεράπευτη. Γιατὶ πῶς ἓνας τέτοιος θὰ ζητήσῃ γιατρό, ἀφοῦ δὲν γνωρίζει καλὰ οὔτε αὐτό, τὸ ὅτι εἶναι ἀρρωστος; Πρέπει λοιπὸν πρῶτα νὰ τὸν κάνουμε νὰ συναισθανθεῖ συνειδητὰ τὸ πάθος του, καὶ ὕστερα νὰ καλέσουμε τὸν γιατρό του.

## 239.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Στὴ ρήση· «Νὰ ὀργίξεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε»<sup>46</sup>.

Τό, «Νὰ ὀργίξεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε»<sup>46</sup>, μοῦ φαίνεται πῶς ἔχει πολλές πλευρὲς καὶ τρόπους. Γιατὶ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ὀριστικό, καὶ συμβουλευτικό. Ὅπως γιὰ παράδειγμα· Ὀργίξεσθε, καὶ γιατί ὀργίξεσθε; Λοιπὸν νὰ μὴ ὀργίξεσθε, γιὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε. Μπορεῖ ὅμως νὰ σημαίνει καὶ τὸ ἐξῆς· Ἐπειδὴ ἡ ὀργὴ εἶναι δυνατὸ πάθος καὶ φοβερό στὸ νὰ ξεγελάσῃ τὴν ψυχὴ (γιατὶ πολλές φορὲς τρέχει μπροστὰ ἀπὸ τὸν λογισμό, καὶ προκαλεῖται σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε), νὰ τὴν καταπραῖνετε τὴν ψυχὴ μὲ τὸν λογισμό ἢ μὲ τὸν ἀναλογισμό, χωρὶς νὰ ὀρμᾶτε σὲ

46. Ψαλμ. 4, 5.

μῶντες, ἀλλ' εἰς ἡμερότητα τελευτῶντες. Δύναται δὲ καὶ τοῦτ' ἐμφαίνειν, ὅτι Ὁργίξεσθε τῷ ἐνοχλοῦντι ὑμῖν πάθει, μάλιστα δὲ πάντων τῇ ἡδονῇ, καὶ οὐχ ἁμαρτήσετε. Εἰ γὰρ εὖροι ἡμᾶς ἐκνενευρισμένους καὶ ἐκλελυμένους, ῥαδίως 5 καταπαλαίσει, εἰ δὲ νήφοντας καὶ ὀργιζομένους αὐτῇ, εὐθέως οἰγήσεται. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θεῖος χρησμός οὐ τὸ ὀργίξεσθε ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ εἰκῆ ἀπηγόρευσεν. Ἔστι γὰρ ποτε καὶ χρησίμως ὀργισθῆναι, ὅταν ἢ ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης γίγνηται, ἢ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων, ἢ ὑπὲρ τῆς τῶν 10 πέλας διορθώσεως. Καὶ γὰρ καὶ ὁ πραότατος Μωσῆς ὀργίσθη τοῖς μοσχοποιήσασι καὶ ἡβηδὸν αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι. Καὶ ὁ Φινεὲς τοῖς πορνεύσασι καὶ σειρομάσθῃ αὐτοὺς διεχρήσατο. Καὶ Ἡλίας τοῖς Ἰουδαίοις καὶ λιμῶ αὐτοὺς ἐδάμασε. Παῦλος τῷ Ἐλύμα καὶ Πέτρος τῷ 15 Ἀνανία καὶ τῇ Σαπφείρα. Καὶ πατὴρ υἱῶ καὶ διδάσκαλος φοιτητῇ ὀργίζεται ῥαθυμοῦντι, καὶ οὐκ ἂν τις φαίῃ ὀργὴν εἶναι ταύτην, ἀλλὰ φιλοσοφίαν καὶ κηδεμονίαν, δύναται καὶ προστακτικὸν εἶναι.

Ἐπειδὴ γὰρ ὅταν μὲν ἑαυτοὺς ἐκδικῶμεν καὶ ὑπὲρ τὸ 20 μέτρον ἀμυνόμεθα, ὅταν δὲ ἢ ὑπὲρ τῆς θείας δόξης ὁ λόγος ἢ, ἢ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων, τότε εὐλάβειαν καὶ ἡσυχίαν πλαττόμεθα, ἄφωνοί τε ἔσμεν καὶ ἀκίνητοι καὶ λίθων οὐδὲν διαφέρομεν, διὰ τοῦτό φησιν· Ὁργίξεσθε μὲν δικαίως, ἢ ὅταν ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ὁ λόγος ἢ, ἢ 25 ὅταν ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον διορθώσεως, ἢ ὅταν τιμωρεῖν δέει τοῖς ἀδικουμένοις, μὴ ἁμαρτάνετε δὲ ἢ τοῖς ἁμαρτάνουσι συνειδότες καὶ συγκρούπτοντες, ἢ εἰς τὸ ἑαυτοὺς ἐκδικεῖν τῷ βοηθήματι καταχρώμενοι. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐνετέ-

47. Ἐξ. 32, 19 καὶ 28.

49. Γ Βασ. 17, 1 ἔ.

48. Ἀριθμ. 25, 7.

50. Πράξ. 13, 6.

ἄμυνα, ἀλλὰ νὰ καταλήγεται σὲ ἡμερότητα. Μπορεῖ ἐπίσης νὰ σημαίνει καὶ τὸ ἕξις· Νὰ ὀργίζεστε ἐναντίον τοῦ πάθους ποὺ ἔχετε, καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα ἐναντίον τῆς ἡδονῆς, καὶ δὲν θὰ ἁμαρτήσετε. Γιατί, ἐὰν μᾶς βρεῖ ἀποδυναμωμένους καὶ χαλαρωμένους, εὐκόλα θὰ μᾶς νικήσει, ἐνῶ ἂν μᾶς βρεῖ ἐπάγρουπνους καὶ ὀργισμένους ἐναντίον αὐτῆς, ὁμέσως θὰ φύγει. Καθόσον ὁ θεῖος λόγος δὲν ἀπαγόρευσε ἀπλῶς τὸ νὰ ὀργιζόμαστε, ἀλλὰ τὸ νὰ ὀργιζόμαστε ἀδικαιολόγητα. Γιατὶ εἶναι δυνατὸν κάποτε νὰ ὀργισθοῦμε καὶ νὰ εἶναι χρήσιμη ἡ ὀργή μας, ὅταν αὐτὴ γίνεται γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἢ γιὰ αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται, ἢ γιὰ τὴ διόρθωση τῶν πλησίον μας. Γιατὶ καὶ ὁ Μωϋσῆς ὀργίσθηκε ἐναντίον ἐκείνων ποὺ κατασκεύασαν τὸ μοσχάρι, καὶ διέταξε ὅλοι, ἀπὸ τὴ νεανικὴ ἡλικία καὶ πᾶνω, νὰ θανατωθοῦν<sup>47</sup>. Καὶ ὁ Φινεὲς ὀργίσθηκε ἐναντίον ἐκείνων ποὺ πόρνευσαν, καὶ τοὺς θανάτωσε λογχίζοντάς τους<sup>48</sup>. Καὶ ὁ Ἡλίας ὀργίσθηκε μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς δάμασε μὲ τὴν πεῖνα<sup>49</sup>. Ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος μὲ τὸν Ἐλύμα<sup>50</sup>, καὶ ὁ Πέτρος μὲ τὸν Ἀνανία καὶ τὴν Σαπφείρα<sup>51</sup>, καὶ ὁ πατέρας ὀργίζεται μὲ τὸ υἱό του, καὶ ὁ δάσκαλος μὲ τὸν μαθητὴ ὅταν δείχνει ὀκνηρία, καὶ δὲν θὰ μποροῦσε κανένας νὰ πεῖ ὅτι αὐτὸ εἶναι ὀργή, ἀλλὰ ἐκδήλωση ἀγάπης καὶ φροντίδα, μπορεῖ μάλιστα νὰ εἶναι καὶ ἀναγκαῖο.

Ἐπειδὴ δηλαδή, ὅταν παίρνουμε ἐκδίκηση, ἐκδικούμαστε καὶ πέρα ἀπὸ ὅσα πρέπει, ἐνῶ ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἢ γι' αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται, τότε προσποιούμαστε εὐλάβεια καὶ ἡσυχία, μένουμε ἄφωνοι καὶ ἀκίνητοι καὶ δὲν διαφέρουμε ἀπὸ τὶς πέτρες, γι' αὐτὸ λέγει· Νὰ ὀργίξεσθε βέβαια δίκαια, ἢ ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἢ γιὰ τὴν διόρθωση τοῦ πλησίον, ἢ ὅταν πρέπει νὰ τιμωρήσετε αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται, νὰ μὴ ἁμαρτάνετε ὅμως, ἢ νὰ εἴσατε συνένοχοι μὲ αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ τοὺς καλύπτετε, ἢ ὅταν ζητώντας ἐκδίκηση γιὰ τὸν ἑαυτό σας, κάνετε κατάχρηση τῶν μέσων. Γιατὶ γι' αὐτὸ τοποθετήθηκε μέσα μας ἡ ὀργή, ὄχι γιὰ νὰ

51. Πράξ. 5, 1 ἔ.

θη ἢ ὀργή, οὐχ ἵνα ἡμεῖς ἀμαρτάνωμεν, ἀλλ' ἵνα τοὺς πταίοντας κωλύωμεν, οὐδ' ἵνα πᾶθος γένηται καὶ νόσημα, ἀλλ' ἵνα παθῶν φάρμακον. Ἡμεῖς δὲ τὸ βοήθημα δηλητήριο κατασκευάζομεν, εἰς τὰ μὴ προσήκοντα αὐτῷ καταχρώμε-  
5 νοι.

ΣΜ'.- ΟΥΡΣΘΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ ὅτι εὐκολωτέρα  
ἢ ἀρετὴ τῆς κακίας.

Ἡ ἀρετὴ, ὡς γε ἡγοῦμαι (οὐ γὰρ ἀποφαίνομαι, ἀλλὰ  
10 τοῖς ἐντυγχάνουσι ἐπιτρέπω τὴν ψῆφον), δύσκολος εἶναι  
καὶ ἔδοξε καὶ δοκεῖ, οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ  
παρὰ τὴν τῶν μετιέναι αὐτὴν μὴ ἐθελόντων ἀνυπέροβλητον  
ῥαθυμίαν. Ἐπεὶ τῷ γε ἀκριδῶς σκοπούμενῳ εὐκολωτέρα  
15 πολλῷ τῆς κακίας ἐστίν. Εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, μὴ δὴ θορυβεῖ-  
τω, ἀλλὰ ἀναμενέτω τὴν ἀπόδειξιν, πάσης προλήψεως καὶ  
φιλονεικίας καθαρὸν ἑαυτὸν διατηρῶν. Τὸ μὲν οὖν θείαν  
αὐτὴν εἶναι καὶ πρεπωδεστάτην καὶ τῇ φύσει ἄρμοδιωτά-  
την καὶ κόσμον καὶ ἐγκαλλώπισμα τῶν ἀσκούντων, ὡς πᾶ-  
σιν ὠμολογημένον, παρήσω, ἐπὶ δὲ τὸ ἀμφιβαλλόμενον  
20 ἤξω. Τί οὖν ἐστὶν εὐκολώτερον, εἰπέ μοι, τὸ μυρίους ἀνι-  
χνεύειν θησαυρούς, ἢ τὸ τοῖς οὖσιν ἀρκεῖσθαι; Τὸ νύκτωρ  
καὶ μεθ' ἡμέραν αἰσχροὰ κέρδη καὶ τόκους ἀνελευθέρους  
ἀριθμεῖν, ἢ τὴν αὐτάρκειαν ἀσπάζεσθαι; Καὶ φιλεῖν τὸ  
πάντας ἀδικεῖν, ἢ τὸ τοῖς δεομένοις ἐπικουρεῖν; Τὸ τῇ ἐν-  
25 νόμῳ ὀμιλεῖν γυναικὶ (οὕπῳ γὰρ τὴν ἄκραν τίθημι φιλο-  
σοφίαν, ἀλλὰ τὴν τοῖς πολλοῖς ἐφικτήν), ἢ τὸ τοὺς ἄλλο-  
τρίους διορύττειν γάμους; Τὸ νοσεῖν τὸν ἀνήκεστον τῆς  
φιλοχρηματίας ἔρωτα, ἢ τὸ ἐκτὸς εἶναι τῆς τοιαύτης μα-  
νίας; Τὸ δόλους ῥάπτειν, ἢ τὸ ἀδόλως προσφέρεσθαι; Τὸ

ἁμαρτάνουμε ἑμεῖς, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐμποδίζουμε ἐκείνους ποὺ φταῖνε. Οὔτε γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ὀργή μας πάθος καὶ ἀρρώστια, ἀλλὰ φάρμακο τῶν παθῶν. Ἐμεῖς ὅμως, ἀντίθετα, τὸ μέσον τὸ μεταβάλλουμε σὲ δηλητήριο, χρησιμοποιοῦντας τὸ καταχρηστικὰ σ' αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει.

#### 240.– ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΟΥΡΣΘΕΝΟΥΦΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία, καὶ ὅτι εἶναι εὐκολώτερη ἢ ἀρετὴ ἀπὸ τὴν κακία.

Ἡ ἀρετὴ, ὅπως ἐγὼ πιστεύω, (γιατὶ δὲν τὸ λέγω σὰν κανόνα, ἀλλὰ ἀφήνω τὴν κρίση στοὺς ἀναγνῶστες τῆς ἐπιστολῆς), θεωρήθηκε καὶ θεωρεῖται δύσκολη, ὄχι ἀπὸ τὴ φύση τῆς, ἀλλὰ ἕξαιτίας τῆς ἀνυπερέβλητης ραθυμίας ἐκείνων ποὺ δὲν θέλουν νὰ τὴν ἀσκήσουν. Γιατὶ, γι' αὐτὸν ποὺ τὴν ἐξετάζει μὲ ἀκρίβεια, εἶναι πολὺ πιὸ εὐκολὴ ἀπὸ τὴν κακία. Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν πιστεύει, ἄς μὴν ἀνησυχεῖ, ἀλλὰ ἄς περιμένει τὴν ἀπόδειξη, διατηρῶντας τὸν ἑαυτό του ἀπαλλαγμένον ἀπὸ κάθε προκατάληψη καὶ φιλόνηκη διάθεση. Τὸ ὅτι βέβαια αὕτη εἶναι θεία καὶ τέτοια ποὺ πρέπει καὶ πάρα πολὺ κατάλληλη στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων καὶ κόσμημα καὶ στολίδι αὐτῶν ποὺ τὴν ἀσκοῦν, ἐπειδὴ εἶναι κάτι ποὺ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους, θὰ τὸ ἀντιπαρέλθω, καὶ θὰ ἔρθω σ' αὐτὸ ποὺ ἀμφισβητεῖται. Πές μου λοιπόν, ποῖο εἶναι πιὸ εὐκολο, τὸ νὰ ἀναζητοῦμε νὰ βροῦμε μύριους θησαυρούς, ἢ νὰ ἀρκούμαστε σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουμε; Τὸ νὰ μετροῦμε νύχτα καὶ ἡμέρα αἰσχροὺς κέρδη καὶ φιλάργυρους τόκους, ἢ νὰ ἀποδεχόμεστε τὴν ὀλιγάρκεια; Ἐπίσης τὸ νὰ θέλουμε νὰ τοὺς ἀδικοῦμε ὅλους, ἢ τὸ νὰ βοηθοῦμε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκες; Τὸ νὰ ἔχουμε σχέση μετὰ τὴ νόμιμη γυναῖκα (δὲν ἀναφέρω βέβαια ἀκόμα τὴν ἀπόλυτη ἐγκράτεια, ἀλλὰ αὐτὴν ποὺ εἶναι κατορθωτὴ ἀπὸ τοὺς πολλούς), ἢ νὰ ὑπονομεύουμε τοὺς ξένους γάμους; Τὸ νὰ ὑποφέρουμε τὸν ἀθεράπευτο ἔρωτα τῆς φιλοχρηματίας, ἢ τὸ νὰ εἴμαστε ἔξω ἀπὸ τὴ μανία αὕτη; Τὸ νὰ σχεδιάζουμε δόλους, ἢ τὸ νὰ συμπεριφερόμαστε χωρὶς δόλο; Τὸ νὰ ἐνοχλοῦμε τὰ δικαστήρια,

δικαστηρίοις ἐνοχλεῖν, ἢ τὸ τὰς ἡσυχίας ἄγειν; Τὸ ἀρπά-  
 ζειν τὰ μὴ προσήκοντα, ἢ καὶ τὸ τὰ οἰκεῖα διανέμειν; Τὸ  
 πράγμασι καὶ ἐγκλήμασιν ἐγκαλινδεῖσθαι, ἢ τὸ πραγμά-  
 των ἀπηλλάχθαι καὶ φόβων; Τὸ περὶ πολλῶν καὶ ἀνηνύ-  
 5 των φροντίδων μεριμνᾶν, ἢ τὸ μίαν ἔχειν φροντίδα, πῶς  
 τῆς ἀρετῆς μὴ ἐκπέση; Τὸ φιλοπραγμονεῖν, ἢ τὸ ἀπραγμο-  
 σύνη συζεῖν; Τὸ μὴ λαμβάνειν κόρον, ἢ τὸ μηδὲ ἐρᾶν τῶν  
 καὶ τὸν κόρον ὑβριζόντων; Τὸ θαλαττεύειν καὶ ναυαγίοις  
 περιπίπτειν, ἢ τὸ ἐν λιμένι καθῆσθαι καὶ τὰ τῶν ἄλλων  
 10 ἐπισκοπεῖν ναυάγια;

Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εὐκολίαν ἐβουλήθην δεῖξαι τῆς ἀρε-  
 τῆς καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας, ὁ δὲ λόγος προῖὼν μεῖ-  
 ζόν τι πεποίηκε, τῇ μὲν ἀρετῇ καὶ τὴν εὐφροσύνην, τῇ δὲ  
 κακία καὶ τὴν ἀηδίαν ἐπομένην συναποδείξας. Καὶ ἐχρῆν  
 15 τούτοις καταπαῦσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τρυφή καὶ ἡ ἡδονὴ  
 σταμυλευόμεναι, δοκοῦσι τοὺς πολλοὺς παραλογίζεσθαι,  
 ὡς καὶ ἡδεῖαι τυγχάνουσαι καὶ εὐκόλοι, ἀναγκαῖον καὶ  
 πρὸς τούτους ἀποδύσασθαι. Φημί τοίνυν, ἵνα παρῶ τέως  
 τὴν δίκην, τὴν τῇ τρυφῇ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ ἐπληρημένην, ἣν  
 20 διὰ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ τὰ ῥυπαρὰ ἐνδεδυμένου ἱμάτια  
 ἐλεεινῶς καὶ σφόδρα περιπαθῶς τὸ ἱερὸν ἀπετραγώδησεν  
 Εὐαγγέλιον, ὅτι, εἰ μὲν ἡ τρυφή μὴ τὰ μυρία καὶ δυστρά-  
 πελα, δυσίατά τε καὶ ἀνίατα νοσήματα τίκει, καλείσθω  
 τρυφή. Εἰ δὲ καὶ ποδαλγίας καὶ κεφαλαλγίας καὶ ἐμέτου  
 25 καὶ παραπληξίας καὶ παραλύσεως καὶ τῶν ἄλλων τούτων  
 παθῶν αἰτία καθέστηκεν, ὑφ' ὧν καὶ αὐτὴ ἀμαυροῦται,  
 μᾶλλον δὲ ἀφανίζεται, ὀκνῶ καλέσαι τρυφήν τὴν τῶν το-  
 σούτων κακῶν μητέρα καὶ τροφόν. Τὸ γὰρ μηδὲ τοῖς σιτί-  
 οῖς ἰσχύειν συγκατελθεῖν, ἀλλὰ παρ' αὐτὸν ἀφανίζεσθαι  
 30 τὸν λαμόν, καὶ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι τῆς ἡδονῆς τρυφῶντα

ἢ τὸ νὰ ζοῦμε μὲ ἡσυχία; Τὸ νὰ ἀρπάζουμε αὐτὰ πού δὲν μᾶς ἀνήκουν, ἢ νὰ μοιράζουμε καὶ τὰ δικά μας; Τὸ νὰ ἀναμιγνυόμεστε σὲ ἀνώμαλες καταστάσεις καὶ ἐγκλήματα, ἢ νὰ εἴμαστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τέτοιες καταστάσεις καὶ φόβους; Τὸ νὰ μεριμνᾶμε γιὰ πολλές καὶ ἀκατόρθωτες φροντίδες, ἢ τὸ νὰ ἔχουμε μιὰ φροντίδα, πῶς δὲν θὰ ἐκπέσουμε ἀπὸ τὴν ἀρετή; Τὸ νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὰ ξένα πράγματα, ἢ τὸ νὰ ζοῦμε χωρὶς κοσμικὲς φροντίδες; Τὸ νὰ μὴ χορταίνουμε, ἢ τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμοῦμε οὔτε καὶ ἐκεῖνα πού περιφρονοῦν τὸν κορεσμό; Τὸ νὰ ταξιδεύουμε στὴ θάλασσα καὶ νὰ πέφτομε σὲ ναυάγια, ἢ τὸ νὰ καθόμαστε στὸ λιμάνι καὶ νὰ σκεφτόμαστε τὰ ναυάγια τῶν ἄλλων;

Ἐγὼ βέβαια θέλησα νὰ δείξω τὴν εὐκολία τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν δυσκολία τῆς κακίας, ὃ λόγος ὅμως προχωρώντας πέτυχε καὶ τι μεγαλύτερο, γιατί ἀπέδειξε, ὅτι τὴν ἀρετὴ τὴν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ εὐχαρίστηση, ἐνῶ τὴν κακία ἡ ἀηδία. Καὶ ἔπρεπε μὲ αὐτὰ νὰ σταματήσω, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀπόλαυση καὶ ἡ ἡδονή, φλυαρώντας οἱ ἄνθρωποι γι' αὐτές, νομίζουν ὅτι τὰ πλήθη παραλογίζονται, νομίζοντας ὅτι εἶναι εὐχάριστες καὶ εὐκόλες, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπευθυνθῶ καὶ σ' αὐτούς. Λέγω λοιπόν, γιὰ νὰ ἀφήσω προσωρινὰ τὴν τιμωρία πού ἐπιφυλάσσεται γιὰ τὴν ἀπόλαυση καὶ τὴν ἀκολασία, τὴν ὁποία μὲ τὸν πλούσιο καὶ μὲ ἐκεῖνον πού φοροῦσε βρώμικα ἐνδύματα, κατὰ τρόπον ἔλεεινὸ καὶ πολὺ θλιβερὸ διεκτραγώδησε τὸ Εὐαγγέλιο, ὅτι, ἐὰν ἡ ἀπόλαυση δὲν γεννᾷ τὰ μύρια καὶ δύσκολα καὶ δυσκολοθεράπευτα καὶ ἀθεράπευτα νοσήματα, νὰ ὀνομάζεται ἀπόλαυση. Ἐφόσον ὅμως γίνεται αἰτία καὶ πόνου στὰ πόδια καὶ στὸ κεφάλι, καὶ ἐμετοῦ καὶ ἡμπληγίας καὶ παράλυσης καὶ τῶν ἄλλων παρόμοιων παθῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἡ ἴδια ἀμαυρώνεται, ἢ καλύτερα ἐξαφανίζεται, διστάζω νὰ ὀνομάσω ἀπόλαυση τὴ μητέρα καὶ τροφὸ τόσο μεγάλων κακῶν. Τὸ ὅτι βέβαια ἡ ἡδονὴ δὲν μπορεῖ νὰ κατεβεῖ μέσα στὸν ἄνθρωπο μαζί μὲ τις τροφές, ἀλλὰ ἐξαφανίζεται ἐνῶ ἄκόμα βρίσκεται στὸν λαιμό, καὶ τὸ ὅτι δὲν αἰσθάνεται τὴν ἡδονὴ τὴν ὥρα πού τὴν ἀπολαμβάνει κανεὶς, ἐπειδὴ καλύπτεται

ὑπὸ τῆς συνεχείας κλεπτόμενον, παρήσω, οὐχ ὡς ἀνίσχυρα, ἀλλ' ὡς μὴ πάνυ καθάψασθαι τῶν παχυτέρων δυνάμενα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς τρυφῆς εἰρήσθω.

Περὶ δὲ τῆς ἡδονῆς καὶ ταῦτα καὶ πλείονα τούτων εἰ-  
 5 ρήσεται. Εἰ μὲν γάρ, ἵνα παρῶ τὴν δαπάνην καὶ τὴν αἰ-  
 σχύνην, μὴ πολέμους ἀσπόνδους τίκτει πρὸς τοὺς ἀντερα-  
 στάς καὶ πληγάς, ἐξ ὧν πολλάκις καὶ θάνατοι καὶ κίνδυνοι  
 ἀποτίκτονται, καλείσθω ἡδονή. Εἰ δὲ καὶ αἰσχύνης καὶ  
 10 πολέμων ἀκηρύκτων καὶ κινδύνων καὶ θανάτων καὶ κατη-  
 γοριῶν καὶ ἄλλων κακῶν ἐστὶ ῥίζα, οὐκ οἶδα εἰ χρὴ ταύ-  
 την καλεῖσθαι ἡδονήν, τὴν τοσοῦτων ἀλγεινῶν αἰτίαν καὶ  
 ὑπὸ τῶν κλάδων ἀφανιζομένην. Τὸ γὰρ μὴ φαίνεσθαι αὐ-  
 τόν, μήτε πρὸ τῆς μίξεως, μήτε ἐν αὐτῇ, μήτε μετὰ ταύτην,  
 παρήσω, οὐχ ὡς ἀδρανές, ἀλλ' ὡς τῆς τῶν ἀκολάστων μὴ  
 15 καθαπτόμενον ῥαθυμίας. Εἰ γάρ τις ἀκριδῶς βασανίζειν  
 ἐθέλοι, οὔτε πρὸ τῆς μίξεως, οὔτε ἐν αὐτῇ, οὔτε μετὰ ταύ-  
 την φαίνεται, ἀλλὰ πρὸ μὲν αὐτῆς λύττα ἐστὶ λαμπρά, ἐν  
 αὐτῇ δὲ μανία σαφῆς καὶ κλόνος ἄσχετος, μετὰ δ' αὐτὴν  
 μανίας μᾶλλον ἀπαλλαγὴ, ἢ ἡδονῆς ἀπόλαυσις. Ὁ μὲν  
 20 γὰρ πληρώσας τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἔσβεσεν, ὁ δ'  
 ἐν αὐτῇ ὢν, οὐκ ἔστιν ἐν εὐφροσύνῃ, ἀλλ' ἐν κλόνω καὶ οἴ-  
 στρω ταραχῇ.

Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δέ, ὡς γε ἑμαυτὸν πεί-  
 θω), καὶ εὐκολωτέρα καὶ ἡδίων καὶ τῇ φύσει μᾶλλον ἀρ-  
 25 μόττουσα ἀναμφιδόλως ἀπεμφάνθη ἢ ἀρετή, ἀπριξ καὶ  
 εὐθύμως περιεχώμεθα ταύτης, καὶ τῆς κἀνταῦθα κἀκεῖ  
 ἀποβλέπτους ποιούσης τοὺς ἐραστάς.

### ΣΜΑ'— ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

#### Περὶ μεγαλοφροσύνης.

30 Παρὰ Χριστιανοῖς μόνοις, τοῖς γε ὡς ἀληθῶς τῆς προσ-



ἀπὸ τῆ συνέχεια, θὰ τὰ παραλείψω αὐτά, ὄχι ὡς ἀνίσχυρα ἐπιχειρήματα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ἀγγίξουν πολὺ τοὺς ἀναίσθητους. Αὐτά λοιπὸν ἄς λεχθοῦν γιὰ τὴν ἀπόλαυση.

Γιὰ τὴν ἡδονὴ ὅμως ἰσχύουν καὶ αὐτά, ἀλλὰ θὰ εἰπωθοῦν καὶ ἄλλα περισσότερα. Γιατὶ ἂν, γιὰ νὰ παραλείψω τὴ δαπάνη καὶ τὴν ντροπὴ, δὲν προκαλεῖ ἄσπονδους πολέμους καὶ τραυματισμοὺς μὲ τοὺς ἀντεραστές, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλές φορὲς προκαλοῦνται καὶ θάνατοι καὶ κίνδυνοι, νὰ ὀνομάζεται ἡδονή. Ἐάν ὅμως εἶναι ρίζα καὶ τῆς ντροπῆς καὶ ἀκήρυκτων πολέμων καὶ κινδύνων καὶ θανάτων καὶ κατηγοριῶν καὶ ἄλλων μυρίων κακῶν, δὲν γνωρίζω ἂν πρέπει νὰ ὀνομάζεται ἡδονὴ αὕτη ποὺ εἶναι αἰτία τόσο μεγάλων κακῶν, καὶ ἡ ὁποία ἀφανίζεται κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιά. Γιατί, τὸ ὅτι αὐτὸς δὲν φαίνεται οὔτε πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπαφή, οὔτε κατὰ τὴ διάρκειά της, οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτήν, θὰ τὸ παραλείψω, ὄχι γιατί εἶναι ἀνίσχυρο ἐπιχείρημα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀγγίζει τὴ ραθυμία τῶν ἀκόλαστων. Γιατί, ἂν κανεὶς θέλει νὰ τὸ ἐξετάσει αὐτὸ μὲ ἀκριβεία, δὲν φαίνεται οὔτε πρὶν ἀπὸ τὴ μίξη, οὔτε κατὰ τὴ διάρκειά της, οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτήν, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὴ μίξη εἶναι λαμπερὴ λύσσα, κατὰ τὴ διάρκειά της καθαρὴ μανία καὶ ἀσυγκράτητη ταραχὴ, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτήν μᾶλλον ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴ μανία, παρὰ ἀπόλαυση ἡδονῆς. Γιατὶ ἐκεῖνος βέβαια ποὺ ὀλοκλήρωσε τὴ μίξη, ἔσθησε τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν ἡδονή, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἐπιδίδεται ἀκόμα σ' αὐτήν, δὲν βρίσκεται σὲ εὐφροσύνη, ἀλλὰ σὲ κλονισμό καὶ μανιώδη πόθο καὶ ταραχὴ.

Ἐάν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι (καὶ εἶναι φυσικά, ὅπως τοῦλάχιστον ἐγὼ πιστεύω), καὶ ἡ ἀρετὴ ἀποδείχθηκε καὶ εὐκολώτερη καὶ πιὸ εὐχάριστη καὶ προσαρμοσμένη περισσότερο πρὸς τὴ φύση μας, ἄς ἐπιδιώκουμε σταθερὰ καὶ μὲ εὐθυμία αὐτήν, ἡ ὁποία καὶ ἔδω καὶ ἐκεῖ κάνει περίβλεπτους τοὺς ἐραστές της.

## 241.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ

Γιὰ τὴ μεγαλοφροσύνη.

Μόνο στοὺς Χριστιανούς, ποὺ εἶναι βέβαια πραγματικὰ

ηγορίας ἀξίους (μὴ γάρ τις ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν σκαιότη-  
 τος κρινέτω τὴν θρησκείαν), συνάπτεται τὰ πλεῖστον ἀλ-  
 λήλων διεστῶτα. Ἡ γὰρ μεγαλοφροσύνη, πάσης αὐθαδεί-  
 ας καθαρεύουσα καὶ ἐν σχολαίῳ τῷ ἦθει τὸ ἀγχίνουν σώ-  
 5 ζουσα, ἐπιεικεία κρινᾶται· ὑπερηφανίας γὰρ οὐδὲν ἐπα-  
 γομένη, ἀλλὰ πρὸς ἐπιείκειαν κεκραμένη, ὅπερ παράδο-  
 ξον εἶπεῖν, ἐκκλίνει τὴν ταπεινότητα. Τῷ μὲν μὴ ἐπαίρε-  
 σθαι κατὰ τῶν πέλας μετροφρονοῦσα, τῷ δὲ μὴ ὑποκύ-  
 πτειν τοῖς φόβοις καὶ τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ καὶ κολακείας  
 10 καὶ δουλοπρεπείας ἀνωτέρα εἶναι, τὴν μεγαλοψυχίαν ἐπι-  
 δεικνυμένη. Οὐ γὰρ τὸν δουλοπρεπῆ καὶ κόλακα, καὶ με-  
 τριόφρονα ὀρίζεται, οὐδὲ τὸν αὐθάδη καὶ ἀλαζόνα, μεγα-  
 λόφρονα, ἀλλ' ἐκατέρων τὰ ἀγαθὰ θηρῶσα, τὰ δυσχερῆ  
 ἐκκλίνει, ἵνα, τὰς ἀγχιθύρους τῶν ἀρετῶν κακίας φυγοῦ-  
 15 σα, αὐτὴν καθαρῶς ἀναδύσῃται τὴν ἀρετὴν.

#### ΣΜΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τοῦ κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἱεροῦ πολέμου.

Ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἱερὸν χρόνῳ χωρῆ-  
 σαι πόλεμον, οὐχ ἑαυτοῖς θαρροῦντας, ἀλλὰ τῇ θεῖα συμ-  
 20 μαχίᾳ ἐπιτρέποντας τὸ νικᾶν. Εἰ γὰρ οὕτως ὀρμήσομεν,  
 πᾶσαν μὲν παρασκευὴν καὶ παράταξιν καὶ πόνους καὶ  
 ἀγρυπνίας κινουῦντες, τῇ δ' ἄνωθεν ῥοπῇ θαρροῦντες, ῥα-  
 δίως περισσόμεθα, καὶ λαμπρὰ κατ' αὐτῶν στήσομεν τὰ  
 τρόπαια, ταῖς κατὰ μέρος νίκαις τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας συν-  
 25 αύξοντες.

#### ΣΜΓ'— ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῶν δύο κακιῶν, τῆς νοουμένης καὶ τῆς δρωμένης.

Δύο γενικῶν κακιῶν οὐσῶν, τῆς τε νοουμένης, τῆς τε

ἄξιοι τοῦ ὀνόματος (γιατὶ δὲν πρέπει νὰ κρίνει κανεὶς τὴ θρησκεία ἀπὸ τὴν ἀπρεπῆ συμπεριφορὰ τῶν πολλῶν), συνενώνονται αὐτὰ πού κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀπομακρυσμένα μεταξύ τους. Γιατὶ ἡ μεγαλοψυχία, ἐπειδὴ εἶναι καθαρὴ ἀπὸ κάθε αὐθάδεια, καὶ διατηρεῖ, ἀκόμα καὶ ὅταν ἤρεμεῖ, τὴν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματος, ἀναμιγνύεται μὲ τὴν ἐπιείκεια. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν προσθέτει τίποτε ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, ἀλλ' εἶναι ἀναμιγμένη μὲ τὴν ἐπιείκεια, πράγμα πού εἶναι παράξενο νὰ τὸ πῶ, παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν ταπεινότητα. Ἀπὸ τὴ μὰ μὲ τὸ νὰ μὴ φέρεται μὲ ἔπαρση πρὸς τοὺς συναθρώπους ἀπὸ μετριοφροσύνη, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὸ νὰ μὴ ὑποκῦπτει στοὺς φόβους καὶ στοὺς κινδύνους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν κολακεία καὶ τὴ δουλοπρέπεια, δείχνει μεγαλοψυχία. Γιατὶ δὲν χαρκτηρίζει μετριοφρονα τὸν δουλοπρεπῆ καὶ τὸν κόλακα, οὔτε τὸν αὐθάδη καὶ ἀλαζονικὸ μεγαλόφρονα, ἀλλὰ ἀποσπώντας καὶ ἀπὸ τὰ δύο τὰ καλὰ, παραμερίζει τὰ κακότεροπα, ὥστε, ἀποφεύγοντας τὶς κακίες πού εἶναι κοντὰ στὴν πόρτα τῶν ἀρετῶν, νὰ φορῆσει ὡς στεφάνι τὴν ἴδια τὴν ἀρετῆ.

#### 242.— ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸν ἱερὸ πόλεμο ἐναντίον τῶν παθῶν τῆς σάρκας.

Πρέπει νὰ προχωρήσουμε στὸν ἱερὸ πόλεμο ἐναντίον τῶν παθῶν τῆς σάρκας, ὄχι ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ ἀναθέτοντας τὴ νίκη στὴ θεία συμμαχία. Γιατὶ, ἂν ἔτσι ἐπιτεθοῦμε, θέτοντας σὲ κίνηση κάθε προετοιμασία καὶ παρόταξη καὶ κόπους καὶ ἀγρυπνίες, καὶ ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὴν οὐράνια βοήθεια, θὰ νικῆσουμε εὐκόλα, καὶ θὰ στήσουμε λαμπρὰ τὰ ἐναντίον τῶν σαρκικῶν παθῶν τρόπαια, αὐξάνοντας μὲ τὶς ἐπὶ μέρους νίκες τὶς καλὰς ἐλπίδες.

#### 243.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Γιὰ τὶς δύο κακίες, τὴ νοερὴ καὶ τὴν ἐνεργούμενη.

Ἀπὸ τὶς δύο γενικὲς κακίες πού ὑπάρχουν, ἡ νοερὴ καὶ ἡ

δρωμένης, ἡ μὲν διὰ τῶν ἔργων πάλαι διὰ τοῦ νόμου ἐκο-  
 λάσθη, ἡ δὲ νοουμένη διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἀνεστάλη, οὐ  
 τὸ ἔργον μετὰ τὴν προᾶξιν τιμωρουμένου, ἀλλ' ὅπως ἂν  
 μηδ' ἀρχὴν λάβοι τὸ κακὸν προμηθουμένου. Τότε μὲν γὰρ  
 5 τῇ χειρὶ, νῦν δὲ τῇ ψυχῇ ἐνομοθετήθη.

ΣΜΔ'— ΑΜΜΩΝΙΩ

Περὶ ἀναλγησίας.

Ὡσπερ οἱ μανία ἀνηκέστῳ ληφθέντες τῇ ὑπερβολῇ  
 τῆς νόσου καὶ τὴν αἴσθησιν ὧν πάσχουσι παραιροῦνται,  
 10 οὕτω καὶ οἱ εἰς ἀναλγησίαν ἐκπεπτωκότες (ὧν εἷς ἐστίν,  
 ὡς γέγραφας, καὶ Ζώσιμος) καὶ τρόπον τινὰ ἐν ἀναισθη-  
 σία εἰσίν, οὐδὲ οἱ τῶν κακῶν εἰσιν εἰδότες

ΣΜΕ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀοιδίμου Εὐσταθίου.

15 Ἐπειδὴ τότε ὁ ἐγκωμιαζόμενος δόξαν σεμνοτέραν  
 καρποῦται, ὅταν ὁ λέγειν ἐπιχειρήσας καὶ πρὶν εἰπεῖν κη-  
 ρύξῃ τὴν ἦτταν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἠττώμενος ταῖς τοῦ  
 ἀοιδίμου Εὐσταθίου ἀρεταῖς, σιωπήσομαι.

ΣΜΖ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

20 Περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστηρίων.

Μανθανέτω Εὐσέβιος, ὁ τοῦ λαοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς Πηλου-  
 σιωτῶν παροικοῦντος προεστώς, τί ἐστὶν Ἐκκλησία· ἀτο-  
 πώτατον γὰρ ἐστὶ καὶ λίαν δεινότατον μηδὲ τὸ αὐτὸν γι-  
 νώσκοντα δοκεῖν ἱεραῖσθαι. Ὅτι γὰρ τὸ ἄθροισμα τῶν  
 25 ἀγίων τῶν ἐξ ὀρθῆς πίστεως καὶ πολιτείας ἀρίστης συγκε-

αὐτὴ ποὺ γίνεται πράξις, ἢ κακία ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὰ ἔργα, ἀπὸ παλιὰ καταδικάσθηκε ἀπὸ τὸ νόμο, ἐνῶ ἡ πραγματοποιούμενη μὲ τὴ σκέψη ἀνακόπηκε μὲ τὸ Εὐαγγέλιον<sup>52</sup>, τοῦ ὁποίου στόχος δὲν εἶναι νὰ τιμωρεῖται τὸ ἔργο μετὰ τὴ διάπραξή του, ἀλλὰ νὰ προλαμβάνεται τὸ κακὸ πρὶν ἀκόμα ἀρχίσει. Τότε δηλαδή ἡ τιμωρία εἶχε ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὸ νόμο στὸ χέρι<sup>53</sup>, ἐνῶ τώρα ἡ ἀπόκρουση τοῦ κακοῦ ἀνατέθηκε στὴν ψυχὴ.

#### 244.- ΣΤΟΝ ΑΜΜΩΝΙΟ

Γιὰ τὴν ἀναλγησία.

Ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν κυριευθεῖ ἀπὸ ἀθεράπευτη μανία, μὲ τὴν ἔξαρση τῆς ἀρρώστιας τους χάνουν καὶ τὴν αἴσθησι αὐτῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα πάσχουν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν πέσει σὲ ἀναλγησία (ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι, ὅπως ἔχεις γράψει, καὶ ὁ Ζώσιμος), καὶ κατὰ κάποιον τρόπο περιέπεσαν σὲ ἀναισθησία, δὲν γνωρίζουν σὲ ποιὸ βαθμὸ τῶν κακῶν βρίσκονται.

#### 245.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὶς ἀρετὲς τοῦ ἀείμνηστου Εὐσταθίου.

Ἐπειδὴ αὐτὸς ποὺ ἐγκωμιάζεται, τότε κυρίως ἀπολαμβάνει πρὸ ἀξιοσέβαστη δόξα, ὅταν αὐτὸς ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ μιλήσει, πρὶν ἀκόμα ἀρχίσει, ὁμολογήσει τὴν ἥττα του, γι' αὐτὸ καὶ ἐγώ, ἡττημένος ἀπὸ τὶς ἀρετὲς τοῦ ἀείμνηστου Εὐσταθίου, θὰ σιωπήσω.

#### 246.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὰ ἐκκλησιαστήρια.

Ἄς μάθει ὁ Εὐσέβιος, ὁ προϊστάμενος τοῦ λαοῦ ποὺ κατοικεῖ στὴν πόλη τῶν Πηλουσιωτῶν, τί εἶναι Ἐκκλησία. Γιατὶ εἶναι τελείως ἀπαράδεκτο, καὶ πάρα πολὺ φοβερὸ νὰ μὴ γνωρίζει οὔτε ὁ ἴδιος, ὅτι νομίζει πὼς εἶναι ἱερωμένος. Γιατί, ὅτι Ἐκκλησία εἶναι τὸ σύνολο τῶν πιστῶν, ποὺ ἔχει ὀρθὴ πίστι καὶ

53. Πρὸβλ. Λευίτ. 24, 15-20

κροτημένον Ἐκκλησία ἐστὶ, δῆλόν ἐστι τοῖς σοφίας γευσάμενοις, ὅτι δὲ τοῦτο μὴ γινώσκων ἐκεῖνος, τὴν μὲν ὄντως Ἐκκλησίαν καθαιρεῖ, σκανδαλίζων πολλούς, τὸ δ' ἐκκλησιαστήριον οἰκοδομεῖ, καὶ τὴν μὲν ἀποκοσμεῖ, τοὺς σπουδαίους ἐξοστρακίζων, τὸ δὲ πολυτελέσι μαρμάρους κοσμεῖ, καὶ τοῦτο πᾶσιν ἐστὶ γνώριμον. Εἰ δὲ γνοίῃ ἀκριβῶς, ὅτι ἄλλο ἐστὶν Ἐκκλησία, καὶ ἄλλο ἐκκλησιαστήριον (ἢ μὲν γὰρ ἐξ ἀμώμων ψυχῶν συνέστηκε, τὸ δ' ἀπὸ λίθων καὶ ξύλων οἰκοδομεῖται), ἠγοῦμαι ὅτι παύσεται τὴν μὲν καθαίρων, τὸ δὲ πλεόν τῆς χρείας κοσμῶν. Οὐ γὰρ τοίχων ἔνεκεν, ἀλλὰ ψυχῶν δεῦρ' ἐπεφοίτησεν ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεύς.

Εἰ δὲ προσποιῶτο τὸ λεγόμενον ἀγνοεῖν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα καὶ τοῖς λίαν βραδυτάτοις ἐστὶ καταφανές, διὰ 15 παραδειγμάτων τοῦτο σαφηνίσει πειράσομαι. Ὡσπερ γὰρ ἄλλο ἐστὶ θυσιαστήριον, καὶ ἄλλο θυσία, καὶ ἄλλο θυμιατήριον, καὶ ἄλλο θυμίαμα, καὶ ἄλλο βουλευτήριον, καὶ ἄλλο βουλή (τὸ μὲν γὰρ τὸν τόπον ἐν ᾧ συνεδρεύουσι μηνύει, ἢ δὲ τοὺς βουλευομένους ἄνδρας, οἷς καὶ ὁ κίνδυνος καὶ ἡ σωτηρία ἀνήκει), οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιασθηρίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ δὲ μὴδ' οὕτω νενοηκέναί φαίῃ, μανθανέτω, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν Ἀποστόλων, ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἐκόμα μὲν χαρίσμασι πνευματικοῖς, ἔβρουε δὲ πολιτεία λαμπρᾷ, ἐκκλησιαστήρια οὐκ ἦν, ἐπὶ δὲ ἡμῶν τὰ 25 ἐκκλησιαστήρια πλεόν τοῦ δέοντος κεκόσμηται, ἢ δ' Ἐκκλησία (ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν) κωμωδεῖται. Ἐγὼ γοῦν, εἴ γε αἵρεσίς μοι προῦκκειτο, εἰλόμην ἂν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκεῖνοις γεγενῆσθαι, ἐν οἷς ἐκκλησιαστήρια μὲν οὕτω κεκοσμημένα μὴ ἦν, Ἐκκλησία δὲ θείοις καὶ 30 οὐρανίοις χαρίσμασιν ἐστεμμένη, ἢ ἐν τούτοις, ἐν οἷς τὰ μὲν ἐκκλησιαστήρια παντίοις κεκαλλώπισται μαρμάρους,

ὀρθὸ τρόπο ζωῆς, εἶναι γνωστὸ σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν γευθεῖ τὴ θεία γνώση, ὅτι ὅμως ἐκεῖνος, μὴ γνωρίζοντάς το αὐτό, τὴν ἀληθινὴ Ἐκκλησίαν τὴν καταργεῖ, σκανδαλίζοντας πολλοὺς, καὶ κτίζει ἐκκλησίαν (ναὸ), καὶ ὅτι ἐπίσης τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀπογυμνώνει ἀπὸ τὰ στολίδια τῆς μὲ τὸν ναὸ ἀπομακρύνει τοὺς ἀληθινὰ εὐσεβεῖς, ἐνῶ τὸν ναὸ τὸν στολίζει μὲ πολυτελεῖ μάρμαρα, καὶ αὐτὸ εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους. Ἐὰν λοιπὸν γνωρίσει ἀκριβῶς, ὅτι ἄλλο εἶναι Ἐκκλησία, καὶ ἄλλο ναὸς (γιατὶ ἡ πρώτη ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀμεμπτες ψυχές, ἐνῶ ὁ ναὸς κτίζεται μὲ πέτρες καὶ ξύλα), νομίζω ὅτι θὰ σταματήσει ἀπὸ τὴ μὰ ναὸ καταστρέφει τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ναὸ στολίζει τὸν ναὸ περισσότερο ἀπὸ ὅσο χρειάζεται. Γιατὶ ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν δὲν ἦρθε ἐδῶ γιὰ τοίχους, ἀλλὰ γιὰ τὶς ψυχές.

Ἐὰν ὅμως προσποιηθεῖ, ὅτι ἀγνοεῖ αὐτὸ ποὺ λέγω, ἂν καὶ αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο ἀκόμα καὶ στοὺς πιὸ τελευταίους ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψη, θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ ἀποσαφηνίσω μὲ παραδείγματα. Ὅπως δηλαδὴ ἄλλο εἶναι τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἄλλο ἡ θυσία, καὶ ἄλλο τὸ θυματήριον, καὶ ἄλλο τὸ θυμίαμα, καὶ ἄλλο τὸ βουλευτήριον, καὶ ἄλλο ἡ βουλή (γιατὶ τὸ ἓνα φανερῶνει τὸν τόπο στὸν ὁποῖο συνέρχονται, ἐνῶ ἡ βουλή τοὺς ἄνδρες ποὺ συνέρχονται, στοὺς ὁποίους ἀνήκει καὶ ὁ κίνδυνος καὶ ἡ σωτηρία), ἔτσι καὶ σχετικὰ μὲ τὸ ἐκκλησιαστήριον (ναὸ) καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐὰν ὅμως πεῖ, πῶς οὔτε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔχει καταλάβει τὴ διαφορά, ἄς μάθει, ὅτι στὴν ἐποχὴ τῶν ἀποστόλων, ὅταν ἡ Ἐκκλησία ἦταν πλούσια σὲ πνευματικὰ χαρίσματα καὶ παρουσίαζε λαμπρὴ πολιτεία, δὲν ὑπῆρχαν ναοί, ἐνῶ στὶς ἡμέρες μας οἱ ναοὶ ἔχουν στολισθεῖ περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία (ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ πῶ τίποτε τὸ δυσάρεστο), διακωμωδεῖται. Ἐγὼ λοιπὸν, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ κάνω ἐπιλογή, θὰ προτιμοῦσα νὰ βρεθῶ στὴν ἐποχὴ ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπῆρχαν βέβαια ναοὶ τόσο στολισμένοι, ἢ Ἐκκλησία ὅμως ἦταν στεφανωμένη μὲ θεῖα καὶ οὐράνια χαρίσματα, παρὰ στὴ σημερινὴ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ναοὶ εἶναι στολισμένοι μὲ

ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐκείνων ἐρήμη καὶ γυμνή καθέστηκε.

ΣΜΖ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ συγγνώμης.

5 Δίκαιον οἶμαι ἐπὶ τῶν μεγίστων ὑποθέσεων, κὰν ὁ λέγων τῆς ἀξίας ἀπολιμπάνηται, μὴ ἀδυναμίας καταψηφίζεσθαι τοὺς ἀκρωμένους, ἀλλὰ συγγνώμην νέμειν, ἐπὶ τῶν πράξεων μέγεθος τὴν αἰτίαν ἀναφέροντας.

ΣΜΗ'— ΗΛΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΙΣ

10 Περὶ παραθέσεως ἀρετῆς καὶ κακίας.

Ἐγὼ φίλος μὲν ὑμῶν εἶναι ὁμολογῶ, καλούμενος δὲ εἰς συμμαχίαν παρ' ἐκάστου ὑμῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως νῦν διεστώτος καὶ πολεμοῦντος θατέρου, οὐχ ἤξω. Οὐ τὸ εὖ ποιῆσαι τὸν ἕτερον φεύγων, ἀλλὰ τὸ ὀπότερον κακῶσαι δε-  
15 διῶς. Εἰ δ' ὅπερ χρή ποιήσετε, καὶ ἀποθέμενοι τὴν ἄσπονδον μάχην, εἰς εἰρήνην βλέψετε, ἤξω, οὐ θατέρω κατὰ τοῦ ἑτέρου συμπράξων, ἀλλ' ἀμφοτέρους πάλιν εἰς φιλίαν συνάψων.

ΣΜΘ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ

20 Ὅτι θείοις χρησιμοῖς οὐτ' ἀντιβλέπειν χρή, οὐτ' ἀντιφθέγγεσθαι.

Τοῖς θείοις χρησιμοῖς οὐτ' ἀντιβλέπειν χρή, οὐτ' ἀντιφθέγγεσθαι, ἀλλὰ πρὶν ἢ ὅ τι χρή πράττειν ἀκοῦσαι, τὸ πράττειν ἐπαγγέλεσθαι. Τὸ γὰρ εἶναι Θεὸν τὸν θεσπίζον-  
25 τα, πᾶσαν μὲν ἀντιλογίαν ἐξορίζει, πᾶσαν δὲ πειθῶ δημιουργεῖ. Ὁ γὰρ τὸ συμφέρον ἡμῖν διαφερόντως ἐπιστάμενος, οὗτος καὶ λέγων καὶ νομοθετῶν ἀξιόχρεως ἂν εἴη.



κάθε είδους μάρμαρα, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία κατάντησε ἔρημη καὶ γυμνή ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ χαρίσματα.

#### 247.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴ συγγνώμη.

Νομίζω ὅτι εἶναι δίκαιο στὶς πολὺ μεγάλες ὑποθέσεις, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς πὺν μιλάει ὑπολείπεται τῆς ἀξίας τοῦ θέματος, νὰ μὴ τοῦ καταλογίζουν ἀδυναμία αὐτοὶ πὺν τὸν ἀκοῦνε, ἀλλὰ νὰ τὸν συγχωροῦν, ἀποδίδοντας τὴν αἰτία στὸ πολὺ δύσκολο θέμα.

#### 248.- ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΥΣ

##### ΗΛΙΑ ΚΑΙ ΔΩΡΟΘΕΟ

Σύγκριση τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας.

Ἐγὼ βέβαια ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι φίλος σας, καὶ καλούμενος σὲ βοήθεια ἀπὸ τὸ καθένα σας, δὲν ξέρω πῶς τώρα, πὺν ὁ ἕνας βρίσκεται σὲ διάσταση μὲ τὸν ἄλλο καὶ τὸν πολεμᾷ, νὰ μὴν ἔρθω, ὄχι γιὰ νὰ εὐεργετήσω τὸν ἕνα καὶ νὰ ἀποφύγω τὸν ἄλλο, ἀλλὰ φοβούμενος ποιὸν ἀπὸ τοὺς δύο νὰ κατηγορήσω. Ἐὰν λοιπὸν κάνετε αὐτὸ πὺν πρέπει καί, ἀποβάλλοντας τὴν ἀδιάλλακτη μάχη, ἀποβλέψετε στὴν εἰρήνη, θὰ ἔρθω, ὄχι γιὰ νὰ βοηθήσω τὸν ἕνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐνώσω πάλι καὶ τοὺς δύο σὲ φιλία.

#### 249.- ΣΤΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

“Ὅτι πρέπει τὶς θεῖες ἐντολές οὔτε νὰ τὶς παραβλέπουμε, οὔτε νὰ φέρουμε ἀντίρρηση σ' αὐτές.

Δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε τὶς θεῖες ἐντολές, οὔτε νὰ φέρουμε ἀντίρρηση σ' αὐτές, ἀλλὰ πρὶν ἀκόμα ἀκούσουμε τί πρέπει νὰ κάνουμε, νὰ ὑποσχόμαστε ὅτι θὰ τὸ κάνουμε. Γιατί, τὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺν νομοθετεῖ, αὐτὸ ἀπομακρύνει κάθε ἀντίρρηση, καὶ μᾶς πείθει νὰ ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὶς ἐντολές του. Γιατὶ αὐτὸς πὺν γνωρίζει τὸ συμφέρον μας μὲ ἐνδιαφέρον, αὐτὸς εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ὅταν μιλάει, καὶ ὅταν νομοθετεῖ.

## ΣΝ'— ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

“Οτι ἡ πνευματικὴ συγγένεια ἀνωτέρα  
τῆς σωματικῆς.

Οὐδὲν ἡ σωματικὴ συγγένεια (εὐγένεια) τοσοῦτον,  
5 ὅσον ἡ τῶν τρόπων ἀγχιστεία. Διόπερ, εἰ καλέσαμί σε τοῦ  
ἀοιδίου Ἐρμογένους τοῦ ἐπισκόπου ἀδελφιδουῖν, οὐδὲν  
ἂν σοι χαρισαίμην, εἰ δὲ γνήσιον φοιτητὴν, οὐδέτερον ἂν  
αἰσχυνοίμην. Οὔτε (οὔτω) γὰρ σύ τε τῷ ἀρίστῳ δόξεις ἡ-  
κολουθηκένας, ἐκεῖνός τε γενναῖον τὸν μιμησάμενον ἀπο-  
10 τετελεκένας.

## ΣΝΑ'— ΠΕΤΡΩ

Περὶ τὸ ἀξιόπιστον τοῦ λόγου τοῦ θείου κηρύγματος  
καὶ τὸν ἄληπτον βίον τῶν κηρυξάντων αὐτό.

Δύο ταῦτα ἡγοῦμαι (ὡς τί σε καλέσας τῆς ἀξίας ἐφάψο-  
15 μαι!) πεποικηκένας τοὺς ἀνθρώπους τῷ θείῳ κήρυγματι  
ἀσμένως προσελθεῖν, ὃ τε λόγος ἀξιόχρεως ᾖν, ὃ τε τρόπος  
τῶν κηρυττόντων. Θάτερος γὰρ θατέρου νεῦρα καὶ ἰσχύς  
ἐτύγγανεν. Ὁ μὲν λόγος ἀξιόπιστος ᾖν, ὃ δὲ βίος ἐγγυώ-  
μενος τὸν λόγον. Οὐ γὰρ ἄλλα κηρύττοντες, ἕτερα ἔπρατ-  
20 τον (ἢ γὰρ ἂν γέλωτα ᾤφλησαν, ὥσπερ τινὲς τῶν νῦν· οὐ-  
δὲν γὰρ βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν), ἀλλὰ συμβαίνοντα τῷ  
λόγῳ τὸν βίον παρεχόμενοι, ἐχειροῦντο τούτους. Διὸ καὶ ὁ  
Χριστός, εἰδὼς ὡς λόγος μὲν κηρεύων πράξεως ἀσθενῆς  
ἐστι καὶ ἀδρανῆς, ὃ δὲ παρὰ τῶν πράξεων ἐμπνεόμενος  
25 ἔμψυχος καὶ γοργός καὶ δραστήριος, πᾶσαν αὐτοὺς ἀρε-  
τὴν καὶ φιλοσοφίαν διὰ τε ἔργων διδάξας, διὰ τε λόγων  
παιδεύσας καὶ κοσμήσας τοῖς θείοις χαρίσμασιν, οὕτως  
ἐπὶ τὴν θήραν τῶν ἀνθρώπων ἐξέπεμψε. Μάλα γὰρ ἀκρι-  
βῶς ἠπίστατο, ὅτι οὐχ ἦττον τῶν σημείων ὁ τρόπος τῶν κη-  
30 ρύκων ἐπάγεσθαι τοὺς ἀνθρώπους δυνήσεται. Διασπα-  
ρέντες γοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην, καθάπερ ὑπόπτεροι γεωρ-

## 250.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΗΝΩΝΑ

“Οτι ἡ πνευματικὴ συγγένεια εἶναι ἀνώτερη  
ἀπὸ τῆ σωματικῆ.

Ἡ σωματικὴ συγγένεια δὲν εἶναι τόσο μεγάλης ἀξίας, ὅσο ἡ συγγένεια τῶν τρόπων συμπεριφορᾶς. Γι' αὐτό, ἂν σὲ ὀνομάσω ἀδελφὸ τοῦ ἀείμνηστου ἐπισκόπου Ἑρμογένους, δὲν θὰ σοῦ χάριζα τίποτε, καὶ ἂν πάλι σὲ ὀνομάσω γνήσιο μαθητὴ του, δὲν θὰ νοιώσω ντροπὴ γιὰ κανένα ἀπὸ τοὺς δύο. Γιατὶ ἔτσι ἐσὺ θὰ φανεῖς ὅτι ἀκολούθησες τὸν ἄριστο, καὶ ἐκεῖνος ὅτι ἔχει κάνει γενναῖο αὐτὸν ποὺ τὸν μιμήθηκε.

## 251.- ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὴν ἀξιοπιστία τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ κηρύγματος  
καὶ τὸν ἀμεμπτον βίον ἐκείνων ποὺ κήρυξαν αὐτό.

Δύο πράγματα νομίζω (πῶς ἀλήθεια νὰ σὲ ὀνομάσω, γιὰ νὰ ἀγγίξω τὴν ἀξία σου) ἔχουν πείσει τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὸ θεῖο κήρυγμα μὲ χαρὰ· καὶ ὁ λόγος ποὺ εἶναι ἀξιόπιστος, καὶ ὁ τρόπος ζωῆς αὐτῶν ποὺ τὸν κηρύττουν. Γιατὶ ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλο ἦταν νεῦρα καὶ δύναμη· ὁ λόγος δηλαδὴ ἦταν ἀξιόπιστος, καὶ ὁ βίος τοὺς ἐπιβεβαίωνε τὸν λόγο. Δὲν κήρυτταν δηλαδὴ ἄλλα, καὶ ἄλλα ἔκαμναν (γιατὶ πραγματικὰ θὰ προκαλοῦσαν γέλια, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τωρινούς· δὲν θέλω βέβαια νὰ πῶ τίποτε τὸ δυσάρεστο), ἀλλὰ παρουσιάζοντας τὴ ζωὴ τοὺς σύμφωνη μὲ τὸν λόγο τοὺς, τοὺς αἰχμαλώτιζαν. Γι' αὐτό καὶ ὁ Χριστός, γνωρίζοντας ὅτι λόγος ποὺ στερεῖται πράξεως εἶναι ἀνίσχυρος καὶ ἀδρανής, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὶς πράξεις εἶναι ἐμψυχωμένος καὶ ἰσχυρὸς καὶ δραστήριος, ἀφοῦ δίδαξε σ' αὐτοὺς κάθε ἀρετὴ καὶ ἀγάπη μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια καὶ τοὺς προίκισε μὲ τὰ θεῖα χαρίσματα, ἔτσι τοὺς ἔστειλε στὸ κινήγι τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ γνώριζε μὲ μεγάλη ἀκριβεία, ὅτι ὁ τρόπος ζωῆς τῶν κηρύκων δὲν θὰ μπορέσει νὰ προσελκύσει τοὺς ἀνθρώπους λιγώτερο ἀπὸ τὰ θαύματα. Ἀφοῦ λοιπὸν διασκορπίσθηκαν στὴν οἰκουμένη, σὰν φτερωτοὶ γεωργοί, καὶ

γοί, τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας κατασπεύραντες καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ διδασκάλου ῥυθμίσαντες, τὸν τε θίον οὐ μόνον ἄληπτον, ἀλλὰ καὶ θαυμαστὸν παρεχόμενοι, πάσης περιεγέροντο τῆς ὑφ' ἡλίῳ, καὶ οὔτε σοφία, 5 οὔτε δυναστεία, οὐ πλοῦτος, οὐ βασιλεία, οὐ τυραννίς, οὐ βαρβαρικὴ ὠμότης, οὐ δαίμονος φάλαγξ, οὐκ αὐτὸς ὁ διάβολος, οὐ λιμός, οὐ κρημνός, οὐ δεσμοπήρια, οὐκ ἄλλο τῶν δοκούντων καὶ ὄντων φοβερῶν αὐτῶν περιεγένετο, ἀλλὰ πάντες εἶξαν καὶ παρεχώρησαν, καὶ τὴν ἦτταν νίκης 10 ἀπάσης καὶ τροπαίων ἠγήσαντο εἶναι λαμπροτέραν. Ἄμεινον γὰρ τοῦ κακῶς νικᾶν, τὸ καλῶς ἠττᾶσθαι νομίσαντες, οὐρανοπολιταὶ κατέστησαν.

ΣΝΒ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ,  
ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

15

Συμβουλευτική.

Κινδυνεύετε, ὡς πυνθάνομαι, πεφραγμένας ἀπογνώσει τὰς ἀκοὰς ἔχειν, καὶ ὡς ἂν πάλαι καθοσιώσαντες ἑαυτοὺς τῷ τῆς ἀμαρτίας θανάτῳ παροξύνεσθε πρὸς τοὺς τῶν καλῶν παραινέτας. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, θρήνων 20 καὶ ὀλοφυρμῶν, οὐ συμβουλῆς καὶ παραινέσεως, δίκαιοι ἂν εἴητε λοιπὸν τυχεῖν.

ΣΝΓ'— ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

ἽΟτι οὐ θέμις τοῖς ἀνιέροις τὰ ἱερά ἀκούειν,  
οὐδὲ τοῖς βεβήλοις τὰ ἄδυστα κατοπτεύειν.

25

Εἰ καὶ αὐτοί, πολιτείας ἀρίστης ἀμύητοι καὶ ἀτέλεστοι ὄντες, τὰ μὴ λόγῳ ῥητά, τοῖς ὥσπερ ὑμεῖς διακειμένοις σαφηνισθῆναι διὰ λόγων παρακεκληκότες, τὸν πρὸς τὰ πράγματα λογισμὸν λανθάνετε κλεπτόμενοι, ἀλλ' ἐγὼ οὐ τόλμη προαχθήσομαι εἰς τὸ ῥητὰ ὑμῖν ποιῆσαι τὰ τέως

ἔσπειραν τὸ λόγο τῆς εὐσέβειας καὶ ρύθμισαν τὴ συμπεριφορὰ τους σύμφωνα μὲ τὴν καθοδήγησιν τοῦ δασκάλου, παρουσιάζοντες τὴ ζωὴ τους ὄχι μόνον ἀκατανόητη, ἀλλὰ καὶ ἀξιοθαύμαστη, νίκησαν ὅλη τὴν ὑφήλιον, καὶ οὔτε σοφία, οὔτε ἐξουσία, οὔτε πλοῦτος, οὔτε βασιλεία, οὔτε τυραννία, οὔτε βαρβαρική σκληρότητα, οὔτε παρὰταξιν δαιμονική, οὔτε ὁ ἴδιος ὁ διάβολος, οὔτε πείνα, οὔτε κρύο, οὔτε δεσμοπήρια, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ πού θεωροῦνται καὶ εἶναι φοβερά, τοὺς νίκησε, ἀλλὰ ὅλοι ὑποχώρησαν καὶ ἀποσύρθησαν, καὶ τὴν ἥττα τὴν θεώρησαν ὅτι εἶναι πιὸ ἔνδοξον ἀπὸ ὁποιαδήποτε νίκη καὶ τρόπαια. Γιατί, θεωρώντας ἀνώτερον, ἀπὸ τὸ νὰ νικοῦν κακῶς, τὸ νὰ ἠττῶνται καλῶς, ἔγιναν πολῖτες τῶν οὐρανῶν.

252.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ,  
ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Συμβουλευτική.

Κινδυνεύετε, ὅπως μαθαίνω, νὰ ἔχετε βουλωμένα τὰ αὐτιά σας, καί, σὰν νὰ ἔχετε ἀφιερῶσει ἀπὸ παλιὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας στὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας, ἐξοργίζεσθε ἐναντίον ἐκείνων πού σᾶς συμβουλεύουν τὰ καλά. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι, δὲν εἶστε ἄξιοι γιὰ συμβουλή καὶ προτροπή, ἀλλὰ γιὰ θρήνους καὶ ὀδυρμούς.

253.- ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Ἔστι δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε οἱ ἀνιέροι νὰ ἀκοῦνε αὐτὰ πού εἶναι ἱερά, οὔτε οἱ βέβηλοι νὰ βλέπουν τὰ μυστήρια.

Ἐὰν καὶ ἐσεῖς, ἐνῶ εἴσαστε ἀμήνητοι στὴν ἄριστη πολιτεία καὶ δὲν ἔχετε τελειοποιηθεῖ, ἔχετε παρακαλέσει, αὐτὰ πού δὲν μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν μὲ λόγο, νὰ τὰ κάνω σαφῆ μὲ λόγια σ' αὐτοὺς πού εἶναι στὴν ἴδια κατάστασιν μὲ σᾶς, καὶ κάνετε λάθος προσπαθώντας νὰ ὑποκλέψετε τὴ γνώμην μου πρὸς τὰ πράγματα αὐτὰ, ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ ἀποτολμήσω νὰ προχωρήσω στὸ νὰ καταστήσω σαφῆ σὲ σᾶς, αὐτὰ πού μέχρι τώρα εἶναι ἄρρητα σὲ

ὑμῖν ἄρρητα καὶ ὑπὸ λόγους ἀγαγεῖν τὰ ὑπὲρ τὰς ὑμετέρας ἀκοάς. Οὐ γὰρ θέμις, οὔτε τοῖς ἀνιέροις τὰ ἱερά ἀκούειν, οὔτε τοῖς θεβήλοις τὰ ἄδυντα κατοπτεύειν. Ὁ γὰρ θεσμός οὐκ ἔσ᾿, μᾶλλον δὲ ὁ θεῖος χρησμός οὐκ ἐπιτρέπει, 5 διαρρήδην βοῶν· «Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσί». Διὸ καὶ αὐτὸς ἔχων μὲν εἰπεῖν, ὑμῖν δὲ εἰπεῖν οὐκ ἔχων, παραινῶ μᾶλλον ἀπέχεσθαι μὲν κακίας, ἀντέχεσθαι δὲ ἀρετῆς. Εἰ γὰρ ταῦτα ποιήσετε, τῆς ἐρμηνείας ὧν γεγράφατε οὐκ ἀνήκοι ἔσεσθε.

10

## ΣΝΔ΄- ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

ᾠΟτι ἀναπολόγητοι οἱ τοὺς θεῖους χρησμούς παραποιοῦντες καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα ἐκβιαζόμενοι.

Οἱ τοὺς θεῖους χρησμούς παραποιοῦντες καὶ πρὸς τὸ 15 οἰκεῖον βούλημα ἐκβιαζόμενοι, συγγνώμης ἀμαρτάνουσι μείζονα. Οὔτε γὰρ τὴν ἐξ ἀπάτης καὶ παραλογισμοῦ δοκοῦσαν εἶναι ἀπολογίαὶν συνηγοροῦσαν ἔξουσι, τῷ ἀπὸ κακουργίας, ἀλλ’ οὐκ ἀπὸ ἀπλότητος, ἐσφάλθαι, οὔτε τὸν γαληνὸν καὶ ἡμερον ὀφθαλμὸν λήσονται, οὔ τ’ ἀναντία, 20 ἐκβαχευθέντες ὑπὸ τῆς κακίας, δογματίσαι ἐτόλμησαν.

## ΣΝΕ΄- ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

Περὶ τῶν σοφιστῶν.

Πολλοὶ τῶν σοφιστῶν ἐκ τῆς προὑπαρξάσης εὐκλείας τὰς συμβαινούσας ἥττας περιστέλλειν πειρῶνται, ἅτε πρό- 25 τερον μὲν τῶν πραγμάτων γεγονότες κρείττονες, νῦν δὲ ὑπὸ τούτων κρατηθέντες.

## ΣΝΣ΄- ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΩ

ᾠΟτι πόνω κατορθοῦται ἡ ἀρετή.

Θαυμάζω πῶς, Πλάτωνα θαυμάζων, τὰς παραινέσεις

σᾶς, καὶ νὰ ἐκφράσω μὲ λόγια αὐτὰ πού εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὰ δικά σας αὐτιά. Γιατὶ δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό, οὔτε στοὺς ἀνίερους νὰ ἀκοῦνε αὐτὰ πού εἶναι ἱερὰ, οὔτε στοὺς βέβηλους νὰ βλέπουν τὰ μυστήρια. Γιατὶ ὁ νόμος δὲν ἀφήνει, ἢ καλύτερα ἢ θεία ἐντολή δὲν τὸ ἐπιτρέπει, φωνάζοντας ἀπερίφραστα: «Νὰ μὴ δώσετε τὰ ἅγια στὰ σκυλιά»<sup>54</sup>. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγώ, ἐνῶ μπορῶ νὰ τὰ πῶ, δὲν μπορῶ ὅμως νὰ τὰ πῶ σὲ σᾶς, σᾶς συμβουλεύω μᾶλλον νὰ μένετε μακριὰ ἀπὸ τὴν κακία, καὶ νὰ προσηλῶνεστε στὴν ἀρετή. Γιατὶ, ἂν τὰ κάνετε αὐτά, τότε τὴν ἐρμηνεία αὐτῶν πού μοῦ γράψατε θὰ τὴν ἀκούσετε.

#### 254.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

“Οτι εἶναι ἀναπολόγητοι ἐκεῖνοι πού παραποιοῦν τὶς θεῖες ἐντολές καὶ ἀναγκάζουν τοὺς ἄλλους νὰ ἀκολουθοῦν τὴ δική τους βούληση.

Αὐτοὶ πού παραποιοῦν τὶς θεῖες ἐντολές καὶ ἀναγκάζουν κάποιον νὰ ἀκολουθήσει τὴ δική τους βούληση, κάνουν ἁμαρτήματα πού εἶναι μεγαλύτερα συγγνώμης. Γιατὶ οὔτε τὴ φαινομενικὴ δικαιολογία, πού ὀφείλεται σὲ ἀπάτη καὶ παραλογισμό, θὰ ἔχουν συνήγορο στὸ σφάλμα πού ἔκαναν ἀπὸ δόλο καὶ ὄχι ἀπὸ ἀφέλεια, οὔτε τὸ γαλήνιο καὶ γεμάτο ἡμερότητα μάτι θὰ διαφύγουν ἐκείνου, τὰ ἀντίθετα τοῦ ὁποίου τὸλμησαν νὰ διδάξουν, κυριευμένοι ἀπὸ βακχικὴ μανία.

#### 255.– ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τοὺς σοφιστές.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σοφιστὲς προσπαθοῦν νὰ περιορίσουν τὶς ἥττες πού ὑπέστησαν ἀπὸ τὴν προηγούμενη δόξα, ἐπειδὴ, ἐνῶ προηγουμένως ἦταν ἀνώτεροι τῶν πραγμάτων, τώρα ἐξουσιάζονται ἀπὸ αὐτά.

#### 256.– ΣΤΟΝ ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟ

“Οτι ἡ ἀρετὴ κατορθώνεται μὲ κόπο.

Ἐποῦ πῶς, ἐνῶ θαυμάζεις τὸν Πλάτωνα, τὶς παραινέσεις

αὐτοῦ παρὰ φαῦλον τίθεσαι. Ἐκεῖνος μὲν γάρ φησι τοὺς τῆς ἀρετῆς κλῶνας πόνῳ καὶ ἰδρῶτι φύεσθαι, σὺ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως ἄπονον ἐπανείλου θίον.

ΣΝΖ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

5 Ὅτι τὸ κακῶς ποιεῖν, τοῦ κακῶς πάσχειν ἐστὶν ἐλεεινότερον.

Τῶν πλεονεκτῶν καὶ ἀδίκων, οἱ μὲν εἰδότες ὅτι ἁμαρτάνουσι, οἱ δὲ μὴδ' ὅτι ἁμαρτάνουσι εἰδότες ἀνήκεστα. Τὸ γὰρ μὴ αἰσθέσθαι τῆς ἀρρωστίας ἐν ἧ εἰσιν, ἐπίτασις  
10 ἀναισθησίας ἐστὶ καὶ εἰς ἀναλγησίαν παντελεῖ καὶ νεκρότητα τελευτᾷ. Τούτους τοίνυν χρὴ μάλιστα ἐλεεῖν. Τὸ γὰρ κακῶς ποιεῖν τοῦ κακῶς πάσχειν ἐστὶν ἐλεεινότερον. Τοῖς μὲν γὰρ περὶ τῶν ἐσχάτων ὁ κίνδυνος σαλεύει, τοῖς δὲ μέχρι χρημάτων ἐστὶν ἡ ζημία. Ἄλλως τε δὲ καὶ διττῆς οὐκ  
15 αἰσθάνονται νεκρώσεως. Ἀτελοῦς γὰρ καὶ παιδικῆς διανοίας ἐκφέρουσι δεῖγμα. Ἐπεὶ καὶ τὰ κομιδῆ νήπια, τῶν μὲν ὄντως φοβερῶν οὐδένα ποιεῖται λόγον, ἀλλὰ καὶ πυρὶ πολλάκις ἐπαφίησι τὰς χεῖρας, προσωπεῖα δὲ διάκενα καὶ μορμολύκια θεώμενα δεδίττεται καὶ τρέμει. Τούτοις κινδύ-  
20 νεύουσιν εἰοικέναι καὶ οἱ τῆς πλεονεξίας ἐρασταί, πενίαν μὲν δεδιότες, ἧτις οὐκ ἔστι φοβερά, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλείας ἀπάσης καὶ μετριοφροσύνης ὑπόθεσις, πλουῖτον δὲ ἀδικον περὶ πολλοῦ ποιούμενοι, οὕτω πυρός ἐστι φοβερώτερος. Τεφροῖ γὰρ τῶν ἐχόντων καὶ τὰ φρονήματα καὶ τὰς ἐλπί-  
25 δας.

ΣΝΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι πόνῳ κατορθοῦται ἡ ἀρετή.

Μάλα ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι τοὺς μὲν τῆς ἀρετῆς καρποὺς μεγάλους εἶναι, κἂν κινδυνεύης, νομίζεις, ἀθυμεῖς δὲ τοῖς



του τις θεωρεῖς ὡς προερχόμενες ἀπὸ κακὸ δάσκαλο. Γιατί, ἐκεῖνος λέγει, ὅτι τὰ κλωνάρια τῆς ἀρετῆς φυτρώνουν μὲ κόπο καὶ ἰδρώτα, ἐνῶ ἐσύ, δὲν ξέρω γιατί, προτίμησες τὴν ἀκοπη ζωή.

### 257.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

“Ὅτι εἶναι πιὸ ἀξιολύπητο τὸ νὰ κακοποιεῖ κανεῖς,  
ἀπὸ τὸ νὰ ὑφίσταται κακοπαθήματα.

Ἀπὸ τοὺς πλεονέκτες καὶ ἄδικους ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς γνωρίζουν ὅτι ἁμαρτάνουν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι οὔτε κἂν γνωρίζουν ὅτι ἁμαρτάνουν ἀθεράπευτα. Γιατί, τὸ νὰ μὴ αἰσθάνονται τὴν ἀρρώστια ἀπὸ τὴν ὁποία πάσχουν, ἀποτελεῖ ἐπαύξηση τῆς ἀναισθησίας τους, καὶ καταντᾷ σὲ τέλεια ἀναλγησία καὶ νέκρωση. Αὐτοὺς λοιπὸν πρέπει νὰ ἐλεοῦμε πρὸ πάντων. Γιατί, τὸ νὰ ἐνεργεῖ κανεῖς κακῶς εἶναι πιὸ ἀξιολύπητο ἀπὸ τὸ νὰ ὑφίσταται κακοπαθήματα. Καθόσον στοὺς πρώτους ἐπικρέματα ὁ ἔσχατος κίνδυνος, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἢ ζημιὰ φτάνει μέχρι τὰ χρήματα. Ἐξάλου οὔτε κἂν αἰσθάνονται τὸν διπλὸ θάνατο, ἐπειδὴ παρουσιάζουν δεῖγμα παιδικοῦ μυαλοῦ. Ἀφοῦ καὶ τὰ πολὺ μικρὰ νήπια δὲν λογαριάζουν καθόλου ἀκόμα καὶ τὰ πιὸ φοβερὰ πράγματα, ἀλλὰ πολλές φορές βάζουν τὰ χέρια τους καὶ στὴ φωτιά, ἐνῶ τις ἄδειες μάσκες καὶ τὰ σκιάχτρα, ὅταν τὰ βλέπουν φοβοῦνται καὶ τρέμουν. Αὐτὰ κινδυνεύουν νὰ μοιάσουν καὶ οἱ ἔραστὲς τῆς πλεονεξίας, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται βέβαια τὴ φτώχεια, ἢ ὁποῖα ὄχι μόνο δὲν εἶναι φοβερή, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἀφορμὴ κάθε ἀσφάλειας καὶ μετριοφροσύνης, ἐνῶ τὸν ἄδικο πλοῦτο, ποὺ τὸν θεωροῦν πολὺ σπουδαῖο, εἶναι πιὸ φοβερὸς καὶ ἀπὸ τὴ φωτιά. Γιατί ἀποτεφρώνει καὶ τὰ φρονήματα καὶ τις ἐλπίδες ἐκείνων ποὺ τὸν ἔχουν.

### 258.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Ὅτι ἡ ἀρετὴ κατορθώνεται μὲ κόπο.

Γνωρίζω πάρα πολὺ καλά, ὅτι θεωρεῖς μεγάλους τοὺς καρπούς τῆς ἀρετῆς, ἔστω καὶ ἂν κινδυνεύεις, λιποψυχεῖς ὅμως

πολλοῖς νομιζόμενος δυστυχεῖν. Ἄλλ' ἐὰν μὴ τῇ τῶν πολλῶν ὑπονοία καὶ δόξῃ, ἀλλ' ἀκριβεῖ λογισμῶν ἐξετάσει τὸ πρᾶγμα ἐπιτρέψειας, ἢ ἀθυμία φρούδη οἰχήσεται, μᾶλλον δὲ θυμηδίας πρόξενος γενήσεται. Ἀναλόγως γὰρ τοῖς ἐν-  
5 ταῦθα ἀγῶσι καὶ οἱ τῆς ἀρετῆς πλέκονται στέφανοι.

ΣΝΘ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῆς παρ' ἀνθρώποις καὶ τῇ θεῖα φιλοσοφία ἀμοιβῆς  
τῶν εὐεργετῶν καὶ τῆς ἀμύνης πρὸς τοὺς ἐχθρούς

Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ τὸ εὐεργέτας  
10 (μὴ) ἀμείβεσθαι καὶ ἐχθρούς (μὴ) ἀμύνεσθαι, παρὰ δὲ τῇ  
θεῖα φιλοσοφία τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας κρατεῖ,  
τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθρούς οὐχί, ἀλλὰ παντὶ μὲν τρόπῳ  
ἀνεξικακεῖν, εἰ δ' οἷόν τε καὶ εὐεργετεῖν.

ΣΞ'— ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

15 Περὶ τοῦ ὀρθοῦ τρόπου καθοδηγήσεως καὶ  
διαπαιδαγωγήσεως τῶν πιστῶν.

Ὡσπερ ἀνδρεῖος καὶ φιλάνθρωπος βασιλεὺς τοῖς νό-  
μοις τὰ ὄπλα μίξας, πᾶσαν ὕβρεως μελέτην τρέπεται, τὸ  
μὲν τῇ ἀκροάσει τῶν νόμων πειθόμενον δίχα κολάσεως  
20 ἐπιστρέφων, τὸ δ' ἀνήκοον τῇ διὰ τῶν ὀπλων ἀνάγκη παι-  
δαγωγῶν, οὕτω καὶ εὐαγῆς καὶ ἐπιεικῆς ὁ ἱερεὺς, τοῖς θε-  
σμοῖς τὸν φόβον μίξας καὶ τῇ ἀρχῇ τὴν ἐπιείκειαν κερά-  
σας, πᾶσαν κακίας μελέτην, τό γε εἶκον εἰς αὐτόν, τρέπε-  
ται, τῶν ὑπηκόων τὸ μὲν λόγοις εἶκον λόγοις θεραπεύων,  
25 τὸ δ' ἀνήκοον τῷ διὰ τῶν θεσμῶν σωφρονισμῶ εἰς τὸ μη-  
κέτι ἁμαρτάνειν χειραγωγῶν.

ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεωρεῖσαι ὅτι δυστυχεῖς. " Ἄν λοιπὸν δὲν ἀφήσεις τὸ πρᾶγμα στήν ὑπόνοια καὶ τῇ γνώμῃ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὸ ἐξετάσεις προσεκτικὰ μὲ τοὺς λογισμοὺς, ἢ λιποψυχία θὰ φύγει καὶ θὰ ἐξαφανισθεῖ, ἢ μᾶλλον θὰ σοῦ γίνει πρόξενος χαρᾶς. Γιατὶ τὰ στεφάνια τῆς ἀρετῆς πλέκονται ἀνάλογα μὲ τοὺς ἀγῶνες ποὺ θὰ κάνουμε ἐδῶ.

#### 259.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν ἀμοιβὴ τῶν εὐεργετῶν καὶ τὸν πόλεμο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνθρώπων βέβαια θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἴσο τὸ νὰ (μὴ) ἀμείβονται οἱ εὐεργέτες καὶ νὰ (μὴ) πολεμοῦνται οἱ ἐχθροί, ἐνῶ στὴ θεία ἀγαθότητα ἰσχύει τὸ νὰ ἀμείβονται οἱ εὐεργέτες, ὅχι ὅμως καὶ τὸ πολεμοῦνται οἱ ἐχθροί, ἀλλὰ νὰ δείχνουμε μὲ κάθε τρόπο ἀνεξικακία ἀπέναντί τους, καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ τοὺς εὐεργετοῦμε.

#### 260.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΩΝΑ

Γιὰ τὸν ὀρθὸ τρόπο καθοδήγησης καὶ διαπαιδω-  
γώγησιν τῶν πιστῶν.

Ὅπως ὁ ἀνδρεῖος καὶ φιλόανθρωπος βασιλιάς, ἀναμειγνύοντας τὰ ὄπλα μὲ τοὺς νόμους, ἀπομακρύνει κάθε σκέψη αὐθάδειας ἐναντίον του, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴ μιὰ στὸν ὀρθὸ βίον ἀτιμώρητους αὐτοὺς ποὺ πειθαρχοῦν στοὺς νόμους ποὺ ἐξαγγέλλει, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη παιδαγωγώντας τοὺς ἀπειθαρχοῦς μὲ τὸν ἐξαναγκασμὸ τῶν ὀπλων, ἔτσι καὶ ὁ ἀμεμπτος καὶ ἐπιεικῆς ἱερέας, συνδυάζοντας μὲ τὶς ἱερῆς ἐντολὰς καὶ τὸν φόβο καὶ ἀναμειγνύοντας μὲ τὴν ἐξουσία καὶ τὴν ἐπιείκεια, ἀπομακρύνει, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, κάθε σκέψη κακίας, ἀπὸ τὴ μιὰ θεραπεύοντας μὲ τὰ λόγια ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του ποὺ ὑπακούουν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη χειραγωγώντας τοὺς ἀνυπάκουους μὲ τὸν σωφρονισμὸ ποὺ προβλέπουν οἱ κανόνες στὸ νὰ μὴ ἁμαρτάνουν πιά.

## ΣΞΑ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περί κρίσεως.

Εἰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐρυθριᾷς, οὐδὲ ὑπολήψεως ἀντιποιῇ, κἂν τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς τοιούτοις τολμή-  
 5 σασιν ἐπομένην φοβήθητι δίκην. Εἰ γὰρ καὶ αὐτίκα δὴ μάλα μακροθυμεῖ, εἰς μετάνοιαν καλοῦσα, ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον πικρότερον μετελεύσεται τοὺς μηδὲ τὴν τοσαύτην φιλανθρωπίαν αἰδεσθέντας. Πολλοὶ μὲν οὖν κἂν ταῦθα τὴν ἀήττητον οὐ διαπεφεύγασι χεῖρα, ἀλλ' ὑπὸ τοιούτων κατε-  
 10 λήφθησαν συμφορῶν, ὡς ἀποκρῦσαι τῷ μεγέθει τὰς τραγωδίας. Πολλοὶ δὲ ἐν ταῦθα δόξαντες διαπεφευγέναι κολαστήρια, τῶν ἐκεῖσε πικροτέρων ἀπέλαυσαν, τῆς δίκης δικαίως αὐτοῖς ἀντιμετροησάσης τὴν δίκην.

## ΣΞΒ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

15 Ὅτι οἱ δεινῶς ἐφιέμενοι τῶν οὐρανίων γερῶν, οὐδέποτε παύουσι τῆς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἀμίλλης.

Οἱ φίλοι, περὶ ὧν γέγραφας, οὔτε παραιnéσεως δέονται οὔτε προτροπῆς. Ἐοίκασι γὰρ οὐ πανσαμένοις οὐδέποτε τῆς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἀμίλλης, ἀλλ' ἕως τέλους, ἅτε  
 20 δὴ τῶν οὐρανίων γερῶν δεινῶς ἐφιέμενοι, τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ ἀγωνίαν ἔξοντες.

## ΣΞΓ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Αἴγυπτίαν, καὶ περὶ τοῦ μὴ συκοφαντεῖν καὶ μήτε κατηγορεῖν.

25 Ὅτε ἡ Αἴγυπτία, τὸ ἀκόλαστον ἐκεῖνό φημι γύναιον, τὸ ὄξυ μὲν πεισθῆναι, πείσαι δὲ δεινότατον (τοιούτον γὰρ χρῆμα, ὡς τὰ πολλά, εἶναι δοκεῖ ἢ γυνή), τῷ σωφρονεστάτῳ Ἰωσήφ ἐπεμάνη καὶ λόγοις πείθειν οὐχ οἷα τε οὔσα, ἐπὶ τὸ διάσασθαι τὸν νεανίαν ἐτράπη, κἀκεῖνος, ὥσπερ ἀθλη-  
 30 τῆς γενναῖος, τὴν ἐσθῆτα ἀποδυσάμενος (εἶχετο γὰρ αὐ-

## 261.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ.

Για τὴν κρίση.

Ἐφόσον οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ντρέπεσαι, οὔτε τὴν ὑπόληψη ὑπολογίζεις, φοβήσου τοῦλάχιστον τὴν τιμωρία ἀπὸ τὸν Θεὸ πού ἀκολουθεῖ τις τολμηρὲς πράξεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Γιατί, ἂν καὶ τώρα δείχνει μεγάλη μακροθυμία, καλώντας σὲ μετάνοια, ὅμως ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ τιμωρήσει σκληρότερα αὐτοὺς πού δὲν σεβάσθηκαν οὔτε τὴν τόσο μεγάλη φιλανθρωπία του. Πολλοὶ βέβαια καὶ ἐδῶ δὲν ἀπέφυγαν τὸ ἀνίκητο χέρι του, ἀλλὰ κυριεύθηκαν ἀπὸ τόσες συμφορὲς, ὥστε νὰ ξεπερνοῦν μὲ τὸ μέγεθός τους τις τραγωδίες. Πολλοὶ πάλι πού νόμισαν ὅτι ἐδῶ ἀπέφυγαν τις τιμωρίες, ἐκεῖ ἀπήλαυσαν βαρύτερες, γιατί ἡ δικαιοσύνη ἀνταπέδωσε σ' αὐτοὺς τὴν τιμωρία μὲ τρόπο δίκαιο.

## 262.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ.

Ἔστι, ὅσοι ποθοῦν ὑπερβολικὰ τὰ οὐράνια βραβεῖα, δὲν παύουν ποτὲ τὴν ἄμιλλα γιὰ τὰ ἄριστα ἔργα.

Οἱ φίλοι γιὰ τοὺς ὁποίους μοῦ ἔγραψες, οὔτε ἀπὸ παραίνεση ἔχουν ἀνάγκη, οὔτε ἀπὸ προτροπή. Γιατί φαίνονται ὅτι δὲν ἔπαυσαν ποτὲ τὴν πιὸ ὠραία ἄμιλλα, ἀλλὰ μέχρι τέλους, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦν φοβερὰ τὰ οὐράνια βραβεῖα, θὰ ἔχουν τὴν ἀγωνία γιὰ τὴ νίκη.

## 263.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Στὴ διήγηση γιὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Αἴγυπτία, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ συκοφαντοῦμε, οὔτε νὰ κατηγοροῦμε.

Ἢ ὅταν ἡ Αἴγυπτία, ἐννοῶ ἐκεῖνο τὸ ἀκόλαστο γύναιο, τὸ εὐκόλο νὰ πεισθεῖ, καὶ φοβερώτερο στὸ νὰ πείσει (γιατὶ τέτοιο πρᾶγμα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαίνεται νὰ εἶναι ἡ γυναίκα), ἐρωτεύτηκε μὲ μανία τὸν γεμάτο σωφροσύνη Ἰωσήφ, ἐπειδὴ μὲ τὰ λόγια δὲν μποροῦσε νὰ τὸν πείσει, ἀποφάσισε νὰ βιάσει τὸν νέον, καὶ ἐκεῖνος, σὰν ἀθλητὴς γενναῖος, βγάζοντας τὸ ἔνδυμά

τῆς ἐκείνη ὑπὸ τοῦ πάθους μεθύουσα), γυμνὸς μὲν ἱμα-  
 τίων, καθαρὸς δὲ μοιχείας ἐξελθὼν, τοὺς τῆς σωφροσύνης  
 ἀνεδήσατο στεφάνους, τότε δὴ, τότε ἐκαθέζετο ἐκείνη  
 κατηφής, τὸ μὲν ἀληθές, ὅτι διήμαρτε τῆς ἐπιθυμίας, τὸ δὲ  
 5 ψεῦδος, ἐπὶ τῇ ἐπιπλάστῳ σωφροσύνῃ. Ἐλθόντος γοῦν  
 τοῦ ἀνδρός, ἢ δεδοικυῖα γραφὴν ὑπομεῖναι, ἢ ἀμύνασθαι  
 αὐτὸν βουλομένη, ἐν ὀργῇ ἀκατασχέτῳ γίνεται, καὶ ἀναμί-  
 ξασα πάντα, πόθον, λύπην, φόβον, ὕβριν, ὀργήν, ἐνενοεῖ  
 ὅπως αὐτὸν τιμωρήσεται, καὶ δὴ γραφὴν αὐτὸν γράφεται,  
 10 ἣν γραφῆναι ὄφειλεν. Ὁ δὲ μηδ' ἀπολογίας μεταδούς, εἰς  
 δεσμοπήριον ἐμβάλλει, ἀλλ' ὁ ἀδέκαστος ὀφθαλμός, ὁ τῆς  
 σωφροσύνης καὶ νομοθέτης καὶ βραβευτής, εἰς τὸν θρόνον  
 ἀνήγαγεν αὐτὸν τὸν βασιλικόν.

• Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς μήτε συκοφαντίαν, μήτε κατηγο-  
 15 ρίαν, μήτ' ἄλλο τι τῶν δοκούντων εἶναι δεινῶν ἠγώμεθα,  
 ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν μόνην, καὶ πάντως ἢ ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖσε  
 τῶν τιμαλφεστάτων στεφάνων τευξόμεθα.

### ΣΞΔ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῶν ἀξίως καὶ ἀναξίως προσερχομένων  
 εἰς τὴν ἱερωσύνην.

20

Ἐκαστος μὲν τῶν ἐντευξομένων τῷδε τῷ γράμματι, ὡς  
 ἔχει δόξης περὶ τοῦ λεχθησομένου, ἐχέτω. Ἐγὼ δὲ ὄρον  
 μὲν ὑπογράψαι ἱερωσύνης νῦν οὐ διεγνωκώς, τὴν δ' ὁδὸν  
 τὴν ἐπὶ ταύτην φέρουσαν ὀριζόμενος, φημί, ὅτι ὁ μὲν ἐπὶ  
 25 ταύτην θάπτον ἐλθὼν τὴν ἀρχήν, πρὶν τῆς τῶν θεσμῶν ἀρ-  
 χῆς ἀνασχέσθαι, οὐκ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ἀρχομένων τὴν οἰκο-  
 νομίαν μέτεισιν, ὁ δ' ἐν ὑπηκόου τάξει ταῖς ἀρχικαῖς ἐγγυ-  
 μνασάμενος καὶ εὐδοκμήσας ἀρεταῖς, εἰς τὴν τῆς λειτουρ-  
 γίας διαχείρησιν, μέγιστον ἀγαθὸν τὴν ἐμπειρίαν ἔχων,  
 30 ἔρχεται. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ πρὶν ῥυθμισθῆναι ῥυθμίζειν ἄλ-

του (ἐπειδὴ ἐκείνη μεθυσμένη ἀπὸ τὸ πάθος τὸ κρατοῦσε), γυμνὸς βέβαια ἀπὸ τὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ καθαρὸς ἀπὸ τῆ μοιχείας, βγαίνοντας ἔξω, δέχθηκε τὰ στεφάνια τῆς σωφροσύνης, τότε λοιπὸν, τότε ἐκείνη καθόταν σκυθρωπή, στὴν πραγματικότητα, ἐπειδὴ δὲν ἐπέτυχε τὴν ἐπιθυμία της, στὰ ψέματα ὅμως, μὲ ὑποκριτικὴ σωφροσύνη. Ὅταν λοιπὸν ἦρθε ὁ ἄνδρας της, ἢ ἐπειδὴ φοβόταν πὼς θὰ δεχόταν κατηγορία, ἢ θέλοντας νὰ τὸν ἀποκρούσει, κυριεύεται ἀπὸ ἀσυγκράτητη ὀργή, καὶ ἀναμιγνύοντας τὰ πάντα, πόθο, λύπη, φόβο, ἀναίδεια, ὀργή, ἀξιοῦσε νὰ τὸν τιμωρήσει, καὶ μάλιστα τοῦ ἔκανε καὶ καταγγελία, καταγγελία πού ἔπρεπε ὅπωςδήποτε νὰ κάνει. Καὶ ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ ἀπολογηθεῖ, τὸν ἔκλεισε στὴ φυλακή. Ἀλλὰ τὸ ἀδέκαστο μάτι, ὁ βραβευτὴς τῆς σωφροσύνης καὶ νομοθέτης, τὸν ἀνέδασε στὸν βασιλικὸ θρόνο<sup>55</sup>.

Λοιπὸν καὶ ἐμεῖς οὔτε τὴ συκοφαντία, οὔτε τὴν κατηγορία, οὔτε ἄλλο τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού θεωροῦνται ὅτι εἶναι φοβερά, νὰ τὸ θεωροῦμε φοβερό, ἀλλὰ μόνο τὴν ἁμαρτία, καὶ ὅπωςδήποτε ἢ ἐδῶ ἢ ἐκεῖ θὰ ἐπιτύχουμε τὰ πιὸ πολύτιμα στεφάνια.

#### 264.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ ἐκείνους πού προσέρχονται στὸν ἱερωσύνη  
ἐπάξια καὶ ἀνάξια.

Καθένας ἀπὸ αὐτοὺς πού θὰ διαβάσει τὸ γράμμα αὐτό, ἃς ἔχει τὴ γνώμη πού ἔχει γι' αὐτὸ πού θὰ λεχθεῖ. Ἐγὼ ὅμως, ἐπειδὴ τώρα δὲν γνωρίζω νὰ ὑποδείξω ὄρισμὸ τῆς ἱερωσύνης, ὀρίζοντας τὸν δρόμο πού ὀδηγεῖ σ' αὐτήν, λέγω, ὅτι αὐτὸς πού προσέρχεται πολὺ γρήγορα τὴν ἐξουσία αὐτή, προτοῦ ἀσκηθεῖ μὲ τοὺς νόμους τῆς ἐξουσίας, δὲν ἀσκεῖ τὴν ἱερωσύνη γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀρχομένων, ἐνῶ ἐκεῖνος πού βρισκόταν στὴν τάξη τοῦ πιστοῦ καὶ ἀσκήθηκε στὶς ἀρχηγικὲς ἀρετὲς καὶ διακρίθηκε σ' αὐτές, προσέρχεται στὴν ἀσκηση τοῦ λειτουργήματος ἔχοντας πολὺ μεγάλο προσὸν τὴν ἐμπειρία. Γιατὶ ἐκεῖνος πού, προτοῦ διοι-

55. Βλ. Γεν κεφ. 39-41.

κηθεῖ ὁ ἴδιος, ἐπιχειρεῖ νὰ διοικήσει ἄλλους, ἀστοχεῖ ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ προηγουμένως διοικήθηκε καὶ ἀπέκτησε πείρα τοῦ πράγματος, θὰ ἀποδειχθεῖ κατάλληλος νὰ διοικήσει καὶ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ὁ πρῶτος, πρὶν ἀσκηθεῖ στὰ ὄπλα, νομίζει ὅτι χειροτονήθηκε στρατηγός, ἐνῶ αὐτός, ἀφοῦ διέπρεψε ὡς στρατιώτης, θὰ διαπρέψει περισσότερο καὶ ὡς στρατηγός. Καὶ ὁ ἕνας, ἐνῶ εἶναι ἄπειρος στὰ στρατιωτικά, νομίζει πῶς εἶναι ταξίαρχος, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἀσκήθηκε σ' αὐτὰ τὰ γυμνάσια χειροτονεῖται πραγματικὸς στρατιωτικὸς.

### 265.- ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ

Γιὰ τὸ πόσο μεγάλο ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἀφιλαργυρία,  
καὶ γιὰ τὴν αὐτάρκεια.

Ἀκόμα καὶ ἂν ἐρευνήσεις ὅλους τοὺς δρόμους τῆς εὐημερίας, ὄχι τὸν κορεσμὸ λέγω δὲν θὰ βρεῖς, ἀλλ' οὔτε τοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους περνάει. Γιατὶ μισεῖ αὐτοὺς ποὺ ἐπιδιώκουν τὰ χρήματα μὲ ἀπληστία, καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ συχνάζει σ' αὐτούς. Περισσότερο ὅμως ἀπὸ ὅλους ἀγαπᾷ ἐκείνους ποὺ κοσμοῦν τὴ ζωὴ τους μὲ λίγες ἀνάγκες καὶ αὐτάρκεια, καὶ σ' αὐτούς συχνάζει μὲ εὐχαρίστηση.

### 266.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετὴ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο  
σ' αὐτὴν, ὅταν προηγεῖται ἡ ὀρθοφροσύνη αὐτοῦ.

Ὄταν προηγεῖται ἡ ὀρθοφροσύνη, ἀφοῦ ὅλη ἡ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου ὑπηρετῆσει τὴν ἀρετὴ, παραμερίζοντας κάθε προσπάθεια καὶ φροντίδα, τότε λοιπόν, τότε ὁ Θεὸς τὴν ὁδηγεῖ σὸ σκοπὸ τῆς, αὐτὸς ποὺ παροτρύνει ἀκόμα κι' αὐτοὺς ποὺ δὲν θέλουν νὰ προτιμήσουν τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ δὲν εἶναι γνώρισμα αὐτοῦ, ἐκείνους ποὺ ἀποφεύγουν τὴν ἀρετὴ νὰ τοὺς ὁδηγεῖ σ' αὐτὴν, καὶ σ' ἐκείνους ποὺ ἀπὸ μόνοι τους τὴν προτιμοῦν, νὰ μὴ ἀπλώνει χέρι βοήθειας.



λους ἐπιχειρῶν, τῆς ἀληθείας διαμαρτάνει, οὗτος δέ, ῥυθμισθεὶς πρότερον καὶ τοῦ πράγματος ἐν πείρᾳ γεγενημένος, ἐπιτήδειος ἐπὶ τὸ ῥυθμίζειν ἄλλους εὐρεθήσεται, ἐπειδὴ περὶ ἐκεῖνος μὲν πρὸ τοῦ ἐμμελετῆσαι τοῖς ὅπλοις, στρατηγὸς οἶε-  
5 ται κεχειροτονῆσθαι, οὗτος δὲ εὐδόκιμος στρατιώτης γενόμενος, εὐδοκιμώτερος ἔσται καὶ στρατηγός. Καὶ ὁ μὲν τῶν τακτικῶν ἄπειρος ὢν, ταξίαρχος εἶναι ἠγεῖται, ὁ δὲ ἐν γυμνασί-  
οις τοιούτοις ἀσκηθεὶς, τακτικὸς χειροτονεῖται.

### ΣΞΕ΄:- ΜΑΡΩΝΙ

10 Πηλίκον ἀγαθὸν τὸ ἀφιλαργυρίας,  
καὶ περὶ αὐταρκειάς.

Εἰ καὶ μυρίας ἀνατέμοις εὐπορίας ὁδοῦς, οὗ φημι τὸν κόρον, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ὁδοῦς, αἷς ἐπιπορεύεται, εὐρήσεις. Μισεῖ γὰρ τοὺς ἀπλήστως τὰ χρήματα διώκοντας, καὶ ἐπιφοι-  
15 τῶν αὐτοῖς οὐκ ἀνέχεται. Φιλεῖ δὲ μάλιστα πάντων τοὺς ὀλιγοδεία καὶ αὐταρκεία τὸν ἑαυτῶν κοσμοῦντας βίον, (καὶ) ἀσμένως αὐτοῖς ἐπιφοιτᾷ.

### ΣΞΖ΄:- ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ

20 Περὶ ἀρετῆς, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς ταύτην, προκαθηγουμένης τῆς εὐβουλίας αὐτοῦ.

Ὅταν, εὐβουλίας προκαθηγουμένης, πᾶσα ἢ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ὑπουργήσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν, πᾶσαν ἐκποδὸν ποιησαμένη σκῆψιν καὶ μέλλησιν, τότε δὴ, τότε ὁ Θεὸς εἰς τέλος ταύτην ἄγει, ὁ καὶ τοὺς μὴ βουλομένους αὐτὴν  
25 ἐλέσθαι εἰς τὸ ἐλέσθαι παραθήγων. Οὐ γὰρ ἔστι τοῦ αὐτοῦ, τοὺς μὲν ἀποδιδράσκοντας αὐτήν, εἰς αὐτὴν συνελάνειν, τοῖς δ' ἀφ' ἑαυτῶν ἐλομένοις χεῖρα βοηθείας μὴ ὀρέγειν.

## ΣΕΖ'— ΑΝΤΙΟΧΩ

Περὶ τῆς εὐφροσύνης τῆς ἐκ τῆς νίκης τῶν  
τοῦ σώματος παθῶν τικτομένης.

Ἔοικας ἀγνοεῖν, ὅτι ὁ συνεχῶς τὰ λυπτῶντα πάθη τοῦ  
5 σώματος νικῶν, τοῖς τροπαίοις ἀγαλλόμενος, τοὺς πόνους  
ὑπὸ τῆς εὐφροσύνης λανθάνει κλεπτόμενος

## ΣΞΗ'— ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

Περὶ ταπεινοφροσύνης.

Πυνθάνομαι, ὅτι τῷ μὲν σχήματι τῆς ἀγωνίας ἐνός, τῷ  
10 δ' ἀληθεῖ, πάντων ἐκράτησας τῶν ὁμηλίκων. Ὁ γὰρ τῶν  
μὲν ἄλλων εἰς ταπεινοφροσύνην προκριθείς, δεύτερος δέ  
σου πεφηνῶς, πάντα ἡττημένους ἔδειξεν.

## ΣΞΘ'— ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ·

15 «Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει».

Ἡ πενία, ὅταν, τὴν ἰκεσίαν ἀτιμάσασα, ἐπὶ κατηγορί-  
αν τραπεΐη, καὶ τῇ συμφορᾷ εἰς φιλοπραγμοσύνην κατα-  
χρήσηται, καὶ διαδίκου κατηγοροῦ ἀνθ' ἰκέτου καὶ πρό-  
σφυγος πρόσχημα ἀναδέξηται, ἐλεεῖσθαι οὐκ ἂν εἴη δι-  
20 καία. Διὸ καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης πηγὴ ἔφη· «Οὐκ ἐλεήσεις  
πτωχὸν ἐν κρίσει». Ἐλεεῖσθαι μὲν γὰρ δεόμενον καὶ ἀντι-  
βολοῦντα χρῆ, ἐγκαλοῦντα δὲ καὶ κατηγοροῦντα οὐχί. Οὐ  
γὰρ χάριν ἀπαιτεῖ, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι διαβεδαιοῦται·

## ΣΟ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

25 Πῶς νοητέον τὸ γεγραμμένον· «Μή ποτε τοῖς ὀφθαλ-  
μοῖς αὐτῶν ἴδωσι, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι».

Ἡ μεταβολὴ τῶν προσώπων, τὸν νοῦν τῶν εἰρημένων

## 267.- ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟ

Γιὰ τὴν εὐφροσύνη πού γεννιέται ἀπὸ τὴ νίκη  
τῶν παθῶν τοῦ σώματος.

Μοιάζεις νὰ ἀγνοεῖς, ὅτι αὐτὸς πού νικᾷ συνεχῶς τὰ λυσσα-  
σμένα πάθη τοῦ σώματός του, αἰσθανόμενος ἀγαλλίαση μὲ τὰ  
τρόπαια, ἀπὸ τὴν εὐφροσύνη του λησμονεῖ τοὺς κόπους του.

## 268.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΩΡΙΩΝΑ

Γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη.

Πληροφοῦμαι, ὅτι μὲ τὸ πρόσημα τῆς ἀγωνίας κέρδισες  
ἕναν, ἐνῶ μὲ τὸ ἀληθινό σου πρόσωπο κέρδισες ὅλους τοὺς  
συνομηλίτικους σου. Γιατὶ ἐκεῖνος πού προκρίθηκε ἀπὸ τοὺς  
ἄλλους ὡς πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ ἀποδείχθηκε δεύτε-  
ρος μετὰ ἀπὸ σένα, τοὺς ἀπέδειξε ὅλους νικημένους.

## 269.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Γι' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ στὸν νόμο· «Κατὰ τὴν κρίση  
νὰ μὴ μεροληπτήσεις ὑπὲρ τοῦ φτωχοῦ»<sup>56</sup>.

Ἡ φτώχεια, ὅταν, περιφρονώντας τὴν παράκληση, τραπεῖ  
σὲ κατηγορία καὶ χρησιμοποιήσει τὴ συμφορὰ τῆς καταχρη-  
στικὰ σὲ πολυπραγμοσύνη, ἀναλαμβάνοντας ρόλο διαδίκου  
κατηγόρου, ἀντὶ ἰκέτη καὶ πρόσφυγα, δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ἐλε-  
εῖται. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πηγὴ τῆς δικαιοσύνης εἶπε· «Νὰ μὴ μερολη-  
πτήσεις καὶ ἐλεήσεις τὸν φτωχὸ κατὰ τὴν κρίση». Ὅταν δηλαδὴ  
παρακαλεῖ καὶ ἰκετεύει πρέπει νὰ τὸ ἐλεήσεις, ὅταν ὅμως ἀπαι-  
τεῖ τὸ δίκιο του καὶ κατηγορεῖ, ὄχι. Γιατὶ δὲν ζητᾷ χάρη, ἀλλὰ  
διαβεβαιώνει ὅτι ἀδικεῖται.

## 270.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Πῶς πρέπει νὰ ἐννοοῦμε αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Μὴ τυχόν  
δοῦν μὲ τὰ μάτια τους καὶ ἀκούσουν μὲ τὰ αὐτιά τους»<sup>57</sup>.

Ἡ μεταβολὴ τῶν προσώπων διακηρύττει ὀλοφάνερα τὴ

57. Ἦσ. 6, 10. καὶ Ματθ. 13, 15.

λαμπρῶς κηρύττει. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν λαὸν ἅπαντα ῥη-  
 θῆναι ἐχρῆν, οὕτως ἂν ἐρρήθη· Πορευθεῖς, εἶπον τῷ λαῷ  
 τούτῳ· Ἄκοῃ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέποντες  
 βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία ὑμῶν  
 5 καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκούσατε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν  
 ἐκαμμύσατε, μήποτε ἴδητε τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν  
 ἀκούσητε καὶ τῇ καρδίᾳ συνῆτε, καὶ ἐπιστρέψητε καὶ ἰά-  
 σωμαι ὑμᾶς. Εἰ δ' οὕτω μὲν οὐκ ἐρρέθη, μεταβολὴν δ' ἐμ-  
 φαίνει προσώπων τριῶν τὰ λεγόμενα, παρ' οὗ τε καὶ πρὸς  
 10 ὃν καὶ περὶ οὗ ὁ λόγος, τοιοῦτόν τινα ὠδίνει νοῦν τῶν προ-  
 κειμένων ἢ δύναμις· «Πορευθεῖς εἶπον τῷ λαῷ τούτῳ· Ἄ-  
 κοῃ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε,  
 καὶ οὐ μὴ ἴδητε».

Εἶτα, ὡς τοῦ προφήτου πυθομένου τὴν αἰτίαν, ἢ μὴ  
 15 πυθομένου μὲν, διδασκομένου δέ, ἐρρήθη· «Ἐπαχύνθη  
 γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκου-  
 σαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκάμυσαν». Εἰ τοίνυν τῇ ἐαυ-  
 τῶν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἀντιπράττουσι σωτηρία, δι' ἣν αἰτίαν  
 κηρύξαι με προστάτεις; τάχα πῶς φησι. Τοῦτο γὰρ ἐνταῦ-  
 20 θα μηνύει τό, «Μὴ ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς  
 ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι,  
 καὶ ἰάσωμαι αὐτούς». Τὸ γὰρ «μήποτε» ἐνταῦθα, οὐκ ἀναί-  
 ρεσιν ἀκοῆς, ἀλλ' ἐλπίδα ἐμφαίνει ὑπακοῆς. Καὶ ὅτι καὶ  
 οὕτω λαμβάνεται, ἄκουσον τῶν ὄχλων τῶν ἰουδαϊκῶν τί  
 25 φασὶ περὶ τοῦ Σωτῆρος· «Οὐ τοῦτον ἐζήτουν οἱ Φαρισαῖοι  
 ἀποκτεῖναι; Ἴδου παρρησία λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγου-  
 σι. Μὴποτε ἀληθῶς ἐγνωσαν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;»  
 Ἔθος δὲ τοῖς σοφοῖς, ὧν εἷς εἶναι δοκεῖ Φίλων, τὸ «μήπο-  
 τε» ἀντὶ τοῦ "ἴσως" ἢ "ἔσθ' ὅτε" τάττειν. Τὸ γὰρ «μήποτε»  
 30 εἰκότως ἀντὶ τοῦ "ἴσως" εὐλόγως τάττουσιν.

58. Πρβλ. Ἦσ. 6, 10.

59. Ματθ. 13, 15.

60. Ἰω. 7, 26.

σημασία αὐτῶν ποὺ ἔχουν εἰπωθεῖ. Γιατί, ἐὰν ἔπρεπε νὰ λεχθοῦν ὅλα στὸν λαό, θὰ λέγονταν ἔτσι· «Θὰ ἀκούσετε μὲ τὰ αὐτιά σας, καὶ δὲν θὰ καταλαβαίνετε, καὶ ἐνῶ θὰ βλέπετε μὲ τὰ μάτια σας, θὰ εἶναι σὰ νὰ μὴ τὰ βλέπετε. Γιατί ἡ καρδιὰ σας ἔγινε ἀναίσθητη, καὶ μὲ τὰ αὐτιά σας ἀκούσατε βαρειά, καὶ κλείσατε τὰ μάτια σας, γιὰ νὰ μὴ δεῖτε μὲ τὰ μάτια σας, καὶ νὰ μὴ ἀκούσετε μὲ τὰ αὐτιά σας, καὶ μὲ τὴν καρδιὰ σας νὰ μὴ καταλάβετε, γιὰ νὰ μὴ ἐπιστρέψετε καὶ σᾶς θεραπεύσω»<sup>58</sup>. Ἐὰν ὅμως ἔτσι δὲν εἰπώθηκε, καὶ τὰ λεγόμενα παρουσιάζουν μεταβολὴ τριῶν προσώπων, ἀπὸ ποιὸ εἰπώθηκαν, καὶ σὲ ποιὸν καὶ γιὰ ποιὸν γίνεται λόγος, κάποιον τέτοιο νόημα κυφορεῖ ἡ σημασία τῶν χωρίων αὐτῶν: «Πῆγαινε καὶ πὲς στὸν λαὸ αὐτόν· Θὰ ἀκούσετε μὲ τὰ αὐτιά σας, καὶ δὲν θὰ καταλάβετε, καὶ βλέποντας θὰ βλέπετε, καὶ δὲν θὰ δεῖτε».

Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἴσως ὁ προφήτης ρώτησε τὴν αἰτία, ἣ δὲν ρώτησε βέβαια, ἀλλὰ τὴν ἔμαθε, εἰπώθηκε· «Γιατί ἡ καρδιὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἔγινε βαρειά, καὶ μὲ τὰ αὐτιά τους ἀκουσαν βαρειά, καὶ ἔκλεισαν τὰ μάτια τους». Ἐφόσον λοιπὸν ἀντιδρῶν, ὅπως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, στὴ σωτηρία τους, γιὰ ποιὸν λόγο μὲ προστάξεις νὰ κηρύξω; Κάτι τέτοιο δηλαδὴ λέγει. Γιατί αὐτὸ φανερώνει ἐδῶ τό· «Μήπως κάποτε δοῦν μὲ τὰ μάτια τους, καὶ ἀκούσουν μὲ τὰ αὐτιά τους, καὶ καταλάβουν μὲ τὴν καρδιὰ τους καὶ ἐπιστρέψουν, καὶ τοὺς θεραπεύσω»<sup>59</sup>. Γιατί τό, «μήπως» ἐδῶ δὲν σημαίνει κατάργηση τῆς ἀκοῆς, ἀλλὰ φανερώνει ἐλπίδα ὑπακοῆς. Ὅτι βέβαια καὶ ἔτσι ἐκλαμβάνεται, ἀκουσε τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων τί λένε γιὰ τὸν Σωτῆρα· «Δὲν ζητοῦσαν οἱ Φαρισαῖοι νὰ τὸν σκοτώσουν αὐτόν; Ὅριστε, μιλάει δημόσια καὶ ἀφοβα, καὶ δὲν τοῦ λένε τίποτε. Μήπως κατάλαβαν, ὅτι πραγματικά αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός;»<sup>60</sup>. Συνηθίζουν μάλιστα οἱ σοφοί, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους φαίνεται νὰ εἶναι ὁ Φίλων<sup>61</sup>, τὸ «μήποτε» νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν ἀντὶ τοῦ «ἴσως», ἢ «κάποτε-κάποτε». Γιατί τὸ «μήποτε» δικαιολογημένα τὸ χρησιμοποιοῦν ἀντὶ τοῦ «ἴσως».

61. Ἰουδαῖος φιλόσοφος (25 π.Χ-40 μ.Χ) ποὺ δίδαξε στὴν Ἀλεξάνδρεια.

Εἰ δὲ καὶ παρὰ θεοπνεύστου ἀνδρὸς θέλεις τὴν μαρτυρίαν ταύτην λαβεῖν, ἄκουε τοῦ Παύλου γράφοντος· «Δουλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντα, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα  
 5 τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δώῃ αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐπίγνωσιν εἰς σωτηρίαν». Τὸ γὰρ «μήποτε» κἀνταῦθα εἴρηται ἀντὶ τοῦ «ἔσθ' ὅτε», «ἴσως», «τάχα», «πως». Ἐλπίδα γὰρ μετανοίας ἐμφαίνει, οὐκ ἀναίρεσιν. Καὶ ἐτέρωθι δὲ γέγραπται· «Ἐλεγεξον φίλον, μήποτε οὐκ ἐποίησεν». Εἰ γὰρ οὐ  
 10 τω νοηθείη τὸ προφητικὸν χωρίον, καὶ τῷ Θεῷ τὸ πρέπον φυλαχθείη, τὰ αὐτοῦ πράττειν προσηρημένω. Σώζεσθαι γὰρ ἐκ παντὸς τρόπου τοὺς εἰς κακίαν καλινδουμένους βούλεται, καὶ πέμπει τοὺς θεραπεύσοντας, οὐκ ἀγνοῶν μὲν ὅτι διαφθαρήσονται ὑπὸ τῆς νόσου, τὴν δ' ἀπολογίαν αὐτῶν  
 15 ὑποτεμνόμενος. Εἰ γὰρ κἀκεῖνοι οὐκ ἀνήνεγκαν ἐκ τῆς μαρτίας, ἀλλὰ τό γε αὐτὸν τὰ αὐτοῦ πράττειν, ἐκ τούτου περιγέγονε. Καὶ τῷ Θεῷ τοίνυν τὸ πρέπον φυλαχθείη, καὶ ὁ προφήτης οὐ δόξει μάρτην ἀπεστάλθαι, οὐδὲ ὑβρεως διάκονος νομισθήσεται, ἀλλὰ θεραπείας καὶ ἰάσεως ὑπηρέτης  
 20 εὐρεθήσεται. Ἀπεστάλη γὰρ οὐχ ὑβρίσων ἀπλῶς, ἀλλ' ἐγκαλέσων μὲν τοῖς πλημμελοῦσι, προσοίσων δὲ καὶ δείξων τὰ πταίσματα, καλέσων δὲ εἰς μετάνοιαν, ἐπιστρέφουσι δὲ θεραπείαν εὐαγγελισόμενος.

### ΣΟΑ'— ΑΝΥΣΙΩ

25 Εἰς τὸ εἰρημένον· «Οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει».

Τὸ παρὰ τοῦ νομοθέτου εἰρημένον, «Οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει», οὐκ ἀπανθρωπίας, ὡς ἡγή, ἀλλὰ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης ἀπάσης ἐστὶν ἀνάμεστον. Δύο γὰρ κατορθοῖ τὰ μέγιστα· ἐν μὲν, τὸ μὴ τοὺς πένητας εἰς

62. Β' Τιμ. 2, 24-25.

63. Σοφ. Σειρ. 19, 13.

Ἐὰν ὅμως θέλεις νὰ ἔχεις τὴ μαρτυρία αὐτὴ καὶ ἀπὸ θεό-  
πνευστον ἄνδρα, ἄκουσε τὸν Παῦλο, ὁ ὁποῖος γράφει· «Ὁ δοῦ-  
λος ὅμως τοῦ Κυρίου δὲν πρέπει νὰ μάχεται, ἀλλὰ νὰ εἶναι  
ἤπιος πρὸς ὅλους, διδακτικός, ὑπομονητικός, διδάσκοντας μὲ  
πραότητα τοὺς ἀντιφρονοῦντες, μήπως τοὺς δώσει κάποτε ὁ  
Θεὸς τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίσουν τὴ σωτηρία»<sup>62</sup>. Τὸ «μήποτε»  
δηλαδή καὶ ἐδῶ εἰπώθηκε ἀντὶ τοῦ, κάποτε, ἴσως, τάχα, κατὰ  
κάποιο τρόπο. Γιατὶ δηλώνει ἐλπίδα μετάνοιας, καὶ ὄχι κατάρ-  
γηση. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοῦ ἔχει γραφεῖ· «Ἐλεγξε τὸν φίλο σου, μή-  
πως δὲν τὸ ἔκανε»<sup>63</sup>. Γιατὶ, ἂν ἔτσι ἐρμηνευθεῖ τὸ προφητικὸ  
χωρίο, θὰ διαφυλαχθεῖ αὐτὸ πού πρέπει στὸν Θεό, τὸ νὰ κάνει  
αὐτὰ πού θέλει. Γιατὶ θέλει νὰ σώζονται μὲ κάθε τρόπο αὐτοὶ  
πού κυλιοῦνται στὴν κακία, καὶ στέλνει αὐτοὺς πού θὰ τοὺς  
θεραπεύσουν, χωρὶς βέβαια νὰ ἀγνοεῖ ὅτι θὰ διαφθαροῦν ἀπὸ  
τὴν ἀσθένεια, ἀφαιρώντας ὅμως ἔτσι τὴ δικαιολογία τους. Γιατὶ,  
ἐὰν καὶ ἐκεῖνοι δὲν συνῆλθαν ἀπὸ τὴ μανία, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ κάνει  
αὐτὸς αὐτὸ πού ἀξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ἀπὸ αὐτὸ νίκησε. Καὶ  
μὲ τὸ νὰ διαφυλαχθεῖ δηλαδή αὐτὸ πού ταιριάζει στὸν Θεό, καὶ  
μὲ τὸ νὰ φανεῖ ὁ προφήτης ὅτι δὲν στάλθηκε ἄδικα, οὔτε νὰ  
θεωρηθεῖ ὑπηρέτης ἐπιτιμήσεων, ἀλλὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ὑπηρέτης  
θεραπείας καὶ ἴασης. Γιατὶ δὲν στάλθηκε ἀπλῶς γιὰ νὰ τοὺς  
ἐπιτιμήσει, ἀλλὰ νὰ ψέξει βέβαια τὰ ἁμαρτήματα, νὰ παρου-  
σιάσει καὶ νὰ δείξει τὰ πταίσματα, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς καλέσει σὲ  
μετάνοια, καὶ ἐφόσον ἐπιστρέψουν νὰ τοὺς ἀναγγεῖλει τὸ εὐχά-  
ριστο μήνυμα τῆς θεραπείας.

### 271.– ΣΤΟΝ ΑΝΥΣΙΟ

Στὴ ρήση· «Δὲν θὰ ἐλεήσεις φτωχὸ κατὰ τὴν κρίση»<sup>64</sup>.

Αὐτὸ πού εἶπε ὁ νομοθέτης, «Νὰ μὴ μεροληπτήσεις ὑπὲρ  
τοῦ φτωχοῦ καὶ τὸν ἐλεήσεις κατὰ τὴν κρίση»<sup>64</sup>, δὲν εἶναι δεῖγμα  
ἀπανθρωπιᾶς, ὅπως νομίζεις, ἀλλ' ἀντίθετα, εἶναι γεμάτο ἀπὸ  
φιλανθρωπία καὶ κάθε δικαιοσύνη. Γιατὶ πετυχαίνει δύο πολὺ

64. Ἐξ. 23, 3.

φιλοπραγμοσύνην ἀλεῖψαι· ἕτερον δέ, τὸ τοὺς ἀδίκους κρίνοντας καὶ τοῖς πλουσίοις τὴν τῆς νίκης ὀρέγοντας ψῆφον, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος φοβῆσαι. Εἰ γὰρ τοῖς παλαί-  
ουσι τῷ ἀτιθάσῳ καὶ δυσνουθετήτῳ τῆς πενίας θηρίῳ,  
5 ὅταν, ἀντὶ τοῦ παρακαλεῖν, ἐγκαλῶσιν, οὐ χρὴ χαρίζεσθαι,  
πολλῷ μᾶλλον τοῖς ὑπὸ πολλῆς χλιδῆς εἰς τοὺς πένητας ἐξυβρίζουσιν.

### ΣΟΒ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τό, «Οὗτος ἤμαρτεν, ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ;».

10 Οἱ ἀπόστολοι, ἅτε σοφίας φοιτηταὶ καὶ ἀληθείας ὄντες ἐρασταί, ἀτενῶς ὀρῶντες τὸν Σωτῆρα προσέχοντα τῷ τυφλῷ, καὶ μόνον οὐχί εἰς ἐρώτησιν αὐτοὺς ἐγκαλούμενον, δύο θρυλούμενα δόγματα καὶ παρὰ ἀνθρώποις ζητούμενα αὐτῷ προσφέρουσιν. Ἐπειδὴ γὰρ Ἑλλήνων μὲν παῖδες  
15 ἔφασαν ἐσφάλθαι τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τοῦτ' εἰς σῶμα καταπεπέμφθαι κολασθησομένην, Ἰουδαῖοι δ' ἠγοῦντο τὰ τῶν προγόνων πταίσματα εἰς τοὺς ἐγγόνους διαβαίνειν, διὰ τὸ γεγράφθαι, «Ἐμαρτια πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς», ἔφασαν αὐτῷ, ἅτε πάντα εἰδότες πρὶν γε-  
20 νέσεως αὐτῶν, «Τίς ἤμαρτεν, οὗτος (ὡς φασιν οἱ Ἕλλη-νες), ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ (ὡς φασιν οἱ Ἰουδαῖοι), ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ;». Ἡ δ' ἀληθεία οὐ λοξὴν οὐδὲ πλαγίαν, οὐδ' αἰνίγματος μεστήν τὴν ἀπόκρισιν πεποίηται, ἀλλ' ὀρθὴν καὶ σαφηνείας ἀπάσης λαμπροτέραν. Ἀμφότερα γὰρ ἀνέτρε-  
25 ψε, φήσασα· «Οὐτε οὗτος ἤμαρτε (πῶς γὰρ πρὸ τοῦ γενέσθαι;) οὐτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ», δῆλον ὅτι ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ. Πρὸς γὰρ τὴν ἐρώτησιν ἀπεκρίνατο. Εἰκὸς μὲν γὰρ αὐτοὺς ἤμαρτηκένοι, μᾶλλον δὲ ἤμαρτήκασιν μὲν, οὐ μὴν τούτῳ αἴτιοι τῆς συμφορᾶς εἰσι. Τίνος οὖν ἕνεκεν τυφλὸς

65. Ἰω. 9, 2.

66. Ἐξ. 20, 5.



μεγάλα· ἓνα, τὸ νὰ μὴ ἀφήσει τοὺς φτωχοὺς νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πολλά, καὶ ἄλλο, ἐκείνους ποὺ κρίνουν ἄδικα, καὶ προσφέρουν στοὺς πλούσιους τὴν ψῆφο τῆς νίκης, νὰ τοὺς φοβίσει ὑπερβολικά. Γιατί, ἐὰν αὐτοὺς ποὺ παλεύουν μὲ τὸ ἀτίθασο καὶ δύσκολο νὰ ἀντιμετωπισθεῖ θηρίο τῆς φτώχειας, ὅταν, ἀντὶ νὰ ἱκετεύουν, κατηγοροῦν, δὲν πρέπει νὰ τοὺς χαριζόμαστε, πολὺ περισσότερο δὲν πρέπει νὰ χαριζόμαστε σ' ἐκείνους ποὺ, ζώντας μέσα στὴ μεγάλη χλιδὴ, κακοποιοῦν τοὺς φτωχοὺς.

## 272.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Στὴ ρήση· «Αὐτὸς ἁμάρτησε, ἢ οἱ γονεῖς του;»<sup>65</sup>

Οἱ ἀπόστολοι, σὰν μαθητὲς τῆς σοφίας καὶ ἐραστὲς τῆς ἀλήθειας, παρατηρώντας τὸν Σωτήρα ποὺ ἔβλεπε μὲ συμπάθεια τὸν τυφλό, καὶ ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς προκαλοῦσε νὰ τὸν ρωτήσουν, τοῦ πρόβαλαν δύο ἀντιλήψεις, ποὺ συχνὰ ἐπαναλαμβάνοντα καὶ συζητοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ παιδαριώδεις σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων δίδαξαν, ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπέπεσε σὲ σφάλματα καὶ γι' αὐτὸ στάλθηκε στὸ σῶμα γιὰ νὰ τιμωρηθεῖ, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι πίστευαν ὅτι οἱ ἁμαρτίες τῶν προγόνων τους μεταβιβάζονται στοὺς ἀπογόνους, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «Οἱ ἁμαρτίες τῶν πατέρων μεταβιβάζονται στὰ παιδιά μέχρι τὴν τρίτη καὶ τέταρτη γενεά»<sup>66</sup>, τοῦ εἶπαν, ἀφοῦ γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν ἀκόμα νὰ συμβοῦν· «Ποιὸς ἁμάρτησε, αὐτὸς (ὅπως λένε οἱ Ἕλληνες), ἢ οἱ γονεῖς του (ὅπως λένε οἱ Ἰουδαῖοι), ὥστε νὰ γεννηθεῖ τυφλός;»<sup>67</sup>. Καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν ἔδωσε οὔτε λοξή, οὔτε πλάγια, οὔτε γεμάτη ἀίνιγμα τὴν ἀπάντηση, ἀλλὰ ὀρθὴ καὶ πιὸ καθαρὴ ἀπὸ κάθε σαφήνεια· «Οὔτε αὐτὸς ἁμάρτησε (πῶς ἄλλωστε θὰ γινόταν προτοῦ νὰ γεννηθεῖ;), οὔτε οἱ γονεῖς του»<sup>68</sup>, δηλαδή, γιὰ νὰ γεννηθεῖ τυφλός. Ἀπάντησε δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὴν ἐρώτηση. Γιατὶ φυσικὸ ἦταν νὰ εἶχαν ἁμαρτήσῃ αὐτοί, ἢ καλύτερα, ἁμάρτησαν βέβαια, ἀλλὰ δὲν εἶναι αἴτιοι τῆς συμφορᾶς αὐτοῦ. Γιὰ ποιὸν λόγο λοιπὸν γεννή-

67. Ἰω. 9, 2.

68. Ἰω. 9, 3.

ἐγεννήθη; ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, τουτέστι, συνεχωρήθη σκάσαι ἢ φύσις, ἵν' ἀνακηρυχθῇ ὁ τεχνίτης.

ΣΟΓ'— ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

5 Περὶ τῶν ἀδῆλων καὶ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ μὴ εὐθιγῶν, καὶ ὅτι χρή, τῶν μὲν μηδὲν λυσιτελούντων ἀπέχεσθαι, τῶν δὲ λυσιτελούντων ἀντέχεσθαι.

Ἵτι μὲν πολλὰ ἄδηλά ἐστιν ἡμῖν, καὶ λογισμῷ οὐκ εὐθήρατα ἀνθρωπίνῳ, δῆλον. Ἵτι δὲ ἐκεῖνα ἡμᾶς διαφεύγει, καὶ τοῦτο χρησίμως, τὰ μὴ συντελοῦντα ἡμῖν εἰς σωτηρίαν, καὶ τοῦτο δῆλον. Σκοπήσωμεν οὖν, τί ἡμῖν λυσιτελεῖ εἰς μακαριότητα, τί δ' οὐ, καὶ οὕτω βασανίσωμεν τὰ λεγόμενα. Τὸ λέγειν ἢ σφαιῖραν εἶναι τὸν οὐρανὸν ἢ ἡμισφαίριον, καὶ τὸ πολυπραγμονεῖν ἡλίου μὲν τὸν ὠκύτατον δρόμον, σελήνης δὲ μειώσεις τε καὶ αὐξήσεις, καὶ τῶν ἄστρον τὴν θέσιν, καὶ τὸ ζητεῖν περὶ γῆς, ἢ κύλινδρός ἐστιν ἢ λικνοειδῆς ἢ κέντρον τοῦ παντός, καὶ τὸ τὰ ἐκείνου ἢ ταύτης διαστήματα εἰδέναί, τί συμβάλλεται εἰς ἀρίστην πολιτείαν, ἐγὼ μὲν οὐ συνορῶ. Εἰ δέ τις λέγειν ἔχει, λέξει μὲν ἴσως, οὐ πείσει δέ. Τὸ δὲ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν καὶ σωφροσύνην, καὶ εἴ τι τούτων συγγενές, εἰδέναί τε καὶ πράττειν, τοῦτ' εἰς τὴν κορυφαιοτάτην μακαριότητα ἀναπέμπει τοὺς ἐπιστήμονας. Χρὴ οὖν τῶν μὲν μηδὲν λυσιτελούντων ἀπέχεσθαι, τῶν δὲ λυσιτελούντων ἀντέχεσθαι.

25 ΣΟΔ'— ΓΟΤΤΩ

Περὶ τῆς τῶν δύο πατριαρχῶν πολυγαμίας,  
Ἀβραάμ τε καὶ Ἰακώβ.

Ἡ πολυγαμία τοῖν δυοῖν πατριάρχων (ὁ γὰρ Ἰσαάκ

θηκε τυφλός; «Γιὰ νὰ φανερωθοῦν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ σ' αὐτόν»<sup>69</sup>, δηλαδή ἐπετράπη νὰ γεννηθεῖ ἀνάπηρη ἢ φύση, γιὰ νὰ ἀνακηρυχθεῖ ὁ τεχνίτης.

### 273.– ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τὰ ἄγνωστα καὶ ἀσύλληπτα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο λογισμό, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε ὅσα δὲν ὠφελοῦν, καὶ νὰ προσηλωνόμαστε στὰ ὠφέλιμα.

“Ὅτι βέβαια πολλὰ σὲ μᾶς εἶναι ἄγνωστα καὶ ἀδύνατα νὰ τὰ συλλάβει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, εἶναι φανερό. “Ὅτι ἐπίσης μᾶς διαφεύγουν, καὶ αὐτὸ πρὸς ὄφελός μας, ἐκεῖνα ποὺ δὲν συντελοῦν στὴ σωτηρία μας, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπίσης φανερό. “Ἄς ἐξετάσουμε λοιπὸν, τί μᾶς ὠφελεῖ σὲ μακαριότητα, καὶ τί ὄχι, ἐλέγχοντας ἔτσι καλὰ αὐτὰ ποὺ λέγονται. Τὸ νὰ λέμε ἂν ὁ οὐρανὸς εἶναι σφαῖρα ἢ ἡμισφαῖριο, καὶ τὸ νὰ πολυεξετάζουμε τὸν ταχύτατο δρόμο τοῦ ἡλίου, καὶ τὶς αὐξήσεις καὶ τὶς μειώσεις τῆς σελήνης, καὶ τὴ θέση τῶν ἀστρῶν, καὶ τὸ νὰ συζητᾶμε γιὰ τὴ γῆ, ἂν εἶναι κύλινδρος, ἢ ἔχει τὸ σχῆμα κούνιας, ἢ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ σύμπαντος, καὶ τὸ νὰ θέλουμε νὰ γνωρίσουμε τὶς διαστάσεις ἐκείνου ἢ αὐτῆς, ὡς πρὸς τί συμβάλλει στὸν ἄριστο τρόπο τῆς ζωῆς μας, ἐγὼ δὲν τὸ ἀντιλαμβάνομαι. Ἐὰν ὅμως κάποιος μπορεῖ νὰ μοῦ πεῖ, ἴσως θὰ μοῦ πεῖ, ἀλλὰ δὲν θὰ μὲ πείσει. Ἐνάντιον, τὸ νὰ γνωρίζουμε καὶ νὰ ἐφαρμόζουμε τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴ φρόνηση καὶ τὴ σωφροσύνη, καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶναι συγγενὲς μὲ αὐτά, αὐτὸ ἀνεβάζει ἐκείνους ποὺ τὰ γνωρίζουν αὐτὰ καλὰ στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τῆς μακαριότητος. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀπέχουμε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν μᾶς ὠφελοῦν καθόλου, καὶ νὰ προσηλωνόμαστε σ' αὐτὰ ποὺ ὠφελοῦν.

### 274.– ΣΤΟΝ ΓΟΤΤΟ

Γιὰ τὴ πολυγαμία τῶν δύο πατριαρχῶν  
Ἄβραὰμ καὶ Ἰακώβ.

Ἡ πολυγαμία τῶν δύο πατριαρχῶν (γιατὶ ὁ Ἰσαὰκ μὲ μὰ

μία ὠμίλησε γυναικί) οὐκ ἀπὸ ῥαθυμίας ἢ φιλοπαθίας ἐγένετο, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἐπλάκη, ὡς ἂν τις εἴποι, ἀνάγκης, διὸ καὶ συνεγνώσθησαν. Θεά γὰρ τῇ Γραφῇ ἀκολουθῶν ὅπως ἐγένετο. Ὁ μὲν γὰρ Ἀβραάμ, εἰ μὴ πα-  
 5 ρεκλήθη ὑπὸ τῆς γυναικός, τῆς καὶ ζηλοτυπεῖν ὀφειλούσης, πλησιάσαι τῇ παιδίσκη, οὐκ ἂν ἐπλησίασεν· οὐ γὰρ ἠδυπαθῶν (καὶ δείκνυσιν ὁ παρελυληθῶς χρόνος μακρὸς ὢν), ἀλλὰ παίδων ἐπιθυμῶν, τὴν εὐμορφοτάτην καὶ εὐειδεστάτην καὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον τῷ κάλλει ἀναπτερώ-  
 10 σασαν ἀφείς, ἄλλην καὶ δύσμορφον καὶ δυσγενῆ ἠναγκάζετο σπεῖρειν ἄρουραν. Οὕτω γοῦν καθαρὸς ὢν πάθους παντός, ὅτι καὶ μετὰ τὸ κηῆσαι τὴν παῖδα καὶ βασιλίζουσαν ἴσως ἀτιμάσαι τὴν δέσποιναν, ὡς τῆς ἡγεμονίας εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθησόμενον περιστησομένης, ἐξήλασε τῆς  
 15 οἰκίας, ὅτε καὶ ἀπῆλθεν ἐκείνη εἰς τὴν ἔρημον ὁδηγῶ τῇ ἀνάγκῃ χρησαμένη. Εἰ δὲ καὶ τὴν Χεττούραν ἔσχεν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τῆς Ἄγαρ καὶ τῆς Σάρρας τελευτήν.

Ὁ δ' Ἰακώβ, εἰ ἦς ἦρα ἐξ ἀρχῆς ἔτυχεν, ἴσως οὐδ' ἂν ἄλλης ἤψατο γυναικός. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστι στοχασμὸς τὸ λε-  
 20 γόμενον, ἐκ τούτου δῆλον. Ὁ μὲν γὰρ κηδεστής τὴν πρεσβυτέραν, ἄμορφον οὖσαν, ἀντὶ τῆς νεωτέρας, τῆς ἀμήχανον κάλλος ἐχούσης, αὐτῷ παρακατέκλινεν. Ὁ δὲ ὀψέ ποτε γνοὺς τὴν ἀπάτην, ἠγανάκτησε μὲν, οὐκ ἐξέβαλε δέ, ἄτοπον ἠγούμενος τὴν ὅπως δήποτε παρ' αὐτοῦ νυμφευ-  
 25 θεῖσαν ἀποπέμψασθαι. Εἴτ' ἐκεῖνος ἐγκαλούμενος ὡς ἀπατεῶν, αὐτεπάγγελτος ἐπὶ τὸ καὶ τὴν ἄλλην αὐτῷ δοῦναι ὤρμησε, νενομισμένου πάντως τοῦ τοιούτου καὶ συγκεχωρημένου ὑπὸ συνηθείας ἀρχαίας. Τοῦ δὲ καταδεξαμένου, ἢ μὲν πρεσβυτέρα, καίτοι μὴ καταθύμιος αὐτῷ οὖσα, ἔτι-  
 30 κτεν, ἢ δὲ χειρωσαμένη αὐτὸν τῷ φίλτρῳ, οὐδ' ἐλπίδα τοῦ

γυναίκα συνουσιάσθηκε), δὲν ἔγινε ἀπὸ ἀπερισκεψία ἢ ροπή πρὸς τὸ πάθος, ἀλλὰ θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κανεῖς, ὅτι ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῶν πραγμάτων, γι' αὐτὸ καὶ συγχωρήθηκαν. Πρόσεχε λοιπόν, ἀκολουθώντας τὴν ἁγία Γραφή, πῶς ἔγινε. Ὁ Ἄβραάμ δλαδὴ, ἂν δὲν εἶχε παρακληθεῖ ἀπὸ τὴ γυναίκα του<sup>70</sup>, ἢ ὅποια ὤφειλε καὶ νὰ ζηλεύει, νὰ πλησιάσει τὴ δούλη, δὲν θὰ τὴν πλησίαζε, γιατί δὲν ἦταν φιλήδονος (καὶ τὸ δείχνει ὁ χρόνος πού εἶχε περάσει, καὶ ἦταν πολὺ μακρὺς), ἀλλὰ θέλοντας νὰ ἀποκτήσει παιδιὰ, ἄφησε τὴν πάρα πολὺ ὁμορφη καὶ ὠραιότατη, πού μὲ τὴν ὁμορφιά της εἶχε ξεσηκώσει ὅλη τὴν Αἴγυπτο, καὶ ἀναγκάστηκε νὰ σπείρει σὲ ἄλλο ἄσχημο καὶ ἄσημο χωράφι. Ἔτσι λοιπόν, καθαρὸς ἀπὸ κάθε πάθος, σκεπτόμενος μήπως ἡ δούλη μετὰ τὴν ἐγκυμοσύνη, φερόμενη ὡς βασίλισσα, περιφρονήσει τὴν κυρία, ἀφοῦ ἡ ἡγεμονία θὰ καταλήξει σ' αὐτὸν πού θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτήν, τὴν ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι, ὅποτε καὶ ἔφυγε ἐκείνη στὴν ἔρημο, χρησιμοποιώντας ὡς ὁδηγὸ τὴν ἀνάγκη. Ἄν τώρα πῆρε καὶ τὴν Χεττούρα<sup>71</sup>, αὐτὸ τὸ ἔκανε μετὰ τὸν θάνατο τῆς Ἄγαρ καὶ τῆς Σάρρας.

Ὁ Ἰακώβ πάλι, ἔὰν ἔπαιρνε ἐκείνην πού εἶχε ἀγαπήσει ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἴσως νὰ μὴ ἐρχόταν σὲ ἐπαφή μὲ ἄλλη γυναίκα. Καὶ ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι φαντασία, φαίνεται ἀπὸ τὸ ἔξης Ὁ πεθερὸς του δηλαδὴ, ἐπειδὴ ἡ μεγαλύτερη θυγατέρα του ἦταν ἄσχημη, τὴν ἔβαλε νὰ κοιμηθεῖ μαζί του, ἀντὶ τῆς νεώτερης πού ἦταν πολὺ ὁμορφη. Ἐκεῖνος τότε, πού κάπως ἀργὰ κατάλαβε τὴν ἀπάτη, ἀγανάκτησε βέβαια, ἀλλὰ δὲν τὴν ἔδιωξε, θεωρώντας ὅτι εἶναι ἄτιμο νὰ διώξει αὐτήν πού μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο τὴν εἶχε νυμφευθεῖ. Ἐπειτα ἐκεῖνος, κατηγορούμενος ὡς ἀπατεώνας, ἐνεργώντας μὲ δική του πρωτοβουλία, τοῦ ἔδωσε καὶ τὴν ἄλλη, κάτι πού ὅπωςδήποτε ἦταν νόμιμο καὶ ἐπιτρεπόμενο ἀπὸ τὴν ἀρχαία συνήθεια. Ὅταν ὅμως αὐτὸς τὴ δέχθηκε, ἡ μεγαλύτερη, ἂν καὶ δὲν τοῦ ἦταν ἐπιθυμητή, γεννοῦσε, ἐνῶ ἡ ἄλλη, ἂν καὶ τὸν εἶχε σκλαβώσει μὲ τὴν ἀγάπη της, δὲν εἶχε ἐλπίδα νὰ

71. Γεν. 25, 1.

πράγματος εἶχεν, ἥτις καὶ τῇ λύπῃ κατὰ κράτος ἀλούσα,  
 ἠπεῖλει ἀναιροῦσεν ἑαυτὴν εἰ μὴ τέκοι. «Δός μοι», γάρ φη-  
 σι, «τέκνα. Εἰ δὲ μὴ, τελευτήσω ἐγώ», τουτέστιν, ἑμαυτὴν  
 χειρώσομαι. Ὡς δ' ἀπέγνω, παρακέκληκεν αὐτὸν τῇ θερα-  
 5 παινίδι ἑαυτῆς πλησιάσαι, ἵνα τὰ ἐξ ἐκείνης τικτόμενα τε-  
 κνοποιήσῃται, καὶ δόξῃ παραμυθίαν τινὰ ἔχειν τῆς τοιαύ-  
 τῆς συμφορᾶς. Ἐδόκει γὰρ τότε μέγιστον κακὸν εἶναι ἢ  
 ἀτεκνία. Ὁ δὲ οὐ πάθει δουλωθεὶς (οὐ γὰρ ἄν, τὴν ἄλε-  
 κτον κάλλος ἔχουσαν ἀφείς, θεραπαινίδι ἑαυτὸν ἐξεδί-  
 10 δου), ἀλλ' ἐκείνην ἀθυμίας ἀπαλλάξαι βουλόμενος, πείθε-  
 ται. Ὡς δ' ἔτεκεν ἢ θεράπεινα, πάλιν ἢ πρεσβυτέρα ζηλο-  
 τυπήσασα, καίτοι παῖδας ἔχουσα πολλούς, ἠνάγκαζεν αὐ-  
 τὸν καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς εἰσελθεῖν παιδίσκη. Ὁ δὲ στάσε-  
 ως καὶ φιλονεικίας ἀπάσης ἀφορμὴν ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς οἰ-  
 15 κίας βουλόμενος, πείθεται. Καὶ ἢ σειρὰ αὐτῶν τῶν συμβε-  
 θεκότων ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν Ῥαχήλ ἐπλάκη φίλτρον. Εἰ γὰρ  
 ταύτην παρὰ τὴν ἀρχὴν εἰλήφει, ἴσως ἄν αὐτῇ ἠροκέσθη.  
 Ἐπειδὴ δὲ ἀπάτην ὑπέμεινεν, οὐχ ἠδυπαθῶς, ἀλλὰ παρ'  
 αὐτῶν τῶν ζηλοτυπήσαι ὀφειλουσῶν γυναικῶν, ποτὲ μὲν  
 20 παρακαλούμενος, ποτὲ δὲ ἀναγκαζόμενος, εἰς τοῦτ' ἐλθεῖν  
 ἐξεδιάσθη. Ὁ μὲν οὖν Ἰσαάκ, ὡς ἔφθην εἰπῶν, εἰς τοιαύ-  
 τὴν μὴ ἐμπεσῶν ἀνάγκην, μία ὠμίλησε γυναικί, καὶ ἀρκε-  
 σθεὶς ταύτῃ, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἰακώβ  
 ἀπελογήσατο. Ὁ δὲ ἀπόστολος καὶ εἰς θεωρίαν ἔλκει τὰ  
 25 γεγενημένα, εἰς τὰς δύο διαθήκας, τὴν Ἄγαρ ἄγων καὶ  
 τὴν Σάρραν.

Μηδεὶς τοιγαροῦν τῶν ἀκρασία καὶ λαγνεῖα δεδουλω-  
 μένων, καὶ τὰς μὲν ἑαυτῶν γυναῖκας ἀφιέντων, εἰς δὲ χα-  
 μαιτυπεῖα καλινδουμένων, καὶ στάσεις καὶ φιλονεικίας ἐν  
 30 ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις ἐμβαλλόντων, τὰ τῶν ἀοιδίμων ἐκεί-  
 νων καὶ πάσῃ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ κεκοσμημένων, δι' ἀνάγκην  
 πραγμάτων παρακολουθήσαντα ἐλαττώματα προσφέρων,

γεννήσει. Γι' αὐτὸ καὶ κυριευμένη ἀπὸ ὑπερβολικὴ λύπη, ἀπειλοῦσε ὅτι θὰ αὐτοκτονήσει, ἐὰν δὲν γεννήσει. Γιατὶ λέγει· «Δῶσε μου παιδιά, γιατί ἄλλιῶς θὰ πεθάνω καὶ ἐγώ»<sup>72</sup>, δηλαδή θὰ αὐτοκτονήσω. Καὶ ὅταν ἔφτασε σὲ ἀπόγνωση, παρακάλεσε ὁ ἴδιος τὴ δούλη τῆς νὰ τὸν πλησιάσει, γιὰ νὰ τεκνοποιήσει αὐτὰ ποὺ θὰ γεννιόνταν ἀπὸ ἐκείνην, καὶ νὰ ἔχει κάποια παρηγοριὰ στὴ μεγάλη τῆς συμφορὰ. Γιατὶ τότε ἡ ἀτεκνία θεωροῦνταν ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλο κακό. Καὶ ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ κυριευθεῖ ἀπὸ πάθος (γιατὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατόν, ἀφήνοντας αὐτὴν ποὺ εἶχε ἀπερίγραπτη ὁμορφιά, νὰ παραδώσει τὸν ἑαυτό του στὴ δούλη), ἀλλὰ θέλοντας νὰ ἀπαλλάξει ἐκείνην ἀπὸ τὴ στενοχώρια, πείστηκε. Ὅταν ὅμως γέννησε ἡ δούλη, πάλι ζήλεψε ἡ μεγαλύτερη, ἂν καὶ εἶχε πολλὰ παιδιά, καὶ τὸν πίεζε νὰ κοιμηθεῖ καὶ μὲ τὴ δική τῆς δούλη. Ἐκεῖνος τότε, θέλοντας νὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ σπίτι του κάθε ἀφορμὴ στάσεως καὶ φιλονεικίας, πείστηκε. Καὶ ἡ ἄλυσίδα αὐτῶν ποὺ συνέδησαν σ' αὐτὸν πλέχθηκε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν Ραχήλ. Γιατί, ἂν ἔπαιρνε αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἴσως νὰ περιοριζόταν μόνο σ' αὐτήν. Ἐπειδὴ ὅμως ἔπεσε θῦμα ἀπάτης, ὄχι ἀπὸ ἡδυπάθεια, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς γυναῖκες ποὺ ζήλευε ἡ μὴ τὴν ἄλλη, ἄλλοτε παρακαλούμενος, καὶ ἄλλοτε ἀναγκαζόμενος, ὑποχρεώθηκε νὰ φτάσει σ' αὐτό. Ὁ Ἰσαὰκ λοιπὸν, ὅπως εἶπα ἤδη, χωρὶς νὰ βρεθεῖ σὲ τέτοια ἀνάγκη, ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ μία γυναῖκα, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀρκεσθεῖ σ' αὐτήν, ἀπολογήθηκε καὶ γιὰ τὸν Ἀβραὰμ καὶ γιὰ τὸν Ἰακώβ. Ὁ Ἀπόστολος πάλι, προβάλλοντας τὴν Ἄγαρ καὶ τὴ Σάρρα, παρουσιάζει τὰ γεγονότα ὡς σύμβολα τῶν δύο Διαθηκῶν.

Κανένας λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι δοῦλοι τῆς ἀκρασίας καὶ λαγνείας, καί, ἀφήνοντας τὶς γυναῖκες τους, κυλιοῦνται στὰ πορνεία καὶ προκαλοῦν ἀναστατώσεις καὶ φιλονεικίες στὰ σπῖτια τους, νὰ μὴ ἐπικαλεῖται, ὡς δικαιολογία γιὰ τὴν κακία του, αὐτὰ ποὺ ἔκαναν οἱ ἀείμνηστοι ἐκεῖνοι καὶ στολισμένοι μὲ κάθε ἀρετὴ, προβάλλοντας τὰ ἐλαττώματα ποὺ ἀπὸ ἀνάγκη ἔγιναν.

72. Γεν. 30, 1.

ἀπολογίαν νομιζέτω ἔχειν τῆς αὐτοῦ κακίας, μηδὲ τοὺς  
 πρὸ τοῦ νόμου πολιτευσαμένους, τοῖς μετὰ τὸν νόμον καὶ  
 τὴν χάριν πολιτευομένοις παραβάλλειν ἐπιχειρεῖτω. Εἰ  
 γὰρ ἄγραφον οὕσαν τὴν ἀρετὴν ἀσμένως ἀσπασάμενοι  
 5 καὶ διὰ γραμμάτων μεμαθήκεσαν, πάντως ἂν πλέον διέ-  
 λαμψαν. Τίς γὰρ υἱὸν μονογενῆ καὶ ὀψίγονον, ἐν αὐτῷ τῆς  
 ἡλικίας τῷ ἄνθει σφάξαι καταδέξοιτο, ὥσπερ ὁ Ἀβραάμ;  
 Τίς τοιοῦτον στήσειε κατὰ τῆς φύσεως τρόπαιον; Τίς οὕτω  
 φιλόξενος, ὃς πολλοῖς κεκνυλωμένος οἰκέταις, αὐτὸς τὰ  
 10 τῶν οἰκετῶν μετὰ τῆς ὁμοζύγου διαπράξασθαι θελήσειε;  
 Τίς οὕτω πιστός, ὃς ἐν ἐπαγγελίαις τὴν Παλαιστίνην πᾶ-  
 σαν συλλαβὼν, εἰ τάφον ἀγοράσειεν, ὥσπερ ἐκεῖνος οὐκ  
 ἂν διακριθείη; Τίς οὕτω χρημάτων κρείττων, ὡς βαρβα-  
 ρικῶν σκύλων καὶ Περσικῶν λαφύρων καταφρονῆσαι;  
 15 Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως προήχθην ὑβρίσαι τὸν ἄν-  
 δρα, ἀνδράσιν αὐτὸν παραβάλλων· ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι  
 δυσχερὲς εἰπεῖν. Ἐκεῖνο δὲ μόνον φράσας, καταπαύσω· ὅτι,  
 εἰ μὲν καὶ τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν ἔχοντες, καὶ τὰ ἐλαττώ-  
 ματα, εἴτ' ἐγκαλούμενοι ἐπὶ τοῖς ἐλαττώμασιν, ἐκείνους προ-  
 20 ἔφερον, μάλιστα μὲν οὐδ' οὕτως δικαίαν εἶχον ἀπολογίαν.  
 Οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ πρὸ τοῦ νόμου, καὶ μετὰ τὸν νόμον, καὶ  
 χάριν πολιτεύεσθαι. Πλὴν ἀλλὰ τάχα ἂν εἶχον σκιὰν ἀπο-  
 λογίας. Εἰ δὲ κατορθωμάτων μὲν ηῤεύνοντες, ἐλαττώμασι  
 δὲ ἐνεχόμενοι, τὰ πλεονεκτήματα ἐκείνων ἀφέμενοι, τὰ  
 25 ἐλαττώματα προφέροιεν, πάσης εἰσὶ καταγνώσεως ἄξιοι.

### ΣΟΕ'— ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

Περὶ λόγου καὶ βίου.

Βίος ἄνευ λόγου μᾶλλον ὠφελεῖν πέφυκεν, ἢ λόγος  
 ἄνευ βίου. Ὁ μὲν γὰρ καὶ σιγῶν ὠφελεῖ, ὁ δὲ καὶ βοῶν  
 30 ἐνοχλεῖ. Εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδράμοιεν, φιλοσοφίας  
 ἀπάσης ἀποτελοῦσιν ἄγαλμα.



Ούτε νὰ παραβάλλει ἐκείνους πού ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο, μὲ ἐκείνους πού ἔζησαν μετὰ τὸν νόμο καὶ τῆ χάρη. Γιατί, ἂν ἀσπᾶσθησαν μὲ εὐχαρίστηση τὴν ἀρετὴ τότε πού ἦταν ἀγραφή, ἐὰν τὴν εἶχαν διδαχθεῖ καὶ γραμμένη, ὅπωςδήποτε θὰ διέπρεπαν περισσότερο. Ποιὸς δηλαδή θὰ δεχόταν νὰ σφάξει τὸν μονογενῆ καὶ ὄψιμα γεννημένο υἱό του, ἀκριβῶς στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ὅπως ὁ Ἀβραάμ; Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ στήσει ἕνα τέτοιο τρόποιο ἐναντίον τῆς φύσεως; Ποιὸς εἶναι τόσο φιλόξενος, ὥστε, ἐνῶ ἦταν περικυκλωμένος μὲ τόσους ὑπηρέτες, νὰ κάνει αὐτὸς μαζί μὲ τὴ γυναίκα του ἐκεῖνα πού ἔκαναν οἱ ὑπηρέτες; Ποιὸς, ὄντας τόσο πιστός, ὁ ὁποῖος μὲ ὑποσχέσεις κατέλαβε ὅλη τὴν Παλαιστίνη, θὰ ἀγόραζε τὰφο, ὅπως ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ διακριθεῖ; Ποιὸς ἦταν τόσο ἀνώτερος χρημάτων, ὥστε νὰ περιφρονήσῃ βαρβαρικά ὑπολείμματα τοῦ πολέμου καὶ περσικὰ λάφυρα;

Ἄλλ' ὅμως δὲν ξέρω πῶς ἔφτασα νὰ μειώσω τὸν ἄνδρα, παραβάλλοντάς τον μὲ ἄνδρες. Ὅμως δὲν θέλω νὰ πῶ τίποτε τὸ δυσάρεστο. Ἀφοῦ λοιπὸν πῶ μόνον αὐτό, θὰ σταματήσω ὅτι δηλαδή, ἐὰν ἔχοντας τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ ἔλαττώματά τους, καὶ κατηγορούμενοι γιὰ τὰ ἔλαττώματα, προέβαλλαν ἐκείνους, δὲν θὰ εἶχαν οὔτε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν δίκαιη ἀπολογία. Γιατί δὲν εἶναι ἴδιο τὸ νὰ ζοῦμε πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο, μὲ τὸ νὰ ζοῦμε μετὰ τὸν νόμο καὶ τῆ χάρη. Ἐὰν πάλι στερούμενοι τὶς ἀρετές, καὶ κυριευμένοι ἀπὸ ἔλαττώματα, ἀφήνοντας τὰ προτερήματα ἐκείνων, προβάλλουν τὰ ἔλαττώματα, εἶναι ἄξιοι κάθε κατακρίσεως.

## 275.- ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΙΕΡΑΚΑ

Γιὰ τὸν λόγο καὶ τὸν βίον.

Βίος χωρὶς λόγο ὠφελεῖ, ὡς ἀπὸ τὴ φύση του, περισσότερο, παρὰ ὁ λόγος χωρὶς βίον. Γιατί ὁ πρῶτος, καὶ ὅταν σιωπᾷ, ὠφελεῖ, ἐνῶ ὁ ἄλλος, καὶ ὅταν φωνάζει, ἐνοχλεῖ. Ἐὰν ὅμως ὁ λόγος καὶ ὁ βίος συμπέσουν, ἀποτελοῦν κόσμημα ὅλης τῆς ἐνάρετης ζωῆς.

## ΣΟΣ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

“Οτι οὐδείς ἀδικῶν τὴν δίκην ἔλαθεν.

“Οτι μὲν Μαρτινιανός τε καὶ Ζώσιμος καὶ Μάρων, οἱ ἄξιοι Εὐσεβίου, ὡς ἔφης, φοιτηταί, διαβάλλουσιν αὐτόν τε  
 5 πᾶσιν, αὐτῷ τε πάντας, δῆλόν ἐστιν. “Οτι δὲ οὐκ εἰς τέλος ἡ δίκη ἀνάσχοιτο οὐτ' ἐκείνων, οὔτε τούτου, ἀλλὰ δίκην αὐτοὺς εἰσπράξεται ἄξιαν ὧν ἔδρασαν τε καὶ δρῶσι, καὶ τοῦτο δῆλον. Οὐδείς γὰρ ἀδικῶν τὴν δίκην ἔλαθεν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐνταῦθα, οἱ δὲ ἐκεῖσε ἔδοσαν δίκην.

10

## ΣΟΖ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

“Οτι, οἱ τὸν τῆς δικαιοσύνης ζυγὸν παρασαλεύοντες, δικαίως τιμωρίας ἀπολαύσουσι.

Εἰ τὴν πενίαν κρινομένην ἐλεεῖσθαι οὐ θέμις (οὐ γὰρ δίκαιον ἀδικεῖσθαι τὸ δίκαιον), οἱ τῷ πλούτῳ τὴν ψῆφον  
 15 ἀδίκως νέμοντες καὶ λήμμασι τὸν τῆς δικαιοσύνης ζυγὸν παρασαλεύοντες, ποίας οὐκ ἂν δικαίως ἀπολαύσοιεν τιμωρίας; Εἰ γὰρ ἡ ὑπὸ ἀνάγκης πολλάκις πολυπραγμονοῦσα συγγνώμης οὐκ ἠξιώθη (ἐχρῆν γὰρ παρακαλεῖν, ἀλλὰ μὴ ἐγκαλεῖν), τῷ ὑπὸ πολλῆς τρυφῆς εἰς τὸ δίκαιον ἐξυβρίζον-  
 20 τι τὴν ψῆφον νέμων, ποίας ἀπολαύσεται συγγνώμης;

## ΣΟΗ'— ΝΕΙΛΩ

Περὶ τῆς ἀτόπου ἐπιθυμίας.

Οὐ ταυτόν, ὃ βέλτιστε, τὸ ἐξαίφνης ἰδεῖν καὶ τρωθῆ-  
 ναι, καὶ τὸ μετὰ σπουδῆς τὰ ἀλλότρια θηρώμενον κάλλη  
 25 τὸ αὐτὸ παθεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἐξαίφνης ἰδὼν καὶ τρωθεῖς, δύναται λογισμῶ σῶφρονι καὶ τὸ θέλος ἐξελκύσαι, καὶ τὸ τραῦμα θεραπεῦσαι. Φάρμακον δ' ἄριστον τῷ τοιούτῳ πάθει νηστεία καὶ τὸ μηκέτι τὴν τρώσασαν θεάσασθαι, ἀλλ' εἰ καὶ ἀνάγκη γένοιτο, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἠνίας ἐμβαλεῖν  
 30 καὶ εἰς γῆν αὐτοὺς τρέψαι, ἐξ ἧς τὸ ἄνθος ἐκεῖνο ἦνθησε,

## 276.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

“Οτι κανέννας ἄδικος δὲν ξέφυγε τὴν τιμωρία.

“Οτι ὁ Μαρτινιανὸς καὶ ὁ Ζώσιμος καὶ ὁ Μάρων, οἱ ἄξιοι, ὅπως εἶπες, μαθητὲς τοῦ Εὐσεβίου, κατηγοροῦν αὐτὸν σὲ ὅλους καὶ σὲ ὅλους αὐτὸν, εἶναι φανερό. “Οτι ὅμως ἡ θεία δίκη δὲν θὰ ἀνεχθεῖ οὔτε ἐκείνους, οὔτε αὐτὸν, ἀλλὰ θὰ τοὺς καταδικάσει ἀνάλογα μὲ αὐτὰ πού ἔκαναν καὶ κόνουν, καὶ αὐτὸ εἶναι φανερό. Γιατὶ κανέννας ἄδικος δὲν ξέφυγε τὴν τιμωρία, ἀλλὰ τιμωρίθηκαν ἄλλοι ἐδῶ καὶ ἄλλοι στὴν ἄλλη ζωὴ.

## 277.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι, ἐκεῖνοι πού διασαλεύουν τὸν ζυγὸ τῆς δικαιοσύνης, θὰ ἀπολαύσουν δίκαια τιμωρία.

Ἐὰν τὴ φτώχεια, ὅταν δικάζεται, δὲν πρέπει νὰ τὴν ἐλεοῦμε (γιατὶ δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ἀδικεῖται τὸ δίκαιο), αὐτοὶ πού ἀπονέμουν ἄδικα τὴν ψῆφο τοὺς στὸν πλοῦτο καὶ μὲ δωροδοκίες διασαλεύουν τὸν ζυγὸ τῆς δικαιοσύνης, ποιά τιμωρία δὲν θὰ ἀπολαύσουν δίκαια; Γιατὶ, ἐὰν αὐτὴ πού ἀπὸ ἀνάγκη πολλές φορὲς ἀσχολεῖται μὲ ξένες ὑποθέσεις δὲν ἔτυχε συγγνώμης, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ παρακαλεῖ, καὶ ὄχι νὰ κατηγορεῖ, ἐκεῖνος πού δίνει τὴν ψῆφο του σ' ἐκεῖνον πού ἀπὸ πολλὴ καλοπέραση ἀτιμάζει τὸ δίκαιο, ποιά συγγνώμη θὰ ἔχει;

## 278.- ΣΤΟΝ ΝΕΙΛΟ

Γιὰ τὴν παράλογη ἐπιθυμία.

Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, φίλε μου, τὸ νὰ δεῖ κανεὶς ξαφνικὰ καὶ νὰ πληγωθεῖ, καὶ τὸ νὰ πάθει τὸ ἴδιο κυνηγώντας μὲ ἐπιμονὴ τὰ ξένα κάλλη. Γιατὶ αὐτὸς πού εἶδε ξαφνικὰ καὶ πληγώθηκε, μπορεῖ μὲ σῶφρονα συλλογισμό καὶ τὸ βέλος νὰ τὸ τραθήξει καὶ νὰ τὸ θγάλει, καὶ τὸ τραῦμα νὰ θεραπεύσει. Φάρμακο βέβαια ἄριστο γιὰ τὸ πάθος αὐτὸ εἶναι ἡ νηστεία, καὶ τὸ νὰ μὴ ξαναδεῖ ἐκείνην πού τὸν πλήγωσε, ἀλλὰ καὶ ἂν παραστεῖ ἀνάγκη, νὰ βάλει παρωπίδες στὰ μάτια καὶ νὰ τὰ στρέψει στὴ γῆ, ἀπὸ τὴν

καὶ εἰς ἣν μετὰ βραχὺ μαρανθὲν ἀναλυθήσεται. Ὁ δὲ  
 συνεχῶς καὶ μετὰ σπουδῆς ὄρων, κἂν μὴ τῷ σώματι δρά-  
 σειεν, ἀλλὰ γε τῇ ψυχῇ τὴν ἁμαρτίαν ἀποτελέσειε. Διὰ γὰρ  
 τῆς θεᾶς θεραπεύων τὸ πάθος, διὰ τῆς συγκαταθέσεως τὸ  
 5 ἄγος πληροῖ. Εἰ μὴ γὰρ ἐμάλαξεν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τὴν  
 ἰσχὺν ἢ ἐπιθυμία, οὐκ ἂν ἔσπευσεν ἰδεῖν ἢ φυγεῖν προ-  
 τροπάδην ἐχρῆν. Διὸ καὶ ὁ θεῖος χρησμός, οὐ τοὺς ἀπλῶς  
 ἰδόντας καὶ τρωθέντας (συμβαίνει γὰρ πολλάκις ἀβουλή-  
 τως γενέσθαι), ἀλλὰ τοὺς ὄρωντας καὶ ἔργον τοῦτο τιθεμέ-  
 10 νους μοιχοὺς εἶναι ἀπεφήνατο, φήσας· «Πᾶς ὁ βλέπων  
 γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσε αὐτὴν ἐν τῇ  
 καρδίᾳ αὐτοῦ».

### ΣΟΘ΄- ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ

Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.

15 Ἡ δίκη, ᾧ σοφέ, ἢ πάντων ἐκεῖσε δίκας εἰσπραξομένη,  
 κἂνταῦθα πολλάκις κλέπτει τὰς τῶν κλέπτειν αὐτὴν πει-  
 ρωμένων φρένας, καὶ τοὺς μηχανωμένους αὐτὴν ἐκκλίνειν,  
 δι’ ὧν πράττουσιν, εἰς τὰς οἰκείας ἄρκυς ἐμπίπτειν κατα-  
 ναγκάζει, τοσοῦτον ἐστὶ καὶ σοφὴ καὶ δυνατὴ καὶ ἀπαρα-  
 20 λόγιστος. Τὸ γὰρ εἰρημένον τῷ Πλάτωνι, ὡς ἐκ προσώπου  
 Σωκράτους, “Ἐκεῖσε ἐλθόντες, τὸ σαφὲς εἰσόμεθα”, οὐ  
 περὶ τῆς κρίσεως εἴρηται, ὡς ἀμφιβαλλομένης αὐτῷ, ἅπα-  
 γε (πέπηγε γὰρ παρ’ αὐτῷ μάλιστα τοῦτο τὸ δόγμα), ἀλλὰ  
 περὶ τοῦ ὀρθῶς πεφιλοσοφηκέναι τὸν Σωκράτην. Μνημο-  
 25 νεύσας γὰρ τινῶν ἄκρως πεφιλοσοφηκότων, ἵνα μὴ δόξη,  
 ἑαυτῷ μαρτυρῶν, φορτικὸς εἶναι, ἔφη, “ὦν δὴ καὶ γὰρ,  
 κατὰ γε τὸ δυνατόν, οὐδὲν ἀπέλιπον ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ παντὶ

ὅποια προκλήθηκε τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο, καὶ στὴν ὅποια μετὰ ἀπὸ λίγο, ἀφοῦ μαραθεῖ, θὰ διαλυθεῖ. Ἐκεῖνος ὅμως πού βλέπει συνεχῶς καὶ μὲ ἐπιμονή, ἀκόμα καὶ ἂν δὲν τὴν κάνει σωματικὰ τὴν ἁμαρτία, ὅμως μὲ τὴν ψυχὴ θὰ τὴν διαπράξει. Γιατί, ἱκανοποιώντας τὸ πάθος μὲ τὴν θεά, μὲ τὴν συγκατάθεσή του ὁλοκληρώνει τὸ μίasma. Ἐὰν δηλαδή ἡ ἐπιθυμία δὲν μάλαξε τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του, δὲν θὰ ἔσπευδε νὰ δεῖ αὐτὴν πού ἔπρεπε νὰ τὴν ἀποφύγει τρέχοντας μὲ τὰ τέσσερα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος λόγος, ὄχι αὐτοὺς πού ἀπλῶς εἶδαν καὶ πληγώθηκαν (γιατὶ αὐτὸ συμβαίνει πολλές φορές χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε), ἀλλὰ ἐκείνους πού βλέπουν καὶ προχωροῦν στὴν πράξη, δήλωσε ὅτι εἶναι μοιχοί, λέγοντας· «Κάθε ἄνθρωπος πού βλέπει μιὰ γυναῖκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ, ἤδη μέσα στὴν καρδιά του διέπραξε τὴ μοιχεία μὲ αὐτήν»<sup>73</sup>.

## 279.- ΣΤΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗ ΣΕΡΗΝΟ

Γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση.

Ἡ δίκη, σοφὴ, ἡ ὅποια ἐκεῖ θὰ τοὺς δικάσει ὄλους, πολλές φορές καὶ ἐδῶ κυριεύει ἀναιθαίσθητα τὰ μυαλὰ ἐκείνων πού ἐπειχειροῦν νὰ τὴν ξεφύγουν, καὶ ἐκείνους πού μηχανεύονται τρόπους νὰ τὴν παραδιάσουν μὲ αὐτὰ πού κάνουν, καὶ τοὺς ἀναγκάζει νὰ πέσουν στὶς παγίδες τῆς, τόσο πολὺ σοφὴ καὶ δυνατὴ καὶ ἀνεξαπίατη εἶναι. Γιατί, αὐτὸ πού εἶπε ὁ Πλάτων, ἐκπροσωπώντας τὸν Σωκράτη, “Ὅταν πᾶμε ἐκεῖ, θὰ γνωρίσουμε τὴν ἀλήθεια”, δὲν εἰπώθηκε γιὰ τὴν κρίση, ὡς ἂν αὐτὸς νὰ τὴν ἀμφισβητοῦσε· μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη (γιατὶ ἦταν πάρα πολὺ γερὰ ριζωμένη σ' αὐτὸν αὐτὴ ἡ διδασκαλία), ἀλλὰ γιὰ τὸ ὅτι ὁ Σωκράτης εἶχε σωστὰ φιλοσοφήσει. Ἀφοῦ δηλαδή μνημόνευσε μερικοὺς πού εἶχαν φιλοσοφήσει ἄριστα, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι δίνει μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γίνεαι δυσάρεστος, εἶπε· “Ἀπὸ τὰ ὅποια λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅσο μοῦ ἦταν δυνατόν, δὲν παρέλειψα τίποτε στὴ ζωὴ μου, ἀλλὰ μὲ κάθε τρόπο προθυμο-

73. Ματθ. 5, 28.

τρόπῳ προὔθυμήθην γενέσθαι. Εἰ δ' ὀρθῶς προὔθυμήθην καὶ τί ἠνύσαμεν, ἐκεῖσε ἐλθόντες τὸ σαφές εἰσόμεθα», εἰκότα πού τῳ Παύλῳ φήσαντι. «Οὐδὲν ἑμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμα. Ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστι».

### ΣΠ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΙΚΩ

#### Περὶ πειρασμῶν.

Ἐψηλότερός τις γίνεται τῶν πειρασμῶν, οὐχὶ παράγων αὐτούς, φέρειν δὲ τὰ συμβαίοντα ἑαυτὸν παιδεύων.  
 10 Οἱ γὰρ πειρασμοὶ ἄλντοι ὄντες, ὡς φῆς, λύονται διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας τῶν φέρειν τὰ συμπίπτοντα ἐπισταμένων. Θεραπεία γὰρ ἀρίστη τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἢ ἐν ἡμῖν φιλοσοφία, καὶ λύσις τῶν ἀναγκαίων, ἀλύτων, ὡς φῆς, ὄντων, ἢ ἐν μὲν τοῖς δυσκόλοις ἀνδρεία, ἐν δὲ τοῖς δε-  
 15 ξιοῖς μετριότης. Εἰ δὲ καὶ ἡ θεία ῥοπή χειρὰ ὀρέξειε, ῥᾶον τὰ συμπίπτοντα οἴσομεν. Ὅπερ εὖ μάλα ἐπιστάμενος ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ χρησμῶν ἀριστος ἑρμηνεύς, ἔφη· «Ποιήσει σὺν τῳ πειρασμῳ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν».

20

### ΣΠΑ'— Τῳ ΑΥΤῳ

#### Εἰς τό, «Πάτερ ἡμῶν ...».

Ἡ εὐχή, ἣν ὁ Κύριος ἐδίδαξε τοὺς οἰκείους φοιτητάς, οὐδὲν γήινον ἔχει, ἀλλὰ πάντα οὐράνια καὶ εἰς ψυχῆς ὠφέλειαν βλέποντα. Οὔτε γὰρ ἀρχὴν, οὐ δὲ πλοῦτον, οὐ κάλλος, οὐ δόμην, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν ῥαδίως μαραινομένων αἰτεῖσθαι παιδεύει. Ὡν γὰρ καὶ παρόντων ἀπέχεσθαι κελευόμεθα, τούτων ἀπόντων αἰτεῖν τὴν ἀπόλαυσιν περιττόν. Καὶ αὐτὸ τὸ δοκοῦν μικρὸν εἶναι καὶ αἰσθητόν, μάλι-

74. Α' Κορ. 4, 4.

75. Α' Κορ. 10, 13.

ποιήθηκα νὰ τὰ κάνω. Ἐὰν ὁμως ὑπῆρξε σωστή ἢ προθυμία μου, καὶ τί κατορθώσαμε, θὰ τὸ μάθουμε ὅταν θὰ πᾶμε ἐκεῖ”. Μοιάζει κάπως μὲ τὸν Παῦλο, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Τίποτε δὲν συναισθάνομαι ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ μὲ αὐτὸ δὲν εἶμαι δικαιωμένος. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ μὲ κρίνει εἶναι ὁ Κύριος»<sup>74</sup>.

## 280.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τοὺς πειρασμούς.

Ἐπερνικᾷ κάποιος τοὺς πειρασμούς, ὄχι προσπερνώντας τους, ἀλλὰ ἐκπαιδεύοντας τὸν ἑαυτό του νὰ ὑποφέρει αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν. Γιατὶ οἱ πειρασμοὶ εἶναι ἄλυτοι, ὅπως λές, ἀλλὰ λύνονται μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ ἀνδρεία ἐκείνων ποὺ ξέρουν νὰ ὑποφέρουν αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν. Γιατὶ θεραπεία ἄριστη αὐτῶν ποὺ δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς, εἶναι ἡ καρτερικότητα ποὺ ὑπάρχει μέσα μας, καὶ λύση τῶν ἀναγκαίων, ποὺ, ὅπως λές, εἶναι ἄλυτα, στὰ δύσκολα εἶναι ἡ γενναιότητα, ἐνῶ στὰ εὐκόλα ἡ μετριότητα. Ἐὰν μάλιστα καὶ ἡ θεία δύναμη ἀπλώσει τὸ χέρι της, θὰ ὑπομείνουμε εὐκολώτερα αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν. Αὐτὰ γνωρίζοντάς τα πολὺ καλὰ ὁ ἄριστος ἐρμηνευτὴς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, εἶπε· «Μαζὶ μὲ τὴ δοκιμασία, θὰ δώσει καὶ τὴ διέξοδο, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ τὴν ὑπομείνετε»<sup>75</sup>.

## 281.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στό, «Πάτερ ἡμῶν»<sup>76</sup>.

Ἡ προσευχή, τὴν ὁποία δίδαξε ὁ Κύριος στοὺς μαθητές του, δὲν ἔχει τίποτε τὸ γήϊνο, ἀλλὰ ὅλα σ' αὐτὴν εἶναι οὐράνια καὶ ἀποβλέπουν στὴν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς. Γιατὶ οὔτε ἐξουσία, οὔτε πλοῦτο, οὔτε ὁμορφιά, οὔτε δύναμη, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εὐκόλα μαραίνονται, διδάσκει νὰ ζητᾶμε. Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ καὶ ὅταν ὑπάρχουν ἔχουμε ἐντολὴ νὰ τὰ ἀποφεύγουμε, ὅταν αὐτὰ ἀπουσιάζουν εἶναι περιττὸ νὰ ζητᾶμε τὴν ἀπόλαυσή τους. Καὶ αὐτὸ ποὺ φαίνεται πὼς εἶναι μικρὸ καὶ αἰσθητὸ, ἀκόμα καὶ

76. Μαθ. 6, 9.

στα μὲν περὶ τοῦ θεοῦ λόγου ἔδοξε σοφοῖς ἀνδράσιν εἰρη-  
σθαι, τοῦ τὴν ἀσώματον ψυχὴν τρέφοντος καὶ εἰς τὴν οὐ-  
σίαν αὐτῆς τρόπον τινὰ κινωμένου καὶ χωροῦντος. Διὸ  
καὶ ἐπιούσιος ἄρτος εἴρηται, τοῦ τῆς οὐσίας ὀνόματος τῆ  
5 ψυχῆ μαλλον, ἢ τῷ σώματι ἀρμόττοντος. Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ  
καθημερινοῦ ἄρτου εἴρηται, τοῦ τῆ συστάσει τοῦ σώματος  
ἀρμοδίου, καὶ αὐτὸς τῷ τρόπῳ γίνεται πνευματικός. Τὸ  
γὰρ μηδὲν πλέον ἄρτου ἐπιζητεῖν, πνευματικῆς ἂν εἴη,  
λαμπράς τε καὶ φιλοσόφου διανοίας. Ταῦτα τοίνυν αἰτῶ-  
10 μεν, ἃ ἐδιδάχθημεν, καὶ μὴ τὰ ῥαδίως σβεννύμενα. Ἀθλιό-  
τητος γὰρ ἂν εἴη καὶ ἀνοίας πολλῆς ταῦτα αἰτεῖν, ἃ ἐκε-  
λεύσθημεν καὶ ἔχοντες ἀποσεύσασθαι.

### ΣΠΒ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ ἐλπίδος.

15 Εἰ πάντα ποιούντων ἡμῶν καὶ πᾶσαν ὑπόθεσιν σκαν-  
δάλου αὐτόπρεμνον ἀνασπώντων, τινὲς ἐθελοκακοῦντες  
κακηγοροῦσιν, εἰ καὶ λυπηρόν ἐστιν, ἀλλ' οὐ πολλῆς φρον-  
τίδος ἄξιον. Τῆς γὰρ συνειδήσεως μαρτυρούσης καὶ τοῦ  
κριτοῦ ἐπισταμένου καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀνακηρου-  
20 τόντων, ἐλπίς ὕπεστι, καὶ τὴν τῶν φαύλων κακηγορίαν  
σβέννυσθαι.

### ΣΠΓ'— (ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗ)

Περὶ ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐπιβουλῶν.

Τοῖς δεινοῖς ἀνδράσι μὴ ὁμόσε χῶρει, ἀλλ' ἐνδίδου  
25 βραχύ, ὅταν μηδὲν παραβλάπτῃ τὴν ἀρετὴν τὸ γινόμενον,  
καὶ ταχέως αὐτῶν ἢ ἐπιβουλή σβεσθήσεται.

### ΣΠΔ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅτι χρὴ φεύγειν τὰς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις.

Φεῦγε, ὃ βέλτιστε, ὡς ἐγχωρεῖ, τὰς τῶν γυναικῶν ἐν-  
30 τεύξεις. Τοὺς γὰρ ἱερωμένους ἀγιωτέρους εἶναι χρὴ καὶ



σοφοὶ ἄνδρες πιστεύουν ὅτι εἰπώθηκε γιὰ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τρέφει τὴν ἀσώματη ψυχὴ, καὶ ἀναμιγνύεται κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴν οὐσία της καὶ τὴν κυριεύει. Γι' αὐτὸ καὶ ἔχει ὀνομασθεῖ καθημερινὸς ἄρτος, ὄνομα πού ἢ οὐσία του ταιριάζει μᾶλλον στὴν ψυχὴ, παρὰ στὸ σῶμα. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν καθημερινὸ ἄρτο ἂν ἔχει εἰπωθεῖ, πού εἶναι κατάλληλος γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ σώματος, καὶ αὐτὸς μὲ τρόπο γίνεται πνευματικός. Γιατί, τὸ νὰ μὴ ζητᾶμε τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἄρτο, εἶναι προῖόν πνευματικῆς καὶ λαμπρῆς καὶ φιλόσοφης διάνοιας. Ἄς ζητᾶμε λοιπὸν αὐτὰ πού διδαχθήκαμε, καὶ ὄχι ἐκεῖνα πού γρήγορα σβήνουν. Γιατὶ θὰ ἦταν δείγμα ἀθλιότητος καὶ μεγάλης μωρίας τὸ νὰ ζητᾶμε αὐτὰ, πού καὶ ὅταν τὰ ἔχουμε, ἔχουμε ἐντολὴ νὰ τὰ ἀπορρίπτουμε.

## 282.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὴν ἐλπίδα.

Ἄν, μολονότι ἐμεῖς κάνουμε τὰ πάντα καὶ ξερριζώνουμε κάθε ὑπόθεση σκανδάλου σύρριζα, μερικοὶ χαιρέκακοι μᾶς κατηγοροῦν, ἂν καὶ εἶναι λυπηρὸ, ὅμως δὲν εἶναι ἄξιο μεγάλης φροντίδας. Γιατί, ὅταν τὸ ἐπιβεβαιώνει ἡ συνείδηση, καὶ ὁ κριτῆς τὸ γνωρίζει καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες τὸ ἀνακηρύττουν, ὑπάρχει ἐλπίδα, ὅτι καὶ τῶν διεφθαρμένων ἢ κατηγορία θὰ σβήσει.

## 284.– (ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗ)

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐπιβουλῶν.

Στοὺς ἐπικίνδυνους ἄνδρες νὰ μὴ ἐναντιώνεσαι, ἀλλὰ νὰ ὑποχωρεῖς γιὰ λίγο, ὅταν αὐτὸ πού γίνεται δὲν βλάπτει τὴν ἀρετὴ, καὶ γρήγορα θὰ σθηθεῖ ἢ μηχανορραφία τους.

## 284.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Ἄς πρέπει ν' ἀποφεύγουμε τὶς συναντήσεις μὲ γυναῖκες.

Ἀπόφευγε, φίλε μου, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὶς συναντήσεις μὲ γυναῖκες. Γιατὶ οἱ ἱερωμένοι πρέπει νὰ εἶναι πιὸ ἅγιοι καὶ πιὸ

καθαρωτέρους τῶν τὰ ὄρη κατειληφόντων, ἐπειδὴ οἱ μὲν  
καὶ ἑαυτῶν καὶ λαῶν, οἱ δὲ ἑαυτῶν μόνον φροντίζουσι.  
Καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ κορυφῇ ἴδρουνται τῆς τοιαύτης τιμῆς, καὶ  
πάντες αὐτῶν ἐρευνῶσι τὸν βίον καὶ βασανίζουσιν, οἱ δὲ  
5 ἐν σπηλαίῳ κάθηνται, τὰ ἑαυτῶν ἢ θεραπεύοντες τραύμα-  
τα, ἢ περιστέλλοντες ἐλαττώματα. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ στεφᾶ-  
νους ἑαυτοῖς πλέκουσιν. Εἰ δ' ἀναγκασθείης ἐνταχεῖν, κά-  
τω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχε, καὶ δίδασκε κάκεινας πῶς βλέπειν  
χρῆ (οὐ γὰρ διδάσκειν δεῖ μόνον πῶς χρῆ βλέπειν, ἀλλὰ  
10 καὶ βλέπειν ὡς χρῆ), καὶ ὀλίγα φράσας τὰ ἐπιστύψαι καὶ  
φωτίσαι δυνάμενα, ταχέως ἀφίπτασο, μὴ ποθ' ἢ διατριβὴ  
μαλάξῃ σου τὴν ἰσχὺν καὶ χαννοτέραν ἐργάσῃται, καὶ  
καθάπερ λέοντα βλοσυρὸν καὶ γαῦρον λαβοῦσα, ἀποκεί-  
ροι μὲν τὴν κόμην, τὴν τὸν λέοντα ὄντως λέοντα ποιού-  
15 σαν καὶ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα αὐτῷ διαφυλάττουσαν, ἀνέ-  
λοι δὲ τοὺς ὀδόντας καὶ περιέλει τοὺς ὄνυχας, δι' οὓς καὶ  
τῶν ἀλκιμωτάτων θηρίων περιγίνεται, εἴτ', αἰσχρὸν ποιή-  
σασα καὶ καταγέλαστον, παραδώσει καὶ κορίοις παίξειν  
τὸν φοβερον καὶ ἀφόρητον καὶ ἀπὸ τοῦ βρυχήματος μό-  
20 νου τὰ ὄρη σείοντα. Εἰ δὲ τιμᾶσθαι βούλει παρὰ τῶν  
γυναικῶν, μάλιστα μὲν ἀνοίκειον τοῦτο ἀνδρὸς πνευματι-  
κοῦ.

Πλὴν μηδὲν σοι πρὸς γυναῖκας, καὶ τότε τῆς παρ'  
αὐτῶν ἀπολαύση δόξης. Τοῦτο γὰρ μάλιστα, τοῦτο παρέ-  
25 σται, ὅταν μάλιστα παρ' ἡμῶν μὴ ζητῆται. Εἴωθε γὰρ  
ἄνθρωπος τῶν μὲν θεραπευόντων καταφρονεῖν, τοὺς δὲ  
μὴ κολακεύοντας ἐκθειάζειν. Τὸ δὲ πάθος τοῦτο μάλιστα  
ἢ γυναικεία ὑπομένει φύσις. Ἀφόρητός τε γὰρ ἐστὶ κολα-  
κευόμενῃ. Ἐκθειάζει δὲ μάλιστα πάντων καὶ ἐκπλήττεται  
30 τοὺς ἐλευθεριώτερόν τε καὶ ἀρχικώτερον αὐταῖς προσφε-  
ρομένους. Εἰ δὲ λέγεις καὶ ἐντυγχάνειν συχνῶς καὶ μηδὲν

καθαροὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν καταλάβει τὰ βουνά, ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι φροντίζουν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ τοὺς λαοὺς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι μόνο τὸν ἑαυτό τους. Καὶ οἱ πρῶτοι βέβαια στέκονται στὴν κορυφὴ αὐτῆς τῆς τιμῆς, καὶ ὅλοι ἐρευνοῦν καὶ ἐλέγχουν τὴ ζωὴ τους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι κάθονται μέσα σὲ σπήλαιο, ἢ θεραπεύοντας τὰ τραύματά τους, ἢ περιορίζοντας τὰ ἐλαττώματά τους. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ἐκεῖνοι ποὺ πλέκουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους στεφάνια. Ἐὰν ὅμως ἀναγκασθεῖς νὰ συναντήσεις γυναῖκες, νὰ ἔχεις τὰ μάτια σου κάτω καὶ νὰ διδάσκεις καὶ ἐκεῖνες πῶς πρέπει νὰ βλέπουν (γιατὶ δὲν πρέπει νὰ διδάσκουμε μόνο πῶς πρέπει νὰ βλέπουν, ἀλλὰ καὶ νὰ βλέπουμε ὅπως πρέπει), καὶ ἀφοῦ πεῖς λίγα, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ τὶς προξενήσουν νροσπαλιότητα καὶ νὰ τὶς φωτίσουν, γρήγορα νὰ ἐξαφανίζεσαι, μήπως ἡ παραμονὴ χαλαρώσει τὴ δύναμή σου καὶ τὴν ἀποχαινώσει, καὶ παραλαμβάνοντάς σε σὰν λιοντάρι ποὺ ἐμπνέει φόβο καὶ εἶναι γεμάτο ὑπερηφάνεια, σοῦ κόψει τὴ χαίτη, ἢ ὁποῖα κάνει τὸ λιοντάρι πραγματικὸ λιοντάρι καὶ διασώζει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα του, σοῦ ἀφαιρέσει τὰ δόντια καὶ σοῦ κόψει τὰ νύχια, μὲ τὰ ὁποῖα νικᾷ ἀκόμα καὶ τὰ πιὸ δυνατὰ θηρία, καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ σὲ κάνει αἰσχρὸ καὶ καταγέλαστον, παραδώσουν στοὺς κοριοὺς, ὥστε νὰ περιπαίξουν αὐτὸν τὸν φοβερὸ καὶ ἀβάσταχτο, ποὺ καὶ μόνο μὲ τὸ μούγκρισμά του κάνει τὰ βουνὰ νὰ σείωνται. Ἐὰν πάλι θέλεις νὰ τιμᾶσαι ἀπὸ τὶς γυναῖκες, αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ ἀταίριαστο σὲ πνευματικὸν ἄνδρα.

Πλὴν ὅμως μὴ δείχνεις κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς γυναῖκες, καὶ τότε θὰ ἀπολαμβάνεις τὴν ἐκτίμησή τους. Γιατὶ αὐτὸ θὰ ἔρθει, καὶ πραγματικὰ θὰ ἔρθει ὅταν δὲν ζητεῖται ἀπὸ μᾶς. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος συνηθίζει, αὐτοὺς ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν νὰ τοὺς περιφρονεῖ, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ δὲν τὸν κολακεύουν, νὰ τοὺς ἐκθειάζει. Καὶ αὐτὸ τὸ πάθος τὸ ὑπομένει ἰδιαίτερα ἡ γυναικεῖα φύση. Γιατὶ εἶναι ἀνυπόφορη ὅταν κολακεύεται. Ἐκθειάζει κυρίως καὶ θαυμάζει ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ποὺ φέρονται σ' αὐτὲς ἀθυρόστομα καὶ πιὸ ἐξουσιαστικά. Ἐὰν πάλι λές, ὅτι καὶ τὶς συναντᾷ συχνὰ

βλάπτεσθαι, ἐγὼ μὲν ἴσως πείσομαι, βούλομαι δὲ καὶ πάντα πεισθῆναι τοὺς λέγοντας· “Λίθους ἐλέαναν ὕδατα”, καὶ «Κοιλαίνει πέτραν ῥανὶς ὕδατος ἐνδεδελεχοῦσα”. “Ὁ γὰρ κατασκευάζουσι καὶ λέγειν βούλονται, τοιοῦτόν 5 ἔστι· Τί καὶ πέτρας σκληρότερον; ἢ τί ὕδατος μαλακώτερον, καὶ ταῦτα ῥανίδος; Ἄλλ’ ὅμως ἢ συνέχεια καὶ τὴν φύσιν νικᾷ. Εἰ δὲ φύσις ἢ δυσμετακίνητος κινεῖται καὶ πάσχει ὅπερ παθεῖν οὐκ ἴφειλεν, ἢ προαίρεσις ἢ ῥαδίως κινουμένη, ποία μηχανῇ ὑπὸ τῆς συνηθείας οὐκ ἂν ἀλοίη 10 καὶ περιτραπείη;

**ΣΠΕ’- ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Διὰ τί ὁ Χριστός, θρηνούσας τὰς γυναῖκας, ὅτε ἐπὶ τὸν σταυρὸν ὡς τροπαιοῦχος ἀπήει, οὐ μόνον οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλὰ καὶ ἐπετίμησε.

15 Εἰ οὔτε τὸν γενναῖον ἀθλητὴν, εἰς τὸν ἀγῶνα καθέντα καὶ κονιζόμενον καὶ τυπτόμενον, θρηνητέον (εἰς στεφάνους γὰρ αὐτῷ οἱ πόνοι τελευτῶσιν), οὔτε τὸν ἀριστέα ἐν πολέμῳ ἐξιόντα καὶ τραύματα καὶ σφαγὰς μέλλοντα ὑπομένειν ὀλοφυρτέον (τροπαιοῦχος γὰρ ἐπανήξει καὶ στηλῶν 20 καὶ ἀναρρήσεων τεύξεται), ἀλλ’ ἐκείνους θρηνητέον, τοὺς ἐπὶ ληστείας καὶ ἀνδροφονίας θέοντας, μάλιστα μὲν ὅταν κακουργῶσιν, ἔπειτα δὲ καὶ ὅταν κολάζωνται, πῶς ἐξήτησας μαθεῖν δι’ ἣν αἰτίαν, θρηνούσας τὰς γυναῖκας, ὅτε ἐπὶ τὸν σταυρὸν ὡς τροπαιοῦχος ἀπήει ὁ Χριστός, οὐ 25 μόνον οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλὰ καὶ ἐπετίμησε; Δῆλον γάρ, ὅτι τῷ μὲν ἄκοντι πάσχοντι ἢ συμπάθεια παράκλησιν, τῷ δ’ ἐκόντι ὕβριν φέρει. Ὑβρις γὰρ ἐκείνῳ τὸ συμπαθές, ᾧ μὴ τὸ πάθος ἀβούλητον. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐκὼν ἐπὶ τὸ πάθος ἤρχετο, καὶ τὸν θάνατον σβέσων καὶ τὸν διάβολον

καὶ δὲν βλάπτουσαι καθόλου, ἐγὼ βέβαια ἴσως πεισθῶ, θέλω ὅμως νὰ πεισθοῦν καὶ ὅλοι ὅσοι λένε· “Τὰ νερὰ κάνουν λεῖες τὶς πέτρες”, καί, “Σταγόνα νεροῦ ποὺ πέφτει ἀσταμάτητα βαθουλώνει τὴν πέτρα”. Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ κάνουν καὶ θέλουν νὰ ποῦν μὲ αὐτὰ εἶναι τὸ ἕξις· Τί εἶναι πιὸ σκληρὸ ἀπὸ τὴν πέτρα, καὶ τί πιὸ μαλακὸ ἀπὸ τὸ νερό, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴ σταγόνα; Ἀλλ’ ὅμως ἡ συνέχεια νικᾷ καὶ τὴ φύση. Καὶ ἐφόσον ἡ δυσκολοκίνητη φύση κινεῖται, καὶ παθαίνει αὐτὸ ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ πάθει, ἡ προαίρεση ποὺ κινεῖται εὐκόλα, μὲ ποιά ἐπινόηση θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ μὴ κυριευθεῖ ἀπὸ τὴ συνήθεια καὶ νὰ μὴ μεταστραφεῖ;

### 285.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Γιατί ὁ Χριστός, τὶς γυναῖκες ποὺ τὸν θρηνοῦσαν, ὅταν πορευόταν ὡς τροπαιοῦχος πρὸς τὸν σταυρὸ, ὅχι μόνον δὲν δέχθηκε τὸν θρῆνο τους, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐπετίμησε.

Ἐὰν οὔτε τὸν γενναῖο ἀθλητὴ ποὺ ρίχθηκε στὸν ἀγώνα καὶ σκονίζεται καὶ χτυπιέται, πρέπει νὰ τὸν κλαῖμε (γιατὶ οἱ κόποι τοῦ τελειώνουν σὲ στεφάνια), οὔτε τὸν ἄριστο πολεμιστὴ, ποὺ πηγαίνει στὸν πόλεμο καὶ πρόκειται νὰ δεχθεῖ τραύματα καὶ σφαγές, πρέπει νὰ τὸν θρηνοῦμε (γιατὶ θὰ ἐπιστρέψει τροπαιοῦχος καὶ θὰ τύχει ἀναμνηστικῶν στηλῶν καὶ ἀνακηρύξεων), ἀλλὰ πρέπει νὰ θρηνοῦμε ἐκείνους ποὺ τρέχουν σὲ ληστεῖες καὶ δολοφονίες, καὶ μάλιστα ὅταν διαπράττουν κακὸ, καθὼς ἐπίσης καὶ ὅταν τιμωροῦνται, γιατί ζήτησες νὰ μάθεις τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία, ὅταν οἱ γυναῖκες ἔκλαιγαν, τότε ποὺ ὁ Χριστός βάδιζε γιὰ τὴ σταύρωση ὡς θριαμβευτής, ὅχι μόνον δὲν δέχθηκε τὸν θρῆνο τους, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐπέπληξε; Γιατὶ εἶναι φανερό, ὅτι σ’ αὐτὸν ποὺ πάσχει χωρὶς τὴ θέλησή του, ἡ συμπάθεια φέρνει παρηγοριὰ, ἐνῶ σ’ ἐκεῖνον ποὺ πάσχει θεληματικὰ, ἀποτελεῖ προσβολή. Γιατὶ ἡ συμπάθεια γιὰ ἐκεῖνον ποὺ τὸ πάθος γίνεται μὲ τὴ θέλησή του ἀποτελεῖ προσβολή. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Χριστός βάδιζε πρὸς τὸ πάθος μὲ τὴ θέλησή του, καὶ γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸν θάνατο, καὶ γιὰ νὰ ἀποδυναμώσῃ τὸν διάβολο,

ἐκνευρίσων, ἐθρήνουν δὲ ἐκείναι τὸν εὐφημεῖσθαι καὶ κρο-  
 τεῖσθαι δίκαιον ὄντα, διὰ τοῦτο καί, ὡς νομίζουσί τινες,  
 κατηράσατο, ὡς δ' ἡ ἀλήθεια ἔχει, προεμύνησε τὰ μέλλον-  
 τα αὐταῖς συμβῆσεσθαι κακά. Θρηνεῖσθαι γὰρ θέμις οὐ  
 5 τὸν τροπωσάμενον τὴν ἁμαρτίαν καὶ σπεύδοντα ἐπὶ τὸ καὶ  
 τὸν θάνατον θανατῶσαι καὶ τὸν διάβολον δῆσαι, ἀλλὰ  
 τοὺς ὑπὸ τούτων ἀπάντων ἀλόντας.

**ΣΠΣ'— ΦΙΛΟΞΕΝΩ ΜΑΓΙΣΤΡΩ**

ᾠΟτι οὐδὲν ἀρετῆς ὑψηλότερον.

10 Οὔτε χαλκῇ εἰκὼν χρυσῷ ἀπαστρέπτουσα, οὔτε χρω-  
 μάτων λάμπουσα, οὐκ Ὀλυμπικός στέφανος, οὐ πλοῦτος,  
 οὐ κάλλος, οὐ ῥώμη, οὐκ ἀρχή, οὐ βασιλεία, οὐκ ἄλλο  
 οὐδὲν τῶν δοκούντων εἶναι μεγάλων μέγα ἐστὶ καὶ σπου-  
 δῆς ἄξιον. Τῷ χρόνῳ γὰρ εἵκει καὶ μαραίνεται καὶ ἔργον  
 15 λήθης γίνεται. Μόνον δ' ἀρετῇ ἀοίδιμον καὶ ἀθάνατον  
 ἔχει τὸ κλέος, οὔτε χρόνῳ εἴκουσα, οὔτε λήθη παραχωροῦ-  
 σα, οὔτε μαρασμὸν ἐπισταμένη, ἀλλὰ νεαρὰν καὶ ἀκμά-  
 ζουσαν καὶ ἠβῶσαν τὴν ἀξίαν ἔχουσα, ἣν παντὶ σθένει  
 τοὺς εὖ φρονοῦντας δίκαιον κτήσασθαι.

20 **ΣΠΖ'— ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Εἰς τὸν ἀοίδιμον θάνατον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

ᾠΥλὴν μὲν νόμιζε εἶναι τὴν ἁμαρτίαν, πῦρ δὲ τὸν θάνα-  
 τον. ᾠΕνθα μὲν οὖν τὴν οἰκείαν εὗρισκε τροφήν ἐπενέμετο,  
 ἐν δὲ τῷ Χριστῷ μὴ εὐρών, εἰκότως ἐσθέσθη, μᾶλλον δὲ  
 25 ἀπέθανε.

**ΣΠΗ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ**

Περὶ τοῦ Νόμου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὅτι οἱ τῷ Εὐαγ-  
 γελίῳ πειθόμενοι, οὐ φόβῳ τοῦ νόμου, προτιμήσει δὲ  
 τοῦ βελτίονος, τῆς ἀρετῆς ἔχονται.

30 ᾠΟ μὲν νόμος, ᾠσοφέ, ᾠἀριστόν ἐστιν ᾠὀρθότητος παί-

καὶ ἐκεῖνες ἔκλαιγαν ἐκεῖνον ποὺ ἦταν δίκαιο νὰ ἐπευφημεῖται καὶ νὰ χειροκροτεῖται, γι' αὐτὸ, ὅπως νομίζουν μερικοί, καὶ τὶς ἐπιτίμησε, ἢ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι προειδοποίησε γιὰ τὰ κακὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν σ' αὐτές. Γιατὶ πρέπει νὰ θρηνοῦμε ὄχι ἐκεῖνον ποὺ κατατρόπωσε τὴν ἁμαρτία καὶ σπεύδει καὶ τὸν θάνατο νὰ θανατώσει καὶ νὰ δέσει τὸν διάβολο, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ εἶχαν αἰχμαλωτισθεῖ ἀπὸ ὅλους αὐτούς.

#### 286.– ΣΤΟΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟ ΦΙΛΟΞΕΝΟ

“Ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀρετὴ.

Οὔτε ἡ χάλκινη εἰκόνα ποὺ ἀστράφτει μὲ τὸν χρυσό, οὔτε ἡ εἰκόνα ποὺ λάμπει μὲ τὰ χρώματα, οὔτε τὸ Ὀλυμπιακὸ στεφάνι, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ ὁμορφιά, οὔτε ἡ δύναμη, οὔτε ἡ ἐξουσία, οὔτε ἡ βασιλεία, οὔτε κανένα ἄλλο, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται μεγάλα, εἶναι μεγάλο καὶ ἄξιο νὰ τὸ ἐπιδιώκει κανεὶς, γιατί μὲ τὸν χρόνον φθείρεται καὶ μαραίνεται, καὶ γίνεται ἀντικείμενο λησμονιᾶς. Μόνο ἡ ἀρετὴ ἔχει ἀείμνηστη καὶ ἀθάνατη τὴ δόξα, ἡ ὁποία οὔτε μὲ τὸν χρόνον φθείρεται, οὔτε δίνει τόπο στὴ λησμονίαν, οὔτε μαρασμὸ γνωρίζει, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν ἀξία τῆς νεαρῆ καὶ ἀκμαία καὶ σφριγηλή, τὴν ὁποία πρέπει οἱ σώφρονες νὰ τὴν ἀποκτήσουν μὲ κάθε δύναμη.

#### 287.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Στὸν ἀείμνηστο θάνατο τοῦ Σωτήρα μας.

Πίστευε ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι ὕλη, καὶ ὁ θάνατος φωτιά. Ἐκεῖ λοιπὸν ποὺ εὔρισκε τὴν τροφή του τὴν κατέτρωγε, στὸν Χριστὸ ὅμως, ἐπειδὴ δὲν βρῆκε τροφή, εὐλόγα σθῆστηκε, ἢ καλύτερα πέθανε.

#### 288.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὸ Νόμο καὶ τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ ὅτι αὐτοὶ ποὺ πιστεῦουν στὸ Εὐαγγέλιο, προσηλώνονται στὴν ἀρετὴ ὄχι ἀπὸ φόβο τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐπειδὴ προτιμοῦν τὸ καλύτερο.

“Ὁ νόμος, σοφέ, ἀποτελεῖ ἄριστη ἄσκηση ὀρθοῦ τρόπου

δενμα, οὐ τοὺς ὀρθὰ βαδίζοντας ἐπανορθούμενος, ἀλλὰ τῶν ἀτακτούντων τὰς ὁρμὰς προαναστέλλων. Διὸ καὶ Παῦλος ἔφη· «Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται». Τὸ δὲ Εὐαγγέλιον σοφίας ἐστὶ προτροπή, οὐ φόβῳ τοσοῦτον, ὅσον ἐπαγγελίαις ἀναπτεροῦν τῶν φιλαρέτων τὸν πόθον. Οὐκοῦν οἱ τούτῳ πειθόμενοι, οὐ φόβῳ τοῦ νόμου, προτιμήσει δὲ τοῦ βελτίονος, τῆς ἀρετῆς ἀπριῖς ἔχονται.

### ΣΠΘ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

ᾠΟτι ἀπὸ τῆς γνώμης τὰ πράγματα κρίνεται.

10 Ἐπὸ τῆς γνώμης, ᾧ βέλτιστε, τὰ πράγματα κρίνεται. Διὰ τοῦτο ὁ τρώσας μὲν ἐκῶν, οὐκ ἀπεκτονῶς δέ, τοῦ ἀποκτείναντος μὲν, οὐ τοῦτο δὲ προηρημένου, ἐναγέστερος εἶναι κέκριται. Τῷ τὸν μὲν ἐκουσίως τρώσαντα πάντως κολάζεσθαι, τὸν δ' ἀκουσίως ἀποκτείναντα συγγιγνώσκε-  
15 σθαι. Ὡσπερ γὰρ εἴ τις ξίφος λαβὼν τὰς ὁδοὺς περινοστοίη, βουλόμενος ἀποκτεῖναί τινα, μὴ εὐρῶν δέ, ἐπανέλθοι ἄπρακτος, οὐκ ἂν διαφύγοι τοῦ ἀνδροφόνου εἶναι (ἐκ γὰρ τοῦ ἐπιχειρήματος, οὐ τοῦ ἀποτελέσματος, τοιοῦτος εἶναι κρίνεται), οὕτω καὶ γυνὴ κομιδῇ καλλωπιζομένη καὶ  
20 διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβάλλουσα, ἢ διὰ τῶν θυρίδων παρακύπτουσα, ἵνα νέους θηρεύσῃ, κἂν διαμάρτη τῆς θήρας, ὡς θηρεύσασα κατακρίνεται. Τὸ γὰρ αὐτῆς πᾶν πεποίηκε, τὸ δηλητήριον κεράσασα, καὶ τὰ λῖνα ἀναπετάσασα, καὶ τὴν παγίδα μετὰ πάσης ἀκριβείας στήσασα. Εἰ δὲ  
25 καὶ ἀνὴρ διὰ τοῦτο καλλωπίζοιτο, ἀσελγέστερον ἢ κατ' ἀνδρα, καὶ οὗτος ἀπαραίτητον ὑφέξει δίκην, κἂν μὴ εὐρεθίῃ ἢ τὸν κυκεῶνα πίνουσα. Εἰ δὲ ἢ μὲν γυνὴ σεμνῶς καὶ σωφρόνως καὶ κοσμίως βαδίζοι, ἰδὼν δὲ τις τρωθῆ, οὐδὲν



ζωῆς, πού δὲν ἐπανορθώνει αὐτοὺς πού βαδίζουν ὀρθά, ἀλλὰ ἀνακόπτει τὶς ὁρμές ἐκείνων πού ἀτακτοῦν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος εἶπε· «Γιὰ τὸν δίκαιο δὲν ὑπάρχει νόμος»<sup>77</sup>. Καὶ τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι προτροπὴ ἐνάρετης ζωῆς, ἀναπτέρωνοντας τὸν πόθο αὐτῶν πού ἀγαποῦν τὴν ἀρετὴ, ὄχι τόσο μὲ τὸν φόβο, ὅσο μὲ τὶς ὑποσχέσεις. Λοιπόν, αὐτοὶ πού πιστεύουν σ' αὐτό, δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἐπειδὴ προτιμοῦν τὸ καλύτερο, προσηλώνονται στὴν ἀρετὴ.

### 289.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

“Οτι τὰ πράγματα κρίνονται ἀπὸ τὴν πρόθεση.

Τὰ πράγματα, φίλε μου, κρίνονται ἀπὸ τὴν πρόθεση. Γι' αὐτό, ἐκεῖνος πού τραυμάτισε μὲ τὴ θέλησή του, ἀλλὰ δὲν σκότωσε, κρίνεται πιὸ καταραμένος ἀπὸ ἐκεῖνον πού σκότωσε βέβαια ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴν πρόθεση νὰ τὸ κάνει. Ἔτσι αὐτὸς πού τραυμάτισε μὲ τὴ θέλησή του, ὅπωςδήποτε τιμωρεῖται, ἐνῶ ἐκεῖνος πού σκότωσε χωρὶς νὰ τὸ θέλει, συγχωρεῖται. Ὅπως δηλαδή ἐὰν κάποιος, παίρνοντας ξίφος, τρυγουρίζει στοὺς δρόμους, θέλοντας νὰ σκοτώσει κάποιον, ἀλλὰ μὴ βρίσκοντας ἐπιστρέφει ἄπρακτος, δὲν θὰ ἀποφύγει τὴν κατηγορία τοῦ δολοφόνου (γιατὶ ἀπὸ τὸ ἐγχείρημα καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα κρίνεται ὅτι εἶναι δολοφόνος), ἔτσι καὶ ἡ γυναῖκα πού καλλωπίζεται πολὺ, καὶ γι' αὐτὸ γυρίζει στὴν ἀγορὰ, ἢ σκύβει ἀπὸ τὰ παράθυρα γιὰ νὰ προσελκύσει τοὺς νέους, ἀκόμα καὶ ἂν δὲν ἐπιτύχει τὸ κυνήγι της, καταδικάζεται ἐπειδὴ ἐπιδίωξε νὰ τοὺς δελεάσει. Γιατὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ της ἔκανε τὸ πᾶν, ἀνέμειξε τὸ δηλητήριο, ἄπλωσε τὰ δίχτυα, καὶ ἔστησε μὲ κάθε ἀκρίβεια τὴν παγίδα. Ἐὰν ἐπίσης καὶ ἄνδρας καλλωπιζόταν γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ μὲ περισσότερη ἀσέλγεια ἀπὸ ὅ,τι ταιριάζει σὲ ἄνδρα, καὶ αὐτὸς θὰ ὑποστῆ τὴν ἀπαραίτητη τιμωρία, ἔστω καὶ ἂν δὲν βρεθεῖ αὐτὴ πού πίνει τὸ μαγικὸ ποτό. Ἐὰν πάλι ἡ γυναῖκα βαδίζει στὸν δρόμο σεμνὰ καὶ φρόνιμα καὶ κόσμια, καὶ βλέπο-

77. Α΄ Τιμ. 1,9.

παρὰ τὴν ὄραθεισαν, ἀλλὰ παρὰ τὸν τρωθέντα. Εἰ δ' ὁ μὲν  
 ἀνὴρ σεμνοπρεπῶς καὶ ἀρμοδίως βαδίζοι, ἰδοῦσα δέ τις  
 τρωθείη, οὐδὲν παρὰ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ παρὰ τὴν τρωθεῖ-  
 σαν. Εἰ δὲ μὴ φαίη τις ταῦτ' οὕτως ἔχειν, συγχύσεως πάντα  
 5 πληρώσει, καὶ τὴν Σάρραν καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Σου-  
 σάνναν γράψεται, διότι ἄλλοι θεασάμενοι ἐτρώθησαν. Ἡ  
 μὲν γὰρ τὸν Φαραώ, ὁ δὲ τὴν δέσποιναν, ἢ δὲ τὴν ξυνωρί-  
 δα τῶν ἀκολάστων ἐκείνων εἶλεν. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι (κατὰ πα-  
 ράλειψιν οἱ ἀθρόον τρωθέντες) οὐ μόνον μέμψεως ἐκτὸς  
 10 τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνου παντὸς κρείττους εἰσίν, οἷς  
 ἐκεῖνοι ἀπολύονται τῆς αἰτίας, τούτοις καὶ ὁ κατὰ τῶν μῆ-  
 θηρώντων μὲν, τιτρωσκόντων δέ, διαγράφεται λόγος.

#### ΣΨ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

15 Ὅτι χρὴ τοὺς ἱερεῖς παντοίαις κομᾶν ἀρεταῖς  
 καὶ ἀνδρείους εἶναι εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσε-  
 βείας κινδύνους.

Τοὺς τὸν τῆς ἱερωσύνης τιμαλφέστατον στέφανον πε-  
 ρικειμένους ἀρεταῖς μᾶλλον ἢ χρήμασι δίκαιόν ἐστὶ κο-  
 μᾶν, καὶ ἡδονὴν πρέπουσαν ἠγεῖσθαι τὴν σωφροσύνην,  
 20 μῆτε γαστρὶ μῆτε τοῖς μετὰ γαστέρα εἰκοντας πάθεσιν. Οὐ  
 γὰρ χορηγὸν τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπιθυμιῶν χρὴ νομίζειν,  
 ἀλλὰ τὴν καρτερίαν ἐξουσίαν ἠγεῖσθαι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ  
 ἀρετῆς ἢ εὐσεβείας κίνδυνος προκέοιτο, μὴ φεύγειν τὸν  
 θάνατον. Γέλωτα γὰρ ἂν ἀποδειλιάσαντες ὀφλήσοιεν, εἰ  
 25 μὴ ἄσμενοι ἐκεῖσε ἴοιεν, οἱ ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστίν, οὗ διὰ  
 βίου ἤρων τυχεῖν, ἤρων δὲ θείας συνουσίας.

76. Γεν. 12, 11 ἔ.

77. Γεν. 39, 7 ἔ.

ντάς την κάποιος πληγωθεῖ, δὲν ὑπάρχει καμμιά εὐθύνη σ' αὐτὴν ποὺ θεάθηκε, ἀλλὰ αὐτὴ ἀνήκει σὲ ἐκεῖνον ποὺ πληγώθηκε. Καὶ ἐπίσης, ἔὰν ὁ ἄνδρας βαδίζει σεμνὰ καὶ ὅπως πρέπει, καὶ βλέποντάς τον κάποια πληγωθεῖ, καμμιά εὐθύνη δὲν ἔχει ὁ ἄνδρας, ἀλλ' αὐτὴ ἀνήκει σὲ ἐκεῖνη ποὺ πληγώθηκε. Ἐὰν ὅμως κάποιος πεῖ, ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ἔτσι, θὰ τὰ γεμίσει ὅλα μὲ σύγχυση, καὶ θὰ καταδικάσει καὶ τὴ Σάρρα<sup>76</sup>, καὶ τὸν Ἰωσήφ<sup>77</sup>, καὶ τὴ Σωσάννα<sup>78</sup>, ἐπειδὴ πληγώθηκαν ἄλλοι ποὺ τοὺς εἶδαν. Γιατὶ ἡ μία ἔγινε αἰτία νὰ πληγωθεῖ ὁ Φαραώ, ὁ ἄλλος ἢ γυναίκα τοῦ ἄρχοντα, καὶ ἡ τρίτη οἱ δύο ἀκόλαστοι γέροντες. Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνοι (ποὺ πληγώθηκαν ἀπὸ ἀμέλεια διὰ μιᾶς), ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἔνοχοι, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε ἔπαινο, γι' αὐτὰ ποὺ ἐκεῖνοι ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν εὐθύνη, γιὰ τὰ ἴδια καὶ ὁ λόγος γιὰ ἐκείνους, ποὺ δὲν τὸ ἐπιδιώκουν βέβαια, ὅμως πληγώνουν, ἐξαλείφεται.

#### 290.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

“Ὅτι πρέπει οἱ ἱερεῖς νὰ κοσμοῦνται μὲ κάθε εἶδους ἀρετὲς, καὶ νὰ εἶναι ἀνδρεῖοι στοὺς κινδύνους ὑπὲρ τῆς πίστεως.

Αὐτοὶ ποὺ φοροῦν τὸ πολυτιμώτατο στεφάνι τῆς ἱερωσύνης, εἶναι σωστὸ νὰ κοσμοῦνται μὲ ἀρετὲς μᾶλλον, παρὰ μὲ χρήματα, καὶ νὰ θεωροῦν εὐχαρίστηση ποὺ τοὺς πρέπει τὴ σωφροσύνη, χωρὶς νὰ παρασύρονται οὔτε ἀπὸ τὴν κοιλιὰ, οὔτε ἀπὸ τὰ πάθη τὰ μετὰ τὴν κοιλιὰ. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ θεωροῦν χορηγὸ τὴν ἐξουσία τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ νὰ θεωροῦν ἐξουσία τὴν ὑπομονή, καὶ ἂν συμβεῖ νὰ ὑπάρξει κίνδυνος γιὰ τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν πίστη, νὰ μὴ ἀποφεύγουν τὸν θάνατο. Γιατὶ ἂν κυριευθοῦν ἀπὸ δειλία θὰ προκαλέσουν τὸν γέλωτα, ἔὰν δὲν προχωρήσουν γεμάτοι εὐχαρίστηση ἐκεῖ, ὅπου ὅταν φτάσουν θὰ ἐπιτύχουν αὐτὸ ποὺ ἐπιθύμησαν σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ, καὶ ἀσφαλῶς ἐπιθύμησαν νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Θεό.

78. Δαν. (Σωσάννα) 2 ἔ.

## ΣΖΑ'— ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ

“Οτι ἡ ἀληθῆς εὐγένεια ἀπὸ τρόπων χρηστῶν συνίσταται, καὶ τὸ βέβαιον ἀξίωμα ἀπὸ ἀρετῆς προσγίνεται.

Ἡ μὲν ἀληθῆς εὐγένεια ἀπὸ τρόπων χρηστῶν συνίσταται πέφυκε, καὶ τὸ βέβαιον ἀξίωμα ἀπὸ ἀρετῆς προσγίνεται. Εἰ δέ τις μῆτε ἐκ προγόνων λαμπρῶν φύς, μῆτε ὑπὸ τρόπων ὀρθῶν κοσμούμενος, ἀξίωμα ἑαυτῷ ἀγοράσειεν, ὅπερ εὐνοῦχοι πιπράσκουσι καὶ βασιλέων ἴσως οὐδ' εὐγενῶν χαρίζονται χεῖρες, οὗτος οὐκ ἂν εἴη δίκαιος σεμνύνεσθαι. Εἰ δέ μὴ μόνον ἐναδρύνοιτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ τῆς ἀρετῆς ὑπέρλαμπρον ἀξίωμα διαπτύει, οὗτος οὐ μόνον ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς προγόνους, ἅτε ἀσήμους καὶ ἀφανεῖς κωμωδεῖσθαι παρασκευάζει. Οὐκοῦν, ἵνα μηδὲν τοιοῦτο πάθῃς, γνῶθι σαυτόν.

15

## ΣΖΒ'— ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ

“Οτι χρὴ ταῖς τῆς μετριοφροσύνης ἡνίας τὴν τῆς ἀλαζονείας ἀνασειράζειν μανίαν.

Οὗ φημι χρῆναι τοὺς, ὥσπερ σύ, ἐξ ἀφανῶν καὶ ἀσήμων γονέων, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἐκ λαμπρῶν καὶ περιφανῶν φύντας εἰς τοσαύτην ἀλαζονείαν ἐλαύνειν καὶ τοὺς τῆς φύσεως ὑπερβαίνειν ὄρους. Ἴν' οὖν μὴ ὑπερόρια πταίσας, ὑπερορίους ἀπαιτηθείης δίκας, ταῖς τῆς μετριοφροσύνης ἡνίας τὴν τῆς ἀλαζονείας ἀνασειράζειν σπούδαζε μανίαν, καὶ ῥύθμιζε σαυτόν πρὸς τὸ πρέπον ἀνδρὶ ἐπιεικεῖ σχῆμα, καὶ μῆτε δι' ὀφθαλμῶν, μῆτε δι' ὀφρύων, μῆτε διὰ γλώττης, μῆτε διὰ βαδίσματος ἵχνος τι τῆς τοιαύτης ἐμφαινέσθω νόσου.

## ΣΖΓ'— ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Εἰς τό, «Μάθετε καλὸν ποιεῖν».

30 Ἐπειδὴ πολλοί, λόγοις φιλοσοφοῦντες, τοῖς ἔργοις

## 291.– ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΗΝΟ

“Οτι ἡ ἀληθινὴ εὐγένεια συνίσταται ἀπὸ τοὺς καλοὺς τρόπους, καὶ τὸ σίγουρο ἀξίωμα προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν.

Ἡ ἀληθινὴ εὐγένεια ἀπὸ τὴ φύση τῆς συνίσταται ἀπὸ τοὺς καλοὺς τρόπους, καὶ τὸ σίγουρο ἀξίωμα προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος οὔτε ἀπὸ διάσημους γονεῖς γεννήθηκε, οὔτε κοσμεῖται μὲ τρόπους σωστούς, συμβεῖ νὰ ἀγοράσει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ ἀξίωμα ποὺ πωλοῦν οἱ εὐνοῦχοι, καὶ δὲν τὸ χαρίζουν ἴσως τὰ χέρια τοῦ βασιλιᾶ οὔτε τῶν εὐγενῶν, αὐτὸς δὲν δικαιούται νὰ καμαρώνει. Ἐὰν ὅμως ὄχι μόνο καμαρώνει, ἀλλὰ καὶ περιφρονεῖ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὸ ὑπέρλαμπρο ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς, αὐτὸς ὄχι μόνο τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καὶ τοὺς προγόνους του, ποὺ εἶναι ἄσημοι καὶ ταπεινοί, τοὺς κάνει νὰ διακωμωδοῦνται. Λοιπὸν, γιὰ νὰ μὴ πάθεις τίποτε τέτοιο, γνώρισε τὸν ἑαυτό σου.

## 292.– ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΗΣΑΪΑ

“Οτι πρέπει νὰ χαλιναγωγοῦμε τὴ μανία τῆς ἀλαζονείας μὲ τὰ χαλινάρια τῆς μετριοφροσύνης.

Δὲν λέγω ὅτι πρέπει αὐτοί, ὅπως ἐσύ, ποὺ προέρχονται ἀπὸ ταπεινοὺς καὶ ἄσημους γονεῖς, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐκεῖνοι ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ διαπρεπεῖς καὶ ἐπιφανεῖς γονεῖς, νὰ φτάνουν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀλαζονείας, ὥστε νὰ ξεπερνοῦν ἀκόμα καὶ τὰ ὅρια τῆς φύσεως. Γιὰ νὰ μὴ πέσεις λοιπὸν σὲ πταίσματα ποὺ ξεπερνοῦν τὰ ὅρια τῆς φύσεως καὶ τιμωρηθεῖς μὲ πάνω ἀπὸ τὸ μέτρο τιμωρίες, φρόντιζε νὰ χαλιναγωγεῖς τὴ μανία τῆς ἀλαζονείας μὲ τὰ χαλινάρια τῆς μετριοφροσύνης, καὶ προσάρμοξε τὸν ἑαυτό σου πρὸς τοὺς ἐπιεικεῖς τρόπους ποὺ ταιριάζουν σὲ ἄνδρα, καὶ οὔτε μὲ τὰ μάτια, οὔτε μὲ τὰ φρύδια, οὔτε μὲ τὴ γλῶσσα, οὔτε μὲ τὸ βᾶδισμα νὰ ἐμφανίζεις ἵχνος τῆς ἀρρώστιας αὐτοῦ τοῦ εἶδους.

## 293.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΡΟ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ

Στὴ ρήση, «Μάθετε νὰ κάνετε τὸ καλό»<sup>79</sup>.

Ἐπειδὴ πολλοί, ἐνῶ μὲ τὰ λόγια φιλοσοφοῦν, μὲ τὰ ἔργα

ἐλέγχονται (τούς γὰρ θείους χρησμούς ἐν μέσῳ περιάδοντες, λάθρα ἅ μὴ θέμις πράττουσι), διὰ τοῦτο εἴρηται, «Μάθετε καλὸν ποιεῖν». Τὸ γὰρ εὖ λέγειν, τοῦ ὀρθῶς πράττειν ἀπόντος. οὐ μόνον μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν, ἀλλὰ  
 5 καὶ γέλωτα μὲν τίκει τοῖς ῥαθύμοις, ὄγλησιν δὲ τοῖς σεμνοτέροις.

**ΣΖΔ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ**  
 Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ἀποκαταστάσεως  
 τοῦ Ναβουχοδονόσωρ.

10 Εἰ τῷ Βαβυλωνίῳ, τσαῦτα πταίσαντι καὶ τοὺς ὄρους τῆς φύσεως ὑπερβάντι καὶ ἰσοθεῖαν παραλόγως φαντασθέντι, ὄρος ἦν τῆς συμφορᾶς, ἢ τοῦ κρείττονος ἐπίγνωσις (μετὰ γὰρ τὸ ἐπιγνῶναι τὴν οἰκείαν φύσιν καὶ τοῦ τῶν οὐρανῶν Βασιλέως ὁμολογήσαι τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν,  
 15 τῆς οἰκείας ἐπελάβετο ἀρχῆς), πῶς σὺ νομίζεις ἀπλῶς καὶ οὐκ ἐπὶ κέρδει τινὶ ἐπιφέρεσθαι ἡμῖν τὰς κολάσεις;

**ΣΖΕ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΜΑΡΩΝΙ,  
 ΖΩΣΙΜΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ**  
 Προτρεπτικὴ πρὸς ἀνάκλησιν ἐκ τῆς κακίας.

20 Ὅκνει μὲν μοι γράφειν ὁ κάλαμος, ἅπερ οὐδὲ μαθεῖν ἐβουλόμην, ἐπειδὴ δὲ χρῆ καὶ τοὺς εἰς ἀκροτάτην κακίαν ἐληλακότας ἀνακαλεῖσθαι, γράφω ὅπως παύσησθε ὧν ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι, διὰ τὸ μὴ μολύναι τὴν γλῶτταν, αὐτοὶ δ' οὐκ οἶδ' ὅπως διαπράττεσθαι τολμᾶτε.

25 **ΣΖς'— ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**  
 Ὅτι οὐδὲν οὕτω κολάζει τοὺς ὑβριστάς, ὡς ἡ τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία.  
 Εἰ καὶ ἡ ἀπροσδόκητος εὐπραγία ὑβριστὴν ἀπετέλεσε

τους διαψεύδονται για ἀσυνέπεια (γιατί, ἐνῶ φανερά περιφέρονται κηρύσσοντας τὶς θεῖες ἐντολές, κρυφὰ κάνουν αὐτὰ πού δὲν ἐπιτρέπονται), γι' αὐτὸ ἔχει λεχθεῖ: «Μάθετε νὰ κάνετε τὸ καλό». Γιατί, τὸ νὰ μιλάμε καλά, ὅταν ἀπουσιάζει ἡ πράξη τοῦ καλοῦ, ὄχι μόνο φαίνεται σὰν κάτι τὸ ἀνώφελο καὶ κενό, ἀλλὰ προκαλεῖ καὶ γέλιο στοὺς ράθυμους, καθὼς καὶ ἐνόχληση στοὺς πιὸ σοβαροὺς.

#### 294.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὴ μεταβολὴ καὶ τὴν ἀποκατάσταση  
τοῦ Ναβουχοδονόσορα.

Ἄφου στὸν Βαβυλώνιο, ὁ ὁποῖος ἔκανε τόσα ἀδικήματα, καὶ ξεπέρασε τὰ ὅρια τῆς φύσεως καὶ φαντάσθηκε παράλογα ὅτι εἶναι ἰσόθεος, ὅριο τῆς συμφορᾶς ἦταν ἡ συνειδητὴ γνώση τοῦ ἀνώτερου ὄντος (γιατί μετὰ τὴ γνώση τῆς δικῆς του φύσης, καὶ τὴν ὁμολογία τῆς ἀσύγκριτης ὑπεροχῆς τοῦ Βασιλιᾶ τῶν οὐρανῶν, ἀπέκτησε ξανὰ τὴ δικὴ του ἐξουσία), πῶς ἐσὺ νομίζεις ὅτι ἔτσι ἀπλά, καὶ ὄχι μὲ κάποιο κέρδος, μᾶς στέλλονται οἱ τιμωρίες;

#### 295.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΜΑΡΩΝΑ, ΖΩΣΙΜΟ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν κακία.

Ἡ γραφίδα μου βέβαια διστάζει νὰ γράψει, αὐτὰ πού οὔτε νὰ τὰ μάθω θὰ ἤθελα, ἐπειδὴ ὅμως πρέπει νὰ ἀνακληθοῦν αὐτοὶ πού ἔχουν φθάσει στὴ χειρότερη μορφή κακίας, σᾶς γράφω, γιὰ νὰ παύσετε αὐτὰ πού ἐγὼ φυσικὰ δὲν θὰ μπορούσα νὰ τὰ ὀνομάσω, γιὰ νὰ μὴ μολύνω τὴ γλώσσα μου, ἐνῶ ἐσεῖς δὲν ξέρω πῶς τολμᾶτε νὰ τὰ κάνετε.

#### 296.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Ὅτι τίποτε δὲν τιμωρεῖ τόσο πολὺ τοὺς κακόλογους,  
ὅσο ἡ ἀνεξικακία ἐκείνων πού κακολογοῦνται.

Ἄν καὶ ἡ ἀπροσδόκητὴ ἐπιτυχία ἔκανε ὑβριστὴ τὸν πρε-

Ζώσιμον, ὡς γέγραφας, τὸν πρεσβύτερον (εἰώθασι γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδόκητος μάλιστα εὐημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν), ἀλλὰ σὺ φιλοσόφει. Οὕτω γὰρ κάκεινον ἀμύνασθαι δυνήσῃ. Οὐδὲν γὰρ οὕτω κολάζει τοὺς ὕβρι-  
 5 στάς, ὡς ἡ τῶν ὕβριζομένων ἀνεξικακία, καὶ ἀρίστην ψή-  
 φον παρὰ πᾶσιν ἀποίση, καὶ τὰ λεγόμενα ψευδῆ ἐπιδεί-  
 ξεις. Τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τοῦ ἀληθεῖς εἶναι τὰς ὕβρεις, τὸ δὲ καταγελαῶν αὐτῶν, τοῦ μηδὲν συνει-  
 δέναι πονηρὸν ἀπόδειξις ἐστὶν ἐναργεστάτη.

10

## ΣΖΖ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

᾽Οτι τὸ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ  
 κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται.

Ἐπυθόμην παρ' ἀνδρῶν, οἷς τὸ μὲν ψεῦδός ἐστι πολέ-  
 μιον, ἡ δ' ἀλήθεια ἐπὶ γλώσσης οἰκεῖ, ὡς ὕβριζόμενος μὲν  
 15 παρὰ Ζωσίμου, φιλοσοφεῖς μὲν παραχρηῖμα, μετὰ δὲ ταῦ-  
 τα αὐτὸν ἐμπομπεύεις, παρὰ πᾶσι διαβάλλων, ὡς οἰκέτης  
 ὢν καὶ ἐξ οἰκετῶν φύς, τοὺς καὶ εὐλαβεῖα καὶ εὐγενεῖα  
 κεκοσμημένους λαιδορεῖ. Εἴθ' ὅτι καὶ μνημονεύεις ἐκείνων  
 τῶν παρὰ τῶν ἀρχαίων περὶ τῶν τοιούτων εἰρημένων.  
 20 Ἀφόρητος γὰρ ἐστὶν εὐπραγῶν μαστιγίας, καὶ ὅτι τὸ εὖ  
 πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς  
 ἀνοήτοις γίνεται. Καὶ λίαν θαυμάζω, πῶς ὅταν μὲν ἡ πυρὰ  
 τοῦ θυμοῦ κορυφουῖται, κρατεῖς τῆς ὀργῆς, ὅτε δὲ δοκεῖ  
 λήγειν, ἠττάσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὀργισθῆναι, τὸν μὴ  
 25 πάνυ φιλοσοφεῖν ἐσπουδακότα, οὐκ ἀπεικός, τὸ δὲ μετὰ  
 τὸ λῆξαι ἢ καὶ σβεσθῆναι τὴν πυρὰν ἀνάπτειν ἑαυτῷ τὴν  
 κάμινον, ἀπεικός. Εἰ δ' ἡ μνήμη τῶν λεχθέντων ἀνάπτει τὸ  
 πῦρ, τὸ πεφιλοσοφηκέναι σε μᾶλλον εὐφραίνεται καὶ ἐν  
 γαλήνῃ διατηρεῖται. Οὐ γὰρ τί ἐκείνω πρόπει ἀκοῦσαι,



σδύτερο, ὅπως λές, Ζώσιμο (ἄλλωστε συνηθίζουν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν μάλιστα τοὺς βρῖσκει ἀπροσδόκητη εὐημερία, νὰ γίνονται ὑβριστές), ἀλλὰ σὺ νὰ δείχνεις ὑπομονή. Γιατὶ ἔτσι καὶ ἐκεῖνον θὰ μπορέσεις νὰ ἀντιμετωπίσεις, γιατί τίποτε δὲν τιμωρεῖ τόσο πολὺ τοὺς ὑβριστές, ὅσο ἡ ἀνεξικακία αὐτῶν ποὺ βρίζονται. Γιατὶ ἔτσι καὶ ἄριστη γνώμη ἀπὸ ὅλους θὰ ἀποκομίσεις, καὶ θὰ ἀποδείξεις ὅτι ὅσα λέγονται εἶναι ψέματα. Καθόσον τὸ νὰ ἀγανακτεῖς καὶ νὰ δυσανασχετεῖς δείχνει ὅτι τὰ κακόλογα τοῦ εἶναι ἀληθινὰ, ἐνῶ τὸ νὰ τὰ περιφρονεῖς ὡς γελοῖα, ἀποτελεῖ ὀλοφάνερη ἀπόδειξη, ὅτι δὲν συναισθάνεσαι τίποτε τὸ κακό.

### 297.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Ὅτι τὸ νὰ εὐημερεῖ κανεὶς χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζει, γίνεται ἀφορμὴ στοὺς ἀνόητους νὰ φρονοῦν καὶ νὰ φέρονται ἄσχημα.

Πληροφορήθηκα ἀπὸ ἄνδρες, ποὺ εἶναι ἐχθροὶ τοῦ ψεύδους καὶ ἡ ἀλήθεια κατοικεῖ στὴ γλώσσα τους, πῶς, ὅταν βρίζεσαι ἀπὸ τὸν Ζώσιμο, ἀμέσως βέβαια ἀντιμετωπίζεις μὲ ὑπομονὴ τὴν ὑβριολογία, στὴ συνέχεια ὅμως τὸν διασύρεις, κατηγορώντας τον σὲ ὅλους, ὅτι, ἐπειδὴ ἦταν δοῦλος καὶ γεννήθηκε ἀπὸ δούλους γονεῖς, κακολογεῖ αὐτοὺς ποὺ κοσμοῦνται μὲ εὐλάβεια καὶ εὐγένεια. Ἐπίσης ὅτι ἀναφέρεις ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους γι' αὐτά. Γιατὶ ὁ τιποτένιος, ὅταν εὐημερεῖ, γίνεται ἀνυπόφορος, καὶ ὅτι τὸ νὰ εὐημερεῖ κανεὶς χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζει γίνεται ἀφορμὴ στοὺς ἀνόητους νὰ φρονοῦν καὶ νὰ φέρονται ἄσχημα. Καὶ ἀπορῶ πολὺ, πῶς, ὅταν ἡ φωτιὰ τοῦ θυμοῦ κορυφώνεται, συγκρατεῖς τὴν ὀργή σου, καὶ ὅταν φαίνεται πῶς τελειώνει, νικιέσαι. Γιατί, τὸ νὰ ὀργισθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὸς ποὺ δὲν φρόντισε νὰ ἀντιμετωπίζει τὰ πράγματα μὲ πολλὴ φιλοσοφικότητα, δὲν εἶναι παράλογο, τὸ νὰ ἀνάβεις ὅμως μέσα σου τὸ καμίνι μετὰ τὸ τέλος ἢ τὸ σήσιμο τῆς φωτιᾶς, εἶναι παράλογο. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀνάμνηση αὐτῶν ποὺ λέχθησαν ἀνάβει τὴ φωτιὰ, τὸ νὰ ἀντιμετωπίζεις τὸ πρᾶγμα μὲ ψυχραιμία ὡς σὲ χαροποιεῖ περισσότερο καὶ ὡς σὲ διατηρεῖ ἤρεμον. Γιατὶ πρέπει

ἀλλὰ τί σοὶ πρέπει εἶπεῖν λογίσασθαι δίκαιος ἂν εἴης. Μὴ  
 τοίνυν, ἐκείνῳ φιλονεικῶν, σαυτὸν καθύβριζε, μηδὲ τὸν  
 βίον ἐκείνου ἐκκωμωδῶν, τὴν σαυτοῦ γλῶτταν μολύνε-  
 σθαι παρασκεύαζε, ἀλλ' εἰς τέλος φιλοσόφει. Τοῦτο γάρ  
 5 σοὶ μυρίον κλέος γεννήσει.

**ΣΖΗ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Περὶ τῆς μελλοντικῆς μισθαποδοσίας.

Λίαν ἀλγῶ τὴν ψυχὴν, ὅτι ὄξυ πρὸς τὰ χεῖριστα ὄρων,  
 τυφλώττεις πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅτι ὑπερορίων πταισμά-  
 10 των ἐραστῆς ὢν, ἔτι καινοτέρων ἀδικημάτων ἀνεφάνης  
 εὐρετής. Εἰ τοίνυν καμὲ λύπης καὶ σαυτὸν δίκης ἐλευ-  
 θερῶσαι βούλει, θᾶπτον μεταβαλοῦ, εὖ εἰδώς, ὅτι, ὅς ἂν  
 ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος ἀρετῆς ἐντεῦθεν ἀπάρη, ἐν πυρὶ  
 κείσεται, ὃ δὲ τετελεσμένος τε καὶ κεκαθαρισμένος, ἐκεῖσε  
 15 ἀφικόμενος, μετὰ τῶν θείων δυνάμεων χορεύσει.

**ΣΖΘ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ**

“Ὅτι τῶν θείων Γραφῶν ἢ ἀνάγνωσις καὶ τοῖς ἐστῶσι  
 καὶ τοῖς πεσοῦσι καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἐστὶν ὠφέλιμος,  
 ἐκάστῳ χρησιμφοῦσα.

20 Αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ οὐ πλαγίαν καὶ ἀμφίβολον, ἀλλ'  
 ὀρθὴν καὶ λαμπρὰν καὶ ἀραρυῖαν, ἀσάλευτόν τε καὶ ἀπα-  
 ρέγκλιτον οἶονται δεῖν ἐγκεῖσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν  
 περὶ τοῦ Θεοῦ πίστιν. Κινδυνεύουσι μὲν ἀγαθὴν ἐλπίδα  
 ὑπισχνούμεναι, εὖ πράττουσι δὲ θάρσος ὀρέγουσαι. Καὶ  
 25 δυσπραγοῦσι μὲν παραμυθίαν προτεινόμεναι, πλημμελοῦ-  
 σι δὲ φόβον ἐπανατεινόμεναι, ἵνα μὴ μόνον ἄχρῖς ὀνόμα-  
 τος νοοῦντες, πᾶσαν ἔννοαν χρηστὴν ἐξαμβλώσωσιν, ἀλλὰ  
 ποιητὴν καὶ ἄρχοντα καὶ ἔφορον καὶ προνοητὴν καὶ κηδε-  
 μόνα ἀμειβόμενον μὲν τοὺς ἀγαθοὺς, ἀμυνόμενον δὲ τοὺς  
 30 πονηροὺς (οὗτος γάρ ὁ κυριώτατος καὶ ἐνδοξότατος περὶ

νὰ σκέπτεσαι, ὄχι τί πρέπει νὰ ἀκούσει ἐκεῖνος, ἀλλὰ τί πρέπει ἐσὺ νὰ πεῖς. Μὴ λοιπόν, λογομαχώντας μὲ ἐκεῖνον, βρίζεις τὸν ἑαυτό σου, οὔτε, διακωμωδώντας τὴ ζωὴ ἐκείνου, νὰ κάνεις τὴ γλώσσα σου νὰ μολύνεται, ἀλλὰ νὰ ἀντιμετωπίζεις τὸ πρᾶγμα μέχρι τέλους μὲ ὑπομονή. Γιατὶ αὐτὸ θὰ σοῦ φέρει ἄπειρη δόξα.

## 298.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴ μελλοντικὴ μισθαποδοσίᾳ.

Πονῶ πολὺ στὴν ψυχὴ μου, γιατί, ἐνῶ βλέπεις μὲ μεγάλη ὀξύνοια πρὸς τὰ χειρότερα, κλείνεις τὰ μάτια πρὸς τὴν ἀρετὴ, καὶ ὅτι, ἐνῶ εἶσαι ἐραστής τῶν πταισμάτων ποὺ ξεπερνοῦν τὰ ὅρια, ἐμφανίσθηκες ἐφευρέτης ἀκόμα πιὸ νέων ἀδικημάτων. Ἐὰν λοιπόν θέλεις καὶ ἐμένα νὰ μὲ ἀπαλλάξεις ἀπὸ τὴ λύπη, καὶ τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὴν καταδίκη, ἄλλαξε γρήγορα τρόπο ζωῆς, γιατί γνωρίζεις καλά, ὅτι αὐτὸς ποὺ θὰ φύγει ἀπὸ ἐδῶ ἀμήντος καὶ ἀτελής, θὰ κοιτάται στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ τέλειος καὶ καθαρὸς, φθάνοντας ἐκεῖ, θὰ προστεθεῖ στὴ χορεία τῶν θείων δυνάμεων.

## 299.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Ἔστι ἡ ἀνάγνωσις τῶν θείων Γραφῶν, καὶ στοὺς σταθεροὺς στὴν πίστι καὶ σὲ ὅσους ἐξέπεσαν, καὶ γενικὰ σὲ ὅλους εἶναι ὠφέλιμη, δίνοντας συμβουλὲς στὸν καθένα.

Οἱ ἅγιες Γραφὲς διδάσκουν, ὅτι ἡ πίστι στὸν Θεὸ δὲν πρέπει νὰ εἶναι δόλια καὶ ἀμφίβολη, ἀλλὰ νὰ εἶναι σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους σωστὴ καὶ λαμπρὴ καὶ σταθερὴ καὶ ἀσάλευτη καὶ ἀμετάτρεπτη. Σ' ἐκείνους ποὺ κινδυνεύουν ὑπόσχονται καλὴ ἐλπίδα, σ' ἐκείνους ποὺ εὐτυχοῦν δίνουν θάρρος, σ' ἐκείνους ποὺ δυστυχοῦν δίνουν παρηγοριά, καὶ ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν τοὺς ἀπειλοῦν μὲ φόβο, ὥστε νὰ μὴ περιορίζονται μόνο στὸ ὄνομά του, ἀπομακρύνοντας κάθε χρήσιμη σκέψη, ἀλλὰ νὰ τὸν πιστεύουν ὅτι εἶναι καὶ δημιουργὸς καὶ ἄρχοντας καὶ ἐπόπτης καὶ προνοητὴς καὶ κηδεμόνας, ὁ ὁποῖος ἀμείβει τοὺς καλοὺς, καὶ πολεμᾷ τοὺς κακοὺς (γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ κυριώτατος καὶ

Θεοῦ λόγος), φύγωσι μὲν κακίαν, ἔλονται δὲ ἀρετήν. Ἡ δὲ περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ βάσανος οὐτ' ἀναγκαία, οὐτ' ἐφικτὴ ἀνθρώποις. Εἰδέναι γὰρ χρὴ καὶ πιστεύειν, ὅτι ἔστι Θεός, οὐ τὸ τί ἔστι πολυπραγμονεῖν. Ἀφήμενοι τοίνυν τοῦ  
 5 περὶ τῆς οὐσίας λόγου ὡς ἀνεφίκτου καὶ μηδαμῶς ἀλωσίμου, ἀλλὰ πᾶσαν βάσανον ὑπερνηχομένου, τὸν δῖον ἑαυτῶν καὶ τὸν τρόπον ῥυθμίσωμεν, ὡς λόγον πάντως ἀποδώσοντες.

Τ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

10 Τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς, Εἰς τὸ γεγραμμένον·  
 «Βλέπετε μὴ ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε».

Πᾶν μὲν ἔργον λάμπει μελέτη θεραπευθὲν (τὸ γὰρ μὴ ὑπὸ μελέτης συγκροτούμενον, ῥαδίως σβέννυται), μάλιστα δ' ἡ ἀρετὴ καθ' ἡμέραν ἀσκήσει θεραπεύεσθαι ὀφείλει.  
 15 Μὴ γεωργομένη γὰρ φυλλορροεῖ καὶ τὸν καρπὸν ἀπόλλυσι. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ἄρα, ὃ ἐθέλησας μαθεῖν· «Βλέπετε μὴ ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε». Ἡ μὲν γὰρ ῥαθυμία τοὺς προγεγενημένους πόνους, κἄν λαμπροὶ εἶεν, σβέσει, ἡ δὲ σπουδὴ καὶ τὴν προγεγενημένην ῥαθυμίαν ἀφανίσει.

ἐνδοξότατος λόγος γιὰ τὸν Θεό), ὥστε νὰ ἀποφεύγουν τὴν κακία καὶ νὰ προτιμοῦν τὴν ἀρετή. Ὅσο γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς οὐσίας του, οὔτε ἀναγκαῖα εἶναι, οὔτε κατορθωτὴ στοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ πιστεύουν, ὅτι ὑπάρχει Θεός, καὶ νὰ μὴ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ τί εἶναι. Ἀφήνοντας λοιπὸν τὸν λόγο γιὰ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατος καὶ καθόλου κατανοητός, καὶ ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἔρευνα, ἃς ρυθμίσομε τὴ ζωὴ καὶ τὴ συμπεριφορὰ μας, ἐπειδὴ ὅπωςδήποτε θὰ δώσομε λόγο.

### 300.— ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἐκ τῆς Ἐπιστολῆ τοῦ Ἰωάννη, στή ρήση·  
«Προσέχετε νὰ μὴ χάσετε αὐτὰ πού κἀνατε»<sup>80</sup>.

Κάθε ἔργο βέβαια ἀκτινοβολεῖ ὅταν γίνῃ μὲ μελέτη (γιατὶ αὐτὸ πού δὲν γίνεταί μὲ μελέτη σβήνει γρήγορα), ἰδιαίτερα μάλιστα ἡ ἀρετή, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ὑπηρετεῖται κάθε μέρα μὲ ἀσκησι. Γιατὶ, ἂν δὲν καλλιεργεῖται, πέφτουν τὰ φύλλα τῆς καὶ χάνει τὸν καρπὸ. Καὶ αὐτὸ εἶναι προφανῶς πού θέλησες νὰ μάθεις· «Προσέχετε νὰ μὴ χάσετε αὐτὰ πού κἀνατε». Γιατὶ ἡ ραθυμία θὰ σβήσῃ τοὺς κόπους πού προσηγήθησαν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι λαμπροί, ἐνῶ ἡ προθυμία θὰ ἀφανίσει καὶ τὴ ραθυμία πού προσηγήθηκε.

---

80. Β' Ἰω. 8.



## ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

### 1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		32	29	64
1	26	210	32	32	80
	26	206	33	3	140
7	12	210	39-41	-	372
12	11ἔ.	408		Λευϊτικὸν	
16	3ἔ.	386			
17	14	114	13	-	13
25	1	386	18	19	112
27	13	82	22	-	112
30	1	388	24	15-20	354
37	28	66	26	12	282
37	36	66		Ἀριθμοὶ	
38	14ἔ.	64			
39	4ἔ.	66	5	1ἔ	112
39	7	66	16	1ἔ	66
39	7ἔ.	408	23	24	52
49	4	64	25	7	344
49	9	268	25	7ἔ.	120
	49᾽ Εξοδος	268		Δευτερονόμιον	
3	2ἔ.	208	1	28	140
14	21ἔ.	104	11	18	232
20	13	200	22	25-27	314
21	1ἔ.	120	32	8	120
23	3	376	33	9	64
23	3	380		Βασιλειῶν Α΄	
32	1	104			
32	1	290	16	7	274
32	19	344	17	6	48
32	28	344	22	1ἔ.	108

	Βασιλειῶν Γ'					
17	1 ἐ.	344	1	17		410
	Παραλειπομένων Β'		6	2		204
			6	3		210
			6	10		376.
26	19	114	6	10		378
	Ψαλμοὶ		26	9		204
			36	1 ἐ.		104
4	5	342	40	2		14
15	4	164	42	14		322
15	4	166	43	26		156
24	5	210				
26	8-9	210			Ἰερεμίας	
29	10	202	13	23		98
29	10	202	13	23		100
48	14	194	25	15		262
49	14-19	210			Ἰεζεκιήλ	
64	7-8	248				
74	12	264	18	6		114
106	126	140	21	3		300
109	1	210			Δανιήλ	
138	17	304				
	Ἰώβ		4	10		270
			4	14		270
7	1	106	4	20		270
15	1	274	5	29		136
15	71	272	5	5		138
40	8	274	5	29		138
	Παροιμῖαι Σολομῶντος		11	17		270
			11	20		270
3	12	274			Δανιήλ (Σωσάννα)	
9	2	18				
28	1	268	-	2 ἐ.		408.
	Σοφία Σειράχ				Ματθαῖος	
18	13	380				
	ᾠδη		3	2		320
			5	7		124
6	2	308	5	19		338
6	6	124	5	28		200
	Μιχαίας		5	28		394
			5	29		152
4	3	48	5	38		192





4	7	18			Τιμόθεον Β'	
4	7	20				
6	16	282	2	24-25		380
	2	144			Τίτον	
					Ἐφεσίους	
			1	19		90
4	26	284			Ἐβραίους	
4	26	286				
4	27	286	12	6		274
6	12	250			Ἰακώβου	
			3	6		246
					Πέτρου Α'	
1	15	208				
					Τιμόθεον Α'.	
			4	17		302
			5	8		268
1	9	406			Ἰωάννου Β'	
3	19	288				
5	8	174		8		418

## 2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

## Α

- ᾿Αβελ 164.  
 ᾿Αβραὰμ 164. 384. 386. 388. 390.  
 ἀγαθότης 120. 122. 192. 228. 292.  
 294. 296.  
 ἀγανακτεῖν 414.  
 ἀγάπη 40. 66. 122. 142. 148. 202.  
 322.  
 ᾿Αγαρ 386. 388.  
 ἄγγελος 128. 158. 270. 302.  
 ἀγιστεία 300.  
 ἀγιωσύνη 186.  
 ἄγκυρα ἱερὰ 34.  
 ἀγνεία 26.  
 ἀγνωμοσύνη 168. 288.  
 ἀγρυπνία 352.  
 ἀγχίνοια 180.  
 ᾿Αδὰμ 120. 202.  
 ἀδικεῖν 318. 392.  
 ἀδικεῖσθαι 94.  
 ἀδικία 146. 246.  
 ἀδολεσχία 146.  
 ἀδοξία 126. 332.  
 ἀηδία 348.  
 ἀθανασία 58.  
 ᾿Αθανάσιος 26. 44. 96.  
 ᾿Αθανάσιος, πρεσβύτερος, 60. 110.  
 188. 250. 278.  
 ᾿Αθηνά 326.  
 ᾿Αθῆναι 130.  
 ᾿Αθηναῖοι 200. 216. 218. 226.  
 ἀθλιότης 398.  
 ἀθυμία 230. 368. 388.  
 Αἴγυπτία, σύζυγος Φαραώ, 338.  
 370.  
 Αἰγύπτιος 98. 104.  
 Αἴγυπτος 340. 386.  
 αἰδῶς 236.  
 Αἰθίοψ 100.  
 Αἰμιλιανός, διάκονος, 116.  
 αἵρεσις 130.  
 αἵρετικὸς 88. 290.  
 αἰσχρότης 214.  
 αἰσχὺνη 26. 32. 42. 84. 302. 350.  
 αἰχμαλωσία 120. 334.  
 ἀκαθαρσία 112.  
 ἀκατάληπτον (Θεοῦ) 280.  
 ἀκολασία 26. 112. 332. 348.  
 ἀκοσμία 60. 74. 302. 316.  
 ἀκρασία 340. 388.  
 ἀκτημοσύνη 84. 142. 160.  
 ἀλαζονεία 66. 148. 326. 410.  
 ᾿Αλεξάνδρεια 186.  
 ᾿Αλέξανδρος 60. 288. 290.  
 ᾿Αλέξανδρος, ὁ Μακεδών, 218.  
 ᾿Αλέξανδρος, ὀμηρικὸς ἦρωας, 326.  
 ᾿Αλέξανδρος, ποιητής, 126.  
 ἀλήθεια 58. 72. 80. 130. 142. 146.  
 154. 166. 178. 198. 204. 206.  
 208. 214. 216. 224. 226. 234. 298.  
 300. 306. 308. 310. 328. 374. 382.  
 414.  
 ᾿Αλκίππη 132.  
 ᾿Αλιγρόθιος 132.  
 ἀλλοίωσις 412.  
 ἀλογία 194.  
 ἀλουργίς 294.  
 ᾿Αλύπιος, 140.  
 ᾿Αλύπιος, ἐπίσκοπος, 322.  
 ᾿Αλφειός, ὑποδιάκονος, 76.  
 ᾿Αλὼν 326.  
 ἀμαθία 166.  
 ἀμαρτάνειν 342. 368.  
 ἀμάρτημα 42. 72. 122. 196. 230.  
 262. 322.  
 ἀμαρτία 122. 156. 166. 170. 272.  
 288. 332. 362. 372. 382. 394. 402.

404.  
 ἄμαρτωλὸς 42. 52. 114. 262.  
 ἄμελεια 320.  
 ἄμετρία 54. 104.  
 ἄμλλα 370.  
 ἄμοιβή 44. 46. 278. 296. 324. 368.  
 ἄμύνεσθαι 94.  
 Ἄμμώνιος 148. 180. 282. 354.  
 Ἄμμώνιος, σχολαστικός, 256  
 ἀνάγνωσις 102.  
 ἀναισθησία 254. 354. 366.  
 ἀναισχυντία 152. 168.  
 ἀναληγισία 36. 134. 136. 260. 354.  
 366.  
 ἀνάληψις 244.  
 ἀναδρεία 262. 384.  
 Ἄνανίας 344.  
 ἀνδροφονία 334.  
 ἀνάπαυσις 264. 266.  
 ἀναρχία 316.  
 ἀνάστασις 56. 244. 306. 308.  
 Ἄνατόλιος 26. 42. 44.  
 ἀνδραγαθία 302.  
 ἀνδρεία 76. 82. 228. 234. 282. 310.  
 396.  
 ἀνδροφονία 128. 402.  
 ἀνεξικακεῖν 368.  
 ἐνεξικακία 412. 414.  
 ἀνοια 254.  
 ἄνομος 198.  
 ἀντίδοσις 44. 274.  
 Ἄντιοχος 190. 376.  
 Ἄνύσιος 380.  
 ἀξίωμα πατριαρχικὸν 62.  
 ἀπαιδευσία 164. 230.  
 ἀπανθρωπία 44. 120. 380.  
 ἀπάτη 136. 276. 364. 386. 388.  
 ἀπειλή 136.  
 ἀπιστία 58.  
 ἀπληστία 160.  
 ἀπλότης 266. 268. 364.  
 ἀπόγνωσις 118. 362.

Ἄπολλώνιος 76. 310.  
 Ἄπολλώνιος, διάκονος, 352.  
 Ἄπολλώνιος, ἐπίσκοπος, 46. 128.  
 292. 376.  
 ἀπόνεια 152. 180.  
 Ἄπόστολοι 22. 118. 142. 198. 202.  
 294. 302. 308. 356. 382. 388.  
 ἀπραγμοσύνη 26. 348.  
 ἀπώλεια 130.  
 Ἄραβιανός, ἐπίσκοπος, 52. 134.  
 Ἄρειος πάγος 130. 210.  
 ἄρετή 14. 16. 18. 26. 28. 30. 36. 38.  
 42. 48. 52. 54. 60. 62. 64. 70. 72.  
 88. 90. 96. 108. 126. 128. 140.  
 144. 158. 162. 164. 178. 180. 182.  
 188. 190. 194. 224. 226. 230. 232.  
 234. 236. 238. 240. 248. 250. 256.  
 258. 264. 266. 278. 280. 282. 288.  
 296. 300. 302. 304. 320. 322. 324.  
 336. 340. 342. 346. 348. 350. 352.  
 358. 360. 364. 366. 374. 388. 390.  
 398. 404. 406. 408. 410. 416. 418.  
 Ἄρης 130. 132.  
 Ἄριστείδης 216.  
 Ἄριστοτέλης 18.  
 Ἄρποκράς, σχολαστικός, 324.  
 ἄρτος ἐπιούσιος 398.  
 Ἄρχίδιος, πρεσβύτερος, 334.  
 ἄσέβεια 92. 120. 130. 292. 320.  
 ἄσέλγεια 32. 74. 104. 340.  
 Ἄσκληπιός, ἐπίσκοπος, 124.  
 Ἄσσύριοι 22.  
 ἀσφάλεια 86.  
 ἀτεκνία 388.  
 ἀτοπία 156. 182. 214.  
 αὐθάδεια 100. 216. 352.  
 αὐθεντία 176.  
 αὐτάρκεια 54. 78. 160. 234. 346.  
 374.  
 αὐτεξούσιον 268.  
 αὐτεξουσιότης 188.  
 αὐτονομία 174.

ἀφθαρσία 58.  
 ἀφιλαργυρία 374.  
 ἸΑφράσιος, πρεσβύτερος, 248.  
 ἸΑφροδίσιος, πρεσβύτερος, 84.  
 140. 198.  
 ἸΑχαάβ 106.

## Β

Βαλαάμ 50.  
 Βαλτάσαρ 136. 138.  
 βάπτισμα 82. 84.  
 βασιλεία 44. 64. 292.  
 βασιλεία οὐρανῶν 34. 72. 272. 292.  
 320. 338.  
 Βενιαμὴν 66.  
 βία 312.  
 βίος 390.  
 βίος Ἐπικούρειος 26.  
 βλάβη 62. 158.  
 βλασφημεῖν 90.  
 βλασφημεῖσθαι 82.  
 βουλευτήριον 356.  
 βουλή 356.  
 Βριάρεως 330.

## Γ

Γάϊος 28.  
 γαλήνη 96. 414.  
 γαληνότης 192.  
 γάμος 212. 346.  
 γαστριμαργεῖν 194.  
 γέεννα 246.  
 γέλως 14. 42. 52. 164. 166. 248. 278.  
 408. 412.  
 γνώμη 406.  
 γνωσιμαχεῖν 98. 100. 172. 238. 252.  
 γνώσις 78. 198.  
 γονορροΐς 110. 112.  
 Γοργίας 56.  
 Γότθιος 26.

Γότος 384.  
 Γραφή θεία 16. 20. 42. 86. 100. 102.  
 124. 138. 140. 150. 194. 204. 238.  
 246. 268. 290. 310. 386. 416.

## Δ

Δαβὶδ 202.  
 δαίμων, - ες 22. 118. 362.  
 δαίμων 222. 306. 334.  
 Δανιήλ 122. 136. 138. 270.  
 δεξιὰ θεία 16.  
 Δεσπότης 22. 60. 68. 190.  
 δημοκρατία 316.  
 Δημοσθένης 214. 228.  
 διάβολος 128. 252. 254. 268. 286.  
 306. 402. 404.  
 Διαθήκη 290. 388.  
 Διαθήκη Καινὴ 192. 194.  
 Διαθήκη Παλαιά 126. 140. 192.  
 194. 206. 210. 290.  
 διαπαιδαγώγησις 368.  
 διαφθορὰ 202.  
 Δίδυμος, πρεσβύτερος, 276. 278.  
 δικαιοσύνη 76. 142. 146. 156. 204.  
 228. 234. 264. 272. 280. 376. 380.  
 384.  
 δικαίωσις 84.  
 δίκη 16. 38. 42. 54. 66. 68. 72. 74. 94.  
 100. 122. 128. 132. 210. 222. 248.  
 252. 274. 286. 294. 312. 316. 320.  
 322. 348. 370. 392. 394. 406. 416.  
 Διονύσιος 46. 298. 314.  
 Διονύσιος πρεσβύτερος, 328.  
 δόλος 82. 180.  
 δόξα ἀνθρώπων 30. 98. 234.  
 δόξα θεία 30. 344.  
 δόξα μέλλουσα 30.  
 δουλεία 94. 126.  
 δουλοπρέπεια 352.  
 δύναμις θεία 16. 20. 166. 208. 258.  
 306.

δυσπραγία 48. 236.  
Δωρόθεος 162

## E

Ἑβραῖος 94. 120.  
ἐγκαλλώπισμα 278. 296. 346.  
ἐγκράτεια 212.  
ἐγκώμιον 318.  
Ἐζεκίας 104.  
ἔθος 216.  
εἰδωλολατρία 104. 128. 212.  
εἰκὼν Θεοῦ 208. 210.  
εἴμαρμένη 246.  
εἰρήνη 48. 142. 358.  
ἐκδικία 70.  
Ἐκκλησία 20. 28. 32. 84. 158. 160.  
176. 178. 180. 184. 186. 188. 354.  
356. 358.  
ἐλάττωμα 390.  
ἐλεημοσύνη 58. 124. 236. 250. 310.  
312.  
Ἐλενος 326.  
ἔλεος 248.  
ἐλευθερία 120.  
Ἕλλην,- ες 56. 60. 88. 118. 128. 132.  
172. 174. 198. 210. 216. 262. 290.  
324. 382.  
ἐλπίς 32. 46. 150. 180. 204. 290. 326.  
352. 366. 378. 386. 398. 408. 416.  
Ἐλύμας 344.  
ἐμμέλεια 142,  
ἐνανθρώπησις 90.  
Ἐνώχ 164.  
ἐξουσία 22. 30. 108. 314. 316. 318.  
ἐορτή 164.  
ἐπαγγελία (Θεοῦ) 82. 136. 290.  
ἐπαινος 54. 232. 234. 408.  
Ἐπαμεινώνδας 104. 216.  
ἐπιβουλεύειν  
ἐπιβουλή 220. 256. 398.  
ἐπίγεια 18.  
ἐπίγνωσις 380. 412.

ἐπιείκεια 62. 168. 352. 368.  
ἐπιθυμεῖν 394.  
ἐπιθυμία γυναικεία 112.  
ἐπιθυμία πονηρὰ 24. 28. 74. 100.  
110. 160. 164. 224. 260. 298. 338.  
340. 350. 372.  
Ἐπίκουρος 38. 106. 238. 328.  
Ἐπίμαχος 232.  
Ἐπίμαχος, ἀναγνώστης, 98.  
ἐπιμέλεια 174.  
ἐπιορκεῖν 332.  
ἐπιορκία 180.  
ἐπιστήμη 162. 258.  
ἐπιτίμησις 126.  
Ἐπιφάνιος, διάκονος, 92.  
ἐπιφοίτησις θεία 148.  
ἔργα 14. 16. 18. 90. 148. 248.  
ἔρις 116.  
Ἐρμιος, κόμης, 50.  
Ἐρμῖνος, κόμης, 196. 318. 336. 338.  
340. 342.  
Ἐρμογένης ἐπίσκοπος, 36. 70. 146.  
202. 236. 272. 294. 300. 302. 318.  
360. 370. 392.  
ἔρως 174. 330.  
ἔρως ἀποστολικὸς 78.  
ἔρως ἀρετῆς 30.  
ἔρως μαρὸς 220.  
ἔρως χρημάτων 218.  
ἔρως φιλοχρηματίας 224.  
Εὐάγγελιον 60. 192. 200. 202. 302.  
348. 404.  
εὐβουλία 374.  
εὐγένεια 66. 238. 410. 414.  
εὐγλωττία 54.  
Εὐδαίμων, ἀναγνώστης, 254.  
Εὐδαίμων, διάκονος, 54.  
Εὐδαίμων, σχολαστικὸς, 122.  
εὐδοκίμησις 164.  
εὐεξία 78.  
εὐεργετεῖν 368.  
εὐεργεσία 50. 84. 164. 236. 248.

εὐημερία 16. 100. 128. 164. 286.  
 εὐθύνη 278.  
 εὐκλεια 38. 110. 232.  
 εὐκοσμία 142. 156.  
 εὐλάβεια 130. 344. 414.  
 εὐλογεῖν 90.  
 εὐλογία 80.  
 Εὐλόγιος 296.  
 Εὐλόγιος, ἀναγνώστης, 106.  
 Εὐλόγιος, πρεσβύτερος, 118.  
 εὐνοια 272.  
 Εὐνόμιος 212.  
 Εὐόπιος, ἐπίσκοπος, 312.  
 εὐπραγία 34. 148. 276. 292. 412.  
 εὐπρέπεια 62.  
 εὐσέβεια 18. 72. 76. 130. 170. 172.  
 288. 296. 362. 408.  
 Εὐσέβιος, ἐπίσκοπος, 36. 68. 72.  
 98. 170. 172. 180. 292. 302. 320.  
 354. 392.  
 Εὐστάθιος 162. 170. 172. 238. 242.  
 246. 260. 262. 362. 414.  
 Εὐστάθιος, αἰοιδιμος, 354.  
 Εὐστάθιος, διάκονος, 154.  
 Εὐστάθιος, πρεσβύτερος, 16. 24.  
 56. 258. 412. 414.  
 εὐταξία 316.  
 Εὐτόκιος, διάκονος, 34. 38.  
 Εὐτόνιος, διάκονος, 28. 150. 158.  
 212. 230. 232. 354. 366. 398. 412.  
 εὐφημία 234. 240. 258. 304.  
 εὐφροσύνη 34. 38. 46. 348. 350. 376.  
 εὐχαριστία 164.  
 Ἐφεσος 86.  
 ἔχθρα 96. 118. 286.

## Z

ζῆλος 158. 172.  
 ζηλοτυπεῖν 386. 388.  
 Ζήνων, διάκονος, 156.  
 Ζήνων, πρεσβύτερος 360.

Ζώσιμος, πρεσβύτερος, 42. 44. 50.  
 52. 54. 58. 72. 82. 90. 104. 108.  
 110. 136. 152. 160. 170. 172. 190.  
 204. 238. 242. 246. 250. 260. 62.  
 272. 280. 298. 328. 354. 362. 370.  
 392. 414. 414. 416.

## H

ἡδονή 154. 216. 230. 234. 266. 298.  
 326. 344. 348. 350.  
 Ἡθάμ 92.  
 Ἡλίας 52. 344.  
 Ἡλίας, πολιτευόμενος, 358.  
 ἡλιος δικαιοσύνης 22.  
 ἡμερότης 170. 192. 234.  
 Ἡρακλείδης, ἐπίσκοπος, 102. 318.  
 350. 352.  
 Ἡρακλείδης, πρεσβύτερος, 252.  
 Ἡράκλειος, ἐπίσκοπος, 46.  
 Ἡσαΐας, ἀποδέκτης ἐπιστολῆς  
 290. 316.  
 Ἡσαΐας, στρατιώτης, 286. 296.  
 410.  
 Ἡσαῦ 62.  
 ἡσυχία 342.  
 Ἡσύχιος, 34. 240.

## Θ

θάνατος 220. 244. 288. 402.  
 Θεόγνωστος, πρεσβύτερος, 14.  
 240. 304. 410.  
 Θεοδόσιος, ἐπίσκοπος, 70. 328.  
 354. 358.  
 Θεοδόσιος, πρεσβύτερος, 130. 132.  
 174. 204. 264. 368. 408.  
 Θεοδόσιος, σχολαστικός, 134. 328.  
 396. 404. 416.  
 Θεόδοτος, πρεσβύτερος, 270. 402.  
 404.  
 Θεόδωρος 288.

Θεόδωρος, πολιτευόμενος, 358.  
 Θεόδωρος, σχολαστικός, 148.  
 θεολογία 208.  
 Θεός 16. 20. 30. 44. 82. 90. 98. 114.  
 120. 122. 134. 164. 166. 190. 198.  
 200. 206. 208. 210. 238. 248. 302.  
 314. 316. 322. 374. 380. 416. 418.  
 θεοσέβεια 36. 46.  
 θεότης 206.  
 Θεόφιλος 90. 94. 166. 168. 256.  
 Θεόφιλος, ἀναγνώστης, 234.  
 Θέων, ἐπίσκοπος, 118. 170. 278.  
 368.  
 θεωρητική 296.  
 θηριωδία 30. 310.  
 θησαυρός 18. 20.  
 θλίψις 38. θυμηδία 158. 210. 274.  
 276.  
 θρησκεία 178. 186. 206. 208. 276.  
 352.  
 θυμηδία 196. 368.  
 θυμίαμα 356.  
 θυματήριον 356.  
 θυμός 30. 76. 94. 262. 284. 286. 414.  
 θυοσκοπός 326.  
 θυσία 126. 170. 210. 268. 356.  
 θυσιαστήριον 32. 106. 124. 296.  
 298. 356.

## I

Ἰακώβ 62. 384. 386. 388.  
 Ἰάκωβος 246.  
 Ἰεζεκιήλ 114. 302.  
 Ἰέραξ, ἰατρός, 258.  
 Ἰέραξ, λαμπρότατος, 390.  
 Ἰέραξ, πρεσβύτερος, 72. 176.  
 Ἰέρεια Ἐφεσία 86.  
 Ἰερεμίας 262.  
 ἱερεὺς, - εἰς 170. 172.  
 Ἰέριος 30.  
 Ἰεροσόλυμα - Ἰερουσαλήμ 14. 92.

104. 262. 302.  
 ἱερωσύνη 36. 50. 52. 62. 64. 66. 68.  
 70. 72. 114. 120. 170. 172. 174.  
 178. 204. 250. 294. 300. 302. 334.  
 372. 408.  
 Ἰησοῦς 82.  
 Ἰουδαῖος 82. 88. 104. 120. 128. 140.  
 190. 192. 198. 200. 206. 208. 210.  
 212. 232. 242. 262. 266. 290. 306.  
 316. 344. 382.  
 Ἰούδας, γενάρχη, 64.  
 Ἰούδας, προδότης, 188.  
 Ἰουνία 26.  
 Ἰπποκράτης 30. 108.  
 Ἰσαάκ 82. 384. 388.  
 ἰσηγορία 146.  
 Ἰσίδωρος, διάκονος, 258. 268. 280.  
 282. 342. 364. 382.  
 Ἰσίδωρος, ἐπίσκοπος, 322. 324.  
 370.  
 Ἰσίδωρος, πρεσβύτερος, 34. 134.  
 Ἰσίδωρος, σχολαστικός, 406.  
 ἰσοθεΐα 412.  
 Ἰσοκράτης 188. 216.  
 Ἰσχυρίων 78.  
 Ἰσχυρίων, πρεσβύτερος 46.  
 Ἰωάννης, διάκονος, 68.  
 Ἰωάννης, εὐαγγελιστής, 418.  
 Ἰωάννης, σχολαστικός, 116. 252.  
 Ἰωάννης Χρυσόστομος 54. 56.  
 Ἰώβ 274.  
 Ἰώσηπος 92.  
 Ἰωσήφ, πρεσβύτερος, 26.  
 Ἰωσήφ, υἱὸς Ἰακώβ, 66. 338. 370.  
 408.

## K

καινότης 60.  
 κακηγορεῖν 398.  
 κακηγορία 250. 286. 332. 398.  
 κακία 28. 30. 32. 36. 50. 52. 62. 64.



68. 82. 96. 98. 108. 110. 128. 130.  
 152. 158. 170. 176. 190. 216. 220.  
 238. 248. 250. 260. 262. 266. 282.  
 302. 320. 340. 342. 346. 348. 352.  
 358. 364. 368. 390. 412. 418.  
 κακοήθεια 322.  
 κακουργεῖν 266.  
 κακουργία 94. 180. 220.  
 καλλωπισμὸς 72. 76.  
 καλοκαγαθία 16. 48. 68. 216. 324.  
 Κάρπος, πρεσβύτερος, 160.  
 καρτερία 408.  
 Κάσιος, σχολαστικός 214. 232.  
 κατάγνωσις 52. 184.  
 κατάκρισις 156.  
 κατάρρα 80.  
 κατηγορεῖν 370.  
 κατηγορία 372. 376.  
 Κέκρωψ 132.  
 κέρδος αἰσχρὸν 332. 346.  
 κεφαλαγία 348.  
 κηδεμονία 174. 344.  
 κήρυγμα ἀποστολικὸν 242.  
 κήρυγμα θεῖον 50. 204. 244. 292.  
 360.  
 κίνδυνος 80. 230. 256. 308. 352. 356.  
 366. 408.  
 κολακεία 94. 188. 328. 352.  
 κολακεύειν 328. 332.  
 κόλασις 32. 50. 110. 134. 136. 222.  
 262. 276. 282. 284. 312. 322. 334.  
 368. 412.  
 κομπάζειν 80.  
 κοσμιότης 66.  
 κρατῆρ 16. 18.  
 Κράτης 218.  
 κρίσις 136.  
 κρίσις μέλλουσα 28. 44. 54. 64.  
 110. 242. 244. 262. 284. 292. 296.  
 370. 376. 380. 394.  
 Κροῖσος 146.  
 Κύριος 64. 200. 208. 210. 262. 264.

274. 380.  
 Κύριλλος, ἐπίσκοπος, 176.  
 κωμωδεῖν 204.  
 κωμωδία 32. 52. 238. 258.

## Λ

λαγνεία 152. 298. 328. 388.  
 Λάζαρος 264.  
 Λακεδαιμόνιοι 104. 218.  
 Λακεδαίμων, Σράρη, 218.  
 Λαμπέτιος, ἐπίσκοπος, 98. 108.  
 172. 288. 298. 304. 320. 372.  
 λειτουργία 372.  
 Λεοντίνος, 56.  
 Λεόντιος, ἐπίσκοπος 140.  
 λεπρὸς 110. 112.  
 Λευῖ 64.  
 λήθη 46. 48. 404.  
 ληστεία 218. 334. 402.  
 ληστής 102. 220.  
 Λιδάνιος, 54. 56.  
 λογική 296.  
 λογισμοὶ οῦθοι 292.  
 λόγοι ἐπίγειοι 18.  
 λογοποιία 170.  
 λόγος 390.  
 Λόγος Θεοῦ 206. 292.  
 Λυκοῦργος 218.  
 λύπη 28. 32. 234. 236. 260. 264. 270.  
 372. 416.  
 Λυσόνιος,, κορρίκτωρ, 40. 170.

## Μ

Μακάριος, ἐπίσκοπος, 48.  
 μακαριότης 34. 384.  
 Μακεδόνες 22.  
 μακροθυμεῖν 294.  
 μακροθυμία 248. 292. 320. 322.  
 μανία 74. 112. 136. 160. 174. 182.  
 218. 240. 260. 296. 330. 332. 342.

346. 350. 354. 380. 410.  
 Μανιχαῖοι 192.  
 μαντική 324.  
 μάντις 326.  
 μαρασμός 404.  
 Μάρκος, ἀποδέκτης ἐπιστολῆς,  
 154.  
 Μαρτινιανός 172. 178. 182. 238.  
 242. 246. 260. 262. 362. 392. 412.  
 Μαρτινιανός, πρεσβύτερος, 266.  
 Μάρων 26. 30. 34. 38. 42. 44. 72. 84.  
 170. 172. 204. 238. 242. 246. 260.  
 262. 272. 362. 374. 392. 412.  
 μεγαλαυχία 148.  
 μεγαληγορία 272.  
 μεγαλόνοια 40. 78. 108. 186.  
 μεγαλοπρέπεια 40.  
 μεγαλοφρονεῖν 286.  
 μεγαλοφροσύνη 42. 352. 350. 410.  
 μεγαλοψυχία 76. 80. 82. 108. 226.  
 296. 352.  
 μέθη 42. 52. 84. 164.  
 Μελωδός (Δαβίδ) 92. 94. 102. 166.  
 202. 246. 262. 274. 304.  
 μέμψις 52. 232.  
 μετάνοια 32. 172. 214. 370. 380.  
 μετριότης 396.  
 μετριοφροσύνη 366.  
 Μητρόδωρος 328.  
 μικροψυχία 296.  
 μισθαποδοσία 416.  
 μισοπονηρία 98. 154. 292. 320.  
 μίσος 162.  
 μνησικακεῖν 286.  
 μοιχεία 372.  
 μολυσμός 32.  
 μοναρχία 212.  
 μοχθηρία 158. 330.  
 μύσος 162.  
 μυστήριον 72. 112. 116. 178. 180.  
 206. 288.  
 μωρία 266.

Μωυσῆς 64. 66. 80. 98. 120. 194.  
 208. 344.

## N

Ναβουχοδονόσωρ 412. Νεῖλος 248.  
 392.  
 Νεμέσιος 194.  
 νηστεία 392.  
 Νινευίται 102. 110.  
 νοήματα θεῖα 18.  
 νόμος 120. 120. 122. 200. 202. 376.  
 404. 406.  
 Νῶε 164.

## O

᾽Οζίας 114.  
 οἰνοποσία 154.  
 οἶνος 18.  
 ὀλιγοδεῖα 78.  
 ᾽Ολυμπιόδωρος 364.  
 ᾽Ολύμπιος, διάκονος, 38.  
 ᾽Ο(ύ)λυμπος 326.  
 ᾽Ομηρος 324.  
 ὁμοίωσις (Θεοῦ) 210.  
 ὄνειδος 26. 258. 310.  
 ὄνειροπόλος 326.  
 ὄργη 94. 154. 184. 200. 340. 342.  
 344. 346. 372. 414.  
 ὀργίξεσθαι 342.  
 ὄρκος 232.  
 ὀσιότης 64. 112.  
 ᾽Οσσα 326.  
 οὐράνια 18.  
 Οὐσθενούφιος, ἀναγνώστης, 346.  
 οὐσία 100. 206. 210. 212. 418.

## Π

Πάγαρχοι 132.  
 πάθος 32. 46. 58. 86. 94. 108. 112.  
 114. 118. 142. 154. 194. 214. 230.

234. 238. 262. 270. 282. 282. 286.  
288. 324. 328. 330. 340. 342. 344.  
346. 348. 372. 376. 386. 388. 392.  
394. 400. 402. 408. 410.  
πάθη ψυχικά 270. 268.  
παιδεία 16.  
παίδευσις 18. 22.  
Παλαιστίνη 390.  
παλιγγενεσία 336.  
Παλλάδιος, 40. 72. 78. 84. 170. 272.  
276. 358. 398.  
Παλλάδιος, διάκονος, 282.  
Παμπρόπιος, διάκονος, 32. 106.  
190. 214.  
Πάνθεια 86.  
πανωλεθρία 80.  
παραίνεσις 36. 176. 260. 272. 362.  
364. 370.  
παράκλησις 236. 402.  
παραλογισμός 136. 364.  
παράλυσις 348.  
παραμυθία 58. 416.  
παραπληξία 348.  
παραψυχή 46.  
παρθενία 26. 192. 212.  
Παρθένος 288.  
παρθένος 312.  
παροίγια 176.  
παροργισμός 284. 286.  
παρηρησία 36. 174. 182. 184. 272.  
274. 342. 378.  
Πατήρ 202. 206. 210. 290. 292.  
Παῦλος 26. 86. 102. 118. 130. 136.  
144. 166. 172. 194. 268. 274. 286.  
314. 344. 380. 396. 406.  
Παῦλος, ἀποδέκτης ἐπιστολῆς,  
144. 150. 164. 188. 206. 300.  
Παῦλος, πρεσβύτερος, 84. 102.  
πειθῶ 132. 188. 268. 312. 358.  
πειρασμός 106. 156. 272. 396.  
Πελάγιος, διάκονος, 116.  
πένεσθαι 258.  
πενία 164. 230. 236. 258. 298. 376.  
382. 392.  
περιτομή 114. 162. 164. 200.  
Πέρσαι 22. 86. 120.  
Περσίς (Περσία) 102.  
Πέτρος, ἀποδέκτης ἐπιστολῆς, 48.  
310. 360.  
Πέτρος, ἀπόστολος, 82. 102. 142.  
344.  
Πήλιον 326.  
Πηλουσιῶται 146.  
πίστις 86. 124. 130. 134. 140. 148.  
174. 244. 246. 266. 354. 416.  
Πιστός, διάκονος, 124.  
πλάνη 292. 310.  
Πλάτων 18. 56. 364. 394.  
πλεονέκτημα 390.  
πλεονεξία 84. 240. 242. 366.  
πλημμέλημα 64. 98. 104. 154. 156.  
186. 204. 214. 262.  
πλησμονή 78. 330.  
Πλούταρχος 56.  
πλοῦτος 216. 220. 222. 226. 392.  
396. 404.  
πλοῦτος οὐράνιος 20. 22.  
Πνεῦμα ἅγιον 22. 80.  
ποδαλγία 348.  
πόθος 30. 46. 82. 142. 148. 200. 372.  
406.  
ποιότης 100.  
πολιτεία ἀρίστη 354.  
πολυθεΐα 210. 212.  
πονηρία 60. 110. 196. 266. 282. 316.  
πόνος 16.  
Ποσειδῶν 132. 134.  
ποτήριον μυστικόν 262.  
πραότης 96. 142. 236. 380.  
πραύτης 312.  
πρεσβυγένεια 62. 66.  
προαίρεσις 60. 108. 246. 402.  
προθυμία 324.  
προμήθεια 86.

πρόνοια 120. 168. 174. 276. 280.  
 316. 320.  
 πρόνοια θεία 16. 86. 244.  
 προπέτεια 246.  
 προσδοκία 46.  
 προσευχή 150.  
 προσήνεια 188.  
 πρωτότοκος 64.  
 πρωτοτόκια 62.  
 πτωχεία 146.  
 Πύθων 118.

## Ρ

ραθυμία 130. 134. 136. 148. 152.  
 202. 204. 216. 228. 252. 254. 280.  
 290. 292. 350. 386. 418.  
 Ράχηλ 388.  
 Ρεββέκα 80.  
 ροπή θεία 16. 322.  
 Ρουθήμ 64.  
 Ρωμαῖοι 22.

## Σ

Σαβέλλιος 210.  
 Σαπφείρα 344.  
 Σάρδεις 220.  
 Σάρρα 386. 388. 408.  
 σεμνότης 154. 240. 258.  
 Σενναχερείμ 104.  
 Σεραπίων, κορρίκτωρ, 30.  
 Σεραφίμ 204.  
 Σερῆνος 394. 410.  
 Σερίνος 148.  
 σιγή 14.  
 σιωπή 20. 178.  
 σκαιότης 76. 160. 352.  
 σκαιωρία 180.  
 Σκύλλα 196. 330.  
 Σόδομα 262.  
 Σολομών 92.

Σουσάννα 408.  
 σοφία ἑλληνική 292. 362.  
 σοφία θεία 16. 18. 20. 24. 68. 88.  
 124. 146. 192. 208. 296. 316. 406.  
 σοφίσματα (ἀνθρώπων) 18.  
 σπουδή 276. 418.  
 σταυρὸς 244. 402.  
 Στρατήγιος, ἐπίσκοπος, 28.  
 Στρατήγιος, μονάζων, 100. 374.  
 Στρατήγιος, σχολαστικός, 272.  
 Στωικοὶ 18.  
 συγγένεια 218.  
 συγγένεια πνευματική 360.  
 συγγνώμη 30. 98. 136. 156. 162.  
 172. 178. 188. 204. 248. 296. 314.  
 342. 358. 392.  
 συγκατάβασις 126. 202.  
 συγκατάθεσις 394.  
 σύγχυσις 230. 316. 408.  
 συκοφαντεῖν 370.  
 συκοφαντία 166. 218. 372.  
 συμβουλή 362.  
 συμμαχία 76. 254.  
 συμμαχία θεία 272. 282. 334. 352.  
 συμπάθεια 402.  
 συμφορὰ 48. 68. 84. 94. 96. 106. 108.  
 128. 190. 220. 236. 260. 272. 274.  
 280. 288. 306. 336. 370. 376. 388.  
 412.  
 σύνεσις 310.  
 συνήθεια 60.  
 συνουσία θεία 408.  
 Σωκράτης 394.  
 Σωτήρ 106. 130. 242. 264. 378. 382.  
 404.  
 σωτηρία 40. 50. 52. 78. 84. 102. 188.  
 190. 270. 298. 356. 378. 380. 384.  
 σωφρονισμὸς 368.  
 σωφροσύνη 26. 62. 66. 74. 86. 132.  
 142. 228. 234. 280. 328. 338. 372.  
 384. 408.

## Τ

ταπεινότης 78. 352.  
 ταπεινοφροσύνη 376.  
 ταραχή 230.  
 ταυτότης 212.  
 τελώνης 42.  
 τιμή 64. 98. 112. 194. 250. 264. 276.  
 288. 294.  
 Τιμόθεος, ἀναγνώστης, 16. 18. 20.  
 62. 64. 66. 88. 96. 136. 176. 192.  
 194. 234. 240.  
 Τιμόθεος, ἀπόστολος, 200.  
 Τιμόθεος, λαμπρότατος, 196.  
 τιμωρία 18. 32. 52. 64. 70. 96. 110.  
 114. 174. 186. 192. 238. 242. 262.  
 266. 276. 284. 302. 312. 314. 318.  
 322. 332. 392.  
 τόκοι 346.  
 τραγωδία 86. 370.  
 Τριάς 206. 208.  
 τρυφή 78. 96. 256. 280. 348. 350.  
 392.  
 τῦφος 100.

## Υ

ὑβρις 100. 132. 168. 224. 230. 256.  
 310. 312. 372. 402.  
 ὑγιεία 78  
 υἱοθεσία 22.  
 Υἱὸς 202. 210.  
 ὑπακοή 44. 268. 378.  
 ὑπερηφάνια 270. 352.  
 ὑπεροψία 108.  
 ὑπόκρισις 96. 180.  
 ὑπομονή 24. 396.  
 ὑπόστασις 212.  
 ὑποψία 148.

## Φ

φαιδρότης 304.

Φαραὼ 316. 408.  
 Φαρισαῖος 42. 378.  
 φαυλότης 338. φειφῶ 320.  
 φθόνος 66. 76. 320. 322.  
 φιλανθρωπεύεσθαι 236.  
 φιλανθρωπία 24. 40. 68. 142. 370.  
 380.  
 φιλαργυρία 214. 234.  
 φιλία 22. 70. 96. 98. 148.  
 φιλονεικία 116. 122. 228. 346. 388.  
 Φιλόξενος, μαγίστρος, 404.  
 φιλοπαθία 386.  
 φιλοπραγμονεῖν 348.  
 φιλοπραγμοσύνη 48. 376. 382.  
 φίλος 70.  
 φιλοσοφία 16. 18. 24. 164. 190. 228.  
 248. 252. 258. 264. 296. 344. 346.  
 360. 368. 396.  
 φιλοστοργία 272.  
 φιλοτιμία 24. 86. 108. 178.  
 φιλοχρηματία 160. 224. 228. 346.  
 Φίλων 56. 206. 208. 212. 378.  
 Φινεές 344.  
 φόβος 40. 94. 192. 200. 230. 352.  
 368. 416.  
 φόβος θεῖος 30. 148. 260.  
 φόνος 120. 218.  
 φρόνημα 42. 78. 104. 116. 128. 236.  
 286. 366.  
 φρόνησις 146. 228. 234. 244. 266.  
 274. 282. 384.  
 φροντίς 110. 248. 250. 256. 348. 398.  
 φυσιολογία 18.  
 φύσις 108.  
 φύσις ἀνθρωπίνη 202.  
 φύσις ζώων 168.  
 φύσις Θεοῦ 206. 212. 244.  
 Φωκίων 218.

## Χ

Χαιρήμων 26.

χαμαιτυπεῖον 62. 388.  
 Χαναναῖοι 140.  
 χαρὰ 102. 104.  
 χάρις 16. 52. 122. 318. 390.  
 χάρισμα 16. 18. 20. 98. 148. 356.  
 358. 360.  
 χειροτονία 36. 98. 170. 180. 182.  
 184.  
 Χεττούρα 386.  
 Χίμαιρα 196.  
 χρήματα 44. 214. 218. 228. 232. 366.  
 374.  
 χρηστότης 98. 136. 248.  
 Χριστιανός,- οἱ 26. 234. 350.  
 Χριστὸς 50. 78. 80. 84. 88. 92. 124.  
 126. 128. 142. 158. 172. 176. 188.  
 198. 200. 208. 254. 258. 264. 268.  
 290. 304. 306. 360. 396. 402. 404.  
 Χρύσης, 108.

## Ψ

ψεύδεσθαι 80.  
 ψευδὸς 326. 372. 414.  
 ψυχή 108. 110. 190. 206. 212. 222.  
 234. 240. 242. 250. 282. 294. 296.  
 310. 312. 356. 398. 416.

## Ω

ὠμότης 44. 222. 316. 336. 362.  
 ὠραιότης 90.  
 Ὠρίων, διάκονος, 40.  
 Ὠρίων, μονάζων, 248. 376.  
 ὠφέλεια 24. 202. 298.  
 Ὠφέλιος, γραμματικός, 54. 76.  
 168. 364. 384.  
 Ὠφέλιος, σχολαστικός, 240. 294.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	14
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'. ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Τί ἐστὶ τό, «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ».	14
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'. ΕΥΣΤΑΣΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἡ μὲν ροπή περὶ τὴν ἀρετὴν δίδεται ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, ἡμεῖς δὲ χρὴ συνενεγκεῖν τοὺς πόνους.	16
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ'. ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Πῶς ἡ σοφία ἐκέρασε τὸν ἑαυτῆς κρατῆρα.	16
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Πῶς νοητέον τό, «Ἔχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι».	18
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τό αὐτό.	20
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ϛ'. ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ὑπομονῆς.	24
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ζ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ, Περὶ σωφροσύνης.	26
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η'. ΙΟΥΝΙΑ, Περὶ παρθένων.	26
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Θ'. ΙΩΣΗΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ἀρετῆς.	26
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ι'. ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΑΝΑΤΟΛΙΩ, ΓΟΤΘΙΩ, ΜΑΡΩΝΙ, Πρὸς ἀσκητάς.	26
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑ'. ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΝΕΩΣΤΙ ΚΑΤΑΣΤΑΝΤΙ, Ὅτι αἰσχρὸν, τὸν βουλόμενον ἐπιτάσσειν τοῖς ἀρχομένοις, μὴ δυνάμενον ἀρχεῖν σαυτοῦ.	28
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΒ'. ΓΑΪΩ, Ὅτι χρὴ φεῦγειν τινὰ τὴν κακίαν, ἔχεσθαι δ' ἀπρὶξ τῆς ἀρετῆς.	28
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΓ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων.	28

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΑ΄.	ΙΕΡΙΩ, "Ότι περίοπτος ἡ ζωὴ τῶν γνησίων ἐραστῶν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ ἐν τῷ μετ' αὐτόν.	30
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΕ΄.	ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ, Περὶ τῆς καλῆς χρήσεως τῆς ἐξουσίας.	30
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΣ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποχὴν ἐκ τῆς κακίας.	30
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΖ΄.	ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Ότι ἡ εἰς τὸ Θεῖον ἐλπίς πύργος ἐστὶν ἀρραγῆς.	32
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΗ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Μεσολαβητικὴ πρὸς διευθέτησιν ὑποθέσεως.	34
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΘ	ΕΥΤΟΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῆς τῆς ψυχῆς τε καὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἔξω φροντίδος.	34
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Κ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, Περὶ τῆς τοῦ ἀπράγμονος βίου εὐφροσύνης.	34
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΑ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου ἀνιάτου ἀναληθσίας.	36
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΒ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, Ἐπιπληκτικὴ. ΕΥΤΟΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῆς ἐφικτῆς	38
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΓ΄.	τοῖς ἀνθρώποις ἐλευθερίας.	38
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΔ΄.	ΟΛΥΜΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον, «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε».	38
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΕ΄.	ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ, Παρακλητικὴ.	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΣ΄.	ΩΡΙΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ ἀγάπης τῶν διδασκάλων.	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΖ΄.	ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Ότι, ὁ σωτηρίας ἐρῶν, πάντα δεῖ πράττειν τὰ εἰς ταύτην ἄγοντα.	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΗ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, ΑΝΑΤΟΛΙΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ, Περὶ μεγαλοφροσύνης.	42
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΘ΄.	ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ, "Ότι χρὴ τοὺς ἐχέφρονας, ἃ πάντως ἀνάγκη παθεῖν, ἐλέσθαι παθεῖν διὰ τὸν Θεόν.	44
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Λ΄.	ΑΘΑΝΑΣΙΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς περιφρόνη-	



	σιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἐπι- δίωξιν τῶν θείων.	44
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΑ'. ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῆς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν ἀναψυχῆς.	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΒ'. ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι χρῆ τὸν ἐπί- σκοπον ἀκοίμητον καὶ διορατικώτατον εἶναι.	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΓ'. ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ἐπαινετικῆ.	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΔ'. ΔΙΟΝΥΣΙΩ, Περί λήθης.	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΕ'. ΜΑΚΑΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί φιλοπραγμο- σύνης.	48
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΣ'. ΠΕΤΡΩ, Τί ἐστὶ τό, «Συγκόψουσι τὰς μαχαί- ρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα».	48
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΖ'. ΕΡΜΙΩ ΚΟΜΗΤΙ, Ὅτι, εἰ ὁ ἱερεὺς μὴ εὖ δι- οὺς εἶη, οὐδὲν ὁ βαπτιζόμενος παραβλά- πτεται εἰς τὰ σωτηριώδη σύμβολα.	50
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΗ'. ΖΩΣΙΜΩ, Εἰς τὸ αὐτό.	52
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΘ'. ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τοῦ ὁποῖος ἂν ᾗ ἄριστος ἱερεὺς.	52
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Μ'. ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί ἀνταρκειάς.	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΑ'. ΖΩΣΙΜΩ, Περί κρίσεως.	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΒ'. ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Περί τῆς εὐγλωτ- τίας τοῦ Ἰωάννου Χρυσσοστόμου.	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΓ'. ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Φίλωνος χρη- σις περὶ ἀναστάσεως.	56
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΔ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί ἐλεημοσύ- νης.	58
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΕ'. ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ, Πρὸς νηστεύοντας ἀσκητὰς ἄγαν. Πρὸς ἀσκητὰς ὑπεράγαν νηστεύον- τας.	60
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΣ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Κατὰ Ἑλλή- νων.	60
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΖ'. ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Ποία παρεχώ- ρησε τῷ Ἰακώβ ὁ Ἡσαῦ πρωτότοκια.	62
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΗ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Διὰ τί ὁ Ῥουθὴμ, πρωτότοκος ῶν, οὔτε ἱερωσύνης ἤξιώθη οὔτε μὴν βασι-	

	λείας.	64
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΘ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περί τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἰωσήφ.	66
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ν'. ΙΩΑΝΝΗ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τῶν ἐλατωμάτων τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου.	68
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΑ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί φίλων γνησίων.	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΒ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῆς ἱερωσύνης, τῆς ὑβριζομένης παρὰ τῶν κακῶν αὐτὴν μεταχειριζομένων.	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΓ'. ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί καλλωπισμοῦ γυναικῶν.	72
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΔ'. ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ, Ὅτι μακάριον τὸ διὰ Χριστὸν λοιδορεῖσθαι.	76
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΕ'. ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Περί φιλανθρωπίας.	76
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Νς'. ΑΛΦΕΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ, Διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος, «ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους».	76
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΖ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ, Περί αὐταρκείας βρωμάτων.	78
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΗ'. ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ, Περί τοῦ ἐργάζεσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων.	78
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΘ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας.	82
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ξ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ, Προτρεπτικὴ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ πρὸς τὸν νομοθέτην τῆς ἀκτημοσύνης πολέμου αὐτῶν.	84
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΑ'. ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Ὅτι διὰ Χριστοῦ ἡ σωτηρία καὶ δικαίωσις ἡμῶν.	84
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΒ'. ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι χρὴ φεύγειν τὰς συνεχεῖς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις.	84
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΓ'. ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ, Περί τῶν θείων προρρήσεων.	88
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΔ'. ΘΕΟΦΙΛΩ, Περί τῶν ὁμολογούντων μὲν εἶδέναι τὸν Θεόν, ἀρνούμενοι δὲ αὐτὸν τοῖς ἔργοις.	90
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΕ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Συμβουλευτικὴ.	90
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ξς'. ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Τί ἐστὶ τὸ, «Σὺ ἐξή-	

	ρανας ποταμούς Ἡθάμ».	92
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΖ'. ΘΕΟΦΙΛΩ, Ὅτι ἄμεινον τὸ μὴ μετὰ τὸ ἀδικεῖσθαι ἀμύνεσθαι.	94
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΗ'. ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Συμβουλευτική.	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΘ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ, Περί ἡγουμένων, ἀκολάστων ὄντων καὶ μεγάλας τιμωρίας ὀριζόντων τοῖς πταίοισι.	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ο'. ΕΠΙΜΑΧΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Ὅτι οὐχ ἀπλῶς τὰ χαρίσματα δίδοσθαι, ἀλλὰ πρὸς προπαρασκευῆν τῆς διανοίας τῶν δεχομένων αὐτά.	98
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΑ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Γνωσιμαχεῖν δεῖ τινα, καὶ μὴ δοκίτω ἀπιθάνῳ ἀπολογεῖσθαι.	98
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΒ'. ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέσμα αὐτοῦ καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς; Καὶ πῶς ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιεῖν μεμαθηκότες τὰ κακά;».	100
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΓ'. ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἐφόδιον σωτηρίας ἐστὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν Γραφῶν.	102
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΔ'. ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῆς ἀμέτρον χαρᾶς καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς.	102
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΕ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Συμβουλευτική.	104
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ος'. ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τό, «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν».	106
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΖ'. ΕΥΛΟΓΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Ὅτι τὸ χρεῶν οὐδὲ προμηνυόμενον διαφυγεῖν οἷόν τε.	106
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΗ'. ΧΡΥΣῆ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Ἐπαινετική.	108
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΘ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Συμβουλευτική.	108
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Π'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί κρίσεως.	110
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΑ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τοῦ λεπροῦ καὶ γονορροῦς, τῶν ἀπειροχθέντων τῶν ἱερῶν περιδόλων.	110

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΒ΄.	ΙΩΑΝΝΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, "Ότι, ό άνδρεϊον φρόνημα έχων, ούχ άλίσκεται τή τών άνδρογύνων θέα.	116
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΓ΄.	ΑΙΜΙΛΙΑΝΩ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΙΩ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ, Προτρεπτική πρòς κατάσβεσιν τής προσωπικής έριδος.	116
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΔ΄.	ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Συμβουλευτική.	118
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕ΄.	ΕΥΛΟΓΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, "Ότι ούκ έστι δαίμων άντιστῆναι άνθρώπω δικαίω.	118
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΣ΄.	ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Δι' ἦν αίτίαν πολλοί πολλάκις, τά αὐτά πεπλημμεληκότες, οὐ τήν αὐτήν έδοσαν δίκην.	122
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΖ΄.	ΠΙΣΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Πώς δεϊ πολιτεύεσθαι.	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΗ΄.	ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Δι' ἦν αίτίαν ό Χριστός τούς έαυτοῦ φοιτητάς έπεστόμισεν, έπιτιμήσαντας τή πολύτιμον μύρον εκχειν μή παραιτησαμένη.	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΘ΄.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΠΟΙΗΤΗ, "Ότι οὐδέν ίσον άρετῆς.	126
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4.	ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί αίρέσεων.	128
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Α΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Τίνος ένεκεν "Αρειος πάγος έκαλείτο τò εν 'Αθήνησι δικαστήριον.	130
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Β΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Είς τò αὐτό.	132
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Γ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, "Ότι εκ τής όρθῆς πίστεως και τής άρίστης πολιτείας τήν ασφάλειαν ἡμῶν ποριζώμεθα.	134
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Δ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, "Ότι όλέθριον τò μή μεταγινώσκειν πταίοντα, και όλεθριότερον τò άπογινώσκειν.	134
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Ε΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περί συγγνώμης και κολάσεως.	136
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Σ΄.	ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ, Είς τό «Και είπε Βαλτάσαρ, και ένέδυσαν τόν Δανιήλ πορφύραν, και τόν μανιάκην τόν χρυσοῦν περιέθηκαν περι τόν τράχηλον αὐτοῦ, και εκήρουξαν περι αὐτοῦ εἶναι αὐτόν άρχοντα τρί-	

	τον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ».	136
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Ζ΄.	ΑΛΥΠΙΩ, Ὅτι ἀπὸ τῶν ὁμολογουμένων τὴν πίστιν τῶν ἀμφισβητουμένων λαμβάνομεν.	140
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Η΄.	ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ ἀρετῆς.	140
ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4Θ΄.	ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Οὐδ’ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα διδλία».	140
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ρ΄.	ΠΑΥΛΩ, Ὅτι οὐ δεῖ, τὰ κατὰ σαυτὸν ἀγνοῶν τις, τὰ ὑπὲρ σαυτὸν ζητεῖν.	144
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΑ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Πρὸς ἱερεῖς εὐδοκίμους.	146
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΒ΄.	ΑΜΜΩΝΙΩ, Περὶ φιλίας καὶ θείου φόβου.	148
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΓ΄.	ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον.	148
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΔ΄.	ΣΕΡΙΝΩ, Περὶ ἀλαζονείας.	148
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι οὐ χρὴ ἐπαίρεσθαι ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις.	148
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΣ΄.	ΠΑΥΛΩ, Ὅτι δεῖ μετὰ πόνων καὶ προσευχῆς χωρεῖν ἐπὶ τὴν θήραν τῶν νοσημάτων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς.	150
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΖ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι χρὴ εἰργεῖν τὴν εἴσοδον τῶν λογισμῶν ἐν τῷ νῷ, καὶ μὴ, συγχωρήσαντες τὴν εἴσοδον αὐτῶν, ὕστερον ἀναδέχεσθαι τὴν μάχην.	150
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΗ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἐλαττωμάτων.	152
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΘ΄.	ΜΑΡΚΩ, Περὶ τῆς οἰνοποσίας.	154
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙ΄.	ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῶν τὰ ἴδια πλημμελήματα ἐόντων, τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονούντων.	154
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΑ΄.	ΖΗΝΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ ἀσκήσεως.	156
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΒ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι ὁ διδάσκαλος ὀφθαλμὸς ἐστὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.	158
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΓ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ἀκτημοσύ-	

	νης.	160
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΑ΄.	ΚΑΡΠΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῶν βδελυτομένων τοὺς ἑναρέτους.	160
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΕ΄.	ΔΩΡΟΘΕΩ, Περί τῆς περιτομῆς.	162
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΖ΄.	ΠΑΥΛΩ, Περί ἑορτῶν.	164
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΖ΄.	ΘΕΟΦΙΛΩ, Ὅτι ὁ Θεὸς δύναται μὲν τὰ πάντα, βούλεται δὲ τὰ ἀριστα.	166
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΗ΄.	ΘΕΟΦΙΛΩ, Περί ἀγνωμοσύνης.	168
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΘ΄.	ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Περί φύσεως ζώων.	168
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚ΄.	ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ, Πρὸς ἀρχοντας.	170
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΑ΄.	ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί ἱερέων.	170
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΒ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῶν κακῶς τὴν ἱερωσύνην μετερχομένων.	172
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΓ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, Προτρεπτικὴ πρὸς μετάνοιαν.	172
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΔ΄.	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Πρὸς ἱερεῖς.	172
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΕ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἐπὶ τῷ φεύγειν τὴν ἱερωσύνην.	174
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΖ΄.	ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Περί τοῦ μὴ σκανδαλίζειν.	176
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΖ΄.	ΚΥΡΙΑΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι οὐ δεῖ τῶν παραινέσεων ἀμελεῖν ἢ ἀπογινώσκειν τινός, καὶ ὅτι, εἴ τινες νουθετούμενοι μένουσιν ἀδιόρθωτοι, τοῦτο οὐ τῶν παραινούντων, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν προαιρέσεως ἔγκλημα, καὶ μάλιστα ὅταν ἐκεῖνοι οὐδὲν παραλείπουσιν.	176
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΗ΄.	ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί κολακείας.	188
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΘ΄.	ΠΑΥΛΩ, Περί Ἰούδα τοῦ προδότου.	188
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛ΄.	ΠΑΜΠΡΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί ἐλεημοσύνης.	190
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΑ΄.	ΑΝΤΙΟΧΩ, Παράθεσις ἀρετῆς καὶ κακίας.	190
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΒ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Παραμυθητικὴ.	190

- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΓ'. ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ, Εἰς τό, «ὄφθαλ-  
μὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόν-  
τος», καὶ ὅτι εἷς ὁ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Δια-  
θήκης νομοθέτης. 192
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΔ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι χρὴ μὴ τῶν ἀδυνάτων ἐρῶν,  
ἀλλὰ τὰ εἰκότα εὐχεσθαι. 194
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΕ'. ΝΕΜΕΣΙΩ, Εἰς τό, «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ  
συνῆκε...». 194
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΣ'. ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Πρὸς ἀρχο-  
ντας. 196
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΖ'. ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Ὅτι θείοις κρίμασι πα-  
ραχωρεῖν ἀναγκαῖον τὸ εὐημερεῖν τὸν  
πονηρόν, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀκρον χαλεποῖς γί-  
νεσθαι τὸν ἐπιεικῆ καὶ ἐπαίνων ἔμπλεω. 196
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΗ'. ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τό, «Ἐγε-  
νόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος», καὶ τί  
έστι, «Μὴ ὢν ἀνομος Θεῶ, ἀλλὰ ἔννομος  
Χριστῶ». 198
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΘ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τὸ γεγραμ-  
μένον, «Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου;». 202
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜ'. ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Πρὸς τοὺς ἀνα-  
ξίως τῆς ἱερωσύνης βιοῦντας. 204
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΑ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅμοιον. 204
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΒ'. ΠΑΥΛΩ, Περὶ δογμάτων, περὶ τῆς ἀγίας  
Τριάδος. 206
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΓ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ αὐτοῦ. 206
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΔ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον,  
«Ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριᾶ-  
κοντα». 212
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΕ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι χρὴ μετανοία  
τὰ πταίσματα ἰᾶσθαι. 214
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΣ'. ΚΑΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ φιλαργυρίας  
καὶ περὶ πλείστων ἀρχαίων ἀσκησάντων. 214
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΖ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι κἀνταῦθα οἱ  
ἄριστοι καὶ βασιλικώτατοι, ἤγουν οἱ ἀρε-  
ταῖς κομῶντες, μᾶλλον ζῶσι τῶν ἀνδραπο-

	δωδεστάτων, ἡγουν τῶν ἡδοναῖς δουλεύοντων.	230
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΗ.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι ὁ τῶν εὐβιούντων λόγος ὄρκου πιστότερος ὑπὸ πάντων κρίνεται.	232
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΘ.	ΚΑΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Ὅτι οὐκ ἔστιν, ἃ τις ἡγεῖται καλῶς ἔχειν, μὴ τοῦτοις φάσκειν πεπεῖσθαι.	232
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝ.	ΕΠΙΜΑΧΩ, Τί ἐστι τό, «Μεγαλύνουσι τὰ φυλακτήρια αὐτῶν».	232
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΑ.	ΘΕΟΦΙΛΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ, Ἐπιτάφιος πρὸς διαφόρῳ ἐν ἀρετῇ ζήσαντα.	234
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΒ.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Πρὸς προεστῶτας.	236
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΓ.	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς.	238
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΔ.	ΩΦΕΛΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ τῆς τοῦ λόγου σαφηνείας καὶ σεμνότητος.	240
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΕ.	ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ἐγκωμιστικῇ.	240
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΣ.	ΗΣΥΧΙΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Ὅτι τὰ λαμπρὰ κατασκευάσματα κήρυκες σιωπηλοὶ εἰσαεὶ καθίστανται τῆς τῶν κατασκευαστῶν πλεονεξίας.	240
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΖ.	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Πρὶ κρίσεως, καὶ ὅτι, εἰ πάντες οἱ χρησμοὶ καὶ λόγοι τοῦ Σωτῆρος, πᾶσαν λογικὴν ὑπερβαίνοντες, εἰς ἔργον ἡχθησαν, καὶ αὕτη, ἥ κατὰ λόγον, πολλῶ μᾶλλον γενήσεται.	242
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΗ.	ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ, Τῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου, εἰς τὸ εἰρημένον, «Ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας».	246
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΘ.	ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Ὅτι, ὁ τὰ βιωτικὰ ἀρνούμενος καὶ εἰς τὸν τῆς θείας φιλοσοφίας ἀγῶνα ἀποδύμενος, τῆς θείας συμ-	



- πραττούσης ῥοπῆς, ἀναρρήσεων καὶ στεφάνων τεύξεται. 248
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕ'. ΝΕΙΛΩ, Ὅτι χρῆ, ἐλέου καὶ συγγνώμης τυχόντες, τὴν εὐεργεσίαν αἰδούμενοι, κακίας μὲν ἀπέχεσθαι, ἀρετῆς δὲ ἀντέχεσθαι. 248
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΑ'. ΑΦΡΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι δεῖ, γυμνοὶ πάσης φροντίδος εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀρετῆς ἀναβαίνοντες, τοὺς περὶ ψυχῆς ἀγῶνας ἀγωνίζεσθαι. 248
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΒ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι χρῆ καθαράν κακηγορίας τὴν γλώτταν διατηρεῖν. 250
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΓ'. ΙΩΑΝΝΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ φιλοσοφίας. 252
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΔ'. ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἐκ τῆς ἡμετέρας ῥαθυμίας ὁ διάβολος ἔχει τὰς ἀφορμὰς τῆς ἰσχύος. 252
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΕ'. ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Ὅτι σκιὰ καὶ ὄναρ καὶ καπνὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος. 254
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΣ'. ΑΜΜΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Διὰ τί ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς, ταῖς κοπτομέναις γυναιξὶν ἐπετίμησεν. 256
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΖ'. ΘΕΟΦΙΛΩ, Ὅτι μεγίστην ὠφέλειαν ἐμποιοῦσι τὰ περὶ ἀρετῆς διηγήματα καὶ τὸ συνεχῶς μεμνησθαι τῶν ἐν ταύτῃ λαμπράντων. 256
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΗ'. ΙΕΡΑΚΙ ΙΑΤΡΩ, Περὶ πενίας. 258
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΘ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ Χριστοῦ ὁ πληττόμενος, καὶ οὐκ ὁ πλήτων, στεφανοῦται. 258
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟ'. ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἀγρυπνεῖν δεῖ διὰ τὰς δικαίως ἐγειρομένας λαμπρὰς εὐφημίας. 258
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΑ'. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Παραίνετική, καὶ ὅτι χρησιμώτατον τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς ἀδεῶς δρώσιν, ἢ οὐ θέμις δρᾶν. 260
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΒ'. ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ, Εἰς τὸ, «Ποτήριον ἐν χειρὶ

- Κυρίου, οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσμα-  
τος, πίνονται ἐξ αὐτοῦ πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ  
τῆς γῆς». 262
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΓ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Διὰ τί ἐπὶ  
Λαζάρῳ ἐδάκρυσεν ὁ Κύριος. 264
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΔ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ ἀρετῆς· ὅτι οὐ μόνον οἱ ἐρα-  
σταὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτὴν ἀνα-  
κηρύττουσιν. 264
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΕ'. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸ γε-  
γραμμένον, «Φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ  
ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί». 266
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΣ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῆς μουσικῆς,  
τῆς τὰ πάθη τὰ ψυχικὰ θεραπευούσης. 268
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΖ'. ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Τί ἐστι τὸ  
«εἶρ» παρὰ Δανιήλ. 270
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΗ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς παραι-  
νέσεως πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ζώσιμον, Παλ-  
λάδιον καὶ Μάρωνα. 272
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΘ'. ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Ὅτι οὐ χρὴ  
πάντων καταψηφίζειν τῶν ἐν συμφοραῖς,  
ἀλλὰ τινὰς νομίζειν καὶ διὰ στεφάνους  
ὑπομένειν αὐτάς. 272
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ, Ὅτι χρὴ σύνδρομον τῷ λόγῳ  
ἔχειν τὸν βίον, καὶ συμβαίνουσαν τῷ δόγ-  
ματι τὴν πολιτείαν. 276
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΑ'. ΔΙΔΥΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Φιλική. 276
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅμοια. 278
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΓ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι οὐ λεκτέ-  
ον τὰ πρακτέα μόνον, ἀλλὰ καὶ πρακτέον. 278
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΑ'. ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι καὶ χωρὶς ἀμοι-  
βῆς αὐτὴ ἢ ἀρετὴ μισθὸς ἐστὶ καὶ στέφα-  
νος καὶ ἐγκαλλώπισμα, ἐν αὐτῇ τὴν ἀμοι-  
βὴν ἔχουσα. 278
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΕ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Συμβουλευτική. 280
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΣ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ ἀκαταλήπτου. 280
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΖ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι θεία συμμα-

	χία ἰῶνται τὰ τραύματα.	282
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΗ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῆς τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων διαφορᾶς.	282
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΘ΄.	ΑΜΜΩΝΙΩ, Εἰς τὸ, «Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν».	284
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨ΄.	ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ, Ὅτι οὐ χρὴ ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἔξω τοῦ πρέποντος ὑμᾶς ἔξακοντίζειν.	286
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΑ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι οὐ χρὴ μεγαλοφρονεῖν.	286
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΒ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον, «Μέγα ἐστὶ τὸ μυστήριον τῆς εὐσεβείας».	288
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΓ΄.	ΘΕΟΔΩΡΩ, Ὅτι τοὺς ἐν ἀρετῇ καὶ ὑπονοη- θῆναι εἰς τι φαῦλον, λίαν ἀφόρητον.	288
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΔ΄.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ, Περὶ ἀγνωμοσύνης.	288
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΕ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι οὐ χρὴ πᾶσαν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὸν Χριστὸν μεταφέρειν.	290
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨϚ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Διὰ τί ἡ συνθήκη, τουτέστι ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, διαθήκη ὑπὸ τῆς θεί- ας καλεῖται Γραφῆς.	290
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨζ΄.	ΗΣΑΪΑ, Περὶ ραθυμίας.	290
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨη΄.	ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τὸ εἰρημέ- νον, «Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρα- νῶν κόκκῳ σινάπεως».	292
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨθ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι ἐξ ἀγαθό- τητος τοῦ Θεοῦ ἡ μακροθυμία αὐτοῦ.	292
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Σ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι κυριώτερος ἐπίτροπος τῶν ἐπὶ γῆς, ὁ τὴν ἱερωσύνην ἐστεμμένος, τοῦ τὴν ἀλουργίδα περικειμένου.	294
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΑ΄.	ΩΦΕΛΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀποστόλων.	294
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΒ΄.	ΕΥΛΟΓΙΩ, Ὅτι χρὴ εὐκταῖον ἡγεῖσθαι μὴ τὸ συγγνώμης τυχεῖν, ἀλλὰ τὸ δι’ ἀρετῆς λαμ- πρύνεσθαι.	296
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΓ΄.	ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ, Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.	296
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΔ΄.	ΔΙΟΝΥΣΙΩ, Ὅτι ἡττᾶται ἡδονῆς τὸ συμφέ- ρον.	298

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΕ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι, ὁ τε ἱερωμένος καὶ ὁ εὐδόκιμος, σὺφρονα χρῆ καὶ κεκολασμένην πανταχοῦ τὴν δίαιταν ἐπιδείκνυσθαι.	298
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῶν ἐγκωμιάζειν ἐπιχειρούντων τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ διὰ τοῦ μεγέθους τῶν κατορθουμένων προβαλλομένων αὐτήν.	298
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΖ΄.	ΠΑΥΛΩ, Ὅτι ἐκεῖνος δικαιοτάτος ἐστὶ τῶν ἀμφισβητουμένων κριτής, ὁ μὴ τὰ μέγιστα ἀξιώματα ἐκπληττόμενος, ἀλλὰ τοῖς ἀσθενεστέροις τὸ ἐνδέον ἐξ εὐνομίας χορηγῶν.	300
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΗ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τοῦ προστεταγμένου τοῖς ὀλοθρευταῖς ἀγγέλοις, «Καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων μου ἄρξασθε».	300
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΘ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Πρὸς ἱερεῖς.	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙ.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς κατάπαυσιν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπαίνων.	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΑ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι οὐ τοῖς ἀναξίοις, ἀλλὰ τοῖς ἀγγελικὸν βιοῦσι βίον δότεον τὰ ἅγια.	304
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΒ΄.	ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῶν τριῶν ἡμερονυκτίων τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου.	304
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΓ΄.	ΠΕΤΡΩ, Πῶς εἴρηται τό, «Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν».	310
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΔ΄.	ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ, Περί ἐλεημοσύνης.	310
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΕ΄.	ΕΥΟΠΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί ἀκουσίου καὶ ἐκουσίου διασμοῦ παρθένου.	312
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΖ΄.	ΔΙΟΝΥΣΙΩ, Εἰς τό, «Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ».	314
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΖ΄.	ΗΣΑΪΑ, Περί προνοίας.	316
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΗ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τῆς ἀνωθεν χάριτος δῶρα τυγχάνουσι.	318
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΘ΄.	ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Πρὸς ἄρχοντας.	318

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚ'. ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι χρή τὰ προσόντα ἐγκώμια τῶν σπουδαίων τοῖς φιλαρέτοις λέγειν τε καὶ γράφειν.	318
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΑ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ἀσεβείᾳ διούκτων πολεμουμένων.	320
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τό, «Ἐσιώπησα, μὴ καὶ ἀεισιωπήσομαι καὶ ἀνέξομαι; Καὶ ἐκστήσω καὶ ξηρανῶ ἅμα».	320
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΓ'. ΑΛΥΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς μελλούσης κολάσεως.	322
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΔ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ φθόνου.	322
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΕ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης.	322
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τῶν ὑδροιολόγων.	324
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι οὐκ ἀπεικὸς θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι τὴν ἀρετὴν παρὰ τῶν σπουδαίων.	324
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΗ'. ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ μαντικῆς.	324
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΘ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ ἀληθείας.	328
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛ'. ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, Συμβουλευτικὴ πρὸς τὸ ἐν σωφροσύνῃ ζῆν.	328
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΑ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ἐπαινετικὴ.	328
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΒ'. ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τοῦ ἀληθοῦς μετριόφρονος.	328
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΓ'. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, Περὶ φιλαργυρίας.	330
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΔ'. ΑΡΧΙΒΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῶν κακῶς τὴν ἱερωσύνην μετερχομένων.	334
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΕ'. ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Ὅτι μετὰ τοῦ ὀρθοῦ βίου χρεῖα τῷ ἱερεῖ τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως.	336
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Αἴγυπτιαν.	338
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας.	340
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΗ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι μανία ἀνήκεστός ἐστι, τὸ ἐν νόσῳ χαλεπωτάτη τυγχάνειν τινά, καὶ νομίζειν ὑγιαίνειν.	342

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΘ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τό, «Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε».	342
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜ'. ΟΥΡΣΘΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ ὅτι εὐκολωτέρα ἢ ἀρετὴ τῆς κακίας.	346
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΑ'. ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ μεγαλοφροσύνης.	350
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τοῦ κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἱεροῦ πολέμου.	352
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΓ'. ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῶν δύο κακιῶν, τῆς νοουμένης καὶ τῆς δρωμένης.	352
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΔ'. ΑΜΜΩΝΙΩ, Περὶ ἀναλγησίας.	254
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΕ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀοιδίου Εὐσταθίου.	354
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΖ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν.	354
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ συγγνώμης.	358
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΗ'. ΗΛΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΙΣ, Περὶ παραθέσεως ἀρετῆς καὶ κακίας.	358
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΘ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ, Ὅτι θείοις χρησιμοῖς οὐτ' ἀντιβλέπειν χρῆ, οὐτ' ἀντιφθέγγεσθαι.	358
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝ'. ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἡ πνευματικὴ συγγένεια ἀνωτέρα τῆς σωματικῆς.	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΑ'. ΠΕΤΡΩ, Περὶ τὸ ἀξιόπιστον τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ κηρύγματος καὶ τὸν ἄληπτον βίον τῶν κηρυξάντων αὐτό.	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΒ'. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Συμβουλευτικῆ.	362
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΓ'. ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ, Ὅτι οὐ θέμις τοῖς ἀνιέροις τὰ ἱερὰ ἀκούειν, οὐδὲ τοῖς βεβήλοις τὰ ἄδυστα κατοπτεῦειν.	362
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΔ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι ἀναπολόγητοι οἱ τοὺς θείους χρησμοὺς παραποιοῦντες καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα ἐκδισζόμενοι.	364

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΕ΄.	ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Περί τῶν σοφιστῶν.	364
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΣ΄.	ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΩ, "Οτι πόνω κατορθοῦται ἡ ἀρετή.	364
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΖ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Οτι τὸ κακῶς ποιεῖν, τοῦ κακῶς πάσχειν ἐστὶν ἐλεεινότερον.	366
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΗ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, "Οτι πόνω κατορθοῦται ἡ ἀρετή.	366
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΘ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῆς παρ' ἀνθρώποις καὶ τῆ θεία φιλοσοφία ἀμοιβῆς τῶν εὐεργετῶν καὶ τῆς ἀμύνης πρὸς τοὺς ἐχθρούς.	368
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞ΄.	ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τοῦ ὀρθοῦ τρόπου καθοδηγήσεως καὶ διαπαιδαγωγήσεως τῶν πιστῶν.	368
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΑ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί κρίσεως.	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΒ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, "Οτι οἱ δεινῶς ἐφιέμενοι τῶν οὐρανίων γερῶν, οὐδέποτε παύουσι τῆς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἀμίλλης.	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΓ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Αἴγυπτίαν, καὶ περὶ τοῦ μῆ συκοφαντεῖν καὶ μῆτε κατηγορεῖν.	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΔ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῶν ἀξίως καὶ ἀναξίως προσερχομένων εἰς τὴν ἱερωσύνην.	372
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΕ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, Πηλίκον ἀγαθὸν τὸ ἀφιλαργυρίας, καὶ περὶ αὐταρκειᾶς.	374
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΣ΄.	ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ, Περί ἀρετῆς, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς ταύτην, προκαθηγουμένης τῆς εὐδουλίας αὐτοῦ.	374
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΖ΄.	ΑΝΤΙΟΧΩ, Περί τῆς εὐφροσύνης τῆς ἐκ τῆς νίκης τῶν τοῦ σώματος παθῶν τικτομένης.	376
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΗ΄.	ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Περί ταπεινοφροσύνης.	376
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΘ΄.	ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ «Πένητα οὐκ ἐλέησεις ἐν κρίσει».	376

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Πῶς νοητέον τὸ γεγραμμένον· «Μή ποτε τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἴδωσι, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν».	376
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΑ΄.	ΑΝΥΣΙΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον· «Οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει».	380
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΒ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τό, «Οὗτος ἡμαρ- τεν, ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ;».	382
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΓ΄.	ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Περὶ τῶν ἀδή- λων καὶ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ μὴ εὐθηρά- των, καὶ ὅτι χρή, τῶν μὲν μηδὲν λυσιτελού- ντων ἀπέχεσθαι, τῶν δὲ λυσιτελούντων ἀν- τέχεσθαι.	384
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΔ΄.	ΓΟΤΤΩ, Περὶ τῆς τῶν δύο πατριαρχῶν πο- λυγαμίας, Ἀβραάμ τε καὶ Ἰακώβ.	384
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΕ΄.	ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Περὶ λόγου καὶ βίου.	390
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΣ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι οὐδεὶς ἀδι- κῶν τὴν δίκην ἔλαθεν.	392
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΖ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι, οἱ τὸν τῆς δικαιοσύνης ζυ- γὸν παρασαλεύοντες, δικαίως τιμωρίας ἀπολαύσουσιν.	392
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΗ΄.	ΝΕΙΛΩ, Περὶ τῆς ἀτόπου ἐπιθυμίας.	392
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΘ΄.	ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ, Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.	394
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΙΚΩ, Περὶ πειρα- σμῶν.	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΑ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τό, «Πάτερ ἡμῶν ...».	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΒ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ ἐλπίδος.	398
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΓ΄.	ΑΓΝΟΣΤΩ, Περὶ ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐπι- βουλῶν.	398
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΔ΄.	ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι χρή φεύγειν τὰς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις.	398
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΕ΄.	ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Διὰ τί ὁ Χρι- στός, θρηνοῦσας τὰς γυναῖκας, ὅτε ἐπὶ τὸν σταυρὸν ὡς τροπαιοῦχος ἀπήει, οὐ μόνον οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλὰ καὶ ἐπετίμησε.	402



- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΣ'. ΦΙΛΟΞΕΝΩ ΜΑΓΙΣΤΡΩ, "Οτι οὐδὲν ἀρετῆς ὑψηλότερον. 404
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΖ'. ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸν ἀοίδιμον θάνατον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. 404
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΗ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί τοῦ Νόμου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὅτι οἱ τῶ Εὐαγγελίῳ πειθόμενοι, οὐ φόβῳ τοῦ νόμου, προτιμήσει δὲ τοῦ βελτίονος, τῆς ἀρετῆς ἔχονται. 404
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΘ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, "Οτι ἀπὸ τῆς γνώμης τὰ πράγματα κρίνεται. 406
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, "Οτι χρὴ τοὺς ἱερεῖς παντοίαις κομᾶν ἀρεταῖς καὶ ἀνδρείους εἶναι εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κινδύνους. 408
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨΑ'. ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ, "Οτι ἡ ἀληθῆς εὐγένεια ἀπὸ τρόπων χρηστῶν συνίσταται, καὶ τὸ βέβαιον ἀξίωμα ἀπὸ ἀρετῆς προσγίνεται. 410
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨΒ'. ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ, "Οτι χρὴ ταῖς τῆς μετριοφροσύνης ἡνίαις τὴν τῆς ἀλαζονείας ἀνασειράζειν μανίαν. 410
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨΓ'. ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τό, «Μᾶθετε καλὸν ποιεῖν». 410
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨΔ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Ναβουχοδονόσωρ. 412
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨΕ'. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀνάκλησιν ἐκ τῆς κακίας. 412
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨΣ'. ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, "Οτι οὐδὲν οὕτω κολάζει τοὺς ὑβριστάς, ὡς ἡ τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία. 412
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΨΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, "Οτι τὸ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. 414

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΖΗ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῆς μελ- λοντικῆς μισθαποδοσίας.	416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΖΘ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Ὅτι τῶν θείων Γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις καὶ τοῖς ἐστῶσι καὶ τοῖς πεσοῦσι καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἐστὶν ὠφέ- λιμος, ἐκάστω χρησιμφοῦσα.	416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩ ΑΥΤΩ, Τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς, Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Βλέπετε μὴ ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε».	418
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	419
1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	419
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	423
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	435

## ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Τόμος

- 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικαὶ μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικαί, Συστατικαί, Παραμυθητικαί, Συμβουλευτικαί.
- 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολαὶ μεσιτευτικαί, συστατικαί, παραμυθητικαί, συμβουλευτικαί.
- 4ος **Ὁμιλίαι** Εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Α'–Θ').
- 5ος **Ὁμιλίαι εἰς Ψαλμούς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- 6ος **Α'**. **Ὁμιλίαι ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς**: Περὶ νηστείας Α'–Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθυσόντων, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα.  
**Β'**. **Ὁμιλίαι κοινωνικὲς**: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- 7ος **Γ'**. **Ὁμιλίαι δογματικὲς**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ «Ὅτι οὐκ ἔστι αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός».  
**Δ'**. **Ὁμιλίαι περιστατικὲς**: Ἐν λιμῶ καὶ ἀνχημῶ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλωσθαι τοῖς βιωτικοῖς.  
**Ε'**. **Ὁμιλίαι ἐγκωμιαστικὲς**: Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἁγίους Τεσσαράκοντα.  
**ΣΤ'**. **Ὁμιλίαι παιδαγωγικὲς**: Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἔξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- 8ος **Ἀσκητικά Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'–Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α' καὶ Β').

- 9ος Ἀσκητικά Β': Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, Ἀσκητικαὶ διατάξεις.  
 10ος Δογματικά ἔργα: 1. Ἀνατρεπτικός τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Εὐνομί-  
 ου. 2. Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

## Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- 1ος Ἀπολογητικά: Λόγος Α' Κατὰ εἰδώλων.— Λόγος Β' Περί ἐνανθρωπήσε-  
 ως).  
 2ος Δογματικά Α': Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α' - Β'.  
 3ος Δογματικά Β': Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ' - Δ'.— Περί τῆς ἐνσάρκου ἐπι-  
 φανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κατὰ Ἀρειανῶν.  
 4ος Δογματικά Γ': Περί Διονυσίου Ἀλεξανδρείας.— Πρὸς Σεραπίωνα  
 Θμούεως· 1. Κατὰ τῶν βλασφημούντων καὶ λεγόντων κτίσμα εἶναι τὸ  
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 2. Κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν Υἱόν. 3. Ὁμοίως  
 περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κορίνθου,  
 κατὰ τῶν αἵρετικῶν.— Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδέλφιον, κατὰ Ἀρειανῶν.—  
 Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον.  
 5ος Ἐρμηνευτικά Α': Πρὸς Μαρκελλῖνον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν.—  
 Ὑπόθεσις εἰς τοὺς Ψαλμούς.— Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Α'-Μ').  
 6ος Ἐρμηνευτικά Β': Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Ψαλμοὶ ΜΑ'-ΠΖ').  
 7ος Ἐρμηνευτικά Γ': Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Ψαλμοὶ ΠΗ'-ΡΜΖ').  
 8ος Ἱστορικοδογματικά Α': Ἀπολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν ἢ Ἀπολογητικὸς  
 Δεύτερος.— Πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖον Ἀπολογία.— Περί τῶν δια-  
 βαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ.  
 9ος Ἱστορικοδογματικά Β': Περί τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.— Ἐγκύκλιος  
 Ἐπιστολὴ.— Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχοὺς.— Περί τῶν γεγενημένων παρ'  
 Ἀρειανῶν.  
 10ος Ἱστορικοδογματικά Γ': Ἐπιστολὴ πρὸς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καὶ  
 Λιβύης.— Ὁ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς τόμος.— Πρὸς Ἰουβιανὸν περὶ πίστε-  
 ως.— Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους.— Περί τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ  
 Σελευκείᾳ συνόδων.— Ἐπιστολές· Πρὸς Σεραπίωνα, Πρὸς Μοναχοὺς,  
 Πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰωάννην καὶ Ἀντίοχον, Πρὸς Παλλάδιον πρε-  
 σβύτερον, Πρὸς Ρουφῖνον.— Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἑορταστικῶν β', ε', ζ',  
 κβ', κδ', κη', κθ', μβ', μγ', με', ἢ λθ' ἑορταστική.  
 11ος Ἀσκητικά: Βίος Μ. Ἀντωνίου.— Περί παρθενίας ἢ ἀσκήσεως.— Ἐπιστολές  
 : 1. Πρὸς Δρακόντιον. 2. Πρὸς Ἀμοῦν, 3. Πρὸς Ὠρσίσιον Α' καὶ Β'.—  
 Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς.  
 12ος Ἀμφιβαλλόμενα ἔργα: Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν σταυρόν.—  
 Περί Σαββάτων καὶ Περιτομῆς.— Κατὰ Ἀπολιναρίου Λόγοι α'-β'.— Εἰς  
 τὸ «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου».— Περί πίστεως λόγος  
 μείζων.— Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως μείζονος λόγου.— Ἐρμηνεία εἰς τὸ Κατὰ  
 Λουκᾶν.— Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς  
 Διαθήκης.

Τόμος

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- 1ος Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α' : Λόγος Α' Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.— Λόγος Β' Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς.— Λόγος Γ' Πρὸς τοὺς καλέσαντας καὶ μὴ ἀπαντήσαντας.— Λόγος ΣΤ' Εἰρηνικὸς πρῶτος.— Λόγος Θ' Ἀπολογητικὸς εἰς πατέρα καὶ Βασίλειον.— Λόγος ΙΑ' Εἰς Γρηγόριον Νύσσης.— Λόγος Ι' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν πατέρα καὶ Βασίλειον τὸν Μέγαν.— Λόγος ΙΒ' Εἰς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.— Λόγος ΙΓ' Εἰς Εὐλάλιον.— Λόγος ΚΒ' Εἰρηνικὸς δεύτερος.— Λόγος ΚΓ' Εἰρηνικὸς τρίτος.
- 2ος Προσωπικές σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β' : Λόγος ΝΒ' Περί τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας καὶ ὅτι οὐ παντὸς ἀνθρώπου οὔτε παντὸς καιροῦ τὸ περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι.— Λόγος ΛΓ' Πρὸς Ἀρειανούς καὶ εἰς ἑαυτόν.— Λόγος ΛΔ' Εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας.— Λόγος ΚΣ' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ποιμένας ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον.— Λόγος Λς' Εἰς ἑαυτόν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ προθυμίαν, ἣν ἐπεδείξαντο εἰς αὐτόν.— Λόγος ΛΕ' Εἰς τοὺς μάρτυρας καὶ κατὰ Ἀρειανῶν.— Λόγος ΜΒ' Συντακτῆριος εἰς τὴν τῶν 150 ἐπισκόπων παρουσίαν.
- 3ος Ἀπολογητικὰ ἔργα : Κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως· Λόγος Δ' Στηλιτευτικὸς Α'. Λόγος Ε' Στηλιτευτικὸς Β'.— Λόγος ΚΕ' Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον.
- 4ος Δογματικὰ ἔργα : Λόγοι Θεολογικοὶ α'—ε': Λόγος ΚΖ' Θεολογικὸς α', Πρὸς Εὐνομιανούς προδιάλεξις.— Λόγος ΚΗ' Θεολογικὸς β', Περί θεολογίας.— Λόγος ΚΘ' Θεολογικὸς γ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος Λ' Θεολογικὸς δ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος ΛΑ' Θεολογικὸς ε', Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Λόγος Κ' Περί δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.— Λόγος Μ' Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα.
- 5ος Α' Λόγοι Ἐορταστικοί : Λόγος ΛΗ' Εἰς τὰ Θεοφάνια.— Λόγος ΛΘ' Εἰς τὰ Ἅγια Φῶτα.— Λόγος ΜΑ' Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.— Λόγος ΜΕ' Εἰς τὸ Πάσχα.— Λόγος ΜΔ' Εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν.  
Β' Ἠθικολογικοί : Λόγος ΙΔ' Περί φιλοπτωχίας.— Λόγος Ις' Εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάξης.— Λόγος ΙΖ' Πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ ἀγωνιῶντας καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον.— Λόγος ΙΘ' Εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.— Λόγος ΛΖ' Εἰς τὴν ρῆσιν «ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους».
- 6ος Α' Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί : Λόγος ΙΕ' Εἰς τοὺς Μακκαβαίους.— Λόγος ΚΑ' Εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον.— Λόγος ΚΔ' Εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Κυπριανόν.  
Β' Λόγοι Ἐπιτάφιοι : Λόγος ΜΓ' Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.— Λόγος ΙΗ' Εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα παρόντος τοῦ Βασιλείου.— Λόγος Η' Εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν.— Λόγος Ζ' Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν.
- 7ος Ἐπιστολές : (Ἐπιστολές Α'—ΣΜΔ').
- 8ος Α' Ὁ Χριστὸς πάσχων.

- Τόμος **Β'** *Ἐπη Δογματικά*: (Περὶ Πατρὸς, Υἱοῦ, ἁγίου Πνεύματος, κόσμου, προνοίας, νοερῶν οὐσιῶν, ψυχῆς, Διαθηκῶν, ἐνανθρωπήσεως Χριστοῦ, μαστιγῶν Αἰγύπτου, δεκαλόγου Μωυσέως, θαυμάτων Χριστοῦ, παραβολῶν τοῦ Χριστοῦ, Ὕμνοι εἰς Θεὸν κλπ.
- 9ος *Ἐπη Ἠθικά*: Ποικιλία θεμάτων.
- 10ος *Ἐπη Ἱστορικά*: Ποικιλία θεμάτων.
- 11ος *Ἐπη εἰς Ἐτέρους - Ἐπιγράμματα*

## Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- 1ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* (Βιβλία Α' - Γ').
- 2ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* (Βιβλία Δ' - ΣΤ').
- 3ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* (Βιβλία Ζ' - Ι').
- 4ος *Τριακονταετηρικὸς εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον.* - *Εἰς τὸν Βίο Μ. Κωνσταντίνου.* - *Λόγος Μ. Κωνσταντίνου εἰς τὸν Σύλλογον τῶν ἁγίων.*

## Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- 1ος *Δογματικὰ Α'* (*Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*).
- 2ος *Φιλοσοφικὰ Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα.* - *Περὶ αἰρέσεων.* - *Εἰσαγωγή δογμάτων στοιχειώδης.*
- 3ος *Περὶ εἰκόνων.* - *Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.*
- 4ος *Λίβελος ὀρθοῦ φρονήματος.* - *Περὶ ἁγίας Τριάδος* (Λόγοι Α'-Β'). - *Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων.* - *Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὕμνου.* - *Περὶ πίστεως κατὰ τῶν Νεστοριανῶν.* - *Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.*
- 5ος *Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων.* - *Περὶ συνθέτου φύσεως.* - *Κατὰ Μανιχαίων.* - *Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον.* - *Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ.* - *Περὶ Δρακόντων καὶ στριγγῶν.* - *Πάθος Ἀρτεμίου.*
- 6ος *Ἱερὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Α - Δ).
- 7ος *Ἱερὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Ε - Μ).
- 8ος α) *Ἱερὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Ν - Ω). - β) *Λόγοι*: *Περὶ νηστειῶν.* - *Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων.* - *Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν.* - *Περὶ ἐξομολογήσεως.* - *Περὶ ἀζύμων.*
- 9ος **Α'** *Λόγοι*: 1. *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου* 2. *Εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκῆν καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος.* 3. *Εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὸν σταυρόν.* 4. *Εἰς τὸ ἅγ. Σάββατον.* 5. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.* 6. *Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Α'.* 7. *Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Β'.* 8. *Ἐγκύμιον 1ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* 9. *Ἐγκύμιον 2ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* 10. *Λόγος 3ος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*
- Β'** *Ἀγιολογικά*: 1. *Ἐγκύμιον εἰς Ἰωάννην Χρυσόστομον.* 2) *Ἐγκύμιον εἰς τὴν μάρτυρα Βαρβάραν.*
- Γ'** *Προσευχές* (Α' - Δ').

- 10ος Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαβυλῶν καὶ Ἰωάσαφ.  
 11ος Εἰς τὰς Ἐπιστολάς Παύλου (Πρὸς Ῥωμαίους – Πρὸς Κορινθίους Α', Πρὸς Κορινθίους Β').  
 12ος Εἰς Ἐπιστολάς Παύλου (Γαλάτας, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, Θεσσαλονικεῖς Α'+Β', Τιμόθεον Α'+Β', Τίτον, Φιλήμονα καὶ Ἑβραίους).

## ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- 1ος Διάλογος Παλλαδίου.– Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν.– Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.  
 2ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'–ΚΓ').  
 3ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΚΔ'–ΜΑ').  
 4ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΜΒ'–ΞΔ').  
 5ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Γ'-ΙΒ'). β) Εἰς Ψαλμοὺς (ΜΑ'-ΜΓ').  
 6ος Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ'–ΡΚΓ').  
 7ος α) Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ'–ΡΝ').  
 β) Ὅμιλίες εἰς τὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.  
 8ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'-Θ').– β) Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἡσαΐαν. Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφάλαια Γ'-Π').  
 8Α Ὅμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.  
 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. Α'-Κ').  
 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΚΑ'-ΛΖ').  
 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΛΗ'-ΝΣ').  
 11Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').  
 12ος α) Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΟΣ'-Ζ').  
 β) Στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Α' – Δ').  
 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Ε' – ΛΑ').  
 13Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΛΒ' – ΝΔ').  
 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΝΕ' – ΠΗ').  
 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὅμιλίες Α' – ΚΓ').  
 16Α Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὅμιλίες ΚΔ' – ΜΔ').  
 16Β α) Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὅμιλίες ΜΕ' – Ν').  
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες Α' – Γ').  
 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες ΙΑ' – ΛΓ').  
 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' – ΚΑ').  
 18Α Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες ΚΒ' – ΜΔ').  
 19ος Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' – ΚΔ').  
 20ος α) Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες ΚΕ'–Λ').  
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες Α' – ΙΑ').  
 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες ΙΒ' – ΚΔ').  
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες Α' – ΙΒ').  
 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες ΙΓ' – ΙΕ').  
 β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ γ) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.

- 23ος α) Ὑπόμνημα στήν Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α' - Ε').  
 β) Στήν Α' Πρὸς Τιμόθεον καὶ γ) Στή Β' Πρὸς Τιμόθεον.
- 24ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α'-Ζ'), β) Στήν Πρὸς Φιλήμονα (Ὁμιλ. Α'-Γ'), γ) Στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΕ').
- 25ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. ΙΖ'-ΛΔ').  
 β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον (Ὁμιλ. Α'-Ζ').
- 26ος Ὁμιλίες Ἡθικῆς - Ἀγιογραφικῆς.
1. Ὁμιλία εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια τέλαντα ὀφείλοντος καὶ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτοῦντος, καὶ ὅτι παντὸς ἁμαρτήματος τὸ μνησι-κακεῖν χειρὸν (σ. 18).
  2. Ὁμιλία εἰς τὰ μύρια τέλαντα καὶ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ περὶ τοῦ μνησι-κακεῖν (σ. 68).
  3. Ὁμιλία εἰς τό, «Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Καὶ κατὰ Μαρκιωνιστῶν καὶ Μανιχαίων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ἐπιπηδᾶν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ παντὸς θελήματος προσιμᾶν τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα (σ. 84).
  4. Ὁμιλία περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι, καὶ εἰς τό, «Στενὴ ἡ πύλη», καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐρμηνεῖα τῆς προσευχῆς τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» (σ. 118).
  5. Ὁμιλία εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κείμενος· καὶ περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος (σ. 144).
  6. Ὁμιλία πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν σύναξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ μὴ παρατρέχειν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν θείων Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ ἐπίγραμμα τοῦ βωμοῦ, καὶ εἰς τοὺς νεοφωτίστους (σ. 198).
  7. Ὁμιλία συνάξεως διὰ χρόνου ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ γενομένης εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὅτι χρησιμώτερος βίος ἐνάρετος σημείων καὶ θαυμάτων, καὶ κατὰ τί διαφέρει πολιτεία σημείων (σ. 234).
  8. Ὁμιλία, Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ ὅτι δουλεῖα καὶ περιστάσει πραγμάτων ἀχειρωτον ποιεῖ τὸν προσέχοντα, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Ἀποστόλων πολλῶν ἐστὶν ἀξιωματῶν ὄνομα, καὶ ὅτι τῶν ἔξωθεν ἀρχόντων καὶ αὐτῶν τῶν βασιλευόντων πολλῶ μείζονα κέκτηνται δύναμιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐξουσίαν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς Νεοφωτίστους (σ. 272).
  9. Ὁμιλία, Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τοῖς ἀκροαταῖς τὸ σιγᾶν τὰ λεγόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ τίνος ἕνεκεν αἱ Πράξεις ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ἀναγινώσκονται, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδειξε πᾶσιν ἐναντὸν ἀναστᾶς ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι τῆς ὄψεως σαφεστέραν παρέσχε τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν τὴν διὰ τῶν σημείων τῶν Ἀποστόλων (σ. 310).
  10. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων. Καὶ πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὑπὲρ τῆς βραχυλογίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ Σαύλου προσηγορίας καὶ Παύλου, καὶ τίνος ἕνεκεν Ἀδὰμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκλήθη, ὅτι χρησίμως καὶ συμφερόντως, καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 364).



11. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν προοιμίων, καὶ ὅτι χρήσιμον τὸ φέρειν ἐλέγχους, καὶ τίνος ἔνεκεν οὐκ εὐθέως πιστεύσας μετωνομάσθη Παῦλος, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γέγονεν αὐτῷ ἡ μεταβολή, καὶ εἰς τὸ ρητόν, «Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;» (σ. 394).
  12. Ὁμιλία, Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων. Παραίνεσις πρὸς τοὺς παρόντας, εἰς τὸ κήδεσθαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, «Παῦλος κλητός», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 444).
  13. Ὁμιλία Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται», καὶ τὰ ἐξῆς (σ. 486).
  14. Ὁμιλία Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Οἶδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν», καὶ περὶ ὑπομονῆς, καὶ ὅσον τῶν θλίψεων τὸ κέρδος (σ. 518).
  15. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν, καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν», καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 542).
  16. Ὁμιλία Εἰς τὸ «Κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» (σ. 594).
- ; Ὁμιλίαι Ἀγιογραφικῆς – Ἑρμηνευτικῆς.
1. Εἰς τὸ «ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν», Ὁμιλία Α' (20).
  2. Εἰς Ἀκύλαν καὶ Πρισκίλλαν, Ὁμιλία Β', καὶ εἰς τὸ μὴ κακῶς λέγειν τοὺς ἱερεῖς (σ. 50).
  3. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Διὰ δέ τὰ πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω» (σ. 92).
  4. Εἰς τό, «Γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δέ κοιμηθῆ, ἐλευθέρη ἐστὶν ὣς θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριώτερα δέ ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνῃ (σ. 126).
  5. Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον, καὶ περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας (σ. 154).
  6. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ Πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον» (σ. 214).
  7. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Δεῖ δέ καὶ αἱρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται» (σ. 252).
  8. Ὁμιλία Α' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ εἰς τό, «Ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα», καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 282).
  9. Ὁμιλία Β' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες δέ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ πρὸς Μανιχαίους καὶ πάντας τοὺς διαβάλλοντας τὴν Παλαιὰν καὶ διαιροῦντας αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καινῆς, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 316).
  10. Ὁμιλία Γ' πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ρῆσιν «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς

πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ διὰ τί κοινῇ πάντες ἀπολαμβάνουσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 350).

11. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Ὁφειλον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῆ ἀφροσύνη (σ. 390).
12. Πρὸς τοὺς οὐκ εἰς δέον χρωμένους τῷ ἀποστολικῷ ρητῷ τῷ λέγοντι, Εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 422).
13. Εἰς τό, «Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττων ἐτῶν ἐξήκοντα γεγонуῖα», καὶ περὶ παίδων ἀνατροφῆς καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 458).
14. Εἰς τὸ, «Ὅτε ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῶ ἀντέστην», καὶ δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἀντίστασις ἦν, ἀλλ' οἰκονομία τὰ γινόμενα (σ. 514).
15. Εἰς τό, «Οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ ὁ Υἱὸς οὐδέν, ἐάν μὴ τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιῶντα» (σ. 572).
16. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἔσονται καιροὶ χαλεποὶ» (σ. 608).

## 28ος 1. Ποιμαντικά:

Α'. Λόγος, Ὅτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη (σ. 10).

Β'. Λόγοι Περὶ ἱερωσύνης.

1. Λόγος Α' (σ. 54).
2. Λόγος Β' (σ. 84).
3. Λόγος Γ' (σ. 116).
4. Λόγος Δ' (σ. 190).
5. Λόγος Ε' (σ. 238).
6. Λόγος ΣΤ' (σ. 258).

## 2. Ἀσκητικά Α':

Α'. Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Λόγοι Α', Β', Γ' :

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς τοὺς κατηγοροῦς (σ. 325).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς ἄπιστον πατέρα (σ. 372).
3. Λόγος Τρίτος, Πρὸς πιστὸν πατέρα (σ. 442).

Β'. Σύγκρισις βασιλικῆς δυναστείας πρὸς μοναχὸν (σ. 519).

Γ'. Περί κατανύξεως:

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς Δημήτριον μονάζοντα (σ. 608).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς Στελέχιον (σ. 672).

Δ'. Πρὸς Θεόδωρον:

1. Πρὸς Θεόδωρον μοναχὸν (σ. 718).
2. Πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα (σ. 746).

## 29ος Ἀσκητικά Β':

Α'. Πρὸς Σταγείριον, Λόγοι Α'-Γ':

1. Λόγος Α', Πρὸς Σταγείριον ἀσκητὴν δαιμονῶντα (σ. 12).
2. Λόγος Β', Καὶ ὅτι ἀθυμία χαλεπωτέρα καὶ δαίμονος (σ. 110).
3. Λόγος Γ', Πρὸς Σταγείριον, Περί ἀθυμίας (σ. 204).

Β'. Πρὸς τοὺς ἔχοντας παρθένοὺς συνεισάκτους (σ. 294).

Γ'. Περί τοῦ κανονικῆς μὴ συνοικεῖν ἀνδράσι (σ. 374).

Δ'. *Περὶ παρθενίας* (σ. 448).

30ος Α'. *Δοκίμια*:

1. *Πρὸς νεωτέραν χηρεύσασαν* (σ. 12).
2. *Πρὸς τὴν αὐτήν, Περὶ μονανδρίας* (σ. 50).

Β'. *Ὅμιλίες Ἠθικές*:

*Περὶ Μετανοίας, ὁμιλίες Α' – Θ'*:

1. Ὅμιλία Α': *Ἐξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος* (σ. 86).
2. Ὅμιλία Β': *Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην* (σ. 112).
3. Ὅμιλία Γ': *Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένους* (σ. 134)
4. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς* (σ. 160).
5. Ὅμιλία Γ': *Περὶ νηστείας καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν καὶ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας* (σ. 184).
6. Ὅμιλία Γ': *Περὶ νηστείας, λεχθεῖσα τῇ ἕκτη ἑβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς* (σ. 208).
7. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχὺς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδὺς εἰς τιμωρίαν, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ τῆς Ρα-  
άβ παράδοξος ἱστορία* (σ. 238).
8. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας* (σ. 284).
9. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ἐν ταῖς συνά-  
ξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως* (σ. 312).

Γ'. *Ὅμιλίες Κατήχητικῆς: Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι καὶ πρὸς τοὺς  
Νεοφωτίστους, καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων*

1. Κατήχησις Α': *Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι* (σ. 324).
2. Κατήχησις Β': *Ἀκολουθία πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι καὶ σα-  
φῆς ἀπόδειξις τῶν συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι  
τελουμένων* (σ. 360).
3. Κατήχησις Γ': *Ὅμιλία λεχθεῖσα πρὸς Νεοφωτίστους* (σ. 384).
4. Κατήχησις Δ': *Πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστό-  
λου, «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ πάντα  
καινὰ* (σ. 402).
5. Κατήχησις Ε': *Παραίνεσις, ὥστε τρυφῆς ἀπέχεσθαι καὶ πολυτελείας καὶ  
μέθης καὶ τὴν συμμετρίαν προτιμᾶν καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ.  
428).
6. Κατήχησις Σ': *Ἐπιτίμησις πρὸς τοὺς καταλιπόντας τὴν σύναξιν καὶ εἰς  
τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα ἀπελθόντας καὶ ὄσσην προσήκει τῶν  
ραθυμούντων ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφω-  
τίστους* (σ. 452).
7. Κατήχησις Ζ': *Ὅτι μεγίστης ὠφελείας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται τὰ λείψα-  
να τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὅτι δεῖ ὑπερορᾶν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων  
καὶ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι, καὶ ὅσον ἀγαθὸν εὐχὴ καὶ ἐλεημοσύνη.  
Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 472).
8. Κατήχησις Η': *Ἀποχὴ καὶ ἐπαινος εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς περιοικίδος παρα-  
γενομένους καὶ ὅτι τῶν δικαίων ἀπάντων ἐπαγγελίας αἰσθητᾶς δεξα-*

μένων καὶ ἀντὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ φανταζομένων, ἡμεῖς ἀπεναντίας, τῶν νοητῶν ἐπαγγελίαν δεξάμενοι, περὶ τὰ αἰσθητὰ κεχήναμεν καὶ ὅτι προσήκει καὶ ὑπὸ τὴν ἔω καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπεύδοντας τὰς εὐχὰς ποιεῖσθαι καὶ ἐξομολογήσεις. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 498).

9. Κατήχησις Θ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ διὰ τί λουτρὸ παλιγγενεσίας καὶ οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων λέγεται, καὶ ὅτι ἐπικίνδυνον οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀμνύειν, κἂν εὐορκῶμεν (σ. 518).
10. Κατήχησις Ι': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ περὶ γυναικῶν τῶν ἐν πλέγμασι καὶ χρυσῷ κατακοσμουσῶν ἑαυτὰς· καὶ περὶ τῶν κληδονισμοῖς ἢ περιάπτουσι ἢ ἐπρωδαῖς κεχηρημένων, ἅπερ ἅπαντα ἀλλότρια Χριστιανισμοῦ (σ. 546).
11. Κατήχησις ΙΑ': Ἐν τῇ προτέρᾳ κατηχήσει διαλεχθεὶς περὶ ὄρκων, ταύτην εἶπεν εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν ὑπόθεσιν, δεικνύς ὅτι οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εὐορκεῖν κόλασιν ἔχει, καὶ ὅτι χρησίμως ὁ Χριστὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη (σ. 578).
12. Κατήχησις ΙΒ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι κατήχησις ἐσχάτη (σ. 600).

### Γ'. Παιδαγωγικὴς :

Περὶ κενοδοξίας, καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα (σ. 620).

### 31ος Α'. Ὅμιλιες Κατηχητικὴς καὶ Ἠθικὴς Β'.

1. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δαίμονες τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσι καὶ δυσχεραίνοντας ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ καλέσασι καὶ σκανδαλιζομένους ἐπὶ ταῖς τῶν φαύλων εἡμερίαις καὶ δυσπραγίαις τῶν δικαίων (σ. 28).
2. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐκ μέσου γέγονεν ὁ διάβολος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει ἢ τοῦτου πονηρία εἰάν προσέχωμεν, καὶ περὶ μετανοίας (σ. 74).
3. Ὅτι ἐκ ραθυμίας ἢ κακίας καὶ ἀπὸ σπουδῆς ἢ ἀρετῆς, καὶ οὐδὲν οὔτε οἱ ἄνθρωποι πονηροί, οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος τὸν νήφοντα παραβλάψαι δύναται, καὶ ἢ ἀπόδειξις ἄλλοθὲν τε πολλαχόθεν, καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἄδὰμ καὶ τὸν Ἰὼβ (σ. 98).
4. Ὅτι ἐπικίνδυνον καὶ τοῖς λέγουσι καὶ τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημογορεῖν, καὶ ὅτι χρήσιμον καὶ δικαιοσύνη μεγίστη τὸ κατηγορεῖν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων (σ. 134).
5. Εἰς τό, «Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ εἰάν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν» (σ. 168).
6. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 180).
7. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 198).
8. Περὶ εὐχῆς, (σ. 220).
9. Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπολαύσεως καὶ τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας (σ. 230).
10. Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν (σ. 250).

11. *Περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τινὰς ἑαυτῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀπαγορεύειν ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν αἰτοῦντας, καὶ πρὸς ἄνδρας περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας εἰρήνης* (σ. 286).
12. *Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα* (σ. 310).
13. *Περὶ τελείας ἀγάπης καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως καὶ περὶ κατανύξεως* (σ. 332).
14. *Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρόντα νομίζοντας καὶ περὶ τὰ τοῦ βίου λαμπρὰ μάτην ἐπτοημένους* (σ. 376).
15. *Ὅτι πάντων ἢ κατὰ ψυχὴν ἀρετὴ προτιμότερα* (σ. 390).
16. *Περὶ ἐλεημοσύνης, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ παριέναι αὐτὸν χειμῶνος ὥρα καὶ ἰδεῖν τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελήτους ἐρριμμένους κατὰ τὴν ἀγορὰν* (σ. 402).
17. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας* (σ. 442).
18. *Λόγος ταῖς Καλάνδαις. Ἐλέχθη κατὰ τῶν παρατηρούντων τὰς νεομηνίας καὶ κατὰ τὴν πόλιν χορείας τελούντων, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»* (σ. 464).
19. *Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται* (σ. 496).

#### **Β'. Ὅμιλιες Περιστατικῆς Α'.**

1. *Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Α', εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Οἶνω ὀλίγω χρω, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας»* (σ. 564).
2. *Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Β', περὶ τῆς συμβάσης συμφορᾶς ἐν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀταξίᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τοῦ μεγάλου, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, «Τοῖς πλουσίοις παράγγελε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μὴ ὑψηλοφρονεῖν», καὶ κατὰ πλεονεξίας* (σ. 628).

#### **32ος Ὅμιλιες Περιστατικῆς Β'.**

3. *Εἰς τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβευομένου, καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς νηστεία, καὶ ὅτι τοῦ φαγεῖν ἀνθρώπινον σῶμα τὸ κατηγορῆσαι χεῖρον, καὶ περὶ τῶν διὰ τὴν στάσιν σφαγέντων καὶ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀναιτίων ἐάλωσαν* (σ. 8).
4. *Παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἐκ παραδειγμάτων τοῦ τε Ἰωβ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς* (σ. 58).
5. *Ἐτι παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ φέρειν γενναίως τὴν ἐπικειμένην ἀπειλήν, ἔχοντα παραδείγματα ἐκ τῶν συμβάντων τῷ τε Ἰωβ καὶ τοῖς Νινευίταις, καὶ ὅτι οὐ χρὴ δεδιέναι τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τί τὸ κακῶς ἀποθανεῖν, καὶ περὶ τοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς φεῦγειν τοὺς ὄρκους, καὶ εἰς τὸν σεισμόν* (σ. 96).
6. *Ὅτι χρήσιμος ὁ τῶν ἀρχόντων φόβος καὶ διήγησις τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν συμβάντων τοῖς ἀγγελίαν τῆς στάσεως τῷ βασιλεῖ φέρουσι, καὶ ὅτι ὁ ἀδίκως τις πάσχων καὶ εὐχαριστῶν τῷ συγχωροῦντι Θεῷ, ἴσος ἐστὶ τοῦ*

διά τὸν Θεὸν τὰ αὐτὰ πάσχοντος· καὶ τὰ παραδείγματα πάλιν ἐκ τῶν τριῶν παίδων καὶ τῆς βαβυλωνίας καμίνου, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 148).

7. Ὅτι τὸ τῆς λύπης πάθος εἰς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν μόνον χρήσιμον, καὶ εἰς τό, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», καὶ ὅτι μεγίστης παρακλήσεως ὑπόθεσις ἢ τῆς δημιουργίας κατασκευῆ, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 192).
8. Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰς τό, «Περιεπάτει ὁ Θεὸς τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ», καὶ περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς ὄρκους (σ. 216).
9. Ἐπαινος τῶν κατορθωκώτων τὸ μὴ ὀμνύειν καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλει τις διακρίνεσθαι μετὰ ἐστίασιν ἀκροᾶσθαι θείων λογίων ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ τί μετὰ χρόνον πολὺν ἐδόθησαν αἱ ἅγιοι Γραφαί, καὶ εἰς τό, «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ», καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 236).
10. Ἐπαινος τῶν μετὰ τὴν ἐστίασιν ἀπαντηκώτων εἰς τὴν ἀκροᾶσιν, καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ κατὰ τῶν θεοποιούντων τὴν κτίσιν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 268).
11. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τῆς στάσεως προσδοκηθέντων κακῶν, καὶ ἀνάμνησις τῶν τότε συμβάντων· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τῶν τὸ σῶμα ἡμῶν διαβαλλόντων, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 302).
12. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἡμαρτηκώτων εἰς τὸν βασιλέα, καὶ φυσιολογία τῆς κτίσεως, καὶ ὅτι ποιήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον νόμον φυσικὸν ἐγκατέθηκεν αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ πάσῃ σπουδῇ ἀπέχεσθαι τῶν ὄρκων (σ. 334).
13. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν σκυθρωπῶν καὶ ἀνάμνησις τῶν διὰ τὴν στάσιν διασυρέντων καὶ τιμωρηθέντων· ὁμοίως δὲ πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας, καὶ ὅτι φυσικὸν νόμον ἐδέξατο, καὶ περὶ τοῦ τελείως κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 370).
14. Τοῦ δήμου πάντος ἀφεθέντος τῆς ἀγωνίας καὶ θαρσύναντος, τινὲς πάλιν τὴν πόλιν ἐτάραξαν φοβεράς πλάττοντας φήμας, καὶ ἠλέγχθησαν· εἰ τοῦτό τε σὺν ὁμιλίᾳ εἴρηται, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ὄρκων παραίνεσιν, διὸ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰωνάθαν καὶ τὸν Σαοὺλ ἱστορία καὶ τὸν Ἰεφθάε παρήχθη, καὶ ἐδείχθη πόσαι ἐξ ἑνὸς ὄρκου γίνονται ἐπιπορκίαι (σ. 398).
15. Ἐπι εἰς τὴν συμφορὰν τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι χρήσιμον πανταχοῦ φόβος, καὶ ὅτι πένθος γέλωτος λυσιτελέστερον, καὶ εἰς τὴν ῥῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις», καὶ ὅτι τοῦ φονεύειν τὸ ὀρκίζεῖν χειρὸν (σ. 438).
16. Φημισθείσης εἰς τὸν ἄρχοντα πραιίδας καὶ πάντων περὶ φυγῆς βουλευομένων, τοῦ ἄρχοντος εἰσελθόντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρακαλέσαντος, ἐλέγχθη ἡ παροῦσα ὁμιλία· καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν, καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (σ. 472).

17. Εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἀποσταλέντας Ἐλέδιχον στρατηλάτην καὶ Καισάριον μάγιστρον εἰς τὴν τῶν πεπλημμεληκότων ἐξέτασιν διὰ τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 510).
18. Εἰς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν τῆς στάσεως, περὶ νηστείας, καὶ εἰς τὸ ρητόν τοῦ Ἀποστόλου, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (σ. 544).
19. Πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 576).
20. Ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς πρὸς τὸ δύνασθαι κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς πρώτης· καὶ πῶς δυνατὸν μὴ μνησικακεῖν, καὶ ὅτι πολὺς τῷ Θεῷ τοῦ νόμου τούτου λόγος, καὶ ὅτι πρὸ τῆς γεέννης τὸ μνησικακεῖν κολάζει τοὺς ἄλόντας· καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς, καὶ περὶ τῶν μὴ κατωρθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 612).
21. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως διαλλαγὴν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοὺς πλημμελήσαντας εἰς τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 664).

### 33ος Ὅμιλος Περιστατικὸς Γ'.

1. Περὶ Ἐλεαζάρου καὶ τῶν ἑπτὰ παιδῶν, λεχθεῖσα ἐτέρου προειρηκότους σφόδρα πρασδυτέρου (σ. 20).
2. Τῆς βασιλίδος μέσον νυκτῶν εἰς Μεγάλην Ἐκκλησίαν προσλήουσης κάκειθεν τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων ἀραμένης καὶ προπεψάσης διὰ πάσης τῆς ἀγορᾶς ἕως Δρυπίας, τοῦ μαρτυρίου ἀπέχοντος θ' σημεῖα τῆς πόλεως· ἐλέχθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἡ προσομιλία, παρορούσης αὐτῆς καὶ τῆς πόλεως πάσης καὶ τῶν ἀρχόντων (σ. 48).
3. Τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ Ἀποστόλου καὶ μάρτυρος Θωμᾶ, τοῦ διακειμένου ἐν τῇ Δρυπία, καὶ ἀναχωρήσαντος πρὸ τῆς διαλέξεως. Ἐλέχθη, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐκείνου, πρὸς τὸ πλῆθος (σ. 66).
4. Εἰς Εὐτρόπιον, εὐνοῦχον, πατρίκιον καὶ ὑπατον, ὁμιλ. Α' (σ. 86).
5. Ὅτε τῆς ἔξω εὐρεθείς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, καὶ περὶ παραδείσου καὶ Γραφῶν, καὶ εἰς τό, «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου» (σ. 106).
6. Ὅτε Σατορνῖνος καὶ Αὐρηλιανὸς ἐξωρίσθησαν καὶ Γαῖνᾶς ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ φιλαργυρίας (σ. 170).
7. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐπὶ τῇ παλαιᾷ Πέτρᾳ ὀλίγων συλλεγόντων διὰ τὸν χειμῶνα, εἰς τὸ δεῖν συνεχῶς συνάγεσθαι καὶ μὴ ἀπαγορεύειν τὴν σωτηρίαν ἐν ἀμαρτήμασιν ὄντας, ἀλλὰ μετάνοιαν ἐπιδείκνυσθαι (σ. 190).
8. Ὅμιλία παραινετική, λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας, καὶ ἀπόδειξις περὶ τῶν ἀγώνων καὶ ἄθλων τοῦ μακαρίου καὶ δικαίου Ἰωβ (σ. 220).
9. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ὑπὲρ τε τῆς σπουδῆς τῶν παρόντων καὶ ραθυμίας τῶν ἀπολειφθέντων, περὶ τοῦ ψάλλειν καὶ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι κώλυμα γυναιξὶ τὴν φύσιν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς δρόμους (σ. 252).
10. Ὅμιλία ρηθεῖσα ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ Θεοδοσίου βασιλέ-

ως, πρὸς τοὺς καλοῦντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, ἐτέρων δύο ἐπισκόπων εἰρηκότων (σ. 278).

11. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ Παύλου, Γότθων ἀναγνόντων καὶ πρεσβυτέρου Γότθου προομιλήσαντος (σ. 288).
12. Ὁμιλία περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς ἵπποδρομίας μηδὲ εἰς θεάτρα ἀναβαίνειν, καὶ λυπήσας αὐτοὺς, εἶτα τῇ συνάξει τῇ μετ' ἐκείνην τὴν Κυριακὴν παραχωρήσας εἰπεῖν ἐπισκόπῳ ἀπὸ Γαλατίας ἀφιγμένῳ, καὶ σιγήσας καὶ ἐν τούτῳ λυπήσας, ταύτην εἶρηκε τὴν ὁμιλίαν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς τό, «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι» (σ. 332).
13. Ὁμιλία εἰς τό, «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι», ρηθεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἐπισκόπου ὀλίγα προομιλήσαντος (σ. 354).
14. Ὁμιλία πρὸ τῆς ἐξορίας (σ. 384).
15. Ὁμιλία ὅτε ἀπῆει ἐν τῇ ἐξορίᾳ (σ. 402).
16. Ὁμιλία ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας (σ. 412).
17. Ὁμιλία ἐπανελθόντος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας ἐξορίας (σ. 420).
18. Ὁμιλία εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας. (σ. 438).
19. Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις ταῖς γενομέναις καὶ τῇ τοῦ λαοῦ καὶ πολλῶν ἱερέων διώξει καὶ διαστροφῇ καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ κατὰ Ἰουδαίων (σ. 478).

#### 34ος Λόγοι Δογματικοὶ καὶ Πολεμικοί:

1. Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. Ἀπόδειξις, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς προφήταις πολλαχοῦ περὶ αὐτοῦ εἰρημένων (σ. 12).
2. Κατὰ Ἰουδαίων, Λόγοι Α' - Η'.
  - α. Λόγος Α' (σ. 98).
  - β. Λόγος Β', Πρὸς τοὺς νηστεύοντας τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. (σ. 144).
  - γ. Λόγος Γ', Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας (σ. 160).
  - δ. Λόγος Δ', Εἰς τὰς Σάλπιγγας τοῦ Πάσχα αὐτῶν. (σ. 192).
  - ε. Λόγος Ε' (σ. 226).
  - ς. Λόγος ς'. (σ. 292).
  - ζ. Λόγος Ζ' (σ. 330).
  - η. Λόγος Η' (σ. 366).
3. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλληνας (σ. 416).
4. Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, Λόγοι Α' (σ. 544).
5. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Β' (σ. 556).
6. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Γ' (σ. 572).
7. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Δ' (σ. 582).
8. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Ε' (σ. 600).
9. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος ς' (σ. 614).

#### 35ος Α. Ὁμιλίαις Δογματικαῖς:

1. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Α' (σ. 10).



2. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Β' (σ. 40).*
  3. *Περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ ὅτι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ φορητὴ τοῖς Σεραφίμ, Λόγος Γ' (σ. 78).*
  4. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Δ' (σ. 112).*
  5. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ε' (σ. 146).*
  6. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ζ'. Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνοιον (σ. 190).*
  7. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ζ'. Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως καὶ τοῦ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀπόδειξις (σ. 220).*
  8. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Η'. Εἰς τὰ ὑπόλοιπα κατὰ αἵρετικῶν, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν αἴτησιν τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου (σ. 266).*
  9. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Θ'. Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 300).*
  10. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι' (σ. 316).*
  11. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΑ' (σ. 356).*
  12. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΒ', Εἰς τὸν παραλυτικόν (σ. 380).*
- Β. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:**
1. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 422).*
  2. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 462).*
  3. *Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα (σ. 490).*
  4. *Εἰς τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα (σ. 520).*
  5. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Α' (σ. 554).*
  6. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Β' (σ. 588).*
  7. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Γ' (σ. 626).*
  8. *Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κοιμητηρίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (σ. 636).*
- 3605 **Α. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:**
1. *Εἰς τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ληστήν (σ. 8).*
  2. *Εἰς τὸν σταυρὸν (σ. 36).*
  3. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (σ. 70).*
  4. *Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως (σ. 92).*
  5. *Κατὰ μεθυόντων καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν (σ. 142).*
  6. *Εἰς τὴν Σαμαρείτιδα (σ. 172).*
  7. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Α' (σ. 200).*
  8. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Β' (σ. 232).*
  9. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Α' (σ. 292).*
  10. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Β' (σ. 330).*
- Β. Ὅμιλιες Ἐγκωμιαστικῆς Α':**
1. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Α' (σ. 350).*
  2. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Β' (σ. 368).*
  3. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Γ' (σ. 382).*
  4. *Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 388).*
  5. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, Ὅμιλία Α' (σ. 400).*

6. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Β' (σ. 418).*
7. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Γ' (σ. 432).*
8. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Δ' (σ. 446).*
9. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ε' (σ. 478).*
10. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 498).*
11. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 518).*
12. *'Η κλῆσις τοῦ Παύλου (σ. 536).*
13. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Α' (σ. 568).*
14. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Β' (σ. 578).*
15. *'Εγκώμιον εἰς ἀγίους Πάντας (σ. 604).*

37ος **Α. 'Ομιλίαις 'Εγκωμιαστικῆς Β':**

1. *Εἰς τὸν Μελέτιον 'Αντιοχείας (σ. 20).*
2. *Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανὸν (σ. 36).*
3. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαθύλαν (σ. 52).*
4. *Εἰς τὸν 'Ιουβεντῖνον καὶ Μαξιμῖνον (σ. 66).*
5. *Εἰς τὴν μάρτυρα Πελαγίαν (σ. 82).*
6. *Εἰς τὸν ἅγιον 'Ιγνάτιον (σ. 100).*
7. *Εἰς τὸν Εὐστάθιον 'Αντιοχείας (σ. 128).*
8. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Α' (σ. 150).*
9. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Β' (σ. 168).*
10. *Εἰς τὰς μάρτυρας Βερνίκην καὶ Προσδόκην καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν Δομνίαν (σ. 182).*
11. *Εἰς τὸν μάρτυρα 'Ιουλιανόν (σ. 218).*
12. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ (σ. 244).*
11. *Εἰς μάρτυρας Αἰγυπτίους (σ. 264).*
12. *Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Διόδωρον (σ. 276).*
13. *Εἰς τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλαν (σ. 284).*
14. *Εἰς τὸν μάρτυρα Φωκᾶν (σ. 292).*
15. *Εἰς τὴν μάρτυρα Δροσίδα (σ. 312).*

**Β. 'Επιστολές:**

1. *'Επιστολές πρὸς τὴν 'Ολυμπιάδα Α'-ΙΖ' (σ. 348-557).*
2. *Βίος τῆς ὁσίας 'Ολυμπιάδος (σ. 558).*

38ος **'Επιστολές:**

1. *'Επιστολές Πρὸς 'Ιννοκέντιον (σ. 18-47).*
2. *'Επιστολές πρὸς διαφόρους ἀποδέκτας ΙΗ' - ΠΜΒ' (σ. 48-433):*

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ  
(ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ)

- Α' **Θέματα :** 'Αγαθότητα - 'Αχαριστία.  
 Β' **Θέματα :** Βασιλεία οὐρανῶν - Εὐαγγέλιο.  
 Γ' **Θέματα :** Εὐγνωμοσύνη - Πίστη.  
 Δ' **Θέματα :** Πλεονεξία - Ψυχολογία.

Τόμος

## Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

1ος **Δογματικά Α'**

1. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες.
2. Κατὰ εἰμαρμένης.  
Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (σ. 200).
4. Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας (σ. 500).

2ος **Δογματικά Β'**: (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').3ος **Δογματικά Γ'**:

1. Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'.
2. Λόγος Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.

4ος **Α') Λόγοι Δογματικοί :**

1. Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἁγ. Τριάδος.
2. Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεοὺς.
3. Πρὸς Σιμπλίκιον, Περὶ πίστεως.
4. Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
5. Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν.
6. Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου.
7. Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.

**Β') Ἐπιστολές (Α' - ΛΑ').**5ος **Ἑρμηνευτικά Α' :**

1. Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου.
2. Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου.
3. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίαι Α' - Γ').

6ος **Ἑρμηνευτικά Β' :**

1. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν.
2. Εἰς τὸν βον Ψαλμόν.
3. Περὶ τῆς ὀγδόης.
4. Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.

7ος **Ἑρμηνευτικά Γ' :**

1. Ἐξηγήσεις εἰς τὰ Ἄσματα, Λόγοι Α' - ΙΕ'.

8ος **Α') Ἑρμηνευτικά Γ' - Δογματικά :**

1. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α' - Ε'.
2. Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α' - Η'.

**Β') Ἀσκητικά Α' :**

1. Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως.
2. Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα.
3. Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος.
4. Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι.
5. Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὕρας ἀφαρπαζομένων.

9ος **Α') Ἀσκητικά Β' :** Περὶ παρθενίας (Κεφάλαια Α' - ΚΓ').**Β') Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί:**

1. Περὶ ἀρετῆς, ἥτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως (Λόγοι Α' - Β').

- Τόμος 2. Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης.  
 3. Εἰς τὸν Βίον Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.  
 10ος Ὀμιλίαι : α) Δογματικές, β) Ἠθικές, γ) Ἐορταστικές.  
 11ος Ὀμιλίαι : α) Ἐορταστικές, β) Ἐγκωμιαστικές, γ) Ἐπιτάφιας.

#### Η'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

**Βίος** Γρηγορίου Παλαμᾶ ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου

- 1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.  
 β) Ἐπιστολές Πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
- 2ος Λόγοι: Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων (Λόγοι Α' – Γ').
- 3ος Α') Πραγματεῖαι Δογματικές:  
 1. Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ διακρίσεως.  
 2. Περὶ θείων ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτάς μεθέξεως.  
 3. Περὶ θείας καὶ θεοποιῶ μεθέξεως.  
 4. Διάλεξις Ὁρθοδόξου καὶ Βαρλααμίτου.  
 5. Διάλεξις Θεοφάνους πρὸς Θεότιμον.  
 6. Ὅτι Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες.
- Β') Πραγματεῖαι Ὁμολογιακές:  
 1. Ἀγιορειτικὸς Τόμος.  
 2. Ἐκθεσις δυσσεβημάτων.  
 3. Ἀναίρεσις γραμμᾶτος Καλέκα.  
 4. Ἀναίρεσις γραμμᾶτος Ἰγνατίου Ἀντιοχείας.  
 5. Ἀναίρεσις ἐξηγήσεως τόμου Καλέκα.
- 4ος Ἐπιστολές:  
 Πρὸς τὸν Ἀρσένιον Στουδίτην.– Πρὸς Ἰωάννην Γαβρᾶν.– Πρὸς Παῦλον Ἀσάνην.– Πρὸς Δανιήλ Αἴνου.– Πρὸς τὸν Νομοφύλακα Συμεών.– Πρὸς Ἀθανάσιον Κυζίκου.– Πρὸς Δαμανόν.– Πρὸς Διονύσιον μετὰ τῆς ὁμολογίας.– Πρὸς Βησσαρίωνα.– Πρὸς Μακάριον Α'.– Πρὸς τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Γέροντας.– Πρὸς Φιλόθεον.– Πρὸς Μακάριον Β'.– Πρὸς Ἄνναν Παλαιολογίαν.
- 5ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' – Γ').
- 6ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' – Ζ').
- 7ος Α') Κείμενα Αἰχμαλωσίας:  
 1) Λόγος διασαφῶν τὴν τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου δόξαν.  
 2) Εἰς τὴν ρῆσιν ἐκ τῶν Θησαυρῶν τοῦ Κυρίλλου.  
 3) Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν.  
 4) Ἐπιστολὴ ὅτε ἐάλω. 5) Διάλεξις πρὸς τοὺς Χιόνας.  
 6) Ἐπίτομος διήγησις διαλέξεως μετὰ Γρηγορᾶ.
- Β') Λόγοι:  
 1) Περὶ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας καὶ δυσσεβείας Λόγοι Α' – Δ'.  
 2) Περὶ τῆς ρήσεως τοῦ Μ. Βασιλείου.
- 8ος Α') Ἐκατὸν Πεντήκοντα Κεφάλαια.

Τόμος Β') **Ἀσκητικὴ Γραμματεία:**

- 1) *Περὶ προσευχῆς καὶ καθαρότητος καρδίας.*
- 2) *Εἰς τὸν Βίον τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου.*
- 3) *Πρὸς τὴν μοναχὴν Ξένην.*
- 4) *Πρὸς τοὺς Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον τοὺς φιλοσόφους.*
- 5) *Πρὸς τὸν ἱερομόναχον Παῦλον Ἀσάνην.*
- 6) *Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας.*

Γ') **Εὐχῆς (Α' - Δ').**

9ος **Ὁμιλίαις Α' - Κ':** Σελ. 640.

1. Ὁμιλία Α', *Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης.*
2. Ὁμιλία Β', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
3. Ὁμιλία Γ', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν σεσωσμένον ἄσωτον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
4. Ὁμιλία Δ', *Εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ εὐσπλαγχνίας καὶ εὐποιίας.*
5. Ὁμιλία Ε', *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτη κακίας.*
6. Ὁμιλία ς', *Προτρεπτικὴ πρὸς νηστείαν καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου.*
7. Ὁμιλία Ζ', *Περὶ νηστείας.*
8. Ὁμιλία Η', *Περὶ πίστεως καὶ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας.*
9. Ὁμιλία Θ', *Ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς.*
10. Ὁμιλία Ι', *Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς (Παραλυτικοῦ).*
11. Ὁμιλία ΙΑ', *Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν.*
12. Ὁμιλία ΙΒ', *Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
13. Ὁμιλία ΙΓ', *Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
14. Ὁμιλία ΙΔ', *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.*
15. Ὁμιλία ΙΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων.*
16. Ὁμιλία ΙϚ', *Εἰς τὸ Μ. Σάββατον.*
17. Ὁμιλία ΙΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ.*
19. Ὁμιλία ΙΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων.*
20. Ὁμιλία ΙΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος.*
21. Ὁμιλία Κ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ.*

10ος **Ὁμιλίαις ΚΑ' - ΜΒ':** Σελ. 640.

1. Ὁμιλία ΚΑ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
2. Ὁμιλία ΚΒ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
3. Ὁμιλία ΚΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων.*
4. Ὁμιλία ΚΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.*
5. Ὁμιλία ΚΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.*
6. Ὁμιλία ΚϚ', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*
7. Ὁμιλία ΚΖ', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*

- Τόμος 8. 'Ομιλία ΚΗ', *Εἰς τὴν ἑορτὴν Πέτρου καὶ Παύλου.*  
 9. 'Ομιλία ΚΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Ματθαίου.*  
 10. 'Ομιλία Λ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Ματθαίου.*  
 11. 'Ομιλία ΛΑ', *Εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σταυροῦ.*  
 12. 'Ομιλία ΛΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Θ' Ματθαίου.*  
 13. 'Ομιλία ΛΓ', *Εἰς τὴν λιτὴν.*  
 14. 'Ομιλία ΛΔ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*  
 15. 'Ομιλία ΛΕ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*  
 16. 'Ομιλία ΛΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΑ' Ματθαίου.*  
 17. 'Ομιλία ΛΖ', *Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*  
 18. 'Ομιλία ΛΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Ματθαίου.*  
 19. 'Ομιλία ΛΘ', *Εἰς ἐπιδημίαν.*  
 20. 'Ομιλία Μ', *Εἰς τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.*  
 21. 'Ομιλία ΜΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΔ' Ματθαίου.*  
 22. 'Ομιλία ΜΒ', *Εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.*

11ος **Ὁμιλίαις ΜΓ' - ΕΓ' :** Σελ. 640.

1. 'Ομιλία ΜΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΖ' Ματθαίου.*
2. 'Ομιλία ΜΔ', *Εἰς τὸν Ἰωάννην Εὐαγγελιστὴν.*
3. 'Ομιλία ΜΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Β' Λουκᾶ.*
4. 'Ομιλία ΜΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
5. 'Ομιλία ΜΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Δ' Λουκᾶ.*
6. 'Ομιλία ΜΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ε' Λουκᾶ.*
7. 'Ομιλία ΜΘ', *Εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον.*
8. 'Ομιλία Ν', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Λουκᾶ.*
9. 'Ομιλία ΝΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Λουκᾶ.*
10. 'Ομιλία ΝΒ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
11. 'Ομιλία ΝΓ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
12. 'Ομιλία ΝΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
13. 'Ομιλία ΝΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Προπατόρων.*
14. 'Ομιλία ΝΣ', *Εἰς τὰ προεόρτια τῶν Χριστουγέννων.*
15. 'Ομιλία ΝΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Πατέρων.*
16. 'Ομιλία ΝΗ', *Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.*
17. 'Ομιλία ΝΘ', *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων.*
18. 'Ομιλία Ε', *Εἰς τὰ Ἐπιφάνια.*
19. 'Ομιλία ΕΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Λουκᾶ.*
20. 'Ομιλία ΕΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΓ' Λουκᾶ.*
21. 'Ομιλία ΕΓ', *Πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας.*

### Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

1ος **Ἀποφθέγματα Γερόντων:** Ἀντωνίου, Ἀρσενίου, Ἀγά-θωνος, Ἀμμωνᾶ, Ἀχιλλᾶ, Ἀμμώη, Ἀμμούν, Ἀνούδ, Ἀβραάμ, Ἀρη, Ἀλωνίου, Ἀπφύ, Ἀπολλώ, Ἀνδρέου, Αἰώ, Ἀμμωναθᾶ, Μ. Βασιλείου, Βησσαρίω-

Τόμος νος, Βενιαμίν, Βιαρέ, Γρηγ. Θεολόγου, Γελασίου, Γερωντίου, Δανιήλ, Διοσκόρου, Δουλᾱ, Ἐπιφανίου Κύπρου, Ἐφραΐμ, Εὐχαρίστου, Κοσμικοῦ, Εὐλογίου, Εὐπρεπίου, Ἑλλαδίου, Εὐαγρίου, Εὐδαίμονος, Ζήνωνος, Ζαχαρίου, Ἡσαΐου, Ἡλία, Ἡρακλείου, Θεοδώρου, τῆς Φέρμης, Θεοδώρου τοῦ Ἐνάτου, Θεοδώρου τοῦ εἰς Σκῆτιν, Θεοδώρου τοῦ Ἐλευθεροπολίτου, Θεοδότου, Θεωνᾶ, Θεοφίλου, ἀμμᾶς Θεοδώρας, Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, Ἰωάννου τοῦ ἐν Κοινοβίῳ, Ἰσιδώρου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, Ἰσαὰκ τοῦ Πρεσβυτέρου, Ἰωσήφ τοῦ ἐν Πενεφῶ, Ἰακώβου, Ἰέρακος, Ἰωάννου τοῦ Εὐνούχου, Ἰωάννου τοῦ Κίλικος, Ἰωάννου τῶν Κελλίων, Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰωάννου τοῦ Πέρσου, Ἰωάννου τοῦ Θηβαίου, Ἰλαρίωνος, Ἰσχυριωνος, Κασσιανοῦ, Κρονίου, Καρίωνος, Κό-πρι, Κύρου, Λουκίου, Λώπ, Λογγίνου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Μωυ-σέως, Ματώη, Μάρκου μαθητοῦ ἀββᾶ Σιλουανοῦ, Μιλησίου, Μωτίου, Μεγεθίου, Μιάς, Μάρκου τοῦ Αἰγυπτίου, Μακαρίου τοῦ Πολιτικοῦ, Νείλου, Νισθερώου, Νίκωνος, Νετρᾶ, Νικήτα, Ζοΐου, Ξανθία, Ὀλυμπίου, Ὀρσισίου, Ποιμένος, Παμβῶ, Πιστοῦ, Πίωρ, Πιτυρίωνος, Πιστάμωνος, Πέτρου τοῦ Πιονίτου, Παφνουτίου, Παύλου τοῦ Κοσμίτου, Παύλου τοῦ Μεγάλου, Παύλου τοῦ Ἀπλοῦ, Πέτρου τοῦ τῶν Δίου, Ρωμαίου, Ρούφου, Ρωμανοῦ, Σισώη, Σίδωνος, Σαΐώ, Σάρρας, Συγκλητικῆς, Τιθώη, Τιμοθέου, Ὑπερεχίου, Φωκᾶ, Φήλικος, Φιλαγρίου, Φορτᾶ, Χομαί, Χαιρήμωνος, Ψενθαΐσιου, Ὠρ.

2ος *Τὸ Λειμωνάριον.*

3ος *Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου:*

1) *Περὶ θεῶν ὀνομάτων.* 2) *Περὶ Οὐρανίου ἱεραρχίας.* 3) *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.* 4) *Περὶ μυστικῆς θεολογίας.* 5) *Ἐπιστολές.*

4ος *Θεοδωρήτου Κύρου: Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.*

5ος *Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι Ἀγίων: 1. Ἐπιστολὴ πρὸς ἀββᾶν Γεώργιον. 2. Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου. 3. Βίος τοῦ ὁσίου Σάβα. 4. Βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου καὶ ἡσυχαστοῦ. 5. Βίος τοῦ ἀββᾶ Κυριακοῦ. 6. Βίος τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου. 7. Εἰς τὸν ὅσιον Θεόγνιον τὸν ἐπίσκοπον. 8. Βίος τοῦ ἁγίου Ἀβρααμίου.*

6ος *Παλλαδίου Ἐλενοπόλεως: Λαυσαϊκὴ Ἱστορία.*

7ος *Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου: 50 Πνευματικὲς Ὀμιλίαι.*

8Α *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: Λόγοι Ἀσκητικοί (Α' - ΚΣΤ').*

8Β *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: Λόγοι Ἀσκητικοί (ΚΖ' - ΞΑ').*

8Γ *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: α) Λόγοι Ἀσκητικοί (ΞΒ' - ΠΣΤ').*

β) *Ἐπιστολές (Α' - Δ').*

9 *Α'. Διαδόχου Φωτικῆς: 1) Κεφάλαια Γνωστικά. 2) Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν. 3) Ὁράσεις. 4) Ἐρωταποκρίσεις.*

*Β'. Ἰωάννου Καρπαθίου: Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.*

10Α *Ἀγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου: Ἐρωταποκρίσεις (Α' - ΣΚΘ').*

10Β *Ἀγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου: Ἐρωταποκρίσεις (ΣΛ' - ΦΚΒ').*

10Γ *Ἀγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου: Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ' - ΩΜ').*

11Α *Α'. Εὐαγρίου: 1. Κεφάλαια πρακτικά, πρὸς Ἀνατόλιον. 2. Λόγος πρακτικός. 3. Τῶν κατὰ μοναχῶν πραγμάτων τὰ αἴτια. 4. Κεφάλαια ΛΓ' κατ' ἀκολουθίαν. 5. Πνευματικαὶ γνῶμαι κατὰ ἀλφάβητον. 6. Ἔτεροι γνῶμαι. 7. Περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν, πρὸς Ἀνατόλιον. 8. Ἀποσπάσματα.*

- Β'.** 'Αγίου Νείλου: 1) Διηγήματα Α'-Ζ', 2) Πρὸς Ἀλδιανὸν μοναχὸν ἐρημίτην, 3) Πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα, Περί Περιστερᾶς.
- 11B 'Αγίου Νείλου: 4) Πρὸς Μάγναν, Λόγος περὶ ἀκτημοσύνης, 5) Ὅτι διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ἁγισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες... 6) Λόγος πρὸς Εὐλόγιον μοναχόν. 7) Πρὸς Εὐλόγιον, Λόγος περὶ τὰς ἀντιζήλους τῶν ἀρετῶν κακίας. 8) Περί τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας. 9) Λόγος περὶ προσευχῆς. 10) Κεφάλαια ΚΖ' περὶ πονηρῶν λογισμῶν. 11) Παραινέσεις πρὸς μοναχοὺς. 12) Γνώμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον. 13) Κεφάλαια ἢ παραίνεις. 14) Περί τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν.
- 11Γ 'Αγίου Νείλου: 15) Λόγος Ἀσκητικός, Κεφ. Α'-ΟΕ'. 16) Λόγος εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου, «νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν...». 17) Λόγος Ἀσκητικός καὶ πολυμερής. 18) Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον (Κεφ. Α'-ΟΓ') 19) Διήγησις περὶ Πάχονος, πορνικὸν πόλεμον πέσχοντος καὶ νικῶντος. 20) Ὑπερεχίου, Παραινέσεις ἀσκητῶν. 21) Ἀποσπάσματα ἐκ Λόγων καὶ Ὀμιλῶν τοῦ Ἀγίου Νείλου (Εἰς τὸ Πάσχα, Λόγοι δύο, καὶ εἰς τὴν Ἀνάληψιν, Λόγοι τρεῖς). 22) Ἐπιστολαὶ (Βιβλ. Α' 1-333).
- 11Δ Ἐπιστολαί: 1. Βιβλίον Β' (1-333), 2. Βιβλίον Γ' (1-333). 3. Βιβλίον Δ' (1-62).
- 12ος Α'. Ἀββᾶ Ἡσαΐα : Λόγοι Ἀσκητικοί.  
 Β'. Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ: Κεφάλαια ὠφέλιμα.  
 Γ'. Ἀββᾶ Δωροθέου : Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- 13ος Α'. Μάρκου Ἐρημίτη: Δέκα δοκίμια (Περί νόμου πνευματικοῦ, Περί τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι, Περί μετανοίας, Περί τοῦ θεοῦ βαπτίσματος, Πρὸς Νικόλαον νουθεσίαι ψυχωφελεῖς, Κεφάλαια νηπτικά ΚΗ', Συνδιάλεξις πρὸς σχολαστικόν, Συμβουλία νοός πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, Περί νηστείας, Εἰς τὸν Μελχισεδέκ).
- Β'. Ἡουχίου Ἱεροσολύμων: Λόγος ψυχωφελής περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς εἰς ἑκατοντάδας δύο. Λόγοι Α'-Η' (Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, Περί τῆς τρίτης ὥρας καὶ ἕκτης, Περί ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, Εἰς τὴν Θεοτόκον Μαρίαν, Εἰς τὴν αὐτὴν Θ. Μαρίαν, Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου, Ἐγκώμιον εἰς ἅγιον Θωμᾶν, Εἰς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόν). – Συναγωγὴ ἀποριῶν καὶ λύσεων. – Μαρτύριον ἁγίου Λογγίνου.
- 13Α Ἀναστασίου Σιναΐτου: 1) Ὁδηγός, 2) Περί τῆς ἁγίας συνάξεως καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν καὶ μνησικακεῖν καὶ 3) Εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγωγὴν τῆς ἑξαήμερου κτίσεως.
- 13Β Ἀναστασίου Σιναΐτου: Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις Α'-ΞΔ'.
- 13Γ Ἀναστασίου Σιναΐτου: Α) Ἐρωταποκρίσεις ΞΕ-ΡΝΔ. Β) ΛΟΓΟΙ
- 13Δ Ἀντιόχου Μοναχοῦ: Ἐπιστολὴ Πρὸς Εὐστάθιον - Κεφάλαια Α'-ΡΓ'.
- 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Μυσταγωγία. 2. 400 Κεφάλαια Περί ἀγάπης. 3. Λόγος Ἀσκητικός. 4. 200 Κεφάλαια Περί Θεολογίας.
- 14Α Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Ἐρωταποκρίσεις. 2. Πρὸς Θεόπεμπτον τὸν Σχολαστικόν. 3. Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν ΝΘ' Ψαλμόν.
- 14Β Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἀγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις Α' - ΝΓ').
- 14Γ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἀγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις ΝΔ' - ΞΕ').



- 14Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** : *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες Α'-Ε', καὶ Α' - ΡΔ').*
- 14Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** :
1. *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες ΡΕ'-ΡΟΘ').*
  2. *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου (α. Εἰς τὸ Περὶ οὐρανίου ἱεραρχίας καὶ β. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας).*
- 14ς **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** : *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου.*  
(1. *Εἰς τὸ Περὶ θείων ὀνομάτων, καὶ 2. Εἰς τὸ Περὶ μυστικῆς θεολογίας).*
- 15Α **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** : *Δοκίμια δογματικά, θεολογικά καὶ πολεμικά: Πρὸς Μαρίνον, Δοκίμια Α'-Γ', Πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, Ἀπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις διαφόρων, Περὶ τοῦ «Παρελθέτω τὸ ποτήριον», Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Νίκανδρον, ἀπολογία πρὸς Σικελούς, Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίνον, Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων, Ὅροι διάφοροι, Πνευματικὸς καὶ δογματικὸς τόμος, Περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, Περὶ ὄρων διαστολῶν, Ἐπιλυσις ἀποριῶν διακόνου Θεοδώρου, Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Κεφάλαια διάφορα περὶ οὐσίας, φύσεως, ὑποστάσεως, προσώπου καὶ θελήματος Χριστοῦ.*
- 15Β **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** : *Ἐπιστολὲς κοινές, δογματικὲς καὶ πολεμικές: Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην.- Πρὸς Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον (δύο.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς μοναχὴν.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον Περὶ τῶν ὀρθῶν ὄρων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.- Πρὸς Πέτρον ἰλλούστριον (δύο).- Πρὸς Κοσμάν τὸν διάκονον, περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως (δύο).- Πρὸς Ἰουλιανὸν σχολαστικόν, περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου.- Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Πύρρον.- Πρὸς Μαρίνον.- Πρὸς ἐπίσκοπον Κυδωνίας.- Πρὸς Αὐξέντιον.- Πρὸς Στέφανον.- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς Κόνωνα.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς Κυρισίκιον.- Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.- Πρὸς Πολυχρόνιον (ὀκτώ).- Πρὸς Θαλάσιον (τρεῖς).- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα.*
- 15Γ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** : 1. *Συζήτησις ἐν Βιζύῃ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Θεοδοσίου.* 2. *Ἐξήγησις τῆς κινήσεως.* 3. *Διάλεξις πρὸς Πύρρον.* 4. *Περὶ ψυχῆς.* 5. *Ἐρμηνεία τῆς προσευχῆς «Πατερ ἡμῶν», 3. Βίος Μαξίμου.*
- 15Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** : 1. *Κεφάλαια διάφορα.* 2. *Κεφάλαια ἕτερα, Σχόλια εἰς τὰς Ἐπιστολάς Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου.*
- 15Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ** : *Κεφάλαια Θεολογικά.*
- 16ος **Ἰωάννου τῆς Κλίμακος**: *Κλίμαξ εἰς Λόγους Λ', καὶ Λόγος εἰς τὸν Ποιμένα.*
- 17ος **Α. Πέτρου Δαμασκηνοῦ** : 1. *Ἐπίσημοις πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.*  
2. *Λόγοι συνοπτικοὶ ΚΔ'.*

- Β. Φιλοθέου Σιναΐτου :** *Νηπτικά Κεφάλαια Μ'.*
- Γ. Θεοδώρου τοῦ Ἀσκητοῦ :** 1. *Κεφάλαια Ρ'.* 2. *Θεωρητικόν.*
- 18ος **Θεοδώρου Στουδίτου:** Ὁμιλίαι πρὸς τὸ κοινόν: α) *Εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.* β) *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων.* γ) *Λόγος Κατηχητικὸς εἰς τὴν ἁγ. Κυριακὴν τοῦ Πάσχα.* δ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* ε) *Εἰς τὴν σύναξιν τῶν οὐρανίων ταγμάτων.* ς) *Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ.* ζ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς ἱ. κεφαλῆς τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου.* η) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην.* θ) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον.* ι) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν πνευματικὸν πατέρα του Πλάτωνα.* ια) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἀρσένιον τὸν ἀναχωρητὴν.* ιβ) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς μητέρα του.* ιγ) *Λόγοι Κατηχητικοὶ Α'-ΛΓ'.*
- 18Α **Θεοδώρου Στουδίτου:** *Λόγοι Κατηχητικοὶ ΛΔ' -ΡΚΔ'.*
- 18Β **Θεοδώρου Στουδίτου:** *ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ,* 1) *Βιβλίον Α' (Ἐπιστολὴς Α' - ΝΖ').* 2) *Βιβλίον Β' (Ἐπιστολὴς Α' - ΝΕ'.*
- 18Γ **Θεοδώρου Στουδίτου:** *ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ,* *Βιβλίον Β' (Ἐπιστολὴς ΝΣΤ' - ΣΚΑ').*
- 19Α **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:** *Βίος Συμεὼν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου.- Κεφάλαια.- Εὐχαριστίαι.- Διάλογος μετὰ σχολαστικοῦ.*
- 19Β **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ').- Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-ς').*
- 19Γ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:**  
 Α') *Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ').*  
 Β') *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').*
- 19Δ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Η'-ΛΔ').*
- 19Ε **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (Α'-ΚΖ').*
- 19ς **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (ΚΗ'-ΝΗ').*
- 20ος **Α. Νικήτα Στηθάτου :** *Νηπτικά κεφάλαια, ἑκατοντάδες τρεῖς.*  
 1. *Ἐκατοντάς πρώτη, Κεφάλαια πρακτικά.* 2. *Ἐκατοντάς δευτέρα, Κεφάλαια φυσικά.* 3. *Ἐκατοντάς τρίτη, Κεφάλαια γνωστικά.*
- Β. Ἡλία Ἐκδίκου:** 1. *Ἀνθολόγιον γνωμικόν.* 2. *Κεφάλαια γνωστικά ΛΒ'.* 3. *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεωρητικά ΡΙΖ'.*
- Γ. Θεολήπτου Φιλαδελφείας:** 1. *Λόγος τὴν ἐν Χριστῷ κρυπτὴν ἐργασίαν διασαφῶν καὶ δεικνύων ἐν βραχεῖ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τὸν κόπον.* 2. *Κεφάλαια ἑννέα.*
- Δ. Νικηφόρου τοῦ Μονάζοντος:** *Λόγος περὶ νήψεως καὶ φυλακῆς καρδίας.*
- Ε. Γρηγορίου Σιναΐτου :** *Κεφάλαια 137 περὶ λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν δι' ἀκροστιχίδος.* 2. *Κεφάλαια Γνωστικά ἑπτὰ.* 3. *Κεφάλαια δέκα Περὶ ἡσυχίας καὶ προσευχῆς.* 4. *Κεφάλαια δέκα πέντε Περὶ ἡσυχίας καὶ τῶν δύο τρόπων τῆς προσευχῆς.* 5. *Περὶ τοῦ πῶς δεῖ καθέζεσθαι τὸν ἡσυχάζοντα εἰς τὴν εὐχὴν καὶ μὴ ταχέως ἀνίστασθαι.*
- ς. Θεοφάνους Μοναχοῦ :** *Κλίμαξ Θείων Χαρίτων.*

- 21ος **A. Καλλίστου Καταφυγιάτου** : Τὰ σωζόμενα, *Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ.*
- 21A **B. Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων** : *Μέθοδος καὶ κανῶν ἀκριβῆς περὶ τῶν αἵρουμένων ἡσυχως διῶναι καὶ μοναστικῶς, περὶ τε ἀγωγῆς καὶ πολιτείας καὶ διαίτης αὐτῶν.*
- A. Καλλίστου Τηλικούδη τοῦ Πατριάρχου** : 1) *Κεφάλαια Περὶ προσευχῆς.*  
2. *Περὶ ἡσυχαστικῆς τριβῆς.* 3. *Ἐκλογαὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων.*
- B. Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ, Παράφρασις εἰς ΠΝ' Κεφάλαια εἰς τοὺς πενήκοντα Λόγους τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.**
- 22ος **Νικολάου Καβάσιλα** : *Ἑρμηνεία εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν.— Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.*

### Γ' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

#### ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- 1ος **Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου** : 1. *Ἀπολογίαι Α' καὶ Β'.*—2. *Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως.*—3. *Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.*
- 2ος **Τατιανοῦ** : *Πρὸς Ἑλληνας.*—**Ἀθηναγόρου** : 1. *Πρεσβεία Χριστιανῶν.*  
2. *Περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.*—**Θεοφίλου Ἀντιοχείας** : *Πρὸς Αὐτόλυκον, Βιβλία Α'-Γ'.*—*Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.*

#### ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- 1ος **A) Προτρεπτικός**—**B) Παιδαγωγός**, Λόγος Α'.
- 2ος **Παιδαγωγός**, Λόγοι Β' καὶ Γ'.
- 3ος **Στρωματεῖς** Λόγοι Α'. - Δ'.
- 4ος **Στρωματεῖς** Λόγοι Ε'. - Η'. - Λόγος, *Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος.*

#### ΙΓ' ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- 1ος **Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων.**—*Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.*—*Ἀποστολικοὶ Κανόνες.*
- 2ος **Ἐπιτομὴ Η' Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν ἀποστόλων.**—*Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος*
- 3ος **Κλήμεντος**:
1. *Τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων (Ὁμιλ. ΙΒ'-Κ').*
  2. *Πρὸς Κορινθίους Α' καὶ Β'.*
  3. *Περὶ τῶν πράξεων, ἐπιδημιῶν τε καὶ κηρυγμάτων.*
  4. *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.*
- 4ος 1. *Ἐπιστολὴ Βαρνάβα.*
2. *Ἐπιστολὴς Ἰγνατίου:*
    - α) *Γνήσιες (σύντομος καὶ ἐκτενὴς μορφή): 1. Πρὸς Ἐφεσίους, 2. Πρὸς Μαγνησίους, 3. Πρὸς Τραλλισίους, 4. Πρὸς Ῥωμαίους, 5. Πρὸς Φιλαδελφεῖς, 6. Πρὸς Σμυρναίους, 6. Πρὸς Πολύκαρπον.*

- β) Ἀμφιβαλλόμενες:** 1. Μαρίας πρὸς Ἰγνάτιον. 2. Ἰγνατίου Πρὸς Μαρίαν, 3. Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῶ, 4. Πρὸς Ἀντιοχεῖς, 5. Πρὸς Ἡρώνα, 6. Πρὸς Φιλιππησίους – Μαρτύριον Ἰγνατίου. –
3. α) Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, β) Μαρτύριον Πολυκάρπου.
4. Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἐρμᾶ.
5. Πατρία Ἱεραπόλεως, ἀποσπάσματα.

#### ΙΔ'. ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

- 1ος Κατηχήσεις Φωτιζομένων (Α' – ΙΒ').  
 Α'. Κατηχήσεις Φωτιζομένων (ΙΓ' – ΙΗ').  
 Β'. Κατηχήσεις Μυσταγωγικαὶ (Α' – Ε').
- 2ος Γ'. Ὁμιλίαις - Ἐπιστολαὶς:
1. Εἰς τὸν Παραλυτικὸν τὸν ἐπὶ τὴν κολυμβήθραν.
  2. Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα τὸν Θεοδόχον.
  3. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μωνοταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα.
  4. Μαρτυριαὶ παλαιῶν περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τοῦ φανέντος εἰς Ἱεροσόλυμα.
  5. Χρονολογία.
  6. Συμπαραθέσις ἐπιστολῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ πάπα Ἰουλίου.

#### ΙΕ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

- 1ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Α' – ΣΤ'.
- 2ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Ζ' – ΙΑ'.
- 3ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι ΙΒ' – ΙΖ'.
- 4ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Γένεσιν Λόγοι Α'–Ζ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 5ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Ἔξοδον Λόγοι Α'–Γ' εἰς Λευιτικόν, Ἀριθμούς, Δευτ/μον, Βασιλειῶν, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 6ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν, Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' – ΙΘ'.
- 7ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Κ' – ΛΕ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 8ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' – Ε', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 9ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι ΣΤ'–Ζ', καὶ Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ζωοποιῆς Τριάδος κατὰ κεφάλαια, Κεφ.

Α'-ΚΗ', Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶς καὶ Κύριος, Ὑπὸ ἔκδοση.

- 10ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως κατὰ κεφάλαια. Πεντάβιβλος ἀντίρρησις κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν.- Διάλεξις πρὸς Νεστόριον, Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἀγία Παρθένος καὶ οὐ Χριστοτόκος.- Λόγος κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἀγίαν Παρθένον. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 11ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Διάφοροι Λόγοι περὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων.- Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Α'-Γ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 12ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Δ'-Γ καὶ τεμάχια τῶν Λόγων ΙΑ'-ΙΘ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 13ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν εἰς κεφάλαια ΚΗ'. Ἐπιστολὴ πρὸς Καλοσύριον, καὶ ἄλλοι λόγοι πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον καὶ ταῖς βασιλίσσαις περὶ πίστεως. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 14ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Α', Λόγοι Α'-ΣΤ, Βιβλίον Β', Λόγοι Α'-Β'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 15ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Β', Λόγοι Γ'-Ε', Βιβλίον Γ, Λόγοι Α'-Γ. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 16ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Γ, Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Δ', Λόγοι Α'-Δ'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 17ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Δ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Ε', Λόγοι Α'-ΣΤ, καὶ εἰς Ἰερεμίαν, Βαρούχ, Ἰεζεκιήλ, καὶ Δαβὶθ. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 18ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ὠσηέ (Λόγοι Α'-Ζ)- Ἰωήλ (Λόγοι Α'-Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 19ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἀμώς (Λόγοι Α'-Δ'), Ὀβδιού, Ἰωνᾶν (Λόγ. Α'-Δ'), Μιχαΐαν (Λόγ. Α'-Ζ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 20ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ναούμ (Λόγοι Α'-Γ), Ἀβ-βακούμ (Α'-Γ), Σοφονίαν (Α-Β), Ἀγγαῖον (Α-Β). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 21ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ζαχαρίαν (Λόγοι Α'-ΣΤ)- Μαλαχίαν (Λόγοι Α' - Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 22ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὰς Ματθαῖον - Λουκᾶν. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 23ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα συνέχεια εἰς Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν καὶ εἰς Ἰωάννην (Λόγος Α', κεφ. Α'-Γ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 24ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Β', κεφ. Α'-Θ, καὶ Λόγος Γ, κεφ. Α'-ΣΤ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 25ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Δ', κεφ. Α'-Ζ, Λόγος Ε', Α'-Ε.). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 26ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΣΤ, κεφ. Ἐνα, Λόγος Ζ καὶ Η τεμάχια, Λόγος Θ). Ὑπὸ ἔκδοση.

- 27ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος Γ, κεφ. Α' - Β', Λόγος ΙΑ' κεφ. Α' - ΙΒ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 28ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: α) Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΙΒ'), β) *Εἰς τὰς Πράξεις, καὶ γ) Εἰς τὰς Ἐπιστολάς: 1. Ρωμαίους, 2. Κορινθίους Α', 3. Κορινθίους Β', 4. Γαλάτας, 5. Ἑβραίους, 6. Ἰακώβου, 7. Ἰωάννου Α', 8. Ἰούδα.* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 29ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ἐπιστολαὶ (Α'-ΠΗ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 30ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὀμιλίαι ἑορταστικῆς (Α'-ΙΖ) Ὑπὸ ἔκδοση.
- 31ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὀμιλίαι ἑορταστικῆς (ΠΗ-Λ'). Ὀμιλίαι διάφορες (Α'-ΚΒ').- Λόγος εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ἁγίων τριῶν παίδων καὶ τοῦ πανσόφου Δανιήλ. Ὑπὸ ἔκδοση.

### ΙΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΦΩΤΙΟΥ

- 1ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι, ἧτοι Πρὸς Ἀμφιλόχιον Μητροπολίτην Κυζίκου, ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, ζητημάτων διαφόρων εἰς ἀριθμὸν τριακοσίων εἴκοσι δύο ἐρωτήσεων καὶ ἐπιλύσεων (Ἐρωταποκρίσεις Α'-ΕΓ').
- 2ος Φωτίου Κων/πόλεως : Β'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν (Ἐρωταποκρίσεις ΕΔ'-ΡΜΔ').
- 3ος Φωτίου Κων/πόλεως : Γ'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν (Ἐρωταποκρίσεις ΡΜΔ' - ΤΚΒ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 4ος Φωτίου Κων/πόλεως : Δογματικά: Διήγησις περὶ τῆς Μανιχαίων ἀναπλαστήσεως εἰς Λόγους Δ'.- Περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος Μυσταγωγίας.- Κατὰ τῶν τῆς Παλαιᾶς Ρώμης περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 5ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια Α'-ΡΝΘ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 6ος Φωτίου Κων/πόλεως : Β'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΡΞ'-ΣΚΒ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 7ος Φωτίου Κων/πόλεως : Γ'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΚΓ'-ΣΜΑ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 8ος Φωτίου Κων/πόλεως : Δ'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΜΒ'-ΣΝ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 9ος Φωτίου Κων/πόλεως : Ε'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογρα-

φή και συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΝΑ'-ΣΠ.)- Διάφορα: Τί ἐστὶν ὁ ἄδης καὶ ποῦ κεῖται.- Εἰ ὀρῶνται οἱ δίκαιοι ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν.- Μεταξοσκώληκες καὶ μέταξα.- Περὶ Κροκόπτων ζώων.- Εἴ ἐστὶν ὄρνις ὁ Φοῖνιξ.  
Ὑπὸ ἔκδοσι.

- 10ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Κανονικά: Σύνταγμα κανόνων διηρημένον εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων (Τίτλοι Α'- Γ κεφάλαιον Η). Ὑπὸ ἔκδοσι.
- 11ος Φωτίου Κων/πόλεως : Β'. Κανονικά: 1. Σύνταγμα κανόνων διηρη-μένον εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων (Τίτλοι ΙΑ'. ΙΔ'). 2. Νομο-κάνων, ἧτοι Ἐξήγησις τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων.- Ἐρωτήματα δέκα σὺν ἴσαις ταῖς ἀποκρίσεσιν.  
Ὑπὸ ἔκδοσι.
- 12ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Ὁμιλῖαι: α) Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.- β) Ἐκφρασις τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις νέας ἐκκλησίας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο οἰκοδομηθεί-σης. Β'. Ἐπιστολαί: Φωτίου Ἐπιστολαί ΡζΓ' ἐν βίβλοις τρισίν. Βιβλίον Α' Ἐπιστολαί Α' - ΚΔ', Βιβλίον Β' Ἐπιστολαί Α' - ΡΒ', Βιβλίον Γ' Ἐπιστολαί Α' - ΕΖ'. Ὑπὸ ἔκδοσι.

#### ΙΖ' ΑΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΥ

- 1ος Σαλαμνίου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Α' - Δ'.
- 2ος Σαλαμνίου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Ε' - Θ'.  
Ὑπὸ ἔκδοσι.

#### ΙΗ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

- 1ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Α'. Ἐπιστολές Α'. - Φ'.
- 2ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Β'. Ἐπιστολές Α'. - Τ'.
- 3ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Γ'. Ἐπιστολές Α'. - ΥΠΓ'.
- 4ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Δ'. Ἐπιστολές Α'. - ΣΛ'.
- 5ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Ε'. Ἐπιστολές Α'. - ΦΞΘ'.

#### ΙΘ' ΕΚΤΟΣ ΣΕΙΡΑΣ

- 1ος Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ: Κείμενο, ποιητικὴ ἀπόδοσις, Μετάφρασις καὶ διδάγματα (Ψαλμοὶ Α'. - ΟΕ').
- 2ος Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ: Κείμενο, ποιητικὴ ἀπόδοσις, Μετάφρασις καὶ διδάγματα (Ψαλμοὶ ΟΣ'. - ΡΝ'). Ὑπὸ ἔκδοσι

1ος **Χρήστου Βούλαρη:** *Ἑπόμνημα εἰς τὴν Α΄ Καθολικὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.*

2ος **Χρήστου Βούλαρη:** *Ἑπόμνημα εἰς τὴν Β΄ Καθολικὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.*

**Ἀθηναγόρου Κοκκινάκη:** *Τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα· Λόγοι καὶ διαλέξεις.*



**Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ**  
**Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη**

---

**Έκτύπωση\*Οφσετ: ΧΡ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 0394/72 394– Λητή Θεσ/νίκης**

---

**Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 710 140 – Θεσ/νίκη**

---

**Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ**

**Γ. Μπακατσέλου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)**

---